

שבוע פרשת נצבים-וילך

(6 – 12 September 09)

י"ז – כ"ג אלול ה'תשס"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה – אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלָקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָם וּשְׁבַדְתָם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדְתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתָם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבֵר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם, זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲמַת. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוּלָּל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֻלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית ב"ה "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאמֹים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלְקָה שְׂכָם וְעֵמֶק סִפּוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּךְ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתַרְעָע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנְחָתָנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתָנוּ: יג הִבֵּה־לָנוּ עֲזָרָת מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מַרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שָׂקָר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקַח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וּדְרָשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יַגִּיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחַ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כֶּשֶׁלִּי
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאוּנִי יַגִּיעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעָנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבִתְוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטַי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א)	סדר הנחת תפילין	ב
ב)	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג)	מאמר ד"ה אחת שאלתי מאת הוי" פרשת נצבים וילך, כ"ג אלול ה'תשט"ו	ה
ד)	שיחת שבת פרשת נצבים וילך, כ"ג אלול, ה'תשט"ו	טו
ה)	לקוטי שיחות פרקי אבות פרק ה כרך יז	כא
ו)	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת נצבים וילך	כט
ז)	לוח "היום יום" לשבוע פרשת נצבים וילך	מב
ח)	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מה

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט)	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נצבים וילך	מח
י)	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת נצבים וילך	עא
יא)	– ספר המצוות לשבוע פרשת נצבים וילך	פא
יב)	נביאים וכתובים שופטים פרק כא, דברי הימים-ב פרק יח	פד
יג)	מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף טז עד דף כב	פה

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד)	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קיז
טו)	שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן	קיו
טז)	לקוטי תורה – ביאור מאמר ולא תשבית - אדמו"ר הזקן	קיח
יז)	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קיט
יח)	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קיט
יט)	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קכ
כ)	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קכא
כא)	ספר המאמרים הש"ת - אדמו"ר מוהרי"צ	קכא
כב)	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קכב
כג)	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קכה
כד)	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קכח
כה)	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת נצבים וילך ע"פ חומש "תורה תמימה"	קכט
כו)	לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים וילך	קמב
כז)	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קמג

בס"ד. שבת פרשת נצבים-וילך, כ"ג אלול, ה'תשט"ו

(הנחה בלתי מוגה)

1 אחת שאלתי מאת הוי' גו' שבת בבית הוי' כל ימי חיי לחזות בנועם הוי' ולבקר בהיכלו¹,
2 ואיתא במדרש וילקוט², אמר הקב"ה לדוד בתחילה אתה אומר אחת שאלתי גו' שבת בבית הוי' ואחר-כך אתה שואל כמה שאלות, לחזות בנועם הוי' ולבקר בהיכלו וגו',
3 והשיבו דוד ממך למדתי, בתחלה לא באת עלי אלא באחת, שנאמר³ ועתה ישראל מה הוי' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה גו', ואחר-כך פתחת עלינו במצוות הרבה, שנאמר ללכת
4 בכל דרכיו ולדבקה בו וגו'. ואיתא ב'לקוטי-תורה' סוף ספר במדבר⁴ שאמר הרב המגיד
5 הטעם שבאמת שאל דוד רק דבר אחד לבד, והדברים הנוספים מסתעפים מהדבר הזה,
6 שמוכרחים להיות ממילא להיות הדבר הזה מפני שהכל אחד, ולא הוצרך לבקש רק דבר
7 אחד וממילא באים עם זה שאר הדברים. אך צריך ביאור לדבריו, שלזה לא היה צריך דוד
8 ללמוד מהקב"ה, שהרי באמת לא שאל רק שאלה אחת. ועל-כן צריך לומר, דבאמת יש
9 בזה כמה פרטים, אלא שכל פרטים אלו הם נכללים בכלל ד-שבתי בבית הוי'. וכמו כן
10 הוא גם במה שכתוב ועתה ישראל וגו', שיש בזה כמה פרטים, אלא שכל הפרטים כלולים
11 בענין ליראה את הוי', שבזה נכללים במילא שאר הפרטים, ועל-זה אמר דוד ממך למדתי,
12 שכמו כן הוא בבקשה דאחת שאלתי, שמצד הכלל ד-שבתי בבית הוי' יהיו ממילא כל
13 הפרטים שנכללים בזה. והנה, כיון שהענין דממך למדתי הוא לימוד בתורה, הרי בהכרח
14 לומר שאין זה לימוד בעלמא של ב' דברים נבדלים שאינם שייכים זה לזה, אלא לימוד
15 זה הוא כמו כל לימוד בתורה שאינו במקרה כו', אלא באופן שהענינים הם שייכים זה
16 לזה. וצריך להבין מהי שייכות הענינים ד-שבתי בבית הוי' עם הענין דליראה גו', וכמו
17 כן השייכות של הסתעפות פרטי הענינים שנכללים בהם.

18 (ב) ולהבין זה צריך להקדים תחלה⁵ מה שכתוב⁶ שוקיו עמודי שש, ואמרו רבותינו ז"ל⁷
19 שוקיו זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראתו, עמודי שש שנברא לששה ימים.
20 דהנה, מה שכתוב שוקיו זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראתו, הרי זה כמאמר רבותינו
21 ז"ל⁸ שנתאוהה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים, והיינו, שאין אנו יודעים שום
22 טעם על זה, ורק אנו יודעים שכך נתאוהה. וזה שאין אנו יודעים טעם על זה הוא לפי
23 שתשוקה זו היא למעלה ממקום ששייך בו טעם, גם מבחינת טעם דלמעלה. והנה, אמרו
24

(1) תהלים כז, ד. (5) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה והי' כי תבוא עטר"ת (סה"מ

עטר"ת ע' תרמד ואילך).

(6) שה"ש ה, טו.

(7) במדבר"ר רפ"י.

(8) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר"ר

פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(2) מדרש תהלים ויל"ש עה"פ. וראה לקו"ש ח"ט ע' 170.

וש"נ.

(3) עקב י, יב.

(4) צו, סע"ב. וראה גם אוה"ת מסעי ע' א'תטז. ואתחנן ע'

תיח. עקב ע' תקעח. ד"ה אחת שאלתי תרע"ה (המשך תער"ב

ח"ב ע' אקיד ואילך).

1 חכמינו ז"ל⁹ במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים, שההמלכה על בריאת העולמות היתה עם
2 נשמות ישראל, שהם החליטו על ענין הבריאה, והיינו, דכיון שכוונת ההתהוות היא מפני
3 שנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים, ונשמות ישראל הם המה המשלימים
4 כוונה זו, לכן בהם נמלך והם החליטו על בריאת העולמות. וזהו כללות ענין ירידת הנשמה
5 למטה¹⁰, בכדי להאיר את חושך העולם, כמו שכתוב¹¹ נר הוי' נשמת אדם, היינו שהם
6 מאירים את העולם, ועושים אותו דירה לו יתברך. והענין בזה, דהנה, עולם הוא מלשון
7 העלם והסתר¹², והיינו לפי שהתהוות העולמות בכלל ועולם הזה בפרט היא על-ידי ההעלם
8 והסתר דוקא, שזהו שהתהוות היא מספירת המלכות, שהוא ענין הרוממות וההתנשאות,
9 שעל-ידי-זה נתעלם הפנימיות שבה, ונמשך למטה הארה בלבד. וזהו שבספירת המלכות
10 יש בחינת ים ובחינת ארץ, בחינת ים הוא כנסת-ישראל שכוונת ואוספת בתוכה את האורות
11 דבחינת ישראל דלעילא, בחינת זעיר-אנפין, דבחינת זעיר-אנפין הוא סוף עולמות
12 האין-סוף¹³, ובחינת המלכות כונסת בתוכה את האורות דזעיר-אנפין ומעלימה עליהם, כמו
13 הים שמעלים על הנמצאים בתוכו, ועל-ידי-זה נמשך בחינת ארץ, הארה בלבד. וכשם
14 שהתהוות העולמות בריאה-יצירה-עשיה היא על-ידי ההעלם, כמו כן ובעומק יותר הוא
15 בכללות ההשתלשלות, שבא על-ידי ההעלם דצמצום הראשון שהוא בדרך סילוק, שנסתלק
16 ונתעלם האור הראשון לגמרי, ואחר-כך נמשך הקו שהוא הארה דהארה בלבד, כמו
17 שכתוב¹⁴ באורך נראה אור, באורך הוא האור-אין-סוף שלפני הצמצום, ומאור זה נראה
18 אחר כך (על-ידי הצמצום) אור הקו שהוא הארה, והארה דהארה בלבד. ואור הקו מסתים
19 במלכות דאצילות¹⁵, ומה שנמשך בבריאה-יצירה-עשיה הוא הארה חיצונית בלבד¹⁶, וגם
20 הארה זו באה בבחינת התעלמות בפרסא, שעל-ידי הפרסא משתנה האור. ומצד התעלמות
21 האור אפשר שיהיה התהוות העולמות עד עולם הזה הגשמי. ועל-זה ישנו ענין ירידת
22 הנשמה למטה, שהנשמות הם המאירים את חושך העולם. וטעם הדבר שביכולת הנשמות
23 להאיר את חושך העולם, הוא לפי שהנשמות שרשם מעולם האצילות, כמו שאנו אומרים¹⁷
24 נשמה שנתת בי טהורה היא, ויתרה מזה, שהנשמות הם מ'פנימיות הכלים'¹⁸ ופנימיות
25 האור¹⁹, ולכן הם אלקות בעצם מהותם, והיינו, שגם כמו שהם בבחינת אתה בראתה אינם
26 כמו שאר הנבראים שהם יש ודבר נפרד, אלא הם אלקות בעצם מהותם, ולכן גם בהיות

(9) ב"ר פ"ח, ז. ועוד.

(10) ראה סה"מ עטר"ת שם ס"ע תרמב ואילך.

(11) משלי כ, כז.

(12) ראה לקו"ת שלח לו, ד. חוקת סה, א. ביאור"ז להצ"צ

ח"א ע' שנה [ע"פ מחז"ל פסחים נ, א]. וראה קה"ר ג, יא (ג) בסופו [הובא בלקו"ת במדבר ה, סע"ג]. ועוד.

(13) ראה תו"א תרומה פא, ב. ובכ"מ.

(14) תהלים לו, י.

(15) ראה עץ חיים שער ג (שער סדר אצילות למהרח"ו) פ"א.

ועוד.

(16) ראה תניא אגה"ק ס"כ. סה"מ תרע"ח ע' קסא. ועוד.

(17) ברכת "אלקי נשמה" (ברכות ס, ב). לקו"ת פ' ראה כז,

א. ובכ"מ.

(18) ראה עץ חיים שער כח (שער העיבורים) פ"א. שער מ (שער פנימיות וחיצוניות) דרוש יוד. פרי עץ חיים הקדמה לשער

השבת פ"ה. שער השבת פ"י. לקו"ת פ' ראה כז, סע"ג ואילך.

י"כ ע, ג. ביאור"ז לאדמו"ר האמצעי פינחס קיד, ד ואילך.

(19) ראה תניא אגה"ת פ"ד. סה"מ תרנ"ז ע' ערה. ועוד.

הנשמה למטה היא משגת וגם רואה אלקות, ועל-ידי-זה שגם למטה היא משגת וגם רואה אלקות, הרי כיון שההשגה היא בנפש-הבהמית, הנה על-ידי-זה מאירה הנשמה גם את הגוף ונפש-הבהמית (כמו שכתוב²⁰ בכל לבבך, בשני יצריך), וסוף-כל-סוף הרי הוא מברר גם את חלקו בעולם.

ג) והנה כל זה הוא ענין עבודת הבירורים שהנשמה מבררת את הגוף ונפש-הבהמית וחלקו בעולם מצד עבודת עצמה, אמנם עיקר המשכת אור-אין-סוף בעולם הוא על-ידי קיום המצוות בכלל וקיום מצוות מעשיות בפרט. והענין בזה, דהנה המצוות הם לבושים, כמו שכתוב בזהר²¹, וכל-כך נוגע הענין ביותר עד שכאשר חסר יומא חדא חסר לבושא חדא, והיינו, לפי שכל ענין ירידת הנשמה הוא בשביל לגלות אלקות בעולם, והגילוי הוא על-ידי קיום המצוות, ולכן נוגע ביותר לבוש המצוות, שהמצוות נעשים לבושים לקבל הארת אלקות. והצורך בלבושי המצוות הוא גם כדי שהנשמות יוכלו לקבל זיו תורתם ועבודתם בגן-עדן, והיינו, דכיון שהנשמה היא נברא, וזיו תורתם ועבודתם הוא אלקות, ובפרט כמו שהוא בגן-עדן, לכן צריכה הנשמה ללבושים בכדי לקבל הגילוי דגן-עדן. דהנה²², הגילוי שבגן-עדן הוא נעלה יותר מהגילוי שבעולמות, שהרי הגילוי בעולמות הוא מבחינת ז' תחתונות בלבד, כמו שכתוב²³ זכור רחמיך וחסדיך כי מעולם המה, וגם גילוי זה הוא בהעלם המהות כי אם גילוי המציאות בלבד, מה-שאין-כן הגילוי בגן-עדן הוא מבחינת ג' ראשונות, ומאיר בגילוי מהות האלקות. ולכן הנה בכדי לקבל הגילוי דגן-עדן הרי זה על-ידי לבוש דוקא, והוא ענין המצוות שהם נעשים לבושים לנשמה שעל-ידם היא מקבלת את הגילוי דגן-עדן. וענין לבושי המצוות הוא כמו אספקלריא (אף שהיא אספקלריא) המאירה. דהנה, גם משה רבינו, אף שנשתנה משאר הנביאים, דכל הנביאים נתנבאו ב'כה' ומשה ב'זה'²⁴, והיינו שנבואתו לא היתה בדרך ידיעת המציאות כי אם בדרך גילוי המהות, מכל-מקום, גם נבואתו היתה על-ידי אספקלריא דוקא, אלא שהיתה אספקלריא המאירה שמגלה מהות האור, והיינו, שאינה דומה נבואת משה לנבואת ישעיה, שנבואת ישעיה היתה באספקלריא שאינה מאירה ונבואת משה היתה באספקלריא המאירה²⁵, אבל מכל-מקום הרי זה על-ידי בחינת אספקלריא. וכמו כן המצוות הם לבושים שבבחינת אספקלריא המאירה, שעל-ידי-זה נעשה גילוי בחינת מהות אלקות שבגן-עדן*. אמנם, יש במצוות בחינת נעלית יותר מענין הלבושים, והוא ענין הפירות, כמאמר רבותינו ז"ל²⁶ גבי עגלה ערופה שלא הניחו לעשות פירות, מאי פירות, אילימא פריה ורביה, זקן מאי איכא למימר, אלא מאי פירות מצוות. וגם מצינו שהמצוות נקראו

(23) תהלים כה, ו. וראה סה"מ ה'ש"ת ע' 82 בהערה.

(24) ספרי ופרש"י ר"פ מטות. וראה לקו"ת ר"פ מטות.

(25) ראה יבמות מט, ב. ויק"ר פ"א, יד. זח"א לג, ב.

(26) סוטה מו, א.

(20) ואתחנן ו, ה. משנה ברכות נד, א. ספרי ופרש"י עה"פ.

(21) ראה זח"א רכד, א. וראה תניא אגה"ק סכ"ט. תו"א לב,

ד ואילך. מו, ב. פב, א. ובכ"מ.

(22) ראה סה"מ תרצ"ז ע' 256. וש"נ.

(* וראה אגה"ק סכ"ט (קמט, א): שמבחי' אור זה עצמו תשתלשל כו' עד שיברא ממנה לבוש כו' מעין מהות אור זה כו'.

1 בשם זריעה, כמו שכתוב²⁷ זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד, דסתם מצוה נקראת בשם
2 צדקה²⁸, והוא ענין זריעה. וצריך להבין מדוע המצוות לפעמים נקראים לבושים ולפעמים
3 נקראים פירות, מהו החילוק ביניהם.

4 (ד) ויובן זה בהקדים תחלה מה שנתבאר לעיל שכל ענין ההתהוות והעבודה הוא לעשות
5 לו יתברך דירה בתחתונים. וצריך להבין בזה²⁹, הלא את השמים ואת הארץ אני
6 מלא³⁰, ואם כן מה צריך לעבודה דקיום המצוות לעשות לו דירה, מאחר שגם בלאו-הכי
7 הוא מלא את השמים ואת הארץ. וגם צריך להבין מה שאמרו רבותינו ז"ל³¹ על הפסוק³²
8 וירא מלאך ה' גו' מתוך הסנה, למה מתוך הסנה ללמדך שאין מקום פנוי משכינה אפילו
9 מתוך הסנה, והרי הכוונה בזה היא לא רק לסנה בגשמיות דוקא, אלא גם לסנה ברוחניות,
10 והיינו שגם מי שהוא במעלה פחותה ביותר, שהוא כמו סנה שאין בו שום מעלה, הנה
11 אפילו מתוך הסנה ברוחניות אין מקום פנוי בלא שכינה. ואם כן אינו מובן מה שדוקא
12 על-ידי עבודה עושים דירה לו יתברך בתחתונים, דמאחר שאין מקום פנוי משכינה אפילו
13 מתוך הסנה ברוחניות, מה צריך לעבודה, הרי בלאו-הכי אין מקום פנוי משכינה. והיינו,
14 דגם לפירוש האמיתי בתניא³³ שהכוונה בתחתונים אינה לתחתונים במקום, שהרי הוא
15 יתברך הוא למעלה מגדר מקום, אלא הכוונה הוא לענין תחתונים במעלה, הנה גם לפירוש
16 זה אינו מובן, דמאחר שאין מקום פנוי משכינה אפילו מתוך הסנה ברוחניות, אם כן אינו
17 מובן צורך העבודה כו'.

18 אך הענין הוא, דהנה ידוע שהגילויים למעלה נחלקים לב' בחינות, ממלא-כל-עלמין
19 וסובב-כל-עלמין. והיינו שעצמות-אין-סוף הוא למעלה מגדר המשכה והשפעה, וכל
20 מה שנמשך ונשפע בעולמות הוא רק התפשטות זיו והארה בלבד, אלא שבזה גופא ישנן
21 ב' בחינות, ממלא וסובב. ומבשרי אחזה³⁴, דהנה, עצם הנפש אינה מתלבשת בגוף, לפי
22 שהגוף קטן מהכילה, שהרי מלאך בשליש העולם עומד³⁵, ואם כן הנשמות שהם למעלה
23 מהמלאכים, בודאי שהגוף קטן מהכילים, אלא שעצם הנשמה אינה מתלבשת בגוף, ומה
24 שנמשך בגוף הוא הארה בלבד. ובזה גופא יש ב' מדריגות. והיינו, שתחילה היא המשכת
25 חיות כללית, שאין בו התחלקות דראש גוף ורגל ושאר אברי הגוף, והוא מה שהאדם
26 מרגיש שהוא חי בכללותו, ואחר-כך נמשכת ומתחלקת החיות בבחינת חיות פרטית, כח
27 הראיה בעין, כח השמיעה באוזן, וכמו כן בשאר אברי הגוף, עד בחינת כח ההילוך ברגל.
28 וטעם הדבר שחיות זו היא בהתחלקות, הוא לפי שבאה בהתלבשות פנימית בגוף, ולכן

(27) הושע י, יב.

(28) ראה גם תניא פל"ז (מח, ב). תו"א מב, ג. לקו"ת דברים

כג, ג. שה"ש טז, ג. לח, א. ובכ"מ.

(29) בכ"ז – ראה תו"א שמות נג, סע"ג ואילך. סה"מ תרנ"ד

ע' קיט ואילך. עזר"ת ס"ע קכה ואילך. ד"ה וארא תשי"ד (תורת

מנחם – התוועדויות ח"י ע' 316 ואילך). וש"נ.

(30) ירמ"י כג, כד.

(31) שמור"ר פ"ב, ה. ועוד.

(32) שמות ג, ב.

(33) פל"ו.

(34) איוב יט, כו.

(35) ראה ב"ר פס"ח, יז. ועוד.

היא מתחלקת לפי אופן אברי הגוף. ועל-דרך-זה יובן למעלה, דהנה אמרו רבותינו ז"ל³⁶ מה הנשמה ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם, שזהו אור הממלא שהוא מתחלק לפי אופן העולמות, דבעולמות עליונים האור הוא ממדריגות נעלות, והוא בגילוי, ובעולמות תחתונים האור הוא ממדריגות תחתונות, והוא בהעלם, והיינו לפי שהחיות דאור הממלא מתלבש בפנימיות בעולמות, ומשום זה הוא מתחלק לפי אופן העולמות. אמנם אור הסובב אין בו התחלקות, לפי שהוא נעלה מהעולמות. וזהו כללות ענין העבודה שעל-ידה נעשה דירה בתחתונים, דענין הדירה הוא שדר בה בכל עצמותו כו'³⁷, והיינו שעל-ידי קיום המצוות ממשיכים גם את אור הסובב שלמעלה מהעולמות שיהיה בגילוי בפנימיות. וזהו מה שאמרו³⁸ חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ואיתא בזהר³⁹ קודשא-ברוך הוא דאתכליל מאתר עילאה סתימא דכל סתימין ברזא דמאה ברכאן, שהוא אור הסובב שלמעלה מהעולמות, דבספירות הוא ספירת הכתר, בחינת מאה. וזהו ענין מאה ברכות, דברכה הוא ענין הגילוי, דזהו החילוק בין ברכה להודאה⁴⁰, דהודאה הוא גם בדבר שאינו בגילוי, שגם כאשר אינו רואה את הדבר ואינו משיג את הדבר, מכל-מקום הרי הוא מודה שכן הוא, מה-שאינ-כן ברכה הוא כאשר הענין הוא בגילוי, וזהו ענין מאה ברכות, דמאה שהוא בחינת הכתר יהיה באופן של ברכה דהיינו בגילוי, וכנ"ל שכל ענין העבודה הוא שאור הסובב יהיה בגילוי.

(ה) והנה ההמשכה שעל-ידי 'מאה ברכות' היא על-ידי הדיבור, שהרי ברכה היא בדיבור, ועל-ידי-זה נמשך בחינת הסובב. אמנם על-ידי מעשה המצוות ממשיכים ענין נעלה יותר, שהוא המשכת עצמותו יתברך. והענין בזה, דהנה, ידוע הכלל שכל הגבוה ביותר יורד למטה יותר⁴¹, ויש כמה דוגמאות על זה, כמו בענין ראייה ושמיעה, שראיה שהוא כח עליון ביותר תופס בדבר גשמי דוקא, מה-שאינ-כן השמיעה שהיא למטה יותר תופסת בדבר רוחני לפי ערך מה שנתפס בראיה. וכמו כן הוא גם בענין די לחכימא ברמיזא⁴², ששכל עמוק ונעלה ביותר אינו נתפס באותיות השכל, כי אם ברמז גשמי דוקא. וכמו כן הוא באותיות החקוקות על אבן טובה, הנה על אבן טובה וזכה לא יהיו ניכרים האותיות, כי אם על השעוה דוקא. וכל זה הוא לפי שכל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר. וכמו כן יובן בענין קיום מצוות מעשיות, שעל-ידם דוקא הוא המשכת ה'עצמות'. וזהו שהמצוות נקראים בשם זריעה, דהנה, צמיחת הפירות היא על-ידי זריעת הגרעין דוקא, שהרי הפירות שצומחים בעלמא בלי זריעה, מצד כח הצומח שבארץ, הנה פירות אלו אינם משובחים כל כך, ופירות משובחים צומחים על-ידי הזריעה דוקא. והנה, אף שהגרעין

(36) ראה מדרש תהלים קג, א. ברכות י, א.

(37) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות – אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצו. סה"מ תרל"ה ח"ב ריש ע' שנג. המשך תרס"ו ס"ע ג. סה"מ תרס"ט ע' קס. תרע"ח ע' קצג.

(38) מנחות מג, ב.

(39) ח"א קכג, א.

(40) "וכמ"ש בסי' בדרוש ל"ג בעומר [שה, ד ואילך]". – ד"ה והי' כי תבוא שבעה עה 5. (41) ראה שערי אורה נח, א ואילך. סה, א ואילך. ובכ"מ. (42) ראה מדרש משלי כב, טו. זהר ח"א כו, ב. ח"ג רכט, סע"ב. רפ, ב. ועוד.

1 נמצא בפרי, מכל-מקום אין זורעים את בשר הפרי שיש בו טעם וריח, שמזה לא תהיה
2 הצמיחה, כי אם בזריעת הגרעין שאין בו לא טעם ולא ריח, מזה דוקא תהיה צמיחת האילן
3 ופירותיו. וכמו כן יובן בזריעת המצוות, דבמצוות יש כוונת המצוות, ברכת המצוות
4 ומעשה המצוות, הנה עיקר ענינם הוא המעשה דוקא, היינו, לא הכוונה והברכה, טעם
5 וריח, כי אם המעשה דוקא, שמזה היא הצמיחה, כנ"ל שכל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה
6 מטה ביותר. וכשם שבזריעת הגרעין צריכה הזריעה להיות בארץ דוקא, דכאשר הגרעין
7 יהיה מונח על השולחן לא תהיה מזה שום צמיחה, כי אם בזריעת הגרעין בארץ דוקא,
8 כמו כן הוא במצוות, שצריך לזרעם בנשמות ישראל דוקא, כי נשמות ישראל נקראים ארץ
9 חפץ, כמו שכתוב⁴³ כי תהיו אתם ארץ חפץ, וכמו שכתוב בזהר⁴⁴ כמה חביבין ישראל קמי
10 קודשא-ברוך הוא דאתרעי בהו כו', ולהיות שלמעלה אין ענין של פירוד והבדלה (עס
11 טיילט זיך ניט), הרי כיון שהרצון הוא בישראל, הרי זוהי מציאותם (דאָס זיינען זיי), וכיון
12 שנשמות ישראל הן המה ארץ חפץ, הנה בזריעת המצוות בנשמות ישראל אזי נעשית
13 הצמיחה, והיינו, שכאשר איש ישראל עושה את המצוה אזי היא מצוה שנמשך על-ידה
14 גילוי אור-אין-סוף, מה-שאיין-כן כאשר עניני המצוות מונחים על השולחן אזי הם תשמישי
15 קדושה בלבד, וכמו כן אם אומות העולם יקיימו את המצוות, לא תהיה מזה שום המשכה,
16 ואדרבה חסד לאומים חטאת⁴⁵, והיינו לפי שאומות העולם הם בחינת ארץ לא זרועה⁴⁶,
17 מדבר העמים⁴⁷, ורק בזריעת המצוות בנשמות ישראל דוקא אזי נעשית ההמשכה. וכשם
18 שבזריעת הגרעין בארץ הרי יש ארץ מגדלת מין זה ויש ארץ מגדלת מין זה, כמו כן הוא
19 גם בזריעת המצוות בארץ חפץ, שכל מצוה יש לה מקומה המתאים, וכמו תפילין, הנה
20 כמו שלמעלה ענין התפילין הוא המשכת בחינת גולגלתא והוא בחינת קרקפתא דתפילין,
21 שהוא ענין מוחין העליונים, כמו כן למטה צריכים להיות התפילין מונחים על ראש (מוח)
22 האדם דוקא, וכמו כן הוא בציצית, שענינם למעלה הוא ל"ב נתיבות חכמה, ולמטה הם
23 ל"ב חוטין, וכמו כן שופר בחינת בינה, והיינו, שדוקא על-ידי זריעת המצוה במקומה
24 המתאים*, אזי נעשית הצמיחה, שהוא ענין המשכת ה'עצמות'.

25 ושרש הדברים הוא, דהנה בחינת המלכות נקראת ארץ חפץ, לפי שיש בה רצון העליון
26 דבחינת הכתר, דכתר עליון איהו כתר מלכות⁴⁸. וזהו הטעם שספירת המלכות מהווה
27 את הנבראים מאין ליש כמו הארץ שמצמחת כו', דענין זה שיש בכח ספירת המלכות להוות,
28 הוא לפי שיש בה כח ה'עצמות', שהרי ההתהוות הוא מה'עצמות' דוקא שאין לו עילה וסיבה
29 קודמת כו', כדאיתא ב'אגרת-הקודש'⁴⁹, ואם כן איך היא ההתהוות על-ידי ספירת המלכות,

(47) יחזקאל כ, לה.

(48) תיקוני זהר בהקדמה (יז, א).

(49) ס"כ.

(43) מלאכי ג, יב.

(44) ח"ב קכו, א.

(45) משלי יד, לד.

(46) ירמ' ב, ב.

* בציצית – צריך לזרעם בכנפות סלית (מקיף, הגוף) ובעלת ד' כנפים וכו', וכמבואר בדרושי ציצית ההתאמה לרוחניות הענינים. ושופר – על ידי קול הקנה היוצא על ידי הפה, ובאופן דפשוטה ואחר כך שברים תרועה וכו', וכמבואר בסידור ההתאמה לבינה וכו'.

אלא שזהו לפי שיש בה כח ה'עצמות'. אך הכוונה בכללות ההתהוות מאין ליש על-ידי ספירת המלכות היא כדי לפעול ביטול בנבראים שהם יש ודבר נפרד, שזהו כל ענין ספירת המלכות לפעול ביטול בדבר הנפרד, שהרי אין מלך בלא עם⁵⁰, מלשון גחלים עוממות, ולא גחלים לוחשות כשלהבת הקשורה בגחלת⁵¹, שהוא ענין עשר ספירות הגנוזות, וגם לא כמו שהוא בעולם האצילות, שהרי גם בעולם האצילות איהו וחייה חד איהו וגרמוהי חד⁵², אלא דוקא בנבראים דבריא-היצירה-עשיה שהם יש ודבר נפרד, הנה על זה ישנו ענין המלכות כדי שיהיה הביטול בהם. וביטול זה שעל-ידי ספירת המלכות הוא נעלה יותר מהביטול שעל-פי טעם ודעת, דבעבודה שעל-פי טעם ודעת, הנה גם כאשר ההתבוננות פועלת עליו כדבעי, מכל-מקום הרי זה רק במקום מסויים, המקום שבו מגיע ענין ההשגה, וכללות הביטול אינו ביטול במציאות לגמרי דהנחת עצמותו, שהרי גם כאשר פועל על-ידי ההתבוננות שאינו רוצה בגשמיות וכל רצונו הוא ברוחניות, הרי זה רק מה שנשתנה כו', אבל לא שנתבטל לגמרי, מה-שאין-כן הביטול דמלכות הוא ביטול דהנחת עצמותו.

(ו) **ובזה יובן מה שקבעו ראש השנה ביום ו'** למעשה בראשית שהוא יום בריאת אדם הראשון, לפי שכאשר נברא האדם אמר⁵³ באו נשתחוה ונכרעה⁵⁴, הוי' מלך גאות לבש⁵⁵, ומשום זה קבעו ראש השנה ביום בריאת האדם, מצד הביטול דמלכות. אך לכאורה אינו מובן, הרי בריאת המלאכים היתה קודם בריאת האדם, יש אומרים בשני ויש אומרים בשישי⁵⁶, ובמלאכים יש גם כן ענין הביטול, כמו שכתוב⁵⁷ וצבא השמים לך משתחווים, וכמו שכתב רבינו בתניא⁵⁸ בענין ההתבוננות בביטול המלאכים שזהו כמו הנכנס לחצר המלך ורואה שרים רבים ונכבדים משתחווים כו' שעל-ידי-זה תפול עליו אימה ופחד כו', ואם כן מהו החידוש בבריאת האדם דוקא. אך הענין הוא, דביטול המלאכים הוא ביטול שעל-פי טעם ודעת, כיון שמכירים את עילתם כו', ואם כן אין זה ביטול דהנחת עצמותו. ועוד זאת, שהביטול הוא בגוף המלאכים שהוא מב' יסודות הדקים בלבד⁵⁹. אמנם בבריאת האדם נתגלה הביטול דמלכות שהוא הביטול דהנחת עצמותו, וגם הביטול הוא בגוף האדם שבו ניתוסף גם ב' יסודות הגשמיים, ולכן ביטול זה 'מגיע' למעלה יותר, לפי שכל הגבוה ביותר יורד למטה יותר, שזוהי גם המעלה בספירת המלכות דוקא, דכתר עליון איהו כתר מלכות (כנ"ל).

(ז) **והנה על בחינת ארץ הנ"ל כתיב⁶⁰ ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה.** וצריך להבין⁶¹ מהו אומרו עד אחרית שנה,

(56) ב"ר פ"א, ג. פרקי דר"א רפ"ד. וראה סה"מ תש"ג ע' 73. וש"נ.

(57) נחמ"י ט, ו.

(58) פמ"ב בהגהה.

(59) ראה תו"א בראשית ד, ב. לקו"ת ברכה צח, א. סידור עם דא"ח ערה, ד. ובכ"מ.

(60) עקב יא, יב.

(61) ראה תניא אגה"ק רס"ד.

(50) בחיי וישב לח, ל. שם ר"פ בלק. ועוד. תניא שעזיחוה"א פ"ז (פא, ב).

(51) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(52) תיקוני זוהר בהקדמה (ג, ב).

(53) ראה פרקי דר"א פ"א. זהר ח"א רכא, ב. ח"ג קז, ב.

תיקוני זהר תיקון נו. ובכ"מ.

(54) תהלים צה, ו.

(55) שם צג, א.

1 הרי באחרית שנה זו מתחילה שנה שניה, ואם כן הוה-ליה-למימר לעולם ועד. אך הענין
2 הוא, שהחיות של השנה שעברה מסתלקת לשרשה ומקורה בליל ראש-השנה ונמשך חיות
3 חדשה כו', ועל המשכה חדשה זו ישנו דין ומשפט, כמו שכתוב⁶² כי חק לישראל הוא
4 משפט לאלקי יעקב, והיינו, שישראל הם הנשמות שעבודתם היא בבחינת אתהפכא, ויעקב
5 הם הנשמות שעבודתם היא בבחינת אתכפיא, ועל שניהם ישנו משפט על המשכת האלקות
6 (משפט לאלקי גו'), וויפל אלקות זאל נמשך ווערן בהם (כמה אלקות יומשך בהם), והדין
7 ומשפט הוא לפי אופן העבודה של שנה הקודמת, היינו לפי אופן הביטול דספירת המלכות
8 שהיה אצלם בשנה שעברה. אמנם, משפט איהו רחמים⁶³, והוא ענין המשכת י"ג מדות
9 הרחמים בחודש אלול⁶⁴, שמצד זה אין מביטים על מעשיו בשנה שעברה, וממשיכים לו
10 המשכה חדשה, שנה טובה ומתוקה בכל עניניו, בגשמיות ורוחניות.

11 (ח) והנה כשם שבבחינת ארץ חפץ למעלה שהוא ספירת המלכות, הנה דוקא בספירת
12 המלכות, שאין מלך בלא עם, שם הוא המשכת כתר עליון, כמו כן הוא גם
13 בנשמות ישראל שנקראים ארץ חפץ, שעיקר ההמשכה היא על-ידי קיום המצוות מעשיות
14 דוקא, שעל-ידי-זה דוקא הוא המשכת ה'עצמות'. וזהו ענין סוף מעשה במחשבה תחילה⁶⁵,
15 שהדיוק בזה הוא לא תחילת המחשבה כי אם מחשבה תחילה, והיינו שהוא תחילה גם
16 ממחשבה, הנה בחינה זו נמשכת בסוף מעשה דוקא.

17 **אמנם** עדיין צריך להבין איך 'מגיעים' המצוות ב'עצמות', הרי סוף-כל-סוף תענוג המצוות
18 הוא תענוג פרטי, תענוג דעבודת הבירורים, ומאחר שהוא תענוג פרטי איך הוא
19 'מגיע' ב'עצמות'. דהנה⁶⁶, מבואר החילוק דששת ימי החול ושבת, דכשם שלמטה בששת
20 ימי החול הוא העסק בעובדין דחול ובשבת היא השביתה מזה, כמו כן הוא למעלה,
21 שבששת ימי החול הנה כח התענוג שלמעלה (כביכול) והרצון והשכל והמדות מתלבשים
22 כולם בהתהוות, ובשבת היא העליה כו', כמו שכתוב⁶⁷ ויכל אלקים, מלשון כליון, שהיא
23 העליה במקורו ושרשו. ומכל-מקום, הנה גם בשבת אין העליה ב'עצמות' ממש, דמאחר
24 שהוא תענוג פרטי, הרי גם כמו שהוא מתעלה בשרשו ומקורו הרי זה תענוג פרטי כמו
25 שהוא כלול בכללות התענוג, אבל אין זה עצם התענוג ממש. ואם כן יובן לפי-זה גם
26 בתענוג מעשיית המצוות, דמאחר שהוא תענוג פרטי, הרי גם בשרשו הוא תענוג פרטי כמו
27 שהוא כלול כו', אבל אינו עצם התענוג ממש. אך הענין יובן ממה שאנו רואים בענין
28 ההשפעה, דהנה, ענין ההשפעה הוא מצד מדת הטוב והחסד, וכמו איש הטוב והחסד
29 שברצונו תמיד להשפיע, וכאשר אין לו למי להשפיע הוא מצטער על זה, כפי שמצינו
30 באברהם אבינו, והיינו לפי שמצד מדת הטוב נדרש (מאנט זיך) ענין ההשפעה. אמנם, מצד

(65) פיוט לכה דודי.

(62) תהלים פא, ה.

(66) בהבא לקמן – ראה ד"ה שופטים ושוטרים וד"ה אחת

(63) ראה תיקוני זהר בהקדמה (יז, ב).

שאלתי תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' אקח ואילך).

(64) ראה משנת חסידים מסכת אלול פ"א מ"ג. לקו"ת פ'

(67) בראשית ב, ב.

ראה לב, א.

זה הרי היה צריך להיות נוגע רק ענין ההשפעה (שהוא ישפיע), אבל לא שההשפעה תתקבל אצל המקבל, דהנה, מצינו שענין ההשפעה נוגע, כמאמר⁶⁸ יותר ממה שהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק, לפי שמצד מדת הטוב ענינו הוא להשפיע, אבל בענין זה הרי אינו נוגע שיתקבל במקבל. וכמו כן צריך להיות למעלה, שיהיה נוגע רק ענין ההשפעה, ולא ענין הקבלה. אמנם אנו רואים שאינו כן, דכאשר ההשפעה אינה מתקבלת במקבל, הרי לא זו בלבד שלא נשלם רצונו, אלא שהוא עוד מצטער מזה, ומזה מוכרח שענין המקבל מגיע בעומק יותר מאשר ענין ההשפעה. והיינו, שהגם שענין ההשפעה נוגע ביותר, וכמאמר⁶⁹ יותר משבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית, מכל-מקום, הנה המקבל נוגע יותר, ער דערלאנגט טיפער, שלכן הנה גם כאשר השפיע אלא שלא נתקבל במקבל, הרי הוא בצער. ועל-דרך-זה יובן למעלה בענין התענוג מעשיית המצוות, שמצד ענין ההשפעה הרי זה באמת תענוג פרטי שכלול בעצמות התענוג, אבל מצד ענין הקבלה, היינו מה שנפעל בעולמות, הנה ענין זה מגיע בעומק יותר, דהמקבל מושרש בעצם המשפיע, ולכן הרי זה מגיע בעצם התענוג ממש. וזהו סוף מעשה במחשבה תחילה, דמחשבה תחילה הוא למעלה מענין המחשבה כנ"ל, שזהו מצד מעלת המקבל, שמגיע למעלה מכללות ענין המחשבה (ההמשכה). ועל-ידי-זה נשלמת הכוונה דנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים, דענין הדירה הוא מה שדר בה בכל עצמותו ומהותו, וענין זה נשלם בקיום המצוות מעשיות דוקא, שמגיע למעלה גם מתענוג הפרטי שכלול ב'עצם', אלא מגיע ב'עצמות' ממש.

ט) וזהו אחת שאלתי מאת הוי' אותה אבקש שבתי בבית הוי' כל ימי חי. דהנה, בית הוי' הוא ענין האותיות, כמאמר⁷⁰ שתי אבנים בונות שתי בתים, ובזה ישנם אותיות התורה ואותיות התפילה, וכמו כן הוא (באותיות המצוות) במצוות מעשיות בפועל, שענין זה מגיע בעצם התענוג, שזהו ענין לחזות בנועם הוי', דנועם הוי' הוא למעלה מהוי', והוא עצם התענוג, ומשם נמשך בבחינת הוי', היינו בהשתלשלות. וכמו כן הוא בנפש, שמעשה המצוות נוגע בעצם הנפש, בחינת יחידה, וזהו אחת שאלתי, דאחת הוא יחידה, כמו שכתבו ה'תוספות' במסכת מנחות⁷¹ 'דיבור המתחיל' עד אחת, עד הנפש שנקראת יחידה. ומצד בחינת יחידה נעשה שבתי בבית הוי', דשבתי הוא ענין הישיבה, ואיתא בחסידות⁷² בשם הרמב"ם במורה נבוכים⁷³ שישביה מורה על דרגא שאין בה שינויים כלל, והיינו לפי שבחינת ה'יחידה' אין בה שינויים, ומה שנוגע ביחידה הוא ענין קיום המצוות בפועל דוקא, שזה מגיע ב'תענוג עצמי', לחזות בנועם הוי'. וזהו גם כן מה שכתוב ועתה ישראל מה הוי' אלקיך שואל מעמך, מ"ה הוא ביטול עצמי, שזהו מה שכתוב ליראה את

(72) ספר החקירה להצ"צ פ, ב ואילך. אוה"ת נ"ך ח"א ע'

ער.

(73) ח"א פי"א.

(68) ראה פסחים קיב, א.

(69) ראה ויק"ר פל"ד, ח. ועוד.

(70) ספר יצירה פ"ד מט"ו.

(71) יח, א.

1 הוי', לא מהווי', אלא את הוי', את דייקא, שהוא דבר הטפל ובטל לגמרי⁷⁴, שהוא ענין
2 ביטול עצמי, בחינת יראה עילאה ביטול במציאות⁷⁵. ומצד בחינה זו נמשכים ממילא שאר
3 הפרטים. וזהו מה שאמר דוד ממך למדתי, דהנה יראה עילאה היא ביטול במציאות, שהוא
4 עומק רום, ומצד זה נמשך כל הפרטים. ובחינת שבתי בבית הוי' הוא מעשה המצוות,
5 שהוא עומק תחת, הנה גם זה 'מגיע' ב'תענוג עצמי', ונמשך מזה כל הפרטים. וזהו שאמר
6 דוד ממך למדתי, דעומק רום מתקשר עם עומק תחת⁷⁶, ולכן, הנה כשם שמצד עומק רום
7 נמשכים כל הפרטים, כן הוא בעומק תחת, ש'מגיע' גם כן ב'תענוג עצמי' כו'. וזהו מה
8 שביקש דוד בשם כנסת ישראל אחת שאלתי, שזוהי הבקשה דבחינת ה'יחידה', ותוכן
9 הבקשה הוא שבתי בבית הוי', שהוא ענין קיום המצוות מעשיות ש'גיע' בעצמותו יתברך.
10 ומזמור זה מתחילים לומר בחודש אלול, ואומרים אם תקום עלי מלחמה בזאת אני
11 בוטח⁷⁷, דמלחמה היא מלחמת הבידור, כמאמר⁷⁸ נהמא אפום חרבא ליכול, וגם
12 כאשר תקום עלי מלחמה, הרי הוא בבטחון גמור שינצח את המלחמה ותושלם הכוונה,
13 לפי שזה 'נוגע' בעצמותו יתברך, ולכן הוא בטוח שתומשך המשכה חדשה, היינו, שלא
14 יתחשבו עם מעשיו בשנה שעברה, ותומשך לו המשכה חדשה מלמעלה מסדר השתלשלות,
15 ויומשך בשנה טובה ומתוקה לכל אחד ואחת בהמצטרך לו בכל ענינו, בגשמיות
16 וברוחניות, בבני חיי ומזוני רויחא.

(בהוצאה החדשה – רכג, ב ואילך). דרך חיים לח, ד. ובכ"מ.

(74) ראה ברכות לו, ב. ב"ק מא, ב.

(77) תהלים כז, ג.

(75) ראה לקו"ת במדבר יג, ב. קונטרס העבודה פ"ג. ובכ"מ.

(78) זח"ג קפח, ב. וראה סה"מ תש"ד ע' 103.

(76) ראה ספר יצירה פ"א מ"ה. תורת חיים בשלח שכד, ב.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... מובן וגם פשוט שאין זה אומר שכל הנהגת מי שיהי' בישראל יש להצדיקו במאה אחוז, מפני
שיודעים שכמה מעשים טובים עשה, אבל מובן ג"כ שח"ו וח"ו לבטל פעולה טובה של מי שהוא בישראל,
ובפרט פעולה ברבים ועל הרבים בישראל, מפני שהנהגה פ' שני' ושלישית אינה כדבעי. ומה לנו ראוי יותר
מוכחת מימים אלו ימי אלול, אשר ציוו רז"ל לכ"א מישראל לאמר פעמים בכל יום ה' אורי וישעי שמע
ה' קולי אקרא, וחנני וענני, ואם יתאספו כו"כ ויאמרו אשר לפב"פ אין לומר זה, וככל הביטויים שבמכתב
כת"ר, תקותי שגם כת"ר יפסוק ההלכה שבטלים דבריהם... ואף שכמובן אין כת"ר מחוייב להתחשב
במחאתי, אבל כיון שאין זה מחאה שלי מדעת עצמי, כ"א מבוססת על ציווי תה"ק ובפרט בימי אלול
חדש הרחמים הכנה לימי הדין ולימים הנוראים אשר יעברון במשפט כל יצורי עולמים, ומדתו של הקב"ה
מדה כנגד מדה כהודעת חז"ל, זה מחזק מחאתי עוד יותר כיון שעל כ"א להתנהג כמו שרוצה שיתנהגו עמו,
ופס"ד בתורה דעלך סני לחברך לא תעביד...

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולכוח"ט.

בס"ד. שיחת שבת פרשת נצבים-וילך, כ"ג אלול ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

- א. אודות¹ הענין דח"י אלול, אמר כ"ק מורי-וחמי אדמו"ר² בשם זקני החסידים, ש"ח"י אלול" פירושו, שהוא מכניס חיות באלול.
ענינו של אלול הוא – שצריכים לתקן את השנה שעברה, ועל-ידי-זה לזכות לשנה טובה ומתוקה בשנה הבאה.
וענינו של ח"י אלול הוא – שהוא מכניס חיות בעבודה זו. לא רק שלא יהיה זה בדרך "מצות אנשים מלומדה"³, אלא אפילו כשעושה זאת בהכנה ובכוונה, יכול להיות שזה ללא חיות; וזוהי פעולתו של ח"י אלול – שיהיה מתוך חיות ("מיט א חיות און א לעבעדיקייט").
ח"י אלול הוא יום הולדתו של הבעל-שם-טוב, וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴, שאין זה רק יום הולדתו בגופו, אלא גם יום ההולדת בנשמתו, וגם יום התגלותו של הבעל-שם-טוב – לאחר שנים – היה בח"י אלול, שזהו ענין התגלות חסידות הכללית.
ואחר-כך בא כ"ק אדמו"ר הזקן, והמשיך ענין זה גם בהבנה והשגה, שזהו ענין חסידות חב"ד – הנה גם יום הולדתו שלו הוא בח"י אלול.
כלומר, שח"י אלול, שענינו גילוי תורת החסידות הכללית וגילוי תורת החסידות חב"ד, מכניס חיות בכל עניני העבודה דאלול, שענין החיות, כידוע, קשור עם שמחה.
ב. הגם שהעבודה דאלול היא תשובה, חרטה על העבר וקבלה טובה על להבא, שענין זה הוא במרירות, ואם כן, איך יכול להיות ביחד עם זה ענין השמחה, שהוא ההיפך ממנו?
אך הביאור בזה⁵:
נוסף על פסק הרמב"ם⁶ שכל מצוה צריכה להיות בשמחה מצד זה שמקיים את רצון הבורא, ובזה מבאר את הפסוק⁷ "תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה"⁸, ובמילא, כיון שתשובה היא מצוה⁹, צריכה גם התשובה להיות בשמחה¹⁰,
– אלא שבזה, ענין השמחה הוא מצד ענין צדדי, לא מצד ענינה של מצוה זו עצמה, אלא כיון שהוא מקיים מצוה, הרי הוא בשמחה על כך שמקיים את הרצון העליון¹¹ –
הנה ח"י אלול, דהיינו תורת החסידות, פועלת שהתשובה עצמה, שבכללותה ענינה מרירות, הנה בתשובה עצמה ישנה שמחה. ח"י אלול פירושו – חיות בענין דאלול גופא. והשמחה אינה סתירה למרירות.
וכמו שכתב אדמו"ר הזקן בתניא¹² בענין התשובה, שצריך להיות "בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא"¹³, שבאותו זמן ובאותו ענין גופא יכולים להיות ב' התנועות ההפכיות¹⁴. וכפי

(9) ראה לקו"ש חל"ח ע' 18 ואילך. וש"נ.

(10) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ט ריש ע' 154.

ואדרבה: כיון שמצות התשובה היא מצוה יסודית ועיקרית – הרי במצוה זו צריך להיות ענין השמחה עוד יותר מאשר בשאר המצוות (ראה גם אגרות-קודש חכ"ד ע' קט. וש"נ). – מהנחה בלתי מוגה.

(11) כלומר: שמחה זו היא מצד הענין הכללי שבכל המצוות – קיום רצון העליון, ולא מצד הענינים הפרטיים שבכל מצוה בפני עצמה, שמצד ענינים אלו אין ענין של שמחה, ויתירה מזה במצות התשובה – שמצד ענינה הפרטי של המצוה נמצא הוא בתנועה של הופך השמחה (מהנחה בלתי מוגה).

(12) פל"א-ד. אגה"ת פ"א.

(13) זח"ג עה, א.

(14) אף שמבאר שם (אגה"ת פ"י) ש"בדור יתום הזה (ש)אין הכל יכולין להפוך לבם כרגע מן הקצה אל הקצה", ולכן חילקו ב' עבודות

(1) מכאן עד סוס"ב – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 388 ואילך (אלא שנשמט שם הציון לשיחה זו). במהדורא זו ניתוספו כמה פרטים מהנחה בלתי מוגה, וגם כמה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(2) סה"ש תש"ה ע' 122. וראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ס"ע 206. וש"נ.

(3) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג, ב). ובכ"מ.

(4) לקו"ד ח"א לב, ב.

(5) ראה גם תורת מנחם שם ריש ע' 207. וש"נ.

(6) סוף הל' לולב.

(7) תבוא כח, מז.

(8) ראה רבינו יונה ברכות רפ"ה. של"ה תושב"כ ס"פ תבוא (שפו, א). תניא פכ"ו (לג, א), וב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם (ע' קסא). וש"נ.

1 שמסיים שם, שגם בזמן של "ירגיו כו" 15 ומרירות, שזהו מצד הנפש הבהמית – אז גופא עליו להיות בשמחה,
2 מצד הרגש הנפש האלקית והבטחון הגמור ש"לא ירח ממנו נדח" 16, ו"לעולם גו' נצר מטעי מעשה ידי
3 להתפאר" 17, שמטעם זה "כלל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" 19.

4 ונמצא מובן, שענין השמחה כאן הוא מצד התשובה גופא – שבתנועת התשובה גופא, כשהוא נמצא
5 במרירות, ו"ירגיו על יצר הרע", באותה תנועה עצמה הרי הוא שמח מצד זה שהנפש האלקית שבה אל הקב"ה.
6 ג. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

7 כל זה הוא אריכות הביאור בענין התשובה בשמחה. אך מה שנוגע לפועל הוא – שהעבודה דחודש אלול
8 וימי הסליחות תהיה בשמחה, וכיון ששמחה פורצת גדר 20, מסירה השמחה את העלם והסתר הגוף והנפש
9 הבהמית, ובמילא ניתוסף על-ידיזה חיות בעבודת התשובה, ועבודת התשובה נעשית קלה יותר.
10 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אבינו מלכנו".]

* * *

11 ד. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור-המתחיל' אחת שאלתי.

* * *

12 ה. נתבאר לעיל (במאמר 21), שבקשת דוד המלך "אחת שאלתי גו" 22 היא בקשה כללית אחת ("אחת
13 שאלתי") – "שבתי בבית הוי' כל ימי חיי", וממנה מסתעפים כמה וכמה פרטים: "לחזות בנועם הוי' וגו'".
14 ולכאורה אינו מובן:

15 מדוע הוצרך דוד המלך לבקש בקשה אחת שממנה יסתעפו כל הפרטים שלאחרי-זה – הרי היה ביכולתו
16 לבקש מלכתחילה בפירוש את כל הפרטים שזקוק להם?
17 והביאור בזה – מצד שני ענינים, כדלקמן.

18 ו. ענין הא':

19 ליהודי צריך להיות נוגע ענין אחד בלבד – "שבתי בבית הוי'", ההתקשרות עם הקב"ה, וכל שאר הענינים לא
20 צריכים להיות נוגעים לו כלל, וכמו שכתוב בתניא 23 "ולא יהיה בית ישראל ככל הגוים דזנין ומפרנסין ומוקרין
21 לנשייהו ובנייהו מאהבה", כיון שנוגע לו רק הענין ד"שבתי בבית הוי'"; וכאשר ענין זה נוגע לו – אזי מבקש
22 בדרך ממילא גם על שאר הענינים, כיון שבאופן זה כל עניניו הם חלק מהענין ד"שבתי בבית הוי'".

23 וזהו "אחת שאלתי" – כמבואר לעיל (במאמר 24) קאי על בחינת היחידה 25, והרי ענינה של 'יחידה'
24 הוא שמקבלת מ'יחיד' 26, ובמילא, שום דבר אינו נוגע לה, מלבד דבר אחד – ההתקשרות ל'יחיד', שזהו ענין
25 "שבתי בבית הוי'".

26 שום ענין שבעולם אינו נוגע לו, לא גשמיות ולא רוחניות, ורצונו רק בדבר אחד – להתקשר עם הקב"ה!
27 – (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר:) נמצא כאן יהודי 27 שדרכו להתברך תמיד שיזכה ללמוד "תורה
28 לשמה"... ובכן: מה נוגע ענינים של "מדריגות", "תורה לשמה" וכו'? ...! לשם מה זקוקים למדריגות וענינים
29 נעלים – שיהיו ענינים פשוטים, ובלבד שימלאו את רצונו של הקב"ה, שזהו ענין "אחת שאלתי"...!

התחתון, ואפילו ג"ע העליון (מהנחה בלתי מוגה).

(20) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(21) בתחלתו (לעיל ע' ה).

(22) תהלים כז, ד.

(23) אגה"ק ס"ט (קיד, א) – ע"פ לוח התיקון.

(24) פ"ט (לעיל ע' יג).

(25) ראה תורה עד אחת – מנחות יח, א.

(26) ראה לקו"ת פ' ראה כה, א. ובכ"מ.

(27) כנראה הכוונה להרה"ח ר' דוד הלוי שטאקאמער (ראה תורת

מנחם – מנחם ציון ח"ב ע' 409).

אלו לשני זמנים שונים, העבודה ד"ירגיו כו" (מרירות) היא בזמן
דתיקון חצות, ועבודת השמחה היא בשעת התפלה (מהנחה בלתי
מוגה).

(15) ברכות ה, רע"א.

(16) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז

פ"ד ה"ג.

(17) ישע"י ס, כא.

(18) סנהדרין פ"א.

(19) והרי מבואר בתורת החסידות (ראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' קצו.

וש"נ) שהענין ד"עולם הבא" הוא למעלה גם מגן-עדן – הן ג"ע

ומצד הענין ד"אחת שאלתי", הרי זה באופן ד"כל ימי חיי", היינו, באופן תמידי ללא שינויים. – מצד פרטי
 הכחות, יש מקום לשינויים, שהרי מצד כח פלוני נדרש ענין מסויים, ומצד כח אחר נדרש ענין אחר, ובמילא,
 לפעמים ישנה התעוררות לענין מסויים, ולאחרי-זה – "התעיף עיניך בו ואיננו"²⁸... אבל מצד בחינת היחידה
 ("אחת שאלתי") – אין מקום לשינויים והתחלקות כלל.
 ואז – גם הענינים הפרטיים שנימנו אחר-כך ("לחזות בנועם הוי' וגו'"), אינם ענין של שינוי והתחלקות,
 אלא הם פרטים שמצד הפשיטות. ועל-דרך המבואר בנוגע ל'עצמות', שיש בו הן אחדות והן ריבוי, שאם לא
 תאמר כן הרי אתה מחסר שלימות²⁹, וכן הוא גם כן בעצם הנשמה (שנקראת "יחידה" על-שם שמקבלת
 מ"יחיד") – שגם הפרטים הם פרטים שמצד הפשיטות.
 ז. והנה, אף שאין אנו אוחדים במדריגה זו, ששום ענין לא יהיה נוגע לנו, מלבד "אחת שאלתי", ההתקשרות
 עם ה"יחיד" – מכל-מקום, צריכה להיות ידיעת הענין, על-כל-פנים בנוגע לפועל.
 וכמסופר באחד ה"ביכלאך"³⁰, ששאלו פעם את אדמו"ר הזקן על כך שבתורת החסידות מדובר על-דבר
 מדריגות נעלות ביותר בענין האהבה כו', בשעה שאין אוחדים בהם. והשיב אדמו"ר הזקן (כמדומה בשם
 המגיד): כתיב³¹ "והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר". זהו תפקידו של הקב"ה, וענין זה יהיה
 לעתיד. ואילו עבודתנו אנו – היא בענין הידיעה ("יודעת היום"³²), ועל-ידי שענין הידיעה אצלנו יהיה כדבעי
 – יקיים בנו הקב"ה לעתיד את הענין ד"ונתתי לכם לב בשר".
 וכן הוא בנידון דידן: גם אם אין אוחדים במדריגה זו ששום דבר לא יהיה נוגע – מכל מקום צריכה להיות
 הידיעה שכן צריך להיות, ובמילא, מה צריכים לבקש ומה צריך להיות נוגע – בנוגע לפועל על-כל-פנים – רק
 ההתקשרות עם ה"יחיד", מילוי רצונו של הקב"ה.
 ומזה מובן, שכאשר נמצאים בזמן ד"אחת שאלתי", ומנצלים זמן זה כדי לבקש ("אריינכאפן") בקשות
 פרטיות³³ – אין זה מתאים כלל לענין ד"אחת שאלתי"!!!
 ח. ועוד זאת – ענין הב' – שגם מצד הענינים הפרטיים (בקשות פרטיות) אין הדבר כדאי ("עס לוינט אויך
 ניט").
 ויובן על-פי משל מענין הרפואה³⁴:
 כאשר ישנו חולי רחמנא-ליצלן באבר מסויים, הרי, מצד התכללות האיברים, שייך חולי זה גם לאיברים
 אחרים – הן משום שהחולי שבאבר זה מגיע בשרשו מאבר אחר, והן משום שהחולי שבאבר זה פועל, בדרך
 ממילא, גם על אבר אחר.
 ולכן, כאשר מרפאים רק את האבר החולה – הרי אף שאבר זה נתרפא, מכל-מקום אין בזה ראייה כלל לגבי
 האיברים האחרים, כי אין הכרח שנתרפא גם סיבת החולי (השייכת לאיברים אחרים, כנ"ל). מה-שאינ-כן
 כשמרפאים את החולי בשרשו – מתרפא בדרך ממילא גם המסובב, דהיינו החולי שבאבר זה, וכן התוצאות
 הנובעות מחולי זה לגבי איברים אחרים (כנ"ל).
 וכן הוא גם ברוחניות:

כאשר מבקשים אודות ענין פרטי, הרי גם אם פועלים שתתמלא הבקשה – והרי ב"עת רצון" אכן פועלים
 זאת... – ורואים במוחש שהענין נתמלא, מכל מקום, אין זו ראייה על הסיבה, המסובב והתוצאות של הדבר.
 מה-שאינ-כן כאשר ישנו הענין ד"אחת שאלתי", דהיינו שהאדם מתקשר עם שרשו – אזי נפעלים גם כל
 הענינים הפרטיים בדרך ממילא.

* * *

(28) משלי כג, ה.
 (29) ע"ד לשון עבוה"ק ח"א רפ"ח. וראה ד"ה ויהי ביום השמיני
 פ"ה (לעיל ע' 51) ובהסמך שם.
 (30) נעתק ב"מגדל עז" (כפ"ח תש"מ) ע' שח. וש"נ. וראה גם
 תורת מנחם – התועדויות ח"ט ס"ע 111 ואילך.
 (31) יחזקאל לו, כו.
 (32) ואתחנן ד, לט.
 (33) במשך ההתועדות ביקשו כו"כ מאנ"ש ברכות בענינים
 פרטיים (המו"ז).
 (34) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"א ע' 138.

- ט. שבת מברכים חודש תשרי הוא ככל שבת מברכים החודש – שבו מסיימים את החודש העבר, ומתכוונים לקראת החודש הבא. ונוסף לזה ישנו ענין מיוחד בשבת מברכים החודש תשרי – שבו צריכה להיות ההכנה על כל השנה כולה:
- ידוע³⁵, שבחודש תשרי נעשית ההמשכה על כל השנה, וכמו שכתוב³⁶ "ארץ אשר גו' תמיד עיני הוי' אליך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" – "רשית" חסר אל"ף, אותיות "תשרי"³⁷, דהיינו שבחודש תשרי נעשית ההמשכה על כל השנה כולה.
- ובפרטיות יותר: כיון ש"רשית" קאי על תשרי – הרי זו ראייה ש"אחרית" קאי על אלול. ונמצא, שבחודש תשרי ("רשית השנה") ההמשכה היא על כל השנה, עד חודש אלול ("אחרית שנה").
- ומכיון שההמשכה בחודש תשרי היא עד חודש אלול הבא – הרי מובן, שגם ההכנה לזה בחודש אלול, ובפרט בשבת מברכים החודש תשרי, צריכה להיות על כל השנה כולה, עד לחודש אלול שלאחריו.
- והנה, בכל שנה ושנה ישנם עליות למעלה יותר מבשנה שלפניה³⁸, כידוע שכל שנמשך הזמן ("וואָס ווייטער און ווייטער") העליות הן גדולות יותר. ואף-על-פי-כן, מבלי הבט על כך שבשנה הבאה (שלאחרי חודש אלול הבא) יהיו עליות גדולות יותר – יש להתכונן כבר עתה גם לקראת חודש אלול הבא!
- י. העבודה³⁹ דאלול – הרי היא הכנה על תשרי. בחודש אלול יש לתקן את המעשים של השנה שעברה, ולפעול בעצמו "אחת שאלתי" – שיצא מכל עניניו הפרטיים. ועל-ידי הענין ד"אחת שאלתי" בחודש אלול נעשית אחר-כך ההמשכה החדשה בחודש תשרי, "לך לבדך ואין לזרים אתך"⁴⁰, שנה טובה ומתוקה בכל המצטרך לו.
- וזהו הטעם שבתיבת "אלול" נרמזים כל ג' הקוים דתורה עבודה וגמילות-חסדים:
- אלול – ראשי תיבות "אנה⁴¹ לידו ושמתי לך"⁴², דקאי על קו התורה, שהרי התורה היא מקלט מיצר הרע⁴³, כמאמר רבותינו ז"ל⁴⁴.
- אלול – ראשי תיבות "אני⁴⁵ לדודי ודודי לי"⁴⁶, שהוא קו העבודה, תפילה⁴⁷.
- אלול – ראשי תיבות "איש⁴⁸ לרעהו ומתנות לאביונים"⁴⁹, שהוא הקו דגמילות-חסדים.
- יסוד והקדמה לכל קוים אלו – הוא עבודת התשובה, המרומזת בראשי תיבות ד"אלול" – ("ומל⁵⁰ הוי' אליך) את לבבך ואת לבב (זרעך)"⁵¹, שזהו היסוד לכל הקוים. ועל-דרך "מודה אני לפניך" שאומרים בתחילת עבודת היום, שפונה להקב"ה ("ער קערט זיך צום אויבערשטן"), וענין זה מגיע עד "לפניך", "דלא אתרמיז בשום אות וקוץ"⁵², שזהו הקדמה לכל הקוים.
- ועל-ידי העבודה בחודש אלול באים לגאולה, שענין זה נרמז בראשי תיבות "להוי' ויאמרו לאמר אשירה"⁵³, ראשי תיבות אלול⁵⁴.
- כל זה הוא כללות העבודה בחודש אלול – ההכנה לתשרי. והעיקר בזה הוא בשבת שלפני תשרי, ש"מינה מתברכין כולו יומין"⁵⁵ דהשבו, ויום ראש השנה בכלל, שבת מברכין – למעלה – דתשרי.

(44) להעיר גם ממאד"ל (קידושין ל, ב) "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין" (מהנחה בלתי מוגה).
(45) שה"ש ו, ג.
(46) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה (בשם הדרשנים). פרע"ח שם. שעה"פ עה"פ.
(47) ראה סהמ"צ להרמב"ם מ"ע ה. ובכ"מ.
(48) אסתר ט, כב.
(49) בספר ערוגת הבושם (בשם ס' אמרכל).
(50) פרשתנו (נצבים) ל, ו.
(51) בעה"ט עה"פ. אבודרהם שם. וראה תניא אגה"ק ס"ד (קה, ב).
(52) לקו"ת פינחס פ, ב. וראה זח"א יא, א. רנו, ב.
(53) בשלח טו, א.
(54) פע"ח שם. וראה גם לעיל ס"ע 288 ואילך. וש"נ.
(55) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

(35) ראה סה"מ תקס"ו ע' שטט. אוה"ת דרושי סוכות ע' א'תשנו. ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תר"ל ע' רפז. תרנ"ד ע' לו. תרע"ח ע' רעח. תש"ב ע' 49. ועוד.
(36) עקב יא, יב.
(37) בעה"ט עה"פ.
(38) ראה תניא אגה"ק ס"ד.
(39) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 395 ואילך. במהדורא זו ניתוספו כמה פרטים מהנחה בלתי מוגה, וגם כמה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
(40) משלי ה, יז.
(41) משפטים כא, יג.
(42) פרע"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים להאריז"ל עה"פ.
(43) מכות י"ד, א. וראה סה"מ תש"ד ע' 270 ואילך (תורת מנחם – התוועדות ח"ג ס"ע 285 ואילך).

- 1 יא. ענין השבת בכלל הוא מקום (מדריגה) נעלה ביותר, ועד שלפעמים מבואר⁵⁶ ששבת הוא למעלה גם
2 מראש-השנה.
3 וכן הוא גם על פי נגלה – שהרי ראש-השנה מותר במלאכת אוכל נפש, ששבת אסור בה. והיינו,
4 שבראש-השנה ישנו ענין של עבודה, מה-שאינ-כן בשבת אין צורך בעבודה כלל, כיון שבמדריגה זו אין שום
5 פגם.
6 ובפרט בשבת לאחר חצות, בזמן תפלת המנחה, שהוא "רעוא דכל רעיון"⁵⁷, והוא זמנה של סעודה שלישית,
7 שעל זה נאמר⁵⁸ "היום לא".
8 ובפרט בשבת מברכים, שהוא ממוצע המחבר בין ב' החדשים, וממילא מובן שהוא למעלה משניהם⁵⁹.

* * *

- 9 יב. ישנם הטוענים: מדוע מתעסקים בלהט ובתוקף כל-כך ("וואָס קאַכט מען זיך אַזוי שטאַרק") בענין
10 ד"יפוצו מעינותיך? ואם מתעסקים כבר בענין זה – מדוע מדגישים את חסידות חב"ד דוקא⁶⁰?
11 והמענה לזה – בהקדים ענין בפרשתנו:
12 על⁶¹ הפסוק⁶² "לקוח את ספר התורה הזה", אמרו רז"ל⁶³ שמשנה רבינו כתב בכתב ידו "י"ג תורות, י"ב
13 ל"ב שבטים, ואחת הניח בארון, שאם יבקש לזייף דבר (בתורה) שיהיו מוציאים אותה שבארון"⁶⁴.
14 התורה היא נצחית, וגם סיפורי התורה הם נצחיים, והם הוראות לכל הדורות. ההוראה ממאמר רבותינו ז"ל
15 האמור:
16 ענין זה שבנוגע לפרטי דינים מסויימים, ובפרט מנהגים, ישנו חילוק בין מקום אחד לחבירו, שפוסקים
17 ומתנהגים לפי הפוסקים שבאותו מקום, שהרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁶⁵ – הטעם לזה הוא, כיון שניתנה
18 התורה לידרש "בכלל ופרט ופרטי פרטיות" לכל נשמה פרטית המושרשת בפרט זה שבתורה⁶⁶, וכל אחד ואחד
19 מישראל צריך לנהוג לפי חלק זה בתורה, שבו מושרשת נשמתו.
20 וכן הדבר, ויתרה מזו, בנוגע לפרטי חובת הלבבות – העבודה הפנימית דאהבה ויראה – שישנם בזה חלוקים
21 רבים⁶⁷, ולכל אחד ואחד ישנו השער שלו, שעל-ידו הרי הוא מתעלה ומתקשר עם אלקות.
22 אלא שענין זה הוא רק בנוגע לפרטים, ורק פרטים מסויימים.
23 והנה, בענין התפילה, ידוע שנוסחאות התפילה השונות נמשכות מזה ש"י"ג השתחויות היו במקדש נגד י"ג
24 שערים שנרמזו לעתיד אי"ה – י"ב שערים ל"ב השבטים⁶⁸, "שער ראובן וגו'"⁶⁹, ושער הי"ג, שהוא "שער
25 הכולל" לכל השבטים, נוסח התפילה שהוא לכל בני ישראל בשוה. ואף שישינה מעלה בשערים הפרטיים דכל
26 שבט בנפרד, ו"בזמן שהיו יודעים כל שבט ושבט ונוסח השייך לכל שבט ושבט, בודאי היה יותר טוב שכל
27 אחד יכנס בשער שלו . . אמנם בזמן הזה שאינם יודעים השבטים (יותר טוב שאפילו היודעים שבטם) (כמו
28 כהנים ולויים)) יכנסו בשער הכולל"⁷⁰ – שהוא הנוסח שתיקן האריז"ל⁷¹.
29 ועל-דרך-זה הוא גם בתורה, הן בגליא דתורה והן בפנימיות התורה – שמכיון שאין יודעים לאיזה שורש
30 שייכים, יש להכנס בשער הכללי⁷².

טעות בס"ת, ויכולו להגיהו רק מהס"ת הכללי דוקא, שהוא בחי' שער הכללי, כדלקמן (מהנחה בלתי מוגה).

(65) עירובין יג, ב. וש"נ.

(66) הקדמת התניא (ג, ב).

(67) שם (ד, א).

(68) וכפי שמצינו בנוגע לקריעת ים-סוף, כמ"ש (תהלים קלו, יג ובפרש"י) "לגזור ים סוף לגזרים", ל"ב גזרים (מהנחה בלתי מוגה).

(69) יחזקאל מח, לא.

(70) כדי לכלול עצמם עם הכלל (מהנחה בלתי מוגה).

(71) לקו"א להח"מ ממעוריש (אות קלג) הובא בהקדמת שער הכולל.

(72) דוגמא לדבר:

בתורה ישנם כו"כ חלקים: מקרא, משנה ואגדה וכו'. אמנם, מצד

(56) ראה סה"מ עזר"ע ע' סט. ועוד.

(57) זח"ב פח, סע"ב. וראה המשך תרס"ו ריש ע' תקמה.

(58) בשלח טז, כה. וראה לקו"ש כח"א ע' 84. וש"נ.

(59) חסר המשך השיחה (המו"ל).

(60) ראה גם לעיל ע' 83.

(61) מכאן עד סוף הסעיף – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדרפס בלקו"ש ח"ד ע' 1148 ואילך. במהדורא זו ניתוספו כמה פרטים מהנחה בלתי מוגה, וגם כמה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(62) פרשתנו (וילך), לא, כו.

(63) דב"ר פרשתנו פ"ט, ט. פסיקתא דר"כ פ' וזאת הברכה. מדרש תהלים עה"פ צ, א. ועוד. הובא בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ולספר היד). ועוד.

(64) ונמצא, שיתכן שאצל שבט של בני – או חלק ממנו – יהי

1 אדמו"ר הזקן נבחר⁷³, והוא חיבר את השולחן ערוך, כדי לברר את ההלכות בגליא דתורה; ייסד את תורת
2 חסידות חב"ד, בפנימיות התורה ודרכי העבודה; ובירר את נוסח התפילה⁷⁴, נוסח כללי המתאים לכל אחד ואחד
3 מישראל⁷⁵ – שכל ג' ענינים אלו מתאימים לכל בני ישראל ולכל אחד ואחת מישראל, ודרכם יכולים לעבור כל
4 ההעלאות (בתפילה) וכל ההמשכות (בתורה ועל-ידי תורה).

5 ויהי-רצון, שנלך בדרך הסלולה שסללו עבורנו, ונפיץ ענין זה לכל בני ישראל (וגם עניני השולחן-ערוך'
6 וסדר התפילה נכללים בהפצת המעיינות), ומובטחים אנו שעל-ידי הפצת המעיינות חוצה "קא אתי מר"⁷⁶, דא
7 מלכא משיחא, בקרוב ממש.

8 יג. [טרם צאתו אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

9 יעזור⁷⁷ השם יתברך, שתהיה הכניסה לשנה החדשה בשמחה, ותהיה שנה טובה ומתוקה בכל המצטרך.

ד"אכשור דרי (בתמי" (יבמות לט, ב ובפרש"י. וש"נ)), הנה דוקא
ענה "מצוה לגלות זאת החכמה" (אגה"ק סכ"ו (קמב, ב)), ותורת
החסידות נתגלתה ביותר, עד כדי כך שכאו"א מישראל, ואפילו יהודי
פשוט, בכחו ללמוד תורת החסידות ולהבינה – כיון שעתה זהו השער
הכללי (מהנחה בלתי מוגה).

(73) ראה הקדמת בניו להשו"ע.

(74) כפי שנמסר ע"י הבעש"ט והמגיד (מהנחה בלתי מוגה).

(75) ראה בבית רבי ח"א פ"י: כסדר סידורו היו לפניו ששים
סידורים מנוסחאות שונות וקיבץ סולת נקי' מכולם.

(76) אגה"ק דהבעש"ט (כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).

(77) קטע זה הוא המשך השיחה המוגהת דלעיל הערה 39.

ענין הגלות, גלות "בבל" [שהיא שרש כל הגליות שלאח"ז, וכולם
נקראות על שמה (ראה גם דניאל ב, לח. לקו"ת להאריז"ל ר"פ תצא)],
ש"שם בלל גו" (נח יא, ט), שכל הענינים נתערבו יחד – ניתוסף
בתורה "תלמוד בבלי" שהוא "בלול במקרא בלול במשנה בלול
בתלמוד" (ראה סנהדרין כד, א). ועתה, גם אם יש מי שיכול ללמוד
כדבעי מקרא לחוד, משנה לחוד ואגדה לחוד – זקוק גם הוא ל"שער
הכללי", שהוא תלמוד בבלי.

וכן הוא לאחר שזכינו לגילוי השער הכללי ביותר דתורת
החסידות הכללית, שהיא ביותר, ובפרט לאחר שזכינו לגילוי תורת
החסידות כפי שנתבררה ונמשכה בבחי' חב"ד ע"י אדמו"ר הזקן –
הרי ענין זה נעשה השער הכללי, שהכל זקוקים לו.
ואף שבדורות שלפנ"ז לא גילו פנימיות התורה – הרי מצד הענין

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

באיחור זמן נתקבל מכתבו בו מודיע טובות אשר לקח חלק וגם הצליח במבצע הפצת ספרי דא"ח
תורת החסידות וכן מיום הולדתו אשר חזר דא"ח ברבים חלק מהמאמר מים רבים לא יוכלו לכבות את
האהבה.

ויהי רצון אשר מתאים לכתבו זה הנה גם בחייו ובעניניו הוא יעשה ככל יכולתו שיקבע הענין, אשר
מים רבים הם כל עניני עוה"ז ומובן שהנה"ב בכללם ולכל לראש לא יוכלו ח"ו לכבות את האהבה שישנה
בכל אחד מישראל אהבה טבעית לאבינו שבשמים, אשר אהבה זו שרש היא לקיום רמ"ח מ"ע ומצות
היראה בכללה שהיא שרש לש"ס"ה ל"ת, והיא המביאה לידי עשיית המצות בפועל וקרוב אליך הדבר מאד
בפיך ובלבבך לעשותו, וכמבואר בתניא פרק י"ז ואילך. ואין הדבר תלוי אלא ברצון וכיון שאמרו רז"ל
שישראל הם עז שבאומות, תקותי שינצל התוקף שיש לו שלא להתרשם מכל מניעות ועכובים וללמוד
בהתמדה ושקידה גדולה וקיום המצות בהידור, והשי"ת יצליחו.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לקוטי שיחות פרקי אבות פרק ה' כרך י"ז

מתורגם ללשון הקודש

- גשמיכם...", "עובד... לא עבדו... אינו דומה שונה פרקו
מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד... בשני זוזי⁸ (מפני
שמשנה מרגילות⁹), "ונפש כי תקריב¹⁰... מי דרכו
להביא מנחה – עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב
נפשו"¹¹. ועוד ועוד.
- וכך גם לגבי בעל הבית ופועל: הנאמר בגמרא ובספרי
הפוסקים¹² שמשלמים לפועל רק את ה"שבח" כאשר
ההוצאה "יתירה על השבח", הרי זה רק במקרים
מסויימים: כאשר בעל הבית לא שכר את הפועל, אלא
הפועל עבד על-דעת עצמו ("היורד לתוך שדה חבירו
ונטעה שלא ברשות"¹³), אז כאשר עשה אחרת מהוראות
בעל הבית ("אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום"¹⁴),
אז כאשר הזיק בכוונה ("צבעו כאור"¹⁵).
- אך כאשר הפועל ביצע את העבודה לפי הוראות בעל
הבית, הרי גם כאשר ההוצאה יתירה על התועלת, ואפילו
כאשר לא הועיל כלל, כגון "השוכר את הפועל להביא כרוב
ודורמסקנין לחולה והלך ומצאו שמת..."¹⁶, כיון ש"עביד
שליח שליחותיה", הפועל מצדו עשה את המוטל עליו
בשלמות, אלא שמסיבה אחרת לא הושגה מטרת העבודה,
ההלכה היא, ש"נותן לו שכרו משלם"¹⁶, אפילו כאשר
"שכרוהו בשביל החולה יותר ממה שהיה ראוי לשוכרו"¹⁷.

א.

"לפום צערא אגרא" - השכר בהתאם לצער

- "בן הא הא אומר לפום צערא אגרא"¹. מפרש
הברטנורא: "כפי רוב הצער שאתה סובל בלימוד התורה
ועשיית המצוה יהיה שכרך מרובה".
- קבלת השכר על קיום המצוות היא חובה על-פי
ההלכה, כפי שמוכן גם מכך שהרמב"ם מציין זאת בספר
ההלכה שלו – ה"יד"², והוא אף מאריך בכך ומבאר את
פרטי הדינים³. כלומר, לפי דיני התורה הקדוש-ברוך-הוא
"חייב" כביכול לתת שכר לאדם על עבודתו, בדומה⁴
לחובת בעל-הבית לשלם לפועל עבור עבודתו⁵.
- והחידוש, בפשטות, של המאמר "לפום צערא אגרא"
הוא בכך שהשכר נחשב לפי הצער, ולא לפי הפעולה
ותועלתה. לפי זה, כאשר עבודת האדם מפיקה תועלת
מועטה, עד אשר "התוצאה והצער והטורח יתרים על
השבח"⁶, אין מחשבים את השכר לפי השבח, אלא הוא
מקבל שכר מלא עבור עבודתו וצערו.
- וצריך להבין:
- שכר המצוות קשור מלכתחילה עם ההוצאה, הטורח,
העמל והצער שהם צורכים, כמאמר חז"ל במספר מקומות:
"אם בחוקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה..."⁷ ונתתי

הוא אומר לישראל לעשות כו' (שמו"ר פ"ל, ט. וראה ירושלמי ר"ה פ"א
ה"ג), שעפ"ז מובן שדיני תשלום שכר דבעה"ב לפועל הם דוגמת השכר
שמשלם הקב"ה.

(13) ב"מ קא, א. שו"ע חו"מ רסע"ה.

(14) משנה ב"ק ק, ב. שו"ע שם סש"ו ס"ג.

(15) ב"ק שם (וראה רש"י שם). שו"ע שם. וראה (ובהבא לקמן)
אנציקלופדי תלמודית ערך אומן.

(16) ב"ק קטז, סע"א ואילך. וברמב"ם (הל' שכירות פ"ט ה"ח) ושו"ע (שם
סל"ה ס"ג) "נותן לו כל שכרו".

ולהעיר דמפשות לשון השו"ע והרמ"א (שם ס"ב) ב"השוכר את הפועל
להביא לו שליחות ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה שיביא נותן לו שכרו
משלם דהרי כבר עשה שליח שליחותו" – משמע, שגם בזה נותן לו כל שכרו מה
שפסק (ראה פתחי תשובה שם ס"ג*). ביאורי הגר"א שם סקט"ז. אלא שבסמ"ע
(שם סק"ח. ובארוכה – דרישה שם סק"ב) ונתה"מ סק"ב שם – לא פירשו כן.
(17) תוד"ה להביא ב"ק (שם, ריש ע"ב. הובא בב"י חו"מ שם). נמוק"י
שם. פרישה שם סס"ד סק"ד. נתה"מ הנ"ל. וכן משמע ברמב"ם שם במ"ש
"נותן לו כל שכרו" (ראה הגהות מ"י שם. חסדי דוד לתוספתא ב"מ פ"ז, ב
בסופו)*. וראה תו"ח ב"ק שם (ומה שהקשה בתוד"ה אין לו יבמות קו, א
– ראה שו"ת לחם רב שצוין בגיליון הש"ס שם).

(* וסיום דמסכת (משניות) אבות (ראה הערה הבאה).

מהד"ב של שיחה זו (בלה"ק) נדפה בס' ביאורים לפרקי אבות (קה"ת)
בסופו.

(1) במשניות הוא בסוף פרק ה'. וראה לקמן הערה 56, 58.

(2) ש"חיבור זה (הוא) הלכות הלכות" (הקדמת הרמב"ם לספר היד).

(3) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג (ה"א-ה). וראה שם פ"ח וט'. סוף הל'
מלכים.

(4) והסברא לשלילת זה הוא רק "מי הקדימני ואשלם כו' נתתי לו נשמה
כו'" כדו"ל (ויק"ר פכ"ז, ב).

(5) להעיר מאבות פ"ב מ"ד ומט"ז: בעל מלאכתך כו' שכר פעולתך. ושם
מט"ז: והפועלים כו' ובעה"ב כו'. ולהעיר מתו"כ (הובא ברש"י עה"פ)
בחוקתי כו, ט: משל למלך ששכר פועלים כו'. וראה לקמן סעיף ח'.

(6) לשון המדרש שמואל סוף מס' אבות (בפירוש "לפום צערא אגרא").

(7) תו"כ (הובא בפרש"י) ר"פ בחוקתי.

(8) חגיגה ט, ב. וראה לקמן בפנים ס"ו.

(9) תניא פט"ו. וראה סוטה (יא, ב) דעבודת נשים לאנשים – ה"ז עבודת פד"ו.

(10) ויקרא ב, א.

(11) מנחות קד, ב. הובא בפרש"י עה"ת שם.

(12) והרי "מגיד דבריו ליעקב חזקו ומשפטיו לישראל כו' מה שהוא עושה

(* ועיי"ש מה שתיקן בקושיית הלח"מ (הל' שכירות שם) מאי שנא הא מדין ירד להציל ולא הציל שאין לו אלא שכרו (נסמן לקמן הערה 18). וראה מחנה אפרים הל' שכירות
שם. ועוד.

(** אבל ראה דרישה שם ששל"ה סק"ב בסופו.

1 ובכן לא מוכן: כיון שבענינו "עבד שליח שליחותיה"
2 – הוא עבד בכל יכולתו בקיום תורה ומצוות, ועבודתו אף
3 הניבה תועלת (אף אם היא קטנה יחסית לטורח ולצער),
4 הרי בודאי מוכן שצריך לשלם שכרו בשלמות¹⁸, כולל
5 הוצאותיו (צער)¹⁹, אם ההוצאה יתירה על השבח – ומהו
6 החידוש של "לפום צערא אגרא"?

ב.

בקיום מצוות - היגיעה היא חלק מהשבח

7 בהלכות המזכרות לעיל, הטורח והעבודה –
8 ה"הוצאה" – של הפועל הם ענין נפרד מן התועלת שמפיק
9 בעל הבית כתוצאה מן המלאכה, ואף ש"עבד שליח
10 שליחותיה", הרי הוא מילא רק את פעולתו שלו בשלמות,
11 אך לא תמיד התבצעה המטרה שלשמה בעל הבית שכר
12 אותו.
13 אך בענינו אין ה"צערא" של קיום התורה והמצוות
14 ענין נפרד מן הרווח והשבח. כפי שאומר הרמב"ם
15 ב"שמונה פרקים"²⁰, "שהמתאווה לעבירות ונכסף אליהם
16 הוא יותר חשוב ויותר שלם מאשר לא יתאווה אליהם ולא
17 יצטער בהנחתם... ולא דיים זה עד שאמרו ששכר המושל
18 בנפשו²¹ גדול לפי רוב צערו במשלו בנפשו ואמרו לפום
19 צערא אגרא, ויותר מזה שהם ציוו להיות האדם מתאווה
20 לעבירות²²... לא יאמר אדם אי-אפשי... אלא אפשי ומה
21 אעשה אבי שבשמים גזר עלי".
22 ולפי זה קשה עוד יותר מהו החידוש של "לפום צערא

18 והרי גם ב"ירד להציל ולא הציל" נותן לו שכר פעולה (ב"ק שם.
רמב"ם הל' גזילה ואבידה פ"ב ה"ד. טוש"ע חו"מ סרס"ד ס"ד). אלא דשם
אין לו אלא שכרו הראוי לו ואינו משלם לו דמי חמורו שהפסיד לו בסיבת
הצלתו, כיון ד"לא עבד שליח שליחותיה" (ב"ק שם), ד"לאצולי אגרי" והא
לא אציל" (שטמ"ק שם). משא"כ בנדר²³, שהציוו על האדם הוא על העשר
והפגולה (שהרי ההצלה אינה תלויה בו), הרי מוכן דהוה עבד שליחותו
ונותנין לו שכרו משלם (גם יותר מהראוי). ואכ"מ.
19 והא דמצאו בהשוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום
והלך ולא מצא כו', ואם ה' דבר כבוד מה שיש לו להביא מנחה לו שאינו דומה
כו' (ש"ע שם) – הרי זה מפני שפעולתו וטרחתו בפועל היתה קלה יותר
(מכיון שלא הביא), משא"כ בנדר²⁴, שאדרכא, פעולתו וטרחתו היא בשלימות.
20 פ"ו. ולהעיר שבפיה"מ (להרמב"ם) אבות ספ"ה מפרש באו"א.
21 ולהעיר, שהמעלה הדוכסב את יצרו – וכן השכר על זה – היא הלכה
(ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד).
22 כ"ה בפי"מ שלפנינו, ובהעתקת הרב קאפח שתיבות הנ"ל "ציוו".
לעבירות" אינן בהמקור והן הוספת המעתיק. ובהעתקתו: שהם ציוו שיהא
האדם כוכב את יצרו (וכן בהמשך הלשון יש שם כמה שינויים בהסגנון).
23 אלא שמחלק דמה שאמרו "לא יאמר אדם אי אפשי כו' אלא אפשי

23 אגרא": הצער עצמו הוא ענין של שבח, שעל כך הצטווה²³
24 – ומהו החידוש בקבלו שכר על ה"צערא"?
25 ודוחק גדול לומר שזוהי כוונת המשנה, והיא המקור
26 לכך, כפשטות לשון הרמב"ם שמצטט אותה בענינו – כי
27 יש מאמרי חז"ל רבים בענין זה, כדלעיל.

ג.

מקבלים שכר גם עבור יגיעה שאינה חובה

28 יש לומר שההסבר לכך הוא²⁴: באומרה "לפום צערא
29 אגרא" מתכוונת המשנה לחדש: מדובר על צער כל שהוא,
30 ובמיוחד צער אמיתי ללא עירוב תחושת התענוג על-כך
31 שהוא מקיים מצוה, אלא יגיעה כזו בתורה ומצוות שהאדם
32 אינו חייב, אלא הוא מקבל על עצמו מרצונו –
(ולפי זה יובן מדוע המשנה "לפום צערא אגרא"
33 נאמרה במסכת אבות ודוקא בסופה, מסכת המדברת על
34 "מילי דחסידותא"²⁵, ענינים שהם לפני משורת הדין,
35 כדלהלן בסעיף ה',
36 כפי שנרמז גם בכך שהמשנה אינה מכנה את בעל
37 המאמר "לפום צערא אגרא" בשמו הפרטי, אלא בכינוי
38 "בן הא הא", המדגיש שהוא גר ("בן אברהם ושרה
39 שנתווסף ה"א בשמם")²⁶ – כדי לרמוז²⁷, שמדובר כאן על
40 כך שהוא מקבל על עצמו צער ויגיעה שאין הוא חייב בהם
41 כלל, בדומה לכל מציאותו של הגר (כקטן שנולד): הוא
42 מגייר עצמו²⁸, בשעה שאין שום חובה בכך, ומקבל על
43 עצמו את הקושי והצער של קיום כל התורה והמצוות) –

ומה אעשה כו' הוא רק בהתורות השמיעות (חוקים וכיו"ב), אבל במצות
השכליות (רעות גם מצד השכל) צ"ל אי אפשי. ע"ש.
24 ראה תו"ט במשנה כאן מדרך חיים: זה בשכר הצער הטורח עצמו
שאם הוא מרובה שכרו מרובה. אבל שכר מצות עצמן אי אתה יודע שכרן.
עיי"ש (בדרך חיים) בארוכה.

25 ראה ב"ק ל, א.
26 תוס' חגיגה ט, ב. (ושם לענין "בר הי הי") מדרש שמואל כאן.
ובמחור"ו ספ"ו "וכן הא הא חמש כאותיות אברהם".
ולהעיר דבן הא הא כאן** הוא במילוי אל"ף – אף דבשרה י"ל שהוא
במילוי ה' (שאו ה"ז בגימטריא י' שנטלה).
27 במדרש שמואל כאן (מרשב"ם בשם ר"י בן הרא"ש), שנקרא כן כדי
להסתיר מן המלשינים (ובמחור"ו שם: ולא רצה לפרסום וכינה המסדר בלשון
הצנע ובלשון נקי). אבל מכיון שכל הענינים שבתורה – כולל גם השמות של
בעלי המאמרים – הם נצחיים, מוכן שנוגע לתוכן מאמרו, ככפנים, וראה לקמן
הערה 87.
ובפרט שלכאורה אין להזכיר לגר שגר הוא (ובפרט בסיום) מס' דמילי
דחסידותא – אבות).
28 וראה לקמן סעיף ו ובהערה 54.

(* ובמלאכת שלמה כאן כתב דה" (זה דחגיגה) אמורא. וביחסין ע' בן הא הא מסתפק (בר"ק) אם ה' תנא או אמורא. וראה שם ע' ריה"ו ובדק"ס חגיגה שם.
(**) אבל בחגיגה שם במילוי י"ד. – להעיר דשני המילוי הוא באותיות א"י"ה (ראה יחל אור ע' קסה). וראה ענין המילואים בס' אהלתך לזאנא (ובביאור הצ"צ לשם – אה"ת
ענינים ע' רמ ואיק"ל. ואכ"מ.

זה – יוצא, שקבלת היגיעה על עצמו (ללא התנאי "בלי נדר")³⁴ היא כ"פשיעה", וגורמת להפסד מאוחר יותר³⁵ –
 [ועל-אחת-כמה-וכמה אצל גר שנתגייר, שאינו מקיים
 אחר כך את המצוות כראוי, הרי גיורו הוא פשיעה, שהרי
 "קשים גרים לישראל כספחת"³⁶, כי "אין בקי אין בדקדוקי
 מצות וישראל למדין ממעשיהם"³⁷ – ולפי הדין צריך
 לפני-כן להבטיח ולהזהיר את הגר הרוצה להתגייר: "מה
 ראית שבאת להתגייר... דאי פריש נפרוש..."³⁸, וכיון
 שבכל זאת התגייר בלי להתחשב בקשיים העלולים לנבוע
 מכך אילו לא יקיים את המצוות בדקדוקיהן, הרי זוהי
 "פשיעה"] –

לכן, לולא החידוש "לפום צערא אגרא", ניתן היה
 לחשוב, שהוא אינו מקבל שכר על ה"צער", כפועל שקיבל
 על עצמו להעביר "חבית ממקום למקום" ועקב פשיעתו
 היא נשברה (שהובילה בדרך מקולקלת וכדומה), וההלכה
 היא, שאין בעל הבית צריך לשלם לו על עבודתו, ולהיפך:
 הפועל צריך לשלם עבור החביות השבורות.³⁹
 החידוש ב"לפום צערא אגרא" הוא, שגם כאשר
 הטירחא שקיבל על עצמו גרמה להפסד (כביכול) לבעל-
 הבית (הקדוש-ברוך-הוא)⁴⁰, בכל זאת משלמים לו שכר
 עבור ה"צער" והטירחא לפנים משורת הדין⁴¹, כפי
 שבמקרה הנזכר לגבי "מעביר חביות ממקום למקום",
 שאם אין לו מה לאכול⁴² "מצוה היא לעשות לו לפנים
 משורת הדין וליתן לו שכרו".⁴³

ולפיכך ניתן היה לחשוב, שעל צעד כזה²⁹ אין הוא
 מקבל שכר, אלא לפי התוצאות והשבח, כהלכה אודות
 המעבד שדה חברו על דעת עצמו, שאינו מקבל שכר
 עבור כל "הוצאתו", אלא לפי התועלת שבעבודתו – לכן
 אומרת המשנה "לפום צערא אגרא" – נותנים לו שכר גם
 עבור טירחתו וצערו, למרות שלא נצטוו בכך.

אצל גר זוהי כל מציאותו, אך בדומה לכך קיים הדבר
 אצל כל אחד: בהידור מצוה, או הנהגה טובה, או מינוי
 לדבר שבקדושה וכו' – שהוא מקבל על עצמו³⁰
 מרצונו³¹.

ד.

משלמים שכר גם כשהטירחא גרמה להפסד

אך אפשר לשאול: כאשר אדם מעבד שדה חברו, אם
 הביע בעל הבית דעתו ש"ניחא" לו בכך, עליו לשלם
 לפועל על כל עבודתו, גם אם ההוצאה יתירה מהשבח³²,
 ולפי זה שבה הקושיא: כיון שלקדוש-ברוך-הוא "ניחא"³³
 בכך שהאדם נוהג לפנים משורת הדין, מעבר למה
 שנצטווה – מהו החידוש ב"לפום צערא אגרא", עד כדי
 כך שזוהו ענין של מדת החסידות, כדלעיל בסעיף ג'?

ההסבר לכך הוא:

כאשר אדם מקבל על עצמו טירחא בתורה ובמצוות
 בדבר שאין הוא מחוייב – כהידור מצוה או הנהגה טובה
 וכדומה, ולאחר קיום שלוש פעמים אין הוא מקיים הידור

(29) ומה שהצער גופא הו"ע של שבה (כנ"ל ס"ב) – ראה לקמן ס"ד.
 (30) להעיר מסוג המצות שאין "אדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה
 אותה... שאינה חובה אלא דומין לרשות" (רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ב).
 (31) ראה לקמן בפנים ס"ד (ובהערות) ס"ו.
 (32) שו"ע חו"מ סשע"ה ס"ג ובסמ"ע שם סק"ז.
 (33) ויתירה מזו, שהוה כיווד ברשות – שבה לכו"ע (גם לדעת הרא"ש
 ב"מ פ"ח סכ"ב. הובא בטור שם) נוטל גם ההוצאה שיתירה על השבח.
 (34) ראה לקמן הערה 40.
 (35) וכמו מי שקבל ע"ע מינוי וכיו"ב (שאינו מחוייב בזה) זה גרם ע"ד
 יומא (פו, א) "היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא אי שקילנא בישרא
 מטבחא ולא יתיבנא דמי לאלתר".
 (36) יבמות מז, ב. וש"נ.
 (37) תוד"ה קשים (וראה רש"י שם ד"ה דאמר). וכ"ה ברש"י שם קט, ב.
 (38) יבמות שם.
 (39) ב"מ פג, א. שו"ע חו"מ רס"ד.
 (40) ובפנימיות הענינים י"ל שההפסד שנגרם לבעה"ב הוא לא רק במקרים

בא ע"י פשיעתו, והיציאה היא יתירה על השבח.
 (41) ועפ"י מתוך ג"כ מאי נפק"מ – בהנהגת האדם – הא דלפום צערא
 אגרא,
 דלכאורה דוחק לומר שזהו רק בכדי לזרוז בקיום התומ"צ (ובפרט
 שבהתחלת המס' (משנה ג') מפורש "אל תדוץ כעבדים המשמשין את הרב ע"מ
 לקבל פרס כו", ולאחרי (קיום) הוראה זו וכל ההוראות עד לסיום המס', יזרוז
 את האדם לקיום התומ"צ (גם כשיהי' קשור עם צער) ע"י ההודעה שיגיע לו
 שכר גם עבור הצער (!)
 – כי (נוסף ע"ז שי"ל שמודיע הנהגה ד"מידת חסידות) – לפנים משורת
 הדין – של הקב"ה והדבק בדרכיו, הנה) בזה מודיע שגם קבלת צער כזה
 שאפשר שיבוא מזה הפסד כו' ניחא ל' להקב"ה, כדלקמן סעיף ה'.
 (42) בב"ח שם, שהכוונה ב"אין לו מה יאכל" היא שאין לו "כדי סעודת
 היום" [וצ"ע אם זהו לד"ה – מכיון שלא הזכיר זה בשאר פוסקים]. ובנוד"ד
 יש לומר, שמלא עומסו של הקב"ה שיתן לכל צדיק בהש"י עולמות (סנהד'
 ק, סע"א. רש"י שם) – זה נעשה "סעודת היום" של האדם.
 (43) טור שם (מכ"מ שם). סמ"ע שם. שו"ע אדה"ז הל' שאלה ושכירות
 סי"ט.

והא דאיתא בב"מ שם שרבה בר בר חנן סבר שאינו צריך לשלם שכר,
 וגם רב לא הביא לו רא"י (שצריך לתת שכר) מהא דאבות – הוא לפי שמנהג
 הקב"ה, אין מוכרח כלל שמחוייב בזה בן אדם בכל פרטיו ממש [וע"ד מרז"ל
 (ויק"ר פכ"ז, ב) עה"פ (איוב מא, ג) מי הקדימני ואשלם]. ובפרט שהנהגה
 ד"לפום צערא אגרא" היא חידוש, גם לגבי מסקנת הגמרא (בב"מ שם),
 כבהערה 45.

ה.

העבודה בכללה רצויה לבעל הבית

- 1 ולמרות שהלכה זו – "מצוה היא לעשות לו לפני
2 משורת הדין וליתן לו שכרו" – נקבעה דוקא כשבעל הבית
3 שכר את הפועל להעביר את החביות, ואילו בעניינו הוא
4 עושה את הגיור או ההידור וההנהגה הטובה על דעת
5 עצמו – בכל זאת, כיון ש"ניחא" לבעל הבית עבודת
6 הפועל, הרי גם כשפשע בפרט מסוים
- 7 [לדוגמא, שכאשר העביר את החביות "במקום רעוע"⁴⁴
8 נשברה רק חבית אחת, והרווח מהחביות המועברות הוא
9 יותר מאשר ההפסד של החבית האחת השבורה, שאז
10 "ניחא" לבעל הבית בהעברת החביות, אם-כי אין הוא
11 מרוצה מאופן ההעברה],
- 12 הרי מצד מדת חסידות חייב בעל הבית לשלם לו שכרו
13 במילואו עבור עבודתו (כולל גם עבור העברת החבית
14 שנשברה). כיון ש"ניחא" לבעל הבית כלל הפעולה, הרי
15 זה כאילו ששכר אותו עבור זה⁴⁵.
- 16 לכן כך הוא גם בעניינו, שכיון ש"ניחא" לבעל הבית,
17 לקדוש-ברוך-הוא, בכך שהאדם מקבל על עצמו⁴⁶ טירחה
18 של הידור מצוה וכדומה (אם כי אופן הקבלה אינו כראוי,
19 כאשר אין הוא מתנה "בלי נדר")⁴⁷ הוא נותן את מלוא
20 השכר עבור היגיעה – "לפום צערא אגרא".
- 21 כך הוא גם לגבי גר שנתגייר: עצם הגיור רצוי לבעל
22 הבית (הקדוש-ברוך-הוא)⁴⁸, ולפיכך, למרות שהיתה אחר-
23 כך "פשיעה" בכך שלא קיים את כל המצוות עם

דקדוקיהן, הוא מקבל שכר על הגיור⁴⁹, למרות שנגרם
הפסד⁵⁰.

ו.

דוקא גר אינו חייב כלל לקבל על עצמו את הצער

- 1 ויש לומר, שבעל המאמר "לפום צערא אגרא" מכונה
2 "בן הא הא", כדי להדגיש שהוא גר, כדלעיל, למרות שגם
3 אצל כל יהודי ייתכן שיקבל על עצמו טירחה בתורה
4 ומצוות שאין הוא חייב בה, כיון שדוקא גרות היא
5 קבלת-צער שאין חייבים בה לחלוטין⁵¹.
- 6 ההסבר לכך הוא:
- 7 כל בריאתו של היהודי היא "לשמש את קונו"⁵², ומובן,
8 שעליו לנצל את כל כוחותיו לעבודת ה', עד אשר, כדברי
9 חז"ל⁵³, כל יהודי "חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה
10 אבותי אברהם יצחק ויעקב". לכן קשה למצוא אצל יהודי
11 טירחה בעבודת ה' שאין הוא חייב בה כלל, כי יהודי אינו
12 פטור גם מענינים שלפנים משורת הדין ומילי דחסידותא,
13 כיון שהוא חייב "לשמש את קונו" בכל כוחותיו.
- 14 ואילו גר שנתגייר אין חלה עליו לפני גיורו שום חובה
15 להתגייר (ואדרבה: אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר
16 וכו')⁵³, כך שקבלת הטירחת לקיום תורה ומצוות אינה
17 חלה עליו כלל⁵⁴.
- 18 בכל זאת מובא הענין של "לפום צערא אגרא" במסכת
19 אבות השייכת לכל ישראל, כי גם כאשר יהודי מקבל על
20 עצמו הוספת צער בתורה ומצוות שאין הוא חייב בה

(44) ל' שו"ע אדה"ז שם.

(45) אלא שאעפ"כ, אין זה דומה ממש לשוכר את הפועל – שלכן היא
רק מידת חסידות [משא"כ בשוכר את הפועל, מצוה הוא לעשות לו לפני
משורת הדין, ועד שנופץ על זה (ב"ח שם)]. ועפ"ז מובן החידוש שב"לפום
צערא אגרא" על הדין ד"וארחות צדיקים תשמור" שבכ"מ שם. וראה הערה
50. ועצ"ז.

(46) להעיר מתור"ה ואתה – שבת פז, א.

(47) וגם לפי הנ"ל הערה 40, הרי ניחא ל' לבעה"ב (הקב"ה) עצם הענין
שמקבל ע"ע הידור וכו' נוסף, וההפסד הוא רק באופן עבודתו, כנ"ל.

(48) וכמ"ש (רות ב, יב): ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה גר' אשר
באת לחסות תחת כנפיו, ובמד"ר שם (א"ר חסא) מפרש ד"אשר באת לחסות
תחת כנפיו" הוא "פעלך" שע"ז "ישלם ה' גר'". וראה יתירה מזו יבמות (מח,
סע"ב) מפני מה גרים בזה"ז מעונין ויסוריין באין עליהן כו' מפני ששהו עצמם
להכנס תחת כנפי השכינה אר"א כו' מאי קראה ישלם ה' פעלך גר' אשר
באת גר'. ראה רש"י ותוס' וחדא"ג שם. וראה הערה הבאה.

(49) והחידוש דבן הא על הפסוק דרות לפי המדרש – פשוט, שהרי
שם אין מפורש כלל ענין דצער בקיום תומ"צ, ופשטות הכתוב מדבר בענין
אחר לגמרי.

(50) ועפ"ז מובן עוד יותר החידוש שבהנהגת הקב"ה "לפום צערא אגרא"
– גם על ה"מדת חסידות" דנתינת שכר על פעולת העברת החביות כשניחא
ל' לבעה"ב בכללות הפעולה (ראה לעיל בפנים ובהערה 45) – כי מכיון שאין

שייך גיור לחצאין, הרי נמצא שכל פעולת הגיור הוה (אח"כ) כמו כ"פשיעה"
– ובפרט את"ל שגיור הוא פעולה נמשכת – (ודלא כהעברת החביות,
שהפשיעה היא רק באופן העברתם, בזה שהעביר אותם במקום רעוע):
ואעפ"כ, מכיון שבהגיור מצד עצמו ניחא ל' לבעה"ב – נותן לו שכר על זה.
(51) נוסף לזה: גם החידוש ד"לפום צערא אגרא" הוא בעיקר בגר שנתגייר
– ראה הערה הקודמת.

(52) סוף מס' קידושין.

(53) תדבא"ר רפכ"ה.

(54) עוד ענין בהשייכות לגר דוקא: עבודתו של גר בכל המצוות שמקיים
היא ע"י שיקבל ע"ע (כשנתגייר) "צער" שלא נתחייב בו. ואפילו בו' מצות
ב"ג שהי' מחויב בהם גם לפני הגיור – הרי מובן שאינו דומה כלל הציווי
וקיומו בתור ב"ג, או בתור בנ"י אשר הוצאתיו מארמ"צ ע"מ כן שישמרו
התומ"צ (תור"כ (הובא בפרש"י) שמיני יא, מה. פרש"י בחר כה, לח. ספרי
(ופרש"י) שלח טו, מא. ועוד).

ולהעיר שב"ג בז"מ דילי' "אין מקבלין עליהם שכר כמצווה ועושה אלא
כמי שאינו מצווה ועושה" (ע"ז ג, א).

והיצי"ד מתגבר (יותר) על המצווה (יותר) להחטיאו (תוד"ה גדול שם
(כגירסת הע"י). וראה ט"ז יו"ד סרמ"ו סק"ג. ש"ך שם סק"ז) – נמצא, שע"י
הגיור מתוסף לו "צער" גם בקיום ד' מצות אלו.

מש"כ ב"ישראל שרק בפרט זה ד"צער" נוסף שמקבל עליו הוה כמו גר,
כפנים.

כבנים אם כעבדים", ויותר מכך: הכוונה בבריאת היהודי היא "לשמש את קונו", ומובן, שחובתו "לשמש את קונו" גדולה, לפי ההלכה, הרבה יותר מאשר הקנין והחובה של עבד לאדונו, ובודאי יותר מחובת בן לאביו⁶¹ – וכיצד אפשר לומר שעל-פי ההלכה מגיע ליהודי שכר⁶² על עובדו את ה' ⁶³?

ח.

בתורה שני צדדים - מצד הנותן ומצד המקבל

ההסבר לכך הוא: התורה והמצוות ניתנו מהקדוש-ברוך-הוא לישראל, ומובן, שיש בהם הגדרות מבחינת הנותן – הקדוש-ברוך-הוא, והגדרות מבחינת המקבל – ישראל⁶⁴.

לכן מוצאים בתורה שני קצוות: "אין דברי תורה מקבלין טומאה" – כאשר הם נלמדים על ידי יהודי שאינו טהור – כי "דברי כאש"⁶⁵: אלה הם דבריו של הקדוש-ברוך-הוא. מצד שני, "רב שמחל על כבודו כבודו מחול", כי "תורה דיליה (=שלו) היא"⁶⁶, זוהי תורתו של הרב. כלומר, חלק מהענינים בתורה נשאו "בבעלות" הקדוש-ברוך-הוא, וחלק עברו לבעלות ישראל.

וכשם שהדבר כך לגבי התורה והמצוות עצמם, כך גם בקשר לחובה ללמוד תורה ולקיים מצוות, שיש בה שני צדדים:

על-פי הדין, במיוחד כאשר אין זה לפי רגילותו וטבעו עד כדי כך שזה כאילו קבל על עצמו דבר חדש לגמרי, הרי זה דומה לגר שנתגייר⁵⁵.

יותר מכך: המשנה "לפום צערא אגרא" כתובה (לפי מספר גירסאות⁵⁶) דוקא בסוף המשניות⁵⁷ של מסכת אבות⁵⁸, כלומר, זוהי המעלה הנעלית ביותר של "מילי דחסידותא", כדלעיל, כיון שמדובר בה על קבלת היגיעה עם עצמו שלא לפי טבעו ורגילותו, ולכן זוהי הדרגה הנעלית ביותר במדת החסידות.

ז.

היהודי חייב לעבוד את ה', ומדוע צריך לקבל שכר?

והנה, על הנאמר קודם בסעיף א', ששכר המצוות הוא חובה לפי ההלכה (שלפי דין תורה חייב יהודי לקבל שכר על עבודתו בתורה ובמצוות), ניתן לשאול:

חובת האדם לשלם לפועל – שכיר יום, קבלן וכדומה – עבוד עבודתו היא דוקא כלפי מי שאינו חייב לעבוד למען בעל הבית והוא עושה מלאכתו בשביל השכר. לעומת זאת עבד חייב לשמש את רבו כי הוא נקנה על-ידו. וכן בן חייב לשרת את אביו בגלל מצות כיבוד אב⁵⁹ – ואין אצלם ענין של תשלום שכר עבור עבודתם⁶⁰.

וכיון שעם ישראל קשור אל הקדוש-ברוך-הוא "אם

(55) עפכנה"ל תומתק שייכות המאמר בחגיגה (ט, ב): ושבתם וראיתם כו' בין עובד אלקים לאשר לא עבדו כו' ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, ל"בר הי ה", כי מצד "זאת הפעם המאה ואחת היתה על הרגילות שהורגל מנעוריו" (לשון התניא פט"ו – כא, א – בבבאור מרז"ל הנ"ל) הוא אצלו כדבר חדש לגמרי ולכן הוא כגר שנתגייר שמשנה טבע הרגילות שלו.

(56) כ"ה בש"ס ומשניות. וכ"ה בדפוס ראשון דמשניות (נאפולי, רנב), כת"י קופמאן, כת"י תימני, כת"י פארמה (א), (ג). וראה שינויי נוסחאות למשניות. הוצאת קאפח.

אבל בסדר אדה"ז ובכו"כ סדורים (ועוד) סיום הפרק הוא במשנה "הוא ה' אומר בן חמש שנים כו'". ראה שינויי נוסחאות למשנה כו'. וראה לקמן הערה 58.

(57) שהרי פרק ו' הוא ברייתא. וראה מדרש שמואל רפ"ו. ולהעיר שבמח"ו וכת"י (שהוא בשינויי נוסחאות למשניות), המאמר לפום צערא אגרא (ומאמר בן בג בג) הוא בסוף פ"ו.

(58) וגם להגירסא שמסיים במשנה (הוא ה' אומר בן חמש שנים כו' – ראה מדרש שמואל במשנה הנ"ל, שאין אלו דברי ר"י בן תימא וגם אינם מסדר מסכתא זו* אלא שחכמים הסמיכו והוסיפו כאן. וראה מ"ש בריש משנה זו (הובא בתוי"ט). וראה שער הכולל פ"ל ס"ג.

(59) רמב"ם הל' מרים פ"ו ה"ג. טושו"ע יו"ד סר"מ ס"ה.

(60) שהרי בעבד כנעני קי"ל דיכול הרב לומר לו עשה עמי ואני זנך (רמב"ם הל' עבדים פ"ט ה"ז. טושו"ע יו"ד סרס"ז ס"כ). וגם בעבד עברי שחייב האדון להשוותו לו במאכל ובמשקה בכסות ובמדור (רמב"ם שם פ"א

ה"ט) וגם חייב במזונות אשתו ובניו ובנותיו (שם רפ"ג) – ה"ז גדר בחיובי אדון לעבד (עברי) – שהוא כקונה אדון לעצמו (קדושין כ, א) – ולא בתור שכר פעולה. ועצ"ע.

(61) וכדמוכח גם מהחיוב דמס"ע על קד"ש – ודלא כבן שאינו מחוייב למסור נפשו עבור אביו, שהרי חיץ קודמים (ב"מ סב, א) ועד שאביתו ואבית אביו אביתו קודמת (שם לג, א).

אבל להעיר מלקו"ת ר"ה סב, ד: זה (מה שכן אינו מחויב למסור נפשו עבור אביו, זהו) מחמת שהוא נהי' מהות בפ"ע, אך הנשמה אינו כך רק כולא חד ואינה נפרדת ממנו ית' כלל – שמוזה משמע, שהחיוב דמס"ע על קד"ש הוא גם מצד זה שבנ"י הם בנים להקב"ה (מכיון שאינם נפרדים). ועיין תניא ספכ"ד: אפי' בעבירה קלה כו' גזירת הכתוב הוא (דלכאורה משמע דגז"ה הוא ביהרג ואל יעבור – אף שיל' דיעבור פ"א כדי שישמור פעמים הרבה). ואכ"מ.

(62) להעיר מאבות פ"א מ"ג: אל תהיו כעבדים כו' ע"מ לקבל פרס כו'. ובתו"ט שם: שגם העובדים להפרע לקבל שכר הוא קורא אותם עבדים כו', עיי"ש.

(63) להעיר מחסדי אבות (להחיד"א) כאן.

(64) ראה בארוכה הדרן הא' על מס' פסחים (נדפס בהגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים (קה"ת, תשמ"ד) ע' תסד ואילך). וראה שם כו"כ דוגמאות לזה.

(65) ברכות כב, א.

(66) קדושין לב, סע"א ואילך.

(* כדמוכח במשניות נוסחאות הרמב"ם וכת"י קופמאן. כת"י פארמה הנ"ל – שליתא שם משנת הוא ר' אומר בן חמש שנים כו'.

24 היא רק "לשמש את קונו" ואין כלל הגבלה בחובתו לעבוד
25 את ה', עד כדי מסירות נפש, כדלעיל בסעיף ז', ולכן אין
26 קיימת ההגדרה "לפנים משורת הדין"⁷³.
27 כך מוסבר יותר⁷⁴ מדוע מתחילה מסכת אבות בביטוי
28 "משה קבל תורה מסיני", ולא "הקדוש-ברוך-הוא נתן
29 תורה למשה בסיני" וכדומה, כי הענין של "מילי
30 דחסידותא" – תוכנה של מסכת אבות – מתאים רק בקשר
31 ל"קבל", בקשר למקבל התורה והמצוות.
32 ונעוץ תחילתה בסופה⁷⁵, ולכן גם סוף המשניות של
33 מסכת אבות דן בענין השכר⁷⁶, ובו עצמו בענין של "לפום
34 צערא אגרא", שהוא מצד המקבל, כדלעיל.

י.

"לפום צערא..." - ענינו של המקבל גם לגבי הטיראה

35 במאמר "לפום צערא אגרא" אין מתבטא ענינו של
36 המקבל רק בכך שהשכר הוא בהתאם לטיראה, אלא גם
37 ב"צערא" עצמו.
38 כי מדובר כאן, כאמור לעיל, על יגיעה בתורה ובמצוות
39 שאין האדם חייב בה, אלא הוא מקבל זאת על עצמו
40 מרצונו, בדומה לקבלת המצוות על ידי גר, בבחירתו
41 העצמית (כיוון שאין לו חובה להתגייר, כאמור) – יוצא,
42 אפוא, ש"צערא" זו, של קבלת המצוות על ידי גר, או⁷⁷
43 מילתא דחסידותא וכדומה אצל יהודי⁷⁸, שייך כולו לאדם
44 המקבל⁷⁹.
45 בכך נוסף הסבר לקשר שבין סוף מסכת אבות לבין
46 תחילתה⁷⁵ (בנוסף לאמור בסעיף ט'), כי גם בקבלת

1 מצד הנותן מוטלת על היהודי חובה לקיים תורה
2 ומצוות כשימוש בן לאביו ועבד לרבו, ומצד המקבל –
3 עסקו בתורה ובמצוות היא חובה שקשורה, לפי התורה⁶³,
4 בקבלת שכר⁶⁷, כקבלן ושכיר⁶⁸.
5 [שני צדדים מנוגדים אלו בחובת קיום תורה ומצוות
6 מתבטאים גם בהבדל שבין שני סוגי מצוות – המצוות
7 שלגביהן "יהרג ואל יעבור" (עבודה זרה, גילוי עריות
8 ושפיכות דמים), ומצוות אחרות, שעליהן נאמר "אשר
9 יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות
10 בהם"⁶⁹;
11 במצוות בכלל מודגשת החובה מצד המקבל, ולכן
12 המקבל חשוב לגביהן, ויותר מכך – הן הן ה"יוצרות" את
13 המקבל – כמאמר חז"ל, שכדי שיהיה "לשמש את קוני"
14 לפיכך "נבראתי" – "וחי בהם"⁷⁰. לעומת זאת, שלושת
15 הענינים שנזכרו לעיל, עיקר⁷¹ חיובם הוא מצד הנותן,
16 ולכן⁷² אין אצלם ענין של "יעבור" – "יהרג ואל יעבור".]

ט.

"לפום צערא אגרא" ומסכת אבות - מצד מקבל התורה

17 הנאמר לעיל, ששכר התורה והמצוות הוא מצד גדרי
18 המקבל, מודגש יותר בכך, שאופן השכר הוא "לפום
19 צערא", עד כמה היה למקבל צער וטיראה.
20 וכך נוסף עוד הסבר לקשר של המאמר "לפום צערא
21 אגרא" למסכת אבות – מילי דחסידותא:
22 המושג "מילי דחסידותא", לפנים משורת הדין, קיים
23 רק מצד המקבל. לעומת זאת, מצד הנותן כל תכלית האדם

(בעיקר) בגדרי הנותן, ולכן ס"ל שכל ענין שבתורה נשאר ב"בעלותו" של הקב"ה ולא נמסר לבעלות האדם – "חובה".
(74) ראה מדרש שמואל ריש מס' אבות, טעמים על מה ש"ייחס הענין אל המקבל" ולא אל הנותן (כמו "ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו'" שייחס אל הנותן).
(75) ראה הדרן הנ"ל ס"ג (ובהערות שם), לקוטי שיחות המתורגם כך יז ע' 144 (שוה"ג להערה 31), דמה שפשט המנהג לקשר – ב"הדרן" – סיום המסכת בהתחלתה הוא (לא בכדי לחדודי לבד וכיו"ב, כי אם) לפי סיוס מסכת יש לו שייכות עם התחלתה.
(76) ולהעיר שגם סיום ספר יד החזקה של הרמב"ם הוא בהשכר שיהיה לעתיד.
(77) אבל לא ממש – ראה לעיל ס"ו.
(78) ולהעיר ממשנ"ת לעיל ע' 348 ואילך.
(79) בההדרן על מס' פסחים (שבהערה 64), דוח מה שר"ע ס"ל שהתומ"צ הן ב"בעלותו" של הקב"ה (כנ"ל הערה 73) הוא לפי שר"ע הי' בן גרים (ראה סה"ד בערכו), והגרים מתייחסים בעיקר לא "לאברהם יצחק ויעקב (ישראל) כ"א למי שאמר והי' העולם" (תשובת הרמב"ם לר' עובדי' הגר – תשובות הרמב"ם (ירושלים תשכ"ג) כרך ב' סרצ"ג. רמב"ם הוצאת שולזינגר – נ.י. תשי"ז – סוף כרך א ס"ט).

(67) ושני ענינים בזה: א) ככוונת האדם – דמכיון שהעבודה מאהבה "היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לזה" (רמב"ם הל' תשובה פ"י ה"ב), לכן העבודה ברוב בנ"א, ובפרט בקטנים כו' היא "כדי לקבל שכר" (ראה רמב"ם שם ה"ה). ב) שהקב"ה מחויב (כביכול) לתת שכר לאדם עבור עבודתו (גם כשעבודתו היא שלא ע"מ לקבל פרס), בדוגמת החיוב דשכר שכיר.
(68) להעיר שבנוגע לישראל בזה"ג אומרים (ברכות ג, א) אב שהגלה את בניו.. לבנים שגלו מעל שלחן אביהם.
(69) אחרי יח, ה. סנהדרין עד, א וברש"י שם. רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ה.
(70) ועפ"ז יומתק אמרו ברמב"ם פעם ב' "וחי בהם".
(71) אבל פשיטא שיש בהם גם גדר המקבל ולכן גם הן בכלל ד(נבראתי) לשמש את קוני. וי"ל דלכן אינו מחויב עונש אם עבר (רמב"ם שם ה"ד).
(72) אבל להעיר מלקו"ת שבהערה 61.
(73) להעיר מהמבואר בההדרן על מס' פסחים (שבהערה 64) בפלוגתא ר"י ור"ע (סוטה ג, א) ככו"כ ענינים שבתורה, אם הם "רשות" או "חובה" – שפלוגתא זו היא חלק ופרט משיטתם הכללית בגדרי התומ"צ, אם הם (בעיקר) בגדרי הנותן או בגדרי המקבל: שיטת ר"י היא שהתומ"צ הם (בעיקר) בגדרי המקבל, ולכן ס"ל שכל ענין שבתורה (באם אין הכרח לפרשו שהוא "חובה") ניתן ל"בעלותו" של האדם – "רשות": ושיטת ר"ע היא שהתומ"צ הם

1 התורה, כאשר "משה קבל תורה מסיני" היו כל ישראל
2 גרים⁸⁰ (ובביתו "קבל" מודגש ענינו של המקבל, כדלעיל).

יא.

הקשר בין המאמרים של "בן בג בג" ו"בן הא
הא", והסדר ביניהם

3 לפי כל האמור לעיל מובן הקשר שבין המאמר "בן הא
4 הא אומר לפום צערא אגרא" לבין המאמר שלפניו "בן בג
5 בג אומר הפך בה והפך בה...", שלפי מספר גירסאות⁸¹
6 נכללים שני מאמרים אלו במשנה אחת.

7 גם בן בג בג היה גר או בן גרים⁸², וכשם שהכינוי "בן
8 הא הא" רומז להיותו גר – "בן אברהם ושרה שנתוספו
9 ה"א בשמם", כך רומז לכך הכינוי "בן בג בג", כי "בג
10 בג" בגימטריה ה' ה'⁸³ (וכן נרמז הדבר בנוטריקון של "בג
11 בג"⁸⁴: "בן גר בן גירות"⁸⁵).

12 ומאותה סיבה האמורה לגבי "בן הא הא", אין בעל
13 המאמר נקרא כאן בשמו אלא בכינוי "בן בג בג" הרומז
14 לגרותו, כדי לציין שהיות בעל המאמר גר, קשור
15 למאמרו⁸⁶ "הפך בה והפך בה"⁸⁷:

16 כיון שבן-נח חייב בשבע מצוות, מובן שלמרות
17 שלימוד התורה שלו (בדיני ופרטי שבע המצוות) הוא ענין
18 נעלה, עד-כדי-כך ש"נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן
19 גדול"⁸⁸, בכל זאת אין הוא מטרה כשלעצמו אלא כאמצעי

אבל אין מזה סתירה למ"ש בפנים – כי מ"ש כאן הוא בנוגע למעשה
הגיו, וזה נמסר לבעלותו של האדם; משא"כ מה שהגרים מתייחסים "למי
שאמר והי' העולם" הוא לאחר שנתגייירו.
80 ראה יבמות מו, א"ב. כריתות ט, א.
81 וכן"ה במס' אבות שבסידור אדה"ז.

82 ראה בהמצויין בהערה הבאה – שהי' גר. אבל לפי הפירוש (המובא
לקמן בפנים) ש"בג בג" הוא נוטריקון "בן גר בן גירות" – הי' בן גרים. וגם
הלשונות (במקומות שבהערה הבאה) "גר הי'" "גרים הי'" יל"פ שהיו בני
גרים [והרי גם במד"ש בשם י"א (שהובא בהערה 85) שהפירוש שהוא
נוטריקון בן גר בן גירות, כתב "וגר הי'". ובסה"ד (שהובא בהערה שם) הביא
מתוס' חגיגה (ט, ב) "וכי' בתוס' חגיגה פ"ק בן בג בג וכן הא הא היו בני
גרים (ע"ש) ולא כתבו כו'"], וכבש"מ שגם בן גר וגירות עד כמה דורות נק'
"גר" – ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה פט"ו ה"ח, ובכ"מ (ראה אנציקלופדיה
תלמודית בערכו, ושי"נ).

83 תוס' חגיגה שם. מדרש שמואל כאן מהרשב"ם בשם הר"י בן הרא"ש.
מח"ו בפי' הב'. ובפי' הא': וב"ג עולה ה' כלומר בן אברהם שיש בו ה'
אותיות.

84 י"ג (ראה פיה"מ להרמב"ם הוצאת קאפח) "בן בגבג" – בתיבה אחת,
וכן "בן האהא".

לידיעת הפרטים כיצד לקיים את שבע המצוות, ואין לזה
20 אותו ערך ומעלת לימוד התורה כפי שהוא אצל יהודי. רק
21 כאשר הוא מתגיייר וחייב ללמוד תורה כמצוה ומטרה בפני
22 עצמה, נעשה שינוי מהותי בלימוד התורה שלו, נוספת בו
23 המעלה הנפלאה של "הפך בה והפך בה דכולה בה".
24

25 זהו הקשר שבין "בן בג בג" לבין המאמר "הפך בה
26 והפך בה", שדוקא הוא אמר זאת, כי הציווי והמעלה של
27 "הפך בה והפך בה" מודגשים באופן מיוחד דוקא אצל
28 הגר.

29 לפי זה מובן הקשר בין שני המאמרים – "בן בג בג" –
30 אומר הפך בה..." ו"בן הא הא אומר לפום צערא אגרא":
31 שני המאמרים קשורים במיוחד לגר.

32 והסדר בין המאמרים מדויק – תחילת המאמר "הפך
33 בה..." המדבר אודות לימוד התורה, ואחר כך המאמר
34 "לפום צערא אגרא" המדבר אודות הטירחא במעשה
35 המצוות – שהרי "תלמוד מביא לידי מעשה"⁸⁹.

יב.

יש קשר משמעותי בין "בן בג בג" ו"בן הא הא"
לכין המאמרים

36 כל הענינים בתורה, כולל שמותיהם של בעלי
37 המאמרים, מדויקים לחלוטין. מכך מובן שהקשר שבין
38 שני המאמרים – "הפך בה..." ו"לפום צערא..." – לבין

ו"ל (לחורדי עכ"פ) הנפ"מ בין ב' הגירסאות – להפי' שהי' "בן גר בן
גירות": כששניהם בתיבה אחת הר"ז מורה שהגירות הן של אביו ("בן גר")
והן של אמו ("בן גירות"), הי' בדור אחד: משא"כ "בג בג" בב' תיבות מורה
שהגירות של אביו ושל אמו לא היו בדור אחד.

85 סה"ד מע' בן בג בג. מדרש שמואל מ' יוסף י' נחמיה בשם "יש
אומרים". וקצת הכרח לזה י"ל, שאם נק' בן בג בג רק מטעם שהוא בגימטריא
ה' או "בן אברהם שיש בו ה' אותיות" (כנ"ל הערה 83), הי' אפשר לקרותו
בצירוף ושם אחר שעולה ה' כמו "בן גב גב" או דא דא" וכו'. וראה אוה"ת
לך (כרך ד) ס"ע תשכד. שער מאמרי רז"ל (להאריז"ל) לאבות כאן (הובא
ונתבאר בהמשך תרס"ו ע' תיז ואל"ך).

86 ראה לקו"א להה"מ סי' עח.

87 ועד"ז צריך לומר בכל המאמרים שהובאו בשמו של בן בג בג.
משא"כ בקדושין (י, ב) שנק' "יוחנן בן בג בג".

ומזה (שנקרא גם בשמו – יוחנן) הוכחה (נוסף על מ"ש לעיל הערה 27)
שבמקומות שמוכר רק "בן בג בג" – אינו (רק) בכדי "להסתירו מן
המלשינים" וכיו"ב.

88 ב"ק לח, א. וש"נ.

89 קדושין מ, ב. וש"נ.

(* וי"ל שב' ענינים אלו תלויים זה בזה: כי מכיון שהמסירה לרצון הקב"ה (קבלת המצוות) שבגר באה מצד האדם – לכן, המסירה ונתינתו שלו היא בתכלית, ולכן מתייחס הוא להקב"ה.

וע"ד המבואר בהמשך תרס"ו (ע' שכ"ו) המעלה ד"עבד פשוט", דמכיון דזה שנותן את עצמו לעבד הוא "בכח עצמו" – לכן המסירה ונתינתו שלו היא באופן ש"מציאותו הוא רק מציאות האדון". ע"ש באורכו.

1 שני החכמים – בן בג בג ובן הא – אינו רק באופן
2 כללי, בהיותם גרים, אלא שני שמותיהם המסויימים רומזים
3 לענינים שונים בשני המאמרים.

4 והוכחה לכך: לפי אחת הדעות⁹⁰ "בן בג בג" ו"בן הא
5 הא" הם שני שמות שונים של אותו תנא – וכיון שבמאמר
6 "הפך בה" הוא נקרא "בן בג בג" ובמאמר "לפום צערא"
7 הוא נקרא "בן הא הא"⁹¹, הכרחי לומר שההבדל בין
8 השמות הוא בהתאם להבדל התוכני שבין המאמרים.

9 ההסבר לכך הוא:

10 בכינוי "בן הא הא" – בעל המאמר "לפום צערא
11 אגרא" – ניכר יותר הרמז לגירות מאשר בכינוי "בן בג
12 בג", ובלשון הרשב"ם (בשם הר"י בן הרא"ש)⁹², שבג בג
13 (רק גימטריא של ה' ה') יותר נסתר ונעלם⁹³.

14 וכדומה לכך ההבדל בין מאמריהם: ב"הפך בה"
15 מדובר על ענין "נסתר ונעלם" שצריך להפוך בו ושוב
16 להפוך בו, ואילו "צערא" הוא דבר גלוי.

17 כלומר: ב"הפך בה והפך בה" מדובר בעיקר על עיסוק
18 בתורה כמטרה בפני עצמה – לימוד כדי להבין את תורת
19 ה' ולא רק "לדעת את המעשה", ומובן שאין הכוונה רק

20 לעניני הלכה גלויים הנוגעים למעשה, אלא בעיקר ללימוד
21 של שקלא וטריא וכדומה שגם לפני השקלא וטריא וגם
22 לאחריה, נשאר עדיין "נעלם" שאפשר להמשיך ולדון בו.

23 כפי שמפרשים⁹⁴ את "הפך בה והפך בה": לפי
24 שמצינו.. שהיה דורש מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור,
25 ואפילו שהיו אלו היפך אלו.. לכן אמר.. הפך בה והפך
26 בה, ודרוש דברים הפכיים זה מזה, פנים לטהר ופנים
27 לטמא, דכולה בה, ואלו ואלו דברי אלקים חיים⁹⁵.

28 לפי זה יוצא, שההבדל בין "לפום צערא אגרא" לבין
29 "הפך בה..." הוא ההבדל בין "גילוי" ל"העלם": ה"צערא"
30 שבתורה ומצוות שהיהודי מקבל על עצמו הוא בדבר
31 מסויים גלוי, הנהגה מסויימת וכדומה⁹⁶, ואילו ב"הפך
32 בה..." החידוש הוא בעיסוק בחלק התורה שהוראותיו
33 "סתומות ולא מפורשות וגלויות וידועות"⁹⁷ – השקלא-
34 וטריא שבתורה.

35 ולכן, למרות שבשני המאמרים מודגש ענין הגרות,
36 בכל זאת במאמר "הפך בה..." נרמז הדבר בשם האומר
37 באופן "נסתר ונעלם", ואילו במאמר "לפום צערא אגרא"
38 – באופן גלוי⁹⁸.

(משיחות י"ד, י"ג וט"ו שבט תשל"ט)

95 עירובין יג, ב.

96 ועד"ז במאמר בר הי הי בחגיגה (שבהערה 55), שהגם שנקט הדוגמא
ד"עובד אלקים" בלימוד התורה, הרי מדגיש לא העסק בחלק הסתום שבתורה
כו' כ"א "שונה פרקו מאה (פעמים) ואחד".

97 לשון אדמו"ר הזקן באגה"ק סי' כט (קנא, א) – לענין תושב"כ. אבל
מובן, שער"ז הוא גם בתושב"ע"פ בחלק השקו"ט וכיו"ב דתושב"ע"פ. וכמובן
גם ממה שמסיים באגה"ק שם במעלת השונה הלכות דוקא.

98 ועד"ז הוא בהענין דגר דאפשרי בכא"א, כנ"ל: במאמר לפום צערא
אגרא הוא בגילוי, ואפ"ל תמיד בעבודתו דאופן דגר, בהנהגות שקיבל ע"ע
באמירת בל"ג, ובפרט כשמזמן לזמן מוסיף ומקבל ע"ע הנהגות והידורים
נוספים (להעיר מהנהגת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (ספר המנהגים חב"ד ע'
56). והוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר (לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 91)).

משא"כ בהמאמר "הפך בה הפך בה כו'", שהענין דגר שבוה הוא "יותר
נסתר ונעלם" כי אינו ניכר בלימוד התורה שלו כ"א רק כשנזכר ע"ד אופן
לימודו קודם שנתגיר.

90 מד"ש כאן מר' יוסף'ן נחמיאש בשם "יש אומרים". הובאה דיעה זו

גם בסה"ד שם (אלא שלא ס"ל כן).

91 וגם להדיעות שהם ב' אנשים הרי הו"ל לקרוא הראשון (באם את"ל
כן) בן הא הא שמורה בגילוי שה' גר והשני בן בג בג שהוא רק גימטריא
(כדי להכיר ולידע בין זה לזה – מד"ש שם מרשב"ם), כדלקמן בפנים
ובהערה 93.

92 הובא במד"ש כאן.

93 וענין זה [ש"ב בג" הוא "יותר נסתר ונעלם"] הוא גם להפירוש ש"בג
בג" הוא ר"ת "בן גר בן גיורת". כי הה"א שנתוסף באברהם ושרה – שעל זה
מורה השם "בן הא הא" – מורה בגילוי על שייכותם לגרים (ראה לך לך יז,
ה וברש"י שם, שם, טו וברש"י שם) משא"כ ענין ה"גר" ד"בג בג" מרומזו רק
בהנטיקון שלו (וראה אוה"ת שם).

ונוסף לזה: השם "בן הא הא" משמע שהוא עצמו ה' גר, משא"כ
הנוטריקון "בג בג" הוא (רק) [בן גר בן גיורת] (וראה לעיל הערה 82).

94 מדרש שמואל כאן. וראה המשך תרס"ו (שבהערה 85 ושם לפני"ז ע'
תט ואילך).

יום ראשון י"ז אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבא, טו להבין משל ומליצה... עד עמ' קבא, מהן.

עשר הספירות, ועבודתו של יהודי בעשרת כוחות נשמתו, "פועלות" גם למעלה ב"ספירות" של העולמות העליונים שמהן באות הספירות והכוחות של הנשמה. הידיעה וההשגה במציאות ענין ה"ספירות" למעלה, הידיעה בסדר ההשתלשלות – היא עצמה "מצוה רבה ונשאה" (או "רמה ונשאה"). כפי שרבו הזקן אומר להלן ב"קונטרס אחרון"⁶, וזה מביא לאהבת ה' וליראת ה' שהן יסוד ושורש לכל המצוות (כפי שמוכח גם ב"לקוטי תורה"), והידיעה וההשגה בספירות ובכוחות הנשמה מעניקה חיות והתעלות אחרות לגמרי בעבודתו של יהודי.

"להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם" – הלשון "להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם" הוא מפסוק⁸, וכפי שמפרשים אומרים שם, הרי הכוונה ב"משל ומליצה" היא לתורה שבכתב, שישנם ענינים בתורה שבגלוי הם ענין של משל לענין נעלה יותר, למרות שגם המליצה בה הוא מתבטא, הוא גם כן תורה, הוראה ולימוד (כמו למשל "ראה חיים עם האשה אשר אהבתה"⁹, שזה משל על חכמת התורה, אך גם פשט הדברים הוא תורה והוראה), ו"דברי חכמים וחידותם" הכוונה לתורה שבעל פה: "דברי חכמים" הם גלויים, ו"חידותם" הם דברים שמן ההכרח להודק לכך שיגלו ויפתרו את החידה. מציין רבנו הזקן, שבענין ה"ספירות" ישנם גם כל הענינים של משל ומליצה, ודברי חכמים וחידותם, שכן, ענין ה"ספירות" הוא גם למעלה בעולמות העליונים וגם למטה בנפש של יהודי. **מודעת זאת** – ידוע הדבר **פארין מפי קדושי עליון נשמתם ערו, לקרב קצת אל השכל מאי דכתיב:** – **מה שכתוב¹⁰: "ומבשרי אהוה אלוהי", שחפנינה** – של הפסוק, **היא להבין קצת אלהותו יתברך מנפש המלכשת כבשר האדם,** – כלומר, הנפש המחיה את הגוף, הוספת כ"ק אימורין שליט"א: שכן, במהות הנפש כלשעצמה – כמו, ברוחניות בכלל בפני עצמה – אין כל הבנה כלל, ועל פי מאמר ר' ל"ג על פסוק¹²: **"ברכי נפשי וגו'"** – **"מה הקדוש ברוך הוא כו",** – מלא כל העולם, **אף הנשמה כו",** – מלאה את כל הגוף, ורבותיו ז"ל מונים שם דברים נוספים אשר כשם שהם אצל הקב"ה כך הם בנשמה, הרי, כיוון שרבותיו ז"ל משווים את הנשמה, שיש בה ענינים שישנם אצל הקדוש ברוך הוא, יכולים הרי להבין מהנשמה ענינים כפי שהם אצל הקדוש ברוך הוא, להבין ענינים באלקות. אלא, מהו באמת הדמיון ואין אכן אפשר להשוות ענינים של הנשמה אל הקדוש ברוך הוא? – יביא רבנו הזקן מהוזהר, שהנשמה באה מפנימיות האלקות ויש בה ענינים מהספירות העליונות ומאלקות, לכן יכולים להבין מהנשמה ענינים באלקות, ובלשון רבנו

1 **טו.** ענין "עשר ספירות", עשר הספירות של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות (בהן מדובר באגרת זו), היא ענין יסודי בתורת הקבלה ובתורת החסידות. כל ענין בריאת העולמות והנהגת העולמות – הוא על ידי ה"ספירות", כפי שנאמר במאמר "פתח אליהו"¹: "אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן
2 לאנהגא בהון עלמין סתימין
3 דלא אתגליין ועלמין דאתגליין"
4 – אתה – "אור אין סוף" –
5 האצלת (הבאת מהעלם
6 להתגלות) עשרה לבושים
7 הנקראים "עשר ספירות",
8 להנהיג בהם העולמות שלא
9 התגלו והעולמות הגלויים.
10 בעשר הספירות מתבטא גם
11 הכוח הבלתי גבול של "אין סוף"

וגם כוח הגבול של "אין סוף", כפי שהוא אומר ב"עבודת הקדש"²: "אור אין סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי בעל גבול כך יש לו כח בגבול, שאם תאמר יש לו כח בבלתי בעל גבול ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר שלימותו ואין סוף הוא שלימותא דכולא". כלומר – "אור אין סוף" יש לו כוח ב"בלי גבול", ויש לו גם כוח ב"גבול". שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק ב"בלי גבול" ואין לו כוח ב"גבול", הרי אתה מחסר בשלימותו, ו"אור אין סוף" הוא הרי השלימות של הכל. הרי, כיוון שענין ה"גבול" הוא שלימות, מן ההכרח שתהיה ל"אור אין סוף" השלימות של כוח ה"גבול".
24 שני כוחות אלה, כוח ה"בלי גבול" וכוח ה"גבול", באים ב"ספירות" באופן של בריאת והנהגת העולמות: ה"אורות" של הספירות, שהם פשוטים בלי ציור והגבלה של "חכמה" או "חסד", והם בבחינת "אין סוף" – הם ההתגלות של הכוח ה"בלי גבול" כפי שהוא "עומד" בענין ה"ספירות"; וה"כלים" שיש להם ציור פרטי והגבלה של "חכמה" ו"חסד" – הם ההתגלות של כוח ה"גבול". ועל ידי ה"ספירות" נמשך מ"אור אין סוף" שהוא ענין של אין סוף ובלי גבול – לברוא ולהנהיג העולמות שהם הרי מוגבלים.
31 כשם שהספירות, גם האורות וגם הכלים, מאוחדות בתכלית עם "אור אין סוף", ש"איהו וחיותו חד איהו וגרמוהי חד"³, אור אין סוף והאורות הם דבר אחד, אור אין סוף והכלים הם דבר אחד, הרי שהתהוות והנהגת העולמות – היא מ"אור אין סוף", ובכל זאת העולמות הם ענין של גבול ולא "אין סוף" ובלי גבול (כמו שזה ב"אור אין סוף" המהווה ומחיה אותם), שכן, זה הרי בא על ידי ענין ה"ספירות" שבהן ישנה ירידת כוח ה"גבול" להיות ולהיות עולמות בעלי גבול.
38 ההתלבשות של "אור אין סוף" בענין ה"ספירות", נקראת "אדם", ו"על דמות הכסא דמות כמראה אדם"⁴, שכן "אדם" משמעו פרצוף של עשר ספירות. בתורת הקבלה מדובר בעיקר אודות ענין ה"ספירות" של העולמות הרוחניים, ה"ספירות" של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות, ואילו בתורת החסידות מדובר יותר אודות ענין עשר הספירות והכוחות שישנם בנשמתו של כל יהודי, שהיא – הנשמה – באה ומשתלשלת מעשר הספירות⁵ – ישנן גם בה

1. הקדמת תיקוני הוזהר. 2. ח"א רפ"ח. 3. תקו"ז בהקדמה (ג, ב). ע"ח שמ"ז פ"ב ובכ"מ. וראה להלן ס"כ. 4. יחזקאל א, כו. 5. ראה תניא ח"א פ"ג. 6. קנו, ב. 7. ד"ה ולא תשביית. 8. משלי א, ו. 9. קהלת ט, ט. 10. איוב יט, כו. 11. ברכות י, א. 12. תהלים קג, א.

1 הזקן: וְעַל פִּי מֵאֵמֶר הַהֵרֵךְ¹³ עַל פְּסוּק¹⁴: "וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת
2 חַיִּים" – "מֵאֵן דְּנִפְחָה, מִתּוֹכָהּ נִפְחָה", – הַנוּפַח – נוּפַח מִפְּנִימִיּוּתוֹ,
3 שֶׁלֹּא כִּמוּ בְּדִיבּוּר, כִּשְׁאֲחָד מִדְּבַר, הֵרִי הוּא מוֹצִיא אֶת הַהֶבֶל
4 הַחִיצוֹנִי, אֶךְ הַנוּפַח – מוֹצִיא אֶת פְּנִימִיּוֹת הַהֶבֶל, וְכִשְׁאוֹמְרִים הַלְשׁוֹן

5 "נִפְיחָה" עַל הַכִּנְסֹת הַנִּשְׁמָה
6 בְּגוֹף, מִשְׁמַעָה, שֶׁהִנִּשְׁמָה

7 בִּאֵה מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֻקוֹת,
8 וְכִפִּי שָׂרְבֵנוּ הִזְקֵן מִסְבִּיר זֹאת
9 בִּ"אֲגֵרֶת הַתְּשׁוּבָה"¹⁵, וְאַפְלוֹ
10 נִפְשׁ דְּעִשְׂיָה – "עִשְׂיָה" הוּא
11 הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בְּיוֹתֵר,
12 וְ"נִפְשׁ" הִיא הַתַּחְתּוֹנָה
13 בַּחֲמֵשׁ הַמְּדִירִיגוֹת נִפְשׁ, רוּחַ,
14 נִשְׁמָה, חַיָּה, יְחִידָה, הִיא
15 בְּאֵה מְזוּזָה – יְחִיד, זו"נ –
16 "ו"א" וְ"נוֹקְבָא", דְּעִשְׂיָה, –
17 שֶׁל עוֹלָם הָעִשְׂיָה, מִיְחָד

18 וְחִיּוּג ז"א (מְדוּת) וְנוֹקְבָא (מַלְכוּת) שֶׁל עוֹלָם הָעִשְׂיָה בְּאוֹת
19 הַנִּפְשׁוֹת שֶׁל עוֹלָם הָעִשְׂיָה, וְהַמְּחִין שְׁלֵהֶם – שֶׁל ז"א וְנוֹקְבָא
20 דְּ"עִשְׂיָה", שְׁהֵם בְּחִינַת חַיָּה וְנִשְׁמָה דְּזו"נ, – "חַיָּה" הִיא בְּחִינַת
21 "חֲכֻמָּה", "הַחֲכֻמָּה תַּחֲדָה"¹⁶, וְ"נִשְׁמָה" הִיא בְּחִינַת "בִּינָה", נִשְׁמַת
22 שְׂדֵי תַבִּינִם"¹⁷, כִּךְ, בִּנְשֻׁמָה שֶׁהִיא רַק הַמְּדִירִיגָה שֶׁל נִפְשׁ דְּ"עִשְׂיָה" –
23 יִשְׁנֵן כָּל הַסְּפִירוֹת, מִ"ז"א, שֶׁשׁ מְדוּת, מִ"נוֹקְבָא", מַלְכוּת, מִ"חֲכֻמָּה"
24 וּמִ"בִּינָה", שֶׁהֵן אֲחֻזִּירִים – הַחִיצוֹנִיּוֹת, דְּבָלִים דְּזו"נ דְּרֵאצִּילוֹת,
25 – שֶׁכֵּן, הַכֹּלִים שֶׁל זו"נ שֶׁל "אצילות" מֵאִירִים בְּ"עִשְׂיָה", וּמִתַּלְבָּשִׁים
26 בַּסְּפִירוֹת עוֹלָם הָעִשְׂיָה"¹⁸, הֵרִי שֶׁהַסְּפִירוֹת שֶׁל עוֹלָם הָעִשְׂיָה, הֵן
27 הַחִיצוֹנִיּוֹת וְהָאֲחֻזִּירִים שֶׁל הַכֹּלִים שֶׁל זו"נ דְּרֵאצִּילוֹת, שְׁהֵם –
28 הַכֹּלִים דְּרֵאצִּילוֹת, הֵם אֱלֹהוֹת מְמֶשׁ, שְׁפָתוֹכֶם – בְּכֹלִים
29 דְּרֵאצִּילוֹת "מֵאִיר אֲחֻזִּירִים בְּרוּךְ-הוּא תְּמַלֵּךְ וְנִנְּנוּ בְּחֻמָּה
30 דְּרֵאצִּילוֹת, – כִּפִּי שְׁאוֹמֵר בְּהִגָּה" שֶׁבִּפְרָק ל"ה בַּחֲלָק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל
31 סֵפֶר הַתְּנִיָּא, טַעְמוֹ שֶׁל דְּבַר, מְדוּעַ "אוֹר אֵין סוּף" שׁוֹרֵה בְּ"חֲכֻמָּה"
32 דּוֹקָא; הֵרִי, "אוֹר אֵין סוּף" שֶׁבְּ"חֲכֻמָּה", מֵאִיר בְּכָל הַסְּפִירוֹת שֶׁבְּעוֹלָם

אגרת הקדש

וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים מֵאֵן דְּנִפְחָה מִתּוֹכִי נִפַּח וְאַפִּי
נִפַּשׁ דְּעִשְׂיָה הִיא בִּאֵה מְזוּזָה זו"נ דְּעִשְׂיָה וְהַמְּחִין
שֶׁלֹּהֶם שֶׁהֵם בְּחִי חַיָּה וְנִשְׁמָה דְּזו"נ שֶׁהֵן הֵן אֲחֻזִּירִים
דְּכֹלִים דְּזו"נ דְּרֵאצִּילוֹת שֶׁהֵם אֱלֹהוֹת מְמֶשׁ שֶׁבְּתוֹכֶם
מֵאִיר אוֹר א"ס ב"ה הַמְּלוּבֶשׁ וְנִנְּנוּ בַּחֲכֻמָּה דְּאֲצִי
דְּאִיהוּ וְגִרְמוֹהִי חַד בְּאֲצִילוֹת וְע"כ גַּם בִּנְשֻׁמַת הָאָדָם
מֵאִיר אוֹר א"ס ב"ה מְלוּבֶשׁ וְנִנְּנוּ בְּאוֹר הַחֲכֻמָּה שֶׁבָּה
לְהַחְיוֹת אֶת הָאָדָם וּמִמֶּנָּה יוֹכֵל הָאָדָם לְהַבִּין קֶצֶת
בַּסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁכּוֹלֵן מֵאִירוֹת בִּנְשֻׁמַתוֹ הַכֹּלֵלָה

וּמִמֶּנָּה – מִהִנְשֻׁמָה, יוֹכֵל הָאָדָם לְהַבִּין קֶצֶת בְּכָסְפִירוֹת
הָעֲלִיוֹנוֹת, שְׁפָלָן – כָּל הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, מֵאִירוֹת בְּנִשְׁמָתוֹ
הַכֹּלֵלָה מִתְּנֵן. – שֶׁכֵּן, הַנִּשְׁמָה הֵרִי בִּאֵה מִהַסְּפִירוֹת וַיֵּשׁ בָּהּ עֲשָׂרָה
כּוֹחוֹת כְּנֶגֶד עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, לִכֵּן יוֹכֵל הָאָדָם לְהַבִּין בְּאִמְצָעוֹתָם
בַּסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת. אֲלֵא, כִּשְׁאוֹמְרִים שֶׁבִּנְשֻׁמָה יִשְׁנֵם גַּם כֵּן עֲשָׂרָה
כּוֹחוֹת וְסְפִירוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בִּאֵה מִעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה, וְבָהּ
מֵאִירוֹת כָּל הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, וְשֶׁבְּכֵן סִיבָה שֶׁמִּהִנְפֶּשׁ יוֹכֵל הָאָדָם
לְהַבִּין בַּסְּפִירוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה – נִדְרֵשׁ לְצִיָּק, שֶׁלֹּא יַחֲשֹׁבוּ שִׁישְׁנוּ אִיזָה
עֵרֶךְ וּדְמִיּוֹן בִּינֵיהֶם, שֶׁלֹּסְפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת יֵשׁ אִיזָה דְּמִיּוֹן לְכּוֹחוֹת
שֶׁבִּנְשֻׁמָה, וְשֶׁלֹּכּוֹחוֹת הַנִּשְׁמָה יֵשׁ אִיזָה עֵרֶךְ שֶׁהוּא לְסְפִירוֹת
הָעֲלִיוֹנוֹת; לִכֵּן, בִּאֵרְנוּ הִזְקֵן לְהֵלֵךְ לְשִׁלּוֹל וּלְצִיָּק, שִׁישׁ לְהַפְשִׁיט
פִּשְׁטוֹת הַפִּירוֹשׁ, שֶׁכֵּן אֵין שׁוּם דְּמִיּוֹן וְשׁוּם עֵרֶךְ בִּינֵיהֶם, שֶׁהֵרִי גַּם עַל
מִדַּת הַחֲסֵד שֶׁל אֲבֵרָהם אֲבִינוּ, שֶׁהִיא "מִרְכָּבָה" לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא²⁰, אֵף עַל פִּי כֵּן אוֹמְרִים עֲלֶיהָ שֶׁאֵין לָהּ שׁוּם עֵרֶךְ וּדְמִיּוֹן לְמִדַּת
הַחֲסֵד שֶׁלֹּמַעֲלָה. וּבִלְשׁוֹן רַבְּנוּ הִזְקֵן:

יום שני י"ח אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבא, אך צריך להקדים... עד עמ' קבב, במשל ומליצה.

65 אֵךְ צָרִיךְ לְהַקְדִּים, מֵה שֶׁשִּׁמְעָתִי מִמּוֹרֵי עֲלִיּוֹת הַשְּׁלוֹם – הֵרֵב
66 הַמְּגִיד מִמְּדִירֵשׁ, עַל
67 פְּסוּק²¹: "וְאֵנֹכִי עֹפֵר
68 וְאַפִּיר", שְׁאֵמֶר אֲבֵרָהם
69 אֲבִינוּ עֲלִיּוֹת הַשְּׁלוֹם עַל
70 הָאֲרֶת נִשְׁמָתוֹ הַמֵּאִירָה
71 בְּגוֹפּוֹ מֵאוֹר חֶסֶד עֲלִיּוֹן, –
72 שֶׁמִּהֵאֹר שֶׁל מִדַּת הַחֲסֵד
73 דְּרֵאצִּילוֹת" הֵאִירָה הַנִּשְׁמָה

אגרת הקדש

אך צריך להקדים מה ששמעתי ממורי ע"ה
ע"פ ואנכי עפר ואפר שאמר אברהם אבינו ע"ה על
הארת נשמתו המאירה בגופו מאור חסד עליון והיא
מדתו מדת אהבה רבה (נ"א שבה הי') שהיה אוהב
את הקב"ה אהבה גדולה ועליונה כ"כ עד שנעשה

13. הובא לעיל ח"א רפ"ב; ח"ג (אגרת התשובה) פ"ד - בשם הזוהר. 14. בראשית ב, ט. 15. שם. 16. קהלת ז, יב. וראה לעיל סי"ד. 17. איוב לב, ח. 18. ראה ע"ח שמ"ז פ"ב. 19. תקנ"ז ת"ו. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב"ר פמ"ז, ח. ובכ"מ. נת' בתניא ח"א פ"ח. פכ"ג. ועוד". 21. וירא יח, כז.

שמדת החסד של אברהם אבינו איננה מעין ומסוג מדת החסד
שלמעלה - וזאת, כדי לשלול ענין זה מכל הצדדים. וְלִזֶּה אָמַר: -
ולכן אמר אברהם אבינו: "וְאַנְכִי עֹפֵר וְאַפֶּר", דְּכַמּוֹ שֶׁהָאֵפֶר הוּא
מְהוּתוֹ וְעֶצְמוֹתָיו שֶׁל הָעֵץ הַנִּשְׁרָף, שֶׁ - העץ לפני שנשרף, הִיָּה
מִרְכָּב מוֹד' יְסוּדוֹת: אֵשׁ
רוּחַ מִיָּם עֹפֵר, - כל דבר

הרי מורכב מארבעה יסודות
אלה²², וְג' יְסוּדוֹת: אֵשׁ
מִיָּם רוּחַ - חֲלָפוֹ וְהִלְכוֹ
לָהֶם וְכָלוּ בְּעֵשֶׂן הַמִּתְהַנֶּה
מִהַרְכָּבָתוֹ בְּנוֹדַע, - העשן
יש בו משלשה יסודות אלה,
אש, רוח, מים, שהיו
בהרכבתו של העץ, וְיִסּוּד
הַד' שֶׁהִיָּה בְּעֵץ, שֶׁהוּא
הָעֵפֶר שָׁבוֹ - הוא אינו
עולה עם העשן, אלא הַיּוֹרֵד
לְמַטָּה וְאֵין הָאֵשׁ שׁוֹלֵטָה
בּוֹ, הוּא הַנִּשְׁאָר מִיָּם,
וְהוּא הָאֵפֶר. - מה שנשאר
מיסוד העפר שבעץ. הרי,
שהאפר הוא מהות העץ,
שלפני זה היה עץ וכעת הוא
אפר, כר, יאמר רבנו הזקן
להלן, שגם קודם כשהעץ
היה עץ, היה עיקר מהות
העץ - העפר, שכעת הוא
אפר. וְהִנֵּה, כָּל מְהוּת הָעֵץ
וּמְשֻׁשׁוֹ - שהעץ יש לו
"ממש" ויכולים למשוש,
שזה הרי לא מזהאש, או

הרוח או המים שבו, וְהָמָּוֶה וְצוּרָתוֹ בְּאֶרֶץ וְרֵחַב וְעֵבִי שֶׁהִיָּה
נִרְאָה לְעֵין קִדְּשׁ שֶׁנִּשְׁרָף - עָקְרוּ הִיָּה מִיִּסּוּד הָעֵפֶר שָׁבוֹ, -
שבעץ, רק שֶׁאֵשׁ מִיָּם רוּחַ כְּלוּלִים בּוֹ, - שהעץ כולל בתוכו גם
מהיסודות אש, מים ורוח, אך העיקר שבו הוא מיסוד העפר, שממנו
באים האורך, הרחב והעובי של העץ, כִּי הָעֵפֶר - יסוד העפר שבו,
הוּא הַמְּרִי יוֹתֵר מִכָּל, - מאשר שאר שלשת היסודות, וְיֵשׁ לוֹ
אֶרֶץ וְרֵחַב וְעֵבִי, מִחַ שְׁאֵין בֶּן בָּאֵשׁ וְרוּחַ, - שאין בהם אורך
רוחב ועובי, וְגַם הַמִּיָּם - למרות שלמים יש כבר הרי ממשות, וְאִי
ואורך ורוחב ועובי, אך הֵם מְעַט מְצוּעִיר - במדה מעוטה ביותר,
בְּעֵץ, וְכָל אֲרָבּוֹ וְרֵחַבּוֹ וְעֵבִיּוֹ - של העץ, "הכל הִיָּה מִן הָעֵפֶר
וְהַכֹּל שָׁבוֹ אֶל הָעֵפֶר", שֶׁהוּא הָאֵפֶר הַנִּשְׁאָר אַחֲרֵי שֶׁנִּשְׁרָפוּ
מִמֶּנּוּ אֵשׁ מִיָּם רוּחַ. - והאפר שנשאר הוא העפר שהיה קודם עיקר
מהות העץ. וְהִנֵּה, כִּמּוֹ שֶׁהָאֵפֶר אֵין לוֹ דְּמִיּוֹן וְעָרֵךְ אֶל מְהוּת
הָעֵץ הַגָּדוֹל בְּאֶרֶץ וְרֵחַב וְעֵבִי קִדְּשׁ שֶׁנִּשְׁרָף, לֹא כְּמִתּוֹת וְלֹא
בְּאִיכוּתוֹ, - אין לאפר שום דמיון ושום ערך לא לכמות העץ ולא

שֶׁנִּשְׁעָשָׂה "מִרְכָּבָה" לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ־הוּא. - כלומר, אברהם אבינו
היה בטל לגמרי להקדוש ברוך הוא עד לאופן הביטול של "מרכבה",
שהוא למעלה מביטול העבד לאדונו, שכן, העבד למרות שהוא
בטל לאדון, יש לו בכל זאת רצון עצמי, אלא שהוא מבטל את רצונו
בפני רצון האדון, ואילו
"מרכבה" בטלה לגבי הרוכב

באופן שאין למרכבה שום
רצון עצמי, ובאופן כזה היה
ביטולו של אברהם אבינו
להקדוש ברוך הוא. וְסִלְקָא
דְּעָתִידָא אֲמִינָא, - והיה
עולה על הדעת לומר,
שֶׁבְּחִינַת הַסֵּד וְאַהֲבָה
שֶׁלְמַעֲלָה בְּסִפִּירוֹת
הָעֲלִיּוֹנוֹת הִיא מְצִיָּן וְסוּג
מְהוּת מִדַּת "אַהֲבָה רַבָּה"
שֶׁל אֲבִרָהָם אֲבִינוֹ עָלֵיו
הַשְּׁלֹמֹם, רק שֶׁהִיא - החסד
והאהבה שלמעלה, הן
גְּדוּלָּה - בכמות, וְנִפְלְאוּת -
באיכות, מִמֶּנָּה - ממדתו
של אברהם אבינו, לְמַעֲלָה
מִעֲלָה עַד אֵין קֵץ
וְתִקְלִית, - אמנם גדולה
ונפלאה ממנה - אך על כל
פנים איזה דמיון יש ביניהם,
בְּנוֹדַע מִמְּדוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
שֶׁאֵין לָהֶם [נִפְחָ אַחֵר:
קֵץ] סוּף וְתִקְלִית מִצַּד
עֲצָמוֹ, - כשההשפעה
מהמדות העליונות יורדת

למטה, היא באה בקץ וסוף ותכלית, כלומר בענין של גבול, שלכן
מתהווים ממנה עולמות ונבראים בעלי גבול, אך, מצד עצמן, כפי
שהמדות העליונות הן בעצם, הן בלי גבול ואין בהן קץ וסוף
ותכלית, כִּי אֲוִרֵי־אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא מְאִיר וּמְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם -
בתוך המדות העליונות, מִמֶּשׁ, וְ"אִיחּוֹ וְגִרְמּוּתֵי הַד'", - הוא, "אור
אין סוף" ומדותיו, הכלים של הספירות, הם דבר אחד, במילא הרי
גם המדות העליונות הן בבחינה של "אין סוף", מִחַ שְׁאֵין בֶּן
בְּנִשְׁמַת הָאָדָם הַמְּלַבֵּשֶׁת בְּחֵמֶר, - בגוף שהוא חומרי, שֶׁיֵּשׁ
לְמִדּוּתֵיהֶן קֵץ וְגִבּוּל, - הרי מובן במילא, שמדת החסד שלמעלה
גדולה ועליונה בעליונות בלתי מוגבלת ממדת החסד ואהבה של
אברהם אבינו כפי שנשמתו מלוכשת בגוף, אֲכָל מִכָּל מְקוֹם סִלְקָא
דְּעָתִידָא אֲמִינָא - היו יכולים לחשוב, שֶׁמִּדּוּתֵיהֶן - של נשמת אברהם
אבינו, הֵן מְצִיָּן וְסוּג מִדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת. - קודם שלל רבנו הזקן
מלמעלה למטה, שמדת החסד שלמעלה איננה מעין ומסוג החסד
והאהבה של אברהם אבינו. וכעת הוא שולל גם מלמטה למעלה,

1 לאיכותו ולחשיבותו, אף שהוא [הוא] מהותו ועצמותו – העץ הוא
2 מהותו ועצמותו של האפר, וממנו – מהעץ, נהנתה – האפר; כך על
3 דרך משל אמר אברהם אבינו עליו השלום על מדתו, מדת
4 החסד והאהבה המאירה
5 בו ומלכשת בגופו, דאף
6 שהיא [היא] מדת האהבה
7 וחסד העליון שבאצילות
8 המאיר בנשמתו שהיתה
9 מרכבה עליונה, אף על-
10 פי' בן בן דתה למטה
11 להתלבש בגופו – שזה הרי,
12 על ידי השתלשלות
13 העולמות ממדרגה
14 למדרגה על ידי צמצומים
15 רבים – יורד הרי האור של
16 מדת החסד ד"אצילות" דרך
17 השתלשלות מודריגות רבות
18 ומצמצם על ידי צמצומים
19 רבים – הרי אז, אין דמיון
20 וערך מהות אור האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד
21 עליון שבאצילות, אלא בערך ודמיון מהות העפר שנעשה אפר
22 אל מהותו ואיכותו כשהיה עץ נחמד למראה וטוב למאכל²³ על

אגרת הקדש

שהוא [הוא] מהותו ועצמותו וממנו נתהווה כך עד"מ
אמר אאע"ה על מדתו מדת החסד והאהבה המאירה
בו ומלובשת בגופו דאף שהיא [היא] מדת האהבה
וחסד העליון שבאצילות המאיר בנשמתו שהיתה
מרכבה עליונה אעפ"כ ברדתה למטה להתלבש
בגופו ע"י השתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה
על ידי צמצומים רבים אין דמיון וערך מהות אור
האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון
שבאצילות אלא כערך ודמיון מהות העפר שנעשה
אפר אל מהותו ואיכותו כשהיה עץ נחמד למראה
וטוב למאכל עד"מ ויותר מזה להבדיל באלפים הבדלות
רק שדברה תורה כלשון בני אדם במשל ומליצה:

23 דרך משל, – שאין הרי שום ערך ושום דמיון בין האפר לבין העץ, כך
24 אין שום ערך ושום דמיון בין מדת האהבה של אברהם אבינו לגבי
25 מדת החסד והאהבה של "אצילות". ויותר מזה, להבדיל באלפים
26 הבדלות, – בין האפר והעץ
27 הגשמי לגבי רוחניות מדות
28 האהבה של אברהם אבינו
29 וחסד ד"אצילות", רק
30 שדברה תורה כלשון בני
31 אדם במשל ומליצה: –
32 קוראים, לכן, למידת החסד
33 והאהבה של אברהם אבינו
34 על שם החסד והאהבה של
35 "אצילות". כך יובן גם במכל
36 שכן, שהמדות הכוחות
37 וספירות הנשמה של יהודי
38 למטה, אין להם שום ערך
39 ושום דמיון לגבי הספירות
40 שמהן הם באים. אך בכל
41 זאת, כיוון שהם באים מהן
42 והספירות מאירות בנשמתו של יהודי, יכול יהודי להבין מנשמתו
43 (המחיה את גופו) קצת בספירות העליונות, שזה תוכן הפסוק "ומבשרי
44 אחזה אלקה".

יום שלישי י"ט אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבב, והנה כללות ה"ס... עד עמ' קבב, מרותיהם.

64 בהגבלה, עד כמה להשפיע, או שלא להשפיע [נסח אחר: כל
65 עקר] כלל, – כלומר, שלמקבלים מסויימים לא תהיה ההשפעה
66 כלל, או כפי שכתוב בחצאי הריבוע: "כל עיקר", לא להתחיל
67 להשפיע להם כלל, וכל זה בא מצד ה"גבורה" שהיא מדת הדין
68 והצמצום, ומדת הרחמים
69 לרחם על מי ששייך לשון²⁴
70 רחמנות עליו, – שלמרות
71 שאין הוא ראוי שישפיעו לו,
72 אך מצד הרחמנות צריכים
73 לרחם עליו ולהשפיע לו,
74 והיא – מדת הרחמים, היא
75 מדה ממצעת בין גבורה
76 לחסד, שהיא – מדת
77 ה"חסד" היא להשפיע לכל,
78 גם למי שלא שייך לשון
79 רחמנות עליו כלל, מפני
80 שאינו חסר כלום ואינו
81 שרוי בצער כלל²⁵. – ובכל זאת, מצד מדת ה"חסד", שהיא חסד
82 והשפעה בלי הגבלה, יוצא להשפיע גם לכזה, אך, מצד מדת

45 והנה, כללות ה' ספירות שבנשמת האדם נודע לכל [בדרך
46 כלל בכתב יד ליתא], שהמדות נחלקות בדרך כלל ל' מדות,
47 וכל פרטי המדות שבאדם – נטיותיו השונות של האדם, אם הן
48 נטיות חיוביות, שהוא נמשך אליהן, או נטיות שליליות, שהוא עומד
49 בנפרד מהן, באות מאחת
50 מ' מדות אלו, שהן –
51 שבע המדות, שרש כל
52 המדות וכללותן, – שורש
53 כל המדות והנטיות באדם,
54 הם שבע מדות אלו, ובין
55 ישנם כל הפרטים באופן
56 כללי, לפני שהם באים
57 בפרטים של נטיות פרטיות,
58 שהן: – שבע המדות הן:
59 מדת החסד להשפיע בלי
60 גבול, – כלומר, גם עצם
61 ההשפעה היא בלי הגבלה,
62 וגם אל מי שמשפיעים הוא בלי הגבלה, ההשפעה היא לכל, ומדת
63 הגבורה לצמצם מלהשפיע כל כך, – כלומר, שההשפעה, היא

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענינו ראה זח"א כו, א. וצ"ע השייכות לנדוד"ד". 24. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים", שהמלה "לשון", "לשון רחמנות", מיותרת לכאורה. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש לגבי המבואר בכ"מ - דחסד משפיע גם לזה שמדה"ר אומרת לא להשפיע (אף שחסר) או גם שאסור לרחם עליו".

46 שכן לחיוב ולשלילה, אלא באופן אחד – או את הסברא הנוטה
47 לזכות או הסברא הנוטה לחיוב, או להכשיר או לפסול וכדומה, וכל
48 זאת כדי שיוכל לקבל את השכל, **מַעַט מַעַט**, – מן השכל הוא
49 משפיע לו, ולא כל השכל. כלומר, גם באורך השכל, בירידת
50 ובהורדת השכל, מן ההכרח
51 שיהיה צמצום בהתאם
52 לכשור הקליטה של המקבל,
53 וגם ברוחב השכל, בפרטיו
54 הרבים של השכל, מן
55 ההכרח שיהיה צמצום, כדי
56 שהמקבל יוכל לקלוט אותם,
57 ו**בְּחִינַת עֶצָה זו** – **הַמִּיּעָצָה**
58 לו איך להשפיע את השכל,
59 **נְקָרָא "נִצָּח" ו"הוֹד"**,
60 **שֶׁהוּא "כְּלִיּוֹת יוֹעֲצוֹת"**; –
61 כשם שבגוף האדם יש
62 לכליות (גם) תפקיד של
63 עצה (מייעץ), כך גם בנפש,
64 מדות "נצח" ו"הוד" הן
65 הכליות המייצעות כיצד
66 להשפיע, וגם [נֶפֶשׁ אַחֵר:
67 וְהֵן] – ברוחניות, **"תְּרִין**
68 **בִּיעִין"**, – שני הביעין
69 **הַמְּבַשְּׁלִים הַזֶּה**, – כמו
70 שבגשמיות, ביכול הזרע
71 הוא על ידי ה"תְּרִין בִּיעִין",
72 כך ברוחניות, בדבר
73 השפעה, זה על ידי המדות
74 "נצח" ו"הוד", **שֶׁהֵיא הַמְּבַשְּׁלָה**
75 **הַמְּבַשְּׁתָה מִמֶּהֱמָה, דְּהִינוּ**
76 **דְּבַר חֲכָמָה וְשֶׁכֶל הַמְּבַשְּׁלָה**
77 **מִשְׁכָּל הָאֵב, – הַמְּשַׁפֵּיעַ שֶׁכֶל לִבְנוּ, שֶׁלֹּא יִמְשֹׁךְ כְּמוֹ שֶׁהוּא שֶׁכֶל**
78 **דֶּק מֵאֵד בְּמוֹחוֹ וְשֶׁכֶל, רַק יִשְׁתַּנֶּה קֶצֶת מִדְּקוֹת שֶׁכֶל וְיִתְהַוֶּה**
79 **שֶׁכֶל שְׂאִינוּ דֶּק כָּל כָּךְ, כִּי שִׁיבֹל הֵבֵן לִקְבֹּל כְּמוֹ וְהִתְנַתּוּ,**
80 **וְהוּא מִמֶּשׁ, עַל דֶּרֶךְ מֶשֶׁל, כְּמִסָּה – שֶׁל זֶרַע, הַיּוֹרֶדֶת מִמֶּהֱמָה**
81 **שֶׁהֵיא דֶּקָה מֵאֵד [מֵאֵד], וְנִעֲשִׂית נֶסֶח וְחִמְרִית מִמֶּשׁ כְּכִלִּיּוֹת**
82 **וְתִרְיָן בִּיעִין. – זוּהִי הִירִידָה וְהַגְשָׁמָה שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּשֶׁכֶל הַמְּשַׁפֵּיעַ,**
83 **שִׁיהִיה לִפִּי עֵרֶךְ שֶׁכֶל הַמְּקַבֵּל. וְגַם "נִצָּח" ו"הוֹד" נִקְרָאִים**
84 **"שְׁחָקִים" ו"חֲסִים" שְׁשׁוֹחָקִים מִן לְצַדִּיקִים, – הַשֵּׁם שֶׁל רִקְעַת**
85 **"שְׁחָקִים" הוּא עַל שֵׁם שְׁשׁוֹחָקִים מִן לְצַדִּיקִים²⁷, וְזֶה עֵנִין נוֹסֵף**
86 **בִּ"נִצָּח" ו"הוֹד" שֶׁהוּא מְחַלְקוֹת אֶת הַשֶּׁכֶל לְחִלְקִים רַבִּים. וּבִלְשׁוֹן רַבֵּנוּ**
87 **הַזֶּה: כְּמוֹ הַטּוֹחֵן [חֲסִים] בְּרִחִים, עַל דֶּרֶךְ מֶשֶׁל, שְׁמִפְרֵד**
88 **הַחֲסִים לְחִלְקִים דְּקִים מֵאֵד – כִּי צָרִיד הָאֵב לְהַקְטִין הַשֶּׁכֶל**
89 **וְדְּבַר חֲכָמָה שְׂרׁוּצָה לְהַשְׁפִּיעַ לִבְנוּ, וְלְחַלְקֵם לְחִלְקִים רַבִּים,**
90 **וְלֹאִמֵּר לוֹ מַעַט מַעַט – מִן הַשֶּׁכֶל, בְּמוֹעֲצוֹת וְדַעַת. – מִזֶּה לֹאִמֵּר**

1 ה"רחמים" שיש בה גם התכללות של "גבורה", קיימת הגבלה שלא
2 להשפיע לאחד כזה, ולעומת זה מי שרחמנות עליו, הרי למרות
3 שאין הוא ראוי, נדרש מצד רחמנות להשפיע לו. ולפי שְׁהֵיא –
4 מדת ה"רחמים", היא מִדָּה מְבַצֵּעַת – שיש בה גם "חסד" וגם
5 "גבורה", נִקְרָא
6 **"תְּפָאֶרֶת", כְּמוֹ בְּגִיד**
7 **תְּפָאֶרֶת, עַל דֶּרֶךְ מֶשֶׁל,**
8 **שֶׁהוּא כְּגֵד צָבִיעַ בְּגוֹנִים**
9 **הַרְבֵּה מְעַרְבִים [בו] בַּכְּתָב**
10 **יֵד [לִיתָא] בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא**
11 **תְּפָאֶרֶת וְגוֹי, מִזֶּה שְׂאִינוּ כֵּן**
12 **כְּגֵד הַצָּבִיעַ בְּגוֹן אַחֵר –**
13 **לֹא שֶׁיֵּד בּוֹ לְשׁוֹן תְּפָאֶרֶת.**
14 – שכן, "תפארת" היא רק
15 התכללות של כמה גוונים,
16 ומפני שבמדת ה"רחמים"
17 ישנה התכללות של חסד
18 וגבורה – היא נקראת בשם
19 "תפארת". וְאַחֵר כָּךְ, –
20 אחרי שישנה ההתעוררות
21 להשפיע, אם שהתעוררות
22 היא מצד מדת ה"חסד" או
23 מצד מדת ה"גבורה", או
24 מצד מדת ה"רחמים", כְּבֹא
25 **הַהֲשַׁפְעָה לִידֵי מַעֲשֵׂה,**
26 **דְּהִינוּ בְּשַׁעַת הַהֲשַׁפְעָה**
27 **מִמֶּשׁ²⁶ – כלומר, לא**
28 **כְּשֶׁהוּא לֹמֵד אֶת הָעֵנִין**
29 **לְעֲצֻמוֹ, אֵלֹא – בַּהֲכֵנָה**
30 **לְהַשְׁפִּיעַ אוֹתוֹ עֵנִין מִמֶּשׁ**
31 **לְאַחֵר מִכֵּן, צָרִיד לְהַתִּיעֵן**
32 – ולהתבונן, איך לְהַשְׁפִּיעַ, בְּדֶרֶךְ שִׁיבֹל הַמְּקַבֵּל לִקְבֹּל
33 **הַהֲשַׁפְעָה²⁷, בְּגוֹן שְׂרׁוּצָה לְהַשְׁפִּיעַ דְּבַר חֲכָמָה לְלִמְדָה לִבְנוּ, –**
34 **שֶׁלֹּאֵם יֵשׁ חֶשֶׁק גָּדוֹל לְהַשְׁפִּיעַ לִבְנוּ מִזֶּה שִׁיּוֹת, אִם יֵאֱמָרָה לוֹ פֶּלֶא**
35 **כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּשֶׁכֶל – לֹא יוֹכֵל הֵבֵן לְהִבִּין וְלִקְבֹּל, – גַּם מִפְּנֵי**
36 **שֶׁהַשֶּׁכֶל כְּפִי שֶׁהוּא אֲצֵל הָאֵב (הַמְּשַׁפֵּיעַ) עֵדִין מִדֵּי מִכְדֵּי שֶׁהֵבֵן יוֹכֵל**
37 **לְהִבִּין וְלִקְלוֹט – אֵלֹא הוּא מוֹכֵרֵחַ קוֹדֵם לְהַלְבִּישׁ אֶת הַשֶּׁכֶל בַּעֲנֵן**
38 **אַחֵר לֹא כֹל כִּי עֵדִין (כְּמוֹ בְּמִשְׁלַל שְׁלֵמָה מִהַנְּשַׁל), וְגַם מִפְּנֵי שֶׁכֶל**
39 **הַעֲשִׁירוֹת שֶׁל הַשֶּׁכֶל עַל כֹּל פֶּרְטוֹ וְסִבְרָא הַנוֹטָה לְצַד אֶחָד וְסִבְרָא**
40 **הַנוֹטָה לְצַד הַשְּׁנִי – הִרִי זֶה עֲשִׂיר מִדֵּי מִכְדֵּי שִׁיבֹל הֵבֵן (הַמְּקַבֵּל)**
41 **לִקְבֹּל אֶת הַשֶּׁכֶל, אֵלֹא הוּא מוֹכֵרֵחַ מִקּוֹדֵם לְהַפְרִיד אֶת הַשֶּׁכֶל**
42 **לְחִלְקִים, לֹא לְגַלּוֹת לוֹ אֶת כֹּל הַפֶּרְטִים, אֵלֹא פֶּרְטִים מְסוּיָמִים שֶׁל**
43 **הַשֶּׁכֶל, שִׁיהִיה קֵל לוֹ לִקְבֹּל, רַק שְׁצָרִיד לְסִפֵּר לוֹ בְּסִפְרָה וְעֵנִין**
44 **אַחֵר, – מִשְׁל, שֶׁהוּא עֵנִין שְׁנִי, לֹא אוֹתוֹ עֵנִין שֶׁל הַשֶּׁכֶל וְהַנְּשַׁל,**
45 **דְּבַר דְּבַר עַל אֲפָנִיו, – כלומר, שאין הוא מגלה לו שתי הסברות**

26. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים" ש"בד"ה כי ידעתינו סי"ג (אור התורה צח, ב) תיבות אלו אינן". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו - מלי' ויסוד כדלקמן". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל סוף שהיחודה"א, מחגיגה יב, ב".

1 לו ומה לא לומר לו, ענין חלוקת השכל וגילוי חלקים מסויימים
2 בלבד מהשכל, הוא צמצום בעומק השכל, נוסף על הצמצומים
3 האמורים לעיל באורך ורחב השכל, כך שבכל ששת הקצוות של
4 השכל, אורך, רוחב ועומק – ישנה ה"פעולה" של הכליות היוצעות

5 של "נצח" ו"הוד". וְגַם

6 בְּכָלֵל, בְּחִינַת "נִצָּח" הוּא

7 לְנִצָּח וְלַעֲמֹד נִגְדָּה כֹּל מוֹנֵעַ

8 הַחֲשָׁפָה וְהַלְמוּד מִבְּנוֹ

9 מִבִּיטָה וּמִחוּץ, – גַּם דְּבָרִים

10 שֶׁהֵם פְּנִימִיִּים וּמוֹנְעִים

11 מִלְּהַשְׁפִּיעַ לוֹ וּמִלְּמוּד אֹתוֹ,

12 וְגַם דְּבָרִים שֶׁהֵם מְנִיעוֹת

13 חִיצוֹנוֹת, מִבִּיטָה – הֵינּוּ

14 לְהִתְחַזֵּק נִגְדָּה מִדֶּת

15 הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוּם שֶׁבָּא

16 עֲצָמוֹ, שֶׁהִיא מְעוֹרְרַת

17 דִּינִים בְּרָצוֹנוֹ עַל בְּנוֹ,

18 לֹאִמֵּר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכָד

19 עֲדִין – לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ חֻכְמָה

20 עֲמוּקָה וּשְׂכַל עֲמוּקָה זֶה –

21 אֵלָּא עֲלֵיו לְהִתְחַזֵּק כִּנְגֵד זֶה

22 – וְלַהֲשִׁיעַ לוֹ. זֶה מִשְׁמַעוֹת

23 "נִצָּח" לְגַבִּי הַמְּנִיעוֹת מִבִּיטָה,

24 לְהַשְׁתַּלֵּט עַל הַמְּנִיעוֹת

25 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁבְּתוֹכָם הוּא.

26 (בְּכַתָּב יֵד נִרְשָׁם: חֲסֵר.) –

27 בְּכַתָּבִי הִיד שֶׁעֵינִי בָּהֶם כִּדִּי

28 לְהַשׁוּת לְאֵגְרוֹת הַקּוּדֵשׁ הַנִּדְפָּסוֹת – כִּשְׁהֵינּוּ "תִּנְיָא" זֶה לְדַפּוֹס²⁹

29 – נִרְשָׁם "חֲסֵר". הַהִסְבְּרָה לְכָךְ הִיא: א) מְנִיעוֹת "מִחוּץ", מְנִיעוֹת

30 חִיצוֹנוֹת, אֵין רַבְּנוּ הֶזְקֵן מִסְבִּיר. וְכוּתֵּב עַל כֵּךְ הֶרְבִּי שְׁלִיט"א:

31 שְׁצִרִיךְ עֵינִן אִם הַמְּנִיעוֹת מִחוּץ יוֹתֵר פְּשׁוּטוֹת מֵאֲשֶׁר הַמְּנִיעוֹת

32 "מִבִּיטָה", וְאִדְרָבָּא – "מִבִּיטָה" יוֹתֵר פְּשׁוּט. אֵלָּא – כּוּתֵּב הֶרְבִּי שְׁלִיט"א

33 – הַבִּיאֹר עַל הַמְּנִיעוֹת "מִחוּץ" כְּלוּל בְּמָה שְׁצִיין כָּאֵין שְׁחֲסֵר

34 בְּאֵגְרָת. ב) בְּהִתְאֵם לְמָה שֶׁלְּמוּדוֹ הַפִּירוּשׁ שֶׁל "וּבְכָלֵל בְּחִינַת נִצָּח",

35 שְׁבְכָלֵל וּבְבִחִינַת "נִצָּח" כְּלוּל גַּם עֲנִין הַנִּצָּחִין, לְהִתְגַּבֵּר עַל הַמְּנִיעוֹת

36 וְהַעֲיִכּוּבִים נִגְדָּה הַשְּׁפָעָה – לֹא חֲסֵר כְּלוּם בְּמָה שֶׁרַבְּנוּ הֶזְקֵן אֵינוֹ

37 מִסְבִּיר עֲנִין כֹּזֶה בְּבִחִינַת "הוֹד", שְׁכֵן ב"הוֹד" אֵין עֲנִין דּוּמָה שִׁיּוּכָלֵל

38 בְּכָלֵל שֶׁל בְּחִינַת "הוֹד" – כְּפִי שֶׁהִדְבֵּר ב"נִצָּח", עֲנִין הַנִּצָּחִין. בְּרַם,

39 אִפְשָׁר גַּם לְלַמּוֹד פִּירוּשׁ הַמְּלִים "וְגַם בְּכָלֵל בְּחִינַת נִצָּח", בְּצוּרָה

40 אַחֲרָת, שֶׁהַכּוּנָה הִיא ל"נִצָּח" בְּכָלֵל – לֹא פִּרְט בְּמִדַּת ה"נִצָּח" שְׁבו

41 הִיא מִשְׁתוּוּה לְמִדַּת "הוֹד", שֶׁשְׁתִּיחָן הֵן "כְּלִיּוֹת יוֹעֲצוֹת", ו"תִּרְחֵן

42 בִּיעֵין", ו"שְׁחָקִים שֶׁשּׁוּחָקִים מֵן, אֵלָּא עֲנִין ה"נִצָּח" בְּכָלֵל – כְּלָלוֹת

43 עֲנִין ה"נִצָּח", וְשַׁעַל כֵּךְ הוּא אוֹמֵר שֶׁזֶה עֲנִין הַנִּצָּחִין, כִּשְׁלֹמֹמַדִּים

אגרת הקדש

במועצות ודעת וגם בכלל בחינת נצח הוא הנצח
ולעמוד נגד כל מונע ההשפעה והלימוד מבנו מבית
ומחוץ. מבית היינו להתחזק נגד מדת הגבורה
והצמצום שבאב עצמו שהיא מעוררת דינים ברצונו
על בנו לומר שאינו ראוי לכך עדיין (בכ"י נרשם חסר)
ובחי' יסוד היא עד"מ ההתקשרות שמקשר האב
שכלו בשכל בנו בשעת לימודו עמו באהבה ורצון
שרוצה שיבין בנו ובלעדי זה גם אם היה הבן שומע
דבורים אלו עצמם מפי אביו [שמדבר בעדו ולומד
לעצמו. בכ"ק אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע (בדרוש כי ידעתיו סעי' י"ג
שהועתק שם לשון זה) ליתא תיבות אלו] לא היה מבין כ"כ כמו
עכשיו שאביו מקשר שכלו אליו ומדבר עמו פא"פ
באהבה וחשק שחושק מאד שיבין בנו וכל מה
שהחשק והתענוג גדול כך ההשפעה והלימוד גדול
שהבן יוכל לקבל יותר והאב משפיע יותר כי ע"י
החשק והתענוג מתרבה ומתגדל שכלו בהרחבת
הדעת להשפיע וללמד לבנו (וכמו עד"מ בגשמיות
ממש רבוי הזרע הוא מרוב החשק והתענוג ועי"ז
ממשיך הרבה מהמוח ולכן המשיילו חכמי האמת

באופן כזה, חסר כאן הביאור: מהו ה"כלל" של ענין ומדת "הוד" –
זהו הכוונה ב"חסר". להלן יסביר רבנו הזקן בחינת ה"יסוד".
ובחינת "יסוד" היא, על דרך משל, ההתקשרות שמקשר האב
שכלו בשכל בנו בשעת לימודו עמו באהבה ורצון, שרוצה
שיבין בנו; – שמצד הרצון
ישנה ההתקשרות,

ההתמסרות וההתקשרות
של שכל האב (המשפיע)
עם שכל הבן (המקבל).
ובלעדי זה, – בלי
ההתקשרות של מדת
ה"יסוד", גם אם היה הבן
שומע דבורים אלו עצמם
מפי אביו [שמדבר בעדו
ולומד לעצמו (בכתב יד
קודש אדמו"ר בעל צמח צדק
נשמתו עדן, בדרוש "כי
ידעתיו" סעיף י"ג שהועתק
שם לשון זה), ליתא תיבות
אלו] – לא היה מבין כל
כך כמו עכשיו, שאביו
מקשר שכלו אליו ומדבר
עמו פנים אל פנים³⁰
באהבה וחשק, שחושק
מאד שיבין בנו, – שזה לא
רק רצון, מה שהוא רוצה
שהבן יבין, אלא חשק ורצון,

רצון שכלול בו תענוג (שזה ענין "יסוד", סוג כזה של התקשרות).
אחרי המלים "שמדבר בעדו ולומד לעצמו", כתוב באותיות קטנות:
בכתב יד קודש אדמו"ר בעל "צמח צדק" (בדרוש כי ידעתיו סעיף
י"ג³¹ שהועתק שם לשון זה) ליתא – אין – תיבות אלו – שכן, לא
זו בלבד שאינו דומה כשלומד אותו ענין לעצמו לשלומד אותו
עם בנו באהבה, אלא גם כשהוא לומד ומשפיע לבנו בלי התקשרות
וכו' – אין זה באותו אופן כמו בשעה שהוא משפיע לבנו
בהתקשרות וכו', החשק וההתקשרות מוסיפים בהבנת הבן. וכל מה
שהחשק והתענוג גדול³² – כך ההשפעה והלימוד גדול, שהבן
יוכל לקבל יותר, והאב משפיע יותר, – עצם העובדה שהבן
"קולט" במדה מרובה יותר וטוב יותר, גורם שהאב ישפיע יותר, כי
על ידי החשק והתענוג מתרבה ומתגדל שכלו – של האב,
בהרחבת הדעת להשפיע וללמד לבנו (וכמו על דרך משל
בגשמיות ממש, – בבחינת ה"יסוד" בזיווג גשמי, רבוי הזרע הוא
מרב החשק והתענוג, ועל ידי זה ממשיך הרבה מהמוח, –
משם באה טיפת הזרע, ולכן המשיילו חכמי האמת לזיווג גשמי,

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככתוב בהקדמת הר"ר א"ש"ב הגיהו אגה"ק שנדפסו בהשוואה לכת"י (לא אדארה"ז עצמו)". 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל: פה אל פה" בלא אמצעי (ראב"ע – בהעלותך יב, ח), אבל פנים אל פנים" בחי' נעלית יותר, והרי כאן מדבר במעלות יסוד הכי נעלות – ועד "שחושק מאד". וגם – עפ"ז דוקא ה"ז הפכו מדבר בעדו". 31. נדפס באוה"ת וירא שם (צח, ב). 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי צ"ל: גדל (במקום גדול)".

בענינים קטנים, בנראה בחוש, שהקטן שהקטמה בינה דעת –
השכל שלו הן בפינת קטנות – כך כל מדותיו הן בדרך
קטני הערך. – וכשהוא גדל, שאז שכלו מתגדל – מדותיו הן אז
בענינים גדולים יותר, ונכס גדולים – במבוגרים עצמם, תלוי

הדבר גם בקטנות וגדלות

שכל המבוגר, "לפי שכלו"

יהלל איש³⁴, – "איש"

הוא תואר המדות, כפי

שכתוב³⁵: "כאיש גבורתו"

הרי שבח והילול המדות גם

הם בהתאם לשכל, כי לפי

רב חקמתו – כך הוא רב

אחבתו וחסדו. וכן שאר

כל מדותיו פנימיות

וחיצוניות, מקורן הוא

מחכמה בינה דעת שבו.

והעקף הוא הדעת שבו,

– העיקר בנוגע למדות,

הוא ה"דעת" באדם,

הנמשך מפינת החכמה

ובינה שבו, – שלאחר

שהוא תופס את השכל

בכוח החכמה, נקודת והברקת השכל, והוא מבין את השכל על

כל פרטיו בכוח הבינה – הוא מתעמק בדעתו ומתקשר עם

המושכל – (הדבר שהוא מבין) להרגישו ולחשו בו, לא רק להבינו

אלא גם להרגישו, וזה העיקר של המדות, בנראה בחוש, כי

לפי שני דעות – של בחינת "דעת", בני אדם זה מזה – כך

הוא שני מדותיהם. – כפי מדת ה"בר דעת" של האדם – כך

הן מדותיו: אם הוא בר דעת גדול יותר – מדותיו גדולות וציבות

יותר; אם אין הוא בר דעת גדול – מדותיו קטנות ובלתי יציבות,

שכן, "דעת" היא הקיום והחיות של המדות, כפי שרבנו הזקן אומר

בפרק שלישי של החלק הראשון של ספר ה"תניא".

64

1 – שכן, בהשפעת השכל ישנם ענינים כמו שהם בהשפעה של
2 משפיע למקבל בזיווג גשמי, כמו שיתבאר. – על כל פנים, ענינה
3 של בחינת ה"יסוד" – הוא ההתקשרות בחשק ותענוג מהמשפיע אל
4 המקבל³³. והנה, מדות אלו – שהוסברו כאן בענין ההשפעה,

5 הן בפינת חיצוניות –

6 המדות החיצוניות,

7 שבנפש, ובתוכן מלכשות

8 מדות פנימיות, – מדות

9 שהן יותר נפשיות, והן

10 הסיבות למדות החיצוניות

11 המתבטאות בענין

12 ההשפעה, שהן – המדות

13 הפנימיות, הן בפינת

14 אחבה ויראה כו'. דהיינו,

15 על דרך משל, באב

16 המשפיע לבנו מחמת

17 אחבתו, – הרי פנימיות

18 מדת החסד וההשפעה היא

19 האהבה, ומדת ה"חסד" היא

20 חיצוניות בלבד לגבי

21 האהבה, ומונע השפעתו

22 מפחדו ויראתו, שלא

23 יבא לידי מכשול חס ושלום. – הרי שהפחד והיראה הם

24 הפנימיות של מדת ה"גבורה", שענינה שלא להשפיע או למעט

25 בהשפעה, וכשם ששאר המדות הן ענפים מאהבה ומיראה (כפי

26 שאומר בפרק השלישי של החלק הראשון של ספר ה"תניא") –

27 הרי כפי שהדבר באהבה וביראה, שהן הפנימיות של מדות "חסד"

28 ו"גבורה", כך הדבר גם בענפיהן, בשאר המדות, שישנן מדות שהן

29 פנימיות לגבי המדות שהן חיצוניות של הנפש. ומקור ושרש

30 מדות אלו, הפנימיות והחיצוניות, הוא מחכמה בינה דעת

31 שבנפש, כי לפי שכל האדם – כך הן מדותיו, – אם שכלו

32 גדול – מדותיו הן בענינים גדולים, ואם שכלו קטן – מדותיו הן

יום רביעי כ' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קג, והנה כ"ו הוא... עד עמ' 246, באימה וביראה.

73 השכל שבנפש זו הוא בענינים תחתונים, בענינים של "יש"

74 ו"מציאות", להבין את מציאותם וכדומה, שכן, כיוון שזו נפש של

75 קליפה, הרי למרות שזו

76 קליפת "נוגה" שיש בה גם

77 טוב, בכל זאת היא קשורה

78 ב"יש" ו"מציאות" ובענינים

79 תחתונים, אך באמת

80 לאמתו, – לאמתת ענין

65 והנה, כל זה – המוסבר לעיל בענין המדות, בהקשר לענין

66 ההשפעה, הוא רק על דרך משל לבד, – אין זה ענין האמיתי

67 של "ספירות" בנפש, כי כל

68 זה הוא בנפש השכלית

69 התחתונה שבאדם, הבאה

70 מקליפת נגה. – נפש זו היא

71 "תחתונה" שנמשכת לענינים

72 (ארציים) תחתונים, ואף ענין

אגרת הקדש

והנה כ"ו הוא

רק עד"מ לבד כי כ"ו הוא בנפש השכלית התחתונה

שבאדם הבאה מקליפת נוגה אך באמת לאמיתו

33. על מה שאין רבנו הזקן מבאר בחינת "מלכות" – מציין הרבי שליט"א: "כנראה הטעם: בבי' כל ו' המדות שע"ע מבאר: להשפיע (ההשפעה), לצמצם כו' בבוא ההשפעה לידי מעשה – שמוזה מובן שישנה קודם שבאה לידי מעשה – בשלימותה במשפיע וזהו מל' (אוועקליג של המשפיע כי ההשפעה היא עדיין בהמשפיע, אבל בשלימותה בערך הגבולות המקבל)". 34. משלי יב, ח. 35. שופטים ח, כא.

1 הספירות בנפש האדם, שזה – בַּנְפֶּשׁ הָעֲלִיּוֹנָה הָאֱלֹהִית, שְׁהִיא
2 "חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל", – כמוסבר בפרק שני של החלק הראשון של
3 ספר ה"תניא" הענין של "חלק אלקה ממעל", שנפש זו היא נפש
4 עליונה השקועה בענינים נעלים, בענינים של אלקות, כָּל הַמְדוּת,

5 פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, הֵן
6 לֵה' לְבָדוּ. – גם ה"חסד"

7 שהוא מדה חיצונית וגם
8 האהבה שהיא פנימיות
9 החסד – הם שניהם להקדוש
10 ברוך הוא לבדו, בִּי מַחְמַת
11 אֶהְבֶּת ה' וְיִמְרָב חֶפְצוֹ
12 לְדַבְּקָה בּוֹ, הוּא חֶפֶץ –
13 ברצון פנימי לעשות חֶסֶד
14 כִּי לְדַבֵּק בְּמַדּוּתוֹ, – של
15 הקדוש ברוך הוא, בְּמַאֲמָר
16 רַ"ל עַל פְּסוּק³⁶:
17 "וְלִדְבַק בּוֹ" – "הַדְּבַק
18 בְּמַדּוּתוֹ". – כיצד יכול
19 אדם להתדבק בהקדוש
20 ברוך הוא – הרי זה על ידי
21 שהוא מתדבק במדותיו,
22 וכמו שהקב"ה הוא רחום –
23 כך הוא רחום, וכמו
24 שהקב"ה הוא חפץ חסד –
25 הרי זה המניע הפנימי הטמון
26 ברצונו לעשות חסד – וזאת
27 כדי להתדבק בהקב"ה. וְכֵן
28 בְּמַדַּת הַנְּבוּרָה, – חיצונית
29 היראה – היא גם כן רק
30 בענינים של אלקות, לְהַפְרֵעַ
31 מִן הַרְשָׁעִים וּלְעֲנֹשׁם

32 בְּעֲנִשׁ תַּתּוּרָה, – שזה ענין של "גבורה", וְכֵן לְהַתְנַבֵּר עַל יָצְרוֹ,
33 וּלְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ – להיבדל, בְּמַתָּר לוֹ, וּלְעֲשׂוֹת נֶגֶד וּסְגִי
34 לְתוֹרָה – כל זה הוא מִפְּנֵי פֶחַד ה' וְיִירָאתוֹ, פֶּן יָבֹא לִידֵי חֲטָא
35 חָם וְשָׁלוֹם. – שבגלל כך הוא מקדש עצמו בהרבה "שערים" של
36 היתר, שלא יבוא לידי שער אחד אל איסור³⁷, ומצד זה הוא עושה
37 לעצמו גדרים וסייגים לענינים של תורה – כדי שלא יעבור חס
38 ושלוש על אף חטא, הרי, שה"יראה", שהיא המדה הפנימית, היא
39 להקב"ה, וה"גבורה", המדה החיצונית, היא גם כן בענינים של
40 הקב"ה – ענינים של תורה ומצוות. וְכֵן – במדת ה"תפארת", לְפָאֵר
41 אֶת ה' וְתוֹרָתוֹ בְּכָל מִינֵי פָאֵר, – כמו ספר תורה הדור, תפילין
42 יפות, וכדומה, שזו מדת ה"תפארת", מלשון יופי, וּלְדַבְּקָה בְּשִׁבְחֵהּ
43 – במתן שבח להקב"ה, בְּכָל בְּחִינֹת נִפְשׁוֹ, – שזה "תפארת",
44 מלשון "לפאר" ולשבח, וְחִינּוֹ בְּהַתְבַּוְּנָנוֹת שֶׁכָּלוּ וּמַחְשְׁבָתוֹ –
45 שמה שהוא מפאר ומשבח את הקב"ה, יהיה מתוך התבוננות עמוקה
46 של שכלו ושל מחשבתו בגדלות הקב"ה, גַּם בְּרַבּוּרָו. – שאמירתו
47 שבחיו של הקב"ה בדיבור, לא תהיה דיבור בפה בלבד, אלא גם

אגרת הקדש

בנפש העליונה האלהית שהיא חלק אלוה ממעל כל
המדות פנימיות וחיצוניות הן לה' לבדו כי מחמת
אהבת ה' ומרוב חפצו לדבקה בו הוא חפץ חסד כרי
לדבוק במדותיו כמאורז"ל ע"פ ולדבקה בו הדבק
במדותיו וכן במדת הגבורה להפרע מן הרשעים
ולענשם בעונשי התורה וכן להתגבר על יצרו ולקדש
א"ע במותר לו ולעשות גדר וסיג לתורה מפני פחד
ה' ויראתו פן יבא לידי חטא ח"ו וכן לפאר את ה'
ותורתו בכל מיני פאר ולדבקה בשבחיו בכל בחי'
נפשו דהיינו בהתבוננות שכלו ומחשבתו גם בדיבורו
וכן לעמוד בנצחון נגד כל מונע מעבודת ה' ומלדבקה
בו ונגד כל מונע מלהיות כבוד ה' מלא את כל הארץ
כמלחמות ה' אשר נלחם דהע"ה וכן להשתחוות
ולהודות לה' אשר מחיה ומהוה את הכל והכל בטל
במציאות אצלו וכולא קמיה כלא חשיב וכאין ואפס
ממש ואף שאין אנו משיגים איך הוא הכל אפס
ממש קמיה אעפ"כ מודים אנחנו בהודאה אמיתית
שכן הוא באמת לאמיתו ובכלל זה ג"כ להודות לה'
על כל הטובות אשר גמלנו ולא להיות כפוי טובה
ח"ו ובכלל זה להודות על כל שבחיו ומדותיו ופעולותיו
באצ"י ובריאות עליונים ותחתונים שהם משובחים עד
אין תכלית [ג"א חקר] ונאים וראויים אליו ית' וית' והוא
מלשון הוד והדר וכן במדת צדיק יסוד עולם להיות

מתוך התבוננות עמוקה של שכל ושל מחשבה. כך שישנן כאן כל
בחינות נפשו, שכל ומדות – מדת ה"תפארת" – ומחשבה ודיבור,
שדיבור הוא הרי "מעשה זוטא"³⁸ – הרי זה גם כן בחינת מעשה; או
שהכוונה היא לכל בחינות הנפש השייכות בענין השבחים, והן, שכל
ומחשבה ודיבור. וְכֵן –
במדת ה"נצח", לְעַמּוֹד
בְּנִצְחוֹן נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ
מִעֲבוֹדַת ה' וּמִלְדַבְּקָה בּוֹ,
וְנֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מִלְּהוּת
כְּבוֹד ה' מֵלֵא – ובהתגלות,
אֶת כָּל הָאָרֶץ, בְּמַלְחָמוֹת
ה' אֲשֶׁר נִלְחַם דָּוִד הַמֶּלֶךְ
עָלָיו הַשָּׁלוֹם. – שענין
המלחמות והנצחונות בא
מצד מדת ה"נצח" של הנפש
האלקית, וְכֵן – במדת
ה"הוד", לְהַשְׁתַּחֲוֹת
וְלַהּוֹדוֹת לֵה', – בבחינה
של הודאה ושל ביטול,
שהוא מודה למרות שאין
הוא מבין, אֲשֶׁר מַחְיֶה
וּמַהְוֶה אֶת הַכֹּל, וְהַכֹּל
בְּטָל בְּמַצִּיאוֹת אֲצִלוֹ,
וְכָלֵא קָמִיָּה – הכל לגבי
הקדוש ברוך הוא, בְּלֵא
חֲשִׁיב, – נחשב לכולם,
וְכַאֲיֵן וְאַפְסֵם מִמֶּשׁ. וְאַף
שֶׁאֵין אֲנוּ מְשִׁיגִים אֵיךְ
הוא הַכֹּל אֲפָסֵם מִמֶּשׁ
קָמִיָּה – לגביו, שכן, הקב"ה
הרי ברא הכל, והרי זו
בריאה "יש" מ"אין" – גם מצד הכוח האלקי המהווה והבורא,
אֶף-עַל-פִּי-כֵן, מוֹדִים אֲנַחְנוּ בְּהוֹדָא אֱמִיתִית – הנחה אמיתית
בנפש, המרגישה את האמת, שְׁכֵן הוּא בְּאֵמֶת לְאֵמָתוֹ. – שהאמת
האמיתית היא כמו "דעת עליון", שהכל הוא "כלא ממש" ובטל
במציאות לגבי הקב"ה, שלא כפי שהוא ב"דעת תחתון" שקיים "יש"
אלא שה"יש" בטל לאלקות³⁹, זה בא מצד מדת ה"הוד", ההודאה
והביטול לאמת למרות שלא מבינים אותה. וְכָבֵל זֶה – של מדת
ה"הוד", גַּם כֵּן, לְהוֹדוֹת לֵה' עַל כָּל הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ, וְלֵא
לְהוּת כְּפּוֹי טוֹבָה חָם וְשָׁלוֹם. – שאינו מכיר בטוב שעשו לו,
אלא שיתן תודה להקב"ה על כל הטובה שהקב"ה עשה אתנו, זה
"הוד", מלשון הודאה – להודות, וְכָבֵל זֶה, – של מדת ה"הוד",
להודות על כל שִׁבְחֵהּ וּמְדוּתֵיהָ וּפְעֻלֹתֶיהָ בְּאֵצִילוֹת וּבְרִיאוֹת
עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּיוֹנִים, שֶׁהֵם מְשֻׁבָּחִים עַד אֵין תְּכִלִּית [נֶפֶשׁ אַחֵר:
חֶקֶר], וְנֵאִים וְרֵאִיִּים אֵלָיו יִתְבַּרְךָ וְיִתְעַלֶּה, וְהוּא מִלְשׁוֹן "הוד
וְהדר". וְכֵן בְּמַדַּת – יסוד, הנקראת "צדיק יסוד עולם"⁴⁰, – שגם
היא, כפי שהיא בנפש האלקית, היא באלקות, כפי ועל דרך שדובר

36. עקב יא, יב. 37. ר"ח שער הקדושה פט"ו. ובכ"מ. 38. סנהדרין סה, א. 39. ראה לקו"ת ואתחנן ד, א ואילך. 40. משלי י, כה.

- 1 לעיל, במשל, בענין ההשפעה, ש"סוד" הוא ענין ההתקשרות בחשק
2 ותענוג להשפיע לבנו (המקבל), כך יאמר רבנו הזקן להלן בענין
3 "סוד", התקשרות בחשק
4 ובתענוג באלקות, להיות
5 נפשו קשורה בה' חיי החיים ולדבקה בו בדביקה
6 החיים, — המזיה את החיים 2 וחשיקה בחשק ותענוג נפלא ובמדת מל' לקבל עליו
7 עצמו, ולדבקה בו 3 — עול מלכותו ועבודתו כל עבד לאדונו באימה
8 בהקדוש ברוך הוא, 4 וביראה
9 בדביקה וחשיקה, בחשק
10 ותענוג נפלא. — שזה מצד מדת ה"סוד", ההתקשרות באלקות
- 11 בחשק ותענוג נפלא, ובמדת מלכות, — של הנפש האלקית שהיא
12 באלקות, לקבל עליו על מלכותו ועבודתו פועלת כל עבד
13 לאדונו באימה וביראה. —
14 כך יעבוד את הקדוש ברוך
15 הוא באימה וביראה מצד
16 ה"קבלת-עול" שקיבל על
17 עצמו עול מלכות שמים.
18 רבנו הזקן הסביר כאן כל
19 שבעת המדות, מ"חסד" עד
20 "מלכות", כפי שהן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

יום חמישי כ"א אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 246, ומקור ושורש כל... עד עמ' קכד, במקומו.

- 21 להלן יסביר רבנו הזקן את הכוחות והספירות של חכמה — בינה —
22 דעת — בנפש האלקית. ומקור ושרש כל המדות הן מחכמה
23 בינה דעת, דהיינו: החכמה היא מקור השכל המשיג את ה'
24 וחכמתו וגדולתו ומדותיו הקדושות שמנהיג ומחיה בהן כל
25 העולמות עליונים
26 ותחתונים, — הרי המקור
27 של השכל המבין כל זאת — 5
28 הוא ספירת ה"חכמה" 6
29 שבנפשו האלקית של יהודי, 7
30 ובינה היא — כוח 8
31 ההתבוננות בהשגה זו — 9
32 של גדולת ה' ושל מדותיו, 10
33 באור ורחב ועמק בינתו, 11
34 — כפי שהוסבר בלמדנו 12
35 הפרק השלישי של החלק 13
36 הראשון של ספר ה"תניא", 14
37 שבשכל ישנן ששה קצוות 15
38 של אורך, רוחב ועומק: 16
39 "אורך" — ירידת השכל 17
40 במשלים וכדומה, שיהיה 18
41 מובן גם למי שאינו משיג 19
42 את השכל העמוק כפי 20
43 שהוא לפני הירידה; "רוחב" 21
44 — רחבות השכל בפרטים 22
45 והסתעפויות רבות של 23
46 השכל; "ועומק" — העמקות
47 מה שיש בשכל עומק לפניו
48 מעומק, להבין דבר מתוך דבר, 24, ולהוליד מהשגה זו תולדותיה,
49 שהן מדות אהבה ויראה — שהן תולדות ההשגה, שעל ידי הבנתו
50 גדולת הקדוש ברוך הוא, נולדת בו אהבה להקב"ה או יראה
51 מהקב"ה, ושאר מדות הנולדות בנפש האלקית, המשפלת
52 ומתבוננת בגדולת ה'. כי לגדולתו אין חקר, ויש בחינת גדולת
- ה', שעל ידי התבוננות הנפש האלקית בה — תפל עליה
אימתה ופחד שהיא יראה תתאה, — יראה תחתונה, שהיא
בחינת מלכות, ויש בחינת גדולת ה' שממנה באה יראה עלאה,
— יראה עליונה, יראה בשרת, — שהוא בוש מגדולת הקב"ה, ויש
בחינה — בגדולת ה',
שממנה באה — בחינת
ומדרגת אהבה, הנקראת
אהבה רבה, ויש בחינה —
בגדולת ה', שממנה באה
אהבה זוטא. — המדרגה
הקטנה יותר באהבה; כל
האמור הוא במדות
הפנימיות של אהבה ושל
יראה — הבאות מחכמה
בינה דעת, מהבנה
ומהתבוננות בגדולת ה', וכן
במדות החיצוניות, שהן:
חקר כו'. — ו"גבורה" וכו' —
הן באות כולן מחכמה —
בינה — דעת, מההתבוננות
בגדולת ה', ובכללן — בכל
המדות, אריה להיות
מלש בהן בחינת הדעת,
שהוא בחינת התקשרות
הנפש, הקשורה ותקועה בהשגה זו שמשגת איזה ענין מגדולת
בהשגה זו שמשגת איזה
ענין מגדולת ה', שממנה
נולדה בה — בנפש, איזה מדה מהמדות, — הרי בשעה שהנפש
מבינה את הענין, נדרש שיהיה כוח ה"דעת", שיהיה קשור ונתון
בענין שהוא משיג, כי בהשגת הדעת פגיע מהשגה זו — מסתלקת
גם בן המדה הנולדה ממנה, מהגלוי — שהיתה לפני זה בגלוי,
בנפש אל ההעלם, — שבנפש היא באופן של העלם, להיות בה —

1 רק בְּכֶן וְלֹא בְּפֶעַל. – שרק בכוח יש לו האהבה או היראה, אבל
2 בפועל ובגילוי אין לו אותה מדה. מי מביא שהאהבה או היראה
3 תהיה בפועל – הרי זה כוח ה"דעת", שכן, על ידי ההתקשרות אל
4 השכל באופן שאין הוא מסיח דעתו ממנו אף לא לרגע אחד –
5 המדות הנולדות מן השכל
6 הן בהתגלות ו"בפועל", וְלִכְּן
7 נִקְרָא הַזֵּיווּג בְּלִשׁוֹן
8 "דעת"⁴², מִפְּנֵי שֶׁהוּא
9 לִשׁוֹן הַתִּקְשָׁרוֹת. –
10 ומהתקשרות כזו, ישנה
11 תולדה, ובענין ההתקשרות
12 של שכל ישנה תולדה של
13 מדות, וְזֶהוּ בְּחִינַת דַּעַת
14 תַּחְתּוֹן – המדריגה
15 התחתונה בבחינת "דעת",
16 [נסח אחר: הַדַּעַת
17 תַּחְתּוֹן], הַמִּתְפַּשֵּׁט
18 בְּמִדּוֹת וּמִתְלַבֵּשׁ בְּחֵן לַחֲתִיּוֹתָן וְלִקְיָמָן. וְיֵשׁ בְּחִינַת דַּעַת
19 הָעֲלִיּוֹן, – המדריגה העליונה בבחינת "דעת" שֶׁהוּא בְּחִינַת
20 הַתִּקְשָׁרוֹת וְחִבּוּר מְקוֹר הַשִּׁכּוֹל הַמְּשִׁיג עִמָּךְ הַמְּשִׁיג, שֶׁהוּא
21 בְּנִקְרָה וּבְכֶרֶךְ הַמְּכַרֵּיךְ עַל שִׁכּוֹלוֹ, – יקשר כל זאת שִׁיתְפַּשֵּׁט
22 לְמַטָּה, וְיָבֵא עִמָּךְ הַמְּשִׁיג לִידֵי הַבְּנָה, בְּהִרְחֵבַת הַבְּאִוִּיר בְּאֶרֶץ
23 וְרֹחֵב, שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּינָה, הַנִּקְרָאת "רְחוּבוֹת הַנֶּהֱרָה", כְּמוֹ
24 שִׁיתְבָּאָר בְּמִקְוָמוֹ⁴³. – כלומר, זו בחינת ה"דעת" המחברת "חכמה"
25 ל"בינה", ש"חכמה" נקודה, וכברק המתגלה ונעלם מיד,

אגרת הקדש

ולא בפועל ולכן נקרא הזיווג בלשון דעת מפני שהוא
לשון התקשרות וזהו בחי' דעת תחתון [נ"א הדעת
התחתון] המתפשט במדות ומתלבש בהן להחיותן
ולקיימן ויש בחינת דעת העליון שהוא בחינת
התקשרות וחיבור מקור השכל המשיג עומק המושג
שהוא כנקודה וכברק המכריק על שכלו שיתפשט
למטה ויבא עומק המושג לידי הבנה בהרחבת הביאור
באורך ורוחב שהיא בחינת בינה הנק' רחובות הנהר
כמו שיתבאר במקומו:

מחברת בחינת ה"דעת" שתבוא בהשגה של "בינה" ולא בצורה של
נקודה, אלא בהתפשטות ובהרבה פרטים בהשגה, ומשלים והסברים
המורידים את השכל למטה יותר – הרי זה הכוח והבחינה של
"דעת" המחברת ומקשרת נקודת ה"חכמה" ל"בינה", "חכמה"
משולה למעין שהמים
נובעים ממנו טיפין טיפין,
ו"בינה" משולה לנהר
שהמים שופעים בו
בהתפשטות ובהתרחבות –
והכוונה היא שממעין
החכמה יבוא לנהר הבינה.
ואילו "דעת תחתון" מקשר
את המוחין למדות, שמשכל
ומהשגה יבוא ענין המדות,
והוא מעניק למדות חיות
וקיום. על כל פנים מוסבר
כאן איך כל עשרת הכחות
והספירות בנפש האלקית הם בעיני אלקות, ועל ידם הרי "מבשרי
אחזה אלקה", יכולים להבין בספירות העליונות.
הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאגרת הקודש סוף סימן ט"ו
לכאורה כמה ענינים (ושמות) בחו"ב וכאן מדייק הנ"ל (דרך, רח"ה"נ).
ויל"פ דכאן עקרו ב' בנוגע למדות (וכנ"ל דב' המוחין מתחיל: ומקור
ושושן כל המדות כו') ולכן גם בנוגע לב' ד"ע כן הוא. ועפ"שנ"ת
דדעת הוא זווג ב' היסודות דחו"ב כו' ודרך ורח"ה"נ הם ב' יסודות
דחו"ב (ראה מאו"א בערך דעת, דרך, רח"ה"נ ושי"נ).

יום שישי כ"ב אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבד, טז אהובי אחי... עד עמ' 248, דף פ'.

טז. אַחֲוֵי, אַחֵי וְרַעֵי אֲשֶׁר – קרובים ויקרים לי בנפשי! – ישנה
מעלה בקרבתו של אח וישנה מעלה בקרבתו ומסירותו של
ידיד וחבר¹; רבנו הזקן מציין שני הביטויים "אח" ו"רע"י", שהאגרת
נכתבה מתוך האהבה בשני האופנים. הִנֵּה לֹא נֶעְלַם מִמֶּנִּי צוֹק
הַעֲתִים, – הללה, אֲשֶׁר
נִתְדַלְּדְּלָה הַפְּרִנְסָה,
וּבְכֶרֶךְ הַיְדוּעִים לִי
מִפְּתִינִיכִם – מקהלתכם,
אֲשֶׁר מָטָה יָדָם – ומצב
פרנסתם ירד מטה, בְּלִי
שׁוּם מְשָׁעָן וּמְשַׁעֲנָה², –
כלומר, שלא הבעל ולא
האשה מרוויחים לפרנסה,
וּמִמֶּשׁ לְזוּיִם וְאִוְכְלִיִּם³, – נאלצים ללוות כספים כדי לקנות צרכי
אוכל, ה' יְרַחֵם עֲלֵיהֶם וְיַרְחִיב לָהֶם בְּצֹר פְּקָדוֹם, – הרי מצב
זה – כותב רבנו הזקן – ידוע לי, וְעַם כָּל זֶה – מבלי הבט על

אגרת הקדש

לאנשי ק' וכו'

טז אהובי אחי ורעיי אשר כנפשי הנה לא
נעלם ממני צוק העתים אשר
נתדלדלה הפרנסה ובפרט הידועים לי ממחנכים אשר
מטה ידם בלי שום משען ומשענה וממש לוויים
ואוכלים ה' ירחם עליהם וירחיב להם בצר בקרוב ועם

51 לְאֲנָשֵׁי קְהֵלָת וְכוּ' כְּנוֹכַח לַעֲלִי, רבות מאגרות הקודש שלו, כתב רבנו
52 הזקן, בקשר לענין הצדקה בכלל, וצדקת ארץ ישראל (בשביל אלה שעוסקים
53 בתורה ובעבודה בארץ ישראל) בפרט, חלק מאגרות הקודש הופנו לקהלות
54 מסוימות בהזדמנויות מסוימות. אגרת הקודש סימן טז, נכתבה לקהלה
55 מסוימת, כפי שצוין בראשית
56 האגרת: "לאנשי ק' וכו'", וכפי
57 הנראה מתוכן האגרת, היה מצב
58 הפרנסה באותה קהלה ירוד
59 מאד, ונתקבלו ידיעות אצל רבנו
60 הזקן, שה"מעמד" של אותה
61 קהלה עבר "כולל חב"ד" (צדקת
62 ארץ ישראל) קטן בגלל כך. לכן
63 כותב להם רבנו הזקן, שידוע לו
64 מצב פרנסתם, שנתדלדל מאד בזמנים האחרונים, ובכל זאת נוגע הדבר
65 בנפשם, שמבלי הבט על מצבם, יחזיקו את ה"מעמד" לצדקת ארץ ישראל,
66 ומציין טעמים על כך גם על פי דין וגם לפנים משורת הדין.

42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"ג ספ"ג". 43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע כוונתו "במקומו" – ואולי הכוונה להמקומות בח"א (ראה מפתחות) וכן בלקו"ת וכו'". 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד חילוק אחותי רעית – לקו"ת ר"פ בהר. ובכ"מ". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו שאין מרויחים עתה". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו (1) שאין להם מלפנים ג"כ, (2) שגם לאכילה אין (חיי נפש)".

28 ועצים וכסות בקרה ובהאי ג'נא - צרכי חיים דומים, כל
29 דברים אלו קודמין לכל מלבושי כבוד - מלבושים שלא זקוקים
30 להם בגלל קור וכדומה, אלא הם מלבושי כבוד, וזבח משפחה
31 בשר ודגים וכל מטעמים של האדם וכל בני ביתו, ולא שיה
32 - לומר בזה "חייך"

33 קודמין, מאחר שאינן
34 חיי נפש ממש כמו של
35 העני שנה בשנה ממש,
36 כדאיתא - כמו שמצינו
37 בגדרים דף פ. - "מעין
38 של בני העיר - חייך וחי
39 אחרים - חייך קודמין לחי
40 אחרים; (שתיית) בהמתם
41 ובהמת אחרים - בהמתם)
42 קודמת לבהמת אחרים;
43 כביסתן וכביסת אחרים -
44 כביסתן קודמת לכביסת
45 אחרים" ואילו אם מדובר
46 במים לחיי אחרים וכביסתן
47 - חיי אחרים קודמין
48 לכביסתן" - מפני שאצל האחרים זה יותר ענין של חיים, שאם
49 הצרכים אינם שווה בשווה ממש, גם אם מדובר בדבר נחוץ מאד,
50 בכל זאת לא אומרים "חייך קודמין לחיי חבירך", בשעה שלגבי
51 אותם עניים מדובר אודות לחם לפי הטף, עצים ומלבושים להגן
52 מפני הקור, הרי זה קודם וחשוב יותר אפילו מצרכים חשובים
53 למשפחה העצמית, למרות שלפי הבנתם הם - אלה הם דברים
54 מאד חשובים להם.

1 המצב האיום, לא טוב הם עושים לנפשם, לפי הנשמע, אשר
2 קפצו ידם הפתוחה מעורם עד היום הזה, לתת, ביד
3 מלאה ועין יפה לכל הצטרבות ההכרחיות לדי מחסורי
4 האכזריות נקיים, אשר עיניהם נשואות אלינו, - שנבוא

5 לעזרתם, הכוונה לעניי ארץ
6 ישראל שאין להם שום
7 מקור לפרנסה רק מה
8 שעוזרים להם מזה כולל, 2
9 ואם אנו לא נרחם
10 עליהם, הם ושלום - מי
11 ירחם עליהם? "וחי אחיך
12 עמך" בתיב! - כלומר, גם
13 בצרכי החיים המוכרחים
14 ביותר, יתחלקו עם יהודי
15 שני, ולא אמרו - חכמינו
16 ד"ל: "חייך קודמין", אלא
17 בשביל אחר קתון של
18 מים וכו', - מה שחכמינו
19 ז"ל אומרים שחיי של אדם
20 באים לפני חייו של הוולת,
21 ו"חי אחיך עמך" הכוונה, שאתה בעצמך (חייך אתה) בא תחילה,
22 הם אמרו זאת רק כשיש ביד אחד כד מים המספיקים להחזקת חייו
23 של אדם אחד בלבד, עד שיגיעו למקום ישוב שיש שם מים, ואם
24 יתחלק במים אלה עם יהודי שני, שניהם לא ישארו בחיים, שאז
25 אומרים "חייך קודמין לחיי חבירך", שהוא - כד המים, דבר השווה
26 לשניהם בשווה - לגבי שניהם מדובר על צורך נפש שווה, לשותות
27 להשיב נפשם בצמא, אבל אם העני צריך לחם לפי הטף

יום שבת קודש כ"ג אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 248, והנה זהו עפ"י... עד עמ' קכה, ונפש.

69 כפי שהדין מחייב, רק לדחוק חיי וליכנס לפני ולפנים משורת
70 הדין, - גם אם על פי דין לא מוטל עלי, באותו מקרה, להתחלק
71 עם הוולת - יעשה זאת מצד לפנים משורת הדין, ולדאג לעצמו

72 במאמר ר"ל⁸, - גם כשעל
73 פי דין "שלך קודם לשל כל
74 אדם", אבל אומרת הגמרא,
75 שכל המדקדק בקד - וכפי
76 שרש"י מפרש, שאין הוא
77 נכנס "לפנים משורת הדין"
78 אלא נוהג כפי שהדין מחייב
79 בלבד, סוף פא לירי פה, -
80 שיצטרך להזדקק לצדקה,
81 הם ושלום? - כלומר, המדקדק בזה לעשות רק כמו שהוא על פי
82 דין - סופו שבא לידי כך חס ושלום, שיצטרך הוא עצמו להזדקק

55 והנה, זהו על פי שורת הדין גמור, - צרכי חיים של הוולת
56 קודמים לצרכיו הסתמיים הוא, ומה גם לצרכי הלוקוסט שלו, אבל
57 באמת גם אם הוא ענין דלא שיה כל פה האי מטעם - טעם

58 זה, שחיי ממש של הוולת
59 קודמים לצרכיו הסתמיים
60 הוא, הרי גם במצב כזה
61 כשלא מדובר אצלו בבשר
62 ודגים וכל מטעמים, אלא
63 כדי שיתן צדקה עליו לתת
64 חלק מלחמו, או כשאצל
65 המקבל, העני, לא מדובר
66 על ענין של לחם ממש
67 לילדיו הקטנים או צרכי חיים אחרים, אלא סתם דברים נצרכים,
68 ראוי לכל אדם שלא לדקדק להעמיד על הדין, - לנהוג אך ורק

אגרת הקדש

והנה זהו עפ"י

שורת הדין גמור. אבל באמת גם אם הוא ענין דלא
שייך כ"כ ה"ט ראוי לכל אדם שלא לדקדק להעמיד
על הדין רק לדחוק חיי וליכנס לפני ולפנים משורת
הדין ולדאוג לעצמו ממאורז"ל שכל המדקדק בכך סוף
בא לידי כך ח"ו וגם כי כולנו צריכים לרחמי שמים

14 הוא, הרי גם במצב כזה
15 שורת הדין גמור. אבל באמת גם אם הוא ענין דלא
16 שייך כ"כ ה"ט ראוי לכל אדם שלא לדקדק להעמיד
17 על הדין רק לדחוק חיי וליכנס לפני ולפנים משורת
18 הדין ולדאוג לעצמו ממאורז"ל שכל המדקדק בכך סוף
19 בא לידי כך ח"ו וגם כי כולנו צריכים לרחמי שמים

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה מוסיף בכמות הנתינה (תרומות פ"ד מ"ג)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תואר בלתי רגיל לאביון. ואפ"ל דתרי משמע גם מל' נקי מנכסיו". 6. בהר כה, לו. 7. ב"מ סב, א. 8. ב"מ לג, א. בגמ' שם: "כל המקיים (ופרש"י מדקדק) בעצמו כן סוף בא לידי כך ח"ו". (לענין בד"ס). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאגה: (1) מהעתידי, (2) בנוגע לממון (מזוני)".

1 לקבלת צדקה ח"ו, וְגַם¹⁰, כִּי פָלְנוּ צָרִיכִים לְרַחֲמֵי שָׁמַיִם בְּכָל
 2 עֵת, – רַחֲמִים מִן הַשָּׁמַיִם הַנִּמְשָׁכִים עַל יְדֵי בְּאַתְעָרוּתָא דְלִתְתָּא –
 3 בַּהֲתַעֲוֵרוֹת הָעֲבוּדָה לְמַטָּה דְּרוּקָא בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, לְעוֹרֵר
 4 רַחֲמֵינוּ עַל הַצָּרִיכִים לְרַחֲמִים, וְכָל הַמֵּאֲמִין לְכַבּוֹשׁ
 5 רַחֲמָיו, יִהְיֶה מֵאִיזָה טַעַם
 6 שְׂתִיחָה – גּוֹרֵם בְּךָ לְמַעְלָה,
 7 לְכַבֵּשׁ וְכוּ' – אֶת הַרְחָמִים
 8 שֶׁלְמַעְלָה, חָס וְשָׁלוֹם. – כֵּל
 9 זֶה הוּא הָרִי עֵנִין הַנוֹגֵעַ
 10 לְעֵתִיד (וּבַהוּדָה, וּפּוֹעֵל שִׁיתָן
 11 עַד שִׁיחֵי בְשׁוּה עֵמֶךְ –
 12 הוֹסַפְתָּ כ"ק אֲדַמּוּר
 13 שְׁלִיט"א; אַךְ, יֵשׁ בּוֹזֵה עֵנִין
 14 הַנוֹגֵעַ גַּם לְעֵבֶר (הוֹסַפְתָּ כ"ק
 15 אֲדַמּוּר שְׁלִיט"א: וּפּוֹעֵל
 16 שִׁיתָן יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר יִהְיֶה
 17 לְעֵצְמוֹ – כִּיּוֹן שְׂזָהוּ) לְשֵׁם
 18 כִּפְרַת עוֹנוֹת וּתִיקוֹן עוֹנוֹת
 19 שֶׁל הָעֵבֶר; וְיִמָּה גַם, כִּי
 20 אָדָם – אֵין צָרִיק בְּאַרְיָן
 21 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב תָּמִיד
 22 וְלֹא יִחְטָא¹¹, וְהַצָּדִיקָה
 23 מִכִּפְרַת¹² וּמִנְגָּה מִן
 24 הַפְּרָעוֹת וְכוּ'¹³, וְלֹאֲתָ –

25 וּלְכוּ, הִיא – הַצָּדִיקָה הִיא, רְפוּתָה הַגּוֹף וְנַפְשׁוֹ¹⁴ מִמֶּשׁ, "אֲשֶׁר עוֹר
 26 בְּעַד עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לֹאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ"¹⁵. – הָרִי שֶׁלֹּא שִׁיךְ
 27 לְהַגְבִּיל לְעֵצְמוֹ לְתַת רַק עַד לְסִכּוּם מִסּוּיִים, כִּשֶּׁם שֶׁלֹּא שִׁיךְ לְהַגְבִּיל
 28 אֶת הַסִּכּוּם שֶׁמוֹצִיָּאִים בְּשִׁבִּיל רְפוּאָה, שֶׁכֵּן, אָדָם נוֹתֵן כָּל אֲשֶׁר לוֹ
 29 לְשֵׁם רְפוּאָתוֹ, וְלִשְׁם הַצֵּלָה נַפְשׁוֹ. כֵּל זֶה מְדוּבָר אֲדוּת נִתְּנָה; אַךְ,

30 לְאִמְתִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר, אֵין זֶה "נִתְּנָה", שֶׁכֵּן, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁלֵּם זֹאת
 31 וּבַהֲכַפְלָה. וּבִלְשׁוֹן רַבְּנֵי הַזִּקְּן: בְּשָׁנָם, אֲנִי מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים,
 32 כִּי הַצָּדִיקָה אֵינָה רַק תְּלוּתָהּ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא¹⁶, בְּדַכְתִּיבִי: –
 33 כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁷: "מִלּוֹה ה' חוֹנֵן דָּל, וְגָמְלוֹ יִשְׁלֵם לוֹ" בְּכַפְלִים –
 34 לֹא רַק בְּעוֹלָם הַבָּא, אֲלֹא גַם
 35 בְּעוֹלָם הַזֶּה, דִּשְׁכַּר בָּל
 36 חֲמִצּוֹת לִיבָא – אֵינוֹ
 37 בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְכַד
 38 מִצָּדִיקָה¹⁸, – שֹׂאת שְׂכָרָה
 39 מְשַׁלֵּמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְפִי
 40 שְׂהוּא טוֹב לְבְרִיּוֹת¹⁹,
 41 בְּרִיאֲתָא – כִּפִּי שֶׁאֵינוֹ
 42 מוֹצִיאִים בְּ – מִסַּכְתָּ קְדוּשִׁין
 43 סוּף פָּרִק קִמְאָ²⁰, וְגַם יֵשׁ
 44 לְחוּשׁ לְעֵנִשׁ²¹, חָס וְשָׁלוֹם,
 45 בְּשִׁחְבְּרֵיו נִמְנִים לְדַכַּר
 46 מִצָּה וְהוּא לֹא נִמְנָה
 47 עִמָּהֶם²², – כִּשְׂאֲחָרִים מִבְּנֵי
 48 הַקְּהֵלָה נוֹתְנִים ה' מַעֲמָדוֹת
 49 שֶׁלֵּהֶם ל"כּוֹלֵל" וְהוּא אֵינוֹ
 50 נוֹתֵן – הָרִי זֶה שֶׁהֵם
 51 מַצְטַרְפִּים יַחַד וְנִמְנִים לְדַכַּר
 52 מִצָּה וְאֵילּוֹ הוּא אֵינוֹ
 53 מַצְטַרֵּף אֹתָם, בְּנוֹדָע

אגרת הקדש
 בְּכָל עֵת בַּאֲתַעְרוּתָא דְלִתְתָּא דּוּקָא בְּכָל עֵת וּבְכָל
 שָׁעָה לְעוֹרֵר רַחֲמֵינוּ עַל הַצָּרִיכִים לְרַחֲמִים וְכָל הַמֵּאֲמִין
 לְכַבּוֹשׁ רַחֲמָיו יִהְיֶה מֵאִיזָה טַעַם שִׂיחָה גּוֹרֵם כִּךְ
 לְמַעְלָה לְכַבּוֹשׁ וְכוּ' ח"ו וְיִמָּה גַם כִּי אָדָם אֵין צָרִיק
 בְּאַרְיָן אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב תָּמִיד וְלֹא יִחְטָא וְהַצָּדִיקָה
 מִכִּפְרַת וּמִנְגָּה מִן הַפְּרָעוֹת וְכוּ' וְלֹאֲתָ הִיא רְפוּתָה
 הַגּוֹף וְנַפְשׁוֹ מִמֶּשׁ אֲשֶׁר עוֹר בְּעַד עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לֹאִישׁ
 יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ בְּשָׁנָם אֲנִי מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים כִּי
 הַצָּדִיקָה אֵינָה רַק תְּלוּתָהּ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלּוֹה ה'
 חוֹנֵן דָּל וְגָמְלוֹ יִשְׁלֵם לוֹ בְּכַפְלִים בְּעוֹלָם הַזֶּה דִּשְׁכַּר
 כָּל הַמִּצְוֹת לִיבָא בְּעוּה"ז לְכַד מִצָּדִיקָה לְפִי שְׂהוּא טוֹב
 לְבְרִיּוֹת כִּדְאִיתָא בְּקְדוּשִׁין ס"פ קִמְאָ וְגַם יֵשׁ לְחוּשׁ
 לְעוֹנֵשׁ ח"ו כִּשְׂחִבְרֵיו נִמְנִים לְדַכַּר מִצָּה וְהוּא לֹא
 נִמְנָה עִמָּהֶם כְּנוֹדַע מִמֵּאֲרוּז"ל וְלִשְׁמוּעִים יוֹנֵעִם וְתַבּוּא
 עֲלֵיהֶם בְּרַכַּת טוֹב בְּכָל מוֹלִי דְמוֹטֵב הַטִּיבָה ה' לְטוֹבִים
 וְיִשְׁרִים כִּנְפֶּשֶׁם וְנַפְשׁוֹ דְרוּ"שׁ מְכָל לֵב וְנַפְשׁוֹ:
 מִמֵּאֲמַר ר'ו'²³. – עַל כֵּךְ אֶת הַפְּסוּק²⁴ "וַחֲסֹרֶן לֹא יוֹכֵל לְהַמְנוֹת".
 וְלִשְׁמוּעִים יִנְעֵם, וְתַבּוּא עֲלֵיהֶם בְּרַכַּת טוֹב, בְּכָל מְלִי דְמוֹטֵב,
 הַטִּיבָה ה' לְטוֹבִים וְיִשְׁרִים²⁵, בְּנַפְשָׁם וְנַפְשׁוֹ – כְּרִצּוֹנָם וְכְרִצּוֹן
 הַדּוּרְשׁ שְׁלוֹמָם מִכָּל לֵב וְנַפְשׁוֹ: – כּוֹנוֹת רַבְּנֵי הַזִּקְּן, שֶׁהֵטוּב
 שִׁיעֲשֶׂה אֹתָם הַשִּׁיחָה יִהְיֶה זֶה כִּפִּי רִצּוֹנָם הֵם וְכִפִּי רִצּוֹנוֹ שֶׁל רַבְּנֵי הַזִּקְּן.

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנוגע: (1) להווה, (2) גם לבני וחי". 11. קהלת ז, כ. 12. ראה דב"ר פ"ה, ג. 13. ראה ויק"ר רפכ"ז. 14. ראה נתחומא משפטים טו. 15. איוב יא, יד. וראה אגרת התשובה ספ"ג. 16. ראה ב"ב י, סע"א ופרש"י וחדא"ג מהר"ל שם. 17. משלי יט, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה שלילת השכר דמצות בעוה"ז אינו נוגע בנדוד" (כ"א רק החיוב דישנו בצדקה). וי"ל דמרמו עוד טעם: סגולה לפרנסה בעוה"ז – בכל המצות אינה לכד בצדקה (וכמש"נ – בפסליים מנתינתו). 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי נפק"מ כאן הטעם? וי"ל דבזה מוסיף דאפילו אינו בסוג וחי אחיך – בכ"ז שייך הנ"ל, כיון שהוא בכלל בריות (ראה פל"ב) ועפ"ז יומתק שבאוורנט (שלא לדקדק) כל הג' הגבלות: אע"פ שנאמר: (1) וחי – לא ידקדק בזה, (2) אחיך – יתן גם לבריות, (3) עמך – לא יהי בשווה כ"א יותר להמקביל. 20. מ, א. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא רק מניעת שכר". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא גם אם נתן כבר לצדקה כדרוש לפני" ובמילא נתעלמו כל הענינים דלעיל – צריך ליתן עוד בעת המנין כו' – חידוש אגה"ק זו". 23. חגיגה ט, ב. ברכות כו, א. 24. קהלת א, טו. 25. ל' הכתוב – תהלים קכה, ד.

ב"ה, כ' אלול, תשי"ז
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
מו"ה מיכאל יהודא ארי' ליב שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח וי"ד אלול, נהניתי במאד מאד מכתבו שהתחיל ללמד בזרנוגה... שברור בתכלית, שהנהגתו בנסיעתו לזרנוגה, נכונה היא במאד, הן מצד הכלל והן מצד הפרט. ויהי רצון שממנו יראו וכן יעשו גם אחרים בהנוגע לקבלת עול תורה ועול מצות, שבזה נכלל ג"כ קבלת עול דטובת מוסדות חינוך עטה"ק, שמיסודם ובהנהלתם של רבותינו נשיאינו הק' ובודאי יצליח בזרנוגה ולפום צערא אגרא, ובזה במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכ"פ ככה ברוב נחת חסידותי ביחד עם זוגתו תחי' מכל יו"ח שיחיו.

עדיין לא נתקבלו הידיעות אודות כנוס התמימים, אבל כנראה גם בפעם הזאת חסרה היתה ההכנה בעוד מועד, ומפני קוצר הזמן כנראה שלא כל הפרטים הובטחו (באווארענט געווארען) והעיקר השתתפותם של כל התמימים הנמצאים באה"ק ת"י, אף שמוכן שהזמן לזה הי' מוכשר יותר, בימי אלול, תקופת ששים שנה להתיסדותה של ישיבת תומכי תמימים [ולהעיר מענין דששים המה מלכות, וממאמר רז"ל (ב"ב קנז, ב) דמהדורות תושבע"פ ארכו ששים שנה, וכן, אף שאינו ברור בעיני נכונות כל הפרטים שבשבחי הבעש"ט, אף שכפי כתבו, רובו מיוסד על דברי וסיפורי רבנו הזקן, אבל בטח יסוד ישנו לזה, ובפרט להענינים שהם יסוד לכמה סיפורים נוסף על עצם הענין. וכוונתי להמובא שם, שאמר הבעש"ט שאם לא יבוא הגואל צדק במשך ששים שנה, מוכרח אז הוא לבוא בזה העולם, ובהמשך שם, שנשמע מאחרים שאמר בפירוש, שכעבור ששים שנה יבוא עוה"פ בזה העולם, וחסידים מספרים אודות פתגם אדמו"ר האמצעי בזה וכו', וכיון שלא שמעתי אני מכ"ק מו"ח אדמו"ר, ועכ"פ מבר סמכא מוחלטי, אינני מעתיקו, ואפשר נודע לו ע"ד זה יותר בפרטיות]. ואחכה לידיעות מפורטות מהכנוס, וכן מ"ש בטח התועדו בחי"י אלול ויתועדו גם בשבת מברכין - ע"י הקב"ה - דחדש תשרי וכל השנה.

ובעיקר כמ"ש לכמה מאנ"ש ע"ד הכנת תכנית מפורטת לניצול ימי חדש תשרי הבע"ל והימים שלפניהם ושלאחריהם ככל האפשרי במסגרת צעירי אגו"ח ובמסגרת אנ"ש בכלל, ויהי רצון שתהיינה בשו"ט בטוב אמיתי וכלשון רז"ל (קדושין מ"א) טוב לשמים וטוב לבריות, ולהעיר ג"כ מהמבואר בד"ה כל המרחם על הבריות (קוני סא).

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

יום ראשון

תהלים:
מפרק פג
עד פרק פז
ופרקים
מט"א

יום שישי

יוז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תבא, ששי עם פירש"י.

תהלים: פג"ז. מט"א.

תניא: והנה מדות . . . קכג מדותיהם.

רבינו הזקן הי' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי' בליאזנא ש"פ תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי – והוא עודנו נער קודם הבר מצוה – הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכה הביאתו לכאב לב, עד שביוהכ"פ נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות.

כששאלו את אדהא"מ הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "הערט זיך ניט קיין קללות".

רבינו הזקן הי' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי' בליאזנא שבת פרשת תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי – והוא עודנו נער קדם הבר מצוה – הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכה הביאתו לכאב לב, עד שביום הכפורים נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות. כששאלו את אדמו"ר האמצעי הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "לא בשמעות שום קללות".

יום שני

תהלים:
מפרק פח
עד פרק פט
ופרקים
נב"ד

שבת

חי אלול

ה'תש"ג

לששי עולה הבצל קורא, ומעצמו.

שיעורים. חומש: תבא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט. נב"ד.

תניא: והנה כ"ז . . . שיתבאר במקומו.

יום הולדת את הבעש"ט בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הק' – תפ"ד. יום שנתגלה הבעש"ט – תצ"ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תוכן תורת הבעש"ט בש"פ תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: והי' כי תבוא אל הארץ גו'. ארץ ל' מרוצה ול' רצון כדאיתא במדרש. אז דו וועסט צוקומען צום רצון וואס איז א מתנה מלמעלה און בירושה בכל אחד מישראל, איז די עבודה דארף זיין וישבת, אראפטרעגן אין התישבות, ולקחת גו' ושמח בטנא, ממשיך זיין אורות בכלים, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך, א איד דארף וויסען אז ער גייט פון איין ארט אין דעם אנדערען, איז ניט ער גייט אליין נאר מ'פירט איהם מלמעלה, און די כוונה איז לשכן שמו שם, אויף מפרסם זיין אלקות אין דעם ארט וואו ער איז.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת והוסיף: והי' כי תבוא גו' בכדי דו זאלסט צוקומען צום רצון כו', איז דאס דורך דעם אז והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם, זאלסט זיך מוסר נפש זיין אויף מפרסם זיין דארטען אלקות, מיט וואס איז מען מפרסם אלקות, מיט א ברכה און א פסוק תהלים.

יום הולדת את הבעל שם טוב בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הקדוש – תפ"ד. יום שנתגלה הבעל שם טוב – תצ"ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תכן תורת הבעל שם טוב בשבת פרשת תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: "והיה כי תבוא אל הארץ גו'". 'ארץ' לשון מרוצה ולשון רצון, כדאיתא במדרש. כשתגיע אל ה'רצון'

שהוא מתנה מלמעלה ובירושה בכל אחד מישראל, צריכה העבודה להיות 'וישבת' ל"הורידו", לעשותו מִיָּשָׁב, "ולקחת גו' ושמם בטנא", להמשיך אורות בפלים, "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך", על יהודי לדעת שהליכתו ממקום למקום אינה יזמתו אלא מובילים אותו מלמעלה, והכונה היא "לשכן שמו שם", לפרסם אלקות במקום שנמצא בו.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת, והוסיף: "והיה כי תבוא גו'", על מנת שתגיע לרצון כו', הרי זה על ידי ש"והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם" – תמסר את הנפש כדי לפרסם שם אלקות. במה מפרסמים אלקות? בברכה ופסוק תהלים.

ה'תש"ג

יט אלול

יום ראשון

יום
שלישי

שיעורים. חומש: נצו"י, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: ציצו. נה"נו.

תניא: טז. אהובי . . . 248 דף פ'.

תהלים:

מפרק צ

עד פרק צו

ופרקים

נה"נו

רבינו הזקן זייענדיג נאך אין וויטעבסק, האט אמאל געזאגט א תורה אויפ'ן פסוק אתם נצבים גו', און האט געטייטשט מחוטב עצך ל' עצה, מ'דארף אויסהאקען די רבות מחשבות בלב איש, שואב מימיך אויסשעפען די מים וואס מצמיחים כל מיני תענוג.

רבינו הזקן, עוד בהיותו בוויטעבסק, אמר פעם תורה על הפסוק "אתם נצבים גו'", ופרש: "מחטב עצך" לשון עצה, יש לעקר [=לחטב] את ה"רבות מחשבות בלב איש", "שואב מימיך" – לשאב [החוצה] את המים שמצמיחים כל מיני תענוג.

ה'תש"ג

כ אלול

יום שני

יום
רביעי

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שני עם פירש"י.

תהלים: צו"קג. נח"ס.

תניא: והנה זהו . . . לב ונפש.

תהלים:

מפרק צו

עד פרק קג

ופרקים

נח"ס

דער וואס איז נידעריג און גראב הערט ניט אן די אייגענע גראבקיט און נידעריקייט

זה שנחות וגם, אינו חש את גסותו ונחיתותו הוא.

ה'תש"ג

כא אלול

יום שלישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קד"קה. סא"סג.

תניא: יז. נודע . . . 250 וע"ש היטב.

תהלים:

מפרק קד

עד פרק קה

ופרקים

סא"סג

אבינו הראשון – אברהם, בגלל עבודתו במסירת נפש לפרסם אלקותו יתברך – אל אחד – לכל בני העולם, זכה להנחיל לזרעו עד סוף כל הדורות את האמונה שהתורה בה' ובתורתו, וכל איש ואשה בישראל יש להם הכח והעז למסר נפשם על התורה הקדושה.

**יום
שישי**

תהלים:
מפרק קו
עד פרק קז
ופרקים
סד"ס

יום רביעי**כב אלול****ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: נצבים וילך, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קורקו. סד"ס.
תניא: וזה שארז"ל . . . מנוחה כו'.

תורת החסידות דורשת, כי תחלה להוכחה צריכים להסיר את הצפרנים, ניט שטעכען זיך, כי בטופרהא אחידן, יעדער שטאך איז קליפה וסטרא אחרא, ואחר נטילת הצפרנים צריך להיות נטילת ידים, כמבואר ענינה בדא"ח, המשכת המוחין למדות.

תורת החסידות דורשת, כי תחלה להוכחה צריכים להסיר את הצפרנים, לא לדקור, כי "בטופרהא אחידן" [=בצפרנים נאחזות], כל דקירה היא 'קלפה' ו'סטרא אחרא'; ואחר נטילת הצפרנים צריך להיות נטילת ידים, כמבאר ענינה בדא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות], המשכת המוחין למדות.

**שבת
קודש**

תהלים:
מפרק קח
עד פרק קיב
ופרקים
סז"ס

יום חמישי**כג אלול****ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: נצבים וילך, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב. סז"ס.
תניא: יח. כתיב . . . 252 בלק"א.

ר' משה, בנו של רבנו הזקן, בלמדו – והוא אז כבן ח"א שנה – הסוגיא בשבחו של חכמים בגטין (סז א) נסתפק במאמר רשב"י [=רבי שמעון בן יוחאי] שם "שנו מדותי", שיש בזה שני פרושים: למדו תורת (רש"י) או מדותי בפשוטו. בתוך כך נכנס רבנו הזקן ואמר – בנגון, כדרכו בקדש: תורה שנתנה לנו פלה מדות טובות, אפלו הענישין שבה הם באמת חסד וטוב, ושני הפרושים אחד הם, והא בהא תליא [=זה בזה תלוי]: אי אפשר להיות מדות טובות בלי תורה, ואי אפשר לתורה בלי מדות טובות. ככל הנ"ל קרה גם לה"צמח צדק" בהיותו בגיל ח"א שנה.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג אלול, תשי"ז

ברוקליו.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום השלישי, בו כתב אודות חוסר המשמעת ככל הצורך וכו'.

בטח יש להתייעץ עם המחנכים על אתר כי הרבה תלוי בזה בתכונות נפש תושבי מדינה ומדינה והנוער שבו, וצד השווה בכל מקום הוא, להעמיד מבין התלמידים עצמם משגיחים על המשמעת, ודוקא מבין אלו שאינם מושמעים כ"כ, ואם באפשרי דאופן פרנס חדש וכיו"ב וכשיהיו הם המעוניינים במשמעת הוא ע"ד מרז"ל מניי וביי אבא לשדי ביי נרגא...

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לבשו"ט.

יום ראשון י"ז אלול ה'תשס"ט

התפסת נדרים והתפסת נזירות

"כמוך" חשב בלבו (כדוגמת דבריו בהל' נזירות (פ"א ה"ה), שהרואה נזיר ואומר "אהיה" ולא אמר "כמוהו" אלא רק התכוון בליבו להיות כמו הנזיר שעבר לפניו – הרי זה נזיר) ולכן, האמירה חלה רק תוך כדי דיבור.

ויש לבאר גם באופן אחר:

בנזירות חלה קדושה על גוף האדם, כמו שנאמר בספרי (נשא ה, ה) על הפסוק "כל ימי נזרו קדוש הוא לה" – זו קדושת הגוף. ולכן, כאשר אומר "ואני כמוך" הרי הוא מתפס עצמו בגוף הנזיר, בדוגמת דברי הרמב"ם (להלן ה"ד) "האומר 'הבשר הזה עלי אסור', וחזר ואמר אפילו לאחר כמה ימים: 'והפת הזאת כבשר הזה' – הרי הפת נתפסה ונאסרה". מה שאין כן בנדרים שעל גוף האדם הנודר לא חל איסור 'חפצא', וכאשר השני אומר "ואני כמוך" התפס עצמו רק בדיבורו של הראשון, ואם כן אמירתו נחשבת נדר רק בצירוף האמירה של הראשון, ולכן צריכה היא להיות תוך כדי דיבור. (אור שמח)

הלכות נדרים פרק ג', הלכה ג': בַּיָּצֵד הַמִּתְפָּסִים בְּנִדְרִים חֵיב? שָׁמַע חֲבֵרוֹ שֶׁנָּדָר, וְאָמַר: 'וְאֲנִי כְמוֹתָךְ' בְּתוֹךְ בְּדִי דְבוּר - הֲרִי זֶה אִסּוּר כְּמֵה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ חֲבֵרוֹ.

בנזירות כתב הרמב"ם (פ"ב ה"ד) שהשומע את חבירו אומר "הריני נזיר" ואמר "ואני", הרי הוא נזיר רק אם אמר זאת תוך כדי דיבור. ומבאר הר"ן (שבועות ה, א) בטעם הדבר: המילה "ואני" כשלעצמה אין לה מובן אלא אם ניתן לפרשה "ואני כמוהו". ולכן, אם אמר "ואני" תוך כדי דיבור לאמירת חבירו גם אמירתו היא קבלת נזירות. לפי זה, אם יאמר בפירוש "ואני כמוהו", קיבל נזירות גם אם האמירה היתה לאחר כדי דיבור.

ומקשה ה'משנה למלך': מדוע אם כן, כאשר "שמע חבירו שנדר ואמר ואני כמוך", מצריך הרמב"ם שתהא אמירתו בתוך כדי דיבור?

ואמנם, ה'מרכבת המשנה' ביאר שהאמירה "ואני כמוך" היא לאו דווקא, כי האמירה בפה היא רק המילה "ואני", ואילו

יום שני י"ח אלול ה'תשס"ט

הנאה' למתים

וממילא לא ראה צורך לחזור על כך. שכן, הדבר תלוי בשאלה מדוע באמת מודר הנאה מחבירו ומת יכול 'ליהנות' ממנו לאחר מותו, האם זה מצד שאין זו 'הנאה' כיון שכבר מת (כמו הנאה משלהבת שמותרת כי אין בה ממש), ואם כן היה על הרמב"ם להביא כאן גם את המצב הזה. אך לאמיתו של דבר הרמב"ם תולה את "אין הנאה למתים" לא בעובדה שמת לא נהנה אלא בנימוק ההלכתי של ר' ינאי לפי רבי יוחנן: היות שמת נעשה חופשי מן המצוות, אין הוא 'נהנה' מהקבורה וכל שאר הפרטים הנעשים עבורו. ומאחר שהרמב"ם שכבר פסק הלכה זו שמת נעשה חופשי מן המצוות (בהל' כלאים פ"י הכ"ה), לא ראה צורך לחזור על כך שוב.

הלכות נדרים פרק ו', הלכה ד': רְאוּבֵן שֶׁנֶּאֱמָרָה עָלָיו הִנֵּיתָ שְׁמֵעוֹן, בֵּין בְּנֵדָר בֵּין בְּשִׁבּוּעָה - מִתֵּר לוֹ שִׁיתָ שְׁמֵעוֹן עַל יְדוֹ מִחֲצִית הַשָּׁקֶל שֶׁרְאוּבֵן חֵיב בָּהּ, וְכֵן פּוֹרֵעַ חוֹב שְׁעָלָיו.

בהלכה יא ממשיך הרמב"ם: "ואסור ראובן בגחלתו של שמעון ומותר בשלהבת שלו".

ושואל ה'כסף משנה': בתוספתא מובא שהמודר הנאה מחבירו ומת מביא לו ארון ותכריכין חלילין ומקוננות – שאין הנאה למתים. ומדוע לא הביא הרמב"ם כאן, גם הלכה זו כמקרה שבו אדם רשאי 'ליהנות' ממה שהוא מודר הנאה הימנו?

וביאר רבי שלמה איגר (בגיליון מהרש"א נדה סא, ב):

את העיקרון של "אין הנאה למתים" כבר הביא הרמב"ם,

יום שלישי י"ט אלול ה'תשס"ט

מתי הולכים בנדרים אחר הרוב?

אם ניתן לפרש את דברי הנודר בשתי משמעויות, דבורו כולל גם את משמעות המיעוט, אבל אם אי אפשר לפרש דבריו אלא בצורה חד משמעית, הולכים אחר הרוב. ולכן, כשאסור על עצמו 'עד הקציר', ואין לומר שכוונתו גם לקציר חיטים וגם לקציר שעורים אלא רק לאחד מהם, הולכים אחר הרוב. אבל בנדר מן השמן, ניתן לפרש שכוונתו גם לשמן שהמיעוט מתכוון אליו ולכן נאסרו עליו שני הסוגים (לחם משנה כאן, ובפ"י ה"ט).

והגרי" אברמסקי מוסיף:

הרוב יכול לקבוע כאשר יש ספק בכוונת האדם, אך אינו יכול לקבוע את משמעות המילים שביטא הנודר. לכן, כאשר הספק הוא האם כוונת האדם לקציר חיטים או לקציר שעורים – הולכים אחר הקציר של הרוב. אבל אם אסר על עצמו 'שמן' סתם, כוונתו לאסור על עצמו כל מה שבכלל שמן, וגם שמן שומשמן בכלל, כי המיעוט קורא גם לזה 'שמן', ואין הרוב קובע מה נכלל במשמעות המילה 'שמן' (חזון יחזקאל, נדרים פ"ג ה"ב).

הלכות נדרים פרק ט', הלכה ד"ה: הִיוּ מִקְצֵת בְּנֵי הַמָּקוֹם קוֹרִין לוֹ בָּד, וּמִקְצֵתָם אֵין קוֹרִין - אֵין הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב; אֵלֶּא הֲרִי זֶה סֶפֶק בְּנִדְרִים, וְכָל סֶפֶק בְּנִדְרִים לְהַחֲמִיר... בַּיָּצֵד? נָדָר מִן הַשָּׁמֶן בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְפָּסִין בְּשָׁמֶן זֶה וּבְשָׁמֶן שְׁמִשְׁמִין, וְכֵן אֲנִשִּׁי הַמָּקוֹם אֵין קוֹרִין 'שָׁמֶן' סָתֵם אֵלֶּא לְשָׁמֶן זֶה, וְקוֹרִין לְשָׁמֶן שְׁמִשְׁמִין 'שָׁמֶן שְׁמִשְׁמִין', וּמַעוֹשֵׁן קוֹרִין אֵף לְשָׁמֶן שְׁמִשְׁמִין 'שָׁמֶן' סָתֵם - הֲרִי זֶה אִסּוּר בְּשִׁנְיָהֶם.

להלן (בפ"י ה"ט) כתב הרמב"ם שהאסור על עצמו דבר "עד הקציר", נאסר עליו "עד שיתחילו העם לקצור קציר חיטים אבל לא קציר שעורים". וביאר הטור (יור"ד סי' ר"כ) שמדובר במקום שהרוב קוצרים חיטים (שקצירתם מאוחרת מקציר השעורים), אבל במקום שרובו קציר שעורים (המוקדם יותר) נאסר רק עד תחילת קציר השעורים, כי הולכים אחר הרוב. ולכאורה, הרי זו סתירה לדבריו כאן שספק נדרים להחמיר, ואין הולכים אחר הרוב!

והביאור:

יום רביעי כ' אלול ה'תשס"ט

האם האב והבעל שווים?

מפר בין לעצמו בין לאחרים, ובנדרים שבינו לבניה - הפרת הבעל מועילה רק לגבי עצמו, ולא לגבי אחרים. הספרי (במדבר קנ"ה) משווה בין האב והבעל, ולמד מהפסוקים כי כשם שהבעל מיפר רק נדרים שבינו לבניה ונדרים שיש בהם עינוי נפש, כך גם האב. אולם, הרמב"ם כאן כותב שהאב מפר את כל הנדרים, ובתשובה (שו"ת הרמב"ם, סימן שכ"ו), נימק את פסיקתו בכך שהש"ס לא הביא את הברייתא שבספרי, ובפשטות דברי הברייתא (נדרים ע"ט, ב) שנקטה רק "מלמד שהבעל מפר נדרים שבינו לבניה", ולא הזכירה את האב, וגם לפי 'פשיטה דקרא', התורה איננה מסייגת את סוגי הנדרים שהאב מיפר.

הלכות נדרים, פרק י"ב, הלכה א': כל הנדרים והשבועות - האב מפר ביום שמועו, שנאמר: "כל נדרית ואסרתה". אבל הפעל אינו מפר אלא כל נדרים ושבועות שיש בהן ענוי נפש, או שהן בדרגים שבינו לבניה.

במשנה (נדרים ע"ט, ב): "ואלו נדרים שהוא מפר: דברים שיש בהן עינוי נפש...". ובגמרא מובאת ברייתא: "תניא: בין איש לאשתו בין אב לבתו (במדבר ל, יז) - מלמד שהבעל מפר נדרים שבינו לבניה".

נדרים עינוי נפש הם נדרים בהם האשה מענה את עצמה, כגון שנודרת לא לאכול אוכל מסוים, ונדרים שבינו לבניה הם נדרים המשפיעים על היחסים בין האשה לבעלה, כמו למשל נדר שלא לענוד תכשיטים. ואמרו בגמרא שנדרים עינוי נפש הבעל

יום חמישי כ"א אלול ה'תשס"ט

אב ובנו בנזירות

נזירות...?"

מבאר הגר"ז (בחיידושי, נזיר כח, ב):

א. האב חייב לוודא שהבן ינהג בנזירות, אך אם הוא עובר - זו חובת הבן ולא האב (וכיוון שהוא קטן ואינו באזהרה, בכל מקרה לא ייענש).
ב. בניגוד לנזירות שאותה האב מחיל על הבן, איסור 'לא יחל דברו' נותר איסור של האב - כיוון ש'דברו' של האב נשאר. וכן משמע מדברי הרמב"ם בהלכות נדרים: "ראובן שאמר לשמעון: 'הריני עליך חרם...' - נאסר על שמעון שיהנה לראובן. ואם עבר ונהנה - אינו לוקה". כלומר, אדם יכול לאסור דבר על חברו, אך איננו יכול לחייבו במלקות (משום 'לא יחל דברו'). וכך גם באב המדיר בנו בנזיר: ביכולתו להחיל על בנו את חיובי הנזירות (איסור יין, טומאה ותגלחת), אך איננו יכול לחייבו משום 'לא יחל'.

הלכות נזירות פרק ב', הלכה י"ד: האב שאמר לבנו תקטן: 'הרי אתה נזיר', או שאמר: 'בני פלוני נזיר', או 'הרי זה נזיר', ושתק ה'נ - הרי זה נזיר, וחייב האב לנהוג בו כל דקדוקי נזירות. הנזיר נדר מחיל על עצמו איסור על חפץ או מעשה מסוים ואם דבריו לא נתקיימו - והוא סייע לאי קיום הנדר - נתחייב מלקות משום 'לא יחל דברו'.

בנזיר, לעומת זאת, האדם מחיל על עצמו (או על בנו) 'שם נזיר', והתורה מחייבת אותו באיסורים השונים (ראה מהר"ט המובא בשמן למנחה' על המנ"ח מצוה שסח) ולפי זה 'לא יחל' הוא איסור כללי לאדם לפעול בניגוד 'שם הנזיר' שעליו, ולפיכך המדיר את בנו בנזיר ובנו עובר על אחד מן האיסורים - גם לפי הרמב"ם אין האב מתחייב במלקות משום 'לא יחל' אלא הבן. ברם, יש להבין מה משמיע לנו הרמב"ם בדבריו כאן בדין אב המדיר את בנו בנזיר - 'וחייב האב לנהוג בו כל דקדוקי

יום שישי כ"ב אלול ה'תשס"ט

מותר לכהן להטמא למת בזמן הזה?

מת? ותירץ: בזמן האמוראים עדיין היה להם אפר פרה אדומה (ראה נדה ו, א) כדי להיטהר מטומאת מת ולכן היה יכול לחול על הכהנים איסור להיטמא. אמנם, ממשיך ה'משנה למלך', להלכה אין לנקוט כדעת הראב"ד, כי "כל חכמי ישראל חלוקים עליו", ואף בזמנינו, שכולם טמאי מת, אסור לכהנים להיטמא למת, שהרי "המחברים כולם, ראשונים ואחרונים (הרי"ף, הרא"ש, הטור ושו"ע) שאין דרכם להביא בחיבוריהם אלא דברים הנוגעים בזמן הזה, הביאו הלכות טומאת מת להזהיר לכהנים". יתירה מזו כתב ה'דגול מרבה' (יור"ד סי' שע"ב ס"ב): "אין להקל ולסמוך על שיטת הראב"ד אפילו במקום של ספק ספיקא", כי יתכן שאף הראב"ד לא התכוון להתיר לכהן בזמנינו להיטמא, אלא רק לומר שאין חיוב מלקות, אבל איסור יש בדבר, ואולי אף איסור מן התורה.

הלכות נזירות פרק ה', הלכה ט"ז: נמקא למת פגעמים הרבה... אם התירו בו על כל פעם ופעם, והוא מטמא - לוקה על כל אחת ואחת.

הרמב"ם פוסק כסתם משנה (נזיר מ"ב, א) שנזיר שנטמא, אף שהוא עדיין בטומאתו, אסור לו לחזור ולהיטמא, ואם נטמא חייב מלקות. והוא הדין בכהן. אך הראב"ד סובר כדעת רבה (שם) שאם נטמאו פעם אחת אינם חייבים על טומאה נוספת, כי האיסור הוא רק אם נטמאו בהיותם טהורים. ונפקא מינה' תהיה לגבי כהנים בזמן הזה, שכולם טמאי מת: לדעת הראב"ד אין עליהם איסור להיטמא למת, אבל לדעת הרמב"ם, כהן המטמא עצמו, אפילו בזמן הזה, לוקה.

והקשה ה'משנה למלך' (הל' אבל פ"ג ה"א): הרי מצינו בכמה מקומות (ב"מ פ"ה, ב. ב"ב פ"ה, א) שהאמוראים ציינו את הקברים כדי שהכהנים לא יטמאו בהם, ולשיטת הראב"ד, מדוע היה צריך לציין את הקברים, והרי בין כך ובין כך כל הכהנים טמאי

שבת קודש כ"ג אלול ה'תשס"ט

בין כהונה לנזירות

נזיר טמא אלא אחד. פעם אחת בא אלי אדם אחד נזיר מן הדרום וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. אמרתי לו בני מה ראית לשחת שער נאה זה אמר לי וכו' העבודה שאגלחך לשמים. מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו אמרתי לו בני כמותך ירבו נזירי בישראל. עליך הכתוב אומר "איש כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה'". עוד צד שווה ביניהם שהם אסורים להיטמא, אפילו לקרוביהם. ונחלקו חכמים ורבי יוסי, מי מהם קדושתו עדיפה ומי מהם קודם להיטמא למת-מצוה. הכהן, שאינו מביא קרבן על טומאתו, או הנזיר, שאין קדושתו קדושת עולם (נזיר י, א). מכל מקום - הכל מודים, שהכהן והנזיר - קדושתם במדרגה גבוהה מכל חבריהם. כל ישראל קדושים. הכהנים קדושים מהם - בקדושתו של אהרן. הנזירים קדושים מכל ישראל - בקדושת נזרם.

הלכות נזירות פרק ח, הלכה ו: אף על פי שאין התגלחת מעכבת עליו, מצוה לגלח אפילו לאחר זמן מרובה. הכהונה באה לאדם בירושה מאבותיו ואילו הנזירות נקנית לו בדיבור פיו. זכה - הרי זו מעלה גבוהה. לא זכה - הרי היא לחטא על "שציער עצמו מן היין" (נדרים י, א). ויש גם צדדים שווים לכהונה ולנזירות. הנזיר אסור ביינן, והכהן - אסור ביינן בשעת עבודתו. גם ברכת הכהנים נחשבת לעבודה של מקדש ונאמרת בעזרה בשם המפורש (סוטה לח א. רמב"ם הל' תפילה פ"ד). וכיון שהיא כעבודה אסור לברכה מתוך שכרות. ויש לציין: עבודת תגלחת הנזיר בבית המקדש נזכרת במעשה שהיה אצל שמעון הצדיק, הכהן הגדול. כך שנו רבותינו (נדרים ט, ב): אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' א

לְקַדְּרָה - מאחר שמשברים הם את הקדירה, ולפיכך אין דרך אדם להטמין בהם כלל. וְהָכָא לגבי דיני הרהקת נזיקין, הֵינּוּ טַעְמָא דְּלֹא קָתְנִי שְׁצִירִי לְהִרְחִיק אֶת הַחֹל מִן הַכּוֹתֵל, מִשּׁוּם שֶׁטֶבַע הַחֹל הוּא דְּמַחְמִימֵי חַיִּים וּמְקַרְרֵי קָרִיר - שמדבר חם הוא מתחמם ומדבר קר הוא מתקרר, ולפיכך אין לאסור בזה אלא לגבי דיני הטמנה, שמאחר ומטמין בו את הקדירה שהיא חמה, מתחמם אף החול ומוסיף הבל בקדירה, אבל לגבי דיני הרהקת נזיקין אין לאסור להניח חול בסמוך לכותל חבירו, שמאחר והכותל צונן הוא, אף החול נשאר צונן ואינו מוסיף לכותל כלל. שואלת הגמרא: וְהָא תַנָּי רַבִּי אוֹשְׁעִיָא חֹל - הרי בתוספתא שנה רבי אושעיא את החול בין הדברים שצריך להרחיק מן הכותל, ומדוע, הרי אינו מוסיף לכותל כלל. מתרצת הגמרא: הָתֵם בְּמִתּוּנָא - שם עוסקת התוספתא בחול לח, ולפיכך יש להרחיקו מאחר שהרטיבות מזיקה לכותל, אך חול יבש מותר לסמוך לכותל. שבה הגמרא ושואלת: אִם כֵּן תֵּנָא דִּידֵן נִמִּי לִיתָנִי, וְלֹא קָמִיָּה בְּמִתּוּנָא - אף התנא במשנתנו היה לו לשנות את דין הרהקת חול מן הכותל, ולבאר שדין זה נאמר רק בחול לח. מתרצת הגמרא: הָא תֵּנָא לִיָּה אִמַּת הַמִּים - הרי כבר שנה התנא שצריך להרחיק רטיבות מן הכותל לגבי דין הרהקת אמת המים, ולפיכך לא הוצרך לכפול הדברים לגבי הרהקת חול רטוב. שבה הגמרא ושואלת: אִטּוּ מִי לֹא קָתְנִי אִמַּת הַמִּים וְקָתְנִי נִבְרָכָת הַבּוֹכְסִין - וכי לא שנה התנא שיש להרחיק גם אמת המים וגם נברכת כובסין, אף שההיק בשתייה הוא משום הרטיבות, ואם כן היה לו להוסיף ולשנות אף את דין הרהקת חול לח. מתרצת הגמרא: תִּנְהוּ צְרִיכִי - ישנו צורך לשנות גם אמת המים וגם נברכת כובסין. דָּאִי תֵּנָא שִׁישׁ לְהִרְחִיק אֶת אִמַּת הַמִּים, הִיָּה מְקוֹם לִזְמֹר שֶׁרָק בֹּזֵה יֵשׁ לְהִרְחִיק מִשּׁוּם דְּקִבְעָא - שאמת המים עשויה להיות קבועה במקומה לעולם, אֲבָל נִבְרָכָת הַבּוֹכְסִין דְּלֹא קִבְעָא - שאינה קבועה לעולם, מאחר שלעיתים משנה הכובס את אומנותו לאומנות אחרת, אִימָא לֹא - היה מקום לומר שבוה אין צריך להרחיק, ולפיכך הוצרך התנא להשמיענו אף את דין נברכת הכובסין. וְאִי תֵּנָא שִׁישׁ לְהִרְחִיק אֶת נִבְרָכָת הַבּוֹכְסִין, הִיָּה

מקום לומר שרק בזה יש להרחיק מִשּׁוּם דְּקָנוּ וְנִימִי - שמים אלו נאספים ועומדים במקום אחד, ולפיכך נבלעים יותר באדמה ומזיקים את הכותל, אֲבָל אִמַּת הַמִּים שאין המים שבה עומדים במקום אחד אלא זורמים והולכים, לֹא - היה מקום לומר שאין צריך להרחיקה מן הכותל, צְרִיכָא - לפיכך הוצרך התנא להשמיע דין הרהקת בשתייה. אבל בדין הרהקת חול לח אין חידוש, ולפיכך לא הוצרך התנא לשנותו במשנתנו. שנינו במשנה: מְרַחֲקִין אֶת הַזֵּרְעִים וְאֶת הַמַּחְרִישָׁה וְכוּ' מן הכותל של חבירו. שואלת הגמרא: מדוע הוצרך התנא לשנות שמרחיקים את הַזֵּרְעִים מן הכותל, וְתִפְסוּק לִיָּה מִשּׁוּם מַחְרִישָׁה - הרי ניתן ללמוד דין זה מכך שצריך להרחיק את המחרישה מן הכותל, שהלא אין אדם זורע אלא אם כן חורש תחילה. משיבה הגמרא: בְּמִפּוֹלֵת יָד - הוצרך התנא להשמיענו שאף אדם הזורע על ידי שחופר במעדר בידו, ואינו חורש תחילה במחרישה, אף הוא צריך להרחיק מפני הזרעים המזיקים את הכותל. שבה הגמרא ושואלת: מדוע הוצרך התנא לשנות שמרחיקים את הַמַּחְרִישָׁה מן הכותל, וְתִפְסוּק לִיָּה מִשּׁוּם זֵרְעִים - הרי ניתן ללמוד דין זה מכך שצריך להרחיק את הזרעים מן הכותל, שהלא אין אדם חורש אלא על מנת לזרוע לאחר מכן. משיבה הגמרא: בְּחֻרְשׁ אֵילָנוֹת - הוצרך התנא להשמיענו שאף אדם חורש לצורך השבחת אילנות הנטועים כבר במקום זה, אף הוא אסור לחורש, מפני שהחרישה מזיקה את הכותל. שבה הגמרא ושואלת: וְתִפְסוּק לִיָּה מִשּׁוּם מִיָּא - מדוע הוצרך התנא לשנות את דין הרהקת זרעים מן הכותל, הרי ניתן ללמוד דין זה מכך שצריך להרחיק את המים מן הכותל, שהרי אין הזרעים מתקיימים בלא מים. משיבה הגמרא: הֵתֵנָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל קָאִי - היה עומד בארץ ישראל, בְּקִרְיָת בֶּה (ורבים יא) לְמַסְרֵי הַשְּׂמִינִים תְּשֻׁתָּה מִים, דְּהֵינּוּ, שאין שדותיה זקוקות להשקיה אלא די להם במי גשמים, ולפיכך הוצרך התנא להשמיענו שהזרעים עצמם מוסיקים לכותל ויש להרחיקם. הגמרא מבררת באיזה אופן מוסיקים הזרעים את הכותל: לְמִימָרָא דְּזֵרְעִים

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ז-ב"ג אלול ה'תשס"ט

יום ראשון י"ז אלול ה'תשס"ט

הלכות נדרים

יש בכללן שלש מצוות - שתי מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שישמר מוצא שפתיו ויעשה כמו שגדר; (ב) שלא יחל דברו; (ג) שיופר הגדר או השבועה, וזה הוא דין הפר נדרים המפרש בתורה שבכתב. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות נדרים פרק א

א. הגדר נחלק לשתי מחלקות. החלק הראשון - הוא שיאסר אדם על עצמו דברים המותרים לו, כגון שיאמר: 'פרות מדינה פלונית אסורין עלי שלשים יום', או 'לעולם', או 'מין פלוני מפרות העולם', או 'פרות אלו אסורין עלי', בכל לשון שיאסר - הרי זה נאסר בהן, ואף על פי שאין שם שבועה כלל, ולא הזכרת שם ולא כנוי. ועל זה נאמר בתורה: 'לאסר אסר על נפשו', שיאסר על עצמו דברים המותרין. וכן אם אמר: 'הרי הן עלי אסר', הרי אלו אסורין. וחלק זה, הוא שאני קורא אותו 'נדר אסר'.

ב. והחלק השני - הוא שיתחייב עצמו בקרבן שאינו חיב בו, כגון שיאמר: 'הרי עלי להביא עולה', או 'הרי עלי להביא שלמים', או 'מנחה'; או: 'הרי בהמה זו עולה', או 'שלמים'. והאומר 'עלי', הוא הנקרא 'נדר', והאומר 'הרי זו', הוא הנקרא 'נדרה'. והנדרה והנדר ממין אחד הן, אלא שהנדרים - חיב באחריותן [אם תמות או תאבד חייב באחרת], ונדרות - אינו חיב באחריותן. ועל זה נאמר בתורה: 'ונדריד אשר תדר, ונדבותיד' וגו'. וחלק זה, הוא שאני קורא אותו 'נדר הקדש'.

ג. ודיני החלק הראשון וענינו - הם שאנו מבארים בהלכות אלו; אבל דיני נדרי הקדש ומשפטיהם - כלם יתבארו במקומם, בהלכות מעשה הקרבנות.

ד. מצות עשה של תורה, שיקים אדם שבועתו או נדרו - בין שהיה מנדרי אסר, בין שהיה מנדרי הקדש, שנאמר: 'מוצא שפתיו, תשמר ועשית' וגו', ונאמר: 'ככל היצא מפיו, יעשה'.

ה. האוסר על עצמו מין ממני מאכל, כגון שאמר: 'תאנים אסורין עלי', או: 'תאנים של מדינה פלונית אסורים עלי', וכיוצא באלו, ואכל מהן כל שהוא - לוקה מן התורה, שנאמר: 'לא יחל דברו'; שאין לנדרים שעור [כמות] - שכל הנודר מדבר, הרי זה כמפרש כל שהוא. אמר: 'אכילה מפרות מדינה פלונית אסורין עלי', או 'אכילה מפרות אלו' - אינו לוקה עד שיאכל פזית.

ו. אסר על עצמו אכילה מן התאנים ואכילה מן הענבים - בין בנדר אחד, בין בשני נדרים - הרי אלו מצטרפין לכזית. וכן כל פיוצא בזה.

ז. האומר: 'פרות אלו עלי קרבן', או שאמר: 'הרי הן בקרבן', או שאמר לחברו: 'כל מה שאכל לך [=ממך] עלי קרבן', או 'בקרבן', או 'הרי הן עלי קרבן' - הרי אלו אסורין עלי; מפני שאפשר שידר אדם קרבן, ויעשה בהמה שהיתה חל - קרבן, ותאסר.

ח. אבל האומר: 'פרות אלו עלי', או 'מין פלוני עלי', או 'מה שאכל עם פלוני עלי כבשר חזיר', או 'כעבודה זרה', או 'כנבלות וטרפות', וכיוצא באלו - הרי אלו מתרין, ואין כאן נדר; שאי אפשר שיעשה דבר שאינו כבשר חזיר כבשר חזיר.

ט. זה הכלל: כל המשים דברים המותרים בנדרים האסורין - אם אותו דבר האסור יכול לעשותו בנדר, הרי אלו אסורים; ואם אינו יכול לעשותו בנדר, הרי אלו מתרין.

י. החטאת והאשם - אף על פי שאינן באין בנדר ונדרה, כמו שיתבאר במקומו - אפשר לנדר להביא אותם מחמת נדרו; שהנדר בנזיר, מביא חטאת; ואם נטמא, מביא אשם, כמו שיתבאר. לפיכך, האומר: 'פרות אלו עלי כחטאת', או 'כאשם', או שאמר: 'הרי הן חטאת', או 'הרי הן אשם' - הרי אלו אסורין. ואין צריך לומר באומר: 'הרי הן עולה', או 'שלמים', או 'מנחה', או 'תודה', שהן אסורין - שכל אלו באין בנדר ונדרה.

יא. אבל האומר: 'פרות אלו עלי כחלת אהרן' [כחלה הניתנת לדוד אהרן], או 'בתרומתו' - הרי אלו מתרין, שאין שם דרך להביא אלו בנדר ונדרה.

יב. האומר: 'הרי הפרות האלו עלי כנותר' [מבשר קרבן לאחר זמן אכילתו], 'כפגול' [קרבן שהוקרב במחשבת פסול], 'כבשר טמא של קדשים' - הרי אלו אסורין, שהרי עצאן כבשר קרבן מכל מקום.

יג. האומר: 'הרי הן עלי כמעשר בהמה' - הרי אלו אסורים, הואיל וקדשתו כיד [מנינו של] אדם. 'הרי הן עלי כבכור' - הרי אלו מתרין; שאין קדשתו בידי אדם, ואינו יכול להתפסו בנדר, שנאמר בו: 'לא יקדש איש אתו'.

יד. אמר: 'הרי הן עלי כתרמי שמים' [דבר שמוחרם לשמים] - הרי הן אסורין, שתרמי שמים לכדק הבית. 'הרי הן עלי כתרומת הלשכה' [הכסף שבלשכה המורס לקניית קרבנות], 'כפתמידים' [קרבנות תמיד], 'כפידרים' [רפות לקרבנות], 'כעצים', 'כאשים', 'כמזבח', או 'כאחד ממשמי המזבח', כגון שאמר: 'הרי הן עלי כעצים' [כלי לפינוי אפר], או 'כמזרקות' [כלי לקבלת דם וזריקתו], או 'כמזלגות' [שהופכים בו את הקרבן על המזבח], וכיוצא בהן, וכן האומר: 'הרי הן עלי כהיכל', 'כירושלים' - הרי אלו אסורין, ואף על פי שלא הזכיר שם קרבן; שכל דברים אלו, ענינם באומר: 'הרי הן עלי קרבן'.

טו. היה לפניו בשר קדש, אפלו היה בשר שלמים אחר וריקת דמים, שהוא מתר לזרים, ואמר: 'הרי הן

או נידוי וריחוק פיזי]. אמר לו: 'גרינא ממה', הרי זה אסור להנות לו.

כח. האומר לחברו: 'הרי עלי בנדרי רשעים אם אכל לך, שמנדיהם גזיר וקרפן ושבועה', ואכל - חייב בכלל. וכן האומר: 'הרי עלי בנדבות כשרים, שמנדיהם גזיר וקרפן' - הרי זה חייב.

כו. אמר: 'הרי עלי בנדרי רשעים', או 'בנדבות כשרים', 'שאכל לך', או 'אם אכל לך' - הרי זה אסור, אף על פי שלא פירש (לא אסר במפורש כקרבן). אמר: 'בנדרי כשרים' - לא נתחייב כלום, שאין הכשרים נזדרין בדרך אסור וכעס. אמר: 'בנדרי רשעים גריני', והיה גזיר עובר לפניו - חייב בגזירות; 'בנדרי רשעים עלי', חייב קרפן; 'בנדרי רשעים שלא אכל ממנו' [מכבר זה], חייב בשבועה כגזיר. **כז.** הנזדר בתורה, כגון שאמר: 'פרות אלו עלי כזו' - לא אמר כלום; ואינו צריך שאלה לחכם, אלא אם בן היה עם הארץ - כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.

כח. נדר במה שכתוב בה - הרי זה אסור, שהרי כתוב בה אסר ונדר. נטלה בידו ונדר בה - הרי זה כמו שגזיר במה שכתוב בה.

כט. האומר לחברו: 'נשפים ונשנה פרק' - עליו להשכים ולשנות; שנה כמו נדר הוא, ואף על פי שלא הוציא בלשון נדר.

ל. האומר לאשתו: 'הרי את עלי כאמי', או 'כאחותי', או 'כערלה', או 'ככלאי הפרים' - הרי זה כאומר על הפרות: 'הרי אלו כבשר חזיר'; כשם שהוא מתיר לאכלו, כמו שבארנו, כך מתיר באשתו. אבל אם אמר לה: 'הריני מדר ממך הנאה', או 'הנאת תשמישך אסורה עלי' - הרי זו אסורה עליו, כמו שיתבאר.

הלכות נדרים פרק ב

א. אחד הנזדר מפי עצמו, או שהדירו חברו ואמר 'אמן', או דבר שענינו כענין אמן, שהוא קבלת דברים.

ב. אין הנזדר נאסר בדבר שאסור על עצמו, עד שיוציא בשפתיו ויהיה פיו ולבו שוין, כמו שבארנו בשבועות. אבל המתכנן לנדר בגזיר ונדר בקרפן, בקרפן ונדר בגזיר, בשבועה ונדר, או שנתכנן לנדר ונשבע, או שנתכנן לומר 'תאנים' ואמר 'ענבים' - הרי זה מתיר בשניהם, ואין כאן נדר.

ג. הנזדר על דעת אחרים, הרי זה כנשבע על דעת אחרים; וכן הנזדר וחזר בו בתוך כדי דבור, או שמחו בו בתוך כדי דבור וקבל - הרי זה מתיר. ודין כל אלו הדברים בנדרים, בדין בשבועות.

ד. מי שהתנה קדם שידר, ואמר: 'כל נדר שאדיר מכאן ועד עשר שנים, הריני חוזר בהם', או 'הרי הן בטלי', וכיוצא בדברים אלו, ואחר כך נדר - אם היה זוכר התנאי בשעה שנדר - הרי נדרו קיים, שהרי בטל התנאי בנדר זה. ואם לא זכר התנאי אלא אחר שנדר - אף על פי שקבל התנאי בלבו [ולא הוציאו בשפתיו] וקיים התנאי, הרי הנדר

עלי כבשר זה' - הרי אלו אסורים; שלא התפסים אלא בעקרו, שהיה אסור. אבל אם היה בשר בכור - אם לפני זריקת דמים, הרי זה אסור; ואם לאחר זריקת דמים, הרי זה מתיר.

טז. יש מקומות שאנשיהם עלגים, ומפסידין [=משבשים] את הלשון, ומכניין על דבר בדבר אחר - הולכין שם אחר הפנוי. כיצד? כל פנויי קרפן, קרפן; האומר: 'הרי הן עלי קונם', 'קונח', 'קונז' - הרי אלו פנויי לקרפן. 'חרק', 'חרף', 'חרף' - הרי אלו פנויי לחרם. וכן כל פיוצא בזה - הולכין אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן. וכשם שאסור עצמו בפנויין - כך אם הקדיש בפנויין, הרי זה הקדש; וכנויי הפנויין מתירין, בין בנדרי אסר בין בנדרי הקדש.

יח. האומר לחברו: 'כל מה שאכל עמך, לא יהא חלין', או 'לא יהא כשר', או 'לא יהא דבי' [טהור], או 'לא יהא טהור' - הרי זה כמי שאמר לו: 'כל מה שאכל עמך יהא קרפן', שהוא אסור. וכן אם אמר לו: 'כל מה שאכל עמך טמא', או 'נותר', או 'פגול' - הרי זה אסור.

יט. האומר לחברו: 'לא חלין לא אכל לך' - הרי זה כמי שאמר לו: 'מה שאכל לך לא יהא חלין, אלא קרפן'; וכן אם אמר: 'הקרפן שאכל לך', 'קרפן שאכל לך', 'קרפן שאכל לך' - הרי זה אסור. אבל האומר: 'הקרפן לא אכל לך', או 'קרפן לא אכל לך', או 'לקרפן לא אכל לך', או 'קרפן לא אכל לך', או 'לא קרפן לא אכל לך' - כל אלו מתירין; שאין משמע דברים אלו, אלא שנושבע בקרפן שלא יאכל לזה - והנושבע בקרפן אינו כלום - או שגזיר שלא יאכל לו קרפן.

כ. 'חלין שאכל לך', 'החלין שאכל לך', 'פחלין שאכל לך', 'חלין שלא אכל לך', 'החלין שלא אכל לך', 'פחלין שלא אכל לך' - הרי זה מתיר.

כא. אבל האומר: 'לא טמא שאכל לך', 'לא נותר שאכל לך', 'לא פגול שאכל לך' - הרי זה אסור; שמשמעו: 'שדבר שאכל לך הוא שיהיה פגול או טמא, לפיכך לא אכל לך'.

כב. 'פהיכל שאכל לך', 'היכל שאכל לך', 'לא היכל שאכל לך' - אסור; 'היכל שלא אכל לך', 'פהיכל שלא אכל לך', 'לא היכל שלא אכל לך' - מתיר, שנה כמי שנושבע בהיכל שלא יאכל. וכן כל פיוצא בזה.

כג. האומר לחברו: 'מדר אני ממך' - משמע דבר זה, שלא ידבר עמו; 'מפרש אני ממך' - משמע דבר זה, שלא ישא ויתן עמו. 'מרחק אני ממך' - משמעו שלא ישב עמו בארבע אמות; וכן אם אמר לו: 'מנדה אני לך', או 'משמתנא [מנודה בארמית] אני ממך'. אבל אם אמר לו: 'מדר אני ממך שלא אכל לך', או 'מפרש אני ממך שלא אכל לך', או 'מרחק אני ממך שלא אכל לך' - הרי זה אסור לאכל לו; ואם אכל פזית מכל נכסיו, לוקה משום "לא יחל דברו".

כד. אמר לו: 'מנדה אני לך שלא אכל לך' - אינו אוכל לו; ואם אכל, אינו לוקה [שספק אם פירשו נדר

לחכם; ואם היה עם הארץ, מראין בעיניו שזה נדר ושהוא אסור, ופותרין לו פתח [היתר] ממקום אחר, ומתירין לו. ובין שהיה תלמיד חכמים או עם הארץ – גוצרין בהן, ומלמדין אותן שלא ינהגו מנהג זה בנדרים, ולא יהיו נודרין דרך שחוק והתל.

יג. וכן האומר לאשתו: 'הרי את עלי באמאי', או 'פרות אלו עלי כבשר חזיר', שאין כאן נדר, כמו שבארנו – אם היה הנודר תלמיד חכמים, אינו צריך שאלה לחכם; ואם היה עם הארץ, צריך שאלה לחכם, ומראין בעיניו שאשתו אסורה ושאותן הפרות אסורין, ופותרין לו פתח ממקום אחר ומתירין לו נדרו, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים. יד. ההפקר, אף על פי שאינו נדר – הרי הוא כמו נדר, שאסור לו לחזור בו. ומה הוא ההפקר? הוא שיאמר אדם: 'נכסים אלו הפקר לכל', בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר? כל הקודם וזכה בו – קנהו לעצמו, ונעשה שלו; ואפלו זה שהפקיר, דינו בו כדין כל אדם – אם קדם וזכה בו, קנהו.

טו. המפקיר לעניים אכל לא לעשירים, אינו הפקר – עד שיפקיר לכל, כשמשא. והמפקיר עבדיו הגדולים, קנו עצמן; והקטנים – כל הקודם בהן זכה, כשאר כל המטלטלין.

טז. המפקיר את הקרקע – כל הקודם והחזיק בה, זכה. דין תורה – אפלו הפקיר בפני אחר, הרי זה הפקר, ונפטר מן המעשרות, כמו שיתבאר במקומו; אבל מדברי סופרים – אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה, כדי שיהיה אחד זוכה אם רצה, והשנים מעידין. האומר: 'הרי זה הפקר, וזה' – הרי השני ספק הפקר; ואם אמר: 'וזה כמו זה', או שאמר: 'וגם זה' – הרי התפסיק השני, ויהיה הפקר ודאי. יז. המפקיר את שדהו, ולא זכה בה אדם – כל שלשה ימים יכול לחזור בו; אחר שלשה ימים – אינו חוזר; אלא אם קדם וזכה בה, הרי הוא כזוכה מן ההפקר, בין הוא בין אחר.

יח. האומר: 'שדה זו מפקרת ליום אחד', 'לשבת אחת', 'להדש אחד', 'לשנה אחת', 'לשבע אחד' [שבע שנים] – עד שלא זכה בה הוא או אחר, יכול לחזור בו; ומשזכה בה בין הוא בין אחר, אינו יכול לחזור בו. ומפני מה יש לו לחזור פאן עד שיזכו בה? מפני שזה דבר שאינו מצוי הוא, שאין אדם מפקיר לזמן קצוב.

יט. דבר המפקר שבא אחד ושמרו, והיה מביט בו שלא ישלנו אדם – לא קנהו בהבטה; אלא עד שיגביהו אם היה מטלטלין, או יחזיק בקרקע, בדרך שקונין הלכות.

הלכות נדרים פרק ג

א. ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועת בטוי: ששבועת בטוי – אין שבועה [שניה] חלה על שבועה [ראשונה], ובנדרים – יחול נדר על נדר. המתפס בשבועה – פטור, ובנדרים – חייב. אין שבועת בטוי חלה אלא על דברי הרשות, ונדרים חלות על דברי מצוה כדברי הרשות.

בטל; ואף על פי שלא הוציא עתה החזרה בפיו, כבד הקדים החזרה לנדר והוציאה בפיו מקדם. ויש שמורה להחמיר, ואומר: והוא שיזכר התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור.

ה. מי שהקדים [=שהגביל] את התנאי לשנה או לעשר, ואחר כך נדר, ונזכר בשעה שנדר שיש לו תנאי, ושכח על איזה דבר התנה וכיצד היה התנאי, אם אמר: 'על דעת ראשונה אני עושה' – אין נדרו נדר, שהרי בטלו. ואם לא אמר 'על דעת ראשונה אני עושה' – כבד בטל התנאי, וקנס הנדר; שהרי זכר בשעת הנדר שיש שם תנאי, ואף על פי כן נדר.

ו. יש מן הגאונים שאמר: אין כל הדברים האלו נוהגין אלא בנדרים בלבד, לא בשבועות; ויש מי שמורה שדין הנדרים והשבועות בענינות אלו אחד הם, וכי יש לו להקדים תנאי לשבועתו בדרך שאמרו בנדרים.

ז. סתם נדרים להחמיר, ופרושן יש בו להקל ולהחמיר. כיצד? האומר: 'הרי הפרות האלו עלי כבשר מליח וקנין נסך' – אומרים לו: 'מה היה בלבד?' אם פרש ואמר: 'כבשר מליח של קרבן, וקנין שנתנסף על גבי המזבח היה בלבי' – הרי זה אסור; ואם אמר: 'לא היה בלבי אלא תקרבת עבודה וזה, וקנין שנתנסף לה' – הרי זה מתיר; ואם נדר סתם, הרי זה אסור.

ח. וכן האומר: 'הרי הפרות האלו עלי חרם' – אם בחרם של בדיק הבית [שמקדיש לתחזוקה של בית המקדש], אסור; ואם בחרמי כהנים [שמקדיש כמתנה לכהן], מתיר, מפני שהן ממון שלהן, ואין בה אסור; ואם סתם, אסור. ט. 'הרי הן עלי כמעשר' – אם כמעשר בהמה, אסור; מפני שהוא קרבן שהקדישו בידו, כמו שבארנו; ואם כמעשר דגן, מתיר; ואם סתם, אסור.

י. 'הרי הם עלי כתרומה' – אם לתרומת הלשכה נתפון, הרי זה אסור; ואם לתרומת הגרן נתפון, מתיר; ואם סתם, אסור. וכן כל פיוצא בזה.

יא. במה דברים אמורים? במקום שמשמע כל אחד מאלו שם שני ענינות. אבל במקום שדרפן שאין קוראין 'חרם' סתם אלא לחרמי בדיק הבית בלבד, ואמר שם 'הרי הן עלי חרם' – הרי זה אסור; וכן אם היה דרפן שאין קוראין 'חרם' סתם אלא לחרמי כהנים, הרי זה מתיר. וכן כל פיוצא בזה. שאין הולכין בנדרים אלא אחר לשון אנשי אותו מקום באותו זמן.

יב. הנודר בחרם ואמר: 'לא היה בלבי אלא חרמו של ים שהיא המכמרת' [=רשת דייגים], נדר בקרבן ואמר: 'לא היה בלבי אלא בקרבנות המלכים' [מתנות הניתנות למלך כדי להתקרב אליו], אמר לחברו: 'הרי עצמי עליך קרבן', ואמר: 'לא היה בלבי אלא לאסרו בעצם שהנחתי לי להיות נודר בו דרך שחוק, נדר שלא תהנה לו אשתו, ואמר: 'לא היה בלבי אלא אשתי ראשונה שגשתי' – וכן כל פיוצא באלו מדברים שמשמען לכל העם אסור, והוא אומר: 'לא נתפנתי אלא לכך ולכך' – אם היה הנודר תלמיד חכמים, הרי זה מתיר ואין צריך שאלה

י. כיצד אין הנדרים חלות אלא על דבר שיש בו ממש?
האומר: 'דבורי עליך קרבן' - אינו אסור מלדבר עמו, שהדבור אין בו ממש; וכן אם אמר לו: 'דבורי אסור עליך'; אין זה כאומר 'פרותי אסורין עליך', או 'פרותי קרבן עליך', שהן אסורין עליו. לפיכך, האומר לחברו: 'קרבן שאני מדבר עמך', או 'שאיני עושה עמך', או 'שאיני מהלך עמך', או 'שאיני שואמר: 'קרבן שאני יושן', 'שאיני מדבר', 'שאיני מהלך', או 'שאיני לאשה: 'קרבן שאני משמשך' - אין הנדר חל בכל אלו; והרי זה כאומר: 'דבורי והלוכי ועשיתי ושמושי קרבן', שהן דברים שאין בהן ממש.

יא. אבל האומר: 'יאסר פי לדבורי, וידי למעשהי, ורגלי להלוכי, ועיני לשנות' - הרי הנדר חל עליהן; לפיכך, האומר לחברו: 'קרבן פי מלדבר עמך, וידי מלעשות עמך, ורגלי מלהלך עמך' - הרי זה אסור. וכן האומר: 'הרי עלי קרבן, אם אדבר עם פלוני', או 'אם לא אדבר עמו', ועבר על דבריו - חייב בקרבן; וכן אם נדר 'דברתי' ו'לא דברתי' וכיוצא בהן - שאין אלו נדרי אסר שאנו מקבצין משפטיהם, אלא נדרי הקדש.

יב. הנודר בדברים שאין בהן ממש, ואסרן - אף על פי שאין הנדר חל עליהן, אין מורין לו שינהג בהם היתר, הואיל ואסר עצמו בהן ובדעתו שהנדר חל עליהן; אלא פותחין לו פתח ממקום אחר, ומתירין לו נדרו, ואף על פי שלא נאסר, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.

יום שני י"ח אלול ה'תשס"ט

הלכות נדרים פרק ד

א. נדרי אגסין, ונדרי שגגות, ונדרי הבאי - הרי אלו מתרין, כדרך שבאנו בשבועות. הרי שהדירהו האגסין או המוכסין ואמרו לו: 'נדר לנו שהבשר אסור עליך אם יש עמך דבר שחייב במקס', ונדר ואמר: 'הרי הבשר והפת והחין אסורין עלי' - הרי זה מתר בכל, ואף על פי שהוסף על מה שבקשו ממנו. וכן אם בקשו שידר שלא תהנה אשתו לו, ונדר שלא תהנה לו אשתו ובניו ואחיו - כלן מתרין. וכן כל כיוצא בזה.

ב. ובכל הנדרים האלו, צריך שיתבונן בלבו לדבר המתיר - כגון שישם בלבו שיהיו אסורין עליו אותו היום בלבד, או אותה שעה, וכיוצא בזה; וסומך על דברים שבלבו, הואיל והוא אגוס ואינו יכול להוציא בשפתי, ונמצא בשעה שידר להן אין פיו ולבו שוין, כמו שבאנו בשבועות.

ג. וכן נדרי זרזין, מתרין. כיצד? כגון שהדיר חברו שיאכל אצלו, ונדר זה שלא יאכל מפני שאינו רוצה להטריח עליו - בין שאכל בין שלא אכל, שניהן פטורין. וכן המוכר שגדר שלא ימכר חפץ זה אלא בסעל [=ארבעה דינרין], והלוקח נדר שלא יקחנו אלא בשקל [=שני דינרין], ורצו בשלשה דינרין - שניהן פטורין, וכן כל כיוצא בזה; לפי שקל אחד מהן לא גמר בלבו ולא נדר אלא כדי לזרז את חברו, ולא גמר בלבו.

שבועת בטוי חלה על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש, ונדרים אינן חלות אלא על דבר שיש בו ממש. ב. כיצד יחול נדר על נדר? האומר: 'הרי עלי קרבן אם אכלתי כפר זו, הרי עלי קרבן אם אכלנה הרי עלי קרבן אם אכלנה', ואכלה - חייב על כל אחת ואחת. וכן כל כיוצא בזה.

ג. כיצד המתפס בנדרים חייב? שמע חברו שנדר, ואמר: 'ואני כמותך בתוך כדי דבור' - הרי זה אסור במה שנאסר בו חברו; שמע השלישי זה שאמר 'ואני', ואמר: 'ואני', אפלו היו מאה וכל אחד מהן אומר: 'ואני' בתוך כדי דבורו של חברו - הרי כלן אסורין.

ד. וכן האומר: 'הבשר הזה עלי אסור', וחזר ואמר אפלו אחר כמה ימים: 'הפת הזאת כבשר הזה' - הרי הפת נתפסה ונאסרה; חזר ואמר: 'ובשר זה פת הזאת, וזין זה כבשר זה' - אפלו הן מאה, כלן אסורין.

ה. הרי שמת אביו או רבו היום, ונדר שיעזוב אותו היום, וצם, ולאחר שנים אמר: 'הרי יום זה עליו כיום שמת בו אביו או רבו' - הרי זה אסור לאכל בו כלום; שהרי התפס יום זה, ואסרו כיום האסור לו. וכן כל כיוצא באלו.

ו. כיצד חלות הנדרים על דברי מצוה בדברי הרשות? האומר: 'הרי המצה בלילי הפסח אסורה עלי', 'הרי ישיבת הספה בחג אסורה עלי', ו'הרי התפילין אסורות בנטילה עלי' - הרי אלו אסורין עליו; ואם אכל או ישב או נטל, לוקה. וכן כל כיוצא בזה. ואין צריך לומר במי שאמר: 'הרי עלי קרבן אם אכל מצה בלילי הפסח', שהוא חייב בקרבן. וכן כל כיוצא בזה.

ז. ומפני מה נדרים חלות על דברי מצוה, ושבועות אינן חלות על דברי מצוה? שהנשבע אסר עצמו על דבר שנשבע עליו, והנודר אסר הדבר הנודר על עצמו; ונמצא הנשבע לבטל מצוה, אסר עצמו, וכבר עצמו משבע מהר סיני [-לקיים המצוה], ואין שבועה חלה על שבועה; והאוסר דבר זה בנדר, זה הדבר הוא שנאסר, ואותו הדבר אינו משבע מהר סיני.

ח. כשאתה מתבונן בכתוב, תמצא שהדברים מראין כן כמו שקבלו החכמים מפי השמועה; שהרי הוא אומר בשבועת בטוי: "להרע או להטיב", דברי הרשות כמו שבאנו, שיאכל וישתה היום או שיעזוב, וכיוצא בהן; ובנדרים הוא אומר: "ככל היצא מפיו יעשה", ולא חלק בין דברי מצוה לדברי הרשות.

ט. הנודר שיעזוב בשבת, או כיום טוב - חייב לעזוב, שהנדרים חלות על דברי מצוה, כמו שבאנו. וכן הנודר שיעזוב יום ראשון או יום שלישי כל ימיו, ופגע בו יום זה והרי הוא יום טוב או ערב יום הפורים - הרי זה חייב לעזוב; ואין צריך לומר ראש חודש. פגע בו חנוכה ופורים, וידחה נדרו מפני הימים האלו - הואיל ואסור העזוב בהם מדברי סופרים, הרי הן צריכין חיזוק; וידחה נדרו מפני גזרת חכמים.

משלים לצום; נדר שיעצום יום אחד או שנים, וכשהתחיל לצום שכח ואכל - אבד תעניתו, וחיבב לצום יום אחר.

הלכות נדרים פ"ק ה

א. ראובן שאמר לשמעון: 'הריני עליך חרם', או 'הרי את אסור בהנתי' - נאסר על שמעון שיהנה בראובן; ואם עבר ונהנה, אינו לוקה - שהרי לא אמר שמעון כלום. ומתיר לראובן להנות בשמעון, שהרי לא אסר עצמו בהנתי.

ב. אמר לשמעון: 'הרי את עלי חרם', או 'הריני אסור בהנתיך' - הרי נאסר ראובן מלהנות בשמעון; ואם נהנה - לוקה, שהרי חלל דברו. ושמעון מתיר בהנתי ראובן. אמר לו: 'הריני עליך חרם ואתה עלי', או 'הריני אסור בהנתיך ואתה אסור בהנתי' - שניהן אסורין זה בזה. וכן כל פיוצא בזה.

ג. ראובן שאמר לשמעון: 'הרי פרות פלוני אסורין עליך', או 'הרי את אסור בהנתי פלוני' - אין זה כלום; שאין אדם אוסר חברו בדבר שאינו שלו, אלא אם פן ענה שמעון 'אמן', כמו שבארנו.

ד. האומר לחברו: 'כפרי זו אסורה עליך' - אף על פי שנתנה לו במתנה, הרי זו אסורה עליו; מת ונפלה לו בירשה, או שנתנה לו אחר במתנה - הרי זו מתרת; שלא אמר לו אלא 'כפרי', וברי אינה עתה שלו [ולא הגיעה מכוחו].

ה. אמר לו: 'פרות אלו אסורין עליך', ולא אמר 'פרותי' - אף על פי שמכרן או שמת ונפלו לאחר, הרי אלו אסורין עליו; שהאוסר דבר שהוא שלו על חברו - אף על פי שיצא מרשותו, הרי הוא באסורו עומד, אלא אם פן אמר 'נכסי' או 'פרותי' או 'ביתי' וכיוצא בלשונות אלו, שהרי לא אסרן אלא כל זמן שהם ברשותו.

ו. האומר לבנו: 'הרי את אסור בהנתי', או שנשבע שלא ינה בו - אם מת, יירשנו; שזה כאומר: 'נכסי עליך אסורין'. אסר הנתי עליו, ופרש: 'בין בחיי בין במותי' - אם מת, לא יירשנו; שזה כמי שאמר לו: 'נכסים אלו עליך אסורין'.

ז. אסר בנו בהנתי, ואמר: 'ואם היה בן בני זה תלמיד חכמים, יקנה בני זה נכסי, כדי להקנותו לבנו' - הרי זה מתיר. ויהיה הבן אסור בנכסי האב, וכן הבן מתיר בהם אם יהיה תלמיד חכמים כמו שהתנה.

ח. זה הבן האסור בירשת אביו, אם נתן ירשת אביו לאחר או לבניו - הרי זה מתיר; וכן אם פרעה בחובו או בכתיבת אשתו. וצריך להודיען שאלו נכסי אבי שאסרן עלי. שהנשבע שלא ינה בו חברו, מתיר לו לפרע את חובו, כמו שיתבאר.

ט. מי שנאסר עליו מין ממני מאכל, בין בנדר בין בשבועה, ונתפשע עם מינים אחרים, או נתערב עמהן - הרי זה מתיר במינים המתירין, אף על פי שיש בהן טעם המין האסור. ואם נאסר בפרות אלו, ונתערבו באחרים -

ד. ומנען שאפלו ארבעה מיני נדרים אלו שהן מתירין, שאסור לו לאדם להיות נזדר בקן על מנת לבטלן? תלמוד לומר: "לא יחל דברו", לא יעשה דבריו חלין.

ה. מי שנדר, ונתם על נדרו - הרי זה נשאל לחכם, ומתירו. ודין המתיר נדרים, כדין המתיר שבועות - שאין מתיר אלא חכם מכהן [=מומחה], או שלשה הדייטות [אנשים פשוטים] במקום שאין חכם. ובלשון שמתירין השבועה, מתירין הנדר; וכן שאר הענינות שפרשנו בשבועות, בלן בנדרים כדרך שהן בשבועות.

ו. ואין מתירין הנדר עד שיחול, בשבועה. ז. וכשם שנשאלין על נדרי האסר ומתירין אותו, כן נשאלין על נדרי הקדש ומתירין אותו - בין נדרי קדשי בדם הבית, בין קדשי מזבח [קרבנות]. ואין נשאלין על התמורה [המיר בהמת חולין בקרבן].

ח. וכשם שהאב או הבעל מפר נדרי אסר, כן מפר נדרי הקדשות הדומין לנדרי האסר.

ט. מי שנדר, ושמע חברו ואמר 'אני', ושמע שלישי ואמר 'אני', ונשאל הראשון על נדרו והתיר - התירו בלן; ונשאל האחרון והתיר - האחרון מתיר, וכלן אסורין; ונשאל השני והתיר - השני ושל אחריו מתיר, והראשון אסור.

י. וכן המתפס דברים הרבה בנדר, כגון שנדר על הפת והתפס הבשר, ונשאל על הפת והתיר בה - התיר בכשר; ונשאל על הבשר והתיר בו, לא התיר בפת.

יא. הנשבע או הנזדר שאינו נהנה לכלכם, ונשאל על נדרו או על שבועתו על אחד מהם, והתירו - התירו כלם; שהנדר שהתיר [פרט] - מכללו, התיר כלו. אמר: 'שאני נהנה לזה ולזה ולזה', התיר הראשון - התירו כלם; התיר האחרון - האחרון מתיר, וכלם אסורין. 'שאני נהנה לזה, לזה, לזה', צריכין פתח לכל אחד ואחד. וכן כל פיוצא בזה.

יב. נדר בנזיר ובקרפן ובשבועה, או שנדר ואין ידוע באיזה מהן נדר - פתח אחד לכלן.

יג. הנזדר מאנשי העיר, ונשאל לחכם שבעיר, או שנדר מישראל, והרי הוא נשאל לחכם שבישראל - הרי נדרו מתיר.

יד. האומר: 'פרות אלו אסורין עלי היום, אם אלף למקום פלוני למחר' - הרי זה אסור לאכל אותן היום; וגזרה, שמה ללף למחר לאותו מקום. ואם עבר ואכלן היום והלף למחר, לוקה; ואם לא הלף, אינו לוקה.

טו. אמר: 'הרי הן אסורין עלי למחר, אם אלף היום למקום פלוני' - הרי זה מתיר לו לילף היום לאותו מקום, ויאסרו עליו אותן הפרות למחר. וכן כל פיוצא בזה. מפני שאדם זהיר בדבר האסור שלא לעשותו, ואינו זהיר בתנאי שגורם לאסור דבר המתיר.

טז. הנזדר לצום עשרה ימים, באיזה יום שירצה, והיה מתענה ביום אחד מהן, והצריך לדבר מצוה, או מפני כבוד אדם גדול - הרי זה אוכל, ופורע יום אחר; שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר. נדר שיעצום היום, ושבח ואכל -

[ולחרשים] עד שיהנה מהן, או שבקש לעבר בארצו כדי שילך למקום שיהנה בו - הרי זה אסור מספק; לפיכך אם עבר, אינו לוקה.

ג. אין בין מדר הנאה מחברו, למדר ממנו הנאת מאכל - אלא דריסת הרגל; וכלים שאין עושין בהן אכל נפש, במקום שמשאילין אותן שם בחנם.

ד. ראובן שנאסרה עליו הנאת שמעון, בין בגדר בין בשבועה - מתר לו שיתן שמעון על ידו מחצית השקל שראובן חייב בה, וכן פורע חוב שעליו; שהרי לא הגיע ליד ראובן כלום, אלא מנע ממנו התביעה, ומניעת התביעה, אינה בכלל אסור הנאה. לפיכך מתר לו לזון את אשתו, ואת בניה, ועבדיו אפלו הכנעניים - אף על פי שהוא חייב במזונותם; אבל לא לזון את בהמתו, בין טמאה בין טהורה - שכל שמוסיף בבשרה, היא הנאה שהגיעה ליד ראובן.

ה. היה שמעון כהן, הרי זה מתר להקריב קרבנות ראובן - שהכהנים שלוחי שמים הן, אינן שלוחי בעל הקרבן. ומשאי שמעון בתו הבוגרת לראובן, מדעתה; אבל אם היתה נצרה, שעדין היא בראשותו - אסור, שזה כמוסר לו שפחה לשמשו.

ו. ותורם שמעון תרומת ראובן ומפריש לו מעשרותיו, מדעתו. כיצד מדעתו? כגון שאמר ראובן: 'כל הרוצה לתורם, יבוא ויתורם'; אבל לא יאמר לשמעון לתורם לו - שהרי עושהו שליח, וזה הנאה לו.

ז. ומלמדו תורה שבעל פה, שהרי אסור לטל עליה שכר; אבל לא תורה שבכתב, שנותלין עליה שכר. ואם אין דרכם שם לטל שכר על תורה שבכתב, הרי זה מתר. ובין כך ובין כך, מתר ללמד את בנו.

ח. חלה ראובן, נכנס שמעון ומבקר; ובמקום שנוטל שכר מי שישב עם החולה לצוות לו [להיות עמו בצוותא] - לא ישב שמעון, אלא מבקרו עומד. ומתר לרפאותו בידו, שזו מצוה היא.

ט. חלתה בהמת ראובן, לא ירפא אותה שמעון; אבל אומר לו: 'עשה לה כך וכך'. ורוחץ עמו באמבטי גדולה, אבל לא בקטנה, מפני שמהנהו בשעה שמגביה עליו המים. וישן עמו במטה בימות החמה, אבל לא בימות הגשמים, מפני שמחממו. ומסב עמו על המטה. ואוכלין על שלחן אחד, אבל לא מקצרה אחת, ולא מאבוס [קערת אכילה מרכזית] שלפני הפועלין - שמא יניח שמעון חתיכה אחת טובה ולא יאכל אותה, כדי שיאכל אותה ראובן, או יקרב אותה לפניו, ונמצא מהנהו; וכן בפרות שבאבוס. אבל אם אכל שמעון מקצרה, שהוא יודע ששפתיחזירנה לבעל הבית יחזור בעל הבית ויניחנה לפני ראובן - הרי זה מתר, ואין חוששין שמא הניח נתח טוב בשבילו.

י. ומתר ראובן לשתות כוס של נחומין מידו של שמעון משל ראובן, וכן כוס של בית המרחץ - שאין בזה הנאה. יא. ואסור ראובן בגחלתו של שמעון, ומתר בשלהבת שלו. יב. היה לשמעון מרחץ או בית הפד משכרין בעיר - אם

אם יש בהן טעם המין האסור, אסורין; ואם לאו, מתירין. י. כיצד? נאסר בכשר או בדין - הרי זה מתר לאכל מרק וירקות שנתבשלו עם הכשר ועם היין, ואף על פי שיש בהן טעם הכשר או טעם היין, ואינו אסור אלא באכילת כשר בפני עצמו, או לשתות יין בפני עצמו.

יא. נאסר בכשר זה או בדין זה, ונתבשל עם הירק - אם יש בירקות טעם הכשר או טעם היין, אסורין; ואם לאו, מתירין; שזה הכשר וזה היין נעשה כמו כשר ונבלות ושקצים וכיוצא בהן. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך, האומר: 'כשר זה אסור עלי' - הרי זה אסור בו, ובמרק שלו, ובתבלין שבו.

יב. נתערב יין זה שאסרו על עצמו בדין אחר, אפלו טפה בחבית - נאסר הכל; מפני שיש לו להשאל על נדרו, נעשה כדבר שיש לו מתירין, שאינו בטל במינו, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

יג. האומר: 'פרות האלו קרבן עלי', או 'קרבן הן לפי', או 'קרבן הן על פי' - הרי זה אסור בחלופיהן [גם התמורה שקיבל אם החליפם] ובגדוליהן; ואין צריך לומר - במשקין היוצאין מהן.

יד. נדר או נשבע 'שאיני אוכל אותן', או 'שאיני טועם אותן' - אם היה דבר שזרעו כלה כשיזרע, כגון חטה ושעורה, הרי זה מתר בחלופיהן ובגדוליהן; ואם היה דבר שאין זרעו כלה בארץ כשיזרע, כגון בצלים ושומים, אפלו גדולי גדולין אסורין. ובין כך ובין כך, משקין היוצאין מהן ספק; לפיכך אם שתה מהן, אינו לוקה.

טו. וכן האומר לאשתו: 'מעשה ידיך עלי קרבן', או 'קרבן הן לפי', או 'קרבן הן על פי' - אסור בחלופיהן ובגדוליהן. 'שאיני טועם', 'שאיני אוכל' - אם היו פרות מעשה ידיה דבר שזרעו כלה, מתר בחלופיהן ובגדוליהן; ואם היה דבר שאין זרעו כלה, אפלו גדולי גדולין אסורין. ולמה לא יבטל העקר האסור בגדוליו שרבו עליו? שהרי הן דבר שיש לו מתירין, שאינו בטל ברכ כמו שבארנו. טז. האוסר פרותיו על חברו, בין בגדר בין בשבועה - הרי גדוליהן וחלופיהן ספק. לפיכך, חברו אסור בגדולי פרות אלו, ובחלופיהן; ואם עבר ונהנה, נהנה.

הלכות נדרים פרק ו

א. האומר לחברו: 'הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה עלי', או 'הנאה המביאה לידי מאכלי אסורה עליך' - הרי זה הנאסר לא ישאל מן האסור נפה ויבכרה [כלי לברירות גרגירים] ורחים ותנור וכל דבר שעושין בו אכל נפש, אבל משאלו נזמים וטבעות וכלים שאין עושין בהן אכל נפש. ואסור לשאל ממנו שק להביא בו פרות, ותמור להביא עליו פרות.

ב. מקום שדרפן שאין משאילין פלים אלא בשכר, אסור לשאל ממנו אף פלים שאין עושין בהן אכל נפש; הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר, ושאל ממנו פלים שאין עושין בהן אכל נפש כדי להראות בהן בפני אחרים

לו בחלקו על ידי אחר. ונמצא כל אחד מהן כשיכנס למרחץ שהוא לכל אנשי העיר, או לבית הכנסת - אינו נכנס לרשות חבירו, אלא לרשות אחרים; שהרי כל אחד מהן נסתלק מחלקו במקום זה, ונתנו במתנה.

ד. היו שניהם שתפין בחצר - אם יש בה דין חלקה [ארבע אמות לכל אחד], הרי אלו אסורין להכנס לה, עד שייחלקו ויפנס כל אחד ואחד לחלקו; ואם אין בה דין חלקה - כל אחד ואחד נכנס לביתו, והוא אומר בתוך שלו נכנס. ובין כך ובין כך, שניהם אסורין להצמיד רחים ותנור ולגדל תרנגולין בחצר זו.

ה. שנים שהיו שתפין בחצר [ו-שאינו בה דין חלוקה], ונדר אחד מהן שלא יתנה בו השני - כופין את הנדר למכור חלקו. נדר שלא יתנה הוא בשני - הרי זה מתיר להכנס לביתו, מפני שברשותו הוא נכנס; אבל אינו יכול להשתמש בחצר, כמו שבארנו.

ו. הנה אחד מן השוק אסור בהנחת אחד משניהם, הרי זה מתיר להכנס לחצר זו - מפני שהוא אומר לו: 'לתוך של חבירך אני נכנס, ואני נכנס לתוך שלך'.

ז. מי שאסר הנחת אמה מן האמות על עצמו - הרי זה מתיר לקח מהן ביותר [בביתו], ולמכור להן בפחות [בחוץ]. אסר הנחתו עליהן - אם שומעין לו שיקח מהן בפחות וימכר ביותר, מתיר; ואין גוזרין פאן שלא ימכר, גזירה שמא יקח - שהרי לא נדר מאיש אחד כדי שגזור עליו, אלא מאמה בלה, שאם [נשם] אי אפשר לו לשא ולתן עם זה, ישא ויתן עם אחר. לפיכך, אם אסר הנחתו עליו - הרי זה משאילין ומלנה אותן; אבל לא ישאל מהן, ולא ילנה מהן.

ח. אסר הנחתו עליהן והנחתו עליו - לא ישא ויתן עמהן; וכן הם לא ישאו ולא יתנו עמו, ולא ישאל ולא ישאל להן, ולא ילנה מהן, ולא ילנה אותן.

ט. אסר על עצמו הנחת בני העיר - אסור להשאל על נדרו לחכם מבני אותה העיר ההיא; ואם נשאל ונתיר לו, הרי נדרו מתיר, כמו שבארנו.

י. מי שאסר הנחת הפריות עליו - הרי זה מתיר להנות בלקט שכחה ופאה ומעשר עני המתחלק בגרנות, אבל לא שבתוך הבית.

יא. מי שאסר הנחתו על הכהנים ועל הלויים - הרי אלו פאין ונוטלין מתנותיהן על פרה; ואם אמר: 'כהנים אלו ולויים אלו' - הרי אלו אסורין, ויתן תרומותיו ומעשרותיו לכהנים ולויים אחרים. והוא הדין במתנות עניים, עם העניים.

יב. מי שהיתה הנחתו אסורה על חבירו, ואין לחבירו מה יאכל - הולך אצל החנוני ואומר: 'איש פלוני אסור בהנחתו ואני יודע מה אעשה'; אם הלך החנוני ונתן לו, ובא ונטל מזה - הרי זה מתיר.

יג. הנה ביתו לבנות, גדרו לגדר, שדהו לקצר, והלך אצל הפועלים ואמר: 'איש פלוני אסור בהנחתו ואני יודע מה אעשה', והלכו הן ועשו עמו, וכאו לזה ונתן להן שכן -

הנה לשמעון בהן תפוסת יד, כגון שהנחת מהן כל שהוא לעצמו ולא שכרו [=השכיר], אפלו הנחת במרחץ אמבטי אחת, ובבית חבד עקל [כלי לסחיטת זיתים] אחד - אסור לראובן להפנס לאותה המרחץ, ולדרוך בגת [=בית-הבד]; ואם לא הניח לעצמו כלום, אלא שכן [=השכיר] הכל - הרי זה מתיר.

יד. ואסור לראובן לאכל מפרות שדה שמעון, ואפלו בשביעית שהכל הפקר - שהרי לפני שביעית נדר. אבל אם נדר בשביעית, אוכל מן הפרות הנוטות חוץ לשדה; אבל לא יכנס לשדה, אף על פי שהקרקע שלו הפקר - גזירה שמא ישהה שם אחר שיאכל, ולא הפקירה אותה תורה אלא כל זמן שהפרות בתוכה.

יד. כמה דברים אמורים? בשאמר לו: 'הנחת נכסי אסורין עליך', או שנושבע ראובן או נדר מנכסי שמעון - בין שהגיעה שביעית, אוכל מן פרות שדהו, שהרי יצאו מרשות שמעון; אבל לא יכנס לשדהו, מן הטעם שבארנו. טו. נאסרה על ראובן הנחת מאכל שמעון בלבד - אם לפני שביעית נאסרה, בין בנדר בין בשבועה - הרי זה יורד לתוך שדהו, אבל אינו אוכל מפרותיו; ואם בשביעית נאסרה - יורד ואוכל, שאין פרות אלו של שמעון, אלא הרי הן הפקר.

טז. ואסור לראובן להשאיל לשמעון - גזירה שמא ישאל ממנו, והרי הוא אסור בהנאתו; וכן אסור להלוותו - גזירה שמא ילוה ממנו; ולא ימכר לו - גזירה שמא יקח ממנו. יז. נדרמנה לו מלאכה עמו, כגון שהיו קוצרין כאחד - עושה ברחוק ממנו; גזירה שמא יסייענו. המדיר את בנו מפני שאינו עוסק בתורה, ונאסר בהנחת אביו - הרי האב מתיר למלאות לו חבית של מים, ולהדליק לו את הנר, ולצלוח לו דג קטן; שאין כונתו אלא להנאה גדולה, ודברים אלו לגבי הבן אינן חשובין.

יח. מי שנושבע או שנדר שלא ידבר עם חבירו - הרי זה מתיר לו לכתב בכתב, ולדבר עם אחר והוא שומע הענין שירצה להשמיעו; וכנה הזור הגאונים.

יום שלישי י"ט אלול ה'תשס"ט

הלכות נדרים פרק ז

א. שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חבירו, בין בנדר בין בשבועה - הרי אלו מתרין להחזיר אבדה זה לזה, מפני שהיא מצוה. ובמקום שדרבן שנוטל שכן המחזיר את האבדה, יפל השכן להקדש - שאם יטל שכן, נמצא נהנה; ואם לא יטל שכן, נמצא מהנה [בביתו].

ב. ומתירין בדברים שהן בשתפות כל ישראל, כגון הר הבית והעזרות והבאר שבאמצע הדרך; ואסורין בדברים שהן בשתפות כל אנשי העיר, כגון הרחבה שבפני המרחץ ובית הכנסת והתבה והספרים.

ג. וכיצד יעשו, כדי שיהיו מתרין בדברים אלו? כל אחד משניהם כותב חלקו לנשיא, או לאחד משאר העם, ומזכה

שגגות שהן מתרין; ואין זה כתולה נדרו בדרך ולא נחקים הדבר - שהרי הסבה שבגללה נדר לא הייתה מצויה [מלכתחילה], וטעות הייתה.

ד. ולא עוד, אלא מי שראה אנשים מרחוק אוכלים תאנים שלו, אמר להם: 'הרי הן עליכם קרבן', כיון שקרב אליהם והביט, והרי הם אביו ואחיו - הרי אלו מתרין; אף על פי שלא פרש הסבה שהדירן בגללה, הרי זה כמי שפרש - שהדבר [=הנסיבות] מוכיח שלא אסר עליהן, אלא שהיה בדעתו שהן זרים. וכן כל כיוצא בזה.

ה. מי שנדר או נשבע, ונולד לו [=נחמדש אצלו] דבר שלא היה בלבו בשעת השבועה או בשעת הנדר - הרי זה אסור, עד שישאל לחכם ויתיר את נדרו. כיצד? אסר את עצמו בהנחת פלוני, או שלא יכנס למקום פלוני, ונעשה אותו האיש סופר, ואותו מקום בית הכנסת - אף על פי שהוא אומר: 'אלו הייתי יודע שנה נעשה סופר ומקום זה יעשה בית הכנסת, לא הייתי נודר או נשבע' - הרי זה אסור להנות ולהכניס, עד שיתיר נדרו כמו שבארנו. וכן כל כיוצא בזה.

ו. כל נדר שהתר מקצתו, התר כלו; והוא הדין בשבועה. כיצד? ראה אנשים מרחוק אוכלין פרותיו, ואמר: 'הרי הן עליכם קרבן', וכשהגיע אליהם, והנה הם אביו ואנשים זרים - הואיל ואביו מתר, כלן מתרין; ואפילו אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: פלוני ופלוני אסורין ואביו מתר' - הרי כלן מתרין. אבל אם אמר כשהגיע אליהם: 'אלו הייתי יודע שאביו בניכס, הייתי אומר: כלכם אסורין חוץ מאביו' - הרי כלן אסורין חוץ מאביו; שהרי גלה דעתו שלא התיר מקצת הנדר, אלא כמו שנדר היה נודר ומתנה על אביו.

ז. וכן האומר: 'היין קרבן עלי, מפני שהיין רע למעים', אמרו לו: 'והרי המיטין יפה למעים' - אם אמר: 'אלו הייתי יודע, לא הייתי נודר', ואפילו אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: החדש אסור והיין מתר' - מתר ביין ובחדש; אבל אם אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: כל היינות אסורות עלי חוץ מן המיטין' - הרי זה מתר במיטין בלבד. וכן כל כיוצא בזה.

ח. כל הנודר או הנשבע, רואין דברים שבגללן נשבע או נדר, ולומדין מהן לאיזה דבר נתבון; והולכין אחר הענין [=הנסיבות], לא אחר כל משמע הדבור. כיצד? היה טעון משא של צמר או של פשתים, והזיע והיה ריחו קשה, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר ופשתים לעולם - הרי זה מתר ללבש בגדי צמר או פשתים ולכסותם [להתכסות בהם], ואינו אסור אלא להפשילן לאחוריו. הנה לבוש בגד צמר ונצטער בלבישתו, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם - אסור ללבש, ומתיר לטעון עליו; ומתיר להתכסות בגדי צמר, שלא נתבון זה אלא לבגד צמר. וכן כל כיוצא בזה.

ט. היו מבקשין ממנו שישא קרובתו, והוא ממאן [=מסרב], ופצרו בו, ונדר או נשבע שלא תהנה בו לעולם,

הרי זה מתר; שנמצא זה שפרע לו חובו, וכבר בארנו שנה מתר לפרע חובו.

יד. היו מהלכין בדרך, ואין לו מה יאכל - נותן לאחר משום מתנה, והלה מתר בה; ואם אין עמהן אחר, מניח על הסלע ואומר: 'הרי הן מפקרין לכל מי שיחפץ', והלה נוטל ואוכל.

טו. נתן לאחר מתנה ואמר לו: 'הרי הסעודה הזו נתונה לך מתנה, ויבוא פלוני שהוא אסור בהנתי, ויאכל עמנו' - הרי זה אסור. ולא עוד, אלא אם נתן לו סתם, וחזר ואמר לו: 'רצונך שיבוא פלוני ויאכל עמנו?' - אם הוכיח סופו על תחלתו, שלא נתן לו אלא על מנת שיבוא פלוני ויאכל - הרי זה אסור; כגון שהיתה סעודה גדולה, והוא רוצה שיבוא אביו או רבו וכיוצא בהם לאכל מסעודה זו, שהרי סעודתו מוכחת עליו שלא גמר להקנות לו. וכן כל כיוצא בזה.

טז. כל מתנה שאם הקדישה [המקבל] לא תהיה מקדשת - אינה מתנה. וכל הנותן לזה מתנה על מנת להקנותה לאחר, הרי זה האחר קנה בעת שיקנה לו הראשון; ואם לא הקנה לו הראשון לאותו האחר, לא קנה לא ראשון ולא שני.

יז. מי שנאסרה הנתי על בעל בתו, והוא רוצה לתת לבתו מעות, כדי שתהיה נהנית מהן ומוציאה אותן בחפציה [צרכיה ורצונותיה] - הרי זה נותן לה ואומר לה: 'הרי המעות האלו נתונין לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעליך בהן רשות, אלא יהיו למה שאת נותנת לפיך', או 'למה שתלבישי', וכיוצא בזה. ואפילו אמר לה: 'על מנת שאין לבעליך בהן רשות, אלא מה שתצאי עשי בהן' - לא קנס הבעל, ומה שתצא תעשה בהן. אבל אם נתן לה מתנה ואמר לה: 'על מנת שאין לבעליך בהן רשות', ולא פרש שתהיה המתנה הזאת לך ולקך, או למה שתצא תעשה בה - הרי קנה אותה הבעל לאכל פרותיה; ודבר זה אסור, שהרי הוא אסור בהנתי חותנו.

הלכות נדרים פרק ח

א. מי שנדר או נשבע, ופרש בשעת נדרו דבר שנדר או נשבע בגללו - הרי זה כמי שתלה נדרו או שבועתו באותו דבר; ואם לא נחקים אותו דבר שנשבע בגללו, הרי זה מתר.

ב. כיצד? נדר או נשבע שאינו נושא אשה פלונית שאביה רע, שאינו נכנס לבית זה שכלב רע בתוכו - מתו, או שעשה האב תשובה - הרי זה מתר; שנה כמי שנדר או נשבע ואמר: 'שלא אשא פלונית ולא אפגס לבית זה, אלא אם בן נסתלק ההוק'. וכן כל כיוצא בזה.

ג. אבל הנודר או הנשבע שאינו נושא פלונית הפעורה, ונמצאת נאה, שחרה ונמצאת לבנה, קצרה [=נמוכה] ונמצאת ארבה [=גבוהה], שאין אשתי נהנית לי שגנבה את פסי ושהפת את בני' ונודע שלא גנבה ולא הכת - הרי זה מתר; מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי

ג. נדר או נשבע מן הכבוש – אם דרך לקרות 'כבוש' לכל הכבושין, הרי זה אסור בכל; ואם אין דרך לקרות 'כבוש' אלא לירק כבוש בלבד, אינו אסור אלא בכבוש של ירק. וכן כל פיוצא בזה.

ד. היו מקצת בני המקום קורין לו כף, ומקצתן אין קורין – אין הולכין אחר הרב; אלא הרי זה ספק נדרים, וכל ספק נדרים להחמיר. ואם עבר, אינו לוקה.

ה. ביצד? נדר מן השמן במקום שמספתקין [=משתמשים] בשמן זית ובשמן שמשמן, ורב אנשי המקום אין קורין 'שמן' סתם אלא לשמן זית, וקורין לשמן שמשמן 'שמן שמשמן', ומעוטן קורין אף לשמן שמשמן 'שמן' סתם – הרי זה אסור בשניהם; ואינו לוקה על שמן שמשמן. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כל דבר שדרך השליח באותו מקום להמלך [=לברר] עליו, הרי הוא בכלל המין שנאמר לשליח סתם. ביצד? מקום שדרךן אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר סתם, ואמר: 'לא מצאתי אלא דגים' – אם נשבע במקום זה או נדר מן הבשר, נאסר אף בבשר דגים. וכן כל פיוצא בזה. ובכל מקום – הנודר מן הבשר אסור בבשר עופות ובקרבנים, ומתיר בהגבים. ואם מראין הדברים [=הנסיבות] בעת שנודר שלא נתפנו זה אלא לבשר בהמה בלבד, או לבשר עוף ובהמה בלבד – הרי זה מתיר בבשר דגים, ואפילו במקום שהשליח נמלך עליהן.

ז. הנודר מן המבשל – מתיר בכיצה שלא נתבשל עד שקפתה [התקשתה], אלא נתגלגלה [=התחממה] בלבד. הנודר ממעשה קדרה [=סיר] – אינו אסור אלא מדברים שמרתיחין אותן בקדרה, כגון ריפות [=גריסים] ולביבות וכיוצא בהן; אסר עצמו מכל היורד לקדרה, הרי זה אסור בכל המתבשלין בקדרה [אפילו שאחרי הבישול נאפים או מיטגנים].

ח. הנודר מן הדגים, מתיר בציר [רוטב דג] ובמריס [שומן דגים] של דגים. הנודר מן החלב – מתיר בקוס, והוא המים הנבדלין מן החלב; נדר מן הקוס, מתיר בחלב. נדר מן הגבינה, אסור בה בין מליחה בין תפלה.

ט. הנודר מן החטים, אסור בהן בין חיין בין מבשלים. 'חטה חטים שאיני טועם', אסור בהן בין קמח בין פת; 'חטה שאיני טועם', אסור בה באפיה [חטה], בלשון יחיד, מתייחסת לפת] ומתיר לכוס [גרגרי חיטה]; 'חטים שאיני טועם', מתיר באפיו ואסור לכוס; 'חטה חטים שאיני טועם', אסור בין באפיו בין לכוס. והנודר מן הדגן או מן התבואה, אינו אסור אלא מחמשת המינין [מיני דגן].

י. הנודר מן הירק, מתיר בדלועין. מן הפרישין [=כרתים], מתיר בקפלוטות [סוג של כרתי שמקורו בארץ]. הנודר מן הקרוב – אסור במים שנתבשל בו הקרוב, שהרי מי השלקות כשלקות. נדר ממי השלקות, מתיר בשלקות עצמן. הנודר מן הרטב, מתיר בתבלין שבו; מן התבלין, מתיר ברטב. הנודר מן הגריסין, אסור במקפה [=תבשיל סמיר] של גריסין.

וכן המגרש את אשתו, ונשבע או נדר שלא תהנה בו לעולם – הרי אלו מתרות להנות לו, שאין פונתו אלא לשם אישות.

י. וכן הקורא לחברו שיסעד אצלו, ומאן, ונשבע או נדר שלא יכנס לביתו, ולא ישתה לו טפת צונן – הרי זה מתיר להכנס לביתו ולשתות לו צונן; שלא נתפנו זה אלא שלא יאכל וישתה עמו בסעודה זו. וכן כל פיוצא בזה.

יא. האומר לחברו: 'לבייתך איני נכנס, ושדרך איני לוקח', בין בנדר בין בשבועה, ומת או מכרן לאחר – הרי זה מתיר להכנס לבית, ולקח השדה מן היורש או מן הלוקח; שלא נתפנו זה, אלא כל זמן שהן ברשותו. אבל אם אמר: 'לביית הנה איני נכנס, ושדה זו איני לוקח', ומת או מכרן לאחר – הרי זה אסור.

יב. אומר לחברו: 'השאלני פרתך', אומר לו: 'אינה פנויה', נשבע או נדר ואמר: 'שדי איני חורש בה לעולם' – אם היה דרכו לחרש בידו, הוא אסור וכל אדם מתיר לחרש לו בה; ואם אין דרכו לחרש בידו, הוא וכל אדם אסורין. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

יג. מי שנשבע או נדר שישא אשה, או שיקנה בית, או שיעצא בשירה [לדרך ארוכה], או יפרש [=יפליג] בים – אין מחיבין אותו לשא או לקנות או לצאת מיד, אלא עד שימצא דבר ההגון [=מתאים] לו. ומעשה באשה שנודרת שכל מי שיתבע אותה תנשא לו, וקפצו עליה בני אדם שאינן הגונים לה; ואמרו חכמים: 'לא נתפנה זו אלא לכל מי שיתבע אותה מן ההגונים לה'. וכן כל פיוצא בזה.

יד. המדיר את חברו, או שנשבע, ואמר לו: 'שתבוא ותטל לכניך כר אחד חטים, או שתי חביות של יין' – הרי זה יכול להתיר נדרו בלא שאלה לחכם, ויאמר לו: 'כלום נתפנתה אלא לכבדני, כבודי שלא אטל, וכבר הגיע אלי כבוד שנודרת בשבילי'. וכן הנודר או הנשבע שאין אתה נהנה לי, אם אין אתה נותן לכני כור של חטים ושתי חביות של יין' – הרי זה יכול להתיר נדרו שלא בשאלת חכם, ויאמר: 'הריני כאלו נתקבלתי והגיעו לידי'. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות נדרים פרק ט

א. בנדרים – הלוח אחר לשון בגי אדם באותו מקום, ובאותה לשון, ובאותו זמן שנודר או נשבע בו. ביצד? נדר או נשבע מן המבשל – אם דרך אותו מקום באותה לשון באותו זמן שקוראין 'מבשל' אפילו לצלי ולשלוק [שנתבשל יותר מהארץ], הרי זה אסור בכל; ואם אין דרך לקרות 'מבשל' אלא לבשר שנתבשל במים ובתבלין, הרי זה מתיר בצלי ובשלוק. וכן המעשן, והמבשל בחמי טבריה, וכיוצא בהן – הולכין בו אחר הלשון של בני העיר.

ב. נדר או נשבע מן המליח – אם דרך לקרות 'מליח' לכל המלוחין, הרי זה אסור בכל המלוחין; ואם דרך שאין קוראין 'מליח' אלא לדג מליח בלבד, אינו אסור אלא בדג מליח.

הראש' [ובקטנים [שכינויים 'גלויי הראש']; ואם דרךן לקרות שחרי הראש לכל, אסור בכל.

כ. נדר משוכחי שבת - אסור בישראל ובכותיים [=שומרונים]. נדר מעולי ירושלים - אסור בישראל, ומתור ככותיים; שלא נתפנו זה אלא למי שמצוה עליו לעלות לירושלים. הנדר מבני נח - מתור בישראל; שאין נקראין 'בני נח' אלא שאר האמות.

כא. נדר מזרע אברהם - מתור בבני ישמעאל ובבני עשו, ואינו אסור אלא בישראל, שנאמר: "כי ביצחק יקרא לך זרע", והרי יצחק אמר ליצחק: "ויתן לך את ברכת אברהם".

כב. נדר מן הערלים - מתור בערלי ישראל, ואסור במולי אמות העולם; נדר מן המולים - אסור בערלי ישראל, ומתור במולי אמות העולם; שאין הערלה קרויה אלא לשם גויים, שנאמר: "כי כל הגויים ערלים"; ואין פונתו של זה אלא למי שהוא מצוה על המילה, ולמי שאינו מצוה עליה.

כג. הנדר מישראל, אסור בגרים; מן הגרים, מתור בישראל. הנדר מישראל, אסור בכהנים ובלוויים; מן הכהנים ומן הלוויים, מתור בישראל. הנדר מן הכהנים, מתור בלוויים; מן הלוויים, מתור בכהנים. הנדר מבניו, מתור בבני בניו. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן, דין הנדר והנשבע אחד הוא.

יום רביעי כ' אלול ה'תשס"ט

הלכות נדרים פרק י

א. הנדר או הנשבע 'שאיני טועם היום', אינו אסור אלא עד שתתחשף [=עד הלילה]; 'שאיני טועם יום אחד', אסור מעת לעת משעת נדרו. לפיכך, הנדר 'שאיני טועם היום' - אף על פי שהוא מתור משתחשף, לא יאכל משתחשף עד שישאל לחכם; גזרה שמה ישבע פעם אחרת 'יום אחד' ויאכל משתחשף, שהרי אין כל העם יודעין הפרש שבין זה לזה.

ב. נדר 'שאיני טועם יום' - הרי זה ספק, ואסור מעת לעת כאומר 'יום אחד'; ואם אכל אחר שחשכה, אינו לוקה. 'שאיני טועם שבת זו' - הרי זה אסור בשאר ימי השבת וביום השבת, והרי הוא מתור מאחד בשבת; 'שאיני טועם שבת אחת' - הרי זה אסור שבועת ימים, מעת לעת. אמר 'שבת' סתם, ולא פרש לא אחת ולא זו - הרי זה ספק, ואסור שבועת ימים מעת לעת; ואם אכל אחר השבת - אינו לוקה, כמו שבארנו.

ג. 'שאיני שותה חדש זה' - אסור בשאר החדש; אכל ביום ראש חדש יהיה מתור, אף על פי שהיה חדש חסר. 'שאיני טועם חדש אחד' - אסור שלשים יום גמורים, מעת לעת. נדר 'חדש' סתם - אסור שלשים יום מעת לעת, מספק.

ד. 'שאיני אוכל בשר שנה זו' - אפלו לא נשאר מן השנה אלא יום אחד, אין אסור אלא אותו היום; וביום ראש

יא. הנדר מפרות הארץ - אסור בפרות הארץ, ומתור בכמהין [סוג פטריות שבתוך האדמה] ופטירות; ואם אמר: 'כל גדולי קרקע עלי' - אסור אף בכמהין ופטירות; אף על פי שאינן יונקין מן הקרקע, גדלין הן בקרקע.

יב. הנדר מפרות שנה - אסור בכל פרות השנה, ומתור בגדיים וטלאים ובחלב ובביצים ובגוזלות; ואם אמר: 'גדולי שנה עלי', אסור בכלן. הנדר מפרות הקיץ, אין אסור אלא בתאנים.

יג. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן - הנהר בעקר הגדול, שהוא: בנדרים - הלוף אחר לשון בני אדם שבאותו מקום, באותה לשון, ובאותו זמן. ועל פי העקר זה תורה ותאמר: 'זה הנדר אסור בדבר פלוני, ומתור בדבר פלוני'. **יד.** הנדר מן הענבים, מתור בזין ואפלו התדש; מן הזיתים, מתור בשמן; מן התמרים, מתור בדבש תמרים; מן הסתנוניות [ענבים חמוצים], מתור בחמץ סתנוניות. מן הזין, מתור בזין תפוחים; מן השמן, מתור בשמן שמשמן; מן הדבש, מתור בדבש תמרים; מן החמץ, מתור בחמץ סתנוניות; מן הירק, מתור בירקות שדה [שצמחו מעצמם בשדה] - מפני שכל אלו, שם לוי הם, והוא לא נדר אלא משם שאינו לוי באותו מקום. וכן כל כיוצא בזה.

טו. הנדר מן הכסות [=בגד], מתור [באריגים גסים שאינם ראויים ללבישה] בשק וביריעה ובחמילה [יריעה להגנה מגשם]. הנדר מן הבית - אסור בעליה, שהעליה בכלל הבית; נדר מן העליה, מתור בבית. הנדר מן המטה - אסור בדרגש, שהוא כמו מטה קטנה; נדר מן הדרגש, מתור במטה. וכן כל כיוצא בזה.

טז. הנדר שלא יכנס לבית זה, הרי זה אסור מן האגף [מקום הגפת הדלת] ולפנים; נדר שלא יכנס לעיר זו - מתור להכנס לתחומה [אלפיים אמה - תחום שבת], ואסור להכנס לעבורה [בית הנמצא בתוך שבעים אמה ושני שליש של העיר]. **יז.** הנדר הניה מבני העיר, ובא אדם ונשתהה שם שנים עשר חדש - הרי זה אסור להנות ממנו; פחות מכאן, מתור. נדר מישבי העיר - כל ששהה שם שלשים יום, אסור להנות ממנו; פחות מכאן, מתור.

יח. הנדר מן המים הנמשכין ממעין פלוני - אסור בכל הנקרות היונקות ממנו [בעקיפין], ואין צריך לומר הנמשכות [ישירות]; אף על פי שנשתנה שם, ואין קוראין אותם אלא 'נהר פלוני' ו'באר פלונית', ואין מלוין אותן לשם המעין הנדור - הואיל והוא עקרון [מקורם], אסור בכל. אכל אם נדר מנהר פלוני או ממעין פלוני - אינו אסור אלא בכל הנקרות הנקראות על שמו.

יט. הנדר מירודי הים - מתור ביושבי היבשה; מיושבי היבשה - אסור בירודי הים, אף על פי שהם מפרשים [=מפליגים] באמצע הים הגדול; שירודי הים בכלל יושבי היבשה. הנדר מרואי החמה - אסור בסומין, שלא נתפנו אלא ממי שהחמה רואה אותן. נדר משחורי הראש - אסור בקרחים ובכעלי שיבות, ומתור בנשים [שכינויים 'מכוסות

יב. מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה: 'שאין את נהנית לי מכאן ועד הפסח, אם תלכי לבית אביך מהיום ועד ספות' - הרי זו אסורה להנות לו מיד, גזרה שמא תלך. ואם הלכה לפני הפסח, והרי הוא מהנה אותה לפני הפסח - הרי זה לוקה. עבר הפסח [וכבר נהנית ממנו], אף על פי שהלך [=שעבר זמן] התנאי [שהתייחס לזמן החולף] - הרי זה אסור לנהג חלין בנדרו, ולהניחה שתלך ותהנה; אלא נוהג בה אסור עד החג כמו שנגזר, ואף על פי שתלה הנדר באסור זמן שעבר. וכן כל פיוצא בזה. ואם הלכה אחר הפסח [אבל לא נהנית ממנו קודם לפסח], אינה אסורה מלהנות לו.

יג. אמר לה: 'שאין את נהנית לי עד החג, אם תלכי לבית אביך עד הפסח' - אסורה להנות מיד. ואם הלכה לפני הפסח, ונמצא מהנה אותה - הרי זה לוקה; ואסורה בהנחתו עד החג, ומתרת לילך לבית אביה משהגיע הפסח.

הלכות נדרים פרק יא

א. קטן בן שתיים עשרה שנה ויום אחד, וקטנה בת אחת עשרה שנה ויום, שנשבעו או שנגזרו, בין נדרי אסר בין נדרי הקדש - בודקין אותן ושואלין אותן: אם ידעו לשם מי נדרו ולשם מי הקדישו ונשבעו - נדריהן קיימין והקדשן הקדש; ואם לא ידעו - אין דבריהם כלום. וצריכין בדיקה כל השנה כלה - שהיא שנת שתיים עשרה לקטנה, ושנת שלש עשרה לקטן.

ב. פיצד? הרי שנגזרו או שהקדישו בתחלת שנה זו, ושאלו אותם ונמצאו יודעין, ונתקיים נדרם, ונגזרו נדר אחר, אפלו בסוף שנה זו - צריכין בדיקה, ואחר כך יתקיים; ואין אומרים: 'הואיל ונמצאו יודעין בתחלת השנה, אין צריכין בדיקה', אלא בודקין כל השנה הזו כלה.

ג. קדם הזמן הזה - אף על פי שאמרו: 'יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו' - אין נדריהם נדרים, ואין הקדשן הקדש. ואחר הזמן הזה, שנמצא הפן בן שלש עשרה שנה ויום אחד, והבת בת שתיים עשרה שנה ויום אחד - אף על פי שאמרו: 'אין אנו יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו' - דבריהן קיימין, והקדשם הקדש ונדריהם נדרים, אף על פי שלא הביאו שתי שערות. וזו היא 'עונת הנדרים' האמורה בכל מקום.

ד. הואיל והגיעו לשני הגדולים - נדריהם קיימין, אף על פי שלא הביאו סימנין, ועדין לא נעשו גדולים לכל דבר; ודבר זה מדברי תורה, שהמפלא [קטן היודע כבר להפלות ולהתייחס ברצינות למוצא פיו] הסמוך לאיש - הקדשו הקדש ונדריו נדרים. אף על פי שנדריהם קיימין, אם חללו נדרן, או נשבעו והחליפו - אינן לוקין, עד שיגדילו ויביאו שתי שערות.

ה. הקדישו, ובא הגדול ונהנה מן ההקדש שהקדישו - לוקה; מפני שנדריהן נדרים מן התורה, כמו שבאנו. ו. במה דברים אמורים, שבת שתיים עשרה שנה ויום אחד נדריה קיימין? בשלא היתה ברשות האב או ברשות

השנה, מתר. וראש השנה לנדרים, הוא יום ראש חדש תשרי. 'שאיני אוכל שנה אחת' - הרי זה אסור שנה תמימה, מיום ליום; ואם נתעברה השנה, אסור בה ובעבורה. 'שאיני אוכל שנה' - הרי זה אסור מיום ליום מספק, כמו שבאנו.

ה. 'שאיני שותה יין שבווע זה' - אסור בשאר שני השבוע, ובשנת השמטה; ואינו מתר אלא מראש השנה של מוצאי שביעית. 'שאיני שותה יין שבווע אחד' - אסור שבע שנים גמורות, מיום ליום. אמר 'יוכל זה' - אסור בשאר שני היובל, ובשנת החמשים עצמה.

ו. 'שאיני שותה יין עד ראש חדש אדר' - אם היתה שנה מעברת, ולא ידע שהיא מעברת כשנגזר - אינו אסור אלא עד ראש חדש אדר ראשון; ואם נדר עד סוף אדר, הרי זה אסור עד סוף אדר שני. ואם ידע שהשנה מעברת, ונגזר עד ראש חדש אדר - אסור עד ראש חדש אדר שני.

ז. האוסר עצמו בדבר עד הפסח - בין שאמר 'עד לפני הפסח', בין שאמר 'עד הפסח' - אינו אסור אלא עד שיגיע בלבד; ואם אמר: 'עד שיהיה הפסח' - הרי זה אסור עד שיצא הפסח. אמר 'עד הקציר' או 'עד הבציר', או שאמר 'עד שיהיה הקציר' או 'הבציר' - אינו אסור אלא עד שיגיע.

ח. זה הכלל: כל שזמנו קבוע ונגזר עדיו, אינו אסור אלא עד שיגיע; ואם נדר עד שיהיה, הרי זה אסור עד שיצא וכל שאין לו זמן קבוע, כגון זמן הקציר והבציר - בין שנגזר עדיו, בין שנגזר עד שיהיה, אינו אסור אלא עד שיגיע.

ט. האוסר עצמו בדבר עד הקיץ - הרי זה אסור עד שיתחילו אנשי המקום שנגזר בו להכניס כלכלות [=סלי] תאנים; 'עד הקציר' - עד שיתחילו העם לקצר קציר חטים, אבל לא קציר שעורים. פרש ואמר: 'עד שייעבר הקיץ' - הרי זה אסור עד שיכפלו [=יקפלו] העם רב המחצלאות שבמקצה [שטח יבוש של תאנים], שמינבשין עליהן תאנים וענבים לעשותן גרוגרות [תאנים יבשות] וצמזקים; הכל לפי מקום נדרו של נדר.

י. פיצד? הרי שנגזר בבקעה ואסר עצמו בדבר עד הקיץ, ועלה להר - אינו מסתכל בקיץ של מקום שהוא בו עתה, אם הגיע אם לא הגיע, אלא בקיץ של מקום שנגזר בו, ועליו הוא סומך. וכן כל פיוצא בזה.

יא. האוסר עצמו בדבר עד הגשם - הרי זה אסור עד זמן הגשמים, שהוא בארץ ישראל ראש חדש כסלו. הגיע זמן הגשמים - הרי זה מתר, בין ירדו גשמים בין לא ירדו; ואם ירדו גשמים משבצה עשר במרחשון, הרי זה מתר. ואם אמר 'עד הגשמים' [לשון רבים, אזי לא די בזמן הגשמים אלא] - הרי זה אסור עד שירדו הגשמים; והוא שירדו מזמן רביעה [כינוי למטר - כלומר המועד השני לירידת המטר] שניה, שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכין לה, משלשה ועשרים במרחשון ואילך. ואם פרש ואמר: 'עד שיפסקו הגשמים' - הרי זה אסור עד שייעבר הפסח, בארץ ישראל ובמקומות שהן כמותה.

נתרונקנה [-מהבעל ועברה-] רשות לאב, והאב יכול להפר; שמע הארוס וקנס, ומת בו ביום, או ששמע ושתק, ומת ביום שלאחריו - אין האב יכול להפר.

יז. גרשה הארוס אחר ששמע - הרי זה ספק, אם הגרושין כשתיקה, ויפר האב עם הבעל האחרון שיארוס בו ביום, או הגרושין כמו שקנים ארוס ראשון, שפכר נתקנמו הנדרים.

יח. שמע האב והפר לה ומת האב, ואחר כך שמע הבעל - אפלו שמע הבעל קדם שמימות האב, לא נתרונקנה רשות לבעל, ואינו יכול להפר לעולם אחר מות האב; שאין הארוס מפר אלא בשתפוט.

יט. שמע ארוס והפר לה ומת, ואחר כך שמע האב, או ששמע האב והפר לה, ומת הבעל קדם שישמע - אין האב לבדו יכול להפר נדרים אלו שנראו לארוס ראשון, אלא בשתפוט ארוס אחרון, אם נתאסרה בו ביום, כמו שבארנו.

כ. נדרה והפר לה אביה לבדו, ולא שמע הארוס עד שנכנסה לרשותו - אינו יכול להפר; שאין הבעל מפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת; אלא קדם שתכנס לרשותו, הוא שמפר בשתפוט האב. לפיכך היה דרך תלמידי חכמים - עד שלא תצא בתו מרשותו, אומר לה: 'כל נדרים שנדרת בתוך ביתי, הרי הן מופרין'.

כא. וכן הבעל - עד שלא תכנס לרשותו, אומר לה: 'כל נדרים שנדרת משאארסתיך עד שלא תכנסו בתוך ביתי, הרי הן מופרין'; שהבעל מפר נדרי אשתו, אף על פי שלא שמע אותם.

כב. הלך האב עם שלוחי הבעל, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל - עדין אביה ובעלה מפרין נדריה. מסר האב לשלוחי הבעל, או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל - אין האב יכול להפר, שהרי יצאת מרשותו, ולא הבעל יכול להפר, שאין הבעל מפר בקודמין, כמו שבארנו.

כג. שומרת יכם - אפלו עשה בה יכמה מאמר [קידושי יבמה], ואפלו יכם אחד ליכמה אחת - אינו מפר נדרי יבמתו [כי אינו קונה אותה מן התורה-], עד שיקבא עליה.

כד. היתה יבמתו נערה מארשה לאחיו, ואביה קנס - אין היכם עם האב מפרין נדריה כאחת, אלא האב לבדו הוא שמפר כל שתדר; ואפלו עשה בה היכם מאמר, אינה פנערה מארשה - שאין המאמר קונה ביכמה קנן גמור, כמו שבארנו.

כה. נערה שהשיאה אביה, ונתאלמנה או נתגרשה מן הנשואין - הרי זו פיתומה בחיי האב, ואין האב מפר נדריה, ואף על פי שעדין היא נערה.

כו. נערה מארשה שנדרה, ולא שמעו נדרה אביה ובעלה עד שבגרה, או עד שנעשית יתומה בחיי האב - הרי נדריה קמיין; ואין הבעל יכול להפר [כשבגרה] - שהרי יצאת מרשות אביה שהוא מפר עמו בשתפוט, ועדין לא נכנסה לרשות הבעל [עד שתכנס לחופה].

הבעל; אבל אם היתה ברשות האב - אפלו הגדילה, והרי היא נערה - אביה מפר כל נדריה וכל שבועות שתשבע ביום שמעו, שנאמר: "כל נדריה ואסריה וגו' כי הניא אביה אתה".

ז. ועד מתי האב מפר? עד שתבגר [בת י"ב וששה חדשים]. בגרה - אינו מפר לה, והרי כל נדריה ושבועותיה כנגד אלמנה וגרושה, שנאמר בהן: "כל אשר אסרה על נפשה, יקום עליה".

ח. ומאימתי מפר הבעל נדרי אשתו ושבועותיה? משתכנס לחפה. והוא מפר לעולם, עד שיגרשנה ויגיע הגט לידה. היתה מגרשת מספק, לא יפר לה; נתן לה גט על תנאי או לאחר זמן, לא יפר בימים שבינתיים. וכן מי ששמעה שמת בעלה, ונשאת, והרי בעלה קנים, וכל פיוצא בה - אין הבעל הראשון ולא האחרון מפרין נדריה; היתה מחיבי לאוין, ואין צריך לומר מחיבי עשה, והפר נדריה - הרי אלו מופרין.

ט. נערה מארשה - אין מפר נדריה, אלא האב עם הבעל כאחד; ואם הפר האחד לבדו, אינו מפר. הפר הבעל לבדו, ועברה על נדרה קדם שיפר האב - אינה לוקה.

י. מת הארוס - חזרה לרשות אביה, וכל שתדר - האב מפר, כשהיה קדם שתארוס. מת האב אחר שנתארוסה, ונדרה [אפילו-] אחר מותו - אין הבעל מפר; שאין הבעל מפר נדרי אשתו עד שתכנס לחפה.

יא. נערה ארוסה שנדרה, ושמע אביה ולא שמע ארוסה, ונתגרשה בו ביום, ונתארשה לאחר בו ביום, אפלו למאה - אביה ובעלה האחרון מפרין נדריה שנדרה בפני ארוס ראשון; מפני שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת, שעדין היא ברשות האב מפני שהיא נערה.

יב. אבל האשה הנשואה שנדרה, ולא הפר לה בעלה, וגרשה בו ביום, והתזירה בו ביום - אינו יכול להפר; שהרי יצאת לרשות עצמה אחר שנדרה. אף על פי שנדרה ברשותו, והיא עתה ברשותו - הואיל ויצאת לרשות עצמה בינתיים, נתקנמו נדריה.

יג. נערה מארשה שנדרה, ולא שמע אביה ולא בעלה, ונתגרשה ונתארוסה לאחרים, אפלו לאחר כמה ימים - כשישמע האב והארוס האחרון - מפרין נדריה שנדרה בפני ארוס הראשון, הואיל ולא שמע אותם הארוס הראשון.

יד. נערה מארשה שנדרה, ושמע אביה לבדו והפר לה, ומת הארוס קדם שישמע, ונתארוסה בו ביום, אפלו למאה - אביה וארוסה האחרון מפרין נדריה שנדרה בפני ארוס ראשון שמת קדם שישמע.

טו. שמע ארוס ראשון, והפר ומת, ואחר כך שמע האב, ונתארוסה לאחר בו ביום - אביה עם הארוס האחרון מפרין נדריה.

טז. שמע אביה ולא שמע הארוס, ומת בו ביום הארוס, או ששמע גם הארוס והפר או שתק, ומת בו ביום -

הלכות נדרים פרק יב

א. כל הנדרים והשבועות - האב מפר ביום שמעו, שנאמר: "כל נדריה ואסריה". אבל הבצל אינו מפר אלא כל נדרים ושבועות שיש בהן ענוי נפש, או שהן בדברים שבינו לבניה, כגון שנשבעה או שנדרה שלא תכחל [איפור לעיניים], או שלא תתקשט - שנאמר: "בין איש לאשתו".

ב. ומה בין נדרים שיש בהן ענוי נפש, לדברים שבינו לבניה? שהנדרים שיש בהם ענוי נפש - מפר לעצמו ולאחרים; ושבינו לבניה - לעצמו מפר, לאחרים אינו מפר. ג. כיצד? נדרה שלא לאכל בשר, מפר לה ותהיה מתרת לאכל עם כל אדם לעולם. אסרה עליה תשמיש כל איש שבעולם, יפר חלקו ותהיה משמשתו; וכשימות או יגרשנה, הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם. וכן כל פיוצא בזה.

ד. אחד ענוי גדול, ואחד ענוי קטן, ואחד ענוי שהוא לזמן מרבה, או לפי שעה - הכל מפר הבצל.

ה. כיצד? נדרה או נשבעה שלא תרחץ היום, או שלא תשתה יין היום, או שלא תאכל דבש היום, וכן אם נדרה שלא תכחל היום, או שלא תלבש רקמה [=בגד מפואר] היום - מפר. וכן כל פיוצא באלו. אפלו נדרה ממאכל רע, או ממין שלא טעמה אותו מזמיה - הרי זה יפר.

ו. נדרה משתי כפרות, באחת יש לה ענוי, ובאחת אין לה כה ענוי [כי בכל מקרה אינה מתכוונת לאוכלה מסיבה כלשהי] - מפר לזו שמתענה בה, ואינו מפר לזו שאין בה ענוי.

ז. נדרה שלא תאכל תאנים של מדינה זו, יפר משום דברים שבינו לבניה - שעסק [=טירח] גדול הוא לו להטפל ולהביא לה ממדינה אחרת. לפיכך אם מת או גרשה, או שהביא לה איש אחר מפרות אותה מדינה - הרי אלו אסורין עליה; שאינו מפר לאחרים בדברים שבינו לבניה.

ח. וכן אם נדרה שלא להנות לבריות - אף על פי שאין הבצל בכלל, יש לו להפר משום דברים שבינו לבניה, שלא יהיה זקוק להאכילה משלו בלבד. וכן אם אסרה הנתיחה על אמה כלה, כגון כל היהודים או כל הישמעאלים - הרי זה יפר.

ט. האשה שאמרה לבעלה: 'הנאת תשמישי אסורה עליך' - אינו צריך להפר; הא למה זה דומה? לאוסר פרות חבירו על בעל הפרות. וכן הוא שאמר לה: 'הנאת תשמישי אסורה עליך' - לא אמר כלום; מפני שהוא משעבד לה בשאר כסות ועונה, כמו שבארנו בהלכות אישות. אבל אם אמרה לו: 'הנאת תשמישך אסורה עלי' - צריך להפר; ואם לא הפר - הרי זה אסור לשמשה, שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו.

י. אמרה: 'יקדשו ידי לעושיהן' [לקב"ה], או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה - אינו נאסר במעשה ידיה, מפני שידיה משעבדין לו; אף על פי שאמרו: 'השתורר [של עבד] והתקמן [בזמן איסור] וההקדש מקיעין השעבוד',

חכמים עשו חזק לשעבוד הבעל, שאינה יכולה להפקיעו, מפני שהוא מדבריהם. אבל צריך הוא להפר, שמה יגרשנה ותהיה אסורה לחזר לו.

יא. נשבעה או נדרה שלא יהנה בה לא אבי בעלה ולא אחיו ושאר קרוביו - אינו כולל להפר; וכן אם נדרה 'שלא אתן מים לפני בהמתך, ותכן לפני בקרך', וכיוצא בדברים אלו שאין בהן ענוי, ואין מדברים שבינו לבניה, ואין ממלאכות שהיא חייבת בהן - הרי זה אינו יכול להפר.

יב. יש לבעל ולאב להפר נדרים שעדין לא חלו, ולא נאסרה בהן. כיצד? כגון שאמרה: 'היין אסור עלי, אם אלך למקום פלוני' - הרי זה מפר, אף על פי שעדין לא הלכה ולא נאסרה. וכן כל פיוצא בזה.

יג. האב או הבעל שאינן שומעין - אינן מפרין, אף על פי שהבעל מפר נדרים שלא שמעו; הראוי [=המסוגל] לשמע, אין השמיעה מעבכת בו.

יד. השוטה אינו מפר, בין אב בין בעל. הקטן אין לו אישות, לפיכך אינו מפר. והבעל מפר נדרים שתי נשיו באחת; וכן האב מפר נדרים שתי בנותיו באחת.

טו. הפרת נדרים כל היום, ואינה מעת לעת. כיצד? נדרה בתחלת ליל שני, הרי זה מפר אותו הלילה, וכל יום שני; נדרה ביום שני בתחלת היום, מפר כל אותו היום. נדרה בסוף היום עם חשכה - אם הפר לה עד שלא תחשך, מופר; ואם לא הפר לה עד שתחשך, אינו יכול להפר.

טז. ומה הוא זה שכתוב בתורה, "מיום אל יום"? ללמד שמפר בלילה, אם נדרה בלילה; וכן מפר כל היום [כלומר מתחיל מהלילה ונמשך למחרת], כמו שבארנו. נדרה ושהת [וחלפן] כמה ימים, ואחר כך שמע האב או הבעל - הרי זה מפר ביום שמעו, וכאלו נדרה בעת שמעו, שנאמר: "ביום שמעו", לא ביום נדרה בלבד.

יז. נערה מארשה שנדרה, ושמע אביה והפר לה, ולאחר ימים שמע הארוס, והפר ביום שמעו - אין זה מופר, שנאמר: "ואם הנא אביה אותה ביום שמעו וגו', ואם היו תהיה לאיש, ונדרה עליה וגו', ושמע אישה ביום שמעו וגו' - הא למדת, שאחר שהפר האב ושמע הארוס, הרי זה מפר ביום שמעו האב. והוא הדין אם שמע ארוס והפר, ואחר כמה ימים שמע האב והפר ביום שמעו - שאינו מופר. ומנין שבנערה מארשה הכתוב מדבר? שהרי הוא אומר למטה: "ואם בית אישה נדרה וגו' ושמע אישה והחריש לה" וגו' - מכיל, ש"איש" האמור למעלה - ארוס, כמו שבארנו.

יח. שמע האב או הבעל, ושתק כדי לצערה - אף על פי שלא היה בלבו לקים נדרה - הואיל ועבר היום ולא הפר ולא בטל, נתקמו נדריה. נדרה, והפר לה האב או הבעל, והיא לא ידעה שהפר, ועברה על נדרה או על שבועתה בידון - הרי זו פטורה. ואף על פי שנתכונה לאסור, הואיל ונעשה ההתר - פטורה; ועל זה נאמר: "ויה' יסלח לה, כי הנא אביה אותה". ומכין אותה מפת מרדות [מלקות מדרבנן], מפני שנתכונה לאסור.

שיאמר בחל - אלא מבטל בלבד, ואומר לה: 'טלי אכלי', 'טלי שתי', וכיוצא בזה.

ט. האומר לאשתו או לבתו: 'כל נדרים שתדרי מכאן ועד שאבוא ממקום פלוני, הרי הן קמיני', או 'הרי הן מופריני' - לא אמר כלום. עשה שליח להפר לה, או להקים לה - אינו כלום, שנאמר: "אִישָׁה יִקְיָמְנוּ, וְאִישָׁה יִפְרְנוּ"; וכן האב - בעצמו, לא בשלוחו.

י. אסרה עצמה בתאנים וענבים, בין בנדר בין בשבועה, בין שאסרה עצמה בכל המין, בין שאמרה 'תאנים וענבים אלו', וקים לתאנים והפר לענבים, או שקים לענבים והפר לתאנים - מה שקים קים, ומה שהפר מופר; וכן כל פיוצא בזה. ואין אומרינן בהפרה, 'נדר שהופר מקצתו הופר כלו', כדרך שאומרינן בהתרה.

יא. מי שנדרה אשתו, ושמע והתפס עצמו בנדרה - אינו יכול להפר, שהרי קים לה; נדר הוא, והתפסה עצמה בנדרו - מפר את שלה, ושלו קים.

יב. כיצד? שמע אשתו או בתו אומרת: 'הריני נזירה', ואמר: 'ואני' - אינו יכול להפר, ושניהם נזירים; אמר הוא: 'הריני נזיר', ושמצה היא ואמרה: 'ואני' - מפר לה, ושלו קים. וכן כל פיוצא בזה.

יג. נדר לעצמו, והדירה כמותו, ונמר בלבד להדירה, ואמרה 'אמן' - הרי זה אינו יכול להפר; ואם נדר והדירה דרך שאלה, לידע מה בלבד, כמי שאמר לה: 'התדרי בנדר זה להיות כמותי או לא? ואמרה 'אמן' - הרי זה מפר לה.

יד. כיצד? אמר לה: 'הריני נזיר, ואת', כלומר: 'ואת נזירה כמותי', ואמרה 'אמן' - אינו יכול להפר לה; אמר לה: 'הריני נזיר; ומה תאמרי, האת נזירה כמותי? ואמרה 'אמן' - הרי זה יפר. ואם הפר לה - שלו בטל, שזה כמי שתלה נדרו בנדרה. אמרה לו: 'הריני נזירה, ואתה', ואמר 'אמן' - אינו יכול להפר. וכן כל פיוצא בזה.

טו. האשה שנדרה, ושמע אביה או בעלה והפר לה - שלה מופר, וזה שהתפס עצמו - חיב.

טז. האשה שאין לה בעל ואינה ברשות אב, ואמרה: 'הרי הבשר אסור עלי לאחר שלשים יום', ונשאת בתוך שלשים יום - אף על פי שבשעה שחל הנדר הרי היא ברשות הבעל, אינו יכול להפר, שבשעת הנדר לא היתה ברשותו; ועל זה נאמר: "וְנָדַר אֶלְמִנָּה וּגְרוּשָׁה" וגו'; ואפלו היתה מארסת לו בשעת הנדר - שאין הבעל מפר בקודמין, כמו שבארנו.

יז. נדרה תחת בעלה שיהיה הבשר אסור עליה לאחר שלשים יום, או שתהיה נזירה לאחר שלשים יום, והפר לה בעלה, ומת או גרשה בתוך שלשים יום - אף על פי שבשעה שהיה לנדר לחול, הרי היא גרושה או אלמנה - הרי זו מתרת, שפכר הפר לה נדר זה.

יח. אלמנה וגרושה שאמרה: 'הריני אסורה ביין כשאנשא', ונשאת - אין הבעל יכול להפר; אמרה והיא

יט. נדרה ועברה על נדרה קדם שיפר לה אביה או בעלה - אף על פי ששמע בו ביום והפר לה, הרי זו חיבת על דבר שעברה בו, אם מלקות - מלקות, ואם קרפן - קרפן. כ. שמע נדרה, ושחק מפני שלא היה יודע שיש לאב או לבעל להפר, או שינדע שיש להן להפר, אבל לא ידע שנדר זה צריך הפרה, ולאחר זמן ידע - הרי זה יפר; ושעת ידיעתו - כאלו היא שעת הנדר או שעת שמיעתו, ויפר כל היום.

כא. נדרה אשתו, וסבור שהיא בתו והפר לה על דעת שהיא בתו; וכן אם נדרה בנזיר, וסבור שנדרה בקרפן והפר לה על דעת שנדרה קרפן; אסרה עצמה בתאנים, וסבור שבנזירים, והפר לה על דעת שהנדר לאסר הענבים - צריך לחזור ולהפר כשידע הנדר והנזירות, לשם הנודרת הזאת ולשם הנדר הזה, שנאמר: "לֹא הִנִּיא אֶתָּה", לנודרת עצמה; ואומר: "ושמע אביה את נדרה", עד שיידע איזה נדר נדרה. ויש לו להפר אותו כל יום הידיעה.

יום חמישי כ"א אלול ה'תשס"ט

הלכות נדרים פרק יג

א. מפר אדם או מקים נדרי אשתו או בתו בכל לשון, ואף על פי שאינה מפרת - שאין האשה צריכה לשמע ההפרה או הקיום.

ב. וכיצד מפר? אומר: 'מופר', או 'בטל', או 'אין נדר זה כלום', וכיוצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעקר - בין בפנייה, בין שלא בפניה. אבל אם אמר לה: 'אי אפשי שתדרי', או 'אין כאן נדר' - הרי זה לא הפר; וכן האומר לאשתו או לבתו: 'מחול לך', או 'מתר לך', או 'שרוי לך', וכל פיוצא בענין זה - לא אמר כלום; שאין האב והבעל מתיר [על סמך חרטה] כמו החכם, אלא עוקר הנדר מתחלתו [=מצד עצמו] ומפרו.

ג. וכיצד מקים? כגון שיאמר לה: 'קים ליכי', או 'יפה נדרת', או 'אין כמותך', או 'אלו לא נדרת, הייתי מדינה', וכל פיוצא בדברים שמשמען שרצה בנדר זה.

ד. המקביל נדרי אשתו או בתו - אינו צריך לומר כלום, ונתבטלו כל הנדרים.

ה. ומה הוא הבטול? שיכף אותה לעשות דבר שאסרה אותו. אבל ההפרה, אינו כופה אותה, אלא מפר לה ומניחה - אם רצת עושה, ואם רצת אינה עושה.

ו. כיצד? נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא תשתה, ואמר לה: 'מופר לך' - הרי זה הפר, ומתרת לאכל ולשתות; וטל ונתן לה ואמר לה: 'טלי אכלי', 'טלי שתי' - הרי זו אוכלת ושותה, והנדר בטל מאליה.

ז. המפר נדרי בתו או אשתו, צריך להוציא בשפתיו; ואם הפר בלבד, אינו מופר. אבל המקביל, אינו צריך להוציא בשפתיו, אלא מבטל בלבד בלבד, וכופה אותה לעשות - בין עשת בין לא עשת, בטל הנדר.

ח. מפרין הנדרים בשבת, בין לצרף השבת בין שלא לצרף השבת; ולא יאמר לה בשבת: 'מופר לך', כדרך

הלכות נזירות

יש בכללן עשר מצוות - שתי מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שיגדל הנזיר פרע [=שער ארוך]; (ב) שלא יגלח שערו כל ימי נזרו; (ג) שלא ישתה הנזיר יין ולא תערבכת יין, ואפלו חמץ שלחן; (ד) שלא יאכל ענבים לחים; (ה) שלא יאכל צמוקין; (ו) שלא יאכל תרצנים; (ז) שלא יאכל זוגין [=קליפת ענבים]; (ח) שלא יכנס לאהל המת; (ט) שלא יטמא למתים; (י) שיגלח על הקרנות, כשישלים נזירותו או כשיטמא. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות נזירות פרק א

א. הנזירות - היא נדר מקלל נדרי אסר, שנאמר: "כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה". ומצות עשה שיגדל הנזיר שער ראשו, שנאמר: "גדל פרע שער ראשו"; ואם גלח בימי נזרו - עבר בלא תעשה, שנאמר: "תער לא יעבר על ראשו". וכן אסור להטמא למתים או לאכל דברים שאסרן הכותב עליו מגפן היין, כל ימי נזרו.

ב. עבר וגלח, או נטמא, או אכל מגפן היין - הרי זה לוקה שתיים: אחת משום "לא יחל דברו", שכולל כל הנדרים, ואחת משום דבר שעבר עליו מדברים שאסורן אסור מיוחד על הנזיר.

ג. נדר בנזיר, וקנים נדרו במצותו - הרי זה עשה שלש מצוות עשה: האחת - "ככל היצא מפיו יעשה", והרי עשה; והשנייה - "גדל פרע שער ראשו", והרי גדל; והשלישית - תגלחתו עם הבאת קרבנותיו, שנאמר: "וגלח הנזיר פתח אהל מועד".

ד. האומר: "לא אפטר מן העולם, עד שאהיה נזיר" - הרי זה נזיר מיד, שטמא ימות עתה. ואם אחר נזירותו, הרי זה עובר ב"לא תאחר לשלמו"; ואין לוקין על לאו זה [שאין בו מעשה].

ה. אין אומרים בנזירות: 'עד שיוציא בשפתיו דבר שמשמעו אצל כל העם כענין שבבלבו'; אלא פיון שגמר [=החליט] בבלבו, והוציא בשפתיו דברים שענינם [שפירושו] שיהיה נזיר - אף על פי שהן ענינות רחוקות [פירושים לא מוכרחים], ואף על פי שאין במשמען [הפשוט] לשון נזירות - הרי זה נזיר.

ו. פיצד? הרי שהיה נזיר עובר לפניו, ואמר: 'אהיה' - הרי זה נזיר, הואיל ובלבו היה שיהיה כמו זה, ואף על פי שלא פרש ואמר 'אהיה כמו זה'. וכן אם אחז בשער, ואמר: 'אהא נה' [במשמעות: 'אהיה יפה במצוה התלויה בשיער'], או 'אהא מכלכל' [משמעותו: 'אגדל שיער ואסדרו'], או 'אהא מסלסל' [בשערי], או שאמר: 'הריני מסלסל', או 'הריני מכלכל', או 'הרי עלי לשלח פרע' - הרי זה נזיר; והוא, שיגמר בבלבו להזיר.

ז. אמר: 'הרי עלי צפרים' - אף על פי שהיה נזיר עובר לפניו, ואף על פי שהיה בבלבו להזיר - אינו נזיר, והרי זה כמי שלא הוציא בשפתיו כלום.

תחת בעלה: 'הריני אסורה בכשר כשאתגרש' - הרי הפעל מפר, וכשתתגרש תהיה מתרת.

יט. המקיים בבלבו - הרי זה קנס. והמפר בבלבו - אינו מופר, כמו שבארנו. לפיכך: אם הפר בבלבו - הרי זה יכול לחזור ולקנס; ואם קנס בבלבו - אינו יכול לחזור ולהפר, אלא אם חזר בתוך כדי דבור; שלא יהא כח דברים שבבלבו גדול מכת מוציא בשפתיו [שמוציא בשפתיו יכול לחזור בו בתוך כדי דבור].

כ. המקיים נדרי בתו או אשתו, ונחס [=התחרט] - הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו הקמתו, וחוזר ומפר לה בו ביום; אבל אם הפר לה, ונחס - אינו יכול להשאל לחכם כדי שיחזור ויקנס.

כא. נערה מארשה שנדרה, וקנס לה אביה לבדו או בעלה לבדו, והפר לה האחר - אף על פי שנשאל לחכם והתיר לו הקמתו, אינו חוזר ומפר לה עם האחר שפכר הפר לה; שאין להם להפר אלא שניהם כאחד.

כב. אמר לבתו או לאשתו: 'קנס לך, קנס לך', ונשאל על הקמה ראשונה - הרי השניה חלה עליו. אמר לה: 'קנס לך ומופר לך', ולא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה - הרי זה מופר; שאין ההקמה מועלת אחר ההפרה. אמר לה: 'קנס ומופר, בכת אחת' - הרי זה קנס. אמר לה: 'קנס לך היום' - הרי זה קנס לעולם. אמר לה: 'מופר לך למחר' - אינו מופר; שהרי קימו היום, ולמחר אינו יכול להפר. אמר לה: 'קנס לך שעה אחת', ועבר היום ולא הפר לה - הרי זה קנס; ואין אומרים שזה כמי שאמר לה 'הרי מופר לך לאחר שעה', שהרי לא הוציא הפרה מפיו. אמר לה: 'קנס לך שעה אחת', וכשעברה השעה אמר לה 'מופר לך' - הרי זה ספק, ולפיכך אסורה בנדרה, ואם עברה על נדרה - אינה לוקה.

כג. מי שנידר נדרים כדי לכוונן ידעותיו [=ליישר מדותיו] ולתקן מעשיו - הרי זה נאה ומשבח. פיצד? כגון מי שהיה זולל, ואסר הבשר עליו שנה או שתיים, או מי שהיה שונה ביין [=מכור ליין], ואסר היין על עצמו זמן מרבה, או שאסר השכרות לעולם; וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבקה להון, ואסר על עצמו המתנות, או הנית אנשי מדינה זו; וכן מי שהיה מתגאה בפינו, ונדר בנזיר, וכיוצא בנדרים אלו - כלן דרך עבודה לשם ה'; ובנדרים אלו וכיוצא בהן, אמרו חכמים: 'סיג לפרישות, נדרים'.

כד. ואף על פי שהן עבדות - לא ירבה אדם בנדרים אסור, ולא ירגיל עצמו בהן; אלא יפרש מדברים שראוי לפרש מהן, בלא נדר.

כה. אמרו חכמים: כל הנזיר, באלו בנה במה [מזבח לקרבן מחוץ לבית המקדש]; ואם עבר ונדר - מצוה להשאל על נדרו, כדי שלא יהא מכשול לפניו. במה דברים אמורים? בנדרים אסור. אבל נדרי הקדש - מצוה לקמן, ולא ישאל עליהן אלא מדחק, שנאמר: 'נדרי לה' אשלם'. ברין רחמנא דסינען

הלכות נזירות פרק ב

א. הנזיר בנזיר בשוגג או באנס, או שנזיר לזר חבירו, או דרך חבאי - הרי זה פטור, כשאר נדרים; ומי שנזיר בנזיר, ונתם על נדרו - הרי זה נשאל לחכם, ומתיר לו נזירותו בדרך שמתירין שאר הנדרים.

ב. מי שנזיר בנזיר, והלך להביא קרבנותיו שנזר על דעת שייבאם במלאת ימי נזרו, מצאן שנגנבו, או נגנבה בהמה מהן - אם עד שלא נגנבה בהמה נזר - הרי זה נזיר; ואם אחר שנגנבה או אבדה או שמתה נזר - אינו נזיר, שזה נזר בטעות.

ג. המתפס [נזירותו] בנזירות [חבירו] - הרי זה נזיר, כמו שבארנו בדין כל המתפס בנדר.

ד. היה נזיר עובר לפניו, ואמר: 'הריני כזה' - הרי זה נזיר. נדר חבירו בנזיר, ואמר הוא: 'פי כפי מיין', או שאמר: 'שערי פשעו מלהגזו' - הרי זה נזיר. וכן אם שמע [את חבירו נזיר בנזירות] ואמר 'ואני' בתוך כדי דבור, ושמע שלישי בתוך כדי דבור של שני, ואמר 'ואני', ואפלו הן מאה - כלן נזירים.

ה. האומר: 'הריני נזיר כשיהיה לי בן', ושמע חבירו ואמר 'ואני' - הרי חבירו נזיר מיד.

ו. האומר לחבירו: 'הריני נזיר כשיהיה לך בן', ושמע חבירו ואמר: 'ואני' - אין זה נזיר; שלא נתפס זה האחרון, אלא לומר לו 'שאני אוהב שיהיה לך בן כמו זה', שהרי הוא בשם ממונו [ומפאת הנימוס אמר זאת].

ז. האומר [שלא בנוכחות 'פלוני']: 'הריני נזיר כשיהיה לפלוני בן', ושמע חבירו ואמר: 'ואני' - הרי זה ספק; שמה לא נתפס אלא להיות נזיר כמותו, או לומר 'שאני אוהב אותו כמותך'; וספק נזירות, להקל.

ח. שנים שהיו מהלכין בדרך, וראו אחד בא כנגדן, ואמר אחד מן השנים: 'זה ההולך לקראתנו שמעון הוא', ואמר חבירו: 'ראובן הוא', ואמר זה: 'הריני נזיר אם יתה ראובן', ואמר האחר: 'הריני נזיר אם יתה שמעון' - הגיע אליהם והרי הוא ראובן, הרי זה נזיר; ואם היה שמעון, הרי חבירו נזיר; כמו שנדרו. וכן כל פיוצא בזה. לא הגיע אליהם, אלא חזר לאחוריו ונעלם מעניהם, ולא ידעו מי הוא - אין אחד מהן נזיר.

ט. וכן האומר: 'הריני נזיר אם היה בכרי' [בערימת תבואה] זה מאה כור' [שם מידה], והלך למדודו, מצאו שנגנב או אבד - אינו נזיר, וכן כל פיוצא בזה, שספק נזירות להקל. י. היו מהלכין בדרך, וראו את הכזי [שהוא ספק חיה ספק בהמה] מרחוק, ואמר אחד מהן: 'הריני נזיר שזה חיה', ואמר אחד: 'הריני נזיר שזה בהמה', ואמר אחר: 'הריני נזיר שזאין זה בהמה', ואמר אחר: 'הריני נזיר שזאין זה לא חיה ולא בהמה', ואמר אחר: 'הריני נזיר שזה חיה ובהמה' - הרי כלם נזירים; מפני שהכזי - יש בו דרכים [הלכות] שזה בהן לחיה, ויש בו דרכים שזה בהן לבהמה, ויש בו דרכים שזה בהן לחיה ולבהמה, ויש בו דרכים שאינו

ח. כל פנוי נזירות, בנזירות. ביצד? מקומות העלגים שמשנין את הדבור, ואמר שם: 'הריני נזיר', 'נזיר', 'פזים' - הרי זה נזיר.

ט. האומר: 'הריני נזיר מן התרצנים בלבד', או 'מן הזוגין בלבד', או 'הריני נזיר מן התגלחת', או 'הריני נזיר מן השמאה בלבד' - הרי זה נזיר גמור, וכל דקדוקי נזירות עליו; אף על פי שלא היה בלבד להזיר אלא מדבר זה בלבד, הואיל ודבר שנזר ממנו אסור על הנזיר, הרי זה נזיר גמור. י. אכל האומר: 'הריני נזיר מן הגדוירות' [תאנים מיובשות], או 'מן הדבילה' [גוש תאנים מיובשות], וכיוצא בהן - הרי זה אסור בהן [בנדר], ואינו נזיר.

יא. מזוג לו כוס של יין, ונתנו לו לשותות, ואמר: 'הריני נזיר ממנו' - הרי זה נזיר גמור. ואם היה מר נפש, או כופס, או מתאבל, והיו מבקשין ממנו שישתה כדי לשכח עמלו [=עמו], ואמר: 'הריני נזיר ממנו' - הרי זה אסור באותו הכוס בלבד, ואינו נזיר; שלא נתפס זה, אלא שלא ישתה כוס זה.

יב. וכן שכור שנתנו לו כוס כדי לריותו [=לשכרו], ואמר: 'הריני נזיר ממנו' - הרי זה אסור באותו הכוס בלבד, ואינו חייב בנזירות; שלא נתפס זה, אלא שלא ישכרו אותו יותר מדי. ואם הגיע לשכרותו של לוט - אין דבריו כלום, ואינו חייב על כל עברה שיעשה; שמשעהגיע לשכרותו של לוט, אינו בן חייב.

יג. האומר: 'הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין', או 'משמא למתים', או 'מגלח שערו' - הרי זה נזיר, ואסור בכלן; מפני שהתנה [לשנות] על מה שכתוב בתורה, וכל המתנה על הכתוב בתורה - תנאו בטל.

יד. נדר בנזיר, ואמר: 'לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין, או בטמאה, או בתגלחת, ואלו הייתי יודע בן, לא הייתי נזיר' - הרי זה נזיר, וחייב בכלן; שהרי הוא היה יודע שאסור עצמו באחד משלושה מינין; וכבר בארנו, שאפלו לא נזר אלא מאחד מהן, אסור בכלן.

טו. אמר: 'יודע אני שהנזיר אסור בכל אלו, אבל היה בדעתי שמתר לי אני לשתות היין, מפני שאני יכול לחיות בלא יין, או מפני שאני קובר את המתים' [ולכן אהיה מותר להטמא] - הרי זה אינו נזיר; מפני שאלו בכלל נדרי שגגות, שאינן צריכין שאלה לחכם, כמו שבארנו. טז. האומר: 'הרי ידי נזירה', 'הרי רגלי נזירה' - לא אסור כלום; 'הרי ראשי נזיר', 'כבדי נזירה' - הרי זה נזיר. זה הפלל: כל אבר שאם ינטל מן החי, ימות - אם אסור 'הרי הוא נזיר', הרי זה נזיר.

יז. האומר: 'הריני נזיר כשיהיה לי בן' - אם נולד לו בן זכר, הרי זה נזיר; אבל אם נולדה לו בת, או טמטום [אין ידוע אם זכר או נקבה], או אנדרוגינוס [מין בפני עצמו וספק זכר ספק נקבה] - אין זה נזיר. אמר: 'הריני נזיר כשיהיה לי ולד' - אפלו נולד לו בת, או טמטום, או אנדרוגינוס - הרי זה נזיר. הפילה אשתו, אינו נזיר; חזרה ונתעברה וילדה, הרי זה נזיר.

עליהם. אבל אם אין שם ענוי, ולא דבר שמעכב מלאכה - אינו יכול לכפותו. נדר עבדו בנזירות, ואמר לו: 'מופר לך' - יצא לחרות, וחיב להשלים נזירותו; שהעבד כופין אותו, ואין מפרין לו; ואם הפר, יצא לחרות [שההפרה נחשבת כגילוי דעת לשחרור].

יט. עבד שנדר בנזירות וברח, או שהלך רבו - הרי זה אסור לשתות יין, כדי שיצטער ויחזור לרשות רבו. נזיר והשלים נזירותו, וגלח ולא ידע רבו, ואחר כך יצא לחרות - הרי זה יצא ידי נדרו; אבל אם נדר, ולא גלח, ויצא לחרות - לא יצא ידי נדרו. נטמא, ואחר כך יצא לחרות - מונה [ומתחיל בנזירות חדשה] משה יצא שנטמא [=כשנטהר]. לא מיום הבאת קרבן.

כ. נזירות נוהגת בפני הבית [המקדש] ושללא בפני הבית; לפיכך, מי שנדר בנזיר בזמן הזה - הרי זה נזיר לעולם, שאין לנו בית כדי שביא קרבנותיו במלאת ימי נדרו. **כא.** אין הנזירות נוהגת, אלא בארץ ישראל; ומי שנדר בחוצה לארץ - קונסין אותו ומחביין אותו לעלות לארץ ישראל, ולהיות נזיר בארץ ישראל כמנן הימים שנדר. לפיכך, מי שנדר בזמן הזה בחוצה לארץ - כופין אותו לעלות לארץ ישראל, ויהיה נוהג נזירות שם עד שנימות, או עד שיבנה המקדש, ויקריב קרבנותיו במלאת ימי נדרו. **כב.** וכל זמן שהוא בחוצה לארץ, הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא למתים ולגלח, וכל דקדוקי נזירות עליו - ואף על פי שאין ימים אלו עולין לו [במנין ימי נזירות]; ואם עבר ושתה, או גלח, או נגע במת וכיוצא בנגיעה - לוקה.

יום שישי כ"ב אלול ה'תשס"ט

הלכות נזירות פרק ג

א. סתם נזירות, שלשים יום. כיצד? מי שאמר: 'הריני נזיר', אין פחות משלשים יום; ואפלו אמר: 'הריני נזיר נזירות גדולה עד מאד הרבה הרבה' - הרי זה נזיר שלשים יום, שהרי לא פירש זמן.

ב. פירש זמן פחות משלשים, כגון שאמר: 'הריני נזיר יום אחד', או 'עשרה ימים', או 'עשרים' - הרי זה נזיר שלשים יום, שאין נזירות פחותה משלשים יום; ודבר זה הלכה מפי הקבלה.

ג. פירש זמן יותר משלשים יום - כגון שאמר: 'אחד ושלשים', או 'ארבעים', או 'מאה יום', או 'מאה שנה' - הרי זה נזיר כזמן שפרש, לא פחות ולא יותר.

ד. האומר: 'הריני נזיר שעה אחת', הרי זה נזיר שלשים יום; אמר: 'הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת' - הרי זה נזיר אחד ושלשים יום, שאין נזירין שעות.

ה. האומר: 'הריני נזיר מפאן ועד מקום פלוני' - אם לא התזיק בדרך, הרי זה נזיר שלשים יום בלבד; שלא נתפון זה אלא לנזירות גדולה [כסורח הדר], והרי לא פירש זמן. ואם התזיק בדרך - אם היה מהלך פחות משלשים יום, הרי זה נזיר שלשים יום; ואם היה יותר משלשים יום, הרי זה נזיר נזירות אחת כמנן הימים.

שנה בהן לא לחיה ולא לבהמה. והוא הדין אם ראו אנדרוגינוס, ונחלקו בו אם הוא איש או אשה, ונדרו על דרך שנדרו אלו בכזי - הרי פלן נזיר; שהאנדרוגינוס - יש בו דרכים שנה בהן לאיש, ודרכים שנה בהן לאשה, ודרכים שאינו שנה בהן לא לאיש ולא לאשה, ודרכים שנה בהן לאיש ולאשה.

יא. וכל הדרכים האלו בעניני המצוה, לא בטבעו ותולדתו [=תכונותיו]. כיצד? דמו [דם שחיטתו] טעון פסוי בכתיה, וחלבו אסור בבהמה; והרי הוא פלאים עם הבהמה וכן עם החיה, כאלו אינו חיה ואינו בהמה; וטעון שחיטה, בכתיה וכבהמה. ויש בו דינים אחרים, וכל אחד מהן יתבאר במקומו. וכן האנדרוגינוס מטמא בלבן [זוב וקרי] פאנשים, ומטמא באדם [דם נדה] פנשים; ואינו נמכר בעבד עברי, לא פאנשים ולא פנשים; וההורגו נהרג עליו, פאנשים ופנשים. ויש בו דינים אחרים, וכל אחד מהן יתבאר במקומו.

יב. וכן אם ראו אנשים באו כנגדן, מהן פקחין [מסוגלים לראות] ומהן סומין [עיוורים] - אמר אחד: 'הריני נזיר שאלו פקחין', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין אלו פקחין', אמר אחר: 'הריני נזיר שאלו סומין', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין אלו סומין', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין אלו לא פקחין ולא סומין' - הרי פלם נזיר. וכן כל פיוצא בזה. **יג.** קטן שהגיע לעונת נדרים, ונדר בנזיר - הרי זה נזיר, ומביא קרבנותיו, ואף על פי שעדיין לא הביא שתי שערות, כשאר הנזירים. והאיש מדיר את בנו הקטן בנזיר, אף על פי שלא בא לעונת הנדרים; ואין האשה מדרת את בנה בנזיר. ודבר זה - הלכה מפי הקבלה [ממשה] הוא, ואינו נוהג בשאר נדרים.

יד. כיצד? האב שאמר לבנו הקטן: 'הרי אתה נזיר', או שאמר: 'בני פלוני נזיר', או 'הרי זה נזיר', ושחק הבן - הרי זה נזיר, וחיב האב לנהוג בו כל דקדוקי נזירות, ואם נטמא - מביא קרבן טמאה, וכשששלים נזירותו - מביא קרבן טהרה, כשאר הנזירים הגדולים.

טו. לא רצה הבן ומחה בדבר זה, או שמחו קרוביו, או שגלח שערו, או שגלחוהו קרוביו - שהרי נעשה מעשה שגלה דעתו, שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו - הרי זה אינו נזיר. ועד מתי יש לו להדירו? עד שיגדיל ויעשה איש.

טז. הגויים - אין להם נזירות, שנאמר: "דבר אל בני ישראל".

יז. נשים ועבדים - יש להם נזירות. והאב או הבעל מפר נזירות האשה, אם רצה, כשאר הנזירים. אבל העבד - יש לרבו לכף אותו לשתות, ולהטמא למתים; ואם לא כפה אותו, נוהג בנזירות.

יח. נדר העבד שאר נדרים שיש בהן ענוי נפש, או שמעכבין [=מגבילים] את המלאכה, או שהעריך - אין רבו צריך לכפו; מפני שאין נפשו קנויה לו, לא יחול עליו נדר; למה הדבר דומה? לאוסר פרות [של-] אחרים

המלאך הפרישו מן הטמא [מן האסור לו]; וכיצד היה דינו? היה אסור ביין ואסור בתגלחת, ומתוך היה להטמא למתים. ודבר זה, הלכה מפי הקבלה.

יד. לפיכך, מי שאמר: 'הריני נזיר כשמשון' - הרי זה נזיר מן היין ומן התגלחת לעולם, ואינו מגלח כל שנים עשר חדש כשאר נזירי עולם, ומתוך להטמא למתים. ואם אמר: 'לא נתפונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון', אינו נזיר. ומי שנדר נזיר כשמשון - אינו יכול להשאיל על נדרו, שגזירות שמשון לעולם היתה נמבלי יכולת להתיר, כי נצטווה מפי המלאך.

טו. האומר: 'הריני נזיר כשמשון בן מנחם', כבשל דלילה, 'כמי שעקר דלתות עזה', 'כמי שנקרו פלשתים את עיניו' - הרי זה נזיר כגזירות שמשון, אף על פי שאפשר שנעשו מעשים אלו לאיש אחר.

טז. שמואל הרמתי, נזיר עולם היה; לפיכך, האומר: 'הריני נזיר כשמואל הרמתי', 'כבן חנה', 'כבן אלקנה', 'כמי ששסף את אגג בגלגל', וכיוצא באלו - הרי זה נזיר עולם; ואין אומרים: 'שפא לאיש אחר שמעשיו כאלה נתפנו'.

יז. האומר: 'הריני נזיר מלא הבית', או 'מלא הקפה' - בודקין אותו: אם אמר 'לא היה בדעתי שאהיה נזיר כל ימי, ולא נתפונתי אלא להאריך זמן הנזירות וזמן מרבך' - הרי זה נזיר שלשים יום בלבד. ואם אמר: 'סתם נדרתי' - רואין את הקפה כאלו היא מלאה חרדל, ויהיה נזיר כל ימיו; ויש לו לגלח משנים עשר חדש לשנים עשר חדש, ויביא קרבנותיו כשאר נזירי עולם.

יח. האומר: 'הריני נזיר כשער ראשי', או 'כשער הארץ', או 'כחול הים' - הרי זה כמי שאמר: 'הרי עלי נזירות כמנן שער ראשי', או 'כמנן עפר הארץ', או 'כמנן חול הים'. לפיכך, יגלח כל שלשים יום, ויתחיל למנות נזירות שניה שלשים יום ויגלח; וכן עד שימות. ובכל תגלחת ותגלחת - אינו שותה ביין, ולא מטמא למתים; ואם שתה או נטמא, אפלו ביום התגלחת - הרי זה לוקה.

יט. האומר: 'הריני נזיר אם אכל כפר זו, הריני נזיר אם אכלנה, הריני נזיר אם אכלנה', ואכלה - הרי זה חייב בגזירות [אם אכל] כמנן שאמר; ומונה אחת אחר אחת, כל אחת מהן שלשים יום, ומגלח בסוף כל שלשים, ומביא קרבנותיו.

הלכות נזירות פרק ד

א. האומר: 'הריני נזיר' - הרי זה מגלח תגלחת טהרה יום אחד ושלשים; ואם גלח ביום שלשים, יצא. אמר: 'הריני נזיר שלשים יום', אינו מגלח אלא ביום אחד ושלשים.

ב. מי שנדר שתי נזירות - מגלח את הראשונה ביום שלשים ואחד, ואת השניה ביום ששים ואחד. ואם גלח את הראשונה ביום שלשים, מגלח את השניה ביום ששים; ואם גלח ביום תשעה וחמשים - יצא; שיום שלשים עולה לו אף למנן נזירות שניה.

ו. מי שאמר: 'הריני נזיר שתי נזירות', או 'שלש' או 'ארבע' - הרי זה נזיר כמנן שאמר, כל נזירות מהן שלשים יום; ובסוף כל שלשים ושלשים - מגלח ומביא קרבנותיו, ומתחיל למנות נזירות שניה. אפלו אמר: 'הריני נזיר מאה אלה נזירות', שאי אפשר שיחיה בזמן הזה - הרי זה מונה אחת אחת עד שימות, או עד שישלים מנן נזירותיו.

ז. האומר: 'הריני נזיר כמנן מות השנה' - מונה נזירותיו כמנן מות השנה: אם פרש שנת החמה - מונה שלש מאות וחמש ושלשים נזירות, כל אחת מהן שלשים יום; ואם פרש שנת הלכנה - מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות; ואם סתם - מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות. שהרי בארנו, שבכל הנדרים הולכין אחר לשון בני אדם, ורב שני החמה שלש מאות חמשה ושלשים יום מניין לה, ורב שני לכנה שלש מאות ארבע וחמשים יום מניין לה, ואין קורין כל העם 'שנה' סתם, אלא לשנת הלכנה. **ח.** האומר: 'הריני נזיר אחת ומחצה', הרי זה נזיר שתי נזירות; אמר: 'הריני נזיר יום אחד', או 'הריני נזיר ושעה אחת' - הרי זה נזיר שמים; אמר: 'הריני נזיר, ואחת' - הרי זה נזיר שמים; 'הריני נזיר, ואחת, ועוד' - הרי זה נזיר שלש נזירות; 'הריני נזיר, ואחת, ועוד, ושוב' - הרי זה נזיר ארבע נזירות; 'הריני נזיר שלשים יום ויום אחד' - הרי זה נזיר נזירות אחת של שלשים ואחד יום.

ט. מי שהיו שתי כתי עדים מעדיין אותו, אלו מעדיין שגור שמים, ואלו מעדיין שגור חמש - הרי זה נזיר שמים; שבכלל חמש שמים, והרי כלן העידו בשמים.

י. מי שגור שתי נזירות, בין שגור שתייהן בבת אחת, בין שגור זו אחר זו, כגון שאמר: 'הריני נזיר היום, הריני נזיר היום', ומנה את הראשונה והפריש קרבן, ואחר כך נשאל על זאת הראשונה והתיר נדרו - עלתה לו ראשונה בשניה, ומביא זה הקרבן ונפטר. ואפלו הביא כפרתו, ואפלו גלח שערו ואחר כך נשאל עליה - עלתה לו ראשונה בשניה, שהרי אין השניה חלה אלא אחר הראשונה, והראשונה אינה; בין שהתירה, כאלו אינה מעקרה.

יא. מי שאמר: 'הריני נזיר לעולם', או 'הריני נזיר כל ימי חיי' - הרי זה נזיר עולם; ואם אמר: 'הריני נזיר אלה שנה' - הרי זה נזיר לזמן קצוב, ואף על פי שאי אפשר שיחיה האדם אלה שנה.

יב. ומה בין נזיר עולם לנזיר זמן קצוב? שהנזיר לזמן קצוב - אסור לגלח עד סוף ימי נזרו, שנאמר: "כל ימי נדר נזרו, תער לא יעבר על ראשו, עד מלאת הימים". ונזיר עולם - אם הכביר שערו, מקל בתער משנים עשר חדש לשנים עשר חדש, ומביא קרבנותיו שלש בהמות כשיגלח, שנאמר: "והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח, כי כבד עליו וגלחו", ואבשלום נזיר עולם היה. ודבר זה, הלכה מפי הקבלה. ונזיר עולם שנטמא - הרי זה מביא קרבן טמאה ומגלח תגלחת טמאה, כמו נזיר לזמן קצוב.

יג. שמשון לא היה נזיר גמור, שהרי לא נדר בנזיר, אלא

ג. האומר: 'הריני נזיר, ונזיר כשיהיה לי בן', והתחיל בנזירות שלו, ואחר כך נולד לו בן - משלים את שלו, ואחר כך מונה של בנו. אמר: 'הריני נזיר כשיהיה לי בן, והריני נזיר כך וכך יום', והתחיל בנזירות שלו, ואחר כך נולד לו בן - פוסק בנזירות שלו, ומונה את של בנו, ואחר כך חזר ומשלים את שלו, והרי שתיקה בנזירות אחת. לפיכך, אם נטמא בתוך נזירות של בנו, סותר [=מתבטל] הפל; נטמא אחר נזירות בנו כשהתחיל להשלים נזירותו, אינו סותר אלא עד נזירות בנו. ובכמה ימים משלים את שלו? אם נשאר מנזירותו כשנולד הבן שלשים יום או יותר - מונה נזירות בנו, ומשלים הימים שנשארו מנזירותו; ואם נשאר מנזירותו פחות משלשים יום - מונה שלשים אחר נזירות בנו, שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום.

ד. כיצד? האומר: 'הריני נזיר כשיהיה לי בן, והריני נזיר מאה יום', והתחיל בנזירות שלו, ונולד לו בן - אם נשאר מן המאה שנדר שלשים יום או יותר כשנולד הבן, לא הפסיד כלום; שהרי פוסק בנזירות שלו, ומונה של בנו, ומגלח ומביא קרבנותיו, ומשלים השלשים או יתר שנשארו מנזירותו, ומגלח לנזירותו. ואם נשאר מן המאה פחות משלשים, סותר עד שבעים.

ה. כיצד? נולד הבן ביום שמונים - מונה של בנו, ומשלים את של בנו ומגלח, ומתחיל למנות מאחר התגלחת שלשים יום. ונמצא מפסיד מקדם הולד, עשרה ימים - שהן מיום שבעים עד הולד. וכן כל פיצא בזה.

ו. האומר: 'הריני נזיר לאחר עשרים יום', וחזר ואמר: 'הריני נזיר מעתה מאה יום' - מונה עשרים יום ופוסק, ומתחיל למנות שלשים יום, שהיא הנזירות שנדר לאחר עשרים, ואחר השלשים מגלח תגלחת טהרה ומביא קרבנותיו, וחזר ומונה שמונים יום כדי להשלים המאה שנדר בסוף, ומגלח ומביא קרבנותיו.

ז. אמר: 'הריני נזיר לאחר עשרים יום, והריני נזיר מעתה' - מונה שלשים יום, ומגלח תגלחת טהרה, וחזר ומונה שלשים יום אחרים, והיא הנזירות שנדר לאחר עשרים; שאם תאמר: 'מונה עשרים ופוסק, ומונה שלשים ומגלח' - נשארו מנזירות שהתחיל בה עשרה ימים בלבד, ואין בין תגלחת טהרה לתגלחת טהרה לעולם פחות משלשים יום.

ח. אמר: 'הריני נזיר לאחר עשרים יום', וחזר ואמר: 'הריני נזיר עולם מעתה' - לא חלה עליו נזירות שנדר בראשונה.

ט. וכן אם אמר: 'הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום', וחזר ואמר: 'הריני נזיר מעתה' - אינו מגלח לנזירות זאת שנדר באחרונה.

י. מי שאמר: 'הרי אני נזיר יום אחד לפני מיתתי' - הרי זה אסור לשטות ביין ולהטמא למתים ולגלח, לעולם.

יא. האומר: 'הריני נזיר ביום שבו דוד בא בו' - אם בחל נדר, הרי זה אסור לעולם. ואם בשבת או ביום טוב נדר

יב. נזיר ששאלמו ימי נזירותו, ולא גלח תגלחת טהרה - הרי זה אסור לגלח ולשטות יין ולהטמא למתים כשהיה מקדם, וכל דקדוקי נזירות עליו; ואם גלח או שתה או נטמא, לוקה.

יג. מי שנדר בנזיר, ודמה שאינו נדר, והיה נוהג התר בנדרו ושתה יין, ולאחר זמן שאל לחכם, והורהו שהוא נדר, ושהוא חייב בנזירות - הרי זה מונה משעה שנדר; ומדברי סופרים, שניהג אסור כמים שנהג בהם התר.

יד. כיצד? הרי שנדר שלשים יום, ונהג התר בנדרו עשרה ימים, ונהג אסור עשרים יום, ולאחר השלשים שאל לחכם ואסר לו - הרי זה מונה עשרה ימים מיום ששאל, כנגד העשרה שנהג בהם התר; ואם שתה או גלח או נטמא בעשרת ימים האלו, מכין אותו מכת מרדות.

טו. במה דברים אמורים? בנזירות מעוטה. אבל בנזירות מרבה - דיו שניהג שלשים יום בנזירות, אף על פי שעבר על נזירותו המרבה כל ימיה; ואם לא נהג אסור בעצמו, אין נזקקין [=מתייחסים] לו כלל [להתיר נדרו].

טז. כל בית דין שנוקקין לזה וכיוצא בו, ומודיעין לאלו שמזלזלין בנדרים שאינן חייבין מן התורה, או שיוזרו להן להקל, או שייפתחו להן פתח - מנדין את אותו בית דין הקדוּט.

יז. האשה שנדרה בנזיר, ושאלמו ימי הנזירות, והביאה קרבנותיה, ונשחטה אחת מן הבהמות ונזרק דמה, ואחר כך שמע בעלה - אף על פי שעדיין לא גלחה, אינו יכול להפרי; ואם קדם זריקה, הרי זה יפר. במה דברים אמורים? בתגלחת טהרה; אבל בתגלחת טמאה - יפר אף על פי שקרבו הקרבנות של תגלחת טמאה, מפני שהיא עדין צריכה למנות נזירות אחרת.

הלכות נזירות פ"ק ה

א. שלשה מינין [=דברים] אסורין לנזיר - הטמאה, והתגלחת, והיוצא מן הגפן, בין פרי בין פסלת פרי. אבל השכר של תמרים או של גרוגרות וכיוצא בהן - מתיר לנזיר; ושכר זה שנאסר עליו בתורה, הוא השכר של מערכת היין.

ב. היוצא מן הגפן כיצד? נזיר שאכל פזית מן הפרי - שהוא ענבים לחים או יבשים או בסר, או שאכל פזית מפסלת הפרי - שהן הזוגין, והן הקלפה החיצונה, או החרצנים, והן הפנימיין שזורעין אותן - הרי זה לוקה; וכן אם שתה רביעית [חלוג] יין, או אכל פזית מיין קרוש שהוא הפרי, או שתה רביעית חמץ שהוא פסלת הפרי - הרי זה לוקה. אבל העלין, והלולבין [ענפים רכים], ומי

סופרים, שאסור לנזיר לעמוד במושב [בסמיכות ל-] שותי יין, ויתרחק ממנו הרבה - שהרי מכשול לפניו; אמרו חכמים: 'סביב לפרס לא יקרב'.

יא. נזיר שגלח שער אחת - לוקה, בין בתער בין בזוג [=מספריים]; והוא שקצצה מעקרה, כעין תער. וכן אם תלשה בידו, לוקה. ואחד המגלח ואחד המתגלח [ולוקה אם טייע], שנאמר: "תער לא יעבר על ראשו"; ואם הניח ממנה כדי לכף את ראשה לעקרה - אינו לוקה, שאין זה כעין תער. יב. העביר על ראשו סם [=תכשיר] שמשיר את השער, והשיר שער - אינו לוקה; אבל בטל מצות עשה, שנאמר: "גדל פרע שער ראשו".

יג. נזיר שגלח כל שער, אינו לוקה משום התגלחת אלא אחת; ואם התרו בו על כל שעה ושעה, ואמרו לו: 'אל תגלח', 'אל תגלח', והוא מגלח - לוקה על כל אחת ואחת.

יד. נזיר חופף על שער בידיו, וחופף בצפרניו - ואם נפל שער, אינו חושש; שהרי אין בנחתו להשיר, ואפשר שלא ישיר. אבל לא יסרק במסרק, ולא יחף באדמה [מהסוג שמסירה שיער] - מפני שמשיר את השער ודאי; ואם עשה כן, אינו לוקה.

טו. נזיר שנטמא למת טמאת שבעה - בין בטמאות שהוא מגלח עליהן כמו שיתבאר, בין בטמאות שאינו מגלח עליהן - הרי זה לוקה.

טז. נטמא למת פעמים הרבה - אף על פי שהוא חיב מלקות על כל אחת ואחת לשמים, אין בית דין מלקין אותו אלא אחת; ואם התרו בו על כל פעם ופעם, והוא מטמא - לוקה על כל אחת ואחת.

יז. במה דברים אמורים? בשנטמא ופרש, וחזר ונגע או נשא או האהיל; אבל אם היה נוגע במת ועדין המת בידו, ונגע במת אחר - אינו חיב אלא אחת, אף על פי שהתרו בו על כל נגיעה ונגיעה; שהרי מחלל ועומד.

יח. נזיר שזכנס לבית, ושקה שם עד שמת שם מת, או שזכנס לאהל המת בשדה תבה ומגדל [מתקנים סגורים], ובא חבירו ופרע גג התבה מעליו מדעתו - הרי זה לוקה שתיים: אחת משום "לא יבא", ואחת משום "לא יטמא" - שהרי טמאה וביאה באין כאחת. אבל אם זכנס בדרך, או טמאתו קודמת לביאתו - שמעת שזכנס חטמו או אצבעות רגליו, נטמא, ואינו חיב משום ביאה, עד שיבוא בלו.

יט. נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה, ואחר שנודע לו התרו בו, ולא קפץ ויצא אלא עמד שם - הרי זה לוקה; והוא שישקה שם כדי השתחויה, כמו טמא שזכנס למקדש.

כ. המטמא את הנזיר - אם היה הנזיר מזיד, הנזיר לוקה, וזה שטמאו עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשול". ואם היה הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד, אין אחד מהן לוקה; ולמה לא ילקה המטמא את הנזיר? לפי שנאמר: "וטמא ראש נזרו", ואינו לוקה עד שיטמא עצמו מדעתו.

גפנים [שיוצא מהענפים], והסמדר [הגפן בראשית התהוותו] - הרי אלו מתרין לנזיר; שאין לא פרי ולא פסלת פרי, אלא מן העץ הן נחשבים.

ג. כל אסורי הגפן, מצטרפין זה עם זה. ביצד? הרי שצדף ענבים לחים עם יבשים עם בסר וחרצנים וזג, ואכל מן התערבת פזית - לוקה; וכן אם אכלן זה אחר זה, עד שאכל מן הכל פזית - לוקה. וכן אם שתה רביעית מן התערבת יין וחמץ, לוקה.

ד. דבר המת, אינו מצטרף לדבר האסור בנזיר. ביצד? יין שנתערב בדבש, אף על פי שטעם הכל טעם יין, ושטה מן התערבת, וכן הצמוקין שדרכן עם הגורגרות, וטעם הכל טעם צמוקין, ואכל מן התערבת - אינו לוקה; עד שיהיה מדבר האסור בתערבת פזית בכדי שלש ביצים, ואכל כשלש ביצים - כשאר האסורין השוין בכל אדם, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

ה. וכן אם שרה פתו ביין, והיתה רביעית יין בכדי פרס [מלשון פרוטה - חצי ככר של שש ביצים] מן הפת, ואכל כדי פרס, שנמצא שאכל רביעית יין - הרי זה לוקה; ועל זה וכיוצא בו נאמר בתורה: "וכל משרת ענבים" - לאסור דבר שנתערב בו היין, וטעמו כטעם היין; והוא שיהיה טעמו וממשו, כשאר אסורי מאכלות.

ו. נתערב יין וכיוצא בו בדבש וכיוצא בו, ואין שם טעם יין - הרי זה מתר לנזיר; לא יהיה זה חמור מחלב ודס. ז. היה בו טעם יין, ואין שם רביעית בכדי פרס - הרי זה אסור מדברי סופרים, כמו שבארנו באסורי מאכלות; ומכין אותו אם אכל, מפת מרדות.

ח. נזיר שאכל פזית ענבים, וכזית חרצן, וכזית זג, וכזית צמוקים, ושטה רביעית יין, ואפלו סחט אשכול ושטה ממנו רביעית - הרי זה לוקה חמש מלקות; שכל אחד מהן בלאו אחד הוא. ולוקה מלקות ששית משום "לא יחל דברו", שהוא שנה בכל הנדרים. וכן אם אכל פזית זג, או פזית ענבים - לוקה שתיים: אחת משום זג או משום ענבים, ואחת משום "לא יחל דברו". והוא הדין לנזיר שגלח או נטמא, שהוא לוקה שתיים: אחת על האסור המיוחד בו, ואחת על האסור השנה בכל הנדרים שהוא "לא יחל דברו".

ט. נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חמץ - אינו לוקה אלא אחת, שאינו חיב על היין בפני עצמו ועל החמץ בפני עצמו; שאין כתוב 'יין לא ישתה וחמץ לא ישתה', אלא כף כתוב: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה" - כלומר: לא ישתה יין ולא דבר שנתערב בו היין והוא השכר, ואפלו התמיצו; והואיל ולא כפל אלא החמץ, שהוא שם אחד - אינו לוקה על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. י. נזיר שהיה שותה יין כל היום בלו - אף על פי שהוא חיב לשמים על כל רביעית ורביעית, אינו לוקה אלא אחת משום יין ואחת ד"לא יחל דברו", כמו שבארנו; ואם התרו בו על כל רביעית ורביעית, ואמרו לו: 'אל תשתה', 'אל תשתה', והוא שותה - חיב על כל אחת ואחת מדברי

א. אכל נזיר טהור שנטמא, אינו מתחיל למנות אלא מיום השמיני והלאה.

ב. מי שנדר והוא בבית הקברות, נזירות חלה עליו; ואפלו שהיה שם כמה ימים – אין עולין לו, ולוקה על שהיה שם. ואם התרו בו שלא נזיר שם, אינו מגלח שערו כשיצא משם; ואם נטמא שם בבית הקברות באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן, אינו מגלח ואינו מביא קרבן טמאה.

ג. נכנס לשם בשדה תבה ומגדל [וקיבל שם נזירות], ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה [=הגג] ונטמא – אף על פי ששהה שם, אינו לוקה [היות שבכניסתו אינו בר חיוב]; אכל מפני אותו מפת מרדות, אם שהה.

ד. יצא מבית הקברות, ושהה ימים וחזר ונכנס – אין אותן הימים עולין לו. יצא והיה נטבל וטהר, ומנה ימים מנזירותו, וחזר לבית הקברות – הרי אותן הימים שפנה עולין לו; ואפלו נכנס ביום שמיני שלו, הרי שביעי שלו עולה לו מן המנין. ואם נטמא שם אחר שנכנס, באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן – מביא קרבן טמאה, וסותר הימים הקודמין, ומגלח תגלחת טמאה.

ה. תגלחת טמאה פיצד היא? נזיר שנטמא באחת מן הטמאות שהוא מגלח עליהן, הרי זה מזה עליו בשלישי ובשביעי, ומגלח שער ראשו בשביעי, וטבל בשביעי אחר ההזיה כדרך כל טמאי מת, ומעריב שמשו [מחכה לערב שהוא שלב בטוהר]; ומביא קרבנותיו בפשימיני – והן שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש בן שנתו לאשם. וסותר כל הימים הקודמין, ומתחיל למנות נזירותו; ואם גלח בפשימיני, מביא קרבנותיו בו ביום.

ו. מאימתי מתחיל למנות? משביאי חטאתו; אכל עולתו ואשמו, אין מעפכין אותו מלמנות.

ז. הרי שהיה בשלישי ושביעי ולא טבל, ונתאחר כמה ימים – כשיטבל, יעריב שמשו, ויביא קרבנותיו למחר. טבל והעריב שמשו, ואחר קרבנותיו – אינו מתחיל למנות עד שביאי חטאתו; אכל עולתו ואשמו אין מעפכין אותו, כמו שבארנו.

ח. כשמגלח הנזיר תגלחת טמאה – אינו צריך לגלח פתח המקדש, ולא להשליך שערו על האש [כתגלחת טוהר]. ובין שגלח במדינה [מחוץ להר הבית] או במקדש, שער אסור בהנזה וטעון קבירה; ואפרו אסור, כאפר כל הנקברין. והמגלח במקדש – אם השליכו תחת דוד האשם, יצא.

ט. נזיר שנטמא טמאות הרבה – בין שלא התרו בו על כל אחת ואחת, בין שהתרו בו על כל אחת ואחת – אינו מביא על טמאותיו אלא קרבן אחד. כמה דברים אמורים? שנטמא פעם שניה קדם שביאי קרבנות טמאה הראשונה; ואף על פי שנתאחר כמה ימים אחר טהרתו קדם הקבאת חטאתו, ונטמא באותן הימים – אינו מביא אלא קרבן אחד. אכל אם נטמא וטהר והביא חטאתו, ונטמא פעם

כ. נזיר טהור שנטמא עצמו, לוקה אף משום "לא תאחר לשלמו" – שהרי אחר נזירות טהרה, ועשה מעשה; וכן אם נזיר בבית הקברות, לוקה אף משום "לא תאחר". הא למדת, שהנזיר שנטמא עצמו לוקה ארבע מלקיות: משום "לא יטמא", ומשום "לא יחל דברו", ומשום "לא תאחר לשלמו", ומשום "לא יבא" – אם היתה ביאה וטמאה באחת, כמו שבארנו.

יום שבת קודש כ"ג אלול ה'תשס"ט

הלכות נזירות פרק ו

א. נזיר ששתה יין, ואכל יוצא מן הגפן – אפלו ימים רבים – אינו סותר [=מבטל] מימי נזירותו, אפלו יום אחד; וכן אם גלח מעוט שער ראשו, בין בשגגה בין בנדון. נתגלח רב ראשו – בין בתער, בין כעין תער ולא נשאר מן השערות כדי לכף ראשו לעקרו, בין בנדון בין בשגגה, אפלו גלחוהו לסטים [=גזלנים] באנס – הרי זה סותר שלשים יום, עד שיהיה לו פרע; ואחר כך מתחיל למנות.

ב. פיצד? נדר נזירות מאה יום, ולאחר עשרים יום נתגלח רב ראשו – הרי זה שוהה שלשים יום, עד שירבה שער ראשו, ואחר השלשים יום, מונה שמונים יום תשלום ימי נזירותו; וכל אותם השלשים יום – כל דקדוקי נזירות עליו, אלא שאין עולין לו מן המנין.

ג. נזיר שנטמא – בין בנדון בין בשגגה, ואפלו טמאוהו גזים באנס – סותר הכל, ומגלח תגלחת טמאה, ומביא קרבנות טמאה, ומתחיל למנות ימי נזירות, שנאמר: "והימים הראשונים יפלו". ואפלו נטמא ביום מלאת ימי נזירו בסוף היום, סותר הכל.

ד. נטמא אחר יום מלאת, שהוא יום הקבאת קרבנות טהרה אלו לא נטמא – סותר שלשים יום בלבד. וכיצד יעשה? מביא קרבנות טמאה כשיטהר, ומגלח תגלחת טמאה; ומתחיל למנות נזירות שלשים יום, ומגלח תגלחת טהרה, ומביא קרבנות טהרה. ואם נטמא אחר שנוק עליו אחד מן הדמים [של הקרבנות] – אינו סותר כלום, אלא מביא שאר קרבנות טהרה שלו כשיטהר.

ה. נטמא ביום שלאחריו, שהוא יום שראוי לגדל שער אלו גלח אחר מלאת – הרי זה אינו סותר כלום, ואף על פי שעדיין לא גלח; שהרי שלמה הנזירות וכל הנטפל לה [הקשור אליה].

ו. נטמא ביום שנדר, או בשני – אינו סותר, אלא משלים עליהם אחר שביאי קרבנו, שנאמר: "והימים הראשונים יפלו", עד שיהיו שם ימים ראשונים. לפיכך, אם נטמא משלישי והלאה – סותר כל הקודמין.

ז. נדר בנזיר, והוא טמא מת – חלה עליו נזירות; ואם נטמא פעם אחרת, או שתה יין, או גלח – לוקה. ואם שהה בטמאתו כמה ימים – אין עולין לו, עד שיהיה שלישי ושביעי, וטבל בשביעי. ויום שביעי שלו, עולה לו ממנין ימי נזירות, לזה שנדר והוא טמא; [=נחשב] לו ממנין ימי נזירות, לזה שנדר והוא טמא;

ג. ואין רקב המת מטמא, עד שיקבר ערם בארון של שיש ויהיה פלו שלם. חסר ממנו אבר, או שנקבר בכסותו, או בארון של עץ או של מתכת [שעשויה להחליד] – אין לו רקב [שהרי נתערבבו בו דברים נוספים]. ולא אמרו רקב אלא למת [מוות טבעי] בלבד – להוציא הרוג, שהרי חסר דמו.

ד. קברו שני מתים באחד [=ביחד], או שגזזו שעריו או צפרניו וקברום עמו, או אשה עברה שמתה ונקברה ועברה במעיה – אין הרקב שלהן מטמא; וכן אם טחן המת עד שנעשה רקב, אינו מטמא – עד שירקב מאליו. טחן את המת, והניח עפרו עד שהרקב פלו, או שהרקב כשהוא חי, ומת והרקב הכל – הרי זה ספק; ואם נטמא לרקב זה, הוא ספק טמא. וכן אם נטמא ברבע [הקב] עצמות הבאות משדרה, או מן הגלגלת באהלן – הרי זה ספק טמא.

ה. כל אלו השתים עשרה טמאות שמינינו – אם נגע נזיר באחת מהן, או נשאה, או האהיל הנזיר עליה, או האהילה הטמאה על הנזיר, או היה הנזיר ואחת מן הטמאות האלו באהל אחד – הרי זה מגלח תגלחת טמאה, ומביא קרבן טמאה, וסותר את הכל; חוץ מן הרקב, שאינו מטמא במגע – שאי אפשר שיגע בכלו, שהרי אינו גוף אחד; אכל אם נשאו, או נטמא באהל – מגלח.

ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפלו עצם כשעורה, או נשאו – הרי זה מגלח עליו, ומביא קרבנות טמאה, וסותר את הקודמין; ואין עצם אחד מטמא באהל. אכל אם נטמא בגוש [אדמה] ארץ העמים [=חו"ל] או בשדה שנתרש קבר בתוכה שהן מטמאין במגע ובמשא, או שהאהיל [אחד מהמפורט תיכף: 'השריגים וכו' – האהיל] עליו [על הנזיר] ועל [וגם על] אחת משתים עשרה [הטמאות שנמנו לעיל בתחילת הפרק –] השריגים [=ענפים] היוצאים מן האילנות, או הפרעות [אבנים בולטות] היוצאות מן הגדר, או מטה או גמל וכיוצא בו, או שנטמא באהל רבע עצמות שאין בהן לא רב בגזן ולא רב מזון, או שנטמא ברכיעית דם מן המת שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל, או שנטמא בגולל [כיסוי ארון המת] או בדופק [צידי הארון] שהן מטמאין במגע ובאהל, או שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת שאין עליהן בשר כראוי – הרי זה אינו סותר.

ז. אף על פי שכל אלו הוא טמא טמא שבעה, ומזה בשלישי ושביעי – אינו מגלח תגלחת טמאה, ולא מביא קרבנות, ולא סותר את הקודמין; אכל כל זמי הטמאה אין עולין [=נחשבים] לו ממנן זמי נזירותו.

ח. נגע באהל המת, או בפלים הנוגעים במת – אינו מזה בשלישי ושביעי. יראה לי, שזה דין המיוחד בנזיר; אכל כל אדם שנטמא בכלים טמאת שבעה, וזה בשלישי ושביעי, כמו שיתבאר בהלכות טמאת מת. וכן יראה לי, שזה שאינו מזה בשלישי ושביעי אם נגע בכלים, כדי שיעלו לו זמי טמאתו בפלים ממנן זמי נזירותו.

שניה אחר שהביא חטאתו – אף על פי שעדין לא הביא אשמו ועולתו, חייב בקרבנות אחרות.

טז. נזיר שגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שטמא היה בתוך ימי נזרו – אם בטמאה ידועה נטמא – סותר הכל, ומביא קרבנות טמאה, ומגלח תגלחת טמאה, ומזנה נזירות אחרת, ומביא קרבנות טהרה. ואם בטמאת התהום נטמא, אינו סותר; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה.

יז. ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים, נודע שהוא טמא – בין בטמאה ידועה, בין בטמאת התהום – סותר הכל; נודע לו אחר שזרק אחד מן הדמים – אף על פי שלא גלח, הואיל וטמאה שאינה ידועה היא, אינו סותר. יח. אינו היא טמאת התהום? כל שאין אדם מכירה, אפלו בסוף העולם. ולא אמרו טמאת התהום אלא למת [במוות טבעי] בלבד; אכל הרוג – לא, שהרי ידע בו זה שהרגו. יט. נמצא המת גלוי, אין זו טמאת התהום. נמצא משקע בקרקעית מערה והמים על גביו, הרי זו טמאת התהום שאינה ידועה; היה טמון בתוך או בצורות [=אבנים], הרי זו טמאת התהום שאינה ידועה; היה טמון במים באפלה ובנקיט הסלעים, אינה טמאת התהום [כי אינו מוסתר כראוי].

כ. נזיר שנטמא במת, ויבד וטבל במערה, והביא קרבנות טמאה, ומנה נזירות וגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שמת היה משקע בקרקעית המערה כשיבד לטבל – אף על פי שהיא טמאה שאינה ידועה – סותר הכל, מפני שהחזק לטמאה, וחזקת הטמא טמא, עד שיטעה ודאי. יבד להקר [=להתקור] – הרי זה טהור, עד שידע שנגע; נמצא המת צף על פני המים – הרי זה בחזקת טמא, שחזקתו שנגע בזה שהוא צף.

הלכות נזירות פרק ז

א. יש טמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, ולא סותר את הקודמין, ואף על פי שנטמא בהן טמאת שבעה; לפי שלא נאמר בו "וכי יטמא לנפש", אלא "וכי ימות מת עליו" – עד שיטמא בטמאות שהן מעצמו של מת, ואחר כך יביא קרבנות טמאה, ויגלח תגלחת טמאה, ויפלו כל הימים הראשונים.

ב. ואלו טמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן: על הנפל, ואפלו לא נתקשרו אבריו בגדידן; ועל פזית מבשר המת; ועל פזית נצל [מבואר בהמשך]; ועל עצמות שהן רב ממנן העצמות, אף על פי שאין בהן רבע הקב [שם של מידה קטנה]; ועל עצמות שהן רב בגזנו של מת, ואף על פי שאין בהן רבע הקב; ועל חצי קב עצמות, אף על פי שאין בהן לא רב בגזנו ולא רב ממנן, וכל העצמות יהיו משל מת אחד, לא משני מתים; ועל השדרה הבאה ממת אחד; ועל הגלגלת של מת אחד; ועל אבר מן המת הבא ממת אחד, ועל אבר מן החי מאדם אחד – שיש עליהן בשר הראוי לעלות בו ארוכה [=עם סיכויי ריפוי כשהוא] בחי; ועל חצי לג דם הבא ממת אחד; ועל מלא חפנים רקב המת. איזה הוא נצל? זה בשר המת שנמנח ונעשה לחה סרוחה.

עולה. ומביא עם איל השלמים, ששה עשרונות [האיפה - שם מידה] ושני שלישי עשרון סלת - אופה מהן עשרים חלה, עשר חלות [בלולות בשמן לפני אפיתן] ועשרה רקיקי מצות [משוחים בשמן לאחר אפיתן]; ומושח העשרים ברכיעית שמן. ושעור זה, הלכה למשה מסיני. ומביא העשרים בכלי אחד.

ב. ושוחט החטאת תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך השלמים, ואחר כך מגלח; ואם גלח אחר ששחט החטאת או העולה, יצא. ומבשל השלמים, או שולקן [=בישול ממושך]. ולוקח מן הרטב של זבחי השלמים, ונותן על השער, ואחר כך משליכו לאש תחת דוד [=סיר] השלמים; ואם השליכו תחת החטאת, יצא.

ג. והיכן מגלח שער? בעזרת הנשים, בלשפת הנזירים שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית; ושם מבשלין את שלמיהן, ומשליכין שערן לאש. ואם גלח במדינה [מחוץ למקדש], יצא. וביין שגלח במדינה, בין שגלח במקדש - הוא משליך שערו תחת הדוד; ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח, שנאמר: "פתח אהל מועד" - לא שיגלח כנגד הפתח, שנה בזיון מקדש הוא.

ד. ואחר כך נוטל הכהן את הזרוע בשלה מן האיל, וחתל מצה אחת מן הסל, ורקיק אחד, ונותן על פפי הנזיר או הנזירה, ומניפן [הכהן מכניס ידו תחת יד הנזיר ומניף יחד עמו]. ואחר כך הטר הנזיר לשנות יין ולהטמא למתים.

ה. נזיר ממרט [=קרח], אינו צריך להעביר תער; ואף על פי שאין לו שער, או שאין לו פפים - הרי זה מקריב קרבנותיו, וישתה ויטמא. ואם הביא קרבנותיו, ולא גלח ראשו - אין התגלחת מעכבת, אלא שותה ומטמא לערב; שמשניצק עליו אחד מן הדמים - הטר, אף על פי שלא נתן על כפיו ולא הניף; שכל דברים אלו, למצוה ולא לעכב.

ו. אף על פי שאין התגלחת מעכבת עליו, מצוה לגלח אפלו לאחר זמן מרבה; ונזיר שגלח שלא בתער, או שגלח ושיר שתי שערות - לא עשה כלום, ולא קים מצות גלות, בין נזיר טהור, בין נזיר טמא.

ז. גלח והניח שתי שערות, וצמח ראשו כלו, וחרור וגלחו כלו עם אותן שתי השערות, [או] שגלח אחת ונשארה אחת - הרי זה קים מצות גלות; נשרה אחת וגלח אחת - אין כאן מצות גלות [הואיל ואין מצות גילוח כשעל הראש ישנה רק שורה אחת].

ח. גלח על השלמים [שהקריבם ראשונים], ונמצא פסול [הקרבן] - תגלחתו פסולה, וזבחי לא עלו לו [שהרי לא נשלמו עדיין ימי נזירותו]; גלח על החטאת, ונמצאת שנשחטה שלא לשם חטאת, ואחר כך הביא השלמים והעולה, וקרבן במצותו - תגלחתו פסולה, וזבחי לא עלו לו.

ט. גלח על העולה ועל השלמים, ונשחטו שלא לשמן, ואחר כך הביא קרבנות אחרות להקריבן לשמן - תגלחתו פסולה, וזבחי לא עלו לו.

ט. נזיר שנצטרע והחלט [לטומאה] - כל ימי חלוטו [=טומאתו] ושבעת ימי סופרו שסופר אחר שיטהר מצרעתו בין תגלחת ראשונה לשניה, אין עולין לו מימי נזירותו; אבל ימי הסגר [שלפני שהוחלט דינו], עולין לו. וכן אם זב בשרו, בין איש בין אשה - כל ימי זבתו עולין לה, אף על פי שהן טמאין. ודבר זה, הלכה למשה מסיני הוא.

י. אין צריך לומר, שאם נטמא הנזיר בשאר טמאות - שימי טמאתו עולין לו, ואינו סותר כלום; נטמא במת בתוך ימי צרעתו - סותר את כל הקודמין, שהרי בנזירותו הוא עומד, ואף על פי שהוא טמא.

יא. הנזיר מטר בטמאת מת מצוה, ובתגלחת מצוה; ואסור ביין מצוה, ביין הרשות. ביצד? מי שנשבע שישתה היום יין, שהרי מצוה עליו לשותות, ואחר כך נדר בנזיר - חלה נזירות על השבועה, ואסור ביין; ואין צריך לומר שהוא אסור ביין קדוש והבדלה, שאינו אלא מדברי סופרים.

יב. וכיצד הוא מטר בטמאת מת מצוה? היה מהלך בדרך, ופגע במת שאין שם מי שינקברנו - הרי זה מטמא לו, וקוברו. ודברים אלו, דברי קבלה הן.

יג. נזיר וכהן שפגעו במת מצוה - יטמא נזיר, אף על פי שהוא סותר הימים הראשונים ומביא קרבן טמאה, ואל יטמא כהן; שנה - קדשתו קדשת שעה, ואפלו היה נזיר עולם; והכהן - קדשתו קדשת עולם.

יד. פגעו בו שני נזירים, אחד נזיר שלשים יום, ואחד נזיר מאה יום - יטמא נזיר שלשים יום. היה אחד נזיר עולם, והשני נזיר לזמן קצוב - יטמא הנזיר לזמן קצוב; ששני עולם, קדשתו חמורה מזה.

טו. וכיצד הוא מטר בתגלחת מצוה? נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות - הרי זה מגלח כל שער; שהרי תגלחתו מצות עשה, שנאמר במצוה: "וגלח את כל שערו" וגו', וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה - אם יכול אתה לקים את שניהם, מוטב; ואם לאו, יבוא עשה וידחה את לא תעשה. והלא נזיר שגלח בימי נזרו עובר על לא תעשה ועשה, שנאמר: "קדוש יהיה, גדל פרע שער ראשו" - ובכל מקום אין עשה דוחה את לא תעשה ועשה שקמותו; ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירותו? מפני שפכר נטמא הנזיר בצרעת, וימי חלוטו אין עולין לו, כמו שבארנו, והרי אינו קדוש כהן, ובטל העשה מאליו, ולא נשאר אלא לא תעשה, שהוא "תער לא יעבר על ראשו"; ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת, ודחה אותו.

הלכות נזירות פרק ח

א. תגלחת טהרה כיצד היא? כשיגמר הנזיר ימי נזירותו, מביא שלש בהמות - כבש לעולה, וכבשה לחטאת, ואיל לשלמים; הביא שלשתן ולא פרש - הראויה לחטאת תקרב חטאת, והראויה לשלמים שלמים, והראויה לעולה

טז. בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב, בין שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם – הרי זה מגלח ומביא קרבנותיו ממעות נזירות אביו.

יז. הפריש אביו מעות להביא בהן קרבנות טמאה ומת, אין הבן מביא בהן קרבן טהרה; וכן אם הפרישן האב לקרבן טהרה, אין הבן מגלח עליהן תגלחת טמאה; שדברים אלו ספק הן. ואם הביא זכריו, לא עלו לו.

יח. האומר: 'הרי עלי לגלח נזיר' – חייב להביא קרבנות תגלחת טהרה, ומקריבן על ידי איזה נזיר שירצה. אמר: 'הרי עלי חצי קרבנות נזיר', או אם אמר: 'הרי עלי לגלח חצי נזיר' – הרי זה מביא חצי הקרבנות לאיזה נזיר שירצה, ואותו נזיר משלים קרבנותיו משלו; אבל אם אמר: 'הרי עלי קרבנות חצי נזיר' – הרי זה מביא קרבנות נזיר שלם, שאין לנו חצי נזירות.

יט. האומר: 'הריני נזיר, ועלי לגלח נזיר', ושמע חברו ואמר: 'ואני' – הרי חברו נזיר, ואינו חייב לגלח נזיר אחר; שהרי לא התפס עצמו אלא בפזירות. ואם אמר: 'ואני, ועלי לגלח נזיר', הרי זה חייב. אם היו פקחין, כל אחד מהן מביא קרבנותיו על ידי חברו; ואם לא עשו כן, חייבין לגלח נזירים אחרים.

כ. האומר: 'הרי עלי לגלח חצי נזיר', ושמע חברו ואמר: 'ואני, ועלי לגלח חצי נזיר' – זה מביא חצי קרבנותיו של זה, וזה מביא חצי קרבנותיו של זה, וכל אחד מהן משלים קרבנותיו, אם היו פקחין; ואם לאו, זה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה, וזה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה.

יא. גלח על שלשתן, ונמצא אחד מהן כשר – תגלחתו כשרה, ויביא שאר הזבחים ויקריבו בהלכתו.

יב. כל מקום שאמרנו 'תגלחתו פסולה' – הרי הוא כמי שנתגלח בתוך ימי נזירותו, שהוא סותר שלשים יום כמו שבארנו; ונמצא מונה שלשים יום אחר התגלחת הפסולה, ומביא קרבנותיו.

יג. שלמי נזיר ששחטן שלא כמצותן (שלא לשמם או שלא היה בן שתי שנים) – כשרין (כשלמי נדבה), ואין עולין לבפלים לשם חובה; ונאכלין ליום אחד, ואין טעונין להם, ולא (מצות תנופה ב: מתנות [= חזה ושוק]), ולא זרוע. **יד.** שלש בהמות האלו, והלחם הבא עמהן – הכל מן החלין (ולא מכסף מעשר שני), כשאר נדרי הקדש, כמו שיחבאר במקומו.

יד. האומר: 'הריני נזיר, על מנת שאגלח ממעות מעשר שני' – הרי זה נזיר, ואינו מביא קרבנותיו מן המעשר, אלא מן החלין.

טו. האיש שנדר בנזיר – יש לו להביא קרבנות אביו לעצמו, ומגלח עליהן; ואין האשה מגלחת על קרבנות אביה; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה הוא. פיצד? מי שהיה אביו נזיר, והפריש מעות לקנות בהן קרבנותיו, ומת והניח המעות הסתומין, ואמר אחר מות אביו: 'הריני נזיר על מנת שאביא קרבנותי במעות שהפריש אבי לקרבנותיו' – הרי זה מביא מהן קרבנותיו. וכן אם היה הוא ואביו נזירים, והפריש אביו מעות סתומין, ומת האב, ואמר הבן אחר מות אביו: 'הריני מגלח על מעות אבי' – הרי זה מביא קרבנותיו מהן; אבל אם לא אמר, יפלו המעות לנדבה. מת האב והניח בנים רבים – חולקין המעות הסתומין, מפני שהיא ירשה להן; ויש לכל אחד מהן לגלח על חלקו. והבכור נוטל בהן פי שנים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ז ב"ג אלול ה'תשס"ט

לעשות בו מלאכה; (ג) שלא לענש בשבת; (ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת; (ה) לקדש היום בזכירה. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות שבת פרק א

א. שבייתה בשביעי ממלאכה – מצות עשה, שנאמר: 'וביום השביעי תשבות'. וכל העושה בו מלאכה – בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: 'לא תעשה כל מלאכה'. ומה הוא חייב על עשיית מלאכה? אם עשה ברוצנו בידון, חייב כרת; ואם היו שם עדים והתראה, נסקל; ואם עשה בשגגה, חייב קרבן חטאת קבועה [בין עני בין עשיר מביא בהמה].

ב. כל מקום שנאמר בהלכות שבת שהעושה דבר זה 'חייב' – הרי זה חייב כרת, ואם היו שם עדים והתראה, חייב סקילה; ואם היה שוגג, חייב חטאת.

ג. וכל מקום שנאמר שהעושה דבר זה 'פטור' – הרי זה פטור מן הכרת, ומן הסקילה, ומן הקרבן; אבל אסור לעשות אותו דבר בשבת; ואסורו מדברי סופרים, הרחקה

יום ראשון י"ז אלול ה'תשס"ט

בשם ה' אל עולם.

נחלתי עדותיך לעולם, כי ששון לבי המה.

ספר שלישי והוא ספר זמנים

הלכותיו עשר, וזה הוא סדורן: הלכות שבת, הלכות ערובין, הלכות שביתת עשור, הלכות שביתת יום טוב, הלכות חמץ ומצה, הלכות שופר וספה ולולב, הלכות שקלים, הלכות קדוש החדש, הלכות תעניות, הלכות מגילה וחנוכה.

הלכות שבת

יש בכללן חמש מצוות – שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבות בשביעי; (ב) שלא

ללקט ענבים ואחר כך תאנים, ונהפך הדבר ולקט התאנים בתחלה ואחר כך ענבים - פטור. אף על פי שלקט כל שחשב - הואיל ולא לקט כסדר שחשב, פטור; שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת.

י. היו לפניו שתי גרות דולקות, או כבות, ונתפנו לכבות זו וכבה את זו, או להדליק זו והדליק את זו - חייב; שהרי עשה מין המלאכה שחשב לעשותה. הא למה זה דומה? למי שנתפנו ללקט תאנה זו, ולקט תאנה אחרת, או למי שנתפנו להרג את זה, והרג את זה, שהוא חייב - שהרי נעשת מלאכה שחשב לעשותה.

יא. אבל אם נתפנו להדליק ראשונה ולכבות שניה אחריה, ונהפך הדבר וכבה ראשונה ואחר כך הדליק שניה אחריה - פטור. כבה זו והדליק זו בנשימה אחת, חייב - שאף על פי שלא הקדים ההדלקה, הרי לא אחר אותה, אלא שתיקן כפאתו, ולפיכך חייב. וכן כל כיוצא בזה. וכל העושה מלאכה כמתעסק [התכוון לעשות מעשה אחר], ולא נתפנו לה - פטור.

יב. כל המתפנו לעשות מלאכה, ונעשת ביותר על פנותו - חייב; בפחות מכנותו, פטור. כיצד? הרי שנתפנו להוציא משא לאחריו וכא לו לפניו, חייב - שהרי נתפנו לשמירה פחותה, ונעשת שמירה מעלה. אבל אם נתפנו להוציא לפניו וכא לו לאחריו, פטור - שהרי נתפנו להוציא בשמירה מעלה, והוציא בשמירה מעוטה. וכן כל כיוצא בזה.

יג. היה חגור בסנר, והשליך [את] המשא בין בשור ובחלוקו - בין שבא זה המשא שדרכו להוציא בדרכו הזאת לפניו, בין שבא לאחריו - חייב; שכן דרכו להיות חוזר [מקדימה לאחור והפוך].

יד. כל המתפנו לעשות מלאכה בשבת, והתחיל בה, ועשה כשעור - חייב, אף על פי שלא השלים כל המלאכה שנתפנו להשלימה. כיצד? הרי שנתפנו לכתב אגרת או שטר בשבת - אין אומרים: 'לא יתחייב זה, עד שישלים חפצו ויכתב כל האגרת, או כל השטר'; אלא משיכתב שתי אותות, יתחייב. וכן אם נתפנו לארג בגד שלם - משיארג שני חוטין, יתחייב; ואף על פי שפנותו להשלים, הואיל ועשה כשעור בכונה - חייב. וכן כל כיוצא בזה.

טו. כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו, ועשו אותה שנים בשתפות - בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה, כגון שעקר זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשות אחרת, בין שעשו אותה שניהם כאחד מתחלה ועד סוף, כגון שאחזו שניהם בקלמוס וכתבו או אחזו כפר והוציאוהו מרשות לרשות - הרי אלו פטורין.

טז. ואם אין אחד מהן יכול לעשותה לבדו עד שיצטרפו, כגון שנים שאחזו קורה והוציאוה לרשות הרבים - הואיל ואין פה באחד מהן לעשותה לבדו, ועשו אותה בשתפות מתחלה ועד סוף - שניהן חייבין, ושעור אחד לשניהן. הנה פה באחד להוציא קורה זו לבדו, והשני אינו יכול להוציאה לבדו, ונשתתפו שניהם והוציאוה - זה הראשון

מן המלאכה; והעושה אותו בודון, מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדבונן]. וכן כל מקום שנאמר 'אין עושין כך וכך', או 'אסור לעשות כך וכך בשבת' - העושה אותו דבר בודון, מכין אותו מכת מרדות.

ד. וכל מקום שנאמר: 'מתר לעשות כך וכך', הרי זה מתר לכתחלה. וכן כל מקום שנאמר: 'אינו חייב פלוס', או 'פטור מפלוס' - אין מכין אותו כלל.

ה. דברים המתירין לעשותן בשבת, ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה - אם לא נתפנו לאותה מלאכה, הרי זה מתר. כיצד? גורר אדם מטה וכסא ומגדל וכיוצא בהן בשבת, ובלבד שלא יתפנו לחפור חריץ בקרקע בשעת גרידתו; ולפיכך, אם חפרו הקרקע - אינו חושש בכך, לפי שלא נתפנו. וכן מהלך אדם על גבי עצבים בשבת, ובלבד שלא יתפנו לעקר אותן; לפיכך, אם נעקרו - אינו חושש. ורוחץ ידיו מעפר הפרות וכיוצא בהן, ובלבד שלא יתפנו להשיר את השער [שבזרועותיו]; לפיכך, אם נשר - אינו חושש. פרצה דחוקה - מתר להכנס לה בשבת, אף על פי שמשיר צרורות [רגבי אדמה]. וכן כל דבר שאינו מתפנו כגון זה מתר.

ו. עשה מעשה, ונעשת בגללו מלאכה שודאי תעשה בשביל אותו מעשה - אף על פי שלא נתפנו לה, חייב; שהדבר ידוע, שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה. כיצד? הרי שצריך לראש עוף לשחוק בו לקטן, וחתך ראשו בשבת - אף על פי שאין סוף מגמתו להריגת העוף בלבד, חייב; שהדבר ידוע, שאי אפשר שיחתך ראש חיה אלא והמות בא בשבילו. וכן כל כיוצא בזה.

ז. כל העושה מלאכה בשבת - אף על פי שאינו צריך לגוף המלאכה, חייב עליה. כיצד? הרי שפכה את הנר מפני שהוא צריך לשמן כדי שלא יאבד, או כדי שלא ישורף חרש של נר - חייב; מפני שהכפוי מלאכה, והרי נתפנו לכבות; ואף על פי שאינו צריך לגוף הכפוי, ולא כבה אלא מפני השמן או מפני החרש - הרי זה חייב. וכן המעביר את הקוץ ארבע אמות ברשות הרבים, או המכבה את הגחלת, כדי שלא יזקו בהן רבים - חייב; אף על פי שאינו צריך לגוף הכפוי, או לגוף ההעברה, אלא להרחיק ההזק - הרי זה חייב. וכן כל כיוצא בזה.

ח. כל המתפנו לעשות מלאכה, ונעשת לו מלאכה אחרת שלא נתפנו לה - פטור עליה, לפי שלא נעשת מחשבתו. כיצד? זרק אבן או חץ בחברו או בבהמה כדי להרגו, הלך ועקר אילן בהליכתו, ולא הרג - הרי זה פטור. קל וחמר אם נתפנו לאסור קל ונעשה אסור חמור, כגון שנתפנו לזרק בכרמלית [מקום שאינו רח"י ואינו רח"ד], ועברה האבן לרשות הרבים - שהוא פטור. וכן כל כיוצא בזה. נתפנו לעשות דבר המתר, ונעשת מלאכה - כגון שנתפנו לחתוך את התלוש, וחתך את המחבר - אינו חייב פלוס. וכן כל כיוצא בזה.

ט. נתפנו ללקט תאנים שחורות, ולקט לבנות, או שנתפנו

הפאב, או שְהִיָּה דָם שוֹתֵת מֶהֱן, או שְהִיָּה בְהֵן קֶדֶח [חום], וְכִיּוֹצֵא בְּחֵלָאִים אֵלּוּ - הָרִי זֶה בְּכָלֵל חוֹלִים שֵׁישׁ בְּהֵן סִכְנָה, וּמְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשִּׁבְתָּה, וְעוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרְכֵי רְפוּאָה.

ה. וְכֵן כָּל שֵׁישׁ מִכָּה בְּחֵלֵל גּוֹפּוֹ מִן הַשִּׁבְתָּה וְלִפְנִים - בֵּין בִּפְיוֹ, בֵּין בְּמַעְיוֹ, בֵּין בְּכַבְדּוֹ וּטְחוּלּוֹ אוֹ בְּשֶׁאֵר כָּל שֵׁישׁ בְּחֵלֵל - הָרִי זֶה חוֹלָה שֵׁישׁ בּוֹ סִכְנָה. וְאִינוּ צָרִיף אִמֵּד, שְׁחֵלִי כְּבֵד הוּא; לְפִיכָף מְחַלְלִין עָלָיו מִיָּד, בְּלֹא אֲמִידָה [הערכה]. וּמִכָּה שֶׁהִיא בְּגַב הָיִד וְגַב הָרֶגֶל - הָרִי זֶה כְּמִכָּה שֶׁל חֵלֶל [הגוף], וְאִינָה צָרִיכָה אִמֵּד, וּמְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשִּׁבְתָּה. וְהַחֵם שֶׁמְצַמֵּר [מכוון] אֶת הַבֶּשֶׂר - כְּמִכָּה שֶׁל חֵלֶל הוּא, וּמְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשִּׁבְתָּה. וְכֵן כָּל חֵלִי שֶׁהִרְפָּאִים אוֹמְרִין שֶׁזֶה יֵשׁ בּוֹ סִכְנָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר מִבְּחוּץ, מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשִּׁבְתָּה עַל פִּיהֶם.

ו. הַבּוֹלֵעַ נִימָא [עלוקה] שֶׁל מַיִם - מְחַמֵּין לוֹ חֲמִין בְּשִׁבְתָּה, וְעוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרְכֵי רְפוּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סִכְנָה נִפְשׁוּת. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁכָּחוּ כָּלֵב שׁוֹטֵה, אוֹ אֶחָד מִזִּוְחָלִי עֶפֶר שֶׁמִּמִּיתִין - אֲפִלּוּ הֵיוּ סֶפֶק מִמִּיתִין סֶפֶק אֵין מִמִּיתִין - עוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרְכֵי רְפוּאָה לְהַצִּילוֹ.

ז. חוֹלָה שֶׁאֲמָדוּהוּ רּוֹפְאִים לְהַבִּיא לוֹ גְּרוּגְרָת אַחַת, וְרָצוּ עֲשֶׂרָה בְּנֵי אָדָם וְהַבִּיאוּ לוֹ עֶשֶׂר גְּרוּגְרָת בְּכַת אַחַת - בְּלֶן פְּטוּרִין מִכָּלֵם, וְאֲפִלּוּ הַבִּיאוּ בְּזֶה אַחֵר זֶה, וְאֲפִלּוּ הַבְּרִיא בְּרִאשׁוֹנָה; שֶׁהָרִי כָּלֵם בְּרִשׁוֹת הַבִּיאוּ.

ח. חוֹלָה שֶׁהִיָּה צָרִיף לְשִׁתִּי גְרוּגְרָת, וְלֹא מְצָאוּ אֵלָּא שְׁתֵּי גְרוּגְרָת שֶׁבִּנְיָ עֶקְצָן [- ה'חיבורים שבין התאנים לעין] וְשִׁלֵּשׁ גְרוּגְרָת בְּעֶקֶץ אֶחָד - כּוֹרֵתִין הַעֶקֶץ שֵׁישׁ בּוֹ שֶׁלֵּשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיכִין אֵלָּא לְשִׁתִּים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְבוּ בְּכַבְרִיהָ, אֵלָּא יְכַרְתּוּ עֶקֶץ אֶחָד וְלֹא יְכַרְתּוּ שְׁנַיִם. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

ט. הַמְּבַשֵּׁל לְחוֹלָה בְּשִׁבְתָּה, וְאֵכֵל הַחוֹלָה וְהוֹתִיר - אֶסוּר לְבָרִיא לֵאכֹל מִן הַמוֹתֵר; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִרְכָּה [כמות התבשיל] בְּשִׁבְלֵוֹ. אֵכֵל הַשּׁוֹחֵט לְחוֹלָה בְּשִׁבְתָּה, מֵתֵר לְבָרִיא לֵאכֹל מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר חַי - שֶׁאֵין בְּדָבָר תּוֹסֶפֶת, כְּדִי שֶׁנִּגְזֹר שֶׁמָּא יִרְכָּה בְּשִׁבְלֵוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

י. חוֹלָה שֶׁאֵין בּוֹ סִכְנָה, עוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרְכֵי עַל יְדֵי גוֹי. בִּיצֵד? אוֹמְרִין לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ, וְהוּא עוֹשֶׂה - לְבַשֵּׁל לוֹ וְלֵאֲפֹת, וְלְהַבִּיא רְפוּאָה מִרְשׁוֹת לְרִשְׁוֹת, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. וְכֵן כּוֹחֵל עֵינָיו [בסם רפואה] מִן הַגּוֹי בְּשִׁבְתָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין שֵׁם סִכְנָה. וְאִם הֵיוּ צָרְכֵי, אֵין בְּהֵן מְלֹאכָה - עוֹשִׂין אוֹתָן אֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל; לְפִיכָף מַעֲלִין [גידים ה-] אֲזִנִּים בְּשִׁבְתָּה, וּמַעֲלִין אֲנָקְלִי [תנור שכנגד הלב], וּמַחְזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר [בעצם שנשברה]. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּהֵן, מֵתֵר.

יא. הַיּוֹלֵדֶת, כְּשֶׁפּוֹרֶצֶת לֵילֵד - הָרִי הִיא בְּסִכְנָה נִפְשׁוּת, וּמְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשִּׁבְתָּה: קוֹרְאִין לָהּ חֲכָמָה [מילדת] מִמְּקוֹם לְמִקְוֶה, וְחוֹתְכִים אֶת הַטְּבוּר, וְקוֹשְׁרִין אוֹתוֹ. וְאִם הִיתָה צָרִיכָה לָנֶר בְּשִׁעָה שֶׁהִיא מַצְעֶקֶת בְּחִבְלֶיהָ - מְדַלִּיקִין לָהּ אֶת הַנֵּר, וְאֲפִלּוּ הִיתָה סִכְנָה [עוורת], מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתָּה מְתִישְׁבֶּת עָלֶיהָ בְּנֵר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאִינָה רּוֹאָה.

שִׁיכּוֹל, חֵיב; וְהַשְּׁנִי מְסִיעַ הוּא, וּמְסִיעַ אֵינוֹ חֵיב כָּלֵם. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

יז. כָּל הַמְּקַלְלִין פְּטוּרִין. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁחֵבֵל בְּחִבְרוֹ אוֹ בְּכַהֲמָה דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָה, וְכֵן אִם קָרַע בְּגָדִים אוֹ שָׂרָפָן אוֹ שִׁבֵּר כָּלִים דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָה - הָרִי זֶה פְּטוּר; חֶפֶר גְּמָה וְאִינוּ צָרִיף אֵלָּא לַעֲפֹרָה, הָרִי זֶה מְקַלְקֵל וּפְטוּר. אֵף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה מְלֹאכָה, הוֹאִיל וְכּוֹנְנָתָם לְקַלְקֵל, פְּטוּרִין.

יח. כָּל הַמְּקַלְקֵל עַל מִנֵּת לְתֵקֵן, חֵיב. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁשֹּׁמֵר כְּדִי לְבָנוֹת בְּמִקְוֶמוֹ, אוֹ שֶׁמַּחֵק כְּדִי לְכַתֵּב בְּמִקְוֶם שֶׁמַּחֵק, אוֹ שֶׁחֶפֶר גְּמָה כְּדִי לְבָנוֹת בְּחוֹכָה וְסוּדוֹת, וְכָל פִּיּוֹצֵא בְּזֶה - חֵיב. וְשִׁעוּרֵי, כְּשִׁעוּר הַמִּתְקֵן.

יט. כָּל הַעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בְּשִׁבְתָּה, מְקַצֵּתָה בְּשׁוּגָה וּמְקַצֵּתָה בְּזִדּוֹן - בֵּין שֶׁהוּיִד וּלְבִסּוֹף שִׁגָּה, בֵּין שֶׁשִּׁגָּה וּלְבִסּוֹף הָיִד - פְּטוּר; עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה שְׁעוּר הַמְּלֹאכָה כְּלָה מִתְחַלָּה וְעַד סוֹף בְּזִדּוֹן, וְאַחֵר כֶּף יִהְיֶה חֵיב כֶּרֶת וְסָקִילָה; אוֹ יַעֲשֶׂהוּ כָּלּוּ בְּשִׁגָּה מִתְחַלָּה וְעַד סוֹף, וְאַחֵר כֶּף יִהְיֶה חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה.

יום שני י"ח אלול ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק ב

א. דְּחוּיָהּ הִיא שִׁבְתָּה אֲצֵל סִכְנָה נִפְשׁוּת, כְּשֶׁאֵר כָּל הַמְּצוּוֹת; לְפִיכָף, חוֹלָה שֵׁישׁ בּוֹ סִכְנָה - עוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרְכֵי בְּשִׁבְתָּה, עַל פִּי רּוֹפְאָ אֲמֵן שֶׁל אוֹתוֹ מְקוֹם. סֶפֶק שֶׁהוּא צָרִיף לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשִּׁבְתָּה, סֶפֶק שֶׁאִינוּ צָרִיף, וְכֵן אִם אֲמֵר רּוֹפֵא לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשִּׁבְתָּה, וְרּוֹפֵא אַחֵר אוֹמֵר: 'אִינוּ צָרִיף' - מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשִּׁבְתָּה; שֶׁסֶפֶק נִפְשׁוּת דּוֹחָה אֶת הַשִּׁבְתָּה.

ב. אֲמָדוּהוּ בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּה שֶׁהוּא צָרִיף לְכָף וְכָף [רפואה מסוימת] שְׁמוֹנָה זְמַיִם - אֵין אוֹמְרִים: 'נִמְתִּין עַד הָעֶרֶב, כְּדִי שֶׁלֹּא לְחַלֵּל עָלָיו שְׁתֵּי שִׁבְתּוֹת; אֵלָּא מִתְחִילִין מֵהַיּוֹם שֶׁהוּא שִׁבְתָּה, וּמְחַלְלִין עָלָיו אֲפִלּוּ מֵאָה שִׁבְתּוֹת; כָּל זְמַן שֶׁהוּא צָרִיף וְיֵשׁ בּוֹ סִכְנָה אוֹ סֶפֶק סִכְנָה - מְחַלְלִין; וּמְדַלִּיקִין לוֹ אֶת הַנֵּר, וּמְכַבִּין מִלְּפָנָיו אֶת הַנֵּר, וְשׁוֹחֲטִין לוֹ, וְאוֹפִין וּמְבַשֵּׁלִין, וּמְחַמֵּין לוֹ חֲמִין בֵּין לְהַשְׁקוֹתוֹ בֵּין לְרַחֲצוֹת גּוֹפּוֹ. כָּלֵל שֶׁל דָּבָר: שִׁבְתָּה לְגַבִּי חוֹלָה שֵׁישׁ בּוֹ סִכְנָה - הָרִי הוּא כּוֹחֵל, לְכָל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא צָרִיף לָהֶן.

ג. כְּשֶׁעוֹשִׂים דְּבָרִים אֵלּוּ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא עַל יְדֵי גוֹיִם, וְלֹא עַל יְדֵי קִטְנִים, וְלֹא עַל יְדֵי עֲבָדִים, וְלֹא עַל יְדֵי נָשִׁים - כְּדִי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה שִׁבְתָּה קֶלָה בְּעֵינֵיהֶם; אֵלָּא עַל יְדֵי גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְחֲכָמֵיהֶם. וְאֶסוּר לְהַתְמַהֲמַה בְּחִלּוּל שִׁבְתָּה לְחוֹלָה שֵׁישׁ בּוֹ סִכְנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתָּם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם", וְלֹא שִׁמּוֹת בָּהֶם. הֵא לְמַדָּה, שֶׁאֵין מְשַׁפְּטִי הַתּוֹרָה נִקְמָה בְּעוֹלָם, אֵלָּא רַחֲמִים וְחֶסֶד וְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם. וְאֵלּוּ הַמִּינִים שֶׁאוֹמְרִים שֶׁזֶה חִלּוּל וְאֶסוּר, עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב אוֹמֵר: "וְגַם אֲנִי נִתְּתִי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים, וּמְשַׁפְּטִים לֹא יִחְיוּ בָהֶם".

ד. הַחוֹשֵׁשׁ בְּעֵינָיו [חש כאבים] - וְהוּא שֶׁהִיָּה בְּשִׁתִּיָּהֵן אוֹ בְּאַחַת מֵהֵן צִיר [ירי], אוֹ שֶׁהִיוּ דְּמָעוֹת שׁוֹתְתוֹת מִרֵּב

- מפקחין עליו [מפנים האבנים]; מצאוהו חי - אף על פי שנתרצץ, ואי אפשר שיכריא, מפקחין עליו ומוציאין אותו, לחיי אותו שעה.

יט. בדרך עד חטמו, ולא מצאו בו נשמה [נשימה] - מניחין אותו; שפכר מת. בדרך ומצאו עליונים [אנשים בראש המפולת] מתים - לא יאמרו: 'פכר מתו תחתונים', אלא מפקחין על הכל; שאפשר במפלת, שזמית העליון יחיה התחתון.

כ. היתה חצר שיש בה גוים וישראל, אפלו ישראלי אחד ואף גוים, ונפלה עליהם מפלת - מפקחין על הכל, מפני הישראלי. פרש אחד מהן לחצר אחרת, ונפלה עליו אותה חצר - מפקחין עליו; שמא זה שפרש הוא הישראלי, והנשארים גוים.

כא. נעקרו כלן מחצר זו לילך לחצר אחרת, ובעת עקירתן פרש אחד מהן ונכנס לחצר אחרת, ונפלה עליו, ואין ידוע מי הוא - אין מפקחין עליו; שפיו שנועקרו כלם, אין כאן ישראל קבוע, וכל הפורש מהן כשהן מהלכין, הרי הוא בחזקת שפרש מן הרב. לפיכך, אם היה הרב ישראלי - אף על פי שנועקרו כלם, ופרש אחד מהם לחצר, ונפלה עליו - מפקחין עליו.

כב. המהלך במדבר, ולא ידע מתי הוא יום שבת - מונה מיום שטעה ששה, ומקדש שביעי, ומברך בו ברפת היום, ומבדיל במוצאו בשבת. ובכל יום ויום, ואפלו ביום זה שהוא מבדיל בו ומקדש, מתר לו לעשות כדי פרנסתו בלבד, כדי שלא ימות. ואסור לו לעשות יותר על פרנסתו, שכל יום ויום ספק שבת הוא; ואם ידע שהיום שמיני ליציאתו, או חמשה עשר ליציאתו, וכיוצא בזה - הרי זה מתר לעשות כל מלאכה באותו היום, שהרי הדבר ודאי שלא יצא בשירה בשבת; ושאר הימים חוץ מיום זה, עושה כדי פרנסה בלבד.

כג. גוים שצרו על עירות ישראל - אם באו על עסקי ממון - אין מחללין עליהן את השבת, ואין עושין עמהן מלחמה; ובכער הסמוכה לספר [גבול], אפלו לא באו אלא על עסקי תבן וקש, יוצאין עליהן בכלי זין, ומחללין עליהן את השבת. ובכל מקום, אם באו על עסקי נפשות, או שערכו מלחמה, או שצרו סתם - יוצאין עליהן בכלי זין, ומחללין עליהן את השבת. ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא, לצאת ולעזר לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת; ואסור להן להתמקמה למוצאי שבת. וכשיצילו את אחיהן, מתר להם לחזור בכלי זין שלהם למקומם בשבת, כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא [שימננו מלהביא].

כד. וכן ספינה המטרפת [מיטלטלת] ביים, או עיר שהקיפה נהר - מצוה לצאת בשבת להצילן, בכל דבר שיכולין להצילן. ואפלו יחיד הנדרף מפני הגוים [רבים, ואפילו שלא ברורה כוונתם], או מפני שהוא יחיד [יחיד] ורדף אחריו [בכוונה] להרגו - מצוה להצילו, ואפלו בעשית כמה מלאכות בשבת; ואפלו לתקן כלי זין להצילו, מתר.

ואם היתה צריכה לשמן וכיוצא בו, מביאין לה. וכל שאפשר לשנות, משנין בשעת הבאה, כגון שתביא לה חכרתה כלי תלוי בשערה; ואם אי אפשר, מביאה כדרךה. **יב.** אין מילדין את הגויה בשבת, ואפלו בשכר; ואין חוששין לאיבה [שנאה], ואף על פי שאין שם חלול [שבת]. אבל מילדין את בת גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], מפני שאנו מצוין להחיותו; ואין מחללין עליה את השבת.

יג. חיה [יוולדת] - משיתחיל הדם להיות שותת עד שתלד, ואחר שתלד עד שלשה ימים - מחללין עליה את השבת, ועושין לה כל צריכה, בין שאמרה 'צריכה אני', בין שאמרה 'אני צריכה'. ומשלשה ועד שבעה - אם אמרה 'אני צריכה', אין מחללין עליה; ואם שתקה, ואין צריך לומר אם אמרה 'צריכה אני' - מחללין עליה את השבת. ומשבעה ועד שלשים יום, הרי היא כחולה שאין בו סכנה; ואפלו אמרה 'צריכה אני', אין עושין לה מלאכה אלא על ידי גוי.

יד. עושין מדורה לחיה, ואפלו בימות החמה, מפני שהצנה קשה לחיה הרבה במקומות הקר; אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה. הקיז דם ונצטן - עושין לו מדורה, אפלו בתקופת תמוז. ומרחיצין את הולד בשבת ביום שנולד, אחר שחוטכין את טבורו, אפלו בחמין שהוחמו בשבת; ומולחין אותו [מפורים עליו מיני בשמים] ומלפפין [כורכים] אותו [בבגדים], מפני שספנה היא לו אם לא יעשו לו כל אלה. וכן מרחיצים אותו לפני המילה, ולאחר המילה, וביום השלישי למילה, בחמין שהוחמו בשבת - מפני הספנה.

טו. האשה שישבה על המשבר [מקום הלידה] ומתה - מביאין ספין בשבת אפלו דרך רשות הרבים, וקוועין את כרסה ומוציאין את הולד, שמא ימצא חי - שספק נפשות דוחה את השבת, ואפלו לנה שאין חזקתו חי.

טז. מפקחין פקוח נפשות בשבת, ואין צריך לטל רשות מבית דין; והמקדים להציל הנפש, הרי זה משבח. כיצד? ראה תינוק שנפל לים - פורש מצודה ומעלהו, ואף על פי שהוא צד הדגים עמו. שמע שטבע תינוק בים, ופרש מצודה להעלותו, והעלה דגים בלבד - פטור מכלום. נתפון להעלות דגים, והעלה דגים ותינוק - פטור, אפלו לא שמע שטבע; הואיל והעלה תינוק עם הדגים, פטור. **יז.** נפל תינוק לבור - עוקר חלה [עפר שבשפת הבור] ומעלהו, ואף על פי שהוא מתקן בה מדרגה בשעת עקירתה. ננעלה דלת בפני תינוק - שובר את הדלת ומוציאו, ואף על פי שהוא מפצל אותה עצים שראויין למלאכה; שמא יבעת [יבהל] התינוק, וימות. נפלה דלקה, ויש שם אדם שחוששין שמא ישרף - מכבין אותה להצילו מן האש, ואף על פי שהוא כובש דרך ומתקנה בשעת כבוי. וכל הקודם להציל, הרי זה משבח; ואינו צריך לטל רשות מבית דין בכל דבר שיש בו סכנה.

יח. מי שנפלה עליו מפלת - ספק הוא שם, ספק אינו שם

שהסיקוהו בקש או בגבכה - אין משהין בתוכו, ולא על גביו, ולא סומכין לו [צמוד לו] תבשיל שלא בשל כל צרכו, או שבשיל כל צרכו ומצטמק ויפה לו; הואיל והכלו חם ביותר, אינו מסיח דעתו, וחושיש שמה יחתה בזו האש המעוטה, אף על פי שהיא אש קש וגבכה או מכסה. ו. ולמה אסרו לשהות בתנור, אף על פי שגורף? מפני שהגורף אינו גורף אלא רב האש וצמצמה, ואי אפשר לגרף כל האש עד שלא תשאיר ניצוצה אחת; ומפני שהכלו חם, שמה יחתה כדי לנער [ולחבריר] הניצוצות הנשארות.

ז. הפסח [- כירה קטנה] - הכלו רב מהכל הכירה, ומועט מהכל התנור. לפיכך, אם הסיקו בגפת [פסולת זיתים] או בעצים - הרי הוא כתנור, ואין משהין בתוכו ולא על גביו, ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו, או מצטמק ויפה לו, אף על פי שגורף או כסה באפר. ואם הסיקוהו בקש או בגבכה - הרי הוא ככירה שהסקה בקש ובגבכה, ומשהין עליו. ומתיר לסמך לכירה מבפער, אף על פי שאינה גרופה. ואיזו היא כירה, ואיזה הוא כפח? כירה, מקום שפיתת [- הנחת] שתי קדרות; וכפח, מקום שפיתת קדרה אחת.

ח. תבשיל חי שלא בשל כלל, או שבשיל כל צרכו ומצטמק ורע לו [ההצטמקות מזיקה לטעמו] - מתיר לשהותו על גבי האש, בין בכירה וכפח בין כתנור. וכן תבשיל שבשיל ולא בשל כל צרכו, או בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו - אם השליך לתוכו אבר חי סמוך לבין השמשות, נעשה הכל כתבשיל חי, ומתיר לשהותו על האש אף על פי שלא גרף ולא כסה; מפני שבכירה הסיח דעתו ממנו, ואינו בא לחתות בגחלים.

ט. כל תבשיל שאסור לשהותו - אם עבר ושהה אותו - אסור לאכלו עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שיעשה [שיעור זמן שיוכל לבשל אותו בישול]. ואם שכחו - אם תבשיל שלא בשל כל צרכו הוא, אסור עד מוצאי שבת; ואם תבשיל שבשיל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו, מתיר לאכלו בשבת.

י. כל שמתיר לשהותו על גבי האש - כשנוטלין אותו בשבת, אסור להחזירו למקומו. ואין מחזירין לעולם, אלא על גבי כירה גרופה או מכסה, או בכירה וכפח שהסקו בקש וגבכה; והוא, שלא הניח הקדרה על גבי קרקע; אבל משהניחה על גבי הקרקע, אין מחזירין אותה, ואפלו על גבי גרופה, או מכסה. ואין מחזירין לתנור ולא לכפח שהסקו בגפת או בעצים, אף על פי שגורף או כסה, מפני שהכלל חם ביותר. וכל שאין מחזירין עליו, אין סומכין לו [צמוד לו] בשבת.

יא. אסור להכניס מגרפה [כף] לקדרה, והיא על האש, להוציא ממנה בשבת; מפני שמגיס [מערבב] בה, וזה מצרכי הבשול הוא, ונמצא כמבשיל בשבת. ומתיר להחזיר מכירה לכירה, אפלו מכירה שהכלה מועט לכירה שהכלה מרובה; אבל לא מכירה לטמנה [בתנור לשמור חומה], ולא משמנה לכירה.

וזה ענין עליהן ומתחננים בשבת, ומתריעין עליהן [בתקיעה] לעזור אותן; ואין מתחננים ולא זועקין על הדבר בשבת.

כה. צרין על עצרות הגוים שלשה ימים קדם לשבת; ועושין עמהן מלחמה בכל יום ויום, ואפלו בשבת, עד שפוכשין אותה, ואף על פי שהיא מלחמת הרשות; מפי השמועה למדו: "עד רדתה", ואפלו בשבת. ואין צריך לומר במלחמת מצוה; ולא כבש יהושע יריחו, אלא בשבת.

יום שלישי י"ט אלול ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק ג

א. מתיר להתחיל במלאכה בערב שבת, אף על פי שהיא נמכת מאליה בשבת; שלא נאסר עלינו, אלא לעשות מלאכה בעצמו של יום; אבל שתעשה המלאכה מצמצמה בשבת, מתיר לנו להנות בה שניעשה בשבת מאלינו.

ב. ביצד? פותקין [פותחים] מים [מצינור] לגנה ערב שבת עם [לפני] חשכה, והיא מתמלאה והולכת כל היום בלוי. ומניחין מגמר [בשמים] תחת הכלים [בגדים], והן מתגמרין [נספגים] והולכין כל השבת בלה. ומניחים קילור [משחה] על גבי העין, ואספלנית [תחבושת] על גבי המכה, ומתריפין והולכין כל השבת בלה. ושורין דיו וסממנין [צבע] עם חשכה, והן נשרין והולכין כל השבת בלה. ונותנין צמר ליורה [דוד עם מים וצבע], ואונין [אגודות] של פשתן לתנור, והם משתנין והולכין כל השבת בלה. ופורשין מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם חשכה, והן צדין והולכין כל השבת בלה. וטוענין [משאות] בקורת בית הבד [להכביד על הזיתים] ובעגולי הגת [אבנים הסוחטות היין] עם חשכה, והמשקין זבין והולכין כל השבת בלה. ומדליקין את הנר או את המדורה מבפער, והיא דולקת והולכת כל השבת בלה.

ג. מניחין קדרה על גבי האש, או בשר בתנור או על גבי גחלים, והן מתבשלין והולכין כל השבת בלה, ואוכלין אותן בשבת. ויש בדרך זה דרכים שהן אסורין - גזירה, שמה יחתה [יגרור] בגחלים בשבת.

ד. ביצד? תבשיל שלא בשל כל צרכו, וחמין שלא הוחמו כל צרכו, או תבשיל שבשיל כל צרכו וכל זמן שמצטמק הוא יפה [משובב] לו - אין משהין אותו על גבי האש בשבת, אף על פי שהנח מבעוד יום; גזירה, שמה יחתה בגחלים כדי להשלים בשולו, או כדי לצמקו. לפיכך, אם גרף האש, או שפסה אש הכירה באפר או בנערת [פירורין] פשתן הדקה, או שעצמו הגחלים [ונפסק האש] שהרי הן כמכסות באפר, או שהסיקוהו בקש או בגבכה [ענפים דקים] או בגללי בהמה דקה שהרי אין שם גחלים בוערות - הרי זה מתיר לשהות עליה; שהרי הסיח דעתו מזה התבשיל, ואין גוזרין שמה יחתה באש.

ה. במה דברים אמורים? בכירה, שהכלה מועט. אבל התנור - אף על פי שגורף האש, או חפה באפר, או

לאורה או מתחמם כנגדה בשבת. וצריך שידליק רב המדורה קדם חשכה, עד שתהא שלהבת עולה מאליה קדם השבת; ואם לא הדליק רבה, אסור להנות בה בשבת - גזרה, שמה יתה בה ויניד העצים כדי שתעלה השלהבת. ואם הדליק עץ יחיד, צריך להדליק רב עביו ורב הקפו מבעוד יום.

כ. במה דברים אמורים? בבבולין [בשאר מקומות]; אבל במקדש, מאחזין את האור בעצים במדורת בית המוקד עם [לפני] חשכה, ואין חוששין שמה יתה, שהכהנים זריזין [זהירים] הן.

כא. היתה מדורה של קנים או של גרענים - אינו צריך להדליק הרב; אלא פיון שהתחיל בה האש קדם השבת, מתר להשתמש בה, מפני שהאש נתלית בהן במהרה, ואינו צריך לחתות. לפיכך, אם אגד קנים, או הניח הגרעינים בחתולות [סלים] - הרי הן כעצים, וצריך שתעלה בהן השלהבת מאליה קדם השבת.

כב. מדורה של זפת, או של גפרית, או של רכב [כל דבר שמנוני], או של קירה [שעוה], או של קש, או של גבכה [עצים דקים] - אינו צריך להדליק רבה קדם השבת, מפני שהאש מדלקת אותם במהרה.

יום רביעי כ' אלול ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק ד

א. יש דברים, שאם טמן בהן התבשיל - הוא מתחמם, ומוסיפין בכשולו כעין האש, כגון: גפת [פסולת זיתים], וזבל [שדות], ומלח, וסיד, וחל, או זוגין [קליפות ענבים] ומוכין [אגודות צמר] ועשבים בזמן ששלשטן [האחרונים] לחין מחמת עצמן; ודברים אלו, נקראין 'דבר המוסיף'. ויש דברים, שאם טמן בהן התבשיל - ישאר בתמימותו בלבד, ואינן מוסיפין לו בשול, אלא מונעין אותו מלהצטנן, כגון: זוגין ומוכין ועשבים יבשים, וכסות, ופרות, וכנפי [- נוצות] יונה, ונערות [- פירורין] הפשתן, ונסרת חרשים [נגרים], ושלחין [עור בהמה בשערותיה], וגזי צמר; ודברים אלו, נקראין 'דבר שאינו מוסיף'.

ב. מן הדין היה, שטומנין בדבר המוסיף מבעוד יום, וישאר התבשיל טמון בשבת, שהרי משהין על גבי האש בשבת; אבל אסרו חכמים להטמין בדבר המוסיף, מבעוד יום, גזרה שמה תרפת הקדירה בשבת, ויצטרף לגלותה עד שתנוח רתיחה, ויחזר ויכסה בשבת, ונמצא טמון בדבר המוסיף בשבת, שהוא אסור. לפיכך, מתר להטמין בדבר המוסיף, בין השמשות [ספק יום ספק לילה] - שספתם קדרות בין השמשות, כבר רתחו ונחו מבעבוען, וזינן שנוח, שוב אינן רותחין.

ג. וכן מן הדין היה, לטמן התבשיל בדבר שאינו מוסיף, בשבת עצמה; אבל אסרו חכמים דבר זה - גזרה שמה יטמין ברמץ [אפר חס], ויהיה בו ניצוצות של אש, ונמצא חותה [גורף] בגחלים; לפיכך, אסרו להטמין דבר חם בשבת, ואפלו בדבר שאינו מוסיף.

יב. לא ימלא אדם קדרה עססית [גרגירי תבואה כתושים] ותמסין [מין קטניות], או חבית של מים, ויתן לתוף התנור ערב שבת עם חשכה, וישקה אותן - שאלו וכל פיוצא בהן, אף על פי שלא בשלו כל עקר, כתבשיל שלא בשל כל צרכו הן, מפני שאינן צריכין בשול הרבה, ודעתו עליהן לאכלן לאחר, ולפיכך אסור לשהותן בתנור. ואם עבר ושהה - אסורין עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שייעשו.

יג. תנור שנתן לתוכו בשר מבעוד יום, ושהה אותו בשבת - אם בשר גדי הוא וכיוצא בו, מתר; שאם יתה בגחלים, יתחרף [ישרוף מעט] הבשר, שאינו צריך אלא תמימות האש בלבד; ואם בשר עז או שור הוא, אסור, שמה יתה בגחלים לבשלו. ואם טח פי התנור בטיט - מתר, שאם בא לפתח התנור ולחתות, תכנס הרוח, ויתקשה הבשר ויפסד, ויצטנן התנור.

יד. וכן כל דבר שהרוח מפסדת אותו, אין גוזרין עליו שמה יגלהו ויחתה; ומפני זה נותנין אונין של פשתן לתוף התנור עם חשכה, שאם גלהו - יפסד.

טו. נתן גדי שלם לתוף התנור - הרי הוא כבשר העז או בשר שור, ואסור לשהותו, שמה יתה בגחלים, אלא אם כן טח התנור. ומתר לשלשל כבש הפסח לתנור עם חשכה, אף על פי שאינו טח, מפני שבני חבורה זריזין [זהירים] הן.

טז. אין צולין בשר בצל וביצה על גבי האש, אלא כדי שייעלו מבעוד יום, ויהיו ראויין לאכילה. ואם נשארו אחר כן על האש בשבת עד שייעלו הרבה - מתר, מפני שהן כמציטמק ורע לו; שאם חתה - יתחרף [ישרוף מעט] אותן, שעל גוף האש הם. ומפני זה מניחין המגמר [בשמים] תחת הפלים [בגדים] עם חשכה, שאם חתה בגחלים - ישרף המגמר ויעשן הפלים [יעלה עשן בבגדים].

יז. הא למדת, שכל דבר שאנו אסרין בענין זה, אינו אסור משום שהוא נעשה בשבת, אלא גזרה - שמה יתה בגחלים. לפיכך, אין נותנין צמר ליורה [לצובעו], אלא אם כן היתה עקורה [מוגבהת] מעל האש - שמה יתה בגחלים; והוא שיהיה פיה טוח [סגור] בטיט - שמה יגיס בה משחשכה.

יח. אין נותנין את הפת בתנור עם חשכה, ולא הררה [עוגה דקה] על גבי הגחלים - אלא כדי שיקרמו [ישחיומן] פנים שאינן מדבקים בתנור או באש [חלקה העליון]. ואם נשארו אחרי כן עד שיגמר אפיהן - מתר; שאם יתה, יפסיד אותן. ואם נתן סמוך לחשכה, וחשכה ועדין לא קרמו פניה - אם במזיד - אסור לאכל מהן עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שייעשו. ואם בשוגג - מתר לו לדרות [- להוציא מן התנור] ממנה מזון שלש סעודות בשבת; וכשהוא רודה - לא יודה במדה [- כלי מיוחד לכך] כדרך שהוא עושה בחל, אלא בספין וכיוצא בה.

יט. עושה אדם מדורה מכל דבר שירצה, בין על גבי קרקע בין על גבי מנורה, ומדליקה מבעוד יום, ומשתמש

חטאת מכל מקום. וכוכבים אלו - לא גדולים הנראים ביום, ולא קטנים שאינן נראים אלא בלילה; ומשיארו שלשה כוכבים אלו הבינוניים, הרי זה לילה ודאי.

ה. פתילה שמדליקין בה לשבת, אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת [קופצת] בו - כגון צמר, ושער, ומשי, וצמר הארז, ופשתן שלא נפץ [נוקה], וסיב של דקל, ומיני העץ הרבים, וכיוצא בהן; אלא מדבר שהאור נתלית בו - כגון פשתה נפוצה [נקיה], ובגדי שש, וצמר גפן, וכיוצא בהן מדבר שהאור נתלית בו. והמדליק - צריך שידליק ברב היוצא מן הפתילה.

ו. הכורך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו - אם להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה, אסור; ואם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשתלשל [תפול] למטה, מותר.

ז. נותנין גרגר של מלח וגריס [גרגר] של פול על פי הנר בערב שבת, כדי שיהא דולק [זמן רב] בלילי שבת. וכל הפתילות שאין מדליקין בהן, עושין מהן מדורה - בין להתחמם כנגדה, בין להשתמש לאורה, בין על גבי מנורה, בין על גבי קרקע; ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לגר, בלבד.

ח. שמן שמדליקין בו לשבת, צריך שיהא נמשך אחר הפתילה; אבל שמנין שאין נמשכין אחר הפתילה - כגון זפת, ושענה, ושמן קיק [מעט הקיוון], ואלה [זנב הכבש], וחלב - אין מדליקין בהן. ומפני זה אין מדליקין בפתילות שאין האור נתלית בהן, ולא בשמנים שאין נמשכים אחר הפתילה - גזרה, שמא יהיה אור הנר אפל [חלש], ויטעה אותה בשעה שישתמש לאורה.

ט. חלב שהתיכו, וקרבי דגים שנמחו - נותן לתוכן שמן כל שהוא, ומדליק; אבל שמנין שאין מדליקין בהן - אפלו ערבן בשמנים שמדליקין בהן - לא ידליק, מפני שאין [השמנים הלא דליקים] נמשכין [אחר השמן הדליק]. י. אין מדליקין בעטרן [פסולת הזפת], מפני שריחו רע - שמא יניחנו ויצא, וחובה עליו לישב לאור הנר. ולא בצרי [שרף עץ], מפני שריחו טוב - שמא יקח ממנו מן הנר; ועוד, מפני שהוא עף [באור ויכול לגרום דליקה]. ולא בגפס לבן, ואפלו בחל - מפני שהוא עף, ויבוא לידי סכנה.

יא. מותר להדליק לכתחלה בשאר שמנים - כגון שמן צנון, ושמשמין, ולפת, וכל כיוצא בהן; אין אסור אלא אלו שמנו חכמים בלבד.

יב. לא יתן אדם כלי מגוב מלא שמן על פי הנר, בשביל שיהא מנוטף, ולא ימלא קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה לתוכה, בשביל שתהא שואבת - גזרה, שמא יקח מן השמן שבפלי, שהרי לא נמאס בגר, ואסור להנות בשבת מן השמן שהדלק בו, ואפלו בכתה הנר, ואפלו גטף מן הנר - מפני שהוא מקצה מחמת אסור [מיועד ומיוחד למלאכת איסור]. ואם חבר הקלי שיש בו השמן אל הנר בסיד ובתרישית וכיוצא בהן - מותר.

ד. ספק חשכה ספק לא חשכה [בין השמשות], מותר לטמן את דבר חם. ומותר לטמן דבר הוצון בשבת, בדבר שאינו מוסיף, שלא יצטנן ביותר, או כדי שתפוג [תחלש] צנתו. חמין שטמן מערב שבת, ונתגלו בשבת - מותר לכסותן, שהרי אינו מוסיף; ומותר להחליף הכסוי בשבת. כיצד? נוטל כסות ומניח בפני יונה, או נוטל בפני יונה ומניח הכסות.

ה. פנה התבשיל או המים החמין, מקלי לכלי אחר - מותר להטמין הכלי האחר בשבת בדבר שאינו מוסיף, כמו הדבר הוצון; שלא אסרו להטמין בשבת, אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל בו; אבל אם פנה, מותר. ו. מניחין מחם [דוד מים] על גבי מחם בשבת, וקדרה על גבי קדרה, וקדרה על גבי מחם, ומחם על גבי קדרה - וטח [סותם] פיהם בכצק; לא בשביל שיוחמו, אלא בשביל שיעמדו על חמם; שלא אסרו אלא להטמין בשבת, אבל להניח כלי חם על גבי כלי חם, כדי שיהיו עומדין בתמימותן - מותר. אבל אין מניחין כלי שיש בו דבר צונן על גבי כלי חם בשבת, שהרי מוליד בו חם בשבת; ואם הניחו [בעוד יום] מבצק - מותר, ואינו כטומן בדבר המוסיף.

יום חמישי כ"א אלול ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק ה

א. הדלקת נר בשבת אינה רשות, אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק; ולא מצוה שאינו חייב לרדף אחריה עד שיעשנה, כגון ערובי חצרות או גטילת ידים לאכילה; אלא חובה. ואחד אנשים ואחד נשים, חייבין להיות בקביהן נר דלוק בשבת. אפלו אין לו מה יאכל - שואל על הפתחים, ולוקח שמן ומדליק את הנר; שזה בכלל ענג שבת. וחייב לברך קדם הדלקה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של שבת' - בדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים.

ב. מותר להשתמש לגר השבת, והוא שלא יהיה הדבר צריך עיון הרבה; אבל דבר שצריך לדקדק בראיתו, אסור להבחין לאור הנר - גזרה שמא יטעה [הנר לקרב השמן לפתילה].

ג. המדליק צריך להדליק מבעוד יום, קדם שקיעת החמה. ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים, לפי שהן מצויות בבתים, והן העסוקות במלאכת הבית; ואף על פי כן, צריך האיש להזהירן ולבדק אותן על כך, ולומר לאנשי ביתו ערב שבת קדם שתחשף: 'הדליקו את הנר'. ספק חשכה ונכנס השבת, ספק לא נכנס - אין מדליקין.

ד. משתשקע החמה עד שיאיר שלשה כוכבים בינוניים - הוא הזמן הנקרא 'בין השמשות' בכל מקום, והוא ספק מן היום, ספק מן הלילה; ודינין בו להחמיר בכל מקום. ולפיכך אין מדליקין בו, והעושה מלאכה בין השמשות ערב שבת ובין השמשות במוצאי שבת, בשוגג - חייב

לשקיעת החמה. וכן תוקעין במוצאי שבת אחר צאת הכוכבים, להתיר העם למעשיהן.

כא. יום הפורים שחל להיות בערב שבת, לא היו תוקעין; חל להיות במוצאי שבת, לא תוקעין ולא מבדילין. יום טוב שחל להיות בערב שבת, תוקעין ולא מבדילין; חל להיות לאחר השבת, מבדילין ולא תוקעין.

יום שישי כ"ב אלול ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק ו

א. אסור לנו לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת – אף על פי שאינו מצוה על השבת, ואף על פי שאמר לו מקדם השבת, ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת; ודבר זה – אסורו מדברי סופרים, כדי שלא תהנה שבת קלה בעיניהן, ויבואו לעשות בעצמן.

ב. גוי שעשה מלאכה מעצמו בשבת – אם בשביל ישראל עשה אותה – אסור להנות באותה מלאכה עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שתעשה [שיעור זמן שיוכל לעשות המלאכה]; והוא שלא יהא הדבר בפרהסיא, עד שידעו בו רבים שדבר זה בשביל פלוני הוא נעשה בשבת. ואם בשביל עצמו בלבד עשה, מתר להנות בה בשבת.

ג. ביצד? גוי שהדליק את הנר, משתמש לאורו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור. עשה כבש לירד בו מן הספינה, ירד אחריו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור. מלא מים להשקות בהמתו, משקה אחריו ישראל; לקט עשבים להאכיל בהמתו, מניח ישראל בהמתו לאכל מהן; והוא, שלא יהא אותו הגוי מכיר לאותו ישראל – שמא ירבה במלאכתו בשבילו, ונמצא עושה בשביל ישראל. וכן כל דבר שאפשר להרבות בו – לא יהנה בו בשבת, אלא אם פן אינו מכירו.

ד. אכל דבר שאין בו להרבות ולמעט, כגון גר ונכש – הואיל ועשה בשביל עצמו, נהנה אחריו ישראל בשבת, ואף על פי שהוא מכירו. גר הדלוק במסכה בשבת – אם רב ישראל, אסור להשתמש לאורה; שהמדליק, על דעת הרב מדליק. ואם רב גוים, מתר להשתמש לאורה. מחצה למחצה, אסור. נפלה דלקה בשבת, ובא גוי לכבות – אין אומרים לו 'כבה' ואל תכבה, מפני שאין שביטתו עלינו; וכן כל פיוצא בזה.

ה. מת [יהודי] שעשו לו גוים ארון, וחסרו לו קבר בשבת, או הביאו לו חלילין לספד בהן – אם בצנעה – ימתין בכדי שיעשו למוצאי שבת, ויקבר בו. ואם היה הקבר בספטיא [רחוב] גדולה, והארון על גביו, וכל העוברים והשבים אומרים שזה שהגוים עושין עכשו בשבת, לפלוני הוא – הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל עולמית, מפני שהוא בפרהסיא. ומת קבר בו ישראל אחר – והוא, שימתין בכדי שיעשה. וכן כל פיוצא בזה.

ו. גוי שהביא חלילין בשבת למת – אף על פי שהביאן מצד החומה – ימתין למוצאי שבת בכדי שיבואו ממקום קרוב, ואחר כך יספד בהן; שמא בלילה הביאום ממקום

יג. אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת, שהרי מבטל הכלי מהכנו [ממה שהיה מוכן להעשות בו]; ואם נתנו מבעוד יום, מתר. ונותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל ניצוצות [המינותין מהאש] – מפני שאין בהן ממש, והרי לא בטלו מלטלטלו; ואסור לתן לתוכו מים, ואפלו מערב שבת – מפני שהוא מקרב את כפוי הניצוצות.

יד. אין פולין [בדיקת בגד מכינים] לאור הנר, ולא קורין לאור הנר, ואפלו גבוה שתי קומות; ואפלו עשרה בתים זה על גב זה, והנר בעליונה – לא יקרא ולא יפלה לאורו בפתחו, שמא ישפח ויטה. ואם היו שנים קורין בענן אחד – מתרין לקרות לפני הנר; שכל אחד מהן מזכיר חברו אם שכח; אבל לא בשני ענינות, שכל אחד מהן טרוד בענינו.

טו. התינוקות – קורין לפני רבן לאור הנר, מפני שהרב משמחן; אבל הוא לא יקרא, מפני שאין אימתו עליו. ויש לו לראות בספר לאור הנר, עד שיראה ראש הפרשה שהוא צריך להקרותו, ואחר כך נותן הספר בידו, והן קוראין לפניו.

טז. בלים הדומין זה לזה, ואינן נפרין אלא בעיני הרבה – אסור להקריבן לאור הנר ולהבחין ביניהן; שמא ישפח, ויטה. לפיכך, שמש שאינו קבוע – אסור לו לבדק כוסות וקערות לאור הנר, מפני שאינו מכירן, בין בגר של שמן, בין בגר של גפס שאורו רב; אבל שמש קבוע – מתר לו לבדק לאור הנר כוסות וקערות, מפני שאינו צריך עיני הרבה. ואם היה גר של שמן זית – אין מורין לו לבדק, ואף על פי שהוא מתר; גזרה, שמא יסתפק [יקח] ממנו.

יז. גר שאחורי הדלת – אסור לפתח הדלת ולנעל בדרך, מפני שהוא מכבהו; אלא יזהר בשעה שפותח ובשעה שנועל. ואסור לפתח את הדלת כנגד המדורה בשבת כדי שתהא הרוח מנשבת בה, ואף על פי שאין שם אלא רוח מצויה. ומניחין הנר של שבת על גבי אילן המתקבר לקרקע, ואינו חושש.

יח. כל מדינות ועירות של ישראל, תוקעין בהן שש תקיעות בערב שבת; ובמקום גבוה היו תוקעין, כדי להשמיע כל אנשי המדינה [העיר] וכל אנשי המגורש שלה [סביבותיה].

יט. תקיעה ראשונה – נמנעו העומדים בשדות מלחרש ומלעדר ומלעשות מלאכה שבשדה; ואין הקורבין [לעיר] רשאים לנס לעיר, עד שיבואו רחוקים וינסו כלם בבת אחת; ועדין התניית פתוחות, והתריסין [המשמשים גם כדוכן] מנחין. התחיל לתקע שניה – נסתלקו התריסין, ונגעלו התניית; ועדין החמין והקדרות מנחות על גבי בירה. התחיל לתקע תקיעה שלישית – סלק המסלק [את הקדרות מהכירה] והטמין המטמין, והדליקו את הנרות. ושוהה כדי לצלות דג, או כדי להדביק [להכניס] פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע, ושוהה.

כ. תקיעה ראשונה, תוקע אותה במנחה; והשלישית, קדם

או לטע לו כרם - אם היתה המלאכה במדינה [בעיר], או בתוך התחום [אלפיים אמה] - אסור לו להניחו לעשות בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק; ואם היתה המלאכה חוץ לתחום - מתר, שאין שם ישראל שינאה את הפועלין כשהן עושין בשבת.

טו. וכן מתר לאדם להשפיר פרמו או שדהו לגוי, אף על פי שהוא זורען ונוטען בשבת; שהרואה יודע ששכורין הן, או בארסות ירד להן [לעבוד תמורת יבול]. ודבר ששם ישראל בעליו קרוי עליו, ואין דרך רב אנשי אותו המקום להשפירו או לתנו בארסות - אסור להשפירו לגוי; מפני שהגוי עושה באותו המקום מלאכה בשבת, והוא נקרא על שם הישראלי בעליו.

טז. מתר להשאל כלים ולהשפירן לגוי, ואף על פי שהוא עושה בהן מלאכה בשבת - מפני שאין אנו מצוים על שביתת הכלים; אבל בהמתו ועבדו [של יהודי] - אסור, מפני שאנו מצוין על שביתת בהמה ועבד.

יז. המשתתף עם הגוי במלאכה, או בסחורה, או בחנות - אם התנו בתחלה שיהיה שוכר השבת לגוי לבדו אם מעט ואם הרבה, ושוכר יום אחר כנגד יום השבת לישראל לבדו - מתר. ואם לא התנו מבתחלה - כשיבואו לחלק, נוטל הגוי שוכר השבתות כולן לבדו, והשאר חולקין אותו; ואינו מוציא לו כלום כנגד יום השבת, אלא אם כן התנה בתחלה. וכן אם קבלו שדה בשתפות, דין אחד הוא.

יח. ואם לא התנו, וכא לחלק השוכר, ולא היה שוכר שבת ידוע - יראה לי שהגוי נוטל לבדו שביע השוכר, והשאר חולקין. הנותן מעות לגוי להתעסק בהן [לעשות בהם עסק] - אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת, חולק עמו שוכר בשנה; וכן הורו כל הגאונים.

יט. לא יתן אדם בערב שבת כלים לאמן גוי לעשותן, אף על פי שפסק עמו [מראש] - אלא בכדי [- שיעור זמן] שיצא בהן [הגוי] מביתו [של היהודי] קדם שחשכה; וכן לא ימכר אדם חפצו לגוי, ולא ישאלנו, ולא ילנו, ולא ימשכנו, ולא יתן לו במתנה - אלא בכדי שיצא באותו חפץ מפתח ביתו, קדם השבת; שכל זמן שהוא בביתו, אין אדם יודע אימתי נתן לו, וכשיצא הגוי מביתו בשבת וחפץ ישראל בידו, יראה כמי שהלוהו לגוי או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת.

כ. הנותן אגרת לגוי להוליכה לעיר אחרת - אם קצץ עמו [מראש] שוכר הולכה - מתר, ואפלו נתנה לו ערב שבת עם חשכה; והוא שיצא בה מפתח ביתו קדם השבת. ואם לא קצץ - אם יש במדינה אדם קבוע שהוא מקבץ האגרות ושולח אותן לכל מדינה ומדינה עם שלוחיו, מתר לתן לגוי האגרת; והוא שיהיה שהות ביום כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה קדם השבת - שמא זה שמקבץ האגרות ושולחן, ביתו סמוך לחומה הוא. ואם אין שם אדם קבוע לכך, אלא הגוי שנותנין לו האגרות, הוא שמוליכה לעיר אחרת - אסור לשלח ביד גוי האגרת לעולם, אלא אם כן קצץ לו דמים.

אחר עד החומה, ובבקר נכנסו בהן. ואם ידע בודאי שמקום פלוני הביאום בשבת, ימתין כדי שיבואו מאותו מקום אחר השבת - והוא שלא יהיה הדבר בפרהסיא גדולה, כמו שאמרנו.

ז. עיר שישראל וגוים דרין בתוכה, והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת - אם רב גוים, מתר לרחץ בה למוצאי שבת מיד; ואם רב ישראל, ימתין בכדי שיחמו חמין; שבשכיל הרב הוחמו. מחצצה למחצצה, ימתין בכדי שיחמו חמין. וכן כל כיוצא בזה.

ח. ישראל שאמר לגוי לעשות לו מלאכה זו בשבת - אף על פי שעבר ומכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן] - מתר לו להנות באותה מלאכה לערב [במוצ"ש], אחר שימתין בכדי שתעשה. ולא אסרו בכל מקום עד שימתין בכדי שיעשו, אלא מפני דבר זה, שאם תאמר יחא מתר מיד - שמא יאמר לגוי לעשות לו, וימצא הדבר מוכן מיד; וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו, לא יאמר לגוי לעשות לו, שהרי אינו משתפר [מרויח] כלום, מפני שהוא מתעכב לערב בכדי שיעשה דבר זה שנעשה בשבת.

ט. דבר שאינו מלאכה, ואין אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות [איסור מדרבנן להרבות השביתה] - מתר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת חלי, או יהיה צריך לדבר צרך הרבה, או מפני מצוה.

י. כיצד? אומר ישראל לגוי לעלות באילן בשבת או לשוט על פני המים, כדי להביא לו שופר, או ספין למילה; או מביא לו מחצר לחצר שאין ביניהן ערוכב, מים חמין להרחיץ בהם קטן או [אדם] מצטער. וכן כל כיוצא בזה.

יא. הלוקח [קונה] בית בארץ ישראל, מתר לו לומר לגוי לכתב לו השטר בשבת - שאמירה לגוי אסורה מדברי סופרים, ומשום שזוב ארץ ישראל לא גזרו בדרך זה. וכן הלוקח מהן בית בסוריא, שסוריא בארץ ישראל לדבר זה. **יב.** פוסק [מסכת] אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ [- קוצב] דמים, והגוי עושה לעצמו; ואף על פי שהוא עושה בשבת, מתר. וכן השוכר את הגוי לזמנים הרבה - מתר, אף על פי שהוא עושה בשבת. כיצד? כגון ששוכר הגוי לשנה או לשנים, שיכתב לו [ספר] או שיארג לו [בגד] - הרי זה כותב ואורג בשבת, ומתר, כאלו קצץ עמו שיכתב לו ספר או שיארג לו בגד, שהוא עושה בכל עת שירצה. והוא שלא יחשב [יחשבון] עמו יום יום.

יג. במה דברים אמורים? בצנעה, שאין הכל מכירין שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא; אבל אם היתה ידועה וגלויה ומפרסמת - אסורה; שהרואה את הגוי עושה, אינו יודע שקצץ [קצב דמיו מראש], ואומר שפלוני שוכר הגוי לעשות לו בשבת.

יד. לפיכך, הפוסק עם הגוי לבנות לו חצר, או כתלו, או לקצר את שדהו, או ששכרו שנה או שנים לבנות לו חצר,

ומחיקת [החלקת] העור, וחתוכו, והכתיבה, והמחיקה, והשרטוט, וההכצרה, והכפוי, וההוצאה מרשות לרשות.
ב. כל אלו המלאכות וכל שהוא מענינן [הדומה להם], הן הנקראין 'אבות מלאכות'. ביצר הוא ענינו? אחד החורש, או החופר, או העושה חריץ - הרי זה אב מלאכה; שכל אחת ואחת מהן - חפירה בקרקע, וענין אחד הוא.

ג. וכן אחד הזורע זרעים, או הנוטע אילנות, או המכריז אילנות [מכופף ענף ומכסהו באדמה], או המרכיב [אילן באילן], או הזמר - כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות, וענין אחד הוא; שכל אחת מהן - לצמח דבר הוא מתכונן.
ד. וכן אחד הקוצר תבואה או קטנית, או הבוצר ענבים, או הגוזר תמרים, או המוסק זיתים, או האורה [קוטף] תאנים - כל אלו אב מלאכה אחת הן; שכל אחת מהן - לעקר דבר מגדוליו מתכונן. ועל דרך זו, שאר האבות.

ה. התולדה, היא המלאכה הדומה לאב מאלו האבות. ביצר? המחתך את הירק מעט מעט [דק דק] לבשלו, הרי זה חיב - שזו המלאכה תולדת טחינה, שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה; וכל העושה דבר הדומה לזה, הרי זה תולדת טוחן. וכן הלוקח לשון של מתכת, ושרף [שירף] אותו כדי לקח מעפרו בדרך שעושים צורפי הזהב - הרי זה תולדת טחינה.

ו. וכן הלוקח חלב, ונתן בו קבה כדי לחצו [לעשותו חמאה] - הרי זה חיב משום תולדת בורר, שהרי הפריש הקוס [החמוץ] מן החלב; ואם גבנו ועשהו גבינה, חיב משום בונה - שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד, הרי זה דומה לבנון. וכן לכל מלאכה ומלאכה מאלו האבות, יש להן תולדות על דרך זו שאמרנו; ומגוף המלאכה הנעשית בשבת, תדע מעין איזה אב היא, ותולדת איזה אב היא.

ז. אחד העושה אב מאבות מלאכות, או תולדה מן התולדות - במזיד, חיב פרת, ואם באו עדים, נסקל; בשוגג, חיב חטאת קבועה [בין עני בין עשיר חייב בקרבן בהמה]. אם כן, מה הפרש יש בין האבות והתולדות? אין ביניהן הפרש, אלא לענין הקרבן בלבד - שהעושה בשוגג - אם עשה אבות הרבה בהעלם [בשוגג] אחד, חיב חטאת על כל אב ואב; ואם עשה אב ותולדותיו בהעלם אחד, אינו חיב אלא חטאת אחת.

ח. ביצר? הרי שחרש, וזרע, וקצר בשבת בהעלם אחד - חיב שלש חטאות; ואפלו עשה הארבעים חסר אחת בשגגה, כגון ששכח שאלו המלאכות אסורות לעשות בשבת - חיב על כל מלאכה ומלאכה חטאת אחת. אבל אם טחן, וחתך הירק, ושרף לשון של מתכת בהעלם אחד - אינו חיב אלא חטאת אחת, שהרי לא עשה אלא אב אחד ותולדותיו. וכן כל פיוצא בזה.

ט. העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד, אינו חיב אלא חטאת אחת. ביצר? הרי שזרע, ונטע, והכריז, והרכיב, וזמר בהעלם אחד - אינו חיב אלא חטאת אחת, שכלן אב אחד הן. וכן כל פיוצא בזה.

כא. גוי שהביא חפציו בשבת, והכניסן לבית ישראל - מתר; ואפלו אמר לו: 'הניחן בזוית זו', הרי זה מתר. ומזמנין את הגוי בשבת, ונותנין לפניו מזונות לאכלן; ואם נטלן ויצא - אין נזקקין לו, מפני שאין שביחתו עלינו. וכן נותנין מזונות לפני הכלב בחצר; ואם נטלן ויצא, אין נזקקין לו.

כב. מי שהיה בא בדרך, וקדש עליו היום, והיו עמו מעות - נותן ביסו לנקרי להוליכו לו, ולמוצאי שבת לוקחו ממנו. ואף על פי שלא נתן לו שכר על זה, ואף על פי שנתנו לו משחשכה - מתר; מפני שאדם בהול על ממונו, ואי אפשר שישליכו; ואם לא תתיר לו דבר זה, שאין אסורו אלא מדברי סופרים - יבוא להביאו בידו, ועובר על מלאכה של תורה. במה דברים אמורים? בכיסו; אבל מציאה, לא יתן לנקרי, אלא מוליכה פחות פחות מארבע אמות.

כג. ישראל שעשה מלאכה בשבת - אם עבר ועשה בידו, אסור לו להנות באותה מלאכה לעולם; ושאיר ישראל, מתר להם להנות בה למוצאי שבת מיד, שגאמר: "ושמרתם את השבת, כי קדש הוא" - היא קדש, ואין מעשיה קדש [- אסורין]. ביצר? ישראל שבשל בשבת במזיד, למוצאי שבת יאכל לאחרים; אבל לו, לא יאכל עולמית. ואם בשל בשגגה - למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד. וכן כל פיוצא בזה.

כד. פרות שייצאו חוץ לתחום וחרזו - בשוגג, יאכלו בשבת, שהרי לא נעשה בגופן מעשה, ולא נשתנו; במזיד, לא יאכלו עד מוצאי שבת.

כה. השוכר את הפועל לשמר לו את הפרה ואת התינוק, לא יתן לו שכרו של שבת - לפיכך אין אחריות [הפרה והתינוק ב-] שבת עליו; ואם היה השכיר שכיר שבת [שבוע] או שכיר שנה, נותן לו שכרו משלם - לפיכך אחריות שבת עליו. ולא יאמר לו: 'יתן לי שכרי של שבת', אלא אומר לו: 'יתן לי שכרי של שנה', או 'של עשרה ימים'.

יום שבת קודש כ"ג אלול ה'תשס"ט

הלכות שבת פרק ז

א. מלאכות שחביבין עליהן סקילה וברת במזיד, או קרבן חטאת בשגגה - מהן [אלו שהיו במלאכת המשכן] אבות [=ראשי קבוצות], ומהן תולדות [הדומות לאבות]; ומנין כל אבות מלאכות - ארבעים חסר אחת. ואלו הן: החרושה, והזריעה, והקצירה, והעמור [איסוף תבואה], והדישה [הפודת קליפה בגידולי הקרקע], והזריה [זריקה לסילוק הפסולת], והפרייה, והטחינה, וההרקה [בנפה], והלישה, והאפייה, והגזירה, והלבון [ניקוי הצמר], והנפוץ [סידוק וניעור הצמר], והצביעה, והטהוה, ועשיית הנירין [פריסת חוטי השתי], והנסכת המסכה [העמדת מטרק האריגה], והאריגה, והבציעה [התרת אריג], והקשירה, וההתרה, והתפירה, והקריעה, והבנין, והסתירה, וההכה בפטיש [=כל מעשה של גמר מלאכה], והצידה, והשחיטה, וההפשטה [עור מבעל חי], וההצבדה [עיבוד עורות],

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ז כ' ג אלול ה'תשס"ט

החיוכים שנתבארו דגמותיהם בנדרים — הרי זה חייב לקיים אותו הנדר. וכאה האזהרה מלעבור על אותו הדבור, והוא אמרו יתעלה: "לא יחל דברו ככל-היצא מפיו יעשה" (במדבר ל, ג), וכא הפרוש (בספרי שם): "לא יחל דברו" — לא יעשה דבריו חלין, כלומר שייחייב עצמו דבר ולא יקימנו. ולשון גמרא שבועות (כה:), אמרו: קונמות ("קונם עלי" — לשון נדר) — עובר ב"לא יחל דברו". ובספרי (במדבר שם) אמרו: "לא יחל" — מגיד שהוא עובר על 'בל יחל' ועל 'בל תאחר', כלומר: שאם נדר קרבן ולא הקריבו ועברו עליו שלשה רגלים — הרי זה חייב משום "לא תאחר" ומשום לא יעשה דבריו חלין. וכן פל-הדומה לקרבן, כגון שגדר לבדק הבית או לצדקה או לבית הכנסת וכיוצא בזה. והעובר ועושה מה-שאסר על עצמו לעשתו — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בשלמות במסכת נדרים.

יום רביעי כ' אלול ה'תשס"ט

מצות עשה צה.

המצוה הצ"ה — הצווי שנוצטוינו בהפרת נדרים, כלומר: שהורנו שנתן לנו לדון באותם הדינים: אף אין הענין, שעל כל-פנים חובה שגפר. והבן שזה בדיוק הענין בכל-פעם שתשמעני מונה דין מן הדינים (מצוות מסוימות כמו טומאה, שומרים ועוד), שאין זה בהכרח צווי לעשות דבר מסוים, אלא המצוה היא שאנו מצוים לדון בענין ההוא כדין הזה. ואמנם שהבעל והאב מפרים, הרי פרשו הפתוב וקבע את-משפטיו. ובקבלה נמסר שגם החכם יתיר הנדר לכל וכן השבועה, והרמז על כך הוא אמרו: "לא יחל דברו" (שם שם) — "הוא אינו מוחל אצל אחרים מוחלין לו". ובכלל אין ראיה על כך מן הפתוב, וכבר אמרו (חגיגה י): "התר נדרים (מה שאמרו חכמים שהחכם מתיר הנדר) פורחין באויר (אין יותר מאשר מעט רמז במקרא על-כך) ואין להם על מה-שיסמכו", אלא הקבלה האמתית בלבד. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיחדת לכך, כלומר: מסכת נדרים.

יום ראשון י"ז אלול ה'תשס"ט

יום שני י"ח אלול ה'תשס"ט

מצות עשה צד.

המצוה הצ"ד — הצווי שנוצטוינו לקיים כל מה-שהטלנו (שקבלנו) על עצמנו בדבור — שבועה ונדר וצדקה וקרפן (כשהיתה ההתחייבות באחת מלשונות אלו) וכיוצא בזה — והוא אמרו יתעלה: "מוצא שפתיך תשמר ועשית" (דברים כג, כד). ואף-על-פי שפבר חלקו את-המלות של פסוק זה ופרשו כל-מלה ממנו בענין (לעצמו), מכל-מקום הפונה היוצאת מכל מה-שהזכירו לך, היא: שקיום כל מה-שיבטא האדם המטיל על עצמו איזה דבר הוא מצות עשה, והעברה על כך מצות לא-תעשה, ונבאר את-זה כשנזכיר מצות לא-תעשה (לא תעשה קנז). ולשון ספרי (פרשת כיתצא): "מוצא שפתיך — מצות עשה". ואתה יודע, שאין שום ענין יוצא ממלת "מוצא שפתיך" לבדה (לא למדנו שום ענין מיוחד מ"מוצא שפתיך"), אלא הפונה היא מה שהזכרתי לך בהבנת פשטי דקרא (פירוש הפסוק), שחייב לעשות כל מה-שהוציא בשפתי. וכבר נכפל הצווי במצוה זו, והוא אמרו יתעלה: "ככל-היוצא מפיו יעשה" (במדבר ל, ג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בשבועות ונדרים ובסוף מנחות וגם במסכת קנים (פרק ג משנה ו). כלומר: שנתבאר הדין שיש לדקדק, שיעשה האדם את-הדבר שהטיל על עצמו, ואיך יפטור עצמו, אם יש לו ספק במה-שאמר.

יום שלישי י"ט אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קנז.

המצוה הקנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלעבור על מה שחייבנו עצמנו בדבור, אף-על-פי שהוא בלי שבועה — ואלו הם הנדרים, כגון שיאמר אדם: אם יקרה כך וכך, או אם אעשה כך — פרות העולם אסורין עלי או פרות עיר זו; או איזה מאכל מסוים, כגון שאמר: יאסר עלי היין או יאסר עלי החלב או הדגים וכיוצא בזה. וכן אם אמר: הנאת אשתי אסורה עלי וכל-הדומה לזה מן-

יום חמישי כ"א אלול ה'תשס"ט

מצות עשה צה. צב.

מצות לא תעשה רט.

המצוה הצ"ה נדפסה ביום הקודם.

המצוה הצ"ב — הצווי שנוצטנה הנזיר לגדל שער, והוא אמרו יתעלה: "גדל פרע שער ראשו" (במדבר ו, ה), ולשון המכלתא: "קדוש יהיה — גדול בקדשה, גדל פרע — מצות עשה ומנין בלא-תעשה? תלמוד לומר: תער לא-יעבר על-ראשו". וקם נאמר: "הא מה שירתתי מצות עשה (כלומר, כיון שהכל בכלל לאו, מה נשאר כלומר: לצורך מה דרשנו במיוחד מהפסוקים לעבור עליו בעשה?), החופף (ראשו) באדמה (המשירה שער), והנותן סמנין". כלומר: שהנזיר, אם נתן על ראשו סם המשיר את-השער, לא יהא עובר על מצות לא-תעשה, שהרי לא העביר (כלי, שהוא) כעין תער; אבל יהא עובר על מצות עשה, והוא אמרו: "גדל פרע" — וזה לא גדל; והרי לאו הפא מכלל עשה — עשה הוא, לפי הפללים אצלנו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומם במסכת נזירות (לט).

המצוה הר"ט — האזהרה שהנזיר הנזיר מלגלח, והוא אמרו יתעלה: "תער לא יעבר על-ראשו" (שם). וגם המגלח ראש הנזיר — לוקה, לפי שמגלח כמתגלח. ומשיגלח שצרה אחת — לוקה. וכבר נתבאר דיני הנזיר במסכתא שחברה לכה.

יום שישי כ"ב אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רב. רג. דר.

המצוה הר"ב — האזהרה שהנזיר הנזיר מלשתות יין או מיני השכר שיש בעקר תערכתם מי ענבים, והוא אמרו יתעלה: "וכל-משרת ענבים לא ישתה" (במדבר ו, ג). והפליג באזהרה על כך ואמר שאפלו החמץ היין או השכר שיש בו תערכת יין — אסור לו לשתות, והוא אמרו: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה" (שם). ואין לאו זה מצוה בפני עצמה, שאלו אמר: יין לא ישתה וחמץ יין לא ישתה — פי אז היו שתי מצות; אלא אמר: חמץ יין לא ישתה — הרקה מן-היין. ונתבאר בגמרא נזירות (לז), שאמרו "משרת ענבים", לאסור טעם

(היין, שחדר לתערובת —) בעקר (היין). והראיה שהן מצוה אחת — היא: שאם שתה יין וחמץ — אינו לוקה שתיים, כמו שנובאר לקמן (לא תעשה רו — שיעור קטו): וכשישתה הנזיר רביעית יין או חמץ — לוקה.

המצוה הר"ג — האזהרה שהנזיר הנזיר מלאכול ענבים, והוא אמרו: "וענבים לחים וכו' לא יאכל" (שם), ואם אכל מהם כזית — לוקה.

המצוה הד"ר — האזהרה שהנזיר הנזיר מלאכול צמוקים, והוא אמרו: "ויבשים לא יאכל" (שם), ואם אכל מהם כזית — לוקה.

יום שבת קודש כ"ג אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רה. רו. רח. רז.

המצוה הר"ה — האזהרה שהנזיר הנזיר מלאכול זרע ענבים, והוא אמרו: "מתרצנים ועד-זג לא יאכל" (במדבר ו, ג), ואם אכל מהם כזית — לוקה.

המצוה הר"ו — האזהרה שהנזיר הנזיר מלאכול קלפי הענבים, והוא אמרו: "ועד-זג לא יאכל", ואם אכל מהם כזית — לוקה. והראיה שחמשה אלו, כלומר: יין וענבים וצמוקים וזרע וזג כל-אחד מהם מצוה בפני עצמה היא — שהיא לוקה על כל-אחד ואחד מהם מלקות אחת. ולשון המשנה (נזיר לר): "חייב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן ועל הזגין בפני עצמן ועל התרצנים בפני עצמן". ובפרוש אמרו בגמרא נזירות (לח): "אכל ענבים לחים ויבשים תרצנים וזגין וסחט אשכול של ענבים ושתה — לוקה חמש". וכאשר חשבו קם (בגמרא) לקבץ שתנא זה תנא ושיר (שהתנא במשנה לא מנה את כל הלאוין שעובר, ושייר עוד) ושהוא חייב מחמת שהוא נזיר, יותר מחמש מלקיות אמרו (בגמרא): והא שיר לאו דלא יחל ולא אמרו: והא שיר חמץ? לפי שאינו חייב על היין ועל החמץ שתיים, פי החמץ לא נאסר אלא מחמת עקרו שהוא היין, כמו שבארנו (לא תעשה צב). וכאלו אמר שעקר אסור לא נסתלק ממנו בקלקולו. וממה שאתה צריך לדעת, שאסורי נזיר אלו מצטרפין כלן לכזית ולוקה על כזית מכלן.

אָבֵל אִם נִכְנַס לְאַהֲלֵי הַמֶּת כָּכָר קִדְמָה הַטְּמְאָה
לְבִיָּאָה (כי מיד עם הכנס חלק קטן ממנו, טרם שבא
כולו – נטמא), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר שָׁם לְפִי הַפְּלָלִים
הַמְּבֹאָרִים בְּאַהֲלוֹת.

הַמִּצְוָה הֶר"ז – הַאֲזַהְרָה שֶׁהֲזַהֵר הַנָּזִיר
מִלְּהַטְמֵא לְמֵת, וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹאֲכִיּוּ וּלְאַמּוֹ וְגו'
לֹא־יִטְמָא" (שם, ז). וְאִם נִטְמָא בְּטִמְאַת מֵת, בֵּין
בְּטִמְאוֹת שֶׁמִּגִּלַּח עָלֶיהֶן בֵּין בְּטִמְאוֹת שֶׁאֵינָם מִגִּלַּח
עָלֶיהֶן – לֹקְהָ – לֹקְהָ.

הַמִּצְוָה הֶר"ח – הַאֲזַהְרָה שֶׁהֲזַהֵר הַנָּזִיר
מִלְּהַטְמֵא בְּאַהֲלֵי הַמֶּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְעַל נֶפֶשׁ מֵת
לֹא יָבֵא" (שם, ו). וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא (נזיר מב):
"קָרָא מְלֵא דְּבֵר הַכְּתוּב "לֹא־יִטְמָא", כִּשְׁהוּא אוֹמֵר
"לֹא יָבֵא" לְהִזְהִיר עַל הַטְּמְאָה וּלְהִזְהִיר עַל
הַבִּיָּאָה". וְשָׁם נִתְבָּאָר שָׁאֵם נִכְנַס לְאַהֲלֵי הַמֶּת אַחֵר
שֶׁנִּטְמָא – אֵינוֹ לֹקְה אֲלָא אַחַת; וְשָׁאֵם אָרְעוּ לוֹ
טְמֵאָה וּבִיָּאָה כְּאַחַת – חֵיב שְׂתִיָּם, כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס,
לְאַהֲלֵי שֵׁישׁ שָׁם גּוֹסֵס וְיֹשֵׁב שָׁם עַד שְׁמֵת אוֹתוֹ
הָאָדָם שֶׁנִּמְצָא שֶׁנִּטְמָא וּבֵא בְּאַהֲלֵי הַמֶּת כְּאַחַת.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שלישי עמ' א

שישנו סלע המפסיק בין השדות, **מֵאִי בְּעוֹ הָתָם** – מה עושים השורשים
בשדה חבירו, וכיצד יכולים הם להתפשט מעבר לסלע.
מתרצת הגמרא: **הָכִי קָאָמַר** – כך היא כוונת דברי המשנה, וְאִי לֹא צוֹנְמָא
– ובאופן שאין סלע המפריד בין השדות, וסמך אדם אילן למיצר שלא כדין,
וְהוּוּ שְׂרָשׁוֹי שֶׁל הָאֵילָן יוֹצְאִין לְתוֹךְ הַשְּׂדֵה שֶׁל חֲבִירוֹ, מַעֲמִיק לָהֶם בַּעַל
הַשְּׂדֵה שְׂלִישֶׁה מִפְּתִיחַ, כִּדִּי שְׂלֵא יַעֲכֹב אֶת הַמַּחְרִישָׁה.
הגמרא שבה ומקשה על דינו של רבא מדברי המשנה להלן: **תָּא שְׂמַע**,
שנינו במשנה (להלן כה) שֶׁמִּרְחִיקִין אֶת הָאֵילָן שֶׁל הָאֶחָד מִן הַבּוֹר שֶׁל
שָׂכְנוֹ, שִׁיעוֹר עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה, שְׂהוּא הַשִּׁיעוֹר שֶׁהַשּׁוֹרְשִׁים עוֹשִׂיִם
לְהַתְפַּשֵּׁט וּלְהוֹזִיק אֶת כּוֹתְלֵי הַבּוֹר.
מדייקת הגמרא: **מַעֲמָא** שִׁישׁ לְהַרְחִיק אֶת הָאֵילָן, מִשּׁוּם דְּאִיכָא בּוֹר –
שֶׁכֶּבֶר חֹפֵר הָרָשׁוֹן בּוֹר בַּשְּׂדֵה, **הָא לִיכָא בּוֹר סְמִיד** – אך באופן שעדיין
לא חפר בור רשאי השני לנטוע אילן בסמוך למיצר, והרי זה שלא כדברי
רבא האוסר על אדם לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק את שכנו לאחר זמן.
דוחה הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח כן, אלא יתכן שאף כִּי לִיכָא בּוֹר נִמְי לֹא
סְמִיד – אינו רשאי לסמוך אף כשאין לשכנו בור בחצירו, וְהָא קָא מַשְׁמַע
לֵן הַתְנָא בְּאוֹמְרוֹ מִן הַבּוֹר, דְּעַד שִׁיעוֹר עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה אֲזִיל שְׂרָשִׁים
וּמִנֵּי לְבּוֹר – שֶׁדֵּר עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה עוֹשִׂיִם שּׁוֹרְשֵׁי הָאֵילָן לְהַתְפַּשֵּׁט
וּלְהוֹזִיק לְבּוֹר, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לְאָדָם לְהַרְחִיק אֶת אֵילָנוֹ בְּשִׁיעוֹר זֶה מִן הַמִּיצֵר,
כִּדִּי שְׂלֵא יוֹזֵק אֶת בּוֹרוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ.
שואלת הגמרא: **אִי הָכִי**, שֶׁלְעוֹלָם אֵין אָדָם רִשְׁאִי לְסַמּוֹךְ אֶת אֵילָנוֹ לְמִיצֵר,
אִיכָא סִיפָא – כיצד יתפרש הדין המבואר בסיפא, וְאִם נָטִיעַת הָאֵילָן קִנְיָם
לְחִפְרִית הַבּוֹר, לֹא יִקְוֶין – אֵין בַּעַל הָאֵילָן חֵיב לְקוֹרְצוֹ. וְאִי דְלֵא סְמִיד
הָכִי מְשַׁבְּחָת לָהּ – וְאִם אֵינוֹ רִשְׁאִי לְסַמּוֹךְ אֵילָנוֹ לְמִיצֵר, כִּיצַד יִתְּנָן
שֶׁנִּטְעַת הָאֵילָן קִדְמָה לְחִפְרִית הַבּוֹר.
מתרצת הגמרא: שִׁישׁ לְבֹאֵר כֵּאֵן בְּרָאָמַר רַב פִּסְפָּא לְהֵלֵן (ע"ב), בְּלֹזְקָה –
שֶׁמִּכֵּר הַמִּזְזִיק אֶת הַדֶּבֶר הַנִּיזּוֹק לְאַחֵר, הָכָא נִמְי בְּלֹזְקָה – אֵף כֵּאֵן יֵשׁ

לִהְעִמִּיד בְּאוֹפֶן כּוֹז, שֶׁנִּטַּע אָדָם אֵילָן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ בְּהִיתֵר, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן מִכֵּר
חֵלֶק מִן הַשְּׂדֵה לְאָדָם אַחֵר שֶׁחֹפֵר בּוֹ בּוֹר, וְנִמְצָא שְׂעִתָּה סְמוּךְ הָאֵילָן לְבּוֹר
בְּתוֹךְ עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה, אֵךְ הָאֵילָן קִדְם לְבּוֹר בְּהִיתֵר, מֵאַחֵר שֶׁבִשְׁעַת
נָטִיעַת הָאֵילָן הִיְתָה כָּל הַשְּׂדֵה בְּרִשְׁתּוֹ שֶׁל בַּעַל הָאֵילָן, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ צָרִיךְ
לְקוֹץ אֶת אֵילָנוֹ אֵף שֶׁמִּזִּיק הוּא אֶת בּוֹרוֹ שֶׁל הַלּוֹקָח.
הגמרא מקשה עוד על דינו של רבא מדברי המשנה להלן: **תָּא שְׂמַע**, שִׁנִּינוּ
בְּמִשְׁנָה (כה), שֶׁמִּרְחִיקִין אֶת הַמִּשְׁרָה וְ-מִים שְׁשׁוּרִים בָּהֶם פֶּשֶׁתוֹן מִן
עֲרוּגוֹת הַיָּרֵק, שְׁמִי הַפֶּשֶׁתוֹן מִזִּיקִים אֶת הַיָּרֵקוֹת, וְכֵן מִרְחִיקִים אֶת זִרְעֵת
הַכְּרִישִׁין וְ-כִרְתִּין מִן זִרְעֵת הַכְּרִישִׁין, מִשּׁוּם שֶׁמִּפְּגִים הֵם אֶת טַעַם הַבְּצִלִּים,
וְכֵן מִרְחִיקִים אֶת זִרְעֵת הַתְּרִדָּל מִן כּוֹרֵת הַתְּבֹרִיִם, מֵאַחֵר שֶׁהַדְּבֹרִים
אוֹכְלִים מִן זֶרַע הַחֲרָדֵל שֶׁטַעֲמּוֹ מֵר, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן אוֹכְלוֹת אֶת הַדְּבִשׁ שֶׁלָּהֶן
כִּדִּי לְהַפִּיג אֶת טַעֲמּוֹ.
מדייקת הגמרא: **מַעֲמָא** שִׁישׁ לְהַרְחִיק אֶת הַמִּשְׁרָה, מִשּׁוּם דְּאִיכָא כֶּבֶר יָרֵק
בַּחֲצֵר שְׂכְנוֹ, **הָא לִיכָא יָרֵק, סְמִיד** – אך אם לא זרע שכנו ירקות בחצירו,
רשאי הוא לסמוך את המשרה למיצר, והרי זה שלא כדברי רבא האוסר על
אדם לסמוך למיצר דבר שעשוי להזיק את שכנו לאחר זמן.
דוחה הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח כן, אלא יתכן לומר דְּכִי לִיכָא יָרֵק נִמְי לֹא
סְמִיד – שאף אם אין לחבירו ערוגת ירק בשדהו אינו רשאי לסמוך את
המשרה למיצר, וְהָא קָא מַשְׁמַע לֵן הַתְנָא, דְּהִנֵּי קָשׁוֹ אַחֲרֵי – שְׂדֵרִים אֵלוֹ
קִשִּׁים לֵאלוֹ, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לְהַרְחִיק מִן הַמִּיצֵר כִּדִּי שְׂלֵא יִבּוֹא לְהוֹזִיק אֶת חֲבִירוֹ.
שואלת הגמרא: **אִי הָכִי**, שֶׁאֵין אָדָם רִשְׁאִי לְעוֹלָם לְסַמּוֹךְ דְּבָרִים אֵלוֹ
לְמִיצֵר, **אִיכָא סִיפָא** – כיצד יתפרש הדין המבואר בסיפא, שְׂרָבִי יוֹסִי מְתִיר
בְּסִמְכִית זֶרַע הַתְּרִדָּל לְכוֹרֵת הַדְּבֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁיִּכּוֹל לִזְמֹר לוֹ בַּעַל הַחֲרָדֵל
לְבַעַל הַדְּבֹרִים, עַד שֶׁאַתָּה אוֹמֵר לִי תִרְחַק אֶת הַתְּרִדָּל מִן דְּבֹרָאֵי כִּדִּי
שֶׁלֹא לְהוֹזִיק אֶת הַדְּבִשׁ, אוֹמֵר אֲנִי לָךְ תִּרְחַק אֶתָּה אֶת דְּבֹרָדָךְ מִן תְּרִדָּלָא,
מֵאַחֵר שֶׁבְּאוֹת הַדְּבֹרִים וְאוֹכְלוֹת לְגִלּוּי תְּרִדָּלָא – אֶת פְּרָחֵי הַחֲרָדֵל,
וְנִמְצָא שֶׁאֵף אֶתָּה מִזִּיק אוֹתִי, וְגַם עֲלֶיךָ מוֹטֵל לְהַרְחִיק מִן הַמִּיצֵר.

שופטים כא א"א

כא אִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בַּמִּצֵּפָה לֵאמֹר אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן בְּתוֹ לְבָנִים
 לְאִשָּׁה: וַיָּבֹא הָעָם בֵּית־אֵל וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד־הָעֶרֶב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁאוּ
 קוֹלָם וַיִּבְכּוּ בְּכִי גָדוֹל: וַיֹּאמְרוּ לָמָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִיתָה־זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל
 לְהַפְקֵד הַיּוֹם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁבֶט אֶחָד: וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיִּשְׁכְּמוּ הָעָם וַיִּבְנוּ־שָׁם
 מִזְבֵּחַ וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וּשְׁלָמִים: הַיּוֹמָאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי אֲשֶׁר לֹא־עָלָה בִקְהֵל
 מִכָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה כִּי הִשְׁבֹּעָה הַגְּדוֹלָה הִיתָה לְאֲשֶׁר לֹא־עָלָה
 אֶל־יְהוָה הַמִּצֵּפָה לֵאמֹר מוֹת יוֹמָת: וַיִּנָּחֲמוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־בְּנֵימָן אָחִיו
 וַיֹּאמְרוּ נִגְדַע הַיּוֹם שֶׁבֶט אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל: וְמָה־נַּעֲשֶׂה לָהֶם לְנוֹתָרִים לְנָשִׁים
 וְאֶנְחֵנוּ נִשְׁבַּעְנוּ בַיהוָה לְבָלְתִי תִתֶּן־לָהֶם מִבְּנוֹתֵינוּ לְנָשִׁים: הַיּוֹמָאמְרוּ מִי אֶחָד
 מִשִּׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לֹא־עָלָה אֶל־יְהוָה הַמִּצֵּפָה וְהִנֵּה לֹא בָא־אִישׁ
 אֶל־הַמַּחֲנֶה מִיָּבֵשׁ גִּלְעָד אֶל־הַקְּהֵל: וַיִּתְּפֹקֵד הָעָם וְהִנֵּה אִין־שָׁם אִישׁ
 מִיּוֹשְׁבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד: וַיִּשְׁלַחוּ־שָׁם הָעֵדָה שְׁנַיִם־עָשָׂר אֲלָף אִישׁ מִבְּנֵי הַחֵיל
 וַיִּצְווּ אוֹתָם לֵאמֹר לָכוּ וְהַפִּיטֶם אֶת־יוֹשְׁבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד לְפִי־חֶרֶב וְהַנָּשִׁים
 וְהַטָּף: יֵא וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כָל־זָכָר וְכָל־אִשָּׁה יָדַעַת מִשְׁפַּב־זָכָר

תַּחֲרִימוֹ:

רש"י

(ג) להפקד. להגרע: (ו) וינחמו. שבו לחשוב עליהם מחשבת פליטה:

מצודת דוד

(א) נשבע במצפה. מאז נקהלו אל המצפה עד לא נלחמו: לא יתן בתו. על כי החזיקו ידי עובדי עבירה: (ב) ויבא העם. אחר כל המעשים האלה: בית אל. אל בית האלהים אשר בשילה: (ג) למה ה' וגו'. למה באה על ידינו תקלה כזאת להחסיר מישראל שבט אחד, וכאלו שאלו להורותם מה לעשות להעמיד השבט: (ד) ויבנו שם מזבח. נוסף על המזבח שעמד במשכן: ויעלו עלות ושלמים. לרצות עצמן לה' ולעשות שלום בינם לאביהם

מצודת ציון

(ג) להפקד. להחסיר, כמו (במדבר לא מט) ולא נפקד ממנו איש: (ו) וינחמו. ענין הפוך מחשבה: נגדע. ענין כריתה, כמו (ישעיהו י ג) ורמי הקומה גדועים: (ז) תת. מלשון נתינה: (ט) ויתפקד. ענין ההשגחה על הדבר, כמו (שמואל א יד יז) פקדו נא וראו מי הלך: (יא) ידעת. היא כנוי לבעילה, ולתוספת ביאור אמר משכב זכר: תחרימו. ענין כריתה וכליון:

שבשמים, לתת בלבם עצה נכונה: (ה) בקהל וגו'. רצה לומר, מי הוא אשר לא עלה מכל שבטי ישראל באסיפת הקהל 'אל ה', כי השכינה שורה במקום אשר יאספו ישראל שמה (סנהדרין לט ב): כי השבועה וגו'. ולזה שאלו לעשות ולקיים דבר השבועה: (ו) וינחמו. רצה לומר, בעבור שנחמו בני ישראל וכו': (ז) מה נעשה להם. וחזור ומפרש, לנותרים שלא נהרגו, מה נעשה להמציא להם נשים, ואנחנו הלא נשבענו בה' וכו', ומאין ימצאו נשים: (ח) ויאמרו. רצה לומר, וזה היה הסבה שהתעוררו ואמרו 'מי אחד' וכו', בכדי לקיים את השבועה להמיתם ולתת מבנותם לבני בנימן לנשים: והנה לא בא איש. רצה לומר, לא ראו מביאת איש וכו': (ט) ויתפקד העם. חזרו להשיגח בדבר ולחפש אחר מי מהם ולא מצאו: (יא) וזה הדבר. רצה לומר, רק זה הדבר תעשו, להחרים כל זכר וכל אשה וכו', אבל לא הבתולות:

דברי הימים ב יח יז

וַיַּעַשׂ לוֹ צִדְקִיָּהוּ בֶן-בְּנַעֲנָה קֶרֶן בְּרוֹזל וַיֹּאמֶר כֹּה-אָמַר יְהוָה בְּאֵלָה תִּנְגַּח
 אֶת-אֲרָם עַד-פְּלוֹתָם: יא וְכָל-הַנִּבְאִים נִבְּאִים כֵּן לֵאמֹר עָלָה רָמַת גִּלְעָד
 וְהִצִּלַּח וְנָתַן יְהוָה בְּיַד הַמֶּלֶךְ: יב וְהַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר-הָלַךְ לִקְרֹא לְמִיכָיָהוּ דָּבָר
 אֵלָיו לֵאמֹר הִנֵּה דְבָרֵי הַנִּבְאִים כֹּה-אֶחָד טוֹב אֶל-הַמֶּלֶךְ וַיְהִי-נָא דְבָרְךָ כְּאֶחָד
 מֵהֶם וּדְבַרְתָּ טוֹב: יג וַיֹּאמֶר מִיכָיָהוּ חִי-יְהוָה כִּי אֶת-אֲשֶׁר-יֹאמַר אֱלֹהֵי אֶתּוֹ
 אֲדַבֵּר: יד וַיָּבֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵלָיו מִיכָה הַנִּלְלָה אֶל-רָמַת גִּלְעָד
 לְמַלְחָמָה אִם-אֶחָד וַיֹּאמֶר עָלוּ וְהִצִּלְיָחוּ וַיִּנְתְּנוּ בַיָּדְכֶם: טו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 הַמֶּלֶךְ עַד-כַּמָּה פְּעָמִים אָנִי מִשְׁבִּיעְךָ אֲשֶׁר לֹא-תִדְבֹר אֵלַי רַק-אַמֶּת בְּשֵׁם
 יְהוָה: טז וַיֹּאמֶר רְאִיתִי אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל נְפוּצִים עַל-הַהָרִים כְּצֹאן אֲשֶׁר
 אֵין-לָהֶן רֹעֶה וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא-אֲדֹנִים לְאַלֶּה יָשׁוּבוּ אִישׁ-לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם:
 ז' וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוֹשָׁפָט הֲלֹא אָמַרְתִּי אֵלַיךְ לֹא-יִתְנַבֵּא עָלַי טוֹב
 כִּי אִם-לָרָע:

רש"י

זה שאמר אם שוב תשוב בשלום הכל שמעו
 המרגלים והגידו למלך ארם ואז צוה מלך ארם
 לעשות כדבר מיכיהו להרוג המלך לבדו:
 ויאמר ה' לא אדונים לאלה. לפיכך נפוצים
 כצאן על ההרים שאין להם רועה שמלכם
 יהרג: ישובו איש לביתו בשלום. שאחאב
 לבדו יהרג אבל שאר ישראל ישובו איש לביתו
 לשלום כאשר צוה ארם לעמו:

(יד) עלו והצליחו וינתנו בידכם. כלומר
 הלואי שתצליחו וינתנו בידכם: (טז) נפוצים
 על ההרים. כי כשבורחים מן המלחמה
 בורחים על ההרים לבית מנוס כמו (ראשית יד)
 והנשארים הרה נסו ועוד שהמלחמה היתה
 ברמות גלעד מקום הרים וגבעות: ויאמר ה'
 לא אדונים לאלה. סימן שיהרג המלך אבל
 ישראל ישובו איש לביתו לשלום ושמעו את

מצודת ציון

(י) תורה. מל' הוראה ולמוד: יאשמו. מל' אשם וחטא:
 (יא) ושוטרים. הם הרודים ונוגשים לקיים דברי
 השופטים: (יא) גומלים. ענין תשלום שכר: הורשתנו.
 מל' ירושה: (טו) תחתו. ענין פחד ושבר:

מצודת דוד

(י) צדקיה. הוא היה מנביאי הבעל: באלה. ר"ל תחזק
 להתגבר עליהם כאלו תנגח אותם בקרני ברזל וכן היה
 דרך נביאי ה' לעשות דמיונות ודוגמא לדברי הנבואה:
 (יב) פה אחד. בהסכמה אחת מנבאים טוב על המלך לזה
 הנבא כמוהם לטובה: (יד) עלו והצליחו. מעצמו אמר
 לו בברכה הלואי שתצליחו וימסרם ה' בידכם או שאמר בלעג והתול כסגנון נביאי הבעל: (טו) עד כמה פעמים.
 ר"ל אני משביעך עתה לא פעם ולא שתים כ"א עד כמה פעמים אשר לא תדבר אלי רק אמת בשם ה' ולא שקר
 בלעג והתול ולא מעצמן בברכה ועל שלא אמר הנביא כה אמר ה' עלו והצליחו השכיל לדעת שאין זה דבר ה'
 והיה מסתפק אם אמר בלעג אם אמר בברכה: (טז) ראיתי. במראה הנבואה: נפוצים. מפוזרים אלו מאלו: אין להן
 רועה. להנהיגם יחד: לא אדונים לאלה. ר"ל הואיל ואין להם אדון ישובו וכו' וכאומר שאחאב מלכם ימות והעם
 ישובו בשלום: (יז) הלא אמרתי וכו'. ר"ל מפני השנאה יאמר כן ולא דבר ה' הוא:

מַעֲזֵי הָעוֹלָם הָבֵא, שְׁנֵאֵמַר בּוּ (יְרִמְיָה לֹא ז') הָרָה וְיָלְדָה יְחֻדָּי, דְּהֵינָה, שְׁלֵתִיד לְבֹא יִהְיֶה הָרֵרִין וְהַלִּידָה בְּיוֹם אַחֵר, וְאִם אֲצֵל אִיּוֹב הִיָּה כַּעַן זֶה, שְׁבֹאוֹתוֹ הַזֶּמֶן שֶׁחֲרָשׁוּ הַבָּקָר בְּשֹׁדֵה כְּבֵר צִמּוֹת הַזֶּרַע, וְהִיוּ הָאֲתוֹנוֹת אוֹכְלוֹת מִן הַתְּלָמִים שֶׁצִּמְחוּ.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִקְרָאוֹת הַמֵּתָאֲרִים אֶת הָאֲסוֹנוֹת שֶׁבָּאוּ עַל אִיּוֹב: 'עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בֹא, וְיֹאמַר אֲשֶׁר אֱלֹהִים וְגו' נִפְלָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְתִבְעֵר בָּצָאן וּבִנְעָרִים וְתִאֲכַלְם' (אִיּוֹב א טז). דְּהֵינָה, עוֹד קֹדֶם שֶׁגִּמְרָא הִרְאִישׁוֹן וְשִׁיפֵר עַל נִפְלִית הַבָּקָר וְהָאֲתוֹנוֹת בִּיד מַלְכוּת שְׁבֹא אֶת דְּבָרֵיו, בֹּא הַשָּׁנִי וְסִיפֵר שֶׁנִּפְלָה אֵשׁ בָּצָאן, וּבִמְשֻׁרָתִים הַשּׁוֹמְרִים עֲלֵיהֶם.

'עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בֹא, וְיֹאמַר, בְּשָׁרִים שָׂמוּ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וּפְשָׁטוֹ עַל הַגְּמִלִים וְיִקְחוּם וְגו', וְאֵת הַנְּעָרִים הַבָּנִי לְפִי חֶרֶב' (שם ז). כְּלוּמַר, חִיל הַבְּשָׂדִים נִחְלָקוּ שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים, וּפְשָׁטוֹ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה כְּדִי לִישׁוֹל הַגְּמִלִים בְּשִׁלָּל, וְאִם הִרְגוּ אֶת הַנְּעָרִים הַמְשֻׁרָתִים הַשּׁוֹמְרִים עֲלֵיהֶם.

'עוֹד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בֹא, וְיֹאמַר, בְּנִיָּד וּבְנִיָּדִי אֲכָלִים וְשִׁתִּים יֵין בְּבִית אֲחִיָּהֶם הַבְּכוֹר, וְהִנֵּה רוּחַ גְּדוּלָּה בָּאָה מֵעֵבֶר הַמְּדַבֵּר, וַיִּנְעַע בְּאֲרֵבֶּעַ פְּנוֹת הַבֵּית וַיִּפֹּל עַל הַנְּעָרִים וְגו' וַיָּמָוֶה' (שם יח-יט). דְּהֵינָה, הַבֵּית עָמַד בְּצִידוֹ הָאֶחָד שֶׁל הַמְּדַבֵּר, וְהִגִּיעָה רוּחַ חֲזָקָה מִצִּידוֹ הַשָּׁנִי שֶׁל הַמְּדַבֵּר, וְאִם שֶׁהִגִּיעָה רַק מִצֵּד אֶחָד הִקִּיפָה אֶת הַבֵּית כּוֹלּוֹ, עַד שֶׁנִּפְלַע עַל הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת וּמִשְׁרִיתֵיהֶם וַיָּמוּתוּ.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִקְרָאוֹת הַמֵּתָאֲרִים אֶת מַעֲשֵׂיו שֶׁל אִיּוֹב אַחֵר שֶׁשָּׁמַע אֶת כָּל זֹאת: 'וַיִּקְרַע אֶת מַעְלֹו וַיִּנָּו וְתִלְשׁוּ אֶת וְשַׁעֲרוֹ רֹאשׁוֹ' וְגו', 'וְיֹאמַר, עֲרֹם יֵצְאֵתִי מִקֶּמֶן אִמִּי וְעֲרֹם אֲשׁוּב שָׁמָּה, ה' נָתַן וְה' לָקַח יְהִי שֵׁם ה' מְבָרָךְ' (שם כ-כא). כְּלוּמַר, כְּשֶׁשׁ שִׁיבָתִי מִבֶּטֶן אִמִּי עֲרוֹם מִבְּלֵי בָנִים וְעוֹשֵׁר, כֵּן אֲשׁוּב אֶל הַקֶּבֶר בְּלַעֲדֵיהֶם, וְאִין לִי לְהִתְרַעַם עַל אֲבִדָנִם. וְהוֹסִיף לְבַאֵר הַדְּבָרִים, שֶׁהָלֹא ה' הוּא שֶׁנָּתַן לִי אֶת הַכֹּל, וְהוּא שֶׁלָּקַח אֶת שְׁלֹו, וְמֵה מְקוֹם יֵשׁ לְהִתְרַעַם עַל כֵּךְ.

'בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב, וְלֹא נָתַן תְּפִלָּה לְאֱלֹהִים' (שם כב). אִם שְׁבֹאוֹ עַל אִיּוֹב צִרוֹת תְּכוּפוֹת, מִכָּל מְקוֹם לֹא חָטָא לְהִתְרַעַם עַל הַבּוֹרָא, וְלֹא אָמַר עֲלֵיו דְּבָרֵי תִיפּוֹלוֹת.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִקְרָאוֹת הַמֵּתָאֲרִים אֶת הַמִּשְׁךְ דִּיבּוּרוֹ שֶׁל ה' עִם הַשֵּׁטָן: 'וְהִי הָיִים וַיִּבְאֹו בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְצַב' וְגו' (שם כג). כֹּאשֶׁר הִגִּיעַ שׁוֹב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁבוּ מִתִּיַּצְבִּים הַמֵּלָאכִים מִלְּמַדֵּי הַזְכוּת וּמִלְּמַדֵּי הַחוּבָה, 'וְיֹאמַר ה' אֶל הַשָּׁטָן אֵי מָה תֵּבֵא, וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ה' וַיֹּאמַר, מִשֵּׁשׁ בָּאֲרֵץ [וְגו'] וּמִהַתְהַלֵּךְ בָּהּ' (שם ד). אִם הַשֵּׁטָן לִפְנֵי, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שָׁמָּה וְשׁוֹטְטִין בְּכָל הָעוֹלָם וְלֹא מִצָּאֵתִי בְּעֵבֶר אֲבִרְהָם, שְׁאִמְרָתוֹ לוֹ (בְּרֵאשִׁית יג ט) 'קוֹם הַתְּהַלֵּךְ בָּאֲרֵץ לְאַרְבֶּה וּלְרַחֵם כִּי לֹךְ אֲתִנְנֶנָּה', וּבְשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ לְקַבֵּר אֶת שָׂרָה אֲשֶׁתוֹ לֹא מִצָּא מְקוֹם לְקוֹבָרָהּ, עַד שֶׁקָּבַע בְּאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף, וְאִם עַל פִּי כֵן לֹא הִרְרָה אַחֵר מִדּוֹרָתָהּ.

'וְיֹאמַר ה' אֶל הַשָּׁטָן, הִשְׁמַתְּ לִפְדֵּי אֶל עֲבָדֵי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמֹהוּ בָּאֲרֵץ וְגו', וְעוֹדֵנוּ מַחְזִיק בְּתַמּוֹתָיו, וְהִסְתֵּינִי בּוֹ בְּלָעוֹ חֲסֵם' (אִיּוֹב ד א). דְּהֵינָה, עַל אִם כָּל הַמַּכּוֹת שֶׁהִבֵּאת עֲלָיו עֲדִין מַחְזִיק הוּא בְּתַמִּימוֹתוֹ, וְאֵתָה פִּיתִית אוֹתִי לְהִשְׁחִיתוֹ בְּחִינָה, מִבְּלֵי עוֹן, כְּדִי לְנִסְתּוֹת.

אִם רָבִי יוֹחָנָן, אֱלֵמָלֹא שֶׁמִּקְרָא זֶה בְּתוֹב בִּסְפֵר אִיּוֹב, אִי אֲפָשָׁר הִיָּה לְאֹמְרֵי, שְׁדִּיר הַכְּתוּב מֵתָאֵר אֶת הַבּוֹרָא בְּאֶרֶם שְׁמִסִּיתִין וְשִׁמְפִּתִּים אוֹתוֹ אַחֲרִים, וְנִיִּסְתָּ – וְנַעֲנָה לְפִיתִיּוּם.

הַבְּרִייתָא מְבִאֵרָת אֶת פְּעוּלוֹתָיו שֶׁל הַיָּצֵר הִרְעִי: בְּמִתְּנִיתָא תָנָא – בְּבְרִיתָא שִׁנְיָה, עַל אוֹפֵן פְּעוּלוֹתָיו שֶׁל יָצֵר הִרְעִי, שֶׁמִּתְחִילָה יוֹרֵד לְעוֹלָם וּמִתְעַלָּה אֶת הַבְּרִיּוֹת לְחִטּוֹא, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן עוֹלָה לְמִירוֹם וּמִרְגִּיו – מִקְטֵר עַל הָאֲדָם הַחוּטָא, וּמַעֲלָה אֶת חֲמַת הַמֶּלֶךְ עֲלָיו, וְנוֹטָל מִמֶּנּוּ רָשׁוֹת לְהִרְגוֹ אֶת הַחוּטָא, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן נוֹטָל אֶת הַנְּשָׁמָה שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם.

'וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ה' וַיֹּאמַר, עוֹד בְּעֵד עוֹד, וְכָל אֲשֶׁר לֹאִישׁ יִתֵּן בְּעֵד נַפְשׁוֹ' (שם ד). כְּלוּמַר, דָּרָךְ אֲדָם כְּשֶׁבִאִים לְהַכּוֹתוֹ עַל רָאשׁוֹ, מִגִּין הוּא בִּידֵיו עַל רָאשׁוֹ, כְּדִי לְקַבֵּל הַמַּכָּה בְּעוֹר יָדוֹ וְלֹא בְּעוֹר רָאשׁוֹ, וּמֵאחֲרַי וְדָרָךְ אָדָם לַעֲשׂוֹת כֵּן אִם בְּאִבְרִיּוֹ, כֵּל שֶׁכֵּן שִׁיתָן כָּל מִמּוֹן שִׁישׁ לוֹ לְהַצֵּל נַפְשׁוֹ, וְעַל כֵּן אֵין אִיּוֹב מִצְטָעֵר עַל אֲבָדֵן מִמּוֹנוֹ, מֵאחֲרַי שִׁידֵעַ שֶׁהוּא לְכַפֵּרֵת נַפְשׁוֹ.

'אֵוֹלָם, שְׁלַח נָא יָדְךָ וַיַּעַן אֶל עֲצָמוֹ וְאֶל בְּשָׂרוֹ, אִם לֹא (עַל) [אֶל] פְּנִיָּךְ וּבִרְבִּכָּךְ' (שם ה). אִם אֵם תִּשְׁלַח יָדְךָ לְהַכּוֹתוֹ בְּגוֹפּוֹ, תִּרְאֶה שֶׁמִּיד יִקְלָךְ בְּעוֹבֵר זֹאת. 'וְיֹאמַר ה' אֶל הַשָּׁטָן הִנֵּה בְּיָדְךָ אֵךְ אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמוֹ' (שם ו).

נִתּוֹן הוּא בִּידְךָ לְהַכּוֹתוֹ בְּגוֹפּוֹ, אִם עֲלִיךְ לְשִׁמּוֹר שֶׁלֹא תִצָּא נַפְשׁוֹ.

הַשָּׁטָן מֵאֵת פְּנֵי ה' וַיַּךְ אֶת אִיּוֹב וַיִּגַּד בְּשִׁחוֹן רַע מִכָּפָּר רִגְלוֹ וַיַּעַד קִדְקֵדוֹ (שם ז).

אִם רָבִי יִצְחָק, קָשָׁה הִיָּה צַעֲרוֹ שֶׁל הַשָּׁטָן שֶׁהוֹצִירָה לְשִׁמּוֹר אֶת נַפְשׁוֹ שֶׁל אִיּוֹב שֶׁלֹא תִצָּא, וְיִתֵּר מַצְעָרוֹ שֶׁל אִיּוֹב בִּיסְרוּרֵיו, הַמְּשַׁלָּ בּוֹה, לְעֵבֶר שְׁאִמְרָא לוֹ רָבִי שְׁבֹדֵר חֲבִירָה זֶה, וְשִׁמּוֹר אֶת יִינָה שֶׁלֹא יִשְׁפֹךְ, וְאִם כֵּאֵן הִיָּה עַל הַשָּׁטָן לְהַכּוֹת אֶת גּוֹפּוֹ שֶׁל אִיּוֹב, וְלְהִישְׁמֵר שֶׁלֹא תִצָּא נַפְשׁוֹ.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִימְרָא שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ בַּעֲנֵן הַשֵּׁטָן: אִם רִישׁ לְקִישׁ, הוּא הַשָּׁטָן, הוּא יָצֵר הִרְעִי, הוּא מְלָאךְ הַמְּנוֹת, כְּלוּמַר, אוֹתוֹ הַמֵּלָאךְ שֶׁמִּשְׁטֵין וּמִקְטֵר עַל הָאָדָם, הוּא זֶה שֶׁמִּפְתָּה אוֹתוֹ מִתְחִילָה לַעֲשׂוֹת רַע, וְהוּא זֶה שֶׁנוֹטֵל לְבַסּוֹף אֶת נִשְׁמָתוֹ. וְהוּא מְפָרֵשׁ כִּיִּצֵּד יֵשׁ לְלַמּוֹד זֹאת מִן הַמִּקְרָאוֹת בְּאִיּוֹב. יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁהוּא הַשָּׁטָן, דְּבָרִית (שם ז) 'וַיִּצָּא הַשָּׁטָן מֵאֵת פְּנֵי ה'', וְיֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁהוּא הַיָּצֵר הִרְעִי, מִמָּה שֶׁמִּצְוֵנוּ בְּשִׁנְיָה אֶת הַלְשׁוֹן 'רָק, בְּרִית הָתֵם (בְּרֵאשִׁית ו) לְגַבִּי יִצֵּר לִבִּי הָאָדָם 'רָק רַע בֶּל הָיִים, וּבְרִית הָתֵם (אִיּוֹב א יב) לְגַבִּי הַשָּׁטָן ('רָק אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמוֹ') [רָק אֵלָיו אֶל תִּשְׁלַח יָדְךָ]. וְכֵמוֹ כֵּן יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁהוּא מְלָאךְ הַמְּנוֹת, דְּבָרִית (שם ז) (רָק) 'אֵךְ אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמוֹ', שִׁצִּיָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשׁוֹן שֶׁלֹא יִטּוֹל אֶת נַפְשׁוֹ שֶׁל אִיּוֹב, אֱלֵמָלֹא בְּיָדֵיהֶם קִיָּמָא – הִרִי שְׁבִידוֹ תִּלּוֹי הַדְּבַר, מֵאחֲרַי שֶׁהוּא הַמְּמוֹנָה עַל נְטִילַת כָּל הַנִּשְׁמוֹת, וּלְפִיכָךְ הִיָּה צָרִיךְ לְהוֹדִירוֹ עַל כֵּךְ.

מִימְרָא נִסְפֵּת לְגַבִּי הַשָּׁטָן: אִם רָבִי לֹו, הַשָּׁטָן שְׁקֵטֵר עַל אִיּוֹב, וּפְנִינָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁלֹא אֵלָקְנָה שֶׁהַכְּעִיסָה אֶת חֲנָה צִרְתָּהּ, שִׁנְיָה לְשֵׁם שְׁמִים נִתְּנָהּ בְּנִינָה בְּמַעֲשֵׂיהֶם. הַשָּׁטָן לְשֵׁם שְׁמִים נִתְּנָהּ בְּמָה שְׁקֵטֵר עַל אִיּוֹב, דְּכִיִּין הִתְחַלָּה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דְּנִמְנָה דְּעִתִּיהָ בְּתֵר אִיּוֹב – מֵאחֲרַי שְׂרָאָה שִׁדְרַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטָה אַחֲרֵי אִיּוֹב, שְׁדִירֵי הַפְּלִיג בְּשִׁבְחוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁכְּתוּב בְּשִׁבְחַת אֲבִרְהָם, אִם רָק וְשִׁלּוֹם מִינְשֵׁי לִיָּה לְרַחֲמֵנִיתָהּ דְּאֲבִרְהָם – שְׁמָא יִשְׁכַּח הַבּוֹרָא חֲלִילָה אֶת רַחֲמֵיו לְאֲבִרְהָם, וּלְפִיכָךְ הִיָּה מִקְטֵר עַל אִיּוֹב שֶׁאֵין הוּא צָדִיק כְּאֲבִרְהָם.

פְּנִינָה אִם הִיא לְשֵׁם שְׁמִים נִתְּנָהּ בְּמָה שֶׁהַכְּעִיסָה אֶת צִרְתָּהּ, דְּבָרִית (שְׁמוּאֵל א' ו) 'וַיִּכְעַסְתָּה צִרְתָּהּ גַּם כַּעַס, בְּעֵבֶר הִרְעָמָה', דְּהֵינָה, שֶׁהִיָּתָה מִכְעֵסֶת אוֹתָהּ וְחוּצָה וּמִכְעֵסֶת, כְּדִי שֶׁתִּתְרַעַם עַל עֲקָרוֹתָהּ, וְתִתְפַּלֵּל וְתוֹרִשֶׁע. דְּרָשָׁה – דְּרַשׁ דְּרִשָּׁה זֶה רָב אֲחָא בְּרִי יִצְחָק בְּמִקּוֹם שֶׁשְׁמוֹ פְּפִינָא, אֲתָה שָׁטָן נִשְׁקִיָּה לְבָרְעִיָּה – בֹּא הַשָּׁטָן וְנִישַׁק אֶת רִגְלֵיו, עַל שֶׁלִּימַד עֲלָיו זְכוּת.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִקְרָאוֹת הַמֵּתָאֲרִים אֶת דְּבָרֵיו שֶׁל אִיּוֹב: 'בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָּיו' (אִיּוֹב ב י). לְמִירוֹת כָּל הַבֹּא עֲלָיו, לֹא חָטָא אִיּוֹב לְקַלֵּל אֶת ה' בְּשִׁפְתָּיו. אִם רָבִי, יֵשׁ לְדִיִּק מְדַבְּרֵי הַמִּקְרָא, שֶׁרָק בְּשִׁפְתָּיו לֹא חָטָא, דְּהֵינָה, שֶׁלֹא הוֹצִיא הַדְּבָרִים בְּפִיו, אֲבָל בְּלִבּוֹ חָטָא, שֶׁחָשַׁב בְּלִבּוֹ מִחֲשֻׁבוֹת כְּפִירָה. מֵאִי קָאֵמַר – וְמָה אָמַר בְּלִבּוֹ, 'אֵיִין נִתְּנָה בְּיָדִי רִשְׁעִי, פְּנֵי שְׁפָטָה יִכְסֶה, אִם לֹא אֲפֹא מִי הוּא' (אִיּוֹב ט כד). כְּלוּמַר, הַעוֹלָם נִתּוֹן בִּידֵי רִשְׁעִי, הַמַּכּוֹסֶה אֶת פְּנֵי הַשּׁוֹפְטִים מִלְּהַבִּיחַ דְּבַר אֲמִתּוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵּן מִי הוּא הַמַּכּוֹסֶה אֶת הַצְדִּיקִים.

אִם רָבִי, מִפְּסוֹק זֶה יֵשׁ לְלַמּוֹד, שֶׁבִּקֵּשׁ אִיּוֹב לְהַפְּדוֹ קַעֲרָה עַל פִּתָּה, כְּלוּמַר, לְכַפֵּר בְּעִיקֵר, שְׁחִירָה וְגִידִף כְּלָפִי מַעֲלָה. אִם רָבִי לִיָּה אֲבִי, לֹא דְבַר אִיּוֹב אֱלֵמָלֹא בְּנִינָה לְהַשָּׁטָן. דְּהֵינָה, לֹא הִיָּתָה כּוֹנוֹתוֹ לְכַפֵּר בְּעִיקֵר, וְלֹא נִתְּנָהּ אֵלָּא שֶׁהִאֲרָץ נִמְסֶרֶת בִּידֵיו שֶׁל הַשָּׁטָן, שִׁיכּוֹל לְהַבִּיא יִסּוּרִים עַל בְּנֵי הָאָדָם.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִחֲלוֹקֶת תְּנָאִים בַּעֲנֵן זֶה: בְּתִנְיָא – מִצְוֵנוּ מִחֲלוֹקֶת תְּנָאִים בַּעֲנֵן זֶה בְּבְרִיתָא. נִאֲמַר בְּפִסּוֹק 'אֵיִין נִתְּנָה בְּיָדִי רִשְׁעִי, רָבִי אֱלִיעֶזֶר אֹמַר שֶׁמִּפְּסוֹק זֶה יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁבִּקֵּשׁ אִיּוֹב לְהַפְּדוֹ קַעֲרָה עַל פִּתָּה, אִם רָבִי יוֹשֻׁעַ, לֹא דְבַר אִיּוֹב אֱלֵמָלֹא כְּלָפִי הַשָּׁטָן.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִקְרָאוֹת הַמִּפְרָשִׁים אֶת טַעְנוֹתָיו שֶׁל אִיּוֹב: 'עַל דְּעִתָּהּ בִּי לֹא אֲרִשְׁע וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל' (שם יז). כְּלוּמַר, אִם חָפֵץ הִיָּתָה בְּכֵךְ, לֹא הִיָּתָה רִשְׁעִי, אֲלֵא שֶׁאֵין מִיָּדִי מִצִּיל. אִם רָבִי, בִּקֵּשׁ אִיּוֹב לְפָטְרוֹ אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוֹלּוֹ מִן הָרֵץ. שְׁלֵתִיד לְבֹא, שְׁרָצָה לְטַעֵן שֶׁכָּל הַחוּטָאִים אֲנוּסִים הֵם עַל יְדֵי יָצֵר הִרְעִי. וְכֵן אִם רָבִי לִפְנֵי, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּשֶׁשׁ שְׁבָרָתָה שְׁוֹר שְׁפָרוֹתָיו מִדּוֹקוֹת, חֲנִיָּה שְׁהוּא מְפָרֵשׁ פְּרִסָּה, וּבְגִירָתָה חֲמוֹר שְׁפָרוֹתָיו קְלוּמוֹת, שֶׁאֵין פְּרִסַת רִגְלוֹ סְדוּקָה לְשָׁנֵי חֻלְקִים, נִמְצָא שֶׁאֲתָה הוּא שְׁבָרָתָה אֶת סִימְנֵי הַטְהָרָה בְּשׁוֹר וְאֵת סִימְנֵי הַטּוֹמָאָה בְּחִמּוֹר, כֵּן בְּרָאָה מִן עֶרֶן לִיתָן שֶׁכֵּר לְצִדִּיקִים וּבְרָאָה מִיָּהֲנֵם לְהַעֲנִישׁ הַרְשָׁעִים, וְאֵתָה הוּא שְׁבָרָתָה אֶת הַצְדִּיקִים עַל יְדֵי יָצֵר הַטּוֹב שֶׁנָּתַת בָּהֶם, וּבְגִירָתָה אֶת הָרִשְׁעִים עַל יְדֵי יָצֵר הִרְעִי שֶׁנָּתַת בָּהֶם, וּמַעֲתָה מִי מְעַבֵּב עַל יָדְךָ, מִי יוֹכֵל לְעַכֵּב וּלְעַשׂוֹת כְּנֶגֶד

דרקון

ללדת

כבוחלא

1 דרישקא במינה - אף על גב דכחול הוא שחור, כדפירש בחלכות גדולות:
2 אוכמא אוכמא (חולין מו,ב) היינו דמיא לכחלא - הכי פירושו: כי היכי
3 דכוחלא דרישקא מקרין ומאיר משאר כוחלא - כך היא היתה נאה משאר נשים. ורקן
4 הפוך" לשון "כי רקן עור פני משה" (שמות לד). והשתא אתי שפיר הא דמיתיי "ותקרעי
5 בפוך עיניך", דכחול דומה לפוך, שנתנוך כחול
6 בעין, אבל פירוש רש"י דגריס: כי כורכמא
7 דרישקא - קשה לרבינו שמשוך בן אברהם: אם
8 כן מאי מיתיי "ותקרעי בפוך עיניך"? ויתנת
9 תרגום "נרד וברכום" - רשק וברכום, "בפרים עם
10 נרדים" - עם דרישקא (שיר ד).

שכל

11 חולה שרואה אותה מיד מתרפא - ואם
12 תאמר: והא בימי אברהם אבתי לא היה
13 חולי בעולם, כדאמרין ב"השוכר את הפועלים"
14 (בבא מציעא פ"א) דעד יעקב לא היה חולשא,
15 ועד אלישע לא היה דאחילש ואיתפח ומצטן
16 למימר דהבא בחולה של מכה איירי. ורבינו תם
17 ורבינו יצחק מפרשים: דעד יעקב לא היה
18 דאחילש - היינו חולי של מיתה, מכאן ואילך
19 היה דאחילש - חולי של מיתה, ולא היה
20 דאיתפח, עד אלישע.

בא

21 על נערה המאורסה - ואם תאמר: והלא
22 לא נצטוו בני נח על נערה המאורסה,
23 כדאמרין בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נ"ב,ב)
24 בעולת בעל יש להן, נכנסת לחופה ולא נבעלה
25 אין להן ואומר רבינו יצחק: דאף על פי שלא
26 נצטוו - מכל מקום מכיר הדבר. כמו "ישט את
27 הבכורה", אף על פי שאינו מצווה על כך.

שלושה

1 ללדת, עולה לראש ההר כדי שיפול ממנה וימות, ואני
2 מזמין לה נשר שמקבלו בכנפיו ומניחו לפני, ואלמלי
3 מקדים רגע אחד או מתאחר רגע אחד מיד מת; בין
4 רגע לרגע לא נתחלף לי, בין איוב לאיוב נתחלף לי?
5 "הלל אילות תשמור" - אילה זו רחמה צר, בשעה
6 שפורעת ללדת, אני מזמין לה דרקון שמיפשיה בבית
7 הרהם ומתרפה ממוולדה, ואלמלי מקדים רגע אחד או
8 מתאחר רגע אחד מיד מת; בין רגע לרגע לא נתחלף
9 לי, בין איוב לאיוב נתחלף לי? "איוב" לא בדעת
10 ידבר ודבריו לא בהשכל, וכתוב: "פי לא דברתם אלי
11 נכונה בעבדי איוב"! אמר רבא: מכאן שאין אדם נתפס
12 בשעת צער. "וישמעו שלשת רעי איוב את כל הרעה
13 הוזאת הפאה עליו ויבאו איש ממקומו אליפו התמימי
14 ובקדד השוחי וצופר הנעמתי וייעדו יחדו לבוא לגוד לו
15 ולנחמו" - מאי "וייעדו יחדו"? אמר רב יהודה אמר
16 רב: מלמד שנכנסו בולן בשער אחד. ותנא: בין כל אחד
17 ואחד שלש מאות פרסי. מנא הוו דיעי? איפא דאמרי:
18 כלילא הוה להו, ואיפא דאמרי: אילני הוה להו, וכיון
19 דכמשי הוו דיעי. אמר רבא, היינו דאמרי אינשי: או חברא פחברי דאיוב, או מיתותא. ויהי

20 כי החל האדם לרב על פני האדמה ובנות ילדו להם" - רבי יוחנן אמר: רביה פאה לעולם; ריש לקיש אמר: מריבה פאה לעולם.
21 אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: לדידך דאמרת רביה פאה לעולם, מפני מה לא נכפלו בנותיו של איוב? אמר לו: נהי דלא נכפלו
22 בשמות, אבל נכפלו ביופי, דכתיב: "ויהי לו שבענה בנים ושלוש בנות. ויקרא שם האחת ימימה ושם השנית קציעה ושם השלישית
23 קרן הפוך". ימימה - שהיתה דומה ליום, קציעה - שהיה ריחה נודף בקציעה, קרן הפוך - אמרי דבי רבי שילא: שדומה לקרנא
24 דקרש. מחייבו עליה במערבא, קרנא דקרש לקותא היא! אלא אמר רב חסדא: ככורכמא דרישקא במיניה, שנאמר: "כי תקרעי
25 בפוך". רבי שמעון ברבי איתילידא ליה ברתא, הוה קא חלש דעתיה, אמר ליה אבוי: רביה פאה לעולם. אמר ליה בר קפרא:
26 תנחומין של הכל נחמד אבוי; [דתניא]: אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אלא אשרי למי שבניו זכרים, אוי לו למי
27 שבניו נקבות; אי אפשר לעולם בלא פסם ובלא בורס, אשרי מי שאומנותו בורס, אוי למי שאומנותו בורס. כתנאי: "וה' ברח את
28 אברהם בכל" - מאי "בכל"? רבי מאיר אומר: שלא היתה לו בת; רבי יהודה אומר: שהיתה לו בת; אחרים אומרים: בת היתה
29 לו לאברהם ו"בכל" שמה; רבי אלעזר המודעי אומר: איצטנגינות היתה בלבו של אברהם אבינו, שכל מלכי מזרח ומערב משבימין
30 לפתחו; רבי שמעון בן יוחי אומר: אכן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא,
31 ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם - תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה. אמר אבוי, היינו דאמרי אינשי: אידלי יומא
32 אידלי קצירא. דבר אחר: שלא מרד עשו בימיו. דבר אחר: שעשה ישמעאל תשובה בימיו. שלא מרד עשו בימיו, מנלן? דכתיב:
33 "ויבא עשו מן השדה והוא עיף", ותנא: אותו היום נפטר אברהם אבינו, ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק
34 אביו. [ומאי שנא של עדשים?] אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי: מה עדשה זו אין לה פה, אף אבל אין לו פה. דבר אחר:
35 מה עדשה זו מגולגלת, אף אבילות מגולגלת ומחזרת על באי העולם. מאי בינייהו? איפא בינייהו לנחומי בביעי. אמר רבי יוחנן,
36 חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום: בא על נערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחית המתים, ושט את
37 הכבודה. בא על נערה מאורסה - פתיב הכא: "ויבא עשו מן השדה", וכתב התם: "כי בשדה מצאה". הרג את הנפש - פתיב
38 הכא: "עיף", וכתב התם: "אוי נא לי כי עיפה נפשי להרגים". וכפר בעיקר - פתיב הכא: "למה זה לי", וכתב התם: "ה'
39 אלי ואנהו". וכפר בתחית המתים - דכתיב: "הנה אנכי הולך למות". ושט את הכבודה - דכתיב: "ויבן עשו את הכבודה".
40 וישעשה ישמעאל תשובה בימיו, מנלן? כי הא דרבינא ורב חמא בר בוזי הוו יתבי קמיה דרבא וקא מנמנם רבא, אמר ליה רבינא
41 לרב חמא בר בוזי: ודאי דאמרינו: כל מיתה שיש בה גועה - זו היא מיתתן של צדיקים? אמר ליה: אין. והא דור הפלגא!
42 אמר ליה: אגן גויעה ואסיפה קאמרינן. - והא ישמעאל דכתיב ביה גויעה ואסיפה! אדהכי איתער בהו רבא, אמר להו: דרדקי,
43 הכי אמר רבי יוחנן: ישמעאל עשה תשובה בתי אביו, שנאמר: "ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו". - ודילמא דרך חכמתן קא
44 השיב להו! - אלא מעתה "ויקברו אותו עשו ויעקב בניו", מאי טעמא לא השיב להו דרך חכמתן? אלא מדאקדמיה - אדברוי
45 אדבריה, ומדאדבריה - שמע מינה: תשובה עבד בימיו. תנו רבנן: שלשה הטעמין הקדוש ברוך הוא בעולם הזה

שְׂבָעָה בְּנִים וְשָׁלוֹשׁ בָּנוֹת, וַיִּקְרָא שֵׁם הָאֶחָד יִמְיָה, וְשֵׁם הַשֵּׁנִית
קִצְיָה, וְשֵׁם הַשְּׁלִישִׁית כֶּרֶן הַפּוֹךְ. וּדְרָשׁוּ חֲכָמִים אֶת שְׁמוֹתֶיהָ, יִמְיָה
עַל שֵׁם שְׁהִיחָה דְּמָה לְיוֹם – שְׁהִיחָה מֵאִירָה כְּאוֹר הַחֲמָה, קִצְיָה עַל שֵׁם
שְׁהִיחָה רִיחָה הַטּוֹב נִדְרָף בְּמִין בּוֹשֵׁם שְׁמוֹ קִצְיָה, וּבְבִיאֹר הַשֵּׁם כֶּרֶן
הַפּוֹךְ, אֲמַר רַבִּי יוֹסֵף – אֲמַרְנוּ בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁילָא, שְׁהִיחָה נִקְרָאת
כֵּן עַל שְׁדִּימָה לְקִרְנָא דְקֶרֶשׁ – לִקְרָן שֶׁל חִיה שְׁמָה 'קֶרֶשׁ', שְׁהוּא שְׁחֹר
כְּמוֹ צֶבַע שְׁמוֹ פֶּרֶךְ.
מַחֲזִיכֵי עָלָה בְּמַעְרָבָא – בֶּאֱרַץ יִשְׂרָאֵל הֵיוּ שׁוֹחֲקִים עַל פִּירוֹשׁ זֶה, שְׁהֵלָא
קִרְנָא דְקֶרֶשׁ לְקוֹטָא הִיא – הִקְרָן שֶׁל הַחִיה שְׁמוֹ קֶרֶשׁ צֶבַע לְקוֹי וְאִינוּ
נֹאֵה, שְׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ כְּמֵה גִוּוֹנִים, וְמֵה שְׂבָח יֵשׁ בְּכָךְ שְׁהִיא דֹמָה לוֹ.
אֵלָא אֲמַר רַב חֲסִידָא, 'קֶרֶן הַפּוֹךְ' הֵיוּ בְּכּוֹדִיבְכֵּמָא דְרִישָׁקָא – כְּמוֹ עֶשֶׂב
שְׁמוֹ 'כְּרוֹס' הַגֹּדֵל בְּגִינָה, בְּמִינָה – שְׁהוּא הַמְּשׁוּבָח מִשָּׂאֵר מִינֵי
הַכְּרוֹמִין, כִּךְ הִיא הִיתָה מְשׁוּבָחַת בְּיוֹפֶיהָ מִשָּׂאֵר נִשִּׁים, וּמֵאַחֵר שִׁמְכֻרָם
זֶה הֵיוּ הַנָּשִׁים כּוֹחֲלוֹת אֶת עֵינֵיהֶן, לְפִיכָךְ נִקְרָאָה בְּשֵׁם קֶרֶן הַפּוֹךְ, כְּמוֹ
שְׁנֵאֲמַר (יִרְמְיָה ד' ל) 'כִּי תִקְרָעִי בְּפוֹךְ עֵינֶיךָ'.
עוֹד בַּעֲנֵן לִידֵת בְּנוֹת: רַבִּי שְׁמְעוֹן בְּרַבִּי – בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי, אִתְּיָלִידָא לִיה
בְּרִתָּא – נִוְלָדָה לוֹ בֵּית, הָהוּא קָא חֲלַשׁ דְּעֵתִיחָ – הִיָּה מְצֻטָּעַר עַל שְׁלָא נִוְלָד
לוֹ בֵּן. אֲמַר לִיה אֲבִיחָ – אֲמַר לוֹ אֲבִיו, מֵה לֶךְ מְצֻטָּעַר, הֵלָא רַבִּינָה בָּאָה
לְעוֹלָם, שְׁעַל יְדֵי הַבְּנוֹת מִתְרַבָּה הָעוֹלָם.
אֲמַר לִיה בַּר קֶפְרָא לְרַבִּי שְׁמְעוֹן בְּרַבִּי, תְּנַחֲמוּנִין שֶׁל הֶבֶל נִחְמָד אֲבִיחָ,
שְׁהִי יִכּוֹל הָעוֹלָם לְהִתְרַבּוֹת עַל יְדֵי בְנוֹת שֶׁל אַחֲרִים, [דְּתַנְיָא – שֶׁכֵּךְ שְׁנִינוּ
בְּבֵרִיתָא], אִי אֲפָשֶׁר לְעוֹלָם בְּלֹא זָכָרִים וּבְלֹא נְקִבּוֹת, אֵלָא אֲשֶׁרִי לְמִי
שְׁכִנְיֵי זָכָרִים, וְאִוִּי לוֹ לְמִי שְׁכִנְיֵי נְקִבּוֹת. וְכֵּן כֵּן אִי אֲפָשֶׁר לְעוֹלָם בְּלֹא
בָּסָם – מוֹכֵר בְּשָׂמִים שְׂרִיחָם הַטּוֹב נִדְרָף, וּבְלֹא בּוֹרִים – מַעֲבֵד עוֹרוֹת
שְׂרִיחָם הֵרַע נִדְרָף, אֵלָא אֲשֶׁרִי מִי שְׂאֻמְנוֹתוֹ בּוֹסְמִי, וְאִוִּי לוֹ לְמִי
שְׂאֻמְנוֹתוֹ בּוֹרִים.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלֻקַּת תְּנַאִים בַּעֲנֵן זֶה: בְּתַנְיָא – מְצִינוּ מַחְלֻקַּת תְּנַאִים
הָאֵם לִידֵת בְּנוֹת בְּרַכָּה הִיא. נֹאמַר בְּכָתוּב (בְּרָאשִׁית כ"א) 'וְהָיָה בְּרָךְ אֶת
אֲבִירָהּם בְּכָל', וְנַחֲלֵקוּ הַתְּנַאִים מֵאִי בְּכָל – מֵה כּוֹנוֹת הַכְּתוּב שֶׁ' בְּרַךְ אֶת
אֲבִירָהּם בְּכָל. רַבִּי מֵאִיר אֲמַר, שְׁהַבְּרָכָה הִיא בּוֹה שְׁלָא הִיתָה לוֹ בֵּית.
רַבִּי יְהוֹדָה אֲמַר, שְׁהַבְּרָכָה הִיא בּוֹה שְׁהִיחָה לוֹ בֵּית. אַחֲרִים אֲמַרְיָם,
בֵּית הִיתָה לוֹ לְאֲבִירָהּם וּבְכָל שְׂמָה – שְׁמָה שֶׁל בֵּיתוֹ שֶׁל אֲבִירָהּם הִיָּה 'בְּכָל'.
מְבֹאֵר אִם כֵּן שֶׁנַּחֲלֵקוּ הַתְּנַאִים הָאֵם לִידֵת בֵּית יֵשׁ בַּה בְּרַכָּה אוֹ לֹא, לְדַעַת
רַבִּי מֵאִיר נִתְבָּרַךְ אֲבִירָהּם בְּכָךְ שְׁלָא הִיתָה לוֹ בֵּית, וְאִילוּ לְדַעַת רַבִּי יְהוֹדָה
נִתְבָּרַךְ בְּכָךְ שְׁהִיתָה לוֹ בֵּית, וְכֵן הִיא דַּעַת 'אַחֲרִים', אֵלָא שְׁהוֹסִיפוּ עַל כֵּךְ
שְׁמָה שֶׁל הַבֵּית הִיָּה 'בְּכָל'.
הַבְּרִיתָא מְבִיאָה דַּעַת נֹסְפוֹת בְּבִיאֹר בְּרַכָּה 'בְּכָל' שֶׁנִּתְבָּרַךְ בַּה אֲבִירָהּם:
רַבִּי אֱלֶעָזָר הַפְּדוּעִי אֲמַר, אִיצְטְנִיגוֹת הִיתָה בְּלֹא שֶׁל אֲבִירָהּם אֲבִינוּ,
כְּלוּמֹר, חוּחָה בְּכּוֹכְבִּים הִיָּה, שְׁכָל מְלָכִי מִוֶּרֶךְ וּמִעֲרָב הֵיוּ מְשִׁבִּימִין לְפִתְחוֹ
כְּדִי לִישׁוֹל מִמֶּנּוּ עֶצֶה, זֶה הִיא הַבְּרַכָּה שֶׁנִּתְבָּרַךְ בַּה אֲבִירָהּם.
רַבִּי שְׁמְעוֹן בֶּן יוֹחִי אֲמַר, אֲנִי מוֹכֵה הִיתָה תְּלוּיָה בְּצִוְּאוֹרָא שֶׁל אֲבִירָהּם
אֲבִינוּ, שְׁכָל חוּלָה תְּרוּאָה אוֹתוֹ מִדֵּי מִתְרַבָּא מְחוּלִי, זֶה הִיא הַבְּרַכָּה
שֶׁנִּתְבָּרַךְ בַּה אֲבִירָהּם, וּבְפִשְׁעָה שְׁנַפְטָר אֲבִירָהּם אֲבִינוּ מִן הָעוֹלָם, תְּלֵאָה
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתָהּ אֲבִן טוֹבָה בְּגִלְגָּל הַחֲמָה.
אֲמַר אֲבִי, תִּינּוּ דְאֲמַרִי אִינְשִׁי – זֶה הוּא מֵה שְׁאוּמְרִים הַבְּרִית, אִידְלִי
וְיִטָּא אִידְלִי קִצְיָא – כְּאִשֶּׁר מְגַבִּיהָ הַיּוֹם, דְּהִינּוּ, כְּשֶׁחֲמָה זֹרַחַת, מִיָּקֵל
הַחֹלִי, וְהִינּוּ מַחֲמַת אוֹתָהּ אֲבִן טוֹבָה הַתְּלוּיָה בְּגִלְגָּל הַחֲמָה.
דְּכִר אַחֲרָה, הַבְּרַכָּה שֶׁנִּתְבָּרַךְ בַּה אֲבִירָהּם הִיא, שְׁלָא מִרְדַּע עֵשׂוֹ בְּמִינֵי – שְׁלָא
יָצָא עֵשׂוֹ לְתַרְבוֹת רַעָה עַד פְּטִירוֹתוֹ שֶׁל אֲבִירָהּם. דְּכִר אַחֲרָה, הַבְּרַכָּה
שֶׁנִּתְבָּרַךְ בַּה אֲבִירָהּם הִיא, שְׁעֵשָׂה וְשִׁמְעָאֵל בְּנוֹ תְּשׁוּבָה עַל חֲטָאִיו, עוֹד
בְּמִינֵי שֶׁל אֲבִירָהּם.
הַגְּמָרָא מְבִרַרֵת מִנֵּן יוֹדְעִים שְׁלָא מִרְדַּע עֵשׂוֹ בִּימֵי: שְׁלָא מִרְדַּע עֵשׂוֹ בְּמִינֵי
מִנְּלָן. מְבִרַרֵת הַגְּמָרָא: דְּכִתְיָב (בְּרָאשִׁית כ"ב כ"ט) 'וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהָיָה
עִנְיָן', וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם יָצָא עֵשׂוֹ לְתַרְבוֹת רַעָה וְכִפִּי שִׁיבֹאֵר בְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא
לְהַלֵּן. וְהָנָה בְּבֵרִיתָא, שְׁבִאוֹתוֹ הַיּוֹם נִפְטָר אֲבִירָהּם אֲבִינוּ, וְעֵשָׂה יַעֲקֹב
אֲבִינוּ תְּבָשִׁיל שֶׁל עֲדִישִׁים כְּדִי לְנַחֵם אֶת יַעֲקֹב אֲבִיו, כְּפִי הַמְּנַהֵג שְׁבִנִי
בֵּיתוֹ שֶׁל הָאֵבֶל מְכִינִים עוֹבְרוֹ סְעוּדַת אֲבָלִים. וְנִמְצָא, שְׁלָא יָצָא עֵשׂוֹ
לְתַרְבוֹת רַעָה עַד לְפִטְרִיתוֹ שֶׁל אֲבִירָהּם.
מְבִרַרֵת הַגְּמָרָא: [וַיִּמָּא שְׁנָא שֶׁל עֲדִישִׁים – מְדוּעַ הֲכִין יַעֲקֹב תְּבָשִׁיל שֶׁל

לְלִדָּתָהּ הִיא עוֹלָה לְרֹאשׁ הָהָר, כְּדִי שְׁמִיד עִם הַלִּידָה יִפּוֹל הוֹלֵד מִמֶּנָּה
לְתַחֲתִית הָהָר וְיָמוּת. וְאִנִּי מוֹמִין לָהּ נֶשֶׁר בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁמִקְבְּלוֹ לִוְלֵד
בְּכִנְפֵי וּמִנִּחוּ לְפָנֶיהָ, וְאֵלְמָלִי מְקָדִים הַנֶּשֶׁר בְּרִנֵּעַ אֶחָד אוֹ מִתְאַחֵר בְּרִנֵּעַ
אֶחָד מִדֵּי הִיָּה הוֹלֵד מֵת. וּמַעֲתָה יֵשׁ לָךְ לְהַבִּין, שְׁאֵם בִּין רִנֵּעַ לְרִנֵּעַ לֹא
נִתְחַלֵּף לִי, הֵיתִיכֵן שְׁבִין אִיב לְאִיב נִתְחַלֵּף לִי.
עוֹד אֲמַר הַכְּתוּב (שם) 'חֲלָל אֵלִילֹת תִּשְׁמֹר', וְכִךְ אֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
אֵלָה זֶה רַחֲמָה וְ-בֵית הָרָחֵם שֶׁלֹּהוּ צָר, וּלְפִיכָךְ אֵין הוֹלֵד יִכּוֹל לְצֹאֵת. וְעַל
כֵּן בְּשֵׁעָה שְׁהִיא בּוֹרֶעַת לְלִדָּתָהּ, אִנִּי מוֹמִין לָהּ דְּקֶקֶן וְ-נַחֲשׁ) שְׁמִיכִישָׁה
בְּבֵית הָרָחֵם, וּמִתְרַבָּה מְמוֹלָדָה – וְנַעֲשֶׂה הָרָחֵם רַפּוּי, וְעַל יְדֵי כֵךְ יִכּוֹלָה
הִיא לִידָה. וְאֵלְמָלִי – וְאֵם הִיָּה הַנֶּשֶׁר מְקָדִים רִנֵּעַ אֶחָד אוֹ מֵאַחֵר רִנֵּעַ
אֶחָד, מִדֵּי הִיתָה הָאִילָה מֵתָה. וּמַעֲתָה יֵשׁ לָךְ לְהַבִּין, שְׁאֵם בִּין רִנֵּעַ לְרִנֵּעַ
לֹא נִתְחַלֵּף לִי, הֵיתִיכֵן שְׁבִין אִיב לְאִיב נִתְחַלֵּף לִי.
אֲנִישִׁי לָכֵךְ יֹאמְרוּ לִי וְגֵבֶר חָקֵם שְׁמַע לִי, [אִוִּיב] לֹא בְּרִעַת יִדְבָר וּדְבָרִיו
לֹא בְּהִשְׁבִּיל (אִיב לֵד לִדְ-לֵה). אֲלוֹ דְּבַרִי אֵלֶיהוּא בֵּן בְּרַכָּאֵל הַבּוֹי, וְכִךְ אֲמַר,
אִף שְׁכָל אֲנִשִׁי לָכֵךְ יוֹדוּ לְדַבְּרִי וְשִׁנְאֲמָרוּ בְּפִסְקִים שְׁקִדְמוּ לְפִסְקוֹ זֶה, וְכֵן
כֹּל גֵּבֶר חָקֵם שְׁמַע לְדַבְּרִי וְלֹא יִסּוּר מֵהֶם, אֲבָל אִיב מַחֲמַת קוֹשִׁי מְכַאֲבוּי
אֵין דַּעַתוֹ שְׁלִימָה עִמּוֹ, וּלְפִיכָךְ הוּא מְדַבֵּר שְׁלָא בְּהַשְׁכֵּל, אִךְ לֹאֵל זֹאת הִיָּה
אִף הוּא מוֹדָה לְדַבְּרִי. (וְכִתְיָב 'כִּי לֹא דְבַרְתָּם אֵלִי נְכוֹנָה כַּעֲבָדִי אִיב')
אֲמַר רַבָּא, מִכָּאֵן יֵשׁ לְלִמּוּד, שְׁאִין אֲרָם תַּחֲסֵם בְּשֵׁעַת צִעְרוֹ, כְּלוּמֹר, שְׁאֵם
אֲדָם מְדַבֵּר קְשׁוֹת כְּלָפִי מַעֲלָה מַחֲמַת צִעְרוֹ וְיִסּוּרֵי, אֵין מַעֲנִישִׁים אוֹתוֹ עַל
כֵּךְ מִן הַשְּׁמַיִם, וּלְפִיכָךְ אֲמַר הַכְּתוּב רַק שְׁאִיב לֹא בַּדַּעַת יִדְבָר, וְלֹא אֲמַר
שְׁאִיב בְּרִשָׁע יִדְבָר.
עַתָּה מְבִאֵרֵת הַגְּמָרָא אֶת הַכְּתוּבִים הָעוֹסְקִים בְּשִׁלְשֶׁת רַעֲיוֹ שֶׁל אִיב שְׁבֹא
לְנַחֲמָה: נֹאמַר (שם ב' א) 'וַיִּשְׁמְעוּ שְׁלֹשֶׁת רַעֲיֵי אִיב אֶת כָּל הַרְעָה הָהִוא
הַבָּאָה עֲלֵיהֶם, וַיָּבֹאוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, אֵלֶיהֶם תְּחִימִנִי וּבְלִדָּה תְּשׁוּחִי וְצוּפֵר
הַנְּעֻמָּתִי, וַיַּעֲדוּ יַחְדוֹ לְבֹאֵל לְנוֹר לוֹ וּלְנַחֲמוֹ' – כְּאִשֶּׁר שְׁמַעוּ שְׁלוֹשֶׁת
יְדִידֵי אִיב אֶת הַצִּרוֹת שְׁבֹאֵה עֲלֵיהֶם, בָּאוּ שְׁלֹשֶׁתָם מִמְּקוֹמוֹת מְגוּרִיחִים אֵל
עִירוֹ שֶׁל אִיב, וְשֵׁם נִתְאַסְפוּ יַחְדוֹ לְבֹאֵל לְקוֹנֵן עִמּוֹ וּלְנַחֲמוֹ.
מְבִרַרֵת הַגְּמָרָא: מֵאִי – מֵה כּוֹנוֹת הַכְּתוּב וַיַּעֲדוּ יַחְדוֹ. מְבִאֵרֵת הַגְּמָרָא:
אֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר רַב, כְּתוּב זֶה מְלָמֵד שְׁכִנְסוּ בּוֹלָן בְּשֵׁעַר אֶחָד,
דְּהִינּוּ, שְׁנוּדְמָנוּ כּוֹלֵם בְּשַׁעַר אַחַת אֵל שַׁעַר הָעִיר שְׁהִיָּה אִיב דֵּר בַּה. וְהָנָה
בְּבֵרִיתָא, שְׁבִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם הִיָּה מִרְחָק שֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פָּרְסִי
וְ-פֶרְסָאוֹת, וְאִף עַל פִּן נִזְדְּמָנוּ כּוֹלֵם בְּשַׁעַר אַחַת.
מְבִרַרֵת הַגְּמָרָא: מֵאִי הוּוּ יִדְעִי – מִנֵּן יִדְעוּ שְׁאִירַעוּ צִרוֹת לְאִיב יְדִידֵם.
מְבִאֵרֵת הַגְּמָרָא: אִיבָא דְאֲמַרִי בְּלִילָה הָהוּא לָחוּ – יֵשׁ אֲוִמְרִים שְׁהִיוּ לָהֶם
כְּתָרִים. דְּהִינּוּ, לְכָל אֶחָד מֵהֶם הִיָּה כְּתָר וְכוּ הֵיוּ חֲקוּקוֹת צוּרוֹת שְׁלֹשֶׁת
רַעֲיוֹ, וְכָל אֶחָד הִיָּה חוֹקֵק אֶת שְׁמוֹ עַל פְּרִצְפּוֹ, וְכֹאשֶׁר הֵיוּ בָאִים יִסּוּרִים עַל
אֶחָד מֵהֶם, הִיָּה פְּרִצְפּוֹ שֶׁבְּכָתֵר מִשְׁתַּנֵּה, וְכִךְ הֵיוּ יוֹדְעִים יְדִידֵי שְׁהוּא שְׂרׁוּי
בְּצַרָה. וְאִיבָא דְאֲמַרִי אֵלֶינִי הָהוּא לָחוּ – וְיֵשׁ אֲוִמְרִים שְׁהִיוּ לָהֶם אֵילֻנוֹת,
שְׁטַנֵּעַ כָּל אֶחָד מֵהֶם שְׁלוֹשָׁה אֵילֻנוֹת בְּחִצְרוֹ כְּנִגַּד שְׁלוֹשֶׁת רַעֲיוֹ, וְכִינֵן
דְּכִמְשִׁי הוּוּ יִדְעִי – וְכֹאשֶׁר הִיָּה נֹבֵל אֶחָד מִן הָאֵילֻנוֹת, הֵיוּ יוֹדְעִים שְׁאוֹתוֹ
אֲדָם שְׂרׁוּי בְּצַרָה.
אֲמַר רַבָּא, תִּינּוּ דְאֲמַרִי אִינְשִׁי – זֶה הוּא מֵאַמֵּר הַבְּרִית, אוֹ תְּכָרָא בְּחִבְרִי
דְאִיב אוֹ מִיתוּתָא – אוֹ חֲבֵרִים כְּחִבְרִי אִיב אוֹ מִיתָה, שְׁאֵם אֵין לְאֹדֶם
אוֹהֲבִים נוֹחַ לִי שִׁימוֹת.
הַגְּמָרָא דְנָה הָאֵם לִידֵת בְּנוֹת בְּרַכָּה הִיא: נֹאמַר (בְּרָאשִׁית ו' א) 'וְהָיָה כִּי תַחַל
הָאָדָם לָרֵב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבְנוֹת יִלְדוּ לָהֶם', וְנַחֲלֵקוּ אֲמִירוֹת בְּדִרְשַׁת
תִּיבֵת 'לְרֹב', רַבִּי יוֹחֲנָן אֲמַר, רַבִּינָה בָּאָה לְעוֹלָם – 'לְרֹב' הוּא לְשׁוֹן רִיבּוּי,
שְׁעַל יְדֵי הַבְּנוֹת מִתְרַבָּה הָעוֹלָם. רִישׁ לְקִישׁ אֲמַר, 'לְרֹב' הוּא לְשׁוֹן מְרִיבָה,
שְׁעַל יְדֵי הַבְּנוֹת מְרִיבָה בָּאָה לְעוֹלָם.
אֲמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחֲנָן, לְדִידֶךָ דְאֲמַרְתָּ – לְשִׁיטְתֶךָ שְׁטוּבָר אִתָּה
שְׁעַל יְדֵי הַבְּנוֹת רַבִּינָה בָּאָה לְעוֹלָם, וְנִמְצָא שִׁישׁ בְּהֵן בְּרַכָּה, אִם כֵּן מִפְּנֵי
מָה כְּאִשֶּׁר הִינּוּ הַשִּׁיב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ לְאִיב בֵּית לֹא אֲשֶׁר הִיָּה לוֹ מִתְחִילָה בְּכַפְלִים,
לֹא נִכְפְּלוּ בְּנוֹתָיו שֶׁל אִיב, אֵלָא הֵיוּ לוֹ שְׁלֹשׁ בְּנוֹת בְּכַתְחִילָה. אֵלָא
בְּהִכְרָח יֵשׁ לְלִמּוּד מִכָּךְ, שְׁ'לְרֹב' לְשׁוֹן מְרִיבָה הוּא, וּלְפִיכָךְ לֹא נִכְפְּלוּ בְּנוֹתָיו
שֶׁל אִיב.
אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹחֲנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, נָהִי דְלֹא נִכְפְּלוּ בְּשִׁמּוֹת – אִף שְׁלָא נִכְפַּל
מִסְפַּר הַבְּנוֹת שְׁהִיָּה לוֹ מִתְחִילָה, אֲבָל נִכְפְּלוּ בְּיוֹפִי – יוֹפֹת הֵיוּ כְּפִלִּים מִן
הַבְּנוֹת שְׁהִיוּ לוֹ בְּרָאשׁוֹנָה. וּמִנֵּן לְמִדֵּים זֹאת, דְּכִתְיָב (אִיב מִבִּי גִידִי) 'וְהָיָה לוֹ

מַעֲזֵן הַבְּרִיכָה הַשְּׂרִיבָה בְּעוֹלָם הָבָא, וְאֵלּוּ הֵן, אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. וְיֵשׁ
לְלַמּוּד זֹאת, מִמָּה שֶׁמַּצִּינוּ בְּכָל אֶחָד מֵהֶם לְשׁוֹן 'כָּל', שֶׁמִּשְׁמַעְתּוֹ הִיא שְׁלֵא
חֲסָרוֹ שׁוֹם טוֹבָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. אֲבָרְהָם דְּבָרְתִּיב בִּיה (בראשית כד א) 'וְה' בָּרַךְ
אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל, יִצְחָק דְּבָרְתִּיב בִּיה (שם כו ג) 'וְאָכַל מִכָּל, יַעֲקֹב דְּבָרְתִּיב
בִּיה (שם לג יא) 'וְכִי יֵשׁ לִי כָל'.

וּבִשְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים לֹא שָׁלַט בָּהֶן יֵצֵר הָרַע. אֵלּוּ הֵן, אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב.
וְלֹמַדִּים זֹאת מִדְּבָרְתִּיב בָּהֶן 'כָּל' 'מִכָּל' 'כָּל', שֶׁהֵרֵא נִתְבָּאֵר לַעֲלִי שִׁישׁ
לְלַמּוֹד מִתִּיבּוֹת אֵלּוּ שֶׁהִנְחִילִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה מַעֲזֵן הַעוֹלָם הַבָּא,
וּבְעוֹלָם הַבָּא אֵין שְׁלִיטָה לִיצֵר הָרַע. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵף בְּדוֹד לֹא שִׁלַּט יֵצֵר
הָרַע, וְלֹמַדִּים זֹאת מִדְּבָרְתִּיב (תהלים קט כב) 'וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי', דִּהְיִינוּ, יֵצֵרִי
הָרַע מִתּוֹ בְּקִרְבִּי.

מִבְּרִית הַגִּמְרָא: וְאִידֶּךָ – הַתָּנָא הַסּוֹבֵר שֶׁרַק בִּאֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֹא שִׁלַּט
יֵצֵר הָרַע, מִדּוּעַ אֵין הוּא לֹמַד מִמִּקְרָא זֶה שֶׁאֵף בְּדוֹד לֹא שִׁלַּט יֵצֵר הָרַע.
מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: תָּנָא זֶה סוֹבֵר שֶׁאֵין כּוֹנֵנוֹתָיו שֶׁל דּוֹד לֹמַד שִׁיִּצְרוֹ מִתּוֹ בְּקִרְבּוֹ,
אִלָּא צִעֲרִיָּה הוּא דְקָא מְדַבֵּר – מִזְכִּיר הוּא אֶת צִעֲרוֹ, וְאוֹמֵר שֶׁלְבוֹ הוּא
כֹּמֶת בְּקִרְבּוֹ מִרְבוֹ צָרוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו.

הַגִּמְרָא מִבִּיבֵית בְּרִייתָא הַמוֹנָה אֶת הָאֲנָשִׁים שֶׁלֹּא שִׁלַּט בָּהֶם מִלֵּאךְ הַמּוֹת:
תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, שְׁשֵׁה אֲנָשִׁים לֹא שָׁלַט בָּהֶן מִלֵּאךְ הַמּוֹת, אִלָּא מִתּוֹ מִיתָת
נִשְׁקָה עַל פִּי הַשְּׂכִינָה, וְאֵלּוּ הֵן, אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מִשֵּׁה אֲהֶרֶן וּמָרְיָם.
לִגְבֵי אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב יֵשׁ לְלַמּוֹד מִדְּבָרְתִּיב בָּהֶן 'כָּל' 'מִכָּל' 'כָּל', שֶׁלֹּא
הִיוּ חֲסָרִים שׁוֹם כְּבוֹד שְׁבַעֲוָלָם, וּמֵאֲחֵר שֶׁמַּצִּינוּ בִּאֲדָרִים שֶׁמִּתּוֹ מִיתָת
נִשְׁקָה, אִם הִיוּ הֶאֱבֹת מִתִּים עַל יְדֵי מִלֵּאךְ הַמּוֹת הִיָּה נִחְסָר מֵהֶם כְּבוֹד זֶה,
וּבִהְכָּרָח שֶׁאֵף הֶם מִתּוֹ מִיתָת נִשְׁקָה. וְלִגְבֵי מִשֵּׁה אֲהֶרֶן וּמָרְיָם יֵשׁ לְלַמּוֹד
זֹאת מִדְּבָרְתִּיב בָּהֶן שֶׁמִּתּוֹ 'עַל פִּי ה', דִּהְיִינוּ, מִיתָת נִשְׁקָה עַל פִּי הַשְּׂכִינָה.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָאֵת מִיתָת מָרְיָם לֹא בְּתִיב בָּהֶ שֶׁמִּתָּה עַל פִּי ה', וּמִנֵּין
שֶׁמִּתָּה מִיתָת נִשְׁקָה. מִתְּרַצָּת הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מָרְיָם נָמִי
בְּנִשְׁקָה מִתָּה – אֵף מָרִים מִתָּה מִיתָת נִשְׁקָה, דְּאֵתִיא – שְׁלֹמֻדִים זֹאת
בְּזִידָה שׁוֹה 'שָׁם' 'שָׁם' מִשֵּׁה – מִמִּיתָת מִשֵּׁה, שֶׁבִּשְׁנִינֵיהֶם נִאֲמָרָה תִּיבַת
'שָׁם', בְּמִיתָת מִשֵּׁה נִאֲמָר (דברים לו ד) 'וְיָמָת שָׁם מִשֵּׁה עֶבֶד ה', וּבְמִיתָת
מָרִים נִאֲמָר (במדבר כד א) 'וְיָמָת שָׁם מָרְיָם, וּמִשֵּׁה מִיָּה לֹא נֶאֱמַר בָּהֶ בְּמִפּוֹרֶשׁ
שֶׁמִּתָּה עַל פִּי ה', מִשׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר הַדֶּבֶר לֹמַר בְּמִפּוֹרֶשׁ עַל אִשָּׁה שֶׁמִּתָּה עַל
פִּי הַשְּׂכִינָה.

הַגִּמְרָא מִבִּיבֵית בְּרִייתָא הַמוֹנָה אֶת הָאֲנָשִׁים שֶׁלֹּא שִׁלַּטָּה רִימָה בְּגוֹפֶם: תָּנּוּ
רַבֵּנּוּ, שְׁבַעֲוָה אֲנָשִׁים לֹא שָׁלַט בָּהֶן רִמָּה וְתוֹלָעָה בְּגוֹפֶם לֵאחֹר מוֹתֶם, וְאֵלּוּ
הֵן, אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מִשֵּׁה אֲהֶרֶן וּמָרְיָם, וּבְנִימִין בְּנֵי יַעֲקֹב. לִגְבֵי
אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁלֹּא שִׁלַּטָּה רִימָה בְּגוֹפֶם. מִדְּבָרְתִּיב [בָּהֶן]
'כָּל' 'מִכָּל' 'כָּל', דִּהְיִינוּ שֶׁלֹּא נִחְסָר מֵהֶם שׁוֹם כְּבוֹד, וְאִם הִיָּתָה רִימָה
שׁוֹלֶטת בָּהֶם הִיָּה בּוֹה חֲסָרוֹן מִכְּבֹדָם. וּמִשֵּׁה אֲהֶרֶן וּמָרְיָם יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁלֹּא
שִׁלַּטָּה רִימָה בְּגוֹפֶם, מִדְּבָרְתִּיב [בָּהֶן] שֶׁמִּתּוֹ 'עַל פִּי ה', דִּהְיִינוּ שֶׁמִּתּוֹ בְּמִיתָת
נִשְׁקָה, וְכֵל מִי שֶׁמִּתּוֹ מִיתָת נִשְׁקָה אֵין הִרִימָה שׁוֹלֶטת בּוֹ, שֶׁאֵין הִרִימָה בָּאָה
אִלָּא מִטִּיפֶת מִרָה הַתּוֹלִיָּה בִּחְרָבוֹ שֶׁל מִלֵּאךְ הַמּוֹת. וְלִגְבֵי בְנִימִין בְּנֵי יַעֲקֹב
יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁלֹּא שִׁלַּטָּה בּוֹ רִימָה, מִדְּבָרְתִּיב (דברים לג יג) בְּכִרְכַּת מִשֵּׁה לִשְׁבֹּט
בְּנִימִין, וְלִבְנִימִין אֲמַר, יִרִיד ה', יִשְׁכֹּב לְבָשֶׁת עֲלָיו, וְיֵשׁ לְדֹרוֹשׁ אֶת
הַמִּקְרָא בְּאוֹפֶן כּוֹה, בְּנִימִין יִשְׁכּוֹב לְבָשֶׁת בְּקִרְבוֹ בְּלֹא חֲשֵׁשׁ רִימָה וְתוֹלָעָה,
מֵאֲחֵר שֶׁסִּמּוֹן וּבִטּוֹחַ הוּא עַל יְדִידוֹת הַשְּׂכִינָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵף בְּדוֹד לֹא
שִׁלַּטָּה הִרִימָה, דְּבָרְתִּיב בִּיה (תהלים טו ט) 'אֵף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּב לְבָשֶׁת', דִּהְיִינוּ,
שִׁישְׁכּוֹב בְּשָׂרוֹ בְּקִבֵּר בְּבִטּוֹחַ לֵלֹא חֲשֵׁשׁ רִימָה.

מִבְּרִית הַגִּמְרָא: וְאִידֶּךָ – הַתָּנָא הַרְאִישׁוֹן שֶׁאֵינוֹ מוֹנָה אֶת דּוֹד בְּכָלֵל אֵלּוּ
שֶׁלֹּא שִׁלַּטָּה בָּהֶם רִימָה, מִדּוּעַ אֵינוֹ דּוֹרֵשׁ כֵּן מִפְּסוֹק זֶה. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא:
הָהוּא רַחֲמֵי הוּא דְקָא בְּעֵי – תָּנָא זֶה סוֹבֵר שֶׁבִּיקֶשׁ דּוֹד רַחֲמִים שֶׁלֹּא
תִּשְׁלֹט בּוֹ הִרִימָה, אֲךָ אֵין אֵינוֹ יוֹדְעִים אִם נִתְקִימָה בְּקִשְׁתּוֹ.

הַגִּמְרָא מִבִּיבֵית בְּרִייתָא הַמוֹנָה אֶת הָאֲנָשִׁים שֶׁמִּתּוֹ בְּעִטִּי שֶׁל נֶחֱשׁ וְלֹא
בְּחִטָּא: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, אֲרַבְעָה אֲנָשִׁים מָתוּ בְּעִטִּי וְ–בַעֲצָתוֹ שֶׁל נָחֶשׁ, כְּלוֹמַר,
שֶׁלֹּא הִיוּ רִאיוֹנִים לְמוֹת, מִשׁוֹם שֶׁלֹּא חֲטָאוּ מְעוֹלָם, אִלָּא שֶׁכָּבַר נִגְזָרָה גִּזְרֵת
מִיתָה עַל כָּל תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, עַל שֶׁחֲטָא בְּעֵץ הַדַּעַת בַּעֲצָתוֹ שֶׁל
הַנָּחֶשׁ. וְאֵלּוּ הֵן, בְּנִימִין בְּנֵי יַעֲקֹב, וְעַמְרָם אָבִי מִשֵּׁה, וְיִשִּׁי אָבִי דָּוִד,
וְכָלֵאָה בְּנֵי דָּוִד.

וְכָלֵאָה וְעַמְרָם – כָּל אֵלּוּ שֶׁנִּמְנָו כָּאֵין יוֹדְעִים זֹאת מִן הַמִּקְרָא, אִלָּא שֶׁכָּךְ
קִבְּלוּ חֲכָמִים מִרְבוּתֵיהֶם, לְבָר – חוּץ מִיִּשִׁי אָבִי דָּוִד, דְּמִפְּרִשׁ בִּיה [קָרָא] –
שְׁלֹמֻדִים זֹאת מִן הַמִּקְרָא. דְּבָרְתִּיב (שמואל ב' יז כה) 'וְאֵת עַמְשָׁא שָׁם אֲכַשְׁלוֹם
תַּחַת יוֹאֵב עַל הַצֵּבָא, וְעַמְשָׁא בְּנֵי אִישׁ וְשִׁמּוֹ וְרָאָה הִישְׁרָאֵלִי, אֲשֶׁר בָּא
אֶל אֲבִיגַיִל בַּת נָחֶשׁ, אַחֲוֹת צִרוּיָה אִם יוֹאֵב'. דִּהְיִינוּ, שֶׁאֲבַשְׁלוֹם מִיָּנָה לִשְׂר
צָבָא אֶת עַמְשָׁא בְּנֵי יִתֵר, וְיִתֵר הִיָּה בַעֲלָה שֶׁל אֲבִיגַיִל בַּת נָחֶשׁ, וְאֲבִיגַיִל הִיָּתָה
אַחֲוֹתָה שֶׁל צִרוּיָה, שְׁהִיא אִמּוֹ שֶׁל יוֹאֵב. וּמוֹכִיחָה הַגִּמְרָא: וְכִי אֲבִיגַיִל בַּת
נָחֶשׁ הִיא, וְהִלָּא בַת יִשִּׁי הִיא, דְּבָרְתִּיב (דברי הימים א' ב טז) לִגְבֵי בְנֵי יִשִּׁי
'וְאֲחִיוֹתֵיהֶם צִרוּיָה וְאֲבִיגַיִל', שֶׁשְׁתֵּיהֶן הִיוּ בְּנוֹתָיו שֶׁל יִשִּׁי אֶלֶּא לְפִיכָךְ כִּינָה
אוֹתָהּ הַכְּתוּב בְּשֵׁם 'בַּת נָחֶשׁ', לֹמַר שְׁהִיא בַת שֶׁל מִי שֶׁמִּתּוֹ בְּעִטִּי שֶׁל נָחֶשׁ,
שֶׁלֹּא הִיָּה יִשִּׁי רִאיוֹ לְמוֹת, וְלֹא מִתּוֹ אִלָּא בַעֲצָתוֹ שֶׁל נָחֶשׁ.

הדרן עלך השותפין

פרק שני - לא יחפור

פֶּרֶק זֶה דֵּן בְּאִדָּם הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּחוּץ רִשְׁתּוֹ, וְעַל יְדֵי כֵךְ נִיזוֹק שְׂכִינוֹ אוֹ
שָׂר אֲבִי הָעִיר, הָאֵם יֵשׁ לְמִזִּיק לְהַרְחִיק אֶת נִזְקוֹ, אוֹ שֶׁל הַנִּזְק מוֹטֵל
לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ.

משנה

מִשְׁנָה זוֹ עוֹסֶקֶת בְּאוֹפִנִים שִׁישׁ עַל הָאֵדָם לְהַרְחִיק עַל מִנֵּת שֶׁלֹּא לְחַזֵּק אֶת
בּוֹרוֹ שֶׁל שְׂכִינוֹ, אוֹ אֶת כּוֹתֵלוֹ. תַּחֲלִילָה מוֹנָה הַמִּשְׁנָה אֶת הַדְּבָרִים שִׁישׁ עַל
הָאֵדָם לְהַרְחִיק מִבּוֹרוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ: לֹא יַחְפּוֹר אָדָם בּוֹר וְ–חֲפִירָה עֲגוּלָה
בְּרִשְׁתּוֹ סָמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, וְכֵן לֹא יַחְפּוֹר לֹא שִׁיָּת וְ–תַעֲלָה אֲרוֹכָה
וְצָרָה, לֹא מַעֲרָה וְ–חֲפִירָה מְרֻבֶּעֶת בַּעֲלַת תְּקֵרָה וּפְתָחָה בְּצִידָה, וְלֹא
אֲמַת הַמַּיִם וְ–תַעֲלָה הַמּוֹלִיכָה מֵיָם לַשָּׂדֶה, וְלֹא בִּנְרֵכֶת בּוֹכֶסֶין וְ–בְּרִיכַת
מֵיָם הַמִּשְׁמַשֶּׁת לְכִיבּוֹס בְּגִידִים, סָמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ. אֶלֶּא אִם בְּנֵי הַרְחִיק
מִבּוֹתֵל בּוֹרוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, וְכָד בְּסִיד אֶת כּוֹתֵלִי בּוֹרוֹ, כִּדִּי
שֶׁלֹּא יִזְקֵק אֶת בּוֹר חֲבִירוֹ.

עַתָּה מוֹנָה הַמִּשְׁנָה דְּבָרִים שֶׁעַל הָאֵדָם לְהַרְחִיק מִכּוֹתֵלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ.
וּמִדְּרָשִׁים אֶת הַנֶּפֶת וְ–פְסוּלָתָה שֶׁל יִזְתִּים, וְאֵת הַזֶּבֶל שֶׁל הַבְּהֵמוֹת, וְאֵת
הַמִּלָּח, וְאֵת הַסִּיד, וְאֵת הַסֶּלָעִים וְ–אֲבָנִים שֶׁהֵאֵשׁ יוֹצֵאת מֵהֶם, מִבּוֹתֵלוֹ
שֶׁל חֲבִירוֹ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִזְקֵק הַכּוֹתֵל מִן הַהֶבֶל הַיּוֹצֵא מִדְּבָרִים
אֵלּוּ, (או) [וְ] כָּד אֶת כּוֹתֵל חֲבִירוֹ בְּסִיד, שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ אֵינוֹ נִיזוֹק מִן הַהֶבֶל.
וְכֵן מִדְּרָשִׁין אֶת זְרִיעַת הַזֵּרְעִים, וְאֵת הַחֲרִישָׁה בְּפִתְחֵיהֶם, וְאֵת הַטֵּלָת מִי
רְגֵלִים מִן הַכּוֹתֵל שֶׁל חֲבִירוֹ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, מִכֵּין שׁוֹרְעִים וּמַחְרִישָׁה
מִרְפִּים אֶת יִסּוֹד הַכּוֹתֵל, וְגַם רִגִּלִּים מְמוֹסְסִים אֶת הַלְבָּנִים הַעֲשׂוּיִים טִיט
יֵבֶשׁ, שֶׁמֵּהֶם בְּנוִי הַכּוֹתֵל.

וְכֵן מִדְּרָשִׁין אֶת אֲבֵנֵי הַרִיחִים מִן הַכּוֹתֵל שֶׁל חֲבִירוֹ, בְּשִׁיעוֹר שֶׁל שְׁלֹשָׁה
טַפָּחִים מִן הַשֶּׁבֶב וְ–אֲבָן הַרִיחִים הַתַּחְתּוֹנוֹה, שֶׁהֵן שִׁיעוֹר שֶׁל אֲרַבְעָה טַפָּחִים
מִן הַרְקָב וְ–אֲבָן הַרִיחִים הָעֲלִיוֹנָה הַרוֹכֶכֶת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹה, וְקִצְרָה מִמֶּנָּה
בְּטַפָּח לְכָל צֶדֶד. מֵאֲחֵר שֶׁחֲבַטַּת גִּלְגּוֹל אֲבֵנֵי הַרִיחִים מַזְעוּעַת אֶת הַקִּרְקַע
שֶׁתַּחַת הַכּוֹתֵל. וְכֵן מִדְּרָשִׁין אֶת הַתַּנּוּר מִן הַכּוֹתֵל שֶׁל חֲבִירוֹ, בְּשִׁיעוֹר שֶׁל
שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים מִן הַכֶּלִּיא וְ–הַבְּסִיס שֶׁעָלָיו יוֹשֵׁב הַתַּנּוּר, שֶׁהֵן שִׁיעוֹר שֶׁל
אֲרַבְעָה טַפָּחִים מִן הַשֶּׁפָּה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁל הַבְּסִיס, הַקִּצְרָה בְּטַפָּח לְכָל צֶדֶד
מִתַּחְתּוֹתָיו, מֵאֲחֵר שֶׁהַהֶבֶל הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ מִזִּיק אֶת הַכּוֹתֵל.

בבל מכל כל – באברהם כתיב (בראשית כד) "וה' ברך את אברהם בכל",
ביצחק כתיב (שם כז) "ואוכל מכל", ביעקב כתיב (שם לג) "וכי יש לי כל" –
כלומר, לא חסרו שום טובה. חלל בקרבי – יצרי הרע מת בקרבי. צעריה קא
מרב – על לבו ממש הוא מתרעם, ואומר שמת בקרביו מרוב צרות. שלא שלט

בהן מלאך המות – אלא מתו בנשיקה על
פי שכינה. בבל מכל כל – לא חסרו שום
כבוד. ומצינו כבוד זה במשה ואהרן,
שנאמר בהן "על פי ה'", ואם אלו מתו על
ידי מלאך (המות), נמצא שחסרו כבוד.
כדאמרן – שמתו על פי שכינה. ואין ראיה
רמה לשלש במי שנשוק משכינה, שהרי
אין הרמה באה אלא מטפה מרה
המטפפת מסביב של מלאך המות, דאמר
מר (עבודה זרה כב:) ממנה מת, ממנה
מסריה, ממנה פניו מוריקות. ישכון לבטח
עליו – הכי דריש: ישכון לבטח בנימין על
סמיכות ידידות השכינה. בעמיו של נחש
– בעצתו של נחש. כלומר, לא היו ראוין
למות, אלא שנגזרה גזירת מיתה על כל
תולדותיו של אדם הראשון בעצתו של
נחש. בעמיו – תרגום של עצתו, כדכתיב
(דניאל ו) "אתייעטו כל גוי, וכן 'התיב
עטא וטעם' (שם ב.) ואחיותיהם – בבני
ישי כתיב.

הדרן עלך השותפין

משנה לא יתפור בור שיח ומערה –
מפורשים בבבא קמא, בפרק "שור
שנגח את הפרה" (גב.) בור – עגול. שיח
– ארוך וקצר. מערה – מקורה בקריו.
נברכת הכובסים – חופר הפירה מרובעת
בעומק אמה או יותר, ומי גשמים מתכנסים
בה, לכבס בגדיהם. ואזי להם שתיים, אחת
ששורים את הבגדים יום או יומים בצואת
כלבים, והיא קרויה מחמץ בגמרא. ואחת
שמשפשים בה, והיא קרויה נדין. אלא
אם כן כו' – מפני שהפירה הסמוכה
לבור מולשת כותלי הבור, ומרפה אותו.
וכד בסיד – את כותלי הפירות. גפת –
פסולת זיתים שנתעצרו בבית הכר. הפלעים
– אבנים שהאור יוצא מהן, שקורין
קילי'יש. שכל אלו קשק לחומה, שמוציאין
הבל. מן הבותל – כותל לבנים של טט
הבנוי על גבי קרקע. ולאו בבור קאי
השאת. והעם – קשק לכותל, כדמפרש
בגמרא. ומתרישה – מרפה את יסודו,
ונופל. מי רגלים – ממסמסין את הלבנים
שחן של טט יבש. ריחים – קשק לכותל,
שמנידין את הקרקע בגלגול חבטתו. מן
השכב – היא הריחים התחתונה. הרכב –
היא העליונה הרוכבת על זו, והיא קצרה
טפה מן התחתונה. ואת התנור שלשה מן
הכליא – תנור כלי חרס הוא שרוף בכבשן
כשאר קדירות, ופוי למעלה, והבא לקובעו
בארץ עושה בנין טט ואבנים שיהיו לו
לבסיס, ומושיבין אותו עליו שלא יצטנו
שוליו מחמת קרקע. ואותו בנין עשו
בשיפוע, רחב מלמטה וקצר מלמעלה כמדת
התנור. תחתונה קרוי כליא ועליונה קרוי
עליונה. ולפי שהבלו של תנור קשה לכותל, צריך להרחיקו. גמרא

פתח

לא יתפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו, ולא
שיח ולא מערה, ולא אמת המים, ולא נברכת
פובסין – אלא אם כן הרחיק מכותל חבירו שלשה
מפחים וסד בפסד. ומרחיקים את הנפת ואת הזבל,
ואת המלח, ואת הסיד, ואת הפלעים, מכותלו של
חבירו שלשה מפחים או סד בפסד. מרחיקין את
הזרעים ואת המחרשה ואת מי רגלים מן הבותל
שלשה מפחים. ומרחיקין את הריחים שלשה מן
השכב, שהן ארבעה מן הרכב; ואת התנור – שלשה
מן הכליא, שהן ארבעה מן השפה. גמרא

פתח

כליא – פירש רבינו חננאל: בטן דתנור, צר מלמטה ובאמצעיתו מרחיב ובוטל וירצא כשיעור טפה, ומאמצעיתו מיצר ועולה.

שלשה כו' מעין העולם הבא – תימה לרבינו שמשוך בן אברהם: אמאי לא חשיב נמי
איוב, דאמר לעיל (טו:) "האחתות רעות על ידיהם" – מלמד שהטעימו
הקדוש ברוך הוא מעין עולם הבא ויש לומר: דאיוב לא היה אלא בחד מילתא, ואברהם
יצחק ויעקב נהנו מעין עולם הבא מכל וכל.

שבעה

שלא שלט בהן רמה – תימה
לרבינו שמשוך בן אברהם: דכולהו
צדיקי נמי, דאמר בשבת בפרק "שואל" (קנב:)
"ורק עצמות קנאה" מי שיש לו קנאה בלבו –
עצמותיו נרקבין, ושאין קנאה בלבו – אין
עצמותיו מרקבין ויש לומר: דיכול להיות שלא
ירקב וישלט בו רמה, כדאמר במעשה דרבי
אלעזר בן שמעון ב"השובר את הפעלים" (בבא
מציעא פד.) דנפק ריחש מאודניה.
שלשה לא שלט בהן יצר הרע – אין לפרש
שלא שלט כלל – דאם כן היכי
קבלי עליה אנרא? אלא כדאמר (וימא לחב:)
מאי דכתיב "רגלי חסידיו ישמור", כיון שעבר
אדם רוב שנותיו חזק חזק – שוב אינו חזק.
הבא נמי, כיון שראה הקדוש ברוך הוא שהיו
דוחקין עצמן כל כך להרחיק מן העבירה –
סייעם הקדוש ברוך הוא מכאן ואילך, שלא
שלט בהן יצר הרע.

הדרן עלך השותפין

לא יתפור – כל הני איירי דאית בהו מיא.
וטעמא מושם מתנתא, כדאמרין
בגמרא. ותימה לרבינו יצחק: והא אמרין
בגמרא: כל מרא ומרא דקא מחית כו' ואומר
רבינו יצחק דלא קאמר אלא שמאותה שעה
מתחיל החיזק, וכיון דבתחילת החיזק הוו גירי
דיליה – מודה רבי יוסי. ומיהו, אי לא משום
מיא – לא היה צריך הרחקה שלשה טפחים.
לא שיח ולא מערה – והא הדין חריצין
ותעיצין. והני נקט אנב בור, דבכל מקום
רגיל לשנות שיח ומערה בהדי בור. ואמת המים
ונברכת הכובסין דאין רגיל לשנותן גבי בור –
מפרש בגמרא דצריכי תריהו. ומיהו, הא לא
מפרש אמאי לא הוה שמעתינו להו מבור. דמצו
למימר דבור ושיח דעמיקין טפי – כע הרחקת
שלשה, אבל הך דלא עמיקי כולי האי – הוה
אמנא דלא בעי הרחקת שלשה. ואי תנא הני –
הוה אמנא דבור ושיח דעמיקי טפי בעי הרחקת
יותר משלשה. ובפרק "הפרה" (בבא קמא ג.)
דתנן: אחד החופר בור ושיח ומערות, ומצריך
להו לכולהו בגמרא – הנתן נחא, דלא הוה ליה
לתנא למינסתיה אנב בור, כיון דכתיב: "אין חריצין
בקרא, אלא הוה ליה למיתני בור לחודיה.
פלעים – אבנים שאש יוצא מהן. ולא סלעי
נחושת, דאין דרך להניחין אצל
הבתלים. והא דאמר בירושלמי: אית תנא חני
טומנין בסלעים ואית תני דאין טומנין, כאן
בסלעים של כסף, כאן בסלעים של נחושת –
הוה מצי לשנויה: כאן בסלעים של אבנים כאן
בשל כסף, אלא נחא ליה לשנוי כולו
במתכת. וסד בסיד – נראה לרבינו יצחק
דבסיפא נמי גרס: וסד בסיד, ולא גרס "או", דאי
גרסינן בסיפא "או סד בסיד" – אם כן תפשוט

הדרן עלך השותפין

לא יתפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו, ולא
שיח ולא מערה, ולא אמת המים, ולא נברכת
פובסין – אלא אם כן הרחיק מכותל חבירו שלשה
מפחים וסד בפסד. ומרחיקים את הנפת ואת הזבל,
ואת המלח, ואת הסיד, ואת הפלעים, מכותלו של
חבירו שלשה מפחים או סד בפסד. מרחיקין את
הזרעים ואת המחרשה ואת מי רגלים מן הבותל
שלשה מפחים. ומרחיקין את הריחים שלשה מן
השכב, שהן ארבעה מן הרכב; ואת התנור – שלשה
מן הכליא, שהן ארבעה מן השפה. גמרא

פתח

דברישא "סד בסיד" תנן, מדלא קתני "או סד" ברישא כמו בסיפא. אלא ודאי בסיפא נמי
גרס "וסד". והא דפשיטא ליה בגמרא (לקמן יט.) דבסיפא הוי "או סד בסיד" – היינו
משום דאין החיזק כל כך מרובה, שלא יועיל לו סיד לחודיה.

פתח בבור וסיים בכותל - בקנטרס גרס, בטר דשני מכותל בורו שנינו; וליתני אלא
 2 אם כן הרחיק מבורו. ואינו נראה, כמו שאפרש. ואי גרס לה - הכי גרס לה:
 3 פתח בבור וסיים בכותל, וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו. וכן משמע מתוך פירוש רבינו
 4 חננאל. ואף על גב דבריש "המניח" (בבא קמא כ"א) כי פריך: פתח בכר וסיים בחבית,
 5 לא קא מסיים וליתני ואם הוזק בעל הכר כו' -

אין לשון הגמרא שזה, אלא פעמים מאריך
 7 ופעמים מקצר.

מכותל בורו שנינו - כלומר, לא מחלל בורו
 8 קאמר, אלא מכותל שיש לבור,
 9 שהראשון הניח כשחפר בורו. ומזה מילתא דרב
 10 יהודה דייקא לקמן דאסור לסמוך, מדהחזק
 11 הראשון להניח כותל. ופריך מינה לאביי,
 12 והשתא לא אפשר למיגרס: וליתני אלא אם כן
 13 הרחיק מבורו - דאם כן הוה משמע מחלל
 14 בורו. ומה שפירש הקנטרס דאי הוה תני
 15 "מבורו" הוה ידענא דמכותל בורו קאמר, דאי
 16 מחלל בורו קאמר - אין וזהו כונס לתוך שלו
 17 כלום כו' - גרסת ספרו דחקתו. אבל אין נראה,
 18 דהיא אי תני "מבורו" הוה אמנא מחלל בורו
 19 קאמר, ושרי לסמוך, ואם הראשון הרחיק
 20 מאליו מן המיצר שלשה טפחים או יותר - הוה
 21 אמנא דהשני יכול לסמוך עד המיצר. ואם כן
 22 צריך לשנות מכותלו - לאשמעינן דאסור
 23 לסמוך לרבא, ולאביי צריך הרחקה בין שני
 24 הבורות ששה טפחים. ומיהו, שי ישיב הגירסא,
 25 ופריך אליבא דאביי, דאליבא דידיה קיימא,
 26 דליתני: אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים.
 27 **למאי** נפקא מינה למקח וממכר - הך
 28 נפקותא לא איצטרך לרבא, דהא קא משמע לן
 29 דאסור לסמוך. אלא לאביי, דקא סבר מותר
 30 לסמוך. וקאמר למאי נפקא מינה: אי
 31 לאשמעינן דבעי הרחקה ששה טפחים - ליתני:
 32 אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים. **אביי**
 33 אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות - והואיל
 34 וכן אינו מוקף לו אם הוא סומך. וקשה לרבינו
 35 שמשכן בן אברהם: דהא מפסיד הוא, שאם יטע
 36 אילן - יצטרך להרחיקו יותר, מחמת שסמך זה
 37 עד המיצר, מדהחזק האילן מן הבור חמש
 38 ועשרים אמה ויש לומר: דמכיל מוקם אינו עושה
 39 לו הויזק, דהא מרחיק יותר - לא מפני שלא
 40 יזיקנו הבור, אלא מפני שלא יזיק הוא לבור.
 41 ולהכי אין לזה ליתני מלסמוך בשביל כך, דאם
 42 לא כן - ירחיק כל עשרים וחמש אמה את
 43 הבור.

אביי אמר סומך - אמור רבינו יצחק: דלשתי
 45 הלשונות, לאביי דאמר סומך, אם בא
 46 אחד לחפור בור לאחר מכאן - צריך הוא
 47 להרחיק כל ששה טפחים.

לאביי נחא - השתא סלקא דעתך ד"מכותל
 49 בור" היינו מחלל בורו, ולא דקדק
 50 בלשון. **הכי** גרסין בספרינו ישנים: סלע הבא
 51 בידים כו' וזה מרחיק שלשה טפחים וסד נסיד
 52 - וקשה לאביי. הבא נמי שבאו לחפור שניהם
 53 בבת אחת. ובא בידים איצטרך ליה, סלקא
 54 דעתך אמנא: כיון דבא בידים ליבעי רוחא
 55 טפי, קא משמע לן. והשתא לא היה צריך
 56 לאסוקי ובא בידים איצטרך ליה, שהרי לא
 57 הקשה כלום מכאן בידים, אלא אנב דאיתוי
 58 ברייתא מפרש לה. ויש ספרים דגרסי: טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא, ופריך לרבא. ומשני: הוא הדין אפילו לא בא בידים, ובא בידים איצטרך ליה וכו'. ואין נראה לרבינו
 60 תם לחלק לענין דיתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים. ולרבינו יצחק נראה לחלק שפיר, דאף על גב דלא בא בידים שרי לסמוך, בבא בידים - אסור לסמוך, לפי שהקרקע
 61 מובקעת, ונופלת קרקע של שדה חבירו. **מרחיקין** את הגפת כו' טעמא דאיכא כותל כו' - פירושו: וקשה לרבא. ותימא: מאי קושיא? הבא דראי מותר לסמוך בשאין כותל, שאין
 62 מויזק כלום, ובשיחפץ הוה לעשות כותל יסיר את הגפת ויש לומר: דהני נמי מקלקלין את הקרקע, ויזיק לכותל לכשיבנה, אפילו שוב יסיר. ועוד אמור רבינו יצחק: דבכל אלו יש
 63 טורח בסילוקן, ולכן מעתה יכול לעכב עליו, כי יש לחוש שמא לא ימהר לסלקו כשיצרה לעשות כותל. ואם תאמר: אכתי מאי פריך לרבא? הא מפרש טעמא לעיל: משום דכל
 64 מרא ומרא דקא מוחזק מרפית לארעאי ויש לומר: דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דרבי יוסי, והבא לא פריך אלא אליבא דרבנן.

פתח בבור - "סומך לבורו של חבירו", וחדר סיים: "אלא אם כן הרחיק מכותלו".
 2 הוה ליה למיתני: אלא אם כן הרחיק מבורו, דאילו "מכותלו" - כותל חבני
 3 על גבי קרקע הוא **מכותל בורו שנינו** - כלומר, האי "כותלי דקתני" - מכותל
 4 בורו קאמר, שאף הוא קרוי כותל. וליתני **מבורו של חבירו** - ואנא ידענא
 5 דמכותל קאמר. דאי מחלל בורו קאמר -

אין זה כונס לתוך שלו כלום, ופעמים
 6 שהוא סותר אף כותל חבירו, ואם הוא
 7 רחב משלשה. **הא קא משמע לן** - במאי
 8 דתניא "מכותל בורו" למדנו בה שהכותל
 9 בורו של ראשון מילא כל שלשה טפחים
 10 שהחזק גם הוא להרחיק מן המיצר.
 11 וממאי - מדתנין שהחפירות הללו של זה
 12 אינה מופלגת מכותלו של זה אלא שלשה
 13 טפחים שהוא כונס לתוך שלו, נמצא
 14 ששלשת הטפחים שכנס גם זה לתוך שלו
 15 - הכותל מלאם. ואשמעינן שיעור רוחב
 16 כותלי בור. ונפקא מינה למקח וממכר
 17 - ואם תאמר: מנלן שהכותל הראשון הוא
 18 הוי שיעור הרחקה מן המיצר? והלא לא
 19 היה לחבירו בור סמוך למיצר, ופליגי
 20 בה **אביי ורבא**, ושמעין ליה לאביי
 21 דאמר: ראשון אינו צריך להרחיק תריין;
 22 הא שמעינן ליה לאביי גופיה דאוקמה
 23 כשבאו לחפור בבת אחת, ששניהן
 24 הוזקו להרחיק כל אחד ואחד שלשה
 25 טפחים. **הבא לסמוך** - בורו תחילה בצד
 26 המיצר, ולחבירו אין שם בור. העשויה
 27 לבורות - כגון בית השלחין, שצריכה
 28 להשקות תדיר. **אפילו לרבנן דאמרי כו'** -
 29 דשמעינן מינה: אדם צריך לכנסו לתוך שלו
 30 כדי שלא יזיק את חבירו, ולא אמרינן: אין
 31 חופר בתוך שלו וזהו נטע בתוך שלו.
 32 ליתגהו לשרשים - אלא סופן שיתפשטו
 33 עשרים וחמשה אמה, ויזיקו את כותלי
 34 הבור. **מרפית לי** - שהיא מרעדת ונדה
 35 מחמת המכה. **הא איתמר עלה מכותל**
 36 **בורו שנינו** - למדנו בה שאף הראשון
 37 הוזק להרחיק כדי כותל, שהוא שלשה
 38 טפחים, כדאמרינן. **אלא לאביי קשיא** -
 39 דהוא גופיה אוקים ד"מכותל בור" שנינו,
 40 ועל כרחך לא הוזכר שם כותל אלא
 41 ללמדנו ששיעור כותל כדי הרחקה המיצר
 42 הוא. אלמא, אף הראשון הוזק להרחיק.
 43 **הבא בידים** - קרקע רך מתכשת מאיליו.
 44 זה וזה מרחיק - אלמא: אף על הראשון
 45 להרחיק. **הכי גרסין: בא בידים שאני**
 46 **ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים**
 47 **איצטרך סלקא דעתך אמנא כו'** -
 48 כלומר, הוא הדין אף על גב דלא בא
 49 בידים. והאי דנקט "בידים" - רבותא
 50 אשמעינן, דאף על גב דבא בידים - אין
 51 צריך להרחיק אלא שלשה טפחים.
 52 **מתנתא**

מכאן, זה מרחיק שלשה טפחים וסד בפסד, וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בפסד! - **בא בידים**
 39 **שאני**. - **ודקארי לה מאי קארי לה?** - **בא בידים איצטרך ליה; סלקא דעתך אמנא: כיון**
 40 **דבא בידים ליבעי נמי רווחא מפי, קא משמע לן. תא שמע: מרחיקין את הגפת, ואת הובל, ואת**

המלח

בריייתא מפרש לה. ויש ספרים דגרסי: טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא, ופריך לרבא. ומשני: הוא הדין אפילו לא בא בידים, ובא בידים איצטרך ליה וכו'. ואין נראה לרבינו
 60 תם לחלק לענין דיתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים. ולרבינו יצחק נראה לחלק שפיר, דאף על גב דלא בא בידים שרי לסמוך, בבא בידים - אסור לסמוך, לפי שהקרקע
 61 מובקעת, ונופלת קרקע של שדה חבירו. **מרחיקין** את הגפת כו' טעמא דאיכא כותל כו' - פירושו: וקשה לרבא. ותימא: מאי קושיא? הבא דראי מותר לסמוך בשאין כותל, שאין
 62 מויזק כלום, ובשיחפץ הוה לעשות כותל יסיר את הגפת ויש לומר: דהני נמי מקלקלין את הקרקע, ויזיק לכותל לכשיבנה, אפילו שוב יסיר. ועוד אמור רבינו יצחק: דבכל אלו יש
 63 טורח בסילוקן, ולכן מעתה יכול לעכב עליו, כי יש לחוש שמא לא ימהר לסלקו כשיצרה לעשות כותל. ואם תאמר: אכתי מאי פריך לרבא? הא מפרש טעמא לעיל: משום דכל
 64 מרא ומרא דקא מוחזק מרפית לארעאי ויש לומר: דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דרבי יוסי, והבא לא פריך אלא אליבא דרבנן.

בבא בתרא דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) צג

גמרא

הגמרא מבררת סתירה בלשון המשנה: פתח התנא בבור' לא יחפור אדם
 בור סמוך לבורו של חבירו, ומכנים בבור' אלא אם כן הרחיק מן הכותל
 של חבירו שלשה טפחים, ומדוע נקט התנא בלשון כותל שמשמעותו כותל
 הבנוי על גבי קרקע, הלא אינו עוסק עתה אלא בדיני הרחקה מבור. (ליתני
 אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו שלשה טפחים). מתרצת הגמרא:
 אמר אביי, ואיתקא ו-ויש אומרים שתירץ זה אמרו רב יהודה, מבור' כותל
 בור' שנינו – כיונת התנא שיש להרחיק מן כותל ו-דופן בורו של חבירו
 שלשה טפחים, ולא מכותל הבנוי על גבי קרקע.
 שבה הגמרא ושואלת: אם כוונת התנא לכותל בור, מדוע שינה את לשונו
 מהרישא וכתב לשון 'כותל', וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו
 שלשה טפחים, משיבה הגמרא: הא קא משמע לן, דכותל' של בור' הוא
 ברוחב שלשה טפחים, ונפקא מינה לדני מקח וממכר, בדיני
 בברייתא, שאדם האומר לחבירו בור וכותל' אני מוכר לך, צריך שיהא
 הבור' של הבור' שלשה טפחים מכל צד, שזהו שיעור הראוי לכותל בור.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים אם רשאי אדם לסמוך בורו למיצר:
 איתמר, אדם הקא לקמיה את בורו בצד המצר ו-הגבול שבין שתי
 השדות, ולחבירו אין שם בור. אביי אמר, סומך – אינו צריך לכנוס
 ולהרחיק בתוך שלו, מאחר שאין שכנו נזוק מכך. ורבא אמר, אינו סומך
 – אינו רשאי לסמוך בורו למיצר, אלא עליו להרחיק שלשה טפחים בתוך
 רשותו ולחפור שם.
 הגמרא מבארת את מחלוקתם: בשדה העשויה לחפור בה בורות, כגון
 שדה בית השלחין הזקוקה להשקיה באופן תדיר, והדרך לחפור בה אמת
 המים, דבר' הכל אינו סומך – אין השכן של שדה זו רשאי לסמוך בור
 למיצר, ואף אביי מודה בכך, שמאחר ועתיד בעל השדה לחפור בה בורות,
 נמצא שאם יסמוך שכנו את בורו למיצר מזיקו הוא בכך, שכאשר יחפור
 בעל השדה בור יצטרך להרחיקו. כי פליגי, בשדה שאינה עשויה לחפור
 בה בורות, כגון שדה בית הבעל שמסתפקת ממי גשמים. אביי אמר סומך,
 דהא אינה עשויה לבורות, ונמצא שאין הוא מזיק את בעל השדה כלל.
 רבא אמר אינו סומך, דאמר ליה – יכול בעל השדה לומר לשכנו, כי היכי
 דאת אמלכת ותפרת – כשם שאתה נמלכת בדעתך והחלטת לחפור בור
 בשוך אף שאינה עשויה לכך, אנא נמי ממלכנא ותפרנא – אף אני עלול
 להתחרט ולחפור בורות בשדותי, ולפיכך מוטל עליך להרחיק בתוך שלך
 כדי שלא אהיה נזוק מבורך.
 הגמרא מביאה דעה נוספת באיזה אופן נחלקו אביי ורבא: איבא דאמר,
 שבשדה שאינה עשויה לחפור בה בורות, דבר' הכל – בין אביי ובין רבא
 סוברים שהשכן של השדה סומך את בורו למיצר, שמאחר ואין השדה
 עומדת לחפור בה בורות אינו מזיק את שכנו. כי פליגי – והאופן שבו נחלקו
 אביי ורבא הוא בשדה העשויה לחפור בה בורות. אביי אמר, סומך –
 רשאי השכן לסמוך בורו למיצר, מאחר שאפילו לדעת רבנן דאמר' (להלן
 כה) שמרחיקין את האילן מן הבור עשרים ותשע אמה, דהיינו, שהרוצה
 ליטע אילן ברשותו חייב להרחיק עשרים וחמש אמה מבורו של שכנו, כדי
 שלא יזיקו שורשי האילן את כותלי הבור, ויש ללמוד מדבריהם שאדם
 צריך להרחיק בתוך שלו כדי שלא יבוא להזיק את חבירו, מכל מקום מודים
 הם שרשאי אדם לסמוך בורו למיצר, דהתם הוא – רק שם סוברים הם
 שחייב בעל האילן להרחיק, דבעידנא דקא נטע איתא לבור – מאחר
 שבשעה שנטע הוא את אילנו כבר עומד הבור ברשות שכנו, ומכיון
 שעתיד הוא להזיק חייב להרחיק. אכל הקא לגבי החופר בור סמוך למיצר,
 בעידנא דקא חפר ליתא לבור – בשעה שחופר את בורו אין בור סמוך לו
 ברשות שכנו, ונמצא שאין הוא מזיק, ומודים חכמים שאין צריך להרחיק.
 ורבא אמר, אינו סומך – אין השכן רשאי לסמוך בורו למיצר, ואפילו
 לדעת רבי יוסי דאמר (שם) שאין בעל האילן צריך להרחיק אילנו מאחר
 שזהו – בעל הבור! חופר בורות בתוך שלו – ברשותו, וזהו – בעל האילן!
 נמי אילנות בתוך שלו, ואין אחד מהם יכול לעכב על חבירו, מכל מקום
 כאן מודה רבי יוסי שצריך להרחיק את הבור מן המיצר, דהני מילי התם –
 רק שם סובר רבי יוסי שאין בעל האילן צריך להרחיק, דבעידנא דקא נטע
 ליתנהו לשרשי דמזקי לה לבור – מאחר שבשעת נטיעת האילן עדיין לא
 נתפשטו השורשים ואינם מזיקים את הבור, אלא שעתידים הם להתפשט
 לאחר זמן, אכל הקא לגבי החופר בור סמוך למיצר, אמר ליה – יכול בעל

השדה לומר לשכנו החופר בור, כל קרא וקרא דקא מתיית קא מרפית
 לה לארעא – בכל מכה שמכה הנך עם המעדר לחפור בקרקע, מרפה אתה
 את קרקע אדמתי, ומאחר שמזיקו עתה בידים מודה אף רבי יוסי שצריך
 להרחיק.
 הגמרא מקשה מדברי משנתנו על שיטת רבא: הני, לא יחפור אדם בור
 בסמוך לבורו של חבירו, מדייקת הגמרא: מעבא שאסור לחפור בור,
 משום דאיבא כבר בור בסמוך לו ונמצא מזיקו בחפירה זו, הא ליבא בור,
 סומך – רשאי הוא לחפור בור בשדהו סמוך למיצר ואינו צריך להרחיק.
 בשלמא להך לישנא דאמרת – אכן לפי הדעה השניה בביאור מחלוקת
 אביי ורבא, הסוברת שבשדה שאינה עשויה לבורות דבר' הכל סומך, אין
 להקשות מדברי המשנה, משום דמתניתין עוסקת בשדה שאינה עשויה
 לבורות, ובזה מודה אף רבא שרשאי הוא לסמוך, אלא להך לישנא
 דאמרת שבשדה שאינה עשויה לבורות פליגי, ואף בזה סובר רבא שאין
 אדם רשאי לסמוך בורו למיצר, אבל בשדה העשויה לבורות לדברי הכל
 אינו סומך, אם כן בשלמא לאביי ניהא, שאמנם אין אדם רשאי לחפור בור
 בסמוך לבורו של חבירו, אך אם אין לשכנו בור רשאי הוא לסמוך בורו
 למיצר בשדה שאינה עשויה לבורות, אלא לרבא קשיא, מאחר שרבא
 אוסר לסמוך בכל ענין, אם כן כיצד יבאר את דברי המשנה האוסרת לסמוך
 רק באופן שכבר יש בור ברשות שכנו.
 מתרצת הגמרא: אמר לך רבא, הא איתמר עלה – הרי נאמר בביאור דברי
 המשנה בבית המדרש, אמר אביי ואיתקא רב יהודה, מבור' בור' שנינו
 – שכונת התנא באומרו 'אלא אם כן הרחיק מכותל' שצריך השני להרחיק
 שלשה טפחים מכותל בורו של הראשון, דהיינו, שאף הראשון הוצרך
 להרחיק בתוך שלו שלשה טפחים כדי שיעור כותל בור, ואם כן לא ניתן
 להוכיח מן המשנה שרשאי אדם לסמוך בורו למיצר.
 הגמרא מביאה דעה הסוברת שיש להקשות מן המשנה על דברי אביי:
 איבא דאמר – ויש המלשים מדברי המשנה כך, שנינו במשנה שצריך אדם
 להרחיק מבורו של חבירו שלשה טפחים, ואיתמר עלה – ונאמר בבית
 המדרש בביאור הדברים, אמר אביי ואיתקא רב יהודה, מבור' בור'
 שנינו – שצריך השני להרחיק מכותל בורו של הראשון, דהיינו, שאף
 הראשון הוצרך מתחילה להרחיק בתוך שדהו שלשה טפחים כדי שיעור
 כותל בור. בשלמא להך לישנא דאמרת שבשדה העשויה לבורות דבר'
 הכל אינו סומך, אין להקשות מדברי המשנה, משום דמתניתין עוסקת
 בשדה העשויה לבורות, ובזה מודה אביי שאף הראשון חייב להרחיק
 שלשה טפחים מן המיצר, אלא להך לישנא דאמרת שבשדה העשויה
 לבורות פליגי, ולדעת אביי רשאי הוא לסמוך בכל ענין, אם כן בשלמא
 לרבא ניהא – לדעת רבא מיושבים דברי המשנה, שאין אדם רשאי לסמוך
 בורו למיצר בשדה העשויה לבורות, אלא עליו להרחיק בשיעור כותל בור,
 אלא לאביי קשיא, שמאחר ומתיר הוא בכל ענין לסמוך, אם כן כיצד יבאר
 את דברי המשנה המצריכה את הראשון להרחיק בתוך רשותו שלשה
 טפחים.
 מתרצת הגמרא: אמר לך אביי, מתניתין שפבא לחפור בבת אחת – יש
 להעמיד את דברי המשנה באופן שבאו שני השכנים לחפור בזמן אחד,
 שבוה מודים כולם שחייב כל אחד מהם להרחיק שלשה טפחים כדי שלא
 יזיק את חבירו, שהרי לא קדם אחד מהם לחבירו בחפירת הבור, אבל אם
 אחד מהם חופר קודם לחבירו, רשאי הוא לסמוך את בורו למיצר.
 הגמרא מקשה על דברי אביי מתוספתא: תא שמע, שנינו בתוספתא (פ"א),
 שאם יש בין שתי שדות סלע הקא בידים – סלע רך הנכוש במגע היד, הדין
 הוא שזה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן – רשאי כל אחד מהם
 לחפור בור ברשותו, אך זה מרחיק שלשה טפחים וזה בסידי וזה מרחיק
 שלשה טפחים וזה בסידי – מוטל על כל אחד מהם להרחיק שלשה טפחים
 בתוך רשותו, וכמו כן לסוד את כותלי חפירתו בסידי, כדי שלא יזיק את
 חבירו. ומובח מדברי התוספתא, שאף הראשון שקדם לחפור בורו חייב
 להרחיק מן המיצר, ושלא כדברי אביי. מתרצת הגמרא: בא בידים שאני –
 שונה הדין באופן זה שהקרקע רכה ונכתשת בידים, שבוה מודה אף אביי
 שחייב כל אחד להרחיק מן המיצר, כדי שלא יזיק את קרקע חבירו.
 מבררת הגמרא: ודאמר' לה מאי קאמר' לה – מה סבר השואל, הרי ברור
 הדבר שרק בקרקע רכה יש להרחיק, שאם לא כן היה לתנא להשמיענו דין
 זה בקרקע רגילה. מבארת הגמרא: שהשואל סבר שאכן צריך כל אחד

המלח ואת הסיד ואת הסלעים מבוטלו של חבירו שלשה טפחים, מאחר ודברים אלו מעלים הכל המזיק את הכותל, ואי קד את כותל חבירו פסיד שעל ידי כך אינו ניזוק מן ההבל.

מדיקת הגמרא: טעמא שצריך להרחיקם, משום דאיכא בותל לחבירו, הא ליכא בותל, סומך – אך באופן שאין לחבירו כותל, רשאי הוא לסמוך דברים אלו למיצר, ויש להוכיח מכאן שלא כדברי רבא האוסר לאדם לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק את שכנו לאחר זמן.

דוחה הגמרא: לא – אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא יתכן לומר דבי ליכא בותל נמי לא סמך – שאף שאין לחבירו כותל בחצירו אינו רשאי לסמוך דברים אלו למיצר, ואילא מאי קא משמע לן התנא באומרו שיש להרחיקם מן הכותל, הא קא משמע לן דהני קשו לבותל – שהטעם שאסור לסמוך דברים אלו למיצר משום שמזיקים הם לכותל.

הגמרא מקשה על דינו של רבא מהמשך דברי המשנה: הא שמע, שנינו במשנה, שמתחילים את זריעת הורעים ואת החרושה במחרישה ואת הטלת מי רגלים מן הכותל של חבירו שלשה טפחים, כיון שדברים אלו מזיקים לכותל.

מדיקת הגמרא: טעמא שצריך להרחיק דברים אלו מן המיצר, משום דאיכא בותל לחבירו, הא ליכא בותל, סמך – אך באופן שעדיין לא בנה הלה כותל בחצירו, רשאי שכנו לסמוך דברים אלו למיצר, ושלא כדברי רבא האוסר לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק לאחר זמן.

דוחה הגמרא: לא – אין להוכיח כן, אלא יתכן לומר דבי ליכא בותל נמי לא סמך – שאף באופן שאין כותל אינו רשאי לסמוך דברים אלו למיצר, ואילא מאי קא משמע לן התנא שנקט בדבריו שמרחיקים מן הכותל, הא קא משמע לן דמתנותא קשה לבותל – שהרטיבות קשה היא לכותל, שהמים מקלקלים את יסוד הכותל, ולפיכך יש להרחיק דברים אלו מן המיצר כדי שלא יזיקו את כותלו של חבירו.

הגמרא שבה ומקשה על דינו של רבא מהמשך דברי המשנה: הא שמע, שנינו במשנה, ואת הריחים יש להרחיק מן הכותל של חבירו שיעור שלשה טפחים מן השכב – אכן הריחים התחתונה השוכבת על הקרקע, שהן שיעור ארבעה טפחים מן הרבב – אכן הריחים העליונה, הרוכבת על גבי התחתונה, וקצרה ממנה בטפח לכל צד.

מדיקת הגמרא: טעמא שיש להרחיק את הריחים מן המיצר, משום דאיכא בותל לחבירו, הא ליכא בותל, סמך – אך באופן שלא בנה הראשון כותל בחצירו, רשאי השני לסמוך ריחים למיצר, ושלא כדברי רבא האוסר על השני לסמוך למיצר דבר שעשוי להזיק את הראשון לאחר זמן.

דוחה הגמרא: לא – אין להוכיח כן, אלא יתכן שאף בי ליכא בותל נמי לא סמך – גם באופן שעדיין לא בנה הראשון כותל בחצירו אין השני רשאי לסמוך ריחים למיצר, ואילא מאי קא משמע לן התנא בדין זה שיש להרחיק הריחים מן הכותל, הא קא משמע לן דהידייא קשה לבותל – שהרעדת זעזוע הקרקע הנעשית על ידי הריחים מזיקה היא לכותל, ולפיכך יש לאדם להרחיק את הריחים מן המיצר, כדי שלא יזיקו את כותלו של חבירו.

הגמרא מקשה על דינו של רבא מהמשך דברי המשנה: הא שמע, שנינו במשנה, ואת התנור יש להרחיק מן הכותל של חבירו שיעור שלשה טפחים מן הכלי – תחתית הבסיס שעליו התנור עומד, שהן שיעור ארבעה טפחים מן השפה העליונה של הבסיס, הקצרה מן הכלי טפח לכל צד.

מדיקת הגמרא: טעמא שצריך להרחיק את התנור מן המיצר, משום דאיכא בותל לחבירו, הא ליכא בותל, סמך – אך באופן שאין לחבירו כותל, רשאי הוא לסמוך את התנור למיצר, ושלא כדברי רבא האוסר על השני לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק את הראשון לאחר זמן.

דוחה הגמרא: לא – אין להוכיח כן, אלא יתכן דבי ליכא בותל נמי לא סמך – שאף באופן שאין לראשון כותל בחצירו אין השני רשאי לסמוך את התנור למיצר, אלא מאי קא משמע לן התנא בדין זה שיש להרחיק את התנור מן הכותל, הא קא משמע לן דהכלא קשה לבותל – שהכל וחום התנור מזיק הוא לכותל, ולפיכך יש לאדם להרחיק את התנור מן המיצר כדי שלא יזיק את כותלו של חבירו.

הגמרא מקשה על דינו של רבא מדברי המשנה להלן: הא שמע, שנינו במשנה (להלן כו), לא יפתח אדם חנות של נחתומין ומוכרי לחם ושל צבעין תחת אוצר – עליונה גג שאוצרים בה תבואה ושמן של חבירו, מאחר שבחניות אלו מסיקים תנורים בקביעות לצורך אפיית הלחם ובישול

הצבע, והעשן היוצא מן התנורים מזיק לתבואה הנמצאת בעליית הגג. וכן לא יעשה אדם דפת כקך תחת אוצרו של חבירו, מאחר שהריח העולה מן הרפת מזיק לאוצר.

מדיקת הגמרא: טעמא שאסור לאדם לעשות דברים אלו בביתו, משום דאיכא אוצר – מאחר שיש לחבירו אוצר של תבואה בעליית הגג שמעל ביתו, ונמצא מזיק על ידי העשן או הריח, הא ליכא אוצר, עכיד – אבל באופן שאין לחבירו אוצר בעליית הגג, רשאי הוא לעשות דברים אלו בביתו, אף שבכך מונע הוא מחבירו לעשות אוצר בעלייתו, ויש להוכיח מכאן שלא כדברי רבא האוסר על אדם לעשות ברשותו דבר שעשוי להזיק את חבירו לאחר זמן.

דוחה הגמרא: דירה שאני – שונה הדין לגבי דירה. דהיינו, אף רבא הסובר שאין אדם רשאי לעשות בחצירו דבר שעשוי להזיק את שכנו לאחר זמן, מכל מקום מודה הוא שרשאי לפתוח בביתו חנות של נחתומין וצבעין או רפת בקר, מאחר שדברים אלו מתשמישי דירתו הם, ואין לנו לאסור על אדם להשתמש בדירתו אלא באופן שנמזק הוא עתה את שכנו, אך באופן זה שאינו מזיק עתה כלל, מותר הוא בתשמישים אלו.

הגמרא מביאה הוכחה לתירוץ זה: דהיינו נמי – יש לדייק כן שדין תשמישי דירה שונה מדין תשמישי חצר, דהיינו עלה – שכן שנינו בברייתא (שם) המוסיפה על דברי המשנה, ואומרת שאם היתה רפת הקך קודמת לאוצר – שעשה רפת בביתו קודם שעשה שכנו אוצר בעליית גג, מותר הוא בכך, ואינו צריך לסלק את הרפת אם ירצה שכנו לעשות אוצר בעליית גג. ומאחר שנתבאר דין זה רק לגבי הרחקת רפת מן האוצר, ולא לגבי שאר הרחקות שנתבארו במשניות בפרק זה, יש ללמוד מכך שחלוק דין תשמישי דירה משאר תשמישים, שרשאי אדם להשתמש בדירתו כרצונו, כל שאינו מזיק עתה את שכנו.

הגמרא שבה ומקשה על דינו של רבא מדברי המשנה להלן: הא שמע, שנינו במשנה (להלן כו), לא יטע אדם אילן סמוך לשדה של חבירו, אלא אם כן הריחין ממנו ארבע אמות. והיינו עלה בברייתא (שם), שארבע אמות אלו שאמרו חכמים שצריך להרחיק את האילן מן השדה של שכנו, הם כרי עבודת הכרם – השיעור הנדרש לצורך עבודת האילן, שאם לא ירחיק את האילן ארבע אמות מן המיצר, יצטרך להכנס לשדה חבירו כדי לעשות עבודתו אלו.

מדיקת הגמרא: טעמא שצריך להרחיק את האילן ארבע אמות מן השדה, משום שיהא מקום פנוי מסביב כרי עבודת הכרם, ולא יכנס בעל האילן לשדה חבירו ויזיקו בידים, הא לא משום כרי עבודת הכרם, סמך – אך בלא טעם זה היה רשאי לסמוך את אילנו עד למיצר, ואף על גב דאיכא שרישין דקא מוכן – ואף שעתידיים שורשי האילן להתפשט לשדה חבירו ולהזיקו, ויש להוכיח מכאן שלא כדעת רבא האוסר על אדם לסמוך למיצר דבר העשוי להזיק את שכנו לאחר זמן.

מתרצת הגמרא: הלא גמאי עסקינן – משנה זו עוסקת באופן דמפסיק צונמא – שישנו סלע חזק המפסיק בין השדות, ואין שורשי האילן שבשדה האחד נכנסים לתוך שדה השני, ולפיכך אינו צריך להרחיק אלא שיעור ארבע אמות כדי עבודת הכרם.

הגמרא מביאה הוכחה לתירוץ זה: דהיינו נמי – יש לדייק מדברי המשנה שיש סלע בין השדות, דהיינו – שכתוב בהמשך דברי המשנה, שאם היה נדר פניתיים – בין השדות, ומעתה אין לחשוש שיכנס לשדה חבירו לצורך עבודת האילן, אזי הדין הוא שהו סמוך לגדר מכאן וזה סמוך לגדר מכאן – רשאי כל אחד מהם לסמוך את אילנותיו עד לגדר ממש. ולבוארה יש לתמוה, מדוע רשאים הם לסמוך אילנותיהם לגדר, הרי הגדר היא רק מעל גבי הקרקע, בעוד ששורשי האילן מתפשטים ומזיקים מתחת הקרקע. ובהכרח יש לומר, שהמשנה עוסקת באופן שישנו סלע מתחת הקרקע, ואין השורשים יכולים להתפשט משדה לשדה, ולפיכך באופן שישנה גם גדר על גבי הקרקע ואין חשש שיכנסו איש לשדה חבירו לצורך עבודת האילן, רשאים הם לסמוך אילנותיהם עד למיצר.

שואלת הגמרא: אי הכי, שישנו סלע המפסיק בין השדות, איכא סיפא – כיצד יתבאר הדין המבואר בסיפא של המשנה, שאם היו שרישיו של האילן יוצאין בתוך השדה של חבירו, מעמיך לון חבירו שלשה טפחים – רשאי הוא לקרצם בעומק שלשה טפחים, כדי שלא יעקב את המחרישה מלחרוש את שדהו. ואי דמפסיק צונמא – ואם עוסקת המשנה באופן

בבא בתרא. פרק שני - לא יחפור דף יח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
רש"י
תוספות

1 **מתנותא** - דבר לח. **מיריא** - איטונירי בלעז. כמו: דטרייא לירישה, ב"אלו טריפות"
2 (חולין מא.). חנות של נחתומין - מוכרי לחם, שמסיקין שם אור תמיד. **אוצר** -
3 עלייה שאוצרין בה תבואה ושמן ויין, והעשן קשה להן. ולא רפת בקר - הריח
4 קשה להן. **דירה שאני** - חנות ורפת בקר דירתן של אדם הן, ואין לנו לאסור דירתו
5 עליו, אלא אם כן הדיקו מוכן. **דיקא נמי** -
6 דדירה שאני. דקתני עולה - דהוציא: אם
7 היתה הרפת בקר קודמת לאוצר, מותר,
8 ובבולוהו שאר הרחקות דמתניתין לא תנא
9 הכי - שמע מינה: הכא משום דדירה שאני,
10 אבל אינך - אף הראשון צריך להרחיק. **אלא**
11 **אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות** -
12 כדמפרש טעמא: כדי עבודת הכרם, שהיו
13 חורשים הכרם במחרישה. וכן בשעת הבציר
14 בתוצרין אותם בעגלות, וצריך להן מקום פנוי
15 ארבע אמות, שלא יתכנס עגלת מחרישתו
16 בקרקע חבירו. **טעמא משום עבודת הכרם** -
17 - שהוא מויקו בידים. הא לאו הכי - סמך,
18 ואף על גב שיתפשטו שרשיו ויזיקו בשדה,
19 בין לעכב המחרישה בין להפירת הבור.
20 **צונמא** - סלע חזק, שלא יתפשטו שרשיו
21 לשם. **גדר בינתים** - שאין מויקו עוד
22 לעבודת הכרם - זה סומך אילנות לגדר
23 מכאן, וזה סומך אילנות לגדר מכאן. ואי
24 נמי אחד מהן שדה לבן - אין כאן כלאים,
25 כדאמר בעירובין (א.א.) אם גפנים מכאן -
26 מותר לזרוע כאן, גבי נעב ארבעה קנוריסין
27 ומתח וזמורה על גביהן, דדמיא לצורת
28 הפתח. קתני מיהא: זה סומך, ואף על גב
29 דאולי שרשים תחת הגדר ומתפשטין לתוך
30 השדה. **מעמיק להן** - בעל השדה קורצין את
31 השרשין שיצאו בשדהו בעומק שלשה
32 טפחים. **ואי לא צונמא** - וזה נטע שם
33 שלא כרת - מעמיק להו זה כשיזיקו הן.
34 **עשרים וחמשה אמות** - כך שיערו
35 שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את
36 כותלי הבור. הוא הדין בו' - והא קא
37 משמע לן דעד עשרים וחמש אמה אזלי
38 שרשין ומוקי בבור. הכי גרסינן: **אי הכי**
39 **אימא סיפא אם האילן קדם לא יקוץ** אי
40 לא סמך היכי משכחת להו - דהאילן
41 קדם? ואי שלא כדון סמך - **אמאי לא**
42 **יקוץ? מה לי בור קדם, דקתני: קוצין, ומאי**
43 **שנא אילן קדם, דתנא: לא יקוץ? כדאמר**
44 **רב פפא** - לקמן בשמעתין. **הכא נמי**
45 **בלוקח** - אדם שנטע אילן בתוך שדהו,
46 ואחר כך מכר חצי שדהו לאיש אחר, ובא
47 הלוקח וחפר בור - אין זה צריך לקוץ אילן
48 שנטעו ברשותו. **את המשרה** - מים ששורין
49 בו את הפשתן. מן הירק - של מיני מאכל,
50 כרוב ושומין וברישין. **ואת הכרישין** - כרתני,
51 פוריליש. **ואת החרדל** מן הדבורים -
52 שאובלין את החרדל, ומחדר את פיהם,
53 ואוכלות את רבש שלהן. **כי ליכא ירק נמי**
54 **לא סמך** - והא קא משמע לן דהנך קשו
55 אהדדי. **עד שאתה אומר הרחק את**
56 **חרדליך מדבורי** - שעל המזיק להרחיק
57 עצמו, הרחק אתה מדבוריך מן חרדלי, שאף
58 אתה נקרא מזיק.
59 **ואי**
60 **הא ליכא ירק - סמך! - לא, כי ליכא ירק נמי לא סמך, והא קא משמע לן, דהני קשו**
61 **אחדדי. - אי הכי, אימא סיפא: רבי יוסי מתיר בחרדל, מפני שייכול לומר לו: עד שאתה**
62 **אומר לי הרחק חרדליך מן דבוראי, הרחק דבורך מן חרדלי, שבאות ואוכלות לגלגלי חרדלי;**
63 **ואי**
64 יצחק ברבי מרדכי - לא יקוץ, שהרי בהיתר עשאן. דבכאהי גותא "אילן קדם" קרינא ביה, שקדמה נטעת האילן לערער בעל הבור, דערעו אנו בא אלא על ידי מפורש בור א
65 מכירת האילן, אבל לפירוש רבינו תם, שפירש בלוקח - שלקח מאדם אחד את אילן, וטוענין ללוקח, קשה לרבינו יצחק: מאי איריא אילן קדם אפילו קדם בור נמי ועוד: בין דהחזיק
66 באילן שלש שנים איירי, דבחקת שלש שנים טוענין ללוקח, לוקמה נמי בלא לוקח, ובחזקה שיש עמה טענה

ושׁיך לעמוד אן לַגְלוּגִי חרדל – פירש הקונטרס: פרחים. ובערך פירש: גרעין. ותרתייהו
אין נראה לרבינו יצחק, דהא קאמרי רבנן: דבורים לחרדל לא
מזקי אין בביתא כו' אי בטראפ כו'. משמע דלא פירש רבי יוסי בדבריו מה הן מוזיקין,
ולכך היו מסתפקין אי בביתא כו'. ונראה לרבינו יצחק דלגלוגי הם ענפים. והשתא לא

פירש רבי יוסי מה הם מוזיקין. לכך אמרי ליה
רבנן: אי בביתא כו'. ואם תאמר: מכל מקום.
הרי הן מוזיקין לחרדל, שיאכלו הפרחים ויש
לומר: שהפרחים אינן כי אם מעט, וביים או
יזמים שיעמדו אין יכולין להזיק. ואי לא סמך
היכי משכחת לה – פירש רבינו יצחק: בשלמא
לאבי דאמר סמך – אתי שפיר, דמיירי סמך
בעל דבורים תחלה. ואף על גב דהשתא קא
סלקא דעתך דדבורים נמי מוזקי לחרדל לכולי
עלמא, מכל מקום סברי רבנן דעל המזיק שני,
דהיינו בעל חרדל, להרחיק את כל ההרחקה,
כמו גבי בור דאם סמך הראשון על המיצר –
השני מרחיק כל ששה טפחים. ורבי יוסי סבר:
כיון דדבורים מוזקי חרדל, ועשה קצת שלא
כהוגן שסמך על המיצר, שזה עתיד לסוף לזרוע
חרדל, אף על פי שברין אינו יכול למנועו שלא
יסמך – מכל מקום קצת שלא כהוגן עשה,
וגם בעל חרדל יכול לסמך. ולא דמי לבור,
דהתם משום דמרפי ליה לארעיה ומוזיק השני
בידים לכותל בורו של ראשון – לכך על השני

להרחיק כל ההרחקה, אבל הכא לא. אלא לרבי דאמר לא סמך – היכי משכחת לה דבעל החרדל ירחיק כל ההרחקה לרבנן, ולרבי יוסי לא ירחיק כלל: דכיון דתרתייהו מוזקי
אחדיו – על כל אחד ואחד להרחיק חצי ההרחקה. ואפילו סמך בעל דבורים תחלה – יש לו לסלקם, הואיל ושלל כדן כסמך אמר רב פפא: בלוקח – שורע חרדל ומכר חצי
שדו, והלוקח העמיד דבורים. וסברי רבנן כדמסקי דדבורים לא מוזקי לחרדל, ועל המזיק להרחיק את עצמו אף על פי שסמך בהיתר. אף על גב דגבי אילן כשסמכו בהיתר אמרי
דלא יקוץ – הני מילי אילן, שעשוי לעמוד שנים רבות ואיכא הפסד מרובה, אבל משרה כרישין חרדל – לא. דהכי נמי אמרין גבי אילן: אם הבור קדם – קוצץ ונתון דמים, אף
על גב דסמך אילנו באיסור, ובשאר דברים הנסמכים באיסור אינו נראה שיתנו דמים. אלא טעמא – דלהפסד מרובה חששו. ורבי יוסי סבר דדבורים מוזקי לחרדל, וצריך בעל דבורים
להרחיק כל ההרחקה, כיון דבעל חרדל לא עשה כלל שלא כהוגן. ומשום הכי נמי לא בעי לאוקמי כשסמך בעל דבורים תחלה ובלוקח, ולא היה צריך לדחוק ולומר דלרבנן על
המזיק להרחיק אף על פי שעשה בהיתר, מה שאינו גבי אילן ובור, וגם לא יצטרך לומר דלרבנן דבורים לא מוזקי לחרדל, ופליגי ארבי יוסי. דאם כן, כיון דבעל דבורים סמך בהיתר
ולא עשה סמך כהוגן – לא היה מתיר רבי יוסי לבעל חרדל לסמך. ואם תאמר: נקי פלוגתיהו בלא לוקח, דלרבנן, דדבורים לא מוזקי לחרדל – צריך בעל חרדל להסיר ולהרחיק
כל ההרחקה, אף על פי שסמך תחלה. ולרבי יוסי, כיון דתרתייהו מוזקי אחדיו – אין לבעל החרדל להרחיק כל ההרחקה, אלא החצי ויש לומר: דמתיר בחרדל – משמע דמתיר
לגמרי לסמך. אי הכי מאי טעמא דרבנן: כיון דבהיתר נסמכו משרה וכרישין – למה צריך להרחיק כשבאו ירק ובצללים? וכל שכן חרדל, למה ירחיקוהו כשבאו דבורים, כיון שגם
הם מוזקי? ודעתך דדבורים נמי מוזקי לחרדל לכולי עלמא. ועוד: מאי טעמא דרבי יוסי דלא פליג אלא בחרדל, משום דדבורים נמי מוזקי לחרדל? אפילו משרה וירק, כיון
שעשה המשרה בהיתר – לא יצטרך להרחיק, כמו גבי אילן ובור ומשני רבינא: לעולם בלוקח, וקא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו, אף על פי שעשה בהיתר. ולהכי על
בעל החרדל להרחיק, שהוא הזיק. ופריך: כיון דשמעין ממילתא דרבינא שהדבורים אינם מוזיקים לחרדל, דלכך נתנו רבנן הרחקה על בעל החרדל – מכלל דרבי יוסי סבר על המזיק
להרחיק עצמו, ומדחי טעמיה חרדל אף על פי שהוא מוזיק ולא נזק – אם כן אפילו משרה וירק נמי הוא הזיק דהוה מצי לאקשויי דרבייתא בהדיא משמע דהדבורים מוזקי נמי
לחרדל, דקדמי: ואכילת דמיהו חרדלי. אלא נחא ליה למינקט קושיא דאפילו משרה וירק נמי, משום דהתחיל כבר להקשותה. **מכלל** דסבר רבי יוסי על הניזק להרחיק וכו' –
צריך לומר לפירוש זה, דזה המקשה אינו אותו שהקשה בתחלה, ואי לא סמך היכי משכחת לה. דהא לדידהו הוה נחא ליה לאבי דאמר סמך, ולא הוה קשה ליה מידי, וסבר
רבי יוסי על הניזק כו'. וצריך לומר שהמקשה הראשון הוה ידע שפיר המסקנא, דדבורים לחרדל לא מוזקי לרבנן. אבל המקשה הוה לא ידע, להכי פריך: מכלל דסבר רבי יוסי כו',
והקשה: כיון דלרבנן חשיב בעל דבורים נזק ולא מוזיק, שמצריכין לבעל חרדל להרחיק, אף על גב שהם מוזיקין לחרדל, מכל מקום כיון דסמך בהיתר לא חשיב מוזיק, ועל בעל
חרדל להרחיק – אם כן גם לרבי יוסי חשיב נזק, ואפילו הכי מותר לסמך לבעל החרדל – אם כן סבר דעל הניזק להרחיק את עצמו, אי הכי אפילו משרה וירק נמי כן? דאין
סברא דלרבי יוסי חשיב בעל דבורים מוזיק אף על פי שסמך בהיתר משום שעשה קצת שלא כהוגן, ולרבנן לית להו האי סברא, דאין סברא כלל דלפלוגיהו בהכי. ומשני: לעולם
רבי יוסי – על המזיק דעתך דדבורים נמי מוזקי לחרדל לכולי עלמא. ועוד: מאי טעמא דרבי יוסי דלא פליג אלא בחרדל, משום דדבורים נמי מוזקי לחרדל? אפילו משרה וירק, כיון
דדבורים מוזקי לחרדל, אלא דסבירא להו דדבורים לא מוזקי לחרדל, ולכך מרחיק בעל החרדל. ובמסקנא זו יש לפרש תחלת הסוגיא לדברי המקשה, דפריך: ואי לא סמך היכי
משכחת לה, דבשלמא אי סמך, כדמסקין השתא. ולא כמו שפירש לפירוש הקונטרס שחילק, דלרבנן הוה דבורים כמו ירק, כיון שנסמכו בהיתר, אף על גב שגם הם מוזיקין
לחרדל כשיבא. ורבי יוסי מתיר לסמך חרדל, מפני שבעל הדבורים עשה קצת שלא כהוגן.

(לעיל) **וסבר** רבי יוסי על המזיק כו' – לקמן על מקומה הוה ליה לאקשויי, אלא משום דאיצטרך ליה לפרש הכא דסבר רבי יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו, אסקוה לכולה
מילתא הכא. ובלוקח דהכא אי אפשר לפרשו כפירוש רבינו חננאל, דפירש באדם שלוקח משרה וטוענין ללוקח – דאם כן למה ירחיק המשרה כשיבאו שם ירק? כיון שטוענין לו
שהמוכר קנה סמיכה וכו' אלא צריך לפרש בלוקח כמו שפירש בקונטרס, או כרבינו יצחק ברבי מרדכי, כך פירש רבינו יצחק כל הסוגיא לפי שיטת רש"י. וקשה לו מה הוצרך לחלק
בדיוק בין לוקח דאילן ללוקח דמשרה? ועוד: דלמה המתין להביא משנה זו דמשרה וירק באחרונה, המוקדמין במשנתנו? ועוד דקדמי בתוספתא (פרק א:) רבי יוסי מתיר בחרדל,
שאומר לו: בדרך שעשית בתוך שלך – כך אני עושה בתוך שלי. משמע דבעל דבורים סמך תחלה. ומפרש רבינו תם ורבינו חננאל דהכי גרסינן: אלא אמר רבינא קסברי רבנן על
המוזיק להרחיק את עצמו. והשתא הדר ביה מכל שנינו דלעיל, דהא בכלולה מודה רבא דכי ליכא כותל או ירק – דסמך. משום דקא סברי רבנן דדוקא על המזיק להרחיק את
עצמו, דהיינו כי איכא דבר הניזוק, אבל כי ליכא דבר הניזוק – לא מקרי הסומך מוזיק, ולא אסר רבא לסמך אפילו לרבנן, אלא דוקא בור, משום טעמא דכל מרא ומרא דקא
מחית מרפית לארעאי, ולהכי חשוב הסומך מוזיק, אפילו כי ליכא בור. וכיון דלרבנן נמי סמך – אתי שפיר פלוגתיהו, כדפרישית לעיל אליבא דאביי. ולכך הדר ביה ולא מוזקי
בלוקח, כהוגן שסמך בעל דבורים תחלה, משום דאם כן לא היה מתיר רבי יוסי לסמך לבעל החרדל, כיון דבעל הדבורים לא עשה כלל שלא כהוגן. ודוקא ברסמךין בלא לוקח,
שעשה קצת שלא כהוגן בעל הדבורים, מתיר רבי יוסי לבעל החרדל לסמך, כדפרישית לעיל. ולפי זה אתי שפיר. דלמסקנא זו לא נצטרך לחלק בין לוקח האילן ללוקח משרה.
ולחכי המתין נמי כדי להביא מתניין דמשרה, משום דמינה צריך לחזור מכל שנינו דלעיל. ואתי נמי שפיר דמיירי סמך נמי בעל דבורים תחלה, כמו שמוכח בתוספתא.

לא

וְאִי דְּלֹא סָמִיךְ, הִיכִי מְשַׁכַּחַת לָהּ? אָמַר רַב פַּפָּא:
בְּלֹקְחָהּ. – אִי בְּלֹקְחָהּ, מֵאִי טַעְמָא דְּרַבְנָן? וְעוֹד, מֵאִי
טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסִי? אָפִילוּ מְשֻׁרָה וִירְקָא נִמְי! אָמַר רַבִּינָא,
קָא סְבָרִי רַבְנָן: עַל הַמּוֹזִיק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ. – מְכַלְל
דְּרַבִּי יוֹסִי סָבַר: עַל הַנִּיזָק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ; אִי עַל
הַנִּיזָק – אָפִילוּ מְשֻׁרָה וִירְקָא נִמְי! אֲלָא, לְעוֹלָם רַבִּי יוֹסִי נִמְי עַל הַמּוֹזִיק סְבָרָא לִיָּהּ, וְהִכִּי
קָאֻמַּר לְהוּ רַבִּי יוֹסִי לְרַבְנָן: תֵּינִחַ מְשֻׁרָה וִירְקָא, דְּהֵנִי מִזְקִי הֵנִי וְהֵנִי לֹא מִזְקִי הֵנִי, אֲלָא חֲרָדֵל
וְדוֹבוֹרִים – תְּרוּיְהוּ מִזְקִי אֲהֲרָדִי! – וְרַבְנָן? דְּבוֹרִים לְחֲרָדֵל לֹא מִזְקִי לִיָּהּ, אִי בְּבִינְתָּא – לֹא
מְשַׁכַּחַת לִיָּהּ, אִי בְּמִרְקָא – הֲדַר פֶּאֲרִי. – וְסָבַר רַבִּי יוֹסִי עַל הַמּוֹזִיק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ?
וְהֲנֵן, רַבִּי יוֹסִי אוֹמְרִי: אֵף עַל פִּי שֶׁהַבּוֹר קוֹדֶמֶת לְאֵילָן – לֹא יִקוֹץ, שֶׁנָּה חוֹפֵר בְּתוֹךְ
שָׁלוֹ, וְזֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שָׁלוֹ! אֲלָא, לְעוֹלָם רַבִּי יוֹסִי עַל הַנִּיזָק סְבָרָא לִיָּהּ, וְלְדַבְרֵיהֶם דְּרַבְנָן
קָאֻמַּר לְהוּ: לְדִידִי עַל הַנִּיזָק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ, וְאָפִילוּ מְשֻׁרָה וִירְקָא לֹא בְּעִי רַחֲוִי. אֲלָא
לְדִידְכוֹ, דְּאֻמְרִיתוּ עַל הַמּוֹזִיק, תֵּינִחַ מְשֻׁרָה וִירְקָא, דְּהֵנִי מִזְקִי הֵנִי וְהֵנִי לֹא מִזְקִי הֵנִי, אֲלָא
חֲרָדֵל וְדוֹבוֹרִים – תְּרוּיְהוּ מִזְקִי אֲהֲרָדִי! – וְרַבְנָן? דְּבוֹרִים לְחֲרָדֵל לֹא מִזְקִי לִיָּהּ, אִי בְּבִינְתָּא
לא

וְאִי דְּלֹא סָמִיךְ – אִינִישׁ הִזְק לְמִיצַר חֲבִירוֹ אָפִילוּ בְּשֹׁאֵין שֶׁם דְּבַר הַנִּיזָק, אִית
לִיה לְרַבִּי יוֹסִי, דֹּאֵלוּ שְׁנִיחַן מוֹזִיקִין הֵן, הִיכִי מְשַׁכַּחַת לִיה דְּלִיסְמוֹךְ חוֹר מִינִיְהוּ
בְּרִישָׁא? הִרִי חֲבִירוֹ מְעַכְבַּ עֲלֵי בְּלֹקָח – אַחֵר שַׁעֲשֵׂה זֶה מְשֻׁרָה בְּתוֹךְ שְׁדוֹה,
או זֶרַע שֶׁם חֲרָדֵל – מִכַּר מַחְצָה שְׁדוֹה לְאַחֵר, וְחִלְקוֹחַ זֶרַע שֶׁם יִרְק או הַעֲמִיד
דְּבוֹרִים. אֲמַאי מְרַחֵב – הִרִי בְּרוּשֹׁת עֶשֶׂה
וְעוֹד מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסִי – דְּלֹא פְּלִיג
אֲלָא בְּחֲרָדֵל, וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּתִרְוּיְהוּ
מִזְקִין הֵן? וְלִפְלוגַת נִמְי בְּמִשְׁרָה וִירְק עַל
הַמּוֹזִיק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ – וְאֵף עַל פִּי
שְׁמַתְחָלָה עֶשֶׂה בְּרוּשֹׁת. אִי בְּבִינְתָּא –
גִּרְעִין הוֹרַע.

וְאִי דְּלֹא סָמִיךְ – אִינִישׁ הִזְק לְמִיצַר חֲבִירוֹ אָפִילוּ בְּשֹׁאֵין שֶׁם דְּבַר הַנִּיזָק, אִית
לִיה לְרַבִּי יוֹסִי, דֹּאֵלוּ שְׁנִיחַן מוֹזִיקִין הֵן, הִיכִי מְשַׁכַּחַת לִיה דְּלִיסְמוֹךְ חוֹר מִינִיְהוּ
בְּרִישָׁא? הִרִי חֲבִירוֹ מְעַכְבַּ עֲלֵי בְּלֹקָח – אַחֵר שַׁעֲשֵׂה זֶה מְשֻׁרָה בְּתוֹךְ שְׁדוֹה,
או זֶרַע שֶׁם חֲרָדֵל – מִכַּר מַחְצָה שְׁדוֹה לְאַחֵר, וְחִלְקוֹחַ זֶרַע שֶׁם יִרְק או הַעֲמִיד
דְּבוֹרִים. אֲמַאי מְרַחֵב – הִרִי בְּרוּשֹׁת עֶשֶׂה בְּרוּשֹׁת. אִי בְּבִינְתָּא –
גִּרְעִין הוֹרַע.

דהכי

וּדְקָרְקָה רַבָּה שֶׁ לְהַרְחִיק יוֹתֵר מִשְׁלֵשָׁה טַפְחִים, קָא מְשַׁמַּע לֵן הַתְנָא שְׂדֵי
בְּהַרְקָה זֹו.
הַגְמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַבָּא מִמִּשְׁנֵיתֵינוּ: הָא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה,
שְׂמַרְחִינָן אֶת הַנֶּפֶשׁ –[פְּסוּלָת זֵיתִים] וְאֶת הַכֶּבֶל וְאֶת

1 **לֹא מִשְׁבַּחַת לִיָּה** – אין הן מוצאות אותה, מאחר שהוא טמון בתוך הצמח,
2 **וְאִי בְּמִרְפָּא** – ואם הנזק הוא באכילת העלים, אין בכך נזק משום דהדר
3 **פְּאִרִי** – הרי הם חזורים וגדלים, ולפיכך אין שם 'מויק' על בעל הדברים
4 אלא על בעל החרדל, ועליו בלבד מוטלת חובת ההרחקה.

5 שנינו במשנה: שלא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו, וְלֹא נִבְרַחַת
6 ו-בריכת) הַבּוֹבְכִין וְכוּ', אלא אם כן הרחיק מכותלו של חבירו שלושה
7 טפחים.

8 **אִמֵּר רַב נַחֲמָן אִמֵּר רַבָּה בְּרַ אֲבוּהִי**, לֹא שָׁנוּ חכמים במשנה שדי להרחיק
9 את בריכת הכובסים שלושה טפחים מכותל בורו של חבירו, אֲלֵא מִן בְּרִיכַת
10 הַמְּחַמְצֵן – הבריכה שבה היו שורים הכובסים את הבגדים למשך יום או
11 יומים בצואת כלבים עד שיתלבנו, אֲבָל מִן בְּרִיכַת הַנְּדִין – הבריכה שבה
12 היו כובסים ומשפשים את הבגדים לאחר שרייתם, אין די בהרחקת
13 שלושה טפחים, אלא חייב להרחיק אַרְבַּע אַמּוֹת מכותל בורו של חבירו,
14 מאחר שהמים ניתנים למרחוק.

15 הגמרא מביאה ראייה לדין זה מן הברייתא: תַּנְיָא נָמִי הָכִי – ואכן כך שנינו
16 בברייתא, שיש להרחיק את נִבְרַחַת הַבּוֹבְכִין מן הבור אַרְבַּע אַמּוֹת.
17 ולכאורה יש לתמוה, וְהָאֵל אֲנִי תָּנִן במשנה שדי בהרחקת שְׁלֹשָׁה טַפְחִים.
18 אֲלֵא לֹא שָׁמַע מִיָּה בְּרַב נַחֲמָן – אלא יש ללמוד מכך כדינו של רב
19 נחמן, שהמשנה עוסקת בהרחקת בריכת ה'מחמצן', שלזה די בהרחקת
20 שלושה טפחים, אך הברייתא עוסקת בהרחקת בריכת ה'נדין', ולזה צריך
21 להרחקת ארבע אמות.

22 הגמרא מביאה שיש השונים את דינו של רב נחמן באופן שונה במקצת:
23 **וְאִיבָא דְרָמִי לְחוּ מִרְמִי** – ויש שהקשו סתירה בין המשנה לברייתא. שהרי
24 תָּנִן במתניתין שיש להרחיק את נִבְרַחַת הַבּוֹבְכִין מן הבור שְׁלֹשָׁה טַפְחִים,
25 ומאידך, הַתַּנְיָא בברייתא שצריך להרחיק אַרְבַּע אַמּוֹת. ועל כך אִמֵּר רַב
26 נַחֲמָן אִמֵּר רַבָּה בְּרַ אֲבוּהִי, לֹא קִשְׂיָא, כָּאֵן – המשנה עוסקת בדין הרחקה
27 מִן בְּרִיכַת הַמְּחַמְצֵן, כָּאֵן – ואילו הברייתא עוסקת בדין ההרחקה מִן בְּרִיכַת
28 הַנְּדִין.

29 **רַב תַּיִיא בְּרִיה דְּרַב אֲוִיָּא מְתַנִּי לֵה בְּהֵרִיא** – היה שונה ברייתא שבה
30 מפורש כדינו של רב נחמן, וכך היה שונה, וְלֹא נִבְרַחַת כובסין, אֲלֵא אִם כֵּן
31 הִרְחִיק מִשְׁפַּחַת מְחַמְצֵן וְלִבְחָל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים!.

32 שנינו במשנה: שאדם החופר בור וכדומה בסמוך לבורו של חבירו, מרחיק
33 שלושה טפחים מכותל בורו של חבירו וְכָד כותלי חפירתו בסיד.

34 **אֲבִיעֲרִיא לְחוּ** – נסתפקו בני הישיבה כיצד יש לבאר את דברי המשנה, האם
35 'וְכָד' בסיד תָּנִן, דהיינו שצריך השני גם להרחיק שלושה טפחים וגם לסוד
36 את כותלי החפירה בבור, או דִּילְכָּא 'או' כָּד בסיד תָּנִן, דהיינו שדי באחד
37 מן הדברים, או שירחיק את כותלי חפירתו שלושה טפחים מכותל בורו של
38 חבירו, ואז אינו צריך לסוד את חפירתו בסיד, או שיסוד את כותלי חפירתו
39 בסיד, ואז רשאי הוא לסמוך את חפירתו עד למיצר שבין השדות.

40 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מסברא: פְּשִׁטָּא דְּוָסְדָּא בְּסִיד תָּנִן – לכאורה
41 יש לומר בפשיטות שצריך גם להרחיק וגם לסוד, דִּילְכָּא דְּעֵתְךָ דִּילְכָּא
42 כָּד בסיד תָּנִן – שאת תאמר שדי באחד מן הדברים, וכמו כסיפא לגבי
43 הרחקת גפת מן הכותל, אִם כֵּן לְעֵרְבִינָהּ וְלִיתְנִינָהּ – אם כן היה לתנא
44 לערב את הרישא והסיפא יחדיו, ולומר שאין אדם רשאי לחפור בור או
45 להניח גפת בסמוך לכותלו של חבירו, אלא אם כן הרחיק שלושה טפחים
46 או סד בסיד. ומאחר שנשנו כל אחד בפני עצמו, יש להוכיח שאין דין
47 הרחקת בור שוה לדין הרחקת גפת, אלא בהרחקת בור צריך גם להרחיק
48 וגם לסוד, בעוד שבהרחקת גפת די באחד מן הדברים.

49 דוחה הגמרא: שאין מכאן ראייה, אלא יתכן שאף ברישא די בהרחקת אחד
50 מן הדברים, והטעם שלא עירב התנא את הרישא עם הסיפא, דִּילְכָּא מִשּׁוּם
51 דִּילָא דְּמִי הָאִי הִיוּקָא לְהָאִי הִיוּקָא – שמא משום שאין דומה הנזק
52 הנעשה על ידי בור לנזק הנעשה על ידי גפת, דְּרִישָׁא הִיוּקָא דְּמִתְנָא –
53 הרישא העוסקת בהרחקת בור, ההיזק בזה הוא מן הרטיבות הנגרמת על ידי
54 בור מלא במים, ואילו כסיפא הִיוּקָא דְּהִבְלָא – הסיפא העוסקת בהרחקת
55 גפת, ההיזק בזה הוא מן החום הנגרם כתוצאה מן הגפת, ומאחר שאין
56 הויזקם שוה לא שנאם התנא יחדיו.

57 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מדברי התוספתא: תָּא שָׁמַע, שנינו
58 בתוספתא (פ"א ה"א), רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, סָלַע הָכָא בְּיָדִים – סלע רך
59 המתפורר במגע חיד, המפריד בין שתי חצירות, הדין הוא שְׁוֶה חוֹפֵר בּוֹרֵד

60 **מִכָּאֵן וְזֶה חוֹפֵר בּוֹרֵד מִכָּאֵן** – רשאי כל אחד לחפור בור ברשותו, אך וְזֶה
61 מִרְחִיק שְׁלֹשָׁה טַפְחִים וְכָד בסיד וְזֶה מִרְחִיק שְׁלֹשָׁה טַפְחִים וְכָד בסיד
62 – מוטל על כל אחד מהם להרחיק שיעור שלושה טפחים מן המיצר, ולסוד
63 את כותלי חפירתו בסיד.

64 מדייקת הגמרא: טַעֲמָא – טעם הדבר שצריך גם להרחיק וגם לסוד בסיד,
65 משום דְּכָא בְּיָדִים – שהקרקע רכה במיוחד, ולפיכך מוטל על כל אחד מהם
66 לעשות את שתי ההרחקות כדי שלא יפיל את כותל בורו של חבירו, הָאֵל לֹא
67 כָּא בְּיָדִים, לֹא – אבל בקרקע רגילה אין צריך שתי הרחקות, ויש ללמוד
68 מכאן שברדני המשנה די שירחיק שלושה טפחים או שיסוד בסיד.

69 דוחה הגמרא: אין להוכיח כן מן התוספתא, אלא יתכן לומר דהוא תָּרִין
70 דָּאָף עַל נָב דִּילָא כָּא בְּיָדִים נָמִי כָד בסיד – שאף בקרקע רגילה צריך גם
71 להרחיק וגם לסוד, וְכָא בְּיָדִים אֲצִטְרִיכָא לִיָּה – אלא שלפיכך נקט רבי
72 יהודה את דינו לגבי סלע הבא בידים, מאחר שהוצרך להשמיענו חידוש,
73 דְּסִלְקָא דְּעֵתְךָ אֲמִינָא בִּינוּ דְּכָא בְּיָדִים לִיָּעִי רוּחָא טַפִּי – היה מקום
74 לומר שמאחר והקרקע רכה יש להרחיק יותר משלושה טפחים, כָּא מִשְׁמַע
75 לָן רבי יהודה שאף בזה די בהרחקת שלושה טפחים ולסוד בסיד.

76 שנינו במשנה: מִרְחִיקִין אֶת הַנֶּפֶת וְאֶת הַבֶּבֶל וְאֶת הַמֶּלֶח וְאֶת הַסִּיד וְאֶת
77 הַסְּלָעִים וְכוּ' מן הכותל של חבירו.

78 **תָּנִן הָתָם** (שבת מז:), בְּכָה מוֹמְנִין – באלו דברים התירו חכמים לטמון את
79 התבשיל לשבת כדי לשמור את חומו, וּבְכָה אֵין מוֹמְנִין – ובאלו דברים
80 אסור חכמים לטמון, מאחר שההטמנה בהם מוסיפה על חומו של התבשיל,

81 ויש לחוש שאם יטמין בהם, יבוא אף להטמין בגחלים ולחנות בהם בשבת,
82 ונמצא עובר על איסור בישול. אֵין מוֹמְנִין לֹא נִגְפַת ו-פסולת של זיתים
83 ושומשמן, וְלֹא בִּבְבֶל הבהמות, וְלֹא בְּמֶלֶח, וְלֹא בְּסִיד, וְלֹא בְּחֹל,
84 והאיסור להטמין בכל אלו, הוא בִּין כְּשֶׁה לְחִין וּבִין כְּשֶׁה יָבִישׁוּ.

85 שואלת הגמרא: מָאי שָׁנָא הָכָא בְּיָדִים הרחקת נויקין, דְּקִתְנִי במשנה שיש
86 להרחיק מן הכותל דברים המעלים הבל ומזיקים את הכותל, ובהם מונה
87 המשנה אף את הַסְּלָעִים, וְלֹא קִתְנִי במשנה שיש להרחיק את החול מן
88 הכותל, וּמָאי שָׁנָא הָתָם לגבי דיני הטמנה, דְּקִתְנִי שאסור להטמין בחול,
89 וְלֹא קִתְנִי שאסור להטמין בסלעים.

90 משיבה הגמרא: אִמֵּר רַב יוֹסֵף, הַטַּעַם שלא מנחה המשנה במסכת שבת
91 את הסלעים בכלל הדברים שאין להטמין בהם, לְפִי שְׁאֵין דְּרִיבָן שֶׁל בְּנֵי
92 אָדָם לְהַטְמִין את הקדירה בסלעים.

93 אביי מקשה על תירוצו זה: אִמֵּר לִיָּה אֲבִי לרב יוסף, וְכִי דְרִיבָן שֶׁל בְּנֵי אָדָם
94 לְהַטְמִין את הקדירה בְּגִידֵי צִמָּר ו-חתיכות צמר כמו שנגזרו וְלִשְׁנוֹנוֹת שֶׁל
95 אֲרָגָן ו-צמר הצבוע בצבע אדום, וסרוק בעץ לשונות ארוכים, ומכל מקום
96 נשנו דינים אלו בברייתא. דְּתַנְיָא (שם מז:), מוֹמְנִין את הקדירה בְּגִידֵי
97 צִמָּר, וּבְצִיפֵי צִמָּר ו-צמר מנופץ וסרוק, וּבְלִשְׁנוֹנוֹת שֶׁל אֲרָגָן, וּבְמִבְּוֹכִין
98 ו-חתיכות צמר בלוי, וְאֵין מְטַלְטְלִין אֹתָהּ, שמוקצים הם למלאכת
99 הבגדים. ומאחר שדרך התנאים לשנות אף דברים שאין מצוי להטמין בהם,
100 יש לתמוה מדוע לא מנחה המשנה במסכת שבת את הסלעים בכלל
101 הדברים שאסור להטמין בהם.

102 ולפיכך מיישב אביי באופן אחר: אֲלֵא אִמֵּר אֲבִי, 'נִיד עָלִיו רִיעו' (איוב לו לז),
103 דהיינו, יש ללמוד מדבר אחד על רעהו, תָּנָא הָכָא לגבי דיני הרחקות שיש
104 להרחיק את הַסְּלָעִים מן הכותל מאחר שמעלים הבל, וְיֵשׁ ללמוד מכך שהוּא
105 תָּרִין לְחֹל – שאף את החול יש להרחיק מן הכותל מטעם זה, וְהָתָם הָתָם
106 לגבי דיני הטמנה שאסור להטמין בחול מאחר שמוסיף הבל בתבשיל, וְיֵשׁ
107 ללמוד מכך שהוּא תָּרִין לְסְלָעִים – שאף בסלעים אסור להטמין מטעם זה.

108 רבא מקשה על תירוצו זה: אִמֵּר לִיָּה רַבָּא לאביי, אִי נִיד עָלִיו רִיעו – אם
109 כוונת התנא שיש ללמוד מדבר אחד על רעהו, אם כן לִיתְנִינָהּ לְבוֹלָהּ
110 בְּתֵרָא – היה לו לשנות את כל הדברים המוסיפים הבל במקום אחד, או
111 לגבי הרחקת נויקין או לגבי הטמנה, וְלִיתְנִי תֵרָא מְנִיחָה פְּאִידָה – והיה
112 שונה רק אחד מן הדברים במקום השני, וְהוּא תָּרִין לְאִידָה – והיינו למדים
113 זה מזה אף לענין שאר הדברים. ומאחר שהוצרך התנא לשנות את כל
114 הדברים בשני המקומות, יש ללמוד שאין דינם שוה זה לזה, אלא חול נאסר
115 רק לגבי הטמנה ולא לגבי הרחקת נויקין, ואילו הסלעים נאסרו רק לגבי
116 הרחקת נויקין ולא לגבי הטמנה, ועל כן יש עדיין לברר מה הוא טעם הדבר.
117 רבא מבאר את הענין באופן אחר: אֲלֵא אִמֵּר רַבָּא, הָתָם לגבי דיני הטמנה,
118 הֵינֵנו מְטַמְּא דִּילָא קִתְנִי שאסור להטמין בסלעים, מִשּׁוּם דְּמִשְׁתַּכְּבִי לָהּ

הכי גרס רבינו חננאל: **בא** בידים אין לא בא בידים לא - אלמא "או סד בסיד" תנן, דדוקא בא בידים בעי הרחקה וסיד. ומשני: הוא הדין לא בא, ובא בידים איצטרך ליה כו'. ויש ספרים דלא גרסי האי דיוקא, אלא משני: בא בידים שאני, ודקארה לא מאי קארי כר'. ואין נראה, דהכי בעי למיפשט "וסד בסיד" תנן? הא איבא למיבעי ההיא דרבי יהודה גופיה אי תריזיהו? לבי אי לא, כיון דהשתא סבר דאין חילוק בין בא בידים ללא בא.

משום דמשתכי - פירש הקונטרס: דמשברין הקדירה אין דרך להטמין בהן. ואם תאמר: אכתי תיקשי, וכי דרך להטמין בגויה צמר, כדפרך לעיל? ויש לומר: דלעיל הוה בעי למימר דאין דרך להטמין בסלעים לפי שהחבל יוצא מבין הסלעים ואינו מתקיים, ואף על פי כן לפעמים טומנין בהן. להכי פריך שפיר מגיד צמר, דחני לה, משום דלפעמים טומנין בהן. אבל הכא קאמר דאין דרך להטמין כלל בהן, לפי שמשברין הקדירה, והואיל ומילתא דלא שכיח היא כלל - לא חש למיתנייה. ועוד יש לפרש: דכיון דלא שכיחא היא כלל - שרי להטמין בהן, דבמילתא דלא שכיחא לא גזר בהו רבנן. וכן מנהג שולן, שאנו נוהגין להטמין בסלעים שהאש יוצא מן שקורין קילור'ש. אבל מכל מקום קשיא מה שהקשה בקונטרס, דבכל מקום הוי שיתוך לשון חלודה, כמו בי"אלו מציאות" (בבא מציעא כ"א); דשתיק טפי, ובפרק "אבות" (שבת קכ"ב) דכיון דממשכין לא עבדי הכי, ובפרק קמא דתענית (ח"א); אם ראית דור שהשמים משתכין עליו כנחושת. ומפרש רבינו חם בענין אחר: דמשתכי - הדביל שלון מקקלל המאכל. ולרבינו יצחק נראה כפירוש רבינו חננאל, דמה שאמר להרוזקם משום דמשתכי - שזללקת את הארץ ומחליים אותה, ומעלין עפר תיחוח, כדאמרין לקמן גבי זרעים. ולא משום הבל, דאין מוסיפין שום הבל, וטומנין בהן. ואפילו לפי הספרים דגרסי "סלעים" היינו טעמא דלא קתני להו התם" - יש לפרש דהכי קאמר: דלהכי לא קתני להו התם, משום דטעמא דהבא שצריך להרוזקם, לא בא משום הבל, אלא משום דמשכין. ודבר רבינו מרדכי הביא ראייה מירושלמי, דגרסינן התם איתמר שהסלעים מרתחין והבא איתמר שאין הסלעים מרתחין אמר רבי יוסי: כאן ובאן אין הסלעים מרתחין, אלא מפני שעושים עפר תיחוח ומלכלך ארעית הכותל.

דמחממי חיים - והא דאמר בפרק "כירה" (שבת לח"ב): ביצה אין טומנין אותה לא בחול ולא באבק דריכים התם בחול שהתם מחמת השמש, דומיא דאבק דריכים. (שייך לעמוד ב) **המבריק** את הגפן - פירוש: גפן יחיד שהוא מורשש בארץ, וכופף את הגפן באמצעותו, ומכסוהו בקרקע ונרשש שם. וקאמר: מותר לזרוע את הצדדין. דאף על גב שאינו רחוק שלשה טפחים, ויונק עם הגפן מתחת הקרקע, כיון דמעל הקרקע ליכא עירוביאי - שרי, כדמובח בעירובין (צ"ג), ובמסכת כלאים (פרק רביעי), דזה טומן לגדר מכאן וזה מכאן. ואם תאמר: והיכי דמי שחורע לצדדין? אי כשהרחיק שלשה טפחים - הצדדין - אפילו על גבי גומי, ואי בלא הרחק - מן הצדדין גמי לא ואומר רבינו יצחק: דמיייר כשחורע הצדדין ברחוק שלשה טפחים מגפן היוצא מן הקרקע מכל צד, דליכא ערוביאי

לא משכחת ליה - דהבורה, לפי שהוא טמון בשרביטו. ואי **בטרפא** - ואם יאכל העלה. הדר **פארי** - חזר וצומח. מן **המחמץ** - נברכת ששורין בו את הבגדים יום או יומים בצורת כלבים, עד שמחמץ ומסרידין. אבל מן הנרין - נברכת שכובסין ומשפשפין בה, מתוך שהמים נתזין למרחוק - צריך להרחיק ארבע אמות. הכי גרסינן: או סד בסיד תנן - כלומר: או ירחיק

או סד. **ליערבניהו** - לתרתי בבי רישא ומציעתא, דהתם "או סד בסיד" תנן אלא מדלא ערביניהו - שמע מינה דברישא "וסד בסיד" תנן, דבעינן תריזיהו, הרחקה וסיד. **בא בידים** **אצטרך** - למנעק ליה לתנא. ואף על גב דהוא הדין ללא בא בידים. כמה טומנין - את החמץ בשבת, דאומר רבנן דאסור להטמין בדבר המוסף הבל. והתם מפרש טעמא: גזירה שמא יטמין ברמץ. לשונות של **ארנמן** - צמר צבוע ואחר כך חזר והחליקתו במסרק, ועשו לשונות לשונות. ובי דרכן להטמין בהן - ואפילו הכי איירי בהו רבנן. **ציפי צמר** - לאחר שסרקו ונפצו במסרק. **ומשכין** - של שחקי בגדים, שהסורק מוציא מבגדי הצמר בקוצים. ואין מטלטלין אותם - שהן מוקצים למלאכת בגדים. הכי גרסינן: אי יגיד עליו ריעו ליתניניהו לכולהו בחדא וליתני חדא מנייהו באידך ולימא כו'. ליתניניהו לכולהו - כל הך משום הבלא בחדא, או כאן או אצל שבת. הך משום דמשתכי לה לקדירה - שמשברין את הקדירה. כך שמעתי כאן. ובכל מקום שמעתי: שמעלה חלודה. דמחממי חיים - כשנותנין בו דבר חם - הוא מתחמם. וגבי הטמנה מחממי הוא, אבל גבי כותל - קריי. והתנא רבי **אושעיא** - להרחקות דמתניתין בתוספתא שלו, וקאמר חול גבייהו. במתנא - אצל היזק לחלול שנאה, ובחול לה, ולא אצל היזק הבל. נברכת כובסין - לא קביעא כאמת המים. שאמת המים עשוין להיות שם עולמית, אבל זו - הכובס פעמים שמשנתה לאומנות אחרת. דקון וקיימי - ולחלחון קשה יותר משל מים חיים. תיפוק ליה משום מחרישה - שהרי חרשו תחילה, ואפילו לא זרע ליה תנא ליה מרחיקין. במפולת יד - שזרעו בלא חרישה, חופר במרה ואינו מעמיק כעומק המחרישה. ותיפוק ליה משום זרעים - שסתם חורשין סופן לזרוע, והא קתני זרעים בחורש לאילנות - שיש שם אילנות מימים רבים, ובא לחרוש תחתיהם להשביחן. ותיפוק ליה משום מרא - שצריך להשקותן תמיד, וכיון דאי אפשר לזרעים בלא מים - למה ליה למתניניהו? הא תנא ליה הויק דליחלח אצל כותל

לצדדין
הדין לאידך! **אלא** **אמר רבא**: התם היינו טעמא דלא קתני סלעים - משום דמשתכי לה לקדירה, הכא היינו טעמא דלא קתני חול - משום דמחממי חיים ומקדירי קריי. - והא תני רבי **אושעיא** חול! - התם במתנא. - תנא דידן גמי ליתני ולוקמיה במתנא! - הא תנא ליה אמת המים. - אפוי מי לא קתני אמת המים, וקתני נברכת הכובסין? - הנהו צריכי, דאי תנא אמת המים - משום דקביעא, אבל נברכת הכובסין דלא קביעא - אימא לא; ואי תנא נברכת הכובסין - משום דקון וקיימי, אבל אמת המים - לא, צריכא. "מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה" וכו'. זרעים, תיפוק ליה משום מחרישה! - במפולת יד. מחרישה, ותיפוק ליה משום זרעים! - בחורש לאילנות. - ותיפוק ליה משום מרא! - תנא בארץ ישראל קאי, דכתיב: "למטר השמים תשתה מים". למימרא, זרעים

למעלה מן הקרקע. ומכל מקום אסור לזרוע על גבי מפני שהשרשין נכנסין בתוך הגפן, והוי כמרכיב זרעים באילן, דאסור. ואם תאמר: ומאי איריא דנקט גפן? אפילו שאר אילן גמי אסור ואומר רבינו יצחק: דשאר אילנות שחן קשין - מותר לזרוע על גבי כנגד החרש, דלא חיישנן שיכנס שורש חורע בתוך האילן, שהוא קשה. אבל גפן שהוא רך - דחיישנן. והאי (פירוקא) [ספרים ישנים: פירא] מנא רבינו יצחק בירושלמי בגמרא דרך משנה.

התם בשופכן - ואם תאמר: בשלמא אי מיירי במשתי, אף על גב דתנא ליה אמת המים - תנא ליה נמי האי, דסלקא דעתך משום צניעותא לישתרי. אבל אי מיירי בשופכן - מאי קא משמע לך? הא תנא ליה אמת המים, דמהאי טעמא אמור לעיל דלא תני חול יש לומר: דשאני חול, שהוא כל שעה אצל הכותל, אבל הך מי רגלים כלים כרגע.

ותיבתא דרבה בר בר חנה - ולא מצי

לשנוי דכי קאמר רבה בר בר

חנה - בצונמא. חדא, דהוה ליה לפרשי

בהדיא, ועוד: דדרש מקרא, שמע מינה דלא

מפליג.

אמר רב טובי ריק אינו ממעט - הך

שמעתא מייתי הכא אגב דפריך

לקמן: זרעים כיון דקשו לכותל שקול להו.

רקיק אינו ממעט בחלון - דיני חלון פירש

רבינו יצחק בן רבינו מרדכי על פי

המשניות: דאם הוא חלון העשוי לתשמיש -

שיעורו להביא טומאה בפותח טפה, ובשיתמט

מטפח אפילו במשנה - אינו מביא. ואם הוא

חלון שעשוי לאור, ועשוי בידי אדם - שיעורו

כמלא מקדח גדול של לשכה, שהוא כמלא

פתיון האיטלקי, שהוא סלע גירנית. והיא

יתירה על סלע סתם, דסלע סתם הוא פותח

ממלא מקדח סתם, וכל שכן ממקדח גדול.

כדאמרין בבכורות (לז). ואותו חלון שעשוי

לאורה אינו מתמטע מסתימת משהו, כיון שדיה

בו כשיעור, אלא עד שיתמטע שלא ידא

בשרידי רום אצבעים על רוחב גדול. ומאור

שאינו עשוי בידי אדם אלא מעצמו, כגון

חרירוה מים או שרצים - שיעורו מלא אגרוף.

חשב עליו לתשמיש - שיעורו פותח טפה,

למאור - שיעורו מלא מקדח. "מלא אגרוף"

מפרש התם - באגרוף של בן אבטח, ורבי יוסי

אומר: בראש כל אדם. ושאינו עשוי לאורה ולא

לתשמיש אלא לאור ולשמור גנות ופרדסים -

אותו שיעורו כמלא מקדח בינוני. **מאי** איריא

רקיק כר' - השתא סלקא דעתך דנקט רקיק

דוקא, משום דאית ביה תרתא: חדא - דלא

סתמיה מעליה, לפי שהוא רך ועשוי ליפול.

ועוד, שאינו מנטול. משום הכי פריך: אפילו

עבה נמי, שמתקים, הואיל ואינו מנטול - אינו

ממעט.

ותיפוק ליה - אפילו אם ינטול דאינו

חוצץ, משום דמקבל טומאה.

ותימנה: אם ינטל ליה - תו לא מקבל טומאה,

וטעור. כדמוכח בפרק "העור והרוטב" (חולץ

קט"א), דאמר: כיפת שאור שייחדה לשיבה -

נטלה, ובית שסיככו בזרעים - טהורים. אלמא,

כיון דנטלה לא מקבל טומאה ויש לומר:

דהתם מיירי כגון דעבד בהו שינוי מעשה, דהא אמרינן (שבת נבב.) כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה, ואין עולין מטומאה אלא על ידי שינוי מעשה. והוא הדין באוכלין,

דבעינן שינוי מעשה. דאפילו בידות האוכלין מוכח בפרק קמא דסוכה (יד"א), דאיכא תנא דאית ליה דבעינן בהו שינוי מעשה. **שנילושהו** במי פירות - הוה מצי לשנוי: כגון שאין

בו כביצה, ובמסכת אהלות (פרק שלושה עשר משנה ה) חשיב פותח מביצה אוכלין כהדי הך שאמר שממעטין את הטפח.

מי פירות - פירש רבינו גונאל: כגון שמן, ולא דק, דשמן מכושר הוא. כדמוכח בפרק קמא דשבת (הב.) ובריש פרק "חבית" (שם קמ"א) דשמן חשיב משקה. אלא דוקא מוחל

היוצא מתחילה. **בתיבנא** סריא - תימנה: אבתי חזיא לבהמתו על ידי פירוק, כדמוכח בפרק בתרא דשבת (קנ"ה.) דאמרין, תא שמע: מפרסין את התבן כר', אלמא מיטרח

באוכלא שרי ומשני: בתיבנא סריא ויש לומר: דהבא מיירי שהוא מוסרח כל כך, דאפילו על ידי שום תקון לא חזיא. **רואין** כל שאילו ינטול - אין לפרש דטעם משום דסופו ליטול

חבית וקופה, ולחכי בעינין שיהו גרוגרות ותבן יכולין לעמוד בפני עצמן. דאם כן, למאי דפריך: תבן הא קא חזי ליה, ורצא להוכיח מכאן דאפילו סופו ליטול חוצץ - תיקשי ליה:

אמאי צריך שיכולין לעמוד בפני עצמן? אלא אומר רבינו יצחק: דכך הוא הדין, דכל דבר החוצץ - בעינן שיוכל לעמוד בפני עצמו. דקתני לעיל מדרך משנה במסכת אהלות (פרק

שיש משנה ב.) קוברי המת שהיו עוברין באבסדרה, ובא אחד מהן והגוף את הדלת וסמכו במפתח, אם יכולה דלת לעמוד בפני עצמה - טהור, ואם לאו - טמא. וכן חבית של

גרוגרות וקופה של תבן שנתן בחלון. משמע דהכל חד טעמא הוא, והיינו טעמא - דסתומת עראי הוא, דכיון שאינו יכול לעמוד בפני עצמו. אי נמי, משום דבעינן דבר החוצץ

עומד על ידי דבר שאינו מקבל טומאה. ומיהו בפירוש משניות מצא רבינו יצחק דמפרש אפילו במפתח שאינו מקבל טומאה איירי, ומטעם - דלא חשיב אהל לחרץ בפני הטומאה,

כיון שעמד על ידי כלי, אף על פי שאינו מקבל טומאה. ורבי אליעזר פליג עלה בתוספתא. וקאמר דטהור, כיון שהמפתח אינו מקבל טומאה. ואולי לטעמייהו, דפליג במסכת אהלות

(שם משנה א) בנדרך שהוא נתון על גבי כלים, אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, דלרבי אליעזר נעשה אהל לטהר, ולרבנן אינו נעשה אהל אלא כשהוא נתון על גבי אבנים.

דיא

לצדדין קא משתירשי? והא תנן: המכריך את הגפן

בארץ, אם אין על גבה עפר שלשה טפחים - לא

יביא זרע עליה, ותני עלה: אכל זרע את הצדדין

אילך ואילך! אמר רבי חנא בשם רבי יוסי: מפני

שמהלדין את הקרקע ומעלין עפר תיחוח. "ואת מי

רגלים מן הכותל - שלשה טפחים" וכו'. אמר רבה בר

בר חנה: מותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של

חבירו, דכתיב: "הכרתי לאחאב משתי בקיר ועצור

ועצור בישראל". והא אנן תנן: ואת מי רגלים מן

הכותל - שלשה טפחים! - התם בשופכן, תא שמע:

לא ישפוך אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם

כן הרחיק ממנו שלשה טפחים! - התם נמי בשופכן.

תא שמע: לא ישתי אדם מים בצד כותלו של חבירו

אלא אם כן הרחיק ממנו שלשה טפחים; במה דברים

אמורים - בכותל לבינים, אבל בכותל אבנים - בכרי

שלא יזיק, וכמה? טפה. ושל צונמא - מותר; תיובתא

דרבה בר בר חנה! תיובתא. - והא רבה בר בר

חנה קרא קאמר! - התם הכי קאמר: אפילו מדי

דדריכה לאישתוני בקיר לא שביקנא ליה, ומאי ניהו?

בלבא. אמר רבי טובי בר קיסנא אמר שמואל: רקיק

אינו ממעט בחלון. - מאי איריא רקיק? אפילו עבה

נמי! - לא מיבעיא קאמר: לא מיבעיא עבה

כיון דאיהוי ליה לא מבטיל ליה, אבל רקיק

דמבאים - אימא בטולי מבטיל ליה, קא משמע

לן. ותיפוק ליה דיהוה ליה דבר שהוא מקבל

טומאה, וכל דבר שהוא מקבל טומאה - אינו

חוצץ בפני הטומאה! - שנילוש במי פירות. מיתוכי:

קופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות, המונחים

בחלון - רואין, כל שאילו ינטול ויכולין תבן

וגרוגרות לעמוד בפני עצמן - חוצצין, ואם לאו - והא תבן חזי

לבהמתו! - בסריא. - חזי למינא! - דאית ביה קוצי. - חזי להפקה! - במתונא. - חזי

להפק גדול! - הפק גדול לא שכיח. גרוגרות - הא חזו ליה! אמר שמואל: בששתריו.

וכן תני רבה בר אבוח: בששתריו. האי חבית היכי דמיא? אי דפומא לבר

היא

לצד הבית שאין המת בתוכו.

שאין

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

בבא בתרא דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קא

מן החלון ולמעטו משיעור טפח, אין זה מועיל למנוע את מעבר הטומאה, מאחר שהוא ראוי לאכילה ואין כוונתו להשאירו במקום זה לעולם אלא סופו ליטלו משם, ולפיכך אינו בטל לחלוף ואינו נעשה כמחיצה, ונמצא שיש כאן חלון ברוחב טפח המעביר את הטומאה.

שואלת הגמרא: מאי איריא ריקן – מדוע אמר שמואל את דינו דווקא לגבי ריקן, הרי אפילו עצה נמי – אף אם יניח אדם עוגה עבה בחלון אין היא מועילה למעטו משיעור טפח, מאחר שסופו ליטלה משם. מתרצת הגמרא: לא מיבעיא קאמר – כוונת שמואל לומר את חידושו בדרך אין צריך לומר. לא מיבעיא שאם מניח עוגה עבה בחלון שאין זה מועיל למעטו משיעור טפח, דכין דאיריא ליה לא מבטיל ליה – שמאחר והעוגה העבה ראויה למאכל אף לאחר שהונחה בחלון, אינו מבטלה להניחה שם לעולם, אבל ריקן דמאמר – אבל עוגה דקה הנמאסת לאכילה מחמת רטיבות הכותל, אימא בטולי מבטיל ליה – היה מקום לומר שמבטלה להניחה שם לעולם, ותועיל למעט את החלון משיעור טפח, קא משמע לן שמואל שאף עוגה דקה אין אדם מבטלה להניחה שם לעולם, ולפיכך אינה מועילה למעט את החלון.

הגמרא שבה ושואלת: מדוע הוצרך שמואל לומר שאין הרקיק ממעט בחלון משום שעתיד הוא ליטלו משם, ותיפוק ליה דהיה ליה הרקיק דבר שהוא מקבל טומאה, וכל דבר שהוא מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה, ואפילו אם יבטל את הרקיק ויניחו בחלון לעולם אין הוא יכול לחצוץ בפני הטומאה, מאחר שהוא עצמו דבר מאכל המקבל טומאה.

מתרצת הגמרא: שמואל עוסק ברקיק שאינו מקבל טומאה משום שגילוש במי פירות, ואין דבר מאכל מקבל טומאה עד שנרטב באחד מן שבעת המשקים המכשירים לקבל טומאה ויין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים, ועל כן הוצרך שמואל לומר שהטעם שאינו חוצץ הוא משום שאין כוונת האדם להניחו שם לעולם.

הגמרא מקשה על דינו של שמואל: מיתבי, שנינו במסכת אהלות (פ"ז מ"ב), קופה מלאה תבן וחקית מלאה דגונרות – ונתנים מויבשות) המונחים בחלון שבין שני בתים שיש בו רוחב טפח, ומת מונח באחד הבתים, רואין – ובודקים כל שאילו יגמלו הקופה או החבית ויכולין התבן והדגונרות לעמוד בפני עצמן, הרי הם ממעטים את החלון משעור טפח וחוצצין בפני הטומאה, ואם לאו – שאין הם יכולים לעמוד בפני עצמם בלא הקופה והחבית, אין הם חוצצין בפני הטומאה. מפרשת הגמרא את הקושי: והא תבן חזי לכהתם? – והרי תבן ראוי הוא למאכל בהמה, וסופו ליטלו מן החלון וליתנו לבהמתו, ואינו מבטלו להניחו בחלון לעולם, ומכל מקום מבואר במשנה שאם התבן יכול לעמוד בפני עצמו בלא הקופה הרי הוא ממעט את החלון משיעור טפח וחוצץ בפני הטומאה.

מתרצת הגמרא: כשרקב – כשנרקב, כלומר, המשנה עוסקת בתבן שנרקב שאינו ראוי למאכל בהמה, ולפיכך דרך אדם לבטלו ולהניחו בחלון לעולם.

הגמרא שבה ושואלת: הא חזי למינא – הרי אף תבן שנרקב ראוי הוא לעשות ממנו טיט, וסופו ליטלו מן החלון לצורך זה. משיבה הגמרא: דאית ביה קוצי – יש בתבן קוצים, ולפיכך לא ניתן לעשות ממנו טיט, מאחר שדרכם היתה לרמוס את התבן ברגליהם בשעת עשיית הטיט. שואלת הגמרא: הא חזי להסקה – הרי עדיין ראוי תבן זה להסיק בו את התנור, וסופו ליטלו לצורך זה. משיבה הגמרא: כמתנא – בתבן רטוב, שאף להסקה אינו ראוי. שואלת הגמרא: הא חזי להסקה גדול – הרי ראוי הוא להסקה באש חזקה המייבשת את רטיבותו. משיבה הגמרא: הסק גדול לא שכיח – אין הדבר מצוי שייסק אדם אש חזקה, ולפיכך יש לתלות שאם הניח בחלון תבן לח שנרקב ויש בו קוצים, ודאי כוונתו לבטלו ולהניחו שם לעולם, ומועיל הוא לחצוץ בפני הטומאה.

הגמרא מקשה עתה על דברי שמואל מהדין המבואר בברייתא שגרורות ממעטות בחלון: דגונרות הא חזי ליה – הרי ראוייהם הם למאכל אדם, וסופו ליטלו משם. אמר שמואל, בשפתריפו – המשנה עוסקת בגרורות שהתלעו, ואין ראוייהם עוד למאכל אדם. וכן תני רבה בר אבבה – היה שונה כן בברייתא, שהגרורות ממעטות את שיעור החלון רק בשפתריפו.

מבררת הגמרא: הא חבית חזי דמיא – באיזה אופן עומדת בחלון החבית המלאה בגרורות, אי דפומא לבר – אם עומדת היא באופן שפי החבית פונה לחוץ, לצד הבית שאין המת מונח בתוכו,

לצדין קא משתרי – האם ניתן לומר ששורשי הזרעים מתפשטים לצדדים, והרי הם הולכים מתחת הכותל ומקלקלים את יסודו, והא תנן (כלאים פ"ז מ"א), המפרק את הגפן בארץ, דהיינו, שמכופף ענף מן הגפן לקרקע ומכסהו בעפר, ומוציא את ראשו בריחוק מקום, אם אין על גבה של הגפן המוטמנת בקרקע עפר בגובה שלשה טפחים, לא יביא ורע עליה – לא יזרע על גבה, מאחר שהזרעים חודרים לתוך הגפן, ויש בזה איסור משום כלאים. ותני עלה בברייתא, אבל ורע את הצדין אילך ואלך – אף אם אין על גבי הגפן עפר בשיעור שלושה טפחים, רשאי הוא לזרוע משני צידיה בלא להרחיק כלל. ויש ללמוד מכאן, שאין שורשי הזרעים מתפשטים לצדדים, ולפיכך אין לאסור אלא כשזרוע מעל גבי הגפן ממש, ואם כן, מדוע אסור לזרוע בצד כותל של חבירו.

מתרצת הגמרא: אמר רבי תנא בשם רבי יוסי, אף שאין הזרעים מתפשטים לצדדים מכל מקום אסור לסומכם לכותל מפני שהם פתלין – ומנקבים את הקרקע שסביבות הכותל, ומעלין שם עפר תיחוח – ורח. כלומר, שעל ידי הזריעה נעשית הקרקע שסביבתם רכה וחלולה, ודבר זה גורם לרפות את יסודו של הכותל.

שנינו במשנה: ואת מי רגלים מרחיקים מן הכותל שלשה טפחים וכו'; אמר רבה בר בר חנה, מותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של חבירו, משום שאין הוא מזיקו בכך, דתני (מלכים א' כא בא) 'והכרתי לאחאב – ואכרית מבית אחאב, משתי בקיר – את הזכרים, ועצור ועזוב – ואף את הממון והמקנה, כלומר, העושר הכנוס בבית, והמקנה הנעזב בשדה, בישראל – ובפרסום רב, בקרב כל ישראל. ומאחר שנקט הכתוב 'משתי בקיר' יש ללמוד שהדרך היא לעשות כן, ואין בכך חזק לכותלו של חבירו.

מקשה הגמרא: והא תנן, ואת מי רגלים מרחיקים מן הכותל שלשה טפחים מאחר שמוזקים הם לכותל, וכיצד יתכן לומר שרשאי אדם להשתין בצד כותלו של חבירו. מתרצת הגמרא: הך ששופין – המשנה עוסקת באדם השופך עבט מלא במי רגלים בצד כותלו של חבירו, שבוה יש לאסור משום היזק הכותל עד שירחיק שלושה טפחים, אבל המשתין מים בצד הכותל אין בכך חזק ואינו צריך להרחיק.

הגמרא מקשה על דברי רבה בר בר חנה מברייתא: (תא שמע, שנינו בברייתא, שלא ישפוך אדם מים – מי רגלים) בצד כותלו של חבירו, אלא אם כן הרחיק ממנו שלשה טפחים, וסברה הגמרא שהברייתא עוסקת במשתין מים, ואף על פי כן צריך הוא להרחיק מכותלו של חבירו, ושלא כדברי רבה בר בר חנה. מתרצת הגמרא: הך נמי ששופין – הברייתא עוסקת אף היא באופן ששופך עבט מלא במי רגלים בצד כותלו של חבירו, ואין להוכיח מכך שאסור להשתין בצד הכותל).

הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רבה בר בר חנה: תא שמע, שנינו בתוספתא (פ"א ה"ד) לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חבירו, אלא אם כן הרחיק ממנו שלשה טפחים, כדי שלא יזיק את הכותל. כמה דברים אמורים שצריך הוא להרחיק, כותל העשוי מלבינים של טיט שנתייבשו בשמש, שנימוחים הם מחמת רטיבות המי רגלים, אבל כותל של אבנים אינו חייב להרחיק אלא כפי שאל יזיק את הקרקע הסמוכה ליסוד הכותל, וכמה יש לו להרחיק כדי שלא יזיק, טפח. ושל צונמא – ואם כותל אבנים זה בנוי על גבי סלע, מותר להשתין בצד הכותל בלא להרחיק כלל, שאין הסלע ניזוק מרטיבות המים. ומבואר מדברי הברייתא, שאין אדם רשאי להשתין מים בצד כותלו של חבירו, ומחמת קושיא זו אומרת הגמרא, תיובתא דרבה בר בר חנה תיובתא – אכן מברייתא זו יש לפרוך ולדחות את דברי רבה בר בר חנה.

שואלת הגמרא: והא רבה בר בר חנה קרא קאמר – והרי רבה בר בר חנה הוכיח את דבריו מדברי הכתוב 'משתי בקיר'. מתרצת הגמרא: אין כוונת הכתוב שדרך בני אדם להשתין בכותל, אלא הך הך קאמר, שאפילו מי דדרגיה לא ישתין בקיר – אפילו זה שדרכו להשתין בקיר, לא שביקמא ליה – לא שאסיר מבית אחאב, ומאי ניהו, בלבא – ומי הוא זה שדרכו להשתין בקיר, כלב.

הגמרא דנה בדיני טומאת מת: אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל, ריקן – עוגה דקה ורכה) אינו מעט בחלון. דהיינו, חלון שבין שני בתים שיש ברוחבו טפח, ומת מונח באחד מן הבתים, הדין הוא שהטומאה עוברת דרך החלון לבית השני. ואם אין בחלון רוחב טפח אין הטומאה עוברת. אמנם, אם הניח אדם ריקן בחלון שיש בו רוחב טפח, על מנת לסתום חלק

היא גופה תיחזין – אם כן היא עצמה יכולה לחצוץ בפני הטומאה, דהא
כלי הרש אינו מטמא מגבו – שהרי סתם חבית של חרס היא, וכלי חרס
אינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו.

אלא דפומא לנאו – אלא בהכרח צריך לומר שמדובר בחבית שפיה פונה
כלפי פנים הבית שבו מונחת הטומאה, ונמצא שאף החבית נטמאה, ולפיכך
אינה יכולה לחצוץ בפני הטומאה, אלא משום הגרורות שבתוכה.

ואי בעית אימא, לעולם דפומא לבר – המשנה עוסקת אף בחבית שפיה
פונה לחוץ, ומכל מקום נטמאה החבית, דהא במוציא פה חבית של
מתכה, המקבלת טומאה אף מגבה, ולפיכך אינה יכולה לחצוץ בפני
הטומאה.

הגמרא מקשה על דיונו של שמואל מתוספתא: מיתבי – שנינו בתוספתא
(אהלות פ"ד ה"ז), המפרטת דברים הממעיטים את החלון משיעור טפה,
והוצצים בפני הטומאה שלא תעבור מן הבית שמונח בו המת לבית הסמוך
לו, מאחר ואינם מקבלים טומאה. עשכין שתלשן ממקום גידולם והניחן
בחלון, או עשבים שעלו וצמחו מאליהן בחלונות ועדיין מחוברים הם
בקרע, ומטלניות ושיירי בגדים שאין בהן שיעור של שלש אצבעות על
שלש אצבעות שהניחם בחלון, והאבר והקשר המדולדל בבהמה ובחיה,
דהיינו, בהמה וחיה שנחתך מהם אבר ועדיין תלוי הוא בגופם, ועומדים הם
בסמוך לחלון, והאבר מונח בתוך החלון, ועוף חי ששכן בחלון, ועובר
בוכבים שישב בחלון, וכן שמנה ותינוק שנולד בחורש השמיני של
ההריון המונח בחלון, והמלה, וכלי חרס, וספר תורה, שהניחם בחלון,
כולם ממצטין בחלון משיעור טפה ומוציא בפני הטומאה, כיון שעשויים
להתקיים שם ואינם מקבלים טומאה. אבל תשל, והקדר, והגליל וקרח,
והכפור וקרח דק, והמים המונחים בכלי, כולן אין ממצטין בחלון, שאף
שאינם מקבלים טומאה, מכל מקום אינם עשויים להתקיים שם שהרי
עתידי הם להנמס, והמים אין ממעיטים לפי שאינם יכולים לעמוד בפני
עצמם בלא כלי.

ועתה מפרשת הגמרא את הקושיא על דברי שמואל: והא עשכין חזו
לאכילת בהמות, וסופו ליטלם מן החלון וליתנם לה, ומכל מקום ממעיטים
הם עתה בחלון, ומוכח שאף דבר העתיד להנטל לאחר זמן ממעט עתה
בחלון, ושלח כדברי שמואל. מתרצת הגמרא: באפרותא – התוספתא
עוסקת במין עשבים שהם סם המות לבהמה, ולפיכך אין סופו ליטלם
וליתנם לבהמתו.

הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו בתוספתא, או
שעלו העשבים מאליהן בחלון, הרי הם ממעיטים אותו משיעור טפה, ומדוע,
הא כיון דקשו לכותל שקיל להו – הרי מאחר שהעשבים מוזקים את
הכותל סופו ליטלם משם. ובהכרח, שאף דבר העשוי להנטל לאחר זמן
ממעט עתה בחלון, ושלח כדברי שמואל. מתרצת הגמרא: אמר רבא,
התוספתא עוסקת בעשבים העולים לכותל חורקה, שאין אדם מקפיד עליו
אם יפול, ולפיכך עשויים הם להיות מונחים שם לעולם. תירוצ נוסף: רב
פסא אמר, אפילו אם התוספתא עוסקת בכותל ישוב ושל בית מיושב,
מכל מקום ניתן להעמיד בבואו חוץ לשלשה לחלון – באופן שאינם העשבים
צומחים בחלון משם, אלא גדלים הם במרחק של שלשה טפחים ממנו,
וראשיהם עולים לתוך החלון, ובאופן כזה אין הם מוזקים אותו ואין סופו
ליטלם ממקומם.

הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו בתוספתא
שמטלניות ושיירי בגדים שאין בהם שיעור שלוש אצבעות על שלוש
אצבעות, הרי הם ממעיטים את החלון. ומדוע, הא חזו ליה לקריעה
דלבושא – הרי עדיין ראויים הם לעשות מהם טלאי בבגד שנקרע, ואם כן
עתידי הוא ליטלם מן החלון, ומוכח שאף דבר העשוי להנטל לאחר זמן יכול
למעט עתה בחלון, ושלח כדברי שמואל. מתרצת הגמרא: בסמיכתא –
התוספתא עוסקת בבד עבה מאד שאין ראוי לעשות ממנו טלאי לבגד.

שבה הגמרא ושואלת: הא חזו לאומא – הרי בד זה ראי הוא לשימושו
של האומן המקויד, לקנח בו את פי המכה. ומתרצת: בריסקא – בד זה
של שק הוא, ולא ניתן לקנח בו פי המכה, מאחר שהוא מסרט את הבשר.
שואלת הגמרא: אי בריסקא – אם בד זה של שק הוא, אם כן מדוע נאמר
בתוספתא שאין בהן במטלניות אלו שיעור שלש אצבעות על שלש
אצבעות, שהוא שיעורו של בגד לקבל טומאה, הרי שאין בהן שיעור
ארבעה טפחים על ארבעה טפחים מביצי ליה – היה צריך לומר, שהרי

שיעורו של שק לקבל טומאה הוא בארבעה טפחים, וכל שאין בו כשיעור
זה יכול הוא למעט בחלון. מתרצת הגמרא: בעין דריסקא – בד זה אינו של
שק ממש, אלא שעבה הוא כמותו, ולפיכך דינו כבגד לקבל טומאה כשיעור
שלוש אצבעות, אך אינו ראוי לשימושו של האומן מפני שמסרט את הבשר.
הגמרא שבה ומקשה על שמואל מהמשך דברי התוספתא: שנינו בתוספתא,
והאבר והקשר המדולדל בבהמה ובחיה הרי הם ממעיטים בחלון. ומדוע,
הא ערקא ואולא – הרי יכולה הבהמה לברוח ממקומה ולילך, ויגרר אף
האבר אחריה, ונמצא שאין סופו להשאר בחלון, ומכל מקום מועיל הוא
עתה למעט את שיעורו. מתרצת הגמרא: בקשויה – התוספתא עוסקת
באופן שהבהמה קשורה ואינה יכולה לילך, ולפיכך אף האבר עתיד
להשאר בחלון.

שבה הגמרא ושואלת: הא שחית ליה – הרי עתיד הוא ליטול את הבהמה
ממקומה על מנת לשוחטה ולאכול את בשרה. ומתרצת: בסקמא – הבהמה
טמאה היא, ואינה ראויה לאכילה. שבה הגמרא ושואלת: הא מובין ליה
לנכרי – הרי עתיד הוא ליטלה ולמוכרה לנכרי. ומתרצת: בבחושא –
הבהמה כחושה היא, ואין הנכרי חפץ לקנותה. שבה הגמרא ושואלת: הא
פסיק שרי ליה ללבים – הרי סופו לחתוך את האבר המדולדל ולהשליכו
לכלבים. ומתרצת: כיון דאימא צער בעלי חיים לא עבדי – כיון שיש
בחיתוך האבר משום צער בעלי חיים אינו עושה זאת, ונמצא שעתידי האבר
להשאר בחלון.

הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו בתוספתא, ועוף
ששכן בחלון הרי הוא ממעט משיעור טפה, ומדוע, הא פרח ואול – הרי
עתיד הוא לעוף ולילך משם, ובהכרח, שאף דבר העשוי להנטל לאחר זמן
מועיל למעט עתה בחלון. מתרצת הגמרא: בקשויה – התוספתא עוסקת
בעוף הקשור בחלון ואינו יכול לעוף ולילך. שבה הגמרא ושואלת: הא
שחית ליה – הרי עתיד הוא לשוחטו ולאכול. ומתרצת: בסקמא – בעוף
טמא שאינו ראוי למאכל. שבה הגמרא ושואלת: הא מובין ליה לנכרי –
הרי יכול הוא למוכרו לנכרי. ומתרצת: בקליתא – מין עוף כחוש מאד,
שאינו ראוי לשום אדם. שבה הגמרא ומקשה: הא יתיב ליה לינוקא – הרי
עשוי הוא ליתנו לתינוק כדי שישתעשע בו. ומתרצת: בסקרט – עוף זה
דרכו לסרוט את האוחזים בו, ולפיכך אינו נותן לתינוק. שואלת הגמרא:
קליתא לא מסקרטא – הרי העוף ששמו קליתא אין דרכו לסרוט.
ומתרצת: בעין קליתא – התוספתא עוסקת בעוף אחר שהוא כחוש כמו
העוף ששמו קליתא, ודרכו לסרוט את האוחזים בו, ולפיכך אינו ראוי
למאומה, וסופו להשאירו מונח בחלון.

הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו בתוספתא,
ועובר בוכבים שישב בחלון הרי הוא ממעט משיעור טפה, ומדוע, הא
קאי ואול – הרי עתיד הוא לקום ולילך משם. מתרצת הגמרא: בקפיות –
התוספתא עוסקת בגוי כפות שאינו יכול לקום ולילך. שבה הגמרא
ושואלת: אתי תכריה שרי ליה – הרי יכול חבירו לבוא ולהתיר את קשריו.
ומתרצת: במצורע – גוי כפות זה מצורע הוא, ומתרחקים ממנו בני אדם,
ואין לחשוש שיבוא חבירו ויתיר את קשריו. שבה הגמרא ושואלת: אתי
מצורע תכריה שרי ליה – הרי יתכן שיבוא חבירו מצורע כמותר ויתיר
את קשריו. ומתרצת: אלא בתבושי מלכות – יש להעמיד את דברי
התוספתא בגוי הכפות וחבוש בחלון זה על ידי המלכות, ולפיכך אין שום
אדם עשוי לבוא ולהתיר את קשריו.

הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו בתוספתא, וכן
שמנה ותינוק שנולד בחורש השמיני להריון המונח בחלון הרי הוא
ממעט. ומדוע, הא אתיא אמיה דריא ליה – הרי עתידה אמו לבוא וליטלו
משם. מתרצת הגמרא: בשבת – התוספתא עוסקת ביום השבת, שאסור
לטלטל בו תינוק זה. דתניא, כן שמנה הרי הוא מוקצה באבן ואסור
למלכלו בשבת, אבל אמו שוחה וכתופפת עליה ומניקתה, מפני
הסכנה – כדי שלא תבוא לידי סכנה בריבויה חלב.

הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו בתוספתא,
שקלח המונח בחלון הרי הוא ממעט. ומדוע, הא חזו ליה לשימוש, ועתיד
בעליו ליטלו משם. מתרצת הגמרא: בברייתא – במלח מר שאינו ראוי
לשימוש. שבה הגמרא ושואלת: הא חזו לעזרות – הרי עדיין ראוי הוא
להשתמש בו לצורך עיבוד עורות. ומתרצת: דאית בה קוצי – מלח זה יש
בו קוצים, ועל כן לא ניתן לעבד בו העורות, שהרי יסרטו הקוצים את ידיו.

בבא בתרא. פרק שני - לא יחפור דף כ עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קג תוספות

1 **שאין בה שלש על שלש** - שאין מקבלין טומאה. המדולדלין - שתלושין ומעוררין
2 במקצת, והבהמה עומדת אצל החלון והאבר מונח על החלון. ותנן ב"העור
3 והרוטב" (חולין קט,א): טמאין טומאת אוכלין במקומן, וצריכין הכשר, ואילו לא
4 הוכשרו. גוי - אינו מקבל טומאה. וכן בן שמונה, שהרי הוא כאבן, לא חי ולא
5 מת. המלח - לא מקבל טומאה, דלאו אוכל
6 הוא באנפי נפשה. וכלי חרס - שאחוריו 1
7 לצד אהל הטומאה. והשלג והברד בו' 2
8 הואיל ונימוקים מאליהם - אין ממעטים. וכן
9 מים שבכלי, הואיל ואם ינטל הכלי אין
10 עומדים בפני עצמן - אין ממעטין בחלון. 3
11 הברד - גלשיא. הכפור - גרישלאין. 4
12 הגלד - קרח לבן, שאינו שלג. &הכי
13 גריסין: והא עשבים חוץ לבהמה - וטופו
14 ליטלן, ואפילו הכי כל כמה דאיתנהו הותם
15 ממעט, ותיובתא דשמואל. באפרותא - 5
16 והוא סם המות לבהמה. ומאן דגריס
17 "בארופתא" טרעה, שהוא קורנס של נפחים.
18 כיון דקשו לכותל - שמחלידין אותו, 6
19 כדאמרין במתניתין, שקיל לה. ואפילו הכי
20 ממעט, וקשה לשמואל. בבאין חוץ
21 לשלשה - טפחים רחוק מן הכותל, ועולין
22 לתוך החלון ראשיהן. חזי לקריעה -
23 לעשות טלאי. בסמיכתא - עב יותר מדאי.
24 לאומנא - למקוץ דם, לקנח פי המכה.
25 בריפכא - שהוא מסרט. אין בהו ארבעה
26 על ארבעה מבעי ליה - שזו היא שיעור
27 של שק. קלניתא - עוף כחוש מאד, ואין
28 ראוי לשום אדם. כעין קלניתא - כחוש
29 בקלניתא, שהוא מסרט. דאית ביה קוצי -
30 ויסרטו את ידיו. כיון דקשה לכותל -
31 כדנתן במתניתין.
32 **פרח ואויל - בקשור. שחיט ליה לגוי! - בקלניתא. יריב**
33 **ליה לינוקא! - במסרט. קלניתא לא מסרטא! - כעין קלניתא. "וגוי שישב בחלון",**
34 **קאי ואויל! - בקפות. אתי חברה שרי ליה! - במצורע. אתי מצורע חברה**
35 **שרי ליה! - אלא בחבשי מלכות. "וכן שמונה המונה בחלון", אתיא אמיה דריא**
36 **ליה! - בשבת; דתניא: בן שמונה הרי הוא כאבן, ואסור לטלטלו בשבת, אבל אמו שוחה**
37 **עליו ומניקתו מפני הספנה. "מלח", חוץ ליה! - במיריתא. חוץ לעורות! - דאית**
38 **בה קוצי. כיון דקשיא לכותל שקלא! דיתבא אחספא. חספא גופא תיחזין!**
39 **דלית**

הטעם? הא תנן במסכת אהלות (פרק שמיני משנה ה'): אלו לא מביאין ולא חורצין: חורעים, והירקות המחוברין לקרקע, חוץ מן הירקות שמונן. פירוש: הנהו דמנו לעיל, דמביאין
והורצין: האירוס והקיסוס וירקות חמור ודלעת ויונית. ואם כן, היכי קתני דעשבין שעלו מאילאין דחורצין? ותיירי רבינו תם: דהתם איירי לענין אהל, דאין נעשין אהל לחוץ בפני
הטומאה על מה שתחתיהם או שעליהם, או להביא טומאה - מפני שהרחק מנשבו, ואינו עומד במקום אחד, והוי דומיא דעוף הפרח שאינו לא חורץ ולא מביא. הקשה רבינו יצחק
דהכא בכלה שמעתין לא בעינן מירוח לא בעשבים ולא בחבית, דפרץ לעיל: היא גופא תיחזין. וב"הגחל קמא" (בבא קמא קה,א) אמר רבא: הרי חבית שניקבה וסתמה ששרים -
הצילוה, פקקה בזמורה - עד שימרח מן הצדדין ויש לומר: דהתם בכלי בעינן מוקף צמיד פתיל, להכי צריך מירוח. אבל הכא - לא בעי צמיד פתיל.
ששכן בחלון - נראה דאתי אפילו לרבי מאיר דאמר (עירובין טו,ב) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא דופן לסוכה, ולא לחי למבוי בו' - דהיינו לענין מחיצת
עשרה טפחים דוקא, אבל הכא לענין ממעט בחלון - ממעטו בכל דבר שיבטלנו. וגוי' שישב בחלון - דגוי אינו מקבל טומאה, כדנפסקא לן מקרא בפרק שני דנזיר (סא,ב)
דכתבי "איש אשר יטמא וגו' מותר הקהל" - יצא גוי שאין לו קהל. ואף על גב דחכמים עשאום כובים לכל דבריהם (שבת פג,א), נדה לד,א), כיון דמאורייתא לא מקבלי טומאה
- חורצין מפני הטומאה. ואם תאמר: דבפרק "רצא דופן" (נדה מג,ב) אמר: רבא בשם ר' יוחנן דאמר: חורצין חורצין, ומסיק: שכבת זרע דחלוקה טומאה מה היא?
אילמא - שישאליה לגי' - הכי נמי הא איכא עכבר דים ועכבר דבשה. משום דשרץ אין חלוקה טומאה בין ישראל לגוי לא פריכא היא, דאף על גב דאין גי'ים טומאים
בשרץ - אין לו חלוקה טומאה דומיא דשכבת זרע. דבשכבת זרע גופא איכא חילוק, אבל בשרץ גופיה אין חילוק אלא בהנהו דמקבלי ממנו טומאה, הילכך צריך למינקט עכבר
דים ועכבר דבשה. והא דאיצטרך מיעוטא (שבת פג,א), נדה לד,א) דגוי אינו מטמא בויבה - משום דטומאת זיבה לאו טומאת מגע היא, ומטומאה זו לא אשכחן דאימעט. וכן
שמונה אינו מקבל טומאה כשהוא חי, דלא איקרי אדם. והמלח - משמע מחבא דאין מלח מקבל טומאה. אבל השלג מיירי שלא חישוב עליו לאכילתו, דלא מקבל טומאה. דאי
חשב עליו - תיפוק ליה דהוי דבר המקבל טומאה, כדמוכח במסכת נדה (יז,א). כולן' אין ממעטין בחלון - וטעמא, משום דאין מתקיימן, ותימנן במי'ם. דליכא למימר דטעמא
משום דקשו לכותל ושקיל להו - דהוא מלח נמי קשה לכותל, וקתני דממעט, ומיירי כגון דמנזח בחספא, והך נמי ליתני דממעט דמנזח בחספא אפילו דמנזח בחספא דלא
קשו לכותל - לא ממעט. וזו' לקריעה דלבושא - ואף על גב דאמר בפרק קמא דסוכה (טז,א) ובשבת פרק "כל הכלים" (קכב,א) דפותח משלש על שלל לא חוי לא לעניין ולא
לעשירים - והאי לא מקבל טומאה, כיון דלא מצנעו ליה, אבל מכל מקום לא ממעט, דלא מבטל ליה, דקא שקיל ליה כי מצטרף וצריך לחיות: מצטרף לקריעה דלבושא. כיון
דאיכא צער בעלי חיים בו' - ואם תאמר: כולה בהמה שקיל ושו' לכלבים: ויש לומר: דמיירי בקוף וכל דומי ליה, דמנח הותם לטיויל ביה. ותיחא דנקט אבר ובשר, ולא נקט בהמה
גופה, דאי חזיא לטיויל - שקיל לה לטיויל בה, ואי לא חזיא - שרי לה לכלבים. **אתיא** אמיה דריא ליה בשבת - ואיירי בגטס, שימות קודם שיצא השבת, ואומר דשם תהא
קברתו.

רלית בה שיעורא - פירושו: דאין שיעור לחספא למעט מפתח טפה. ולא גרסינן
"כדתנן", דמה ענין זה לשיעורי שבת? אלא "וכדתנן", בירי. והכי פירושו: ואמאי
מלח ממעט? הא כי שקיל חספא, כשיצטרך לו, יסיר גם המלח כדי שלא יזיק את הכותל
ואהא מייתי "וכדתנן", כלומר, דמיירי נמי דלית ביה כדי ליתן בן פצים לחבירו, דאין
ראוי לכלום ולא שקיל ליה. ואית ספרים דלא

גרסי "חספא גופיה תיחזין", אלא גרסינן: אלא גרסינן: אלא גרסינן: אלא גרסינן:
"ותיפוק ליה משום חספא". כלומר, ותיפוק ליה
שסיר המלח כשיסיר חספא ומשני: דלית בה
שיעורא כדתנן כו', ולא שקיל ליה.
ושל חמור שלש מן האיטרובאל - פירש
רבינו חננאל: דבשל חמור ליכא טיריא, וכן
דאין חמור טוחן בה. אלא "חמור" קורא לבנין
העצים הנרשאים את הריחים. כמו שמצניע
דעצים הנרשאים נקראים "חמור", כמו העץ
שהמטה מוטלת עליו, כדתנן (כלים פרק שמונה
עשר משנה ג): נקליטי המטה וחמור טהורים.
וכן העץ הסובל שידה תיבה ומגדל נקרא
"חמור", דתנן: חמור שתחת המלכין, וספסלים
שתחת הרגלים - טהורי. וכן עץ שהנפח סומך
עליו נקרא "חמור", דתנן (שם פרק ארבעה עשר
משנה ג): חמור של נפחים טמאים. וכן הריחים
- הבנין העשוי במין כסא ועליה ריחים ודור
איטרובאל, ואדם יושב כנגדה במקום גבוה
ורגליו מרווחת למטה, ומסבב הגלגל ברגליו
טוחן. ולית ביה טיריא אלא קול בעלמא. אבל
בריחים שאדם טוחן בידיו או בגופו - אית ביה
נדנוד, והיא טיריא. ולרבינו יצחק נראה דשל
חמור נמי טוחן ביד, אלא כשהוא על גבי בנין,
כדתנן במסכת זבים בפרק רביעי, חמור של
ריחים ושל יד. והא דתניא בתוספתא בפרק
קמא דמכילתין: מרחיקין הריחים של יד שלשה
מן השכב שהן ארבע מן הרכב, ושל חמור
שלשה מן האיטרובאל שהן ארבע מן הקלת -
לא משום דבשל חמור אין טוחנין ביד, אלא
סתם של יד אין בהן חמור אלא על גבי קרקע,
ולכן קתני בתר הכי "ושל חמור", אבל תריידו
טוחנין ביד. **שמע** מינה כליא דתנור טפה -
הא דלא קאמר נהי לעיל: שמע מינה שכב
דריחים נמי טפה, לפי שהיה פשוט להם אין
היה.

תנור דין ככירה דנתחומין דמי - כל אחד
היה עושה תנור שלו כפי מה שהיה
רצה, גדול או קטן. אבל כירות של נתחומין
היו כולן שוות, והיו בקיאות בהן, ונפקא מינה
למקח וממכר. **מאי** שנא רישא ומאי שנא
סיפא - השתא סלקא דעתך ד"תינוקות" דסיפא
היינו שבאים לקנות בחנות, ומשום הכי פריך:
מאי שנא? אבל מפתיש וריחים לא פריך, דאין
שם נבנסין וירצאין, דמי שיש לו חסין לטחון
נותן לבעל הריחים, וכן פטיש.

זכור
לית. **אמר רב ששת**: ואספסתא - כרפת בקר דמיא. **משנה** חנות שבהצר - יכול למחות
בידו ולומר לו: איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין; אבל עושה בליים, יוצא ומזכר
בתוך השוק; ואינו יכול למחות בידו ולומר לו: איני יכול לישן, לא מקול הפטיש ולא מקול
הריחים ולא מקול התינוקות. **גמרא** מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? **אמר אביי**: סיפא
אתאן לחצר אחרת. **אמר ליה רבא**: אי הכי, ליתני: חצר אחרת - מותר! אלא **אמר רבא**:

הנמכר בחנות. **גמרא** מאי שנא רישא - דקתני: יכול לומר "איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין", וסיפא קתני:
התינוקות".

דלית בה שיעורא, כדתנן: חרם - כדי ליתן בין
פצים לחבירו. "כלי חרם", חזי ליה! - דמפני. חזי
לאומנא! - דמנכב. "ספר תורה", חזי
למקרא! - בכללי. והא בעי גניזה! - שם תהא
גניזתה. ואמר רב: בכל עושין מחיצה, חזי ממלח ורכב;
ושמאל אמר: אפילו מלח. אמר רב פפא: ולא פליגי,
הא במלח סדומית, הא במלח איסתרונקית, והשתא
דאמר רבה: עושה אדם שני צבורי מלח ומניח
עליהם קורה, שהמלח מעמיד את הקורה והקורה
מעמיד את המלח - אפילו מלח איסתרונקית, ולא
פליגי: הא דאיפא קורה, הא דליפא קורה. "מרחיקין
את הריחים שלשה מן השכב, שהן ארבעה מן הרכב"
וכו'. **מאי מעמא? משום טיריא**. - והא תניא: ושל
חמור - שלשה מן האיסתרובאל שהן ארבעה מן
הקלת; הן מאי טיריא איפא? אלא משום קלא.
ואת התנור - שלשה מן הכללי שהן ארבעה מן
השפה". **אמר אביי**, שמע מינה: כללי דתנור - טפה.
נפקא מינה - למקח וממכר. **משנה** לא יעמיד
אדם תנור בתוך הבית - אלא אם כן יש
על גביו גובה ארבע אמות. היה מעמידו
בעליה, צריך שיהא תחתיו מעויבה שלשה
מפחים, ובפירה - טפה; ואם הויק - משלם מה
שהויק. רבי שמעון אומר: לא אמרו כל השיעורין האלו,
אלא שאם הויק - פמור מלשלם. לא יפתח אדם חנות
של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו, ולא
רפת בקר; באמת, ביין התירו, אבל לא רפת בקר.
גמרא והתניא: בתנור - ארבעה, ובפירה - שלשה!
אמר אביי: כי תניא ההיא - בדתחומין, דתנור דין
כי פירה דנתחומין. "לא יפתח חנות" וכו'. תנא: אם
היתה רפת קודמת לאוצר - מותר. בעי אביי: כיפד
ורביץ לאוצר, מהו? ריבה בחלונות, מהו? אכסדרה
תחת האוצר, מהו? בנה עליה על גבי ביתו, מהו?
תיקו. בעי רב הונא בריה דרב יהושע: תמרי ורמוני,
מאי? תיקו. "באמת, ביין התירו" וכו'. תנא: ביין התירו
מפני שמשביחו, ולא רפת בקר מפני שמסריחו. **אמר**
רב יוסף: האי דידן, אפילו קומרא דשרגא נמי קשיא
כרפת בקר דמיא. **משנה** חנות שבהצר - יכול למחות
בידו ולומר לו: איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין; אבל עושה בליים, יוצא ומזכר
בתוך השוק; ואינו יכול למחות בידו ולומר לו: איני יכול לישן, לא מקול הפטיש ולא מקול
הריחים ולא מקול התינוקות. **גמרא** מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? **אמר אביי**: סיפא
אתאן לחצר אחרת. **אמר ליה רבא**: אי הכי, ליתני: חצר אחרת - מותר! אלא **אמר רבא**:

הנמכר בחנות. **גמרא** מאי שנא רישא - דקתני: יכול לומר "איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין", וסיפא קתני:
התינוקות".

דלית בה שיעורא - והוי כמאן דליתא. חרם - לענין הוצאת שבת. כדי ליתן
בין פצים לחבירו - פצימי חלונות שבכותל מרחיקין זה מזה ברוחב החלון ליכנס
האורה בין כל אחד ואחד, ונותן בחומה למטה ולמעלה חרס רחב בין זה לזה,
והא בטיט, והחרס עב, והוי שם כאבן. והא בעי גניזה - ומסלקו לגנוז. חזין
ממלח ורכב - מפני שהמלח מתפור,
והרכב ניחך כשמתחמם. מלח סדומית - מלח סדומית -
עבה וקשה כאבן. שני צבורי מלח -
גבוהים עשרה אצל כותלי מבוי, ומניח שני
ראשי קורות המבוי עליהן, שכובד הקורה
מעמיד את המלח. ושל חמור - ריחים של
חמור. איסתרובאל - הוא מושב הריחים
שבתוך קליפת העץ, שקורין צרקא. קלת
היא אפרכסת, שקורין טרוימוריי"ר. **מאי**
טיריא איכא - ריחים קטנים וקלים הן, ואין
הקרקע מרעיד בגלגול. משום קלא - יש
מפרשים: קול הדנהת החמור, ויש מפרשים:
קול הריחים. **משנה** אלא אם כן יש על
גביו - חלל גובה ארבע אמות מפי התנור
עד התקרה, כדי שלא יאחז האור בתקרה.
עד שיהא תחתיו מעויבה - אשטרייך
בלעז, טיח קרקע שלוש טפחים, שלא
תבער תקרה תחתונה של עליה. ועל גביו
ארבע אמות. וככירה מעויבה טפה - אף
היא כלי חרס, ששופתים קרירה על חללה,
ואין עושין בתוכה היסק גדול כמו עושין
בחנוור. ואם הויק - אחז שיהא שם כל
השיעורין הללו - משלם מה שהויק. ואף
על פי כן מעבכין עליו השכנים להרחיק
בכל השיעורים הללו, שמא ידליק בתוכם
ואין לו מה לשלם. ביין התירו - אם היה
אוצר של יין - התירו לפתוח תחתיו חנות
של נחתומין וצבעין, שאין העשן קשה ליהן.
אבל לא רפת בקר - שהריח קשה ליהן.
גמרא והתניא - לענין מעמידה בעליה,
בתנור - ארבעה מעויבה מתחתיו, וככירה
שלשה בדנתחומין - שמסיקין אותו תמיד.
וכן הכירה - בכירת נחתומין. תנור דין
והיה ביה תנא דמתניין שיעור שלשה
טפחים - בכירה דנתחומין דמי. כיכר
ורביץ - גגו לצורך האוצר, ולא הספיק
להכניס לו תבואה עד שפתח זה חנות
תחתיה, מי הוי כקודם לאוצר, או דילמא
דכין דכיכר ורביץ - הוי כקודם האוצר?
ריבה בחלונות - בעלייתו, דגלי דעתיה
שלאוצר הוא עשוי, שיכנס לו אור, שלא
ירקב התבואה. בנה עליה על גבי ביתו
- על גגו, ורגליו היו לבנות שם לאוצר,
מהו? אם יתמצו לומר ריבה בחלונות לאו
הקדמה הוא, היכי דכולי בנינא להכי
עביד, מאי? תמרי ורמוני - הכניס שם
תמרים ורמונים, מי הווא התחלת אוצר, או
דילמא אין אוצר אלא בתבואה ויין ושמן?
והאי דידן - יין שלנו, אפילו עשן העולה
מן הנר קשה לו. אספסתא - שחת של
תבואה. כרפת בקר דמיא - מחמת שהוא
לח ומתחמם ומעלה סרחון. **משנה** ולא
מקול התינוקות - קא סלקא דעתך
תינוקות הבאים לקנות יין ושמן וכל דבר
הנמכר בחנות. **גמרא** מאי שנא רישא - דקתני: יכול לומר "איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין", וסיפא קתני:
התינוקות".

בבא בתרא דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קה

– שם לגבי ריחים של חמור, **מאי טידיא איבא** – איזה נדנוד יש בקרקע, 60
הרי ריחים קטנות וקלות הן, ומאחר שמכל מקום חייב הוא להרחיק, בהכרח 61
שאינן טעם ההרחקה משום נדנוד הקרקע. 62
ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ומבארת באופן אחר: **אלא משום קלא** 63
– אלא יש לבאר שהטעם שצריך להרחיק את הריחים מן הכותל של חבירו 64
אינו משום נדנוד הקרקע, אלא משום הרעש הנגרם על ידי הריחים. 65
שנינו במשנה: **ואת התנור יש להרחיק מן הכותל של חבירו**, שיעור **של** 66
טפחים **מן התנור** ו–הבסיס שעליו יושב התנור, **שחן שיעור ארבעה טפחים** 67
מן השפה העליונה של הבסיס, הקצרה בטפח לכל צד. 68
אמר אביי, **שמן מינה מדברי המשנה**, **שבליא דתנור טפח** – שבסיסו 69
התחתון של התנור רחב בטפח משפתו העליונה, **נפקא מינה לדיני מקח** 70
ומכירה – שאדם המוכר לחבירו תנור, עליו ליתן לו תנור שבסיסו בנוי 71
באופן כזה. 72

משנה

משנה זו עוסקת בדיני הרחקות נזיקין שיש לאדם להרחיק בתוך ביתו כדי 73
שלא יזיק את שכניו. כמו כן דנה המשנה האם חייב אדם לשלם את הנזק 74
שנעשה על ידי ממונו באופן שהרחיק כדין. 75
לא יצמיד אדם תנור בתוך הבית, אלא אם כן יש מעל גביו של התנור 76
גובה (–חלל) **ארבע אמות** עד תקרת הבית, כדי שלא תשרוף השלהבת 77
שבתנור את תקרת הבית. 78
היה מצמידו לתנור בעלייה – בעליית גג, **צריך שיהא מתחתיו מצויבה** 79
ו–טיח) בגובה **שלושה טפחים**, כדי שלא ישרוף חומו של התנור את רצפת 80
העליה. 81
וכבירה – אם מעמיד הוא בעלייה כירה, שהיא כלי שמסיקים בה אש קטנה 82
ומבשלים על גביה, די שיעשה מצויבה בשיעור **טפח**, מאחר שאין חום 83
הכירה רב כחום התנור. 84
ואם הויק – אם לאחר שהרחיק הרחקות אלו שרפה האש את תקרת הבית 85
או את רצפתו, **משלם את מה שהויק**, שאין הרחקות אלו פוטרות אותו 86
מתשלום עבור הנזק. זו היא דעת חכמים. 87
רבי שמעון אומר, **לא אמרו חכמים את כל השיעורין האלו להרחקה**, 88
אלא לענין שאם הויק פטור מלשלם, שמאחר ועשה כדין אינו חייב 89
בתשלום הנזק. 90
דין נוסף: **לא יפתח אדם חנות של נחתומין** ו–מוכרי לחמים) **ושל צבעין** 91
תחת אוצרו ו–מקום שאוגרים בו תבואה) **של חבירו**, מאחר שבחנוניות אלו 92
מסיקים אש תמיד לצורך אפיית הלחמים או בישול הצבעים, והעשן העולה 93
מכך מזיק את תבואה. וכן **לא יעשה אדם בביתו רפת בקר** תחת אוצרו 94
של חבירו, שהריח העולה מן הרפת מזיק את התבואה. 95
באמת – הלכה פסוקה היא, ש**באוצר של יין התירו חכמים לפתוח תחתיו** 96
חנות של נחתומין או צבעין, מאחר שאין העשן מזיק את היין, **אבל לא** 97
התירו לעשות תחתיו **רפת בקר**, מאחר שהריח העולה מן הרפת מזיק את 98
היין. 99

גמרא

הגמרא מקשה על שיעור עובי הטיח המפורש במשנה: **והתניא בברייתא**, 100
שבתנור העומד בעלייה יש להניח תחתיו מצויבה בעובי של ארבעה 101
טפחים, **וכבירה יש להניח מצויבה בעובי של שלושה טפחים**, ואילו 102
במשנתנו נתבאר שהשיעור בתנור הוא שלשה טפחים ובכירה טפח. 103
מתרצת הגמרא: **אמר אביי**, **כי תניא התיא** – השיעורים שנתבארו 104
בברייתא, הם **בדנחתומין** – בתנור וכירה של האופים, שמסיקים בהם אש 105
תמיד ומתחממים ביותר, ולפיכך יש להרחיקם יותר מתנור וכירה שלנו, 106
דתנור דידן כי כירה דנחתומין – שחומו של התנור שלנו הוא כחום 107
הכירה של נחתומין, ולפיכך יש להניחו על גבי מצויבה בעובי שלשה 108
טפחים בכירה של נחתומין. 109
שנינו במשנה: **לא יפתח אדם חנות וכו'** תחת אוצרו של חבירו, ולא רפת 110
בקר. 111
תנא, אם היתה הרפת קודמת לאוצר, דהיינו, שעשה הדייר התחתון רפת 112
בביתו קודם שעשה הדייר העליון אוצר בעלייתו, **מוקר לו להשאיר את** 113

ומתרצת: **דליה כה שיעורא** – חרס זה אין בו שיעור בעל חשיבות, ולפיכך 1
אינו מועיל למעט את שיעור רוחב החלון. **בדנא** – וכן שנינו לגבי הלכות 2
הוצאה בשבת (שבת פב), ששיעור חשיבות **חרס** להתחייב על הוצאתו 3
בשבת, הוא **כדי ליתן בין פצצים לחבירו**. דהיינו, כשהיו פותחים חלונות 4
בקר החומה, היו מניחים שני עמודים מן הצדדים וביניהם חרס רחב, וחרס 5
שיש בו רוחב כזה יש בו חשיבות לענין שחיוב עליו משום איסור הוצאה 6
בשבת, וכן לענין שממעט את החלון מלקבל טומאה. 7
הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו בתוספתא **שבלי** 8
חרס הרי הוא ממעט בחלון, ומדוע, הא **חוי ליה** – הרי ראוי הוא לשימוש, 9
וסופו שיטלנו בעליו משם על מנת להשתמש בו. ובהכרח, שאף דבר העשוי 10
להינטל לאחר זמן ממעט הוא עתה בחלון, ושלא בדברי שמואל. 11
מתרצת הגמרא: **דמיפגף** – התוספתא עוסקת בכלי חרס מטונף שאינו ראוי 12
לשימוש. 13
הגמרא שבה ושואלת: הא **חוי לאומנא** – הרי ראוי הוא לשימושו של 14
האומן המקיז דם לקבל בו את דם ההקזה, שדרכו להשתמש לצורך זה 15
בכלים מטונפים. 16
ומתרצת: **דמנקב** – כלי זה מנוקב הוא, ואינו ראוי לשימוש כלל, ולפיכך 17
עשוי הוא להשאר בחלון לעולם. 18
הגמרא שבה ומקשה על דברי שמואל מן התוספתא: שנינו בתוספתא 19
שספר תורה המונח בחלון הרי הוא ממעט מלקבל טומאה, ומדוע, הא **חוי** 20
למקרא – הרי ראוי הוא לקריאה, ועתיד בעליו ליטלו משם על מנת לקרוא 21
בו. 22
מתרצת הגמרא: **בבלי** – ספר תורה זה בלוי הוא ואינו ראוי עוד לקריאה. 23
הגמרא שבה ושואלת: **והא כעי גניזה** – הרי טעון הוא גניזה, ועתיד להינטל 24
מן החלון על מנת לגנוזו. 25
ומתרצת: **שם תהא גניזתה** – כוונת בעליו להשאירו בחלון זה על מנת 26
לגנוזו שם. 27
(ואמר) [**אמר**] **רב בבלי** – בכל דבר **עושינן מחיצה** לחצוץ בפני הטומאה, 28
או לגבי הלכות שבת, **חזין מללח דרבב** ו–שומן וחלב), מאחר שדברים אלו 29
אינם קבועים במקומם, שהמלח דרכו להתפור, ואילו הרבב נמש כאשר הוא 30
מתחמם. 31
ושמואל אמר עושין מחיצה **אפילו במלח**. 32
אמר רב פפא, **ולא פליגי** – לא נחלקו רב ושמואל בדין מחיצה על ידי 33
מלח, מאחר שכל אחד מהם עוסק בסוג אחר של מלח, **הא** – שמואל 34
המכשיר את מחיצת המלח, עוסק **במלח סדומית**, שהוא מלח עבה וקשה 35
כאבן, ולפיכך נשאר הוא קבוע במקומו, **הא** – רב הפוסל את מחיצת המלח, 36
עוסק **במלח איסתריוקנית**, שהוא מלח דק מאד, ואינו מתקיים במקומו. 37
הגמרא מבארת את דבריהם באופן נוסף: **והשתא** – עתה, לאחר **דאמר רבא** 38
דין, **שעושה אדם שני צבורי** ו–עמודיו) **מלח בגובה עשרה טפחים, ומניח** 39
עליהם את הקורה של המבוי, שהמלח מעמדת את הקורה – שעל ידי 40
עמודי מלח אלו עומדת הקורה במקומה, **והקורה מעמדת את המלח** – 41
ומחמת כובד הקורה שעליהם נשארים עמודי המלח קבועים במקומם ואין 42
המלח מתפור, אזי ניתן לבאר את דברי שמואל המכשיר את מחיצת המלח 43
אפילו לגבי מלח איסתריוקנית, ומכל מקום **לא פליגי רב ושמואל**, מאחר 44
שכל אחד מהם עוסק באופן אחר, **הא** – שמואל המכשיר את המחיצה 45
עוסק באופן **דאיבא קורה מעל גבי המלח**, ולפיכך המחיצה עומדת 46
במקומה אפילו במלח דק, **הא** – רב הפוסל את המחיצה עוסק באופן **דאיבא** 47
קורה מעל גבי המלח, ולפיכך אין סופה של המחיצה להתקיים במקום זה. 48
שנינו במשנה: **שמךתיקין את הריחים שלשה טפחים מן השפך** ו–אבן 49
הריחים התחתונה) **שחן ארבעה טפחים מן הרבב** ו–אבן הריחים העליונה 50
הרוכבת על גבי התחתונה, וקצרה ממנה בטפח) **וכו'**. 51
מבררת הגמרא: **מאי טעמא** חייב אדם להרחיק את הריחים מן הכותל של 52
חבירו. **משום טידיא** – מחמת נדנוד הקרקע הנגרם על ידי הריחים, שנדנוד 53
זה גורם לרפות את יסודו של הכותל ולהפילו. 54
מקשה הגמרא: **והא תניא בברייתא, ושל חמור** – מין ריחים שהטחינה בהם 55
נעשית על ידי חמור, יש להרחיקם מן הכותל בשיעור **שלושה טפחים מן** 56
האיסטרוביל ו–הבסיס שעליו יושבות הריחים, **שחן שיעור ארבעה טפחים** 57
מן הקלל ו–המשפך שדרכו שופכים את החטים לתוך הריחים, ואם אין 58
צריך להרחיק את הריחים מן הכותל אלא משום נדנוד הקרקע, אם כן **התם** 59

1 סִיפָא אֶתָּאן לאדם המלמד בביתו לְתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּי, וכפי שהיה
2 המנהג מִתְקַנֵּת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן גָּמְלָא וְאַלְהָ, שְׁתִּין להושיב מלמדי תינוקות
3 בכל עיר כפי שיתבאר להלן, ולפיכך רשאי אדם ללמד תינוקות בביתו ואין
4 השכנים יכולים למחות בידו.

5 הגמרא מפרשת את ענין תקנת יהושע בן גמלא: דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב,
6 בָּרַם –אמנם) וְכוּר אוֹתוֹ הָאִישׁ לְטוֹב, וְיְהוֹשֻׁעַ בֶּן גָּמְלָא שָׁמוֹ, שְׁאֵלְמָלָא
7 הוּא נִשְׁתַּבַּח תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל. שֶׁבִּתְחִלָּה – קודם כל התקנות בענין זה, מִי
8 שֵׁשׁ לוֹ אֵב הִיָּה האב בעצמו מְלַמֵּד תּוֹרָה, וְמִי שֶׁאֵין לוֹ אֵב לֹא הָיָה לְמַד
9 תּוֹרָה. מֵאִי דְרוֹשׁ – מדיחין דרשו שצריך האב עצמו ללמד את בנו, ממקרא
10 זה (דברים יא ט) 'וְלִמְדֶתֶם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹר וָדֹר בָּם', שמאחר ותיבת
11 'אוֹתָם' כתובה במקרא בלא וי"ו, יש לדרוש כן 'וְלִמְדֶתֶם אֹתָם', שאתם
12 בעצמכם מצווים ללמד את בניכם.

13 ומאחר שראו שישנם תינוקות רבים שאינם לומדים תורה, הִתְקִינוּ שִׁיְהוּ
14 מוֹשִׁיבִין מְלַמְדֵי תִינוּקוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, ויעלו כל התינוקות לשם ללמוד
15 תורה מפיהם. מֵאִי דְרוֹשׁ – מדיחין דרשו שיש ללמוד תורה בירושלים,
16 ממקרא זה (ישעיה ב א) 'כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם'.

17 וְעֲדִין לא נתיישב הענין כראוי, מאחר שמי שֵׁשׁ לוֹ אֵב הָיָה אביו מְעַלֵּו
18 לירושלים וּמְלַמֵּדוֹ שם תורה מפי מלמדי התינוקות, אֵין מִי שֶׁאֵין לוֹ אֵב לֹא
19 הָיָה עוֹלֵה לירושלים לְלַמֵּד, ולפיכך הִתְקִינוּ שִׁיְהוּ מוֹשִׁיבִין מלמדי תינוקות
20 בְּכָל פֶּלֶא –אמנם) וּפְלָה, ומאחר שלעיתים היו צריכים לילך מרחק רב עד
21 המחת שבו היו יושבים המלמדים, לא היו ההורים מְכַנְּסִין אוֹתָן –את
22 בניהם) ללמוד תורה עד שהיו בָּבֶן מֵ"ז שנה או בָּבֶן י"ז שנה, שאז היו
23 יכולים לילך לבדם למרחק כזה, וְעַל כֵּן מִי שֶׁהָיָה רַבּוֹ בּוֹעֵם עָלָיו, היה
24 התלמיד מְכַעֵט בוֹ –(ברבו) וְיֹצֵא, מאחר שכבר היה גדול בשנים ולא קיבל
25 את מרות רבו עליו.

26 עַד שֶׁבָּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן גָּמְלָא וְתִינוּן שִׁיְהוּ מוֹשִׁיבִין מְלַמְדֵי תִינוּקוֹת בְּכָל
27 מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל עִיר וְעִיר, ומאחר שלא הרצרכו לילך למרחקים היו
28 מְכַנְּסִין אוֹתָן –את התינוקות) ללמוד תורה כשהיו בָּבֶן שָׁשׁ שנים או בָּבֶן
29 שֶׁבַע שנים, ובגיל רך כזה היו מקבלים את מרות רבם עליהם.

30 הגמרא מביאה כמה הדרכות מלמדי תינוקות: אָמַר לִיה רַב לְרַב שְׁמוּאֵל
31 בְּרַ שִׁילַת שהיה מלמד תינוקות, עַד שִׁית לֹא תִקְבֹּל – עד שימלאו לילד
32 שש שנים אל תקבלו ללמוד תורה, מאחר שעדיין חלוש הוא ואינו יכול
33 לקבל עול תורה, אֵין מְכַנְּסִין אוֹתָם קְבִיל, וְאִסְפִּי לִיה בְּתוּרָא – והאכל
34 אותו כשור, דהיינו, עליו ללמוד תורה אפילו בעל כרחו, כשור זה שנותנים
35 לו עול על צווארו.

36 וְאָמַר לִיה רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בְּרַ שִׁילַת, כִּי מְחִית לִינוּקָא – כאשר הנך מכה
37 לתינוק, לֹא תִמְחִי אֵלָּא בְּעֶרְקָתָא דְּמִסְנָא – אל תכהו אלא בשרוך הנעל,
38 דהיינו מכה קלה בלבד. דְּקִיָּאָרִי קִיָּאָרִי – תלמיד הלמד כהלכה ימשך ויקרא
39 כדרכו, וְדִלָּא קִיָּאָרִי לִיהוּ צְוֹתָא לְהִבְרִיָּה – ואף תלמיד שאינו למד
40 כהלכה מכל מקום יישב עם חבריו בצוותא, ואין אתה זקוק להכותו יותר
41 מדי או לסלקו, מאחר שסופו ליתן לב ללמוד.

42 הגמרא מקשה מכמה מקומות על דיני של רבא הסובר שאין השכנים
43 יכולים למחות ביד המלמד תינוקות: מִיִּתְבִּי, שנינו בברייתא, שְׁאֵחַד מְכַנְּסִין
44 הַחֲצֵר שְׁבִיבָשׁ לַעֲשׂוֹת רּוּפָא –ומהוּל, או אוֹמֵן –מקד דם, וְנִרְדִּי –אורג
45 וּמְלַמֵּד תִּינוּקוֹת, הדין הוא שֶׁבִּי חֲצֵר מְעַבְּרִין עָלָיו שלא יעשה זאת,
46 מאחר שמרבה עליהם את קול הנכנסים והיוצאים, ויש להוכיח מכאן, שאין
47 אדם רשאי ללמד תינוקות בביתו.

48 מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִין בְּתִינוּקוֹת דְּעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים – ברייתא
49 זו עוסקת באדם המלמד אומנות לתינוקות גויים, שמאחר ואין כל מצוה
50 בכך רשאים השכנים למחות בידו, אך במלמד תורה לתינוקות ישראל אינם
51 רשאים למחות.

52 הגמרא שבה ומקשה על דברי רבא: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, שֶׁשְׁנִים
53 שִׁיּוֹשְׁבִין בְּחֲצֵר אחת, וּבִיבִישׁ אֶחָד מֵהֶן לַעֲשׂוֹת רּוּפָא וְאוֹמֵן וְנִרְדִּי וּמְלַמֵּד
54 תִּינוּקוֹת חִבְרֵי מְעַבְּרֵי עָלָיו, ומוכח שרשאי אדם לעכב על שכנו שלא
55 ילמד תינוקות.

56 מתרצת הגמרא: הָכָא נְמִי בְּתִינוּקוֹת דְּעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים – אף ברייתא זו
57 עוסקת באדם המלמד אומנות לתינוקות של נכרים.

58 קושיא נוספת: תָּא שְׁמַע שנינו בברייתא, שְׁמִי שֵׁשׁ לוֹ בֵּית בְּחֶצֶר
59 הַשְׁתִּיפִין, הָרִי זֶה לֹא יִשְׁכְּרִינוּ לבית זה לא לְרֹפֵא וְלֹא לְאוֹמֵן וְלֹא
60 לְנִרְדִּי, וְלֹא לְסוֹפֵר יְהוּדִי וְלֹא לְסוֹפֵר אֲרָמִי –וגו'. ומאחר שנקטה
61 הברייתא סופר יהודי וסופר גוי, משמע שהסופר היהודי מלמד תורה
62 לתינוקות של בית רבן, ומכל מקום רשאים השכנים לעכב ביד בעל הבית
63 שלא ישיכר לו הדירה, כדי שלא ירבה עליהם את דרך העוברים ושבים.

64 מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִין בְּסוֹפֵר מְתָא – ברייתא זו עוסקת
65 באדם המלמד את כל תינוקות העיר, ומושיב מלמדים אחרים תחתיו כדי
66 להדריכם, ויש שם קול רעש גדול, ובאופן כזה מודה רבא שיכולים השכנים
67 לעכב עליו שלא יעשה כן.

68 הגמרא מפרשת כמה דינים בענין תקנת יהושע בן גמלא: אָמַר רַבָּא,
69 מִתְקַנֵּת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן גָּמְלָא וְאַלְהָ לֹא מְמַשְׁנֵן יְנוּקָא מִפְּתָא לְמֵתָא – אין
70 מביאים תינוק מעירו לעיר אחרת כדי ללמוד שם תורה, אלא כופים את בני
71 אותה העיר להביא מלמד לעירם, אֲבָל מְבִי בְּנִישְׁתָּא לְבִי בְּנִישְׁתָּא מְמַשְׁנֵן
72 – אבל באותה העיר מביאים תינוקות מבית כנסת אחד למשנהו, ואין צריך
73 להושיב מלמד בכל בית כנסת. וְאִי מְפַסֵּק נְהָרָא לֹא מְמַשְׁנֵן – אמנם אם
74 מפסיק נהר בין הבתי כנסיות, אין מביאים את התינוקות דרך הנהר, מאחר
75 שיש לחשוש לסכנה, אלא חייבים להושיב מלמד נוסף מעבר לנהר. וְאִי
76 אִיבָא תִירוּרָא מְמַשְׁנֵן – ואם יש גשר רחב על גבי הנהר מביאים את
77 התינוקות אפילו דרך הנהר, שאין לחשוש בזה לסכנה, וְאִי אִיבָא גְמָלָא לֹא
78 מְמַשְׁנֵן – אמנם אם יש גשר צר על גבי הנהר אין מעבירים בו את התינוקות.

79 וְאָמַר רַבָּא, סָד מְקַרֵּי דְרִדְקֵי – סכום מנני התינוקות הראויים ללמוד אחד
80 הוא עֶשְׂרִין וְחֲמִשָּׁה יוֹנָק, וְאִי אִיבָא מְחַשְׁנֵן תִּינוּקוֹת מוֹתְבִינֵן תְּרִי – יש
81 להושיב שני מלמדים ללמדם, עשרים וחמשה תינוקות לכל מלמד, וְאִי
82 אִיבָא אֲרִבְעֵין תִּינוּקוֹת מוֹקְמִין יִישׁ דְּיוֹקְנָא – מעמידים אדם שיעזור
83 ללמוד בלימוד התינוקות, וּמִסְיַעֲיָן לִיה מְתָא – ומסייעים בני העיר ביד
84 המלמד לשכור לו עוזר זה.

85 וְאָמַר רַבָּא, תָּא מְקַרֵּי יְנוּקֵי דְנָרִים – כשישנו מלמד תינוקות אחד המלמד
86 את התינוקות כראוי, וְאִיבָא אֲחִירָא דְנָרִים מְפִי מִינִיה – וישנו מלמד
87 תינוקות אחר המלמד טוב יותר, לֹא מְסַלְקִין לִיה לראשון, דְּלִמָּא אֲתִי
88 לְאִיתְרְשׁוּלִי – שמא יתפאר השני בליבו שאין עוד מלמד כמותו, ויבוא
89 להתרשל בלימוד התינוקות.

90 רַב דִּימִי מְנַהֲרֵדְעָא אָמַר, שמסלקים את הראשון מפני השני, ואין לחרש
91 שמא יתרשל השני, דְּכָל שֶׁבֶן דְּנָרִים מְפִי – שודאי יזהר השני ללמוד היטב
92 עם התלמידים, משום קְנָתָא בּוֹפְרִים תְּרַבָּה חֲבָמָה, שדוּגָא הוא מקנאת
93 הראשון שסילקוהו מפניו, שלא יביישנו בפני בני העיר.

94 וְאָמַר רַבָּא, הֲנִי תְרִי מְקַרֵּי דְרִדְקֵי – כשיש לפנינו שני מלמדי תינוקות, חָד
95 נָרִים וְלֹא דְיִיק – אחד מהם לומד הרבה עם התינוקות, אך אינו מדקדק
96 לראות שלא יטעו בהבנתם, וְחָד דְיִיק וְלֹא נָרִים – והשני מדקדק בהם שלא
97 יטעו, אך אינו לומד עמדם הרבה כראוי, מוֹתְבִינֵן הַהוּא דְנָרִים וְלֹא דְיִיק
98 – יש להושיב כמלמד את אותו שולמד הרבה ואינו מדקדק, מאחר
99 ששְׁבִיבָשׁא מְמַלָּא נִפְקָא – הטעות ממילא יוצאת, ולפיכך אף אם יטעו
100 התלמידים עקב חוסר דקדוק הרב עמדם, מכל מקום אין בכך כלום, וְעַל כֵּן
101 שלאחר זמן ילמדו כראוי ותצא הטעות מליבם.

102 רַב דִּימִי מְנַהֲרֵדְעָא אָמַר, מוֹתְבִינֵן דְיִיק וְלֹא נָרִים – יש להושיב כמלמד
103 את אותו שמדקדק אף שאינו לומד הרבה כראוי, מאחר ששְׁבִיבָשׁא בִּינֵן דְּעָל
104 עָל – הטעות מכין שנכנסה נכנסה, ושוב אינה יוצאת מלב האדם, וְעַל כֵּן
105 יש להזהר הרבה בלימוד התינוקות שלא יטעו.

106 רב דימי מביא ראיה לדבריו שאין הטעות יוצאת מלב האדם: דְּכִתְבִי לגבי
107 מלחמת אדום, ששלח דוד את יואב שר הצבא להלחם בהם ולהורגם (מלכים
108 א' יא טו) 'כִּי שִׁשֶּׁת חֳדָשִׁים יָשַׁב שָׁם יוֹאָב וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הַבֵּית כָּל זָכָר
109 בְּאֶדְוִם'. כִּי אֶתָּא לְקַמְיָה דְרִדְקֵי – כאשר בא יואב לפני דוד בסיום המלחמה
110 לאחר שהרג את כל הזכרים באדום, אָמַר לִיה דוד ליואב,

בבא בתרא. פרק שני - לא יחפור דף כא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קז
רש"י תוספות

1 סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן - ואף על גב דקול הבא מחמת אחרים
2 - לא מצי מחיי. משום תקנת יהושע בן גמלא - אחד מן הכהנים הגדולים
3 שעמדו בבית שני, כדאמר ביבמות (טא). ולמדתם אותם - האב עצמו מצוה
4 ללמדו. פלך - הרבה מדינות בפלך אחד, והוא לשון אפרכיאי. רב שמואל בר
5 שילת - מלמד תינוקות היה (בבא בתרא
6 חב). ואספי ליה - האבילתו והשקדו
7 תורה בעל כרחו, כשור שנותנן עליו עול
8 על צווארו. לא תמחיה אלא בערקתא
9 דמסנא - ברצועות של מנעלים. כלומר,
10 מכה קלה שלא יזיק. ליהוי צותא לחבריה
11 אינך זקוק לייסרו יותר מדאי, ולא לסלקו
12 מלפניך, אלא ישב עם האחרים בצוותא.
13 וסופו לתת לב. רופא - מוהל. אומן -
14 מקדו דם. מעבבין עליו - מפני שמרבה
15 עליהן קול כבנסין ויצאין.
16 לסופר יהודי - מלמד תינוקות. בסופר
17 מתא - מלמד תינוקות העיר, ומושיב
18 מלמדים תחתיו, והוא מורה את כולם איך
19 יעשו, ויש שם קול גדול. מתקנת יהושע
20 בן גמלא ואילך - שישבו מלמדי תינוקות
21 בכל עיר. לא מטפינן ינוקא מטתא למתא
22 - ללמוד, מיום ליום, שמא יזיק בדרכים.
23 שהשטן מקטרט בשעת הסכנה, שנאמר "פן
24 יקראנו אסוף" (בראשית מב). אלא יוכל
25 לכוף בני אותו מתא להושיב מלמדי
26 תינוקות. תיתורא - גשר רחב. וחבירו
27 במנחת (לחא, ת): תיתורא דתפלין - מקום
28 מושבם, שדומה לגשר. גמלא - לוח
29 קצרה. כך מקרי דרדקי - מנין תינוקות
30 הראויין למלמד אחד. ריש דוכנא - שומע
31 עם התינוקות מפי המלמד, וחוזר ומשגירו
32 בפי התינוקות ואומר ריש דוכנא נוטל
33 שכו. ומסייעין ליה מטתא - לשכור לו
34 אותו ריש דוכנא. דילמא אתי לאיתרושולי
35 - יתפאר בלבו שאין כמותו, ויתרשל מן
36 התינוקות, ולא יירא שמא יסלקוהו. כל
37 שכן - כחשבונוהו, יתן לב להיות למד
38 יפה, שדואג מקצת חבירו שסלקוהו מפניו.
39 שיביישנו בבני העיר. דגרים ולא דייק -
40 שלומד הרבה, ולא דייק בלימוד התינוקות
41 שלא ישתבש.

מאי

1 סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן, ומתקנת יהושע
2 בן גמלא ואילך. דאמר רב יהודה אמר רב: פרם זכור
3 אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא
4 הוא נשתפח תורה מישראל; שבתחלה, מי שיש לו
5 אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב - לא היה למד
6 תורה; מאי דרש? "ולמדתם אותם" - ולמדתם אתם.
7 התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים; מאי
8 דרש? "כי מציון תצא תורה". ועדיין מי שיש לו
9 אב - היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב - לא היה
10 עולה ולמד. התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך;
11 ומכניסין אותן כפן שש עשרה כפן שבע עשרה, ומי
12 שהיה רבו פועם עליו - מבעיט בו ויצא, עד שבא
13 יהושע בן גמלא ותקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות
14 בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כפן
15 שש כפן שבע. אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת:
16 עד שית לא תקביל, מכאן ואילך קביל ואספי ליה
17 בתורא. ואמר ליה רב לרב שמואל בר שילת: כי מחית
18 לגנוקא, לא תימחי אלא בערקתא דמסנא,
19 דקארי - קארי, דלא קארי - ליהוי צותא לחבריה.
20 מיתבי: אחד מבני חצר שבקיש לעשות רופא, אומן,
21 וגרדי, ומלמד תינוקות - בני חצר מעבבין
22 עליו! - הכא במאי עסקין - בתינוקות דגוים. תא
23 שמע: שנים שיושיבין בחצר, ובקיש אחד מהן לעשות
24 רופא, ואומן, וגרדי, ומלמד תינוקות - חבירו מעבב
25 עליו! - הכא נמי בתינוקות דגוים. תא שמע: מי שיש
26 לו בית בחצר השותפין - הרי זה לא ישיבנו לא
27 לרופא, ולא לאומן, ולא לגרדי, ולא לסופר יהודי, ולא
28 לסופר ארמאי! - הכא במאי עסקין - בסופר מתא.
29 אמר רבא: מתקנת יהושע בן גמלא ואילך, לא ממשינן
30 ינוקא ממתא למתא, אבל מפי כנישתא לבי כנישתא ממשינן, ואי
31 איבא תיתורא ממשינן, ואי איבא גמלא לא ממשינן. ועשרין
32 וחמשה ינוקי, ואי איבא חמשין - מותבינן תרי, ואי איבא
33 ארבעין - מותבינן תרי, ואיבא ארבעין דגרים טפי מיניה - לא
34 מסלקין ליה, דלמא אתי לאיתרושולי. רב דימי מנהרדעא אמר: כל
35 שפנים תרבה חכמה. ואמר רבא: הני תרי מקרי דרדקי, חד
36 דייק, וחד דייק ולא גרים. רב דימי מנהרדעא אמר:
37 מותבינן דרדקי ולא גרים, שבשתא פיון דעל - על, דכתיב: "כי
38 ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום", כי אתא לקמיה דרוד, אמר ליה:

מאי

1 זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו - הוא אותו האיש דאמר רב יוסף
2 (ביבמות טא,א): תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת ביתוס לינאי המלך עד
3 דאוקים ליהושע בן גמלא בכתיב רבבני. וצדיק גמור היה, כדאשכחן הבא. והא דקאמר
4 היתם (שם): "קטיר קא חזינא הבא" - לפי שהיו אחרים חשובים ממנו.
5 ולמדתם אותם ולמדתם אתם - יש ספרים
6 דלא גרסי "ולמדתם אתם", ודרש
7 מדכתיב "ולמדתם" - משמע מעצמם. כי
8 מציון תצא תורה - לפי שהיה רואה קדושה
9 גדולה, וכזהים עוסקים בעבודה - היה מכון
10 לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה.
11 כדרדשין בספרי: "למען תלמד ליראה" וגו' -
12 גדול מעשר שני שמביא ליד תלמוד, לפי
13 שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני
14 שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת
15 שמים ובעבודה - היה גם הוא מכון ליראת
16 שמים ועוסק בתורה. כבן שש כבן שבע -
17 כבן שש בבריאי, כבן שבע בבחוש. בבכור
18 מבר שית לא תקבל - הוא דתנן במסכת אבות
19 (פרק חמישי משנה כ"א): בן חמש שנים למקרא
20 - בבריאי לגמרי, כדאמר בכתובת (א.א): הלומד
21 בנו פחות מבן שש - רץ אחריו ואינו מגיע.
22 ואיכא דאמר: חבריו רצין אחריו ואין מגיעין
23 אותו. ותירוצו אימננה, דחליש וגמרי. ואיבעית
24 אימנא: הא בבחוש הוא בבריאי.
25 אחד מבני מבן חצר - פירש רבינו שמשון בן
26 אבנר: דלא גרסי "מבן", אלא: חצר.
27 דאי גרס מבני - תיקש לאביו דשרי בחצר
28 אחרת. וההיא דעשה אדם חנות בצד חנות של
29 תבירו שרי לכל הפחות בחצר אחר. ורבא נמי
30 לא פליג עליה, אלא דמוקי מתניתין דשריא אף
31 באותה חצר, והכא אסר אפילו בחצר אחרת.
32 אלא "אחד מבני חצר" גרס.
33 וגרדי - ואם תאמר: ומאי שנא גרדי מבעל
34 ריחים. דתנן במתניתין דאין יכול
35 למחות בידו ולומר "איני יכול לישן מקול
36 הריחים ומקול הפטיש"? ויש לומר: דמתניתין
37 בעשה לעצמו, והכא בגרדי העושה לאחרים,
38 דאיכא כבנסין וירצאין. ואם תאמר: לא אמרין
39 בסמוך. האי בר מבווא דאקרי ריחאי בו -
40 דינא הוא דמעבב עליה, משום דאמר ליה "קא
41 פסקת לחיות". משמע דאי לאו משום ד"קא
42 פסקת לחיות" - היה יכול להעמיד שם
43 הריחים, אף על גב דעשה לאחרים. ולקמן נמי
44 תנאי: עשה אדם חנות בצד חנות של חבירו
45 בו, דאף על גב דמבואה דאקרי ריחאי בו -
46 דחוק לחלק דהתם כבר יש יוצאין ונכנסין
47 לריחים הראשון או לחנות הראשון. ויש לומר:
48 דהתם בחצר אחרת שרי. אי נמי: מתניתין נמי
49 בעשה לאחרים, ובריחים ובקול הפטיש - אין
50 נכנסין וירצאין כל כך, שנותנין לו פעם אחת
51 וסוהן. אבל בגרדי יש הרבה יוצאין ונכנסין.
52 שהרבה מביאין לו מטוה. ולא לסופר אימנא
53 - משמע דאם לא סופר היה שרי להשכיר
54 לארמאי. ואם תאמר: דאמרין ב"הגול בתרא"
55 (בבא קמא קד,א): האי בר ישראל דבין ליה ארעא לגוי אמציצא דבר ישראל חבירה - משמתינן ליה, דאמר ליה: אריא ארבעת אמיצריא דחוק לחלק בין מבר לשכירות. ונראה
56 לרבינו יצחק: דהתם כשישראל רצה לקנות, אבל אם אין ישראל רוצה לקנות - מותר.
57 בסופר - מתא - אין נראה לפרש בפירוש הקונטרס דסופר מתא היינו מלמד תינוקות של כל העיר, דאיכא קול גדול. דהא לקמן אמר רבא: מקרי דרדקי וסופר מתא - כמותרין
58 ועומדין. כיון דאשמועינן דמקרי דרדקי הוי פסידא דלא הדר - הוא הדין מלמד כל התינוקות העיר, ואמאי איצטריך לן למיעקש סופר מתא? ואין לפרש נמי בפירוש
59 הקונטרס ב"המקבל" (בבא מציעא טז,ב): סופר מתא - מספר אנשי העיר, דהא קרי הבא בברייתא סופר. אלא נראה כמו שפירש רבינו תנאל: סופר מתא - כותב שטרות העיר,
60 ולהכי חשיב ליה לקמן פסידא דלא הדר אם נכתב השטר שלא כדיו.
61 יחושע בן גמלא ואילך לא מנטינן ינוקא ממתא למתא - וכגון שיש כאן עשרים וחמשה ינוקי שראויין להשכיר להם מלמד. ואם תאמר: הא אי היה מנטינן להו למתא
62 אחיותי - יצטרכו מלמד בפני עצמן, כיון דאיכא עשרים וחמשה ינוקי, ואם כן מאי נפקא מינה? ויש לומר: דנפקא מינה, דאי הווי שני מלמדי תינוקות באיך מתא -
63 הוי יכולין להושיב חציים בפני זה וחציים בפני זה.
64 כך מקרי דרדקי עשרים וחמשה ינוקי - אבל פחות מכאן אין בני העיר יכולין לכוף את זה ולהשכיר להם מלמד. ופירש רבינו חננאל דרביה אקרייה זכר בדין, היינו "רמיה"
65 - דלא אשגה למידע דכי היה קרי תלמידה, וכן נראה. אבל אין נראה לפרש שגם רבו טעה ולימדו זכר, דאם כן לאו רמיה הוא.

1 מתא – לא כמו שפירש בקונטרס: כותב ספר תורה בטעות. דאין זה פסידא
2 דלא הדר, דיכולין להגידו. אלא כדפרישית לעיל: כותב שטרות. **ומקרי**
3 דרדקי – פירש בקונטרס ב"המקבל" (בבא מציעא קטא) דהוי פסידא דלא הדרא משום
4 דשבשתא כיון דעל על. וקשה לרבינו יצחק: דהא רבא גופיה אית ליה לעיל דשבשתא
5 מנמילא נפקא ואומר רבינו יצחק: דהוא פסידא
6 דלא הדר, דאותה שעה שנמלמד להם טעות הם
7 מנבטלים, ואותה שעה אין יכולין לחזור
8 לעולם.

9 **שתלא** – ואם תאמרו: מאי פסידא איכא? אי
10 יפסיד ישלם ויש לומר: דאין מפסיד,
11 אלא שפושע, שאין הנטיעות גדילות כמו שהיו
12 ראויות ליגדל.

13 **מרחיקין** – מצודת הדג כ' – אף על גב
14 דרבינו תם מפרש בדבר של
15 הפקר אפילו רשע לא מקרי, כדתנן (פאה פרק
16 רביעי משנה ג) גבי פאה: פירס טליתו עליה –

17 מעבירין אותו ממנה. וכן תנן בפרק קמא דבבא
18 מציעא (י"א): ראה את המציאה תפל עליה,
19 ובא אחר והחזיק בה – זה שהחזיק בה זכה. ולא
20 מיקרי רשע אלא בעני המהפך בחברה ובא אחר
21 תטלה, משום שאם לא ישתכר במקום זה –

22 ימצא להשתכר במקום אחר. והך דשמעתא לא
23 קשיא, דאף על גב דהוי דבר של הפקר – מכל
24 מקום בכמה מקומות ימצא שיוכל לפרס
25 מצודתו. ועוד: דהכא אומנותו בכך. והא
26 דאמרין בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא

27 נדב): נכסי גוים הרי הן כמדבר, כל המחזיק
28 בהן – זכה בהן. מאי טעמא? גוי מבי מטא וזוי
29 לידה אסתלק ליה, וישראל לא קני עד דמטי
30 שטרא לידה. ופירש רבינו שמואל בן מאיר

31 התם דישאל המחזיק רשע מיהא מיקרי.
32 ולפירוש רבינו תם אפילו רשע לא הוי, כיון
33 שלא ימצא במקום אחר. וקשה לרבינו שמשון
34 בן אברהם, מהא דאמר ב"איהו נשך" (בבא

35 מציעא ע"ג): רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא
36 נכרי ביתא. אול רבא חנניה, נטר תריס ירוד
37 שתא שקל אגר ביתא אמטייה לרבא. אמר ליה:
38 האי דלא מטא לה למר אגר ביתא עד השתא.

39 דאמר מר: סתם משכנתא שתא, ולא מצי נכרי
40 לסלקי. והשתא, כיון שקדמה חזקת רב מרי
41 לחזקת רבא – אם כן זכה בה רב מרי, דנכסי
42 הגוי הרי הן כמדבר. ואי מקרי רשע – אתי
43 שפיר, דלא היה רוצה לזכות בה, אבל לפירוש

44 רבינו תם, דאפילו רשע לא מיקרי – אמאי לא
45 זכה בה רב מרי, כיון דדיתה גמור הוא? ושמן
46 לפנים משורת הדין עבד. ולרבינו יצחק בן אשר
47 נראה דחזקת רב מרי לא היתה אלא בתורת

48 משכון, ורבא קנה ממנו בשטר, זכה בה ואחר
49 כך נתן מעות. **תנאי** היא דתנאי כ' – תימה
50 לרבינו שמשון בן אברהם: דאמאי לא מייתי
51 בהרייתא דלעיל: דמשיח נפשי, רבי יהודה

52 דאמר: לא יחלק תנאי קליות ואגוים לחינוקות
53 – פליג אהך ברייתא ושמן ניתא לאתתי תנאי
54 דפליגי בהדיא בהכי. **כופין** בני מבוי זה את

55 זה כ' ולא מלמד תינוקות – נראה לרבינו יצחק דבמלמד תינוקות נכרים איירי. ולא יתכן אי גרס לעיל "אחד מבני מבוי", דהא מוקמינן ליה בתינוקות נכרים, ומעבכין עליו בני
56 מבוי, והכא קאמר דלשכניו אינו כופהו. ואפילו רבן שמעון בן גמליאל לא פליג אלא משום דפסיק לחיותיה – אבל משום קול תינוקות לא חייש. ומיהו, לפי מה שפירשתי ולעיל
57 דגרסינן "אחד מבני חצר" – אתי שפיר. ולרבי שמעון בן אברהם נראה דהכא בתינוקות ישראל, ואפילו אחר תקנת יהושע בן גמלא. ושאינו הכא, דכבר יש שם מלמד תינוקות אחר.
58 ובסמוך דקאמר דמורה רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב, ואף על גב דאיהו כבר רבן שמעון בן גמליאל – צריך לומר דרבן שמעון בן גמליאל לא פליג אמלמד תינוקות,
59 אלא אשאר.

60 **פשיטא** לי דבר מתא אבר מתא ואחריתי מצוי מעכב – רב הונא בריה דרב יהושע כרבנן סבירא ליה, ומיבעי ליה בר מבואה אבר מבואה דעלמא אי מצי מעכב, אי הוי בכלל
61 שכניו אי לאו, כדפירש הקונטרס. וכוותיה קיימא לן לגבי רב הונא, דבתרא הוא. **ואי** דשייך בכרנא דהכא לא מצי מעכב – פירוש: בני העיר. אבל בני מבוי מצי מעכב
62 שלא יכנס במבואה.

1 **מאי מעמא עבדת הכי** – שלא הרגת את הנקיבות. את זכר עמלק. **אורור מונע**
2 חרבו – סיפיה דהאי קרא הוא. שתלא – נוטע כרמו למחצה. **אומנא** – מקיז
3 דם. **סופר מתא** – לבלר. כמותרין ועומרין דמו – שלא יקלקלו, ואם קלקלו
4 – מסלק להו בלא אתרייתא, אף על פי שלא התרו בו קודם לכן. **פסידא דלא**
5 הדר – כגון אלו, שמשתנבלה בהבמה, או
6 הדר המקיז, והסופר כתב ספר תורה
7 בטעות. **דאוקי ריחיא** – לטחון ולשכור.
8 מרחיקין מצודת הדג מן הדג – צייד שנתן
9 עיניו בדג עד שהכיר חורו – מרחיקין שאר
10 ציידין מצודתם משם. אלמא, אף על גב
11 דלא זכה ביה ולא מטא לידה – מרחיקין
12 משם, דאמר ליה: קא פסקת לחיותי. **שאני**
13 דגים דיתבי – סירא – נותנין עין בהבטם
14 לחיות נהגים לרוץ למקום שראו שם
15 מזונות. הילכך, כיון שהכיר זה חורו, ונתן
16 מזונות בתוך מלא ריצתו – בטוח הוא
17 שילכדנו, דהוא ליה כמאן דמטא לידה,
18 ונמצא חבירו מזיק. אבל הכא – מי שבא
19 אצלי יבא, ומי שבא אצלך יבא. **שמרגלים**
20 – לבא אצלו, כשאבותיהם שולחין אותן
21 אל החניות לקנות מן החנונים. **שיוסקי** –
22 שקדים. **אבל הכא** – שזה העמיד תחילה.
23 דהרגיל להשתכר בכך, וזה בא לירד אצלו
24 לאומנותו – אומר לו: פסקת לדיותאי. **שלא**
25 להושיב בניהן חייט ובורסקי – במקום
26 אחר, להשכיר לו בית במבוי, ויש כאן בני
27 אותה אומנות. ולשכינו – הדר במבוי
28 כמורה. **אינו כופהו** – מלירד לאותו
29 אומנות. רבן שמעון בן גמליאל **אומר** כ' –
30 ורב הונא הוא דאמר כרבן שמעון בן
31 גמליאל. **מצי לעכב** – מלעשות כאן
32 אומנות, ולהביא כאן למכור, ואפילו
33 לרבנן, דאמר: לשכניו אינו כופהו. **ואי**
34 שייך בכרנא דהכא – שנותן מס גולגלתו
35 למשול העיר הוואה, כבר מתא – לא מצי
36 בר מתא לעכב עליו כל העיר. ופשיטא לי
37 דבר מבוי אבר מבוי דנפשיה – לא מצי
38 מעכב את המבוי מלירד לאומנותו, כבר
39 ולא כרב הונא. מיהו, איבעיא לי: רבן
40 מבואה אבר מבואה אחרנא מאי? **מי מצי**
41 מעכב בן המבוי הזה או לא? **מי הוי**
42 שכניו ואינו כופיהו. או דילמא: שכניו
43 דאמור רבנן – כבר מבואה דהוואה מבוי
44 קאמר, אבל בר מבואה אחרנא – לאו
45 שכניו הוא. ומורה רב הונא – דאמר
46 לעיל: בר מבואה דאוקי ריחיא כו', דאית
47 ליה כרבן שמעון בן גמליאל – מודי הוא
48 במקרי דרדקי, דלא מצי מעכב לבר מבואה
49 מללמד גם הוא התינוקות. שמתוך כך
50 ידורו באומנותן, ששירא זה מזה, דאמר מר:
51 קנאת סופרים תרבה חכמה.

1 **מאי מעמא עבדת הכי? אמר ליה, דכתיב: "תמחה את**
2 **זכר עמלק". אמר ליה: והא אנו "זכר" קרינו! אמר ליה:**
3 **אנא "זכר" אקרינו. אול שייחיה לרביה, אמר ליה: היאך**
4 **אקריתו? אמר ליה: "זכר". שקל ספסריא למיקטליה.**

1 **אמר ליה: אמאי? אמר ליה, דכתיב: "אורור עשה**
2 **מלאכת ה' רמיה". אמר ליה: שבקיה להווא גברא**
3 **דליקום ב"אורור". אמר ליה, כתיב: "ואורור מגע חרבו**
4 **מדם"! איכא דאמרי: קטליה, ואיכא דאמרי: לא קטליה.**

1 **ואמר רבא: מקרי יגוא, שתלא, טבחא, ואומנא, וסופר**
2 **מתא – בולן כמותרין ועומרין ניהו. כללא דמילתא: כל**
3 **פסידא דלא הדר – מותרה ועומד הוא. אמר רב הונא:**

1 **האי בר מבואה דאוקי ריחיא, ואתא בר מבואה חבירה**
2 **וקמוקי גביה – דיקא הוא דמעכב עילויה, דאמר ליה:**
3 **קא פסקת ליה לחיותי. לימא מסייע ליה: מרחיקים**
4 **מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג; וכמה? אמר**

1 **רבה בר רב הונא: עד פרסה. שאני דגים, דיהבי**
2 **סייארא. אמר ליה רבינא לרבא: לימא, רב הונא דאמר**
3 **פרבי יהודה; דתנן, רבי יהודה אומר: לא יחלק חנוני**
4 **קליות ואגוזין לחינוקות, מפני שמרגילי אצלו, ויחכמים**

1 **מתירין? – אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן**
2 **עליה דרבי יהודה התם – אלא דאמר ליה: אנא**
3 **קמפלגינא אמגוזי, את פלוג שיוסקי, אבל הכא אפילו**
4 **רבנן מודו, דאמר ליה: קא פסקת ליה לחיותי. מיתבי:**

1 **עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו, ומרחץ בצד**
2 **מרחצו של חבירו, ואינו יכול למחות בידו, מפני שיוכל**
3 **לומר לו: אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך**
4 **שלי? – תנאי היא; דתניא: פופין בני מבואות זה את**

1 **זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי, ולא**
2 **מלמד תינוקות, ולא אחד מבני פעלי אומניות, ולשכנו**
3 **אינו כופיהו; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף לשכנו**
4 **כופיהו. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: פשיטא לי,**

1 **בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב, ואי שייך**
2 **בכרנא דהכא – לא מצי מעכב; בר מבואה אבר**
3 **מבואה דנפשיה – לא מצי מעכב. פני רב הונא בריה**
4 **דרב יהושע: בר מבואה אבר מבואה אחרנא, מאי?**

1 **תיקו. אמר רב יוסף: ומודי רב הונא במקרי דרדקי**
2 **דלא מצי מעכב, דאמר מר: עזרא תיקן להן לישראל**
3 **שהיו מושיבין סופר בצד סופר. – וניהוש דילמא אתי לאיתרשול! אמר ליה:**

1 **קנאת**
2 **זה כ' ולא מלמד תינוקות – נראה לרבינו יצחק דבמלמד תינוקות נכרים איירי. ולא יתכן אי גרס לעיל "אחד מבני מבוי", דהא מוקמינן ליה בתינוקות נכרים, ומעבכין עליו בני**
3 **מבוי, והכא קאמר דלשכניו אינו כופהו. ואפילו רבן שמעון בן גמליאל לא פליג אלא משום דפסיק לחיותיה – אבל משום קול תינוקות לא חייש. ומיהו, לפי מה שפירשתי ולעיל**
4 **דגרסינן "אחד מבני חצר" – אתי שפיר. ולרבי שמעון בן אברהם נראה דהכא בתינוקות ישראל, ואפילו אחר תקנת יהושע בן גמלא. ושאינו הכא, דכבר יש שם מלמד תינוקות אחר.**
5 **ובסמוך דקאמר דמורה רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב, ואף על גב דאיהו כבר רבן שמעון בן גמליאל – צריך לומר דרבן שמעון בן גמליאל לא פליג אמלמד תינוקות,**
6 **אלא אשאר.**

1 **לי דבר מתא אבר מתא ואחריתי מצוי מעכב – רב הונא בריה דרב יהושע כרבנן סבירא ליה, ומיבעי ליה בר מבואה אבר מבואה דעלמא אי מצי מעכב, אי הוי בכלל**
2 **שכניו אי לאו, כדפירש הקונטרס. וכוותיה קיימא לן לגבי רב הונא, דבתרא הוא. ואי דשייך בכרנא דהכא לא מצי מעכב – פירוש: בני העיר. אבל בני מבוי מצי מעכב**
3 **שלא יכנס במבואה.**

1 **פשיטא** לי דבר מתא אבר מתא ואחריתי מצוי מעכב – רב הונא בריה דרב יהושע כרבנן סבירא ליה, ומיבעי ליה בר מבואה אבר מבואה דעלמא אי מצי מעכב, אי הוי בכלל
2 שכניו אי לאו, כדפירש הקונטרס. וכוותיה קיימא לן לגבי רב הונא, דבתרא הוא. **ואי** דשייך בכרנא דהכא לא מצי מעכב – פירוש: בני העיר. אבל בני מבוי מצי מעכב
3 שלא יכנס במבואה.

בבא בתרא דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קט

1 **מאי מַעְמָד עֲבָדָה חֵבִי** – מדוע עשית כן, שלא הרגת אלא את הזכרים ולא
2 את הנקבות. **אָמַר לִיה יואב** לדוד, הטעם שעשית כן הוא משום **דְּבָתִּיב**
3 (דברים כא יט) **'תַּמְחָה אַתְּ זָכָר עֲמָלְק'**, דהיינו, שלא צויה הכתוב להרוג אלא
4 את הזכרים. **אָמַר לִיה דוד** ליואב, **וְהָאֵנָּן זָכָר קָרִינָן** – והרי אנחנו קוראים
5 'תמחה את זכר עמלק', שיש למחות כל זכר ממנו, בין זכרים ובין נקבות.
6 **אָמַר לִיה יואב** לדוד, **אֲנִי זָכָר אֶקְרִינָן** – אותי לימד רבי שיש לקרות
7 'תמחה את זכר עמלק', ולפיכך לא הרגתי אלא את הזכרים.
8 **אָזַל שִׁינִי לִרְבִּיה** – הלך יואב לשאול את רבו, **אָמַר לִיה הֵיאֵךְ אֶקְרִיתָן**
9 – כיצד למדתי לקרוא מקרא זה. **אָמַר לִיה רבו**, למדתיך שיש לקרוא
10 'תמחה את זכר עמלק', כפי הקריאה הנכונה. **שָׁקַל סַפְסִירָא לְמִיקְמָלִיה** –
11 נטל יואב חרב ורצה להרוג את רבו. **אָמַר לִיה רבו**, **אֲמַאי** – מדוע חפץ אתה
12 להורגני. **אָמַר לִיה יואב**, **דְּבָתִּיב (דמיה מח י) 'אֲדִירוּ עֲשֵׂה מְלָאכָתְּ ה' רַמְיָה'**,
13 ואתה עשית את מלאכת שמים של לימוד התינוקות רמיה, לפי שלא
14 השגחת על תלמידך שידקדקו בדבריו כראוי, ולא יבואו לידי טעות. **אָמַר**
15 **לִיה רבו** **שֶׁבְקִיה לְהָחוּא נִגְרָא דְלִיקוּם בְּאֲדִירוּ** – עזוב את אותו האיש
16 שיעמוד ב'אדור'. דהיינו, הנח לי להיות בכלל אדור זה ואל תהרגני. **אָמַר**
17 **לִיה יואב**, והרי **בְּתִיב** בהמשך הפסוק **'וְאֲדִירוּ מִנְעַ תְּרַבּוּ מִדָּם'**, ועל כן יש
18 לי להורג. **אָמַר דְּאָמְרִי קַמְלִיה** – יש אומרים שאכן הרגו יואב לרבו זה,
19 **וְאִכָּא דְּאָמְרִי לֹא קַמְלִיה** – ויש אומרים שלא הרגו.
20 דין בעלי אומנויות שקלקלו את מלאכתם: **וְאָמַר רַבְנָא**, **מְקַרְי נִינוּקָא** –
21 מלמד תינוקות, **שְׁתַּלְתָּא** – אירס הנוטע כרמים על מנת לקבל את מחצית
22 הפירות בשכר טיחתו, **טַבְחָא** – שוחט, **וְאִומְנָא** – מקד דם, **וְסוּפֵר מְתָא** –
23 סופר העיר, הכותב ספרי תורה תפילין ומזוזות, **בוּלְן** – כל אלה, **כְּמוֹתֵיהֶן**
24 **וְעוֹמְדֵיהֶן נִינְהוּ** – הרי הם כאילו התרו בהם מתחילה שאם יקלקלו את
25 מלאכתם יסלקום, מאחר שבכל אלו הקלקול הוא הפסד שאינו חוזר,
26 ולפיכך אם קלקלו ניתן לסלקם מתפקידם בלא התראה אחרת. **בְּלִילָא**
27 **דְּמִילְתָא** – כלל הדבר, **בְּל פַּסְקִירָא דִּלָּא תֵרֵד** – כל אומן שאם יקלקל את
28 מלאכתו הרי זה הפסד שאינו חוזר, **מוֹתֵרָה וְעוֹמֵד הוּא**, וניתן לסלקו
29 ממלאכתו בלא התראה נוספת.
30 דין אדם החפץ לפתוח חנות על ידי חנותו של שכנו למבוי: **אָמַר רַב הוּנָא**,
31 **הָאֵי בְּרַ מְבוֹאָה דְּאִוּרִי רִיתִיָא** – אדם הדר במבוי והעמיד שם ריחים כדי
32 לטוֹחֵן עבור אנשים אחרים בשכר, **וְאִתָּא בְּרַ מְבוֹאָה חֲבֵרָה וְקִמּוּרִי גִבִּיה**
33 – ובא חברו הדר במבוי זה והעמיד אף הוא ריחים בסמוך לו, **דִּינָא הוּא**
34 **דְּמַעְכְּבָ עוֹלִיָה** – הדין הוא שיכול הראשון לעכב על השני שלא יעשה כן,
35 **דְּאָמַר לִיה קָא פַּסְקֵת לִיה לְחִיּוּתִי** – שאומר הוא לו 'חותר אתה את
36 פרנסתי, על ידי הריחים שאתה מעמיד.
37 הגמרא מנסה להביא ראיה לדברי רב הונא מברייטא: **לִימָא מַסִּיעַ לִיה** –
38 לכאורה יש להביא ראיה לדברי רב הונא מברייטא, שבה שנינו **שְׁמַרְחִיקוּם**
39 **אֵת מַצְנִיתָה תִּהְיֶה מִן תִּהְיֶה בְּמִלָּא רִיצָתָה תִּהְיֶה**, דהיינו, דיג שנתן עניניו בדג
40 אחד לצדו, שהכיר היכן חורו של הדג והניח בדרכו מצודה עם מזונות,
41 מרחיקים שאר הדייגים את מצודותיהם משם, עד כדי שיעור מרוצת הדג.
42 **וְכִפְתָּ הוּא שִׁיעוּר זֶה, אָמַר רַבָּה בְּרַ רַב הוּנָא עוֹד שִׁיעוּר פְּרָשָׁה**.
43 ויש להוכיח מדברי הברייטא, שאסור לאדם להתחרות באומנותו של
44 חברו, ולפיכך אסור לשאר הדייגים לצוד דג זה, אף שעדיין לא זכה בו
45 הדייג הראשון.
46 דוחה הגמרא: שאין להוכיח משם לענין העמדת ריחים, משום **דְּשִׁאנִי דְּיָגִים**
47 **דִּיהֵבִי סִיִּיאָרָא** – שונה הדבר לגבי דגים שמביטים בדרכם לראות היכן יש
48 מזונות, ולאחר מכן רצים למקום זה. ולפיכך משעה שהכיר הדייג הראשון
49 את חורו של הדג והניח בדרכו מצודה ומזונות, הרי הוא כתפוס בידו, ועל
50 כן אין אחרים רשאים לצודו, אמנם אדם המעמיד עוד ריחים במבוי אינו
51 נוטל מאומה מרשותו של הראשון שהעמיד.
52 רבינא מנסה לתלות את דינו של רב הונא במחלוקת תנאים: **אָמַר לִיה**
53 **רַבִּינָא לְרַבָּא, לִימָא דִּרְבִּי הוּנָא דְאָמַר בְּשִׁטַּת רַבִּי יְהוּדָה** ולא כשטית
54 חכמים. **דִּתְנִן (כ"ג ס"ו) רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר לֹא יִחַלַּק חֲנוּנִי קְלִיּוֹת ו-חֲטִים**
55 **קְלִיּוֹת** בתנור) **וְאִנּוּזִין לְתִינוּקוֹת הַבָּאִים לִקְנוֹת חֲנוּתוֹ, מִסְּנִי שְׁמַרְחִיָלָן**
56 **לְבוֹא אֲצִלוּ כְּשֶׁהוֹרִיחַם שׁוֹלְחִים אוֹתָם לְחִנוּיָת לִקְנוֹת, וּבִכֵּן הוּא מוֹזִיק אֵת**

57 פרנסת שאר החנוונים. **וְהַכְמִים מְתִירָן** לחנווני לעשות כן. ומשמע שנחלקו
58 בענין זה, שלדעת חכמים מותר לאדם לירד לאומנות חברו, ולדעת רבי
59 יהודה אין לעשות כן.
60 דוחה הגמרא: **אֲפִילוּ תִימָא שֵׁרֵב הוּנָא סוֹבֵר כְּרַפְנָן** אין בכך קושיא, משום
61 **דְּעַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגִי רַפְנָן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה תְּהָם** – לא נחלקו רבנן על
62 רבי יהודה שם, **אֲפִלָּא** משום **דְּאָמַר לִיה** – יכול החנווני המחלק קלית
63 ואגוזים לומר לשאר החנוונים, **אֲנִי קִמְפְּלִינָא אִמְנִוִי אֵת פְּלִיגִי שְׁיוּסְקִי**
64 – אני מחלק אגוזים חלק אתה שקדים, ונמצא שאינו יורד לאומנות חברו.
65 **אֲפִלָּא הָכָא** במעמיד ריחים בסמוך לשל חברו, שהראשון התרגל כבר
66 להתפרנס מריחים אלו, יתכן **דְּאֲפִילוּ רַפְנָן מוֹדוּ** שאסור לעשות כן, משום
67 **דְּאָמַר לִיה קָא פַּסְקֵת לִיה לְחִיּוּתִי** – חותר אתה את פרנסתי.
68 הגמרא מקשה על דינו של רב הונא מברייטא: **מִיתִיבִי**, שנינו מברייטא
69 **שְׁעוֹשֵׂה אֲדָם חֲנוּת בְּצֵד חֲנוּתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְכֵן עוֹשֶׂה מְרַחֵן בְּצֵד מְרַחְצוֹ**
70 **שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְאִינוּ יָכוֹל הָרָאשׁוֹן לְמַחֲזֵת בְּיָדוֹ** שלא יעשה כן, **מִסְּנִי שְׁיוּכּוֹל**
71 **הַשְּׁנִי לֹמֵד לוֹ אֶתָּה עוֹשֵׂה חֲנוּת או מרחץ בְּתוֹךְ הָרֶשֶׁת שֶׁלָּךְ, וְאִף אֲנִי**
72 **עוֹשֵׂה כֵן בְּתוֹךְ הָרֶשֶׁת שְׁלִי**. ומוכח מברייטא זו, שרשאי אדם לירד
73 לאומנותו של חברו, ושלא כדברי רב הונא.
74 מתרצת הגמרא: **תִּנְאִי הָיָא** – דינו של רב הונא במחלוקת תנאים הוא שנוי,
75 ורב הונא סובר כאחד מן התנאים החולק על דברי הברייטא, ואוסר לאדם
76 לפתוח חנות בצד חנותו של חברו. **דְּתִנְאִי** – שנינו מברייטא, **שְׁכּוּפִין בְּנִי**
77 **מְבוֹאָת ו-יִירֵי הַמְּבוֹי זֶה אֵת זֶה שְׁלֹא לְהוֹשִׁיב בִּינֵיהֶן לֹא חֵיטִי וְלֹא**
78 **בְּיוֹרְסָן ו-מַעֲבֵד עוֹרֹתוֹ, וְלֹא מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת, וְלֹא אֶחָד מִבְּנֵי שָׂאֵר בְּעָלֵי**
79 **אִוּמְנִיּוֹת**. דהיינו שיכולים בני המבוי להתנות שלא ישכר אחד מהם את
80 דירתו לאומן הבא ממבוי אחר, אם דר במבוי זה אדם העוסק כבר באומנות
81 זו, כדי שלא ירד הלה לאומנותו. **וְלִשְׁכְּנֵי אִינוּ בּוֹשִׁיָהוּ** – אך אין בן המבוי
82 יכול לכפות את שכנו שלא יעסוק אף הוא באומנותו, מאחר שאף הוא דר
83 במבוי זה. זו היא דעת חכמים. **רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמַר, אֵף לִשְׁכְּנֵי**
84 **בּוֹשִׁיָהוּ** שלא יעסוק באומנות שבה הוא עוסק, שמאחר וכבר אחז הראשון
85 באומנות זו, אין השני רשאי לירד לאומנותו.
86 ונמצא, שרב הונא הסובר שיכול אדם לאסור על שכנו שלא יעמיד ריחים
87 כמותו, בשטת רבן שמעון בן גמליאל הוא עומד, ואילו הברייטא שהובאה
88 לעיל הסותרת שעושה אדם חנות בצד חנותו של חברו, בשטת חכמים
89 היא.
90 הגמרא מביאה ספק בהלכות אלו לשיטת חכמים: **אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב**
91 **יְהוֹשֻעַ, פְּשִׁיטָא לִי דְּבַר מְתָא אֲבֵר מְתָא אַחֲרִיתִי מְצִי מַעְכְּב** – פשוט לי
92 הדבר, שיכול בן העיר לעכב על בן עיר אחרת שלא ירד לאומנותו. **וְאִי**
93 **שְׁיִיד בְּבִרְנָא דְּהָכָא** – אמנם אם אותו אדם הדר בעיר אחרת משלם את
94 מיסיו למשול העיר הזו, נידון הוא כבן העיר, **וְלֹא מְצִי מַעְכְּב** – ואין בני
95 העיר מעכבים עליו מלעסוק כאן באומנותו.
96 וממשיך רב הונא בריה דרב יהושע ואומר: שכמו כן פשוט הדבר **שֶׁבַר**
97 **מְבוֹאָה אֲבֵר מְבוֹאָה דְּנַפְשִׁיהָ לֹא מְצִי מַעְכְּב** – שכן המבוי אינו יכול לעכב
98 על שכנו למבוי שלא יעסוק באומנותו, וכשיטת חכמים, ושלא כדברי רב
99 הונא הסובר רבנן שמעון בן גמליאל.
100 ועתה הוא מבאר במה יש להסתפק: **בְּעִי רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, בְּרַ**
101 **מְבוֹאָה אֲבֵר מְבוֹאָה אַחֲרִינָא מֵאִי** – האם יכול בן מבוי זה לעכב על בן
102 מבוי אחר הדר בעיר זו שלא יבוא למבוי זה לעסוק באומנותו או לא.
103 צדי הספק: האם דברי חכמים מברייטא 'ולשכנו אינו כופהו', נאמרו רק
104 לגבי שכנו באותו מבוי, אך בן מבוי אחר אינו נידון כשכנו ויכול הוא לעכב
105 עליו, או שכל הדר עמו באותה העיר שכנו הוא, ואין הוא יכול לעכב אלא
106 על הדר בעיר אחרת. **תִּיקִין** – תשבי יתרחץ קושיות ואיבעייתו.
107 רב יוסף מוסיף דין לדברי רב הונא: **אָמַר רַב יוֹסֵף, אֵף שֵׁרֵב הוּנָא סוֹבֵר**
108 **כְּדַעַת רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל** שרשאי אדם לעכב על שכנו למבוי שלא ירד
109 לאומנותו, מכל מקום **וּמִדִּי רַב הוּנָא בְּמַקְרִי דְּרַבִּין ו-מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת**
110 **דִּלָּא מְצִי מַעְכְּב** על שכנו הדר במבוי מללמד תינוקות כמותו, **דְּאָמַר מַר**
111 **אֶצְרָא תִּיקִין לְהָן לְיִשְׂרָאֵל שִׁהוּ מוֹשִׁיבִין סוּפֵר בְּצֵד סוּפֵר, וְנִיחוּשׁ דִּילְמָא**
112 **אֲתִי לְאִיתְרְשׁוּלִי, אָמַר לִיה**

1 קנאת סופרים ו-מלמדי תינוקות) תרבה חכמה, שמאחר שיראים הם זה
2 מזה, נזהרים יותר באומנותם.

3 אמר רב נחמן בר יצחק, ומודה רב חונא בריה דרב יהושע הסובר
4 שרשאי בן העיר לעכב על בן עיר אחרת, ברוכלין המחוורין ו-מסותובבים)
5 בעירות למכור תכשיטי נשים, ולא מצי בן העיר מעכב עליו, דאמר מר,
6 עורא תמן להו לישראל שיהו רוכלין מחוורין בעירות, ברי שיהו
7 תכשיטין מצוין לננות ישראל. והני מילי לאהדורי – אמנם אין הרוכלים
8 רשאים אלא לסבב בעיר ולמכור, אבל לאקבועי – לקבוע חנות בעיר לא.
9 ואי רוכל זה צורקא מרנן ו-תלמיד חכם) הוא, הטורד בלימודו ואין דרכו
10 לסובב בעיר, אפילו לאקבועי נמי – רשאי הוא אף לקבוע את חנותו בעיר,
11 כי הא דרבא שרא ו-התירו להו לרב יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי, ולא
12 בהלקתא – שלא כפי עיקר הדין, אלא לפנים משורת הדין, מאי טעמא,
13 כיון דרבנן נינהו אתו לפרדו מניסיהו – עלולים הם להבטל מלימודם
14 אם יהא מוטל עליהם לסובב בבתיים.

15 הגמרא מביאה שני מעשים הנוגעים להלכות אלה: תנהו דיקולאי – מוכרי
16 סלים, דאיתו דיקולאי לבלל – שהביאו סלים למכור בבבל, ויום השוק היה,
17 אתו בני מתא קא מעכבי עליהו – באו בני העיר לעכב בידם שלא ירדו
18 לאומנותם, אתו לקמיה דרבנא לדין, אמר להו לבני בבל, אנשים אלו
19 מעלקא אתו – ממקום אחר באו, ולעלמא לזבנו – וימכרו את סליהם
20 לאנשים הבאים ממקום אחר, ונמצא שאין הם יורדים לאומנותם.
21 והני מילי צורקא דשוקא – אמנם לא נאמר דין זה אלא ביום השוק, אבל
22 בלא יומא דשוקא לא – אבל בשאר ימים אין אדם הבא מעיר אחרת רשאי
23 למכור את סחורתו בעיר זו. וביומא דשוקא נמי לא אמרנן אלא לזבנא
24 בשוקא – שרשאי הוא למכור את סחורתו בשוק, ששם מתקבצים אנשים
25 רבים שאינם מבני העיר, אבל לאהדורי – אך לסובב בין בתי העיר כדי
26 למכור את סחורתו, לא – אינו רשאי.

27 מעשה נוסף: תנהו עמוקאי – מוכרי צמר, דאיתו עמוקאי – שהביאו צמר
28 למכירה למקום ששמו פום נהרא, אתו בני מתא קא מעכבי עליהו –
29 באו בני העיר לעכב עליהם, אתו לקמיה דרב ביהמא לדין, אמר להו
30 למוכרי הצמר, דינא הוא דמעכבי עליהו – בדין מעכבים בני העיר עליכם
31 שלא תרדו לאומנותם. אמרו ליה מוכרי הצמר, אית לן אשוראי – מכרנו
32 בהקפה לאנשי העיר, ורציבים אנו להתעכב בר עד שנגבה את מעותינו,
33 ובינתיים עוקים אנו למכור מסחורתנו כדי להתפרנס. אמר להו, זילו זבנו
34 שיעור חיותיכו – לכו ותמכרו מן הצמר כפי השיעור הנצרך לפרנסתכם,
35 עד דעקריתו אשוראי דירכו ואוליתו – עד שתגבו את מעותיכם מן בני
36 העיר ותלכו לדרככם.

37 הגמרא מביאה מעשה בענין עדיפותו של תלמיד חכם במכירת סחורה: רב
38 דימי מנהרדעא איתו גרונרות ו-תאנים מיובשות) בספינה כדי למוכרם,
39 אמר ליה ריש גלותא לרבא פוק חיי – צא ובדוק אדם זה, אי צורקא
40 מרבנן הוא נקוט ליה שוקא – אם תלמיד חכם הוא תפסו לו את השוק,
41 דהיינו, הכרו בעיר שאין אדם רשאי למכור גרונרות אלא הוא. אמר ליה
42 רבא לרב אבא בר אבא, פוק תתי ליה בקנקניה – צא וזרח לו בקנקני
43 אם יין הוא או חומץ, העיר, ורציבים אנו להתעכב בר עד שנגבה את מעותינו.
44 נפק [אזל] – יצא רב אבא בר אבא לבחון את רב דימי מנהרדעא, קצא
45 מיניה – ושאל ממנו הלכה זו, פיל שבלע בספינה מצריה ו-סל העשוי
46 מנצרים של ערבה) ונקיאה ו-פלטוהו דרך בית תרע, מהו – האם יש לדין
47 סל זה כנתעבל במעי הפיל, ומעתה דינו ככלי העשוי מגללי בהמה שאינו
48 מקבל טומאה, או שלא בטל ממנו שם הכלי שהיה לו מתחילה. לא תהו
49 בדיה – לא ידע רב דימי להשיב על שאלה זו. אמר ליה רב דימי לרב אבא,
50 מר ניהו רבא – האם אתה הוא רבא. משה ליה בסנקליה – הכהו רב אבא
51 לרב דימי במקל על סנדלו בדרך שחוק, ואמר ליה בין ידי לרבא איבא
52 טובא – ביני לרבא ישנו מרחק גדול, מיהו על ברתה אנא רבך ורבא רבך
53 דרבך – אמנם על כרחך צריך אתה לומר שאני הוא רבך, ורבא ושהוא רבין
54 הוא רבו של רבך.

55 ומאחר שלא ידע להשיב לא נקטו ליה שוקא – לא הכריזו בשוק שלא
56 ימכור אדם גרונרות חוץ ממנו, ופסיד גרונרות דידה – ונפסדו הגרונרות
57 שהביא. אתא רב דימי לקמיה דרב יוסף, ואמר ליה, חיי מר מאי עבדי
58 לי – ראה מה עשו לי במקום זה. אמר ליה רב יוסף לרב דימי, מאן דלא

59 שהיה לאוניתא דמלכא דאדום – מי שלא התעכב מלהעניש את מואב
60 על שבוישו את מלך אדום, אף שאינו מזרע ישראל, לא נשתיה לאוניתך
61 – הוא לא ישהה מלהעניש את המבויש אותך. דכתבי (עמסו כ א) ב'ה אמר
62 ה', על שלשה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיכנו, על שרפו עצמות
63 מלך אדום לסיד, דהיינו, שהקפיד הקב"ה על בזיונו של מלך אדום,
64 ששרפו מואב את עצמותיו ועירבו בסיד.

65 נח נפשיה דרב אבא בר אבא – נפטר רב אבא מן העולם. ונחלקו כמה
66 אמוראים מי הוא שגרם למיתו. רב יוסף אמר אנא ענישתיא – אני הוא
67 שהענשתי וגרמתי למותו, אנא למייתי – שאני קיללתיו, בכך שאמרתי
68 לרב דימי שהקב"ה לא ישתהה מלתבוע עלבונו. רב דימי מנהרדעא אמר
69 אנא ענישתיא, משום דאפסיד גרונרות דידך, שממנתו לא הכריזו בשוק
70 שאמכור אני לבדי. אפי אמר אנא ענישתיא, משום דאמר להו לרבנן –
71 שהיה רגיל לומר לתלמידים, אדמנרמיתו דנמי בי אפי – עד שמכרסמים
72 אתם עצמות בישיבתו של אביי, תו אכלו בישראל שמינא) בי רבא – בואו
73 ואכלו בשר שמן בישיבתו של רבא. דהיינו, בואו ללמוד הלכות מרווחות
74 וברורות בישיבתו של רבא, העדיפה על ישיבתו של אביי. ורבא אמר אנא
75 ענישתיא, (דכי תהו אזיל לבי מכתא למשקל אומיא) – שכאשר היה
76 הולך לחנותו של הקצב לקנות חתיכת בשר, אמר להו לטבחי – היה אומר
77 לקצבים, אנא שקילנא בישראל מיקמי שמעיה דרבא – אני ראוי ליטול
78 בשר לפני שמשו של רבא. דאנא ערפנא מיניה – משום שחשוב אני ממנו.
79 רב נחמן בר יצחק אמר אנא ענישתיא, דרב נחמן בר יצחק ריש פלה
80 תהו – ראש כלה היה, שדורש לרבים בשבותו, כל יומא מיקמי דהיעול
81 לפלה – בכל פעם קודם שהיה נכנס למסור שיעורו, מרהיט בפה רב
82 אבא בר אבא לשמעתיה – היה חוזר עם רב אבא בר אבא על הדברים,
83 והדר עיל לפלה – ולאחר מכן היה נכנס למסור את שיעורו.

84 תהו וימא – באותו היום (שבו נפטר רב אבא), נקטוהו ו-עבדו רב פפא
85 ורב חונא בריה דרב יהושע לרב אבא בר אבא, משום דלא היו בסימא
86 – מאחר שלא השתתפו בסיום מסכת בכורות, ולא שמעו את ההלכות
87 שאמר רבא באותה שעה. אמרו ליה לרב אבא, אימא לן הני שמעתתא
88 דמעשר בהמה חייב אמריננהו רבא – אמרו לנו כיצד לימד רבא את
89 הסוגיות של מעשר בהמה. אמר להו הכי אמר רבא והכי אמר רבא.
90 אדחכי נהא ליה (לרב נחמן בר יצחק) (ולא אתי בר אבא בר אבא) –
91 בינתיים נתאחזה השעה, והגיע הזמן שהיה רב נחמן בר יצחק צריך למסור
92 את שיעורו, ועדיין לא הגיע רב אבא בר אבא, אמרו ליה רבנן ו-תלמידי
93 הישיבה) לרב נחמן בר יצחק, קום לומר את השיעור, דנהא לן – שכבר
94 נתאחזה השעה, למה יתיב מר – ומדוע יושב הנך וממתין. אמר להו רב
95 נחמן בר יצחק לתלמידים, תיבנא וקא מנבנא לערסיה דרב אבא בר
96 אבא – יושב אני וממתין עד שחבוא מיטתו של רב אבא בר אבא. אדחכי
97 נפק קלא דנה נפשיה דרב אבא בר אבא – בינתיים יצא הקול שנפטר רב
98 אבא בר אבא.

99 ומסיקה הגמרא: ופסתתבא דרב נחמן בר יצחק ענישיה – מסתבר לומר
100 שרב נחמן בר יצחק הוא זה שנענש רב אבא בר אבא על ידו.

משנה

101 מי שהיה בותל סמוך לביתו ונפל, ועתה חפץ הוא לבנותו בשנית,
102 לא יסמוך לו בותל אחר – אין הוא רשאי לבנות את כותלו סמוך לביתו
103 חבירו, אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. וטעם הדבר, שיסוד הכותל
104 מתחזק על ידי הליכת בני אדם בסמוך לביתו, ואם אינו משאיר ריוח ארבע
105 אמות בין הכתלים, אין הולכי דרכים עוברים ביניהם, ונמצא שמונע הוא
106 את חיזוק כותלו של שכנו.

107 דין נוסף: אדם החפץ לבנות כותל כנגד החלונות של שכנו, עליו להרחיק
108 בין מלמעלן של החלונות, ובין מלמולן ובין מנגנןן ארבע אמות. דהיינו,
109 אם חפץ הוא להגביה את כותלו למעלה מן החלונות, עליו להגביהו לפחות
110 ארבע אמות מעליהם, כדי שלא יוכל להשען על כותלו ולהציץ בבית
111 חבירו, ואם חפץ הוא להנמיך את כותלו למטה מן החלונות, עליו לבנותו
112 עד ארבע אמות מתחתיהם, כדי שלא יוכל לעמוד עד גבי הכותל ולהשקיף
113 לבית שכנו, וכמו כן עליו להרחיק את כותלו ארבע אמות מכנגד החלונות,
114 כדי שלא יחשיך את בית חבירו.

בבא בתרא. פרק שני - לא יחפור דף כב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קיא

סופרים תרבה חכמה - ולא גרסין כמו שיש בספרים: דאמר מר עזרא תיקן להם לישראל שיהיו מושיבין סופר בצד סופר. דהא לא חשיב ליה ב"מרויבה" (בבא קמא פב,א) גבי עשר תקנות שתיקן. **מעלמא** אתו ולעלמא ליזבגן - מכאן משמע דביזמא דשוקא היה מותר להלוות לבני אדם הבאים ממקומות שם לשוק לנכרים דאתו מעלמא, אבל לבני המקום - לא. דרזקא בשוקא, אבל לאהדורי - לא.

אמר ליה רב אדא בר אבא - כן גרס רבינו תנאל. ולא גרסין "בר אהבה", דאתו היה בימי רבי, כדאמרין בקדושין (עבב): היום ישב רב אדא בר אהבה בחיקו של אברהם אבינו. **פיל** שבלע כפיפה מצרית - בפרק "רבי ישמעאל" (מנחות סט,א) איתא להך בעיא דהבא, ומסיק התם: למאי? אי למבטל טומאתו - תנינא: כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאה אלא בשינוי מעשה וקאמר: לא צריכא, דבלע הוצין ועבדיהו כפיפה, אי הוי עיכול דהוי ככלי גללים, או לא. והבא בלע הוצין בעא מיניה: דאי כפיפה שלמה - אמאי לא היה בידיה? מתניתין היא וקשיא לרבינו תם: אם כן אמאי לא נקטו ליה שוקא? הא בעיא זו לא איפשיטא התם ויש לומר: דמכל מקום הוה ליה לאיתויי תוך ראיית דמיינית התם ודחי לה. **אנא** ענישתיה - כל אחד מהן היה מתאנות שעל ידו מת רב אדא, משום דאמרין בשבת בפרק "שואל" (קמטב): כל מי שחבורו נענש על ידו - אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, שנאמר (משלי ז) "גם ענש לצדיק לא טוב" אלא רע, וכתביה (תהלים ד) "לא יגורך רע". רבינו יצחק. ו**קמא** היכי סמך - סלקא דעתך דבגבל איירי, שכן משמע להשוך, דתתני: שיהיה כותל סמוך לכותל חבירו, ומשני בר יוחאי, הכי קאמר: הבא לסמוך בו. ומתניתין הכי פירש: מי שהיה גבול כותלו סמוך לכותל חבירו. ורבא פריך: דכותל קתני, ולא גבול. ואם תאמר: לרבא, דאמר בריש פירקין דאסור לסמוך, קמא היכי סמך? ואפילו לפירוש רבינו תם דלמסקנא שרי רבא לכולו לסמוך, לבד מנור - מכלל מקום אמאי לא פריך מהבא דהוי רישא, אלא ממשרה וירק דהוי סיפא? ויש לומר: דלא אסר רבא לסמוך אלא מילתא דמנופיה אתי חיק, אבל הבא הכותל אינו מזיק כלום, אלא שגורם למעט הדושה. אלא

ענישתיה, דאנא לטייתיה. רב דימי מנהרדעא אמר: אנא ענישתיה, דאפסיד גרונרות דידי. **אפי' אמר:** אנא ענישתיה, דאמר להו לרבנן: אדמגרמיתו גרמי בי אפי', תו אכלו בישרא [שמניא] בי רבא. ורבא אמר: אנא ענישתיה, [דכי הוה אויל לבי טבחא למשקל אומצא], אמר להו לטבחי: אנא שקילנא בישרא מיקמי שמעיה דרבא, דאנא עדיפנא מיניה. רב נחמן בר יצחק אמר: אנא ענישתיה, דרב נחמן בר יצחק ריש פלה הוה, כל יומא מיקמי דניעול לכלה, מרהיט בהדיה רב אדא בר אבא לשמעיה ויהדר עייל לכלה. ההוא יומא נקטוה רב פפא ורב הונא פריה דרב יהושע לרב אדא בר אבא משום דלא הוו בסיומא, אמרו ליה: אימא לן הני שסעיתתא דמערש בהמה היכי אמרינן רבא. אמר להו: הכי אמר רבא והכי אמר רבא. אדהכי נגה ליה [לרב נחמן בר יצחק], ולא אתי רב אדא בר אבא, אמרו ליה רבנן לרב נחמן בר יצחק: קום דגנה לן, למה יתיב מר? אמר להו: יתיבנא וקא מנטרא לערסיה דרב אדא בר אבא. אדהכי נפק קלא דנח נפשיה דרב אדא בר אבא. ומסתברא, דרב נחמן בר יצחק ענישה. **משנה** מי שהיה פותלו סמוך לכותל חבירו, לא יסמוך לו פותל אחר אלא אם כן הריחק ממנו ארבע אמות. החלונות, בין מלמעלה בין מלמטה בין כנגדן - ארבע אמות. **גמרא** וקמא היכי סמך? אמר רב יהודה, הכי קאמר:

ומודה רב הונא פריה דרב יהושע - אף על גב דאמר: בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעבב מלהביא כאן ולמכור, מודה הוא ברוכלין מוכרי בשמים המוחזיקין בעירות להביא בשמים לנשים להתקשט בהן, דלא מצי לעבב עליהו רוכלי העיר. **לאהדורי** - לחזור ולטבב במבואות העיר ובבתים על כל הרצצה לקנות, ואחרי כן ישוב לעיר. **ואי צורכא מרבנן הוא** - דטרדי

בגירסא, ולא אורויה לאהדורי - אפילו לאקבועי נמי. **דלא כהלכתא** - אלא לפניס משורת הדין. **דיקולא** - מוכרי סלים. ויש אומרים מוכרי יורות. ולעלמא ליזבגן - יזמא דשוקא הוה, והרבה באין ממקום אחר לקנות מן השוק, לפיכך אין בני העיר מעבבין גם על המוכרים להביא אומנתם ולמכור נקבצים לשוק. **עומרא** - מוכרי צמר. **אית לן אשרא** **במתא** - מכרנו באמנה, וצריכים אנו לשהות כאן עד שנגבה חובות שלנו. ואם אין אנו מוכרין סחורותינו - במה נתפרנס? **עד דעקירתי** - שתעקרו חובותיכם מן הלוקחים מכם באשרא. נקט ליה שוקא - הכרז שלא ימכור איש בעיר גרונרות אלא הוא. **תו** **ליה בקנקניה** - הריח לו בקנקנה, אם אין הוא אם חומץ. כלומר, בדקוה בהלכות, אם תלמידי חכם הוא אם לאו. ריח היין כשמריחין אותו אם טוב הוא קרי תו, כדאמרין "בת תיחא" במסכת עבודה זרה (טו,ב). וכן בכתובות (קא,א): קראת הוה תוה באמברא דחמרא. **כפיפה מצרית** - סל נצרים של ערבה. מהו - מי חשוב כמעוכל, הוה ליה ככלי גללים, ואין מקבל טומאה עוד. **אמר** ליה - רב דימי לרב אדא. **מר ניהו רבא** - אתה הוא רבא? **לפי ששמע על רבא שהוא גדול העיר**, וסבור שהוא זה. **טפח ליה בכנפיה** - הכתו על סנדלו ממקל דרך שחוק, כשם שמכין למי שאינו חשוב. **דלא שהיה** - שלא נמנע מלהפרע. **לאוניתא** - אונאת בושחו. **דמלכא דאדום** - אף על פי שהוא אדומי. **על שרפו** - מחמת בויון. **דאמר להו לרבנן אדמגרמיתו גרמי בי אפי'** - שהיה רגיל לומר לחלמזיים: עד שאתם הולכים אצל אבני לגרם עצמות, כלומר ללמוד שלא לשבוע. **תו אכלו בו** - ובאו ולמדו הלכות צחובות מרווחות אצל רבא. **שמעיה דרבא** - שלוחו לקנות בשר. **יש כלה** - דורש ברבים בשבתות. **דלא הוו כסיומא** - יש אומרים שלא היו בעצה כשנעשה רב נחמן ריש כלה. ויש אומרים: דלא הוו כסיומא דפירקא, דרבא דדריש בשבת הרגל הלכות האמורות בפרק אחרון של בבבא. **שמעתתא דמעשר בהמה** - בפרק אחרון דבבבא, ורבא אמרינן בסופא דפירקא. **אתו רבנן** - תלמידי הישיבה הבאים לשמיע. **נשרא ערסיה דרב אדא** - אני מצפה כאן שיבאו את מוטר רב אדא שמת. **משנה** לא יסמוך לכותל חבירו כותל אחר אלא אם כן כו' - מפרש בגמרא. והחלונות - מי שהיו לו חלונות פתוחים לחצר חבירו, והוחזק בדבר זה שלש שנים, ובא בעל החצר לבנות שם כותל - צריך לשער ארבע אמות. **בין מלמעלה** - אם בא להגביה - יגביה כותלו ארבע אמות מן החלונות. **בין מלמטה** - אם בא לבנותו נמוך - צריך להשפילו מן החלונות ארבע אמות. וטעמא מפרש בגמרא. **בין כנגדן** - צריך להרחיקו מן ארבע אמות. **גמרא**

אלא אמר רבא הכי קאמר מי שהיה כותל כו' - הקשה רבינו יצחק בן מאיר: דלמה ליה למינקט בכי האי גוונא, שהיה לו כותל ברחוק ארבע אמות ונפל; ליחגיג שלא יסמוך כותלו לכותל חבירו אלא אם כן הרחיק ארבע אמות וליכא למימר דדוקא בכי האי גוונא, שהיה רחוק כבר ארבע אמות ורחיק הראשון, קאמר דלא יסמוך - אם כן מאי פריך בסמוך: טעמא שלא יאפיל, אי משום סולם אבל משום דדושה לא? **אבל** משום דדושה לא - ואם תאמר: ולימא דאיירי בעיר ישנה ואומר רבינו תם: דבית הוי כגונה, לפי שנתנון מטה וכלים אצל הכותל. ועוד יש לומר: דבחצר איכא דדושה דרבים, מה שאין כן בבית. ולרבינו יצחק נראה: דנחתא ליה לשנוי בעיר חדשה דומיא דירושא. וכן ההיא ד"מרחיקין את הכותל מן המחוילה", אף על גב דמפסקת ביתנים ההיא ד"מרחיקין את הסולם מן השוכר".

וכמה אמר רב ייבא כו' - ותימה: דהשתא בעי וכמה. ובתר הכי פריך: ודתנן ארבע אמות ויש לומר: דרב ייבא גופיה בעי וכמה, ולא גמרא. וכענין זה יש ב"אלו מציאות" (בבא מציעא כא, א). **במדיר** את כותלו - ולא מצי לשנוי במגביה כותלו ארבע אמות, דכיון דקאי מן הצד, ואורך הכותל לרחבו של חלקו - יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ.

והא אנו תנן ארבע אמות - דמתניתין איירי נמי מן הצד, כיון דלא תנן לדושה, אלא משום חלונות.

לימא תנן סתמא דלא כרבי יוסי - פירש רבינו חננאל: מדאמר הכא שפי לימא דלא כרבי יוסי, ולא קאמר אמשינות לדליל - משמע דכולהו אתי כרבי יוסי, והוי כולוה גירי דיליה, דמחזיקי שעתא משתכחא דזוקא, ולא פליג רבי יוסי אלא באילו, וצריך לומר לפירושו דמתניתין לדליל הוי נמי גירי דיליה, דמידי כשסומך הכותל - מנע דהדושה.

כרי שיהא זוקף את הסולם - כשמוכר נתן לו זקיפת הסולם בחצירו איירי, וקא משמע לן דבעי ארבע אמות.

והא גרמא הוא - תימה דלא פריך הכי לעיל גבי דדושה.

זאת אומרת גרמא בנזק אסור - ומעיקרא סלקא דעתך כי היכי דמעיקרא פטור - הכי נמי דמותר. הכא משמע דגרמא בנזק דפטור, וכן בפרק "כיצד הרגל" (בבא קמא כבא; זק כלי מראש הגג והוי תחתיו כרים ובסתות וקדם וסילקו, אפילו הוא - פטור. ובפרק "הפרה" (שם מזב): הכניס פירות לחצר בעל הבית שלא ברשות כו'. וקאמר בגמרא דאם אכלהו דהזיקה - פטור. נתן סם המות לפני בהמת חבירו דפטור (שם), ושולח בעירו ביד חרש שוטח קטן (שם נטב). ופורץ גדר בפני בהמת חבירו, וכופף קמת חבירו בפני דוליקה, ועשה מלאכה בפני חטאת (שם נטב, נא), וליבה וליביתו הרוח - דפטור בכל הך, כדאמר בפרק "הכונס" (שם נטב), ומבעית חבירו דהוי נמי גרמא, כדאמר בפרק קמא דקדושין (כדב). דאידו הוא דאבעית אנפשיה, וב"כיצד הרגל" (בבא קמא כגבא), שיהא בו כלב שיהא בו נחש - פטור. ויש ליתן טעם, מאי שנא כל הני מדינא דגרמי, כגון אחווי ד"הנהול בתרא" (שם קטב), ומראה דינא לשולחני ומנצא רע, ותפרצה אומר לו גזר, וכן את הדין דחייב לרבי מאיר אפילו לא נשא נתן בידו, והשוורף שטרותיו של חבירו, ומוכר שטר חוב לחבירו חוזר ומחלו; וחילק רבינו יצחק לשון אחר: דדינא דגרמי חייב - היינו שערשה הוא עצמו היזק לממונן חבירו. ועוד חילק דדינא דגרמי דחייב

- היינו משעת מעשה שבא הדיוק, ועל הכל קשה טיהר את הטמא, ובעל הבית עצמו עירב עם פירותיו, ואמאי חייב? דהוא עצמו אינו עושה היזק בממונן חבירו, וגם באותה שעה שמתערב אינו בא הדיוק ונראה לרבינו יצחק בן אברהם: דדינא דגרמי הוי מטעם קנס, כדמוכח בירושלמי. ולכך, כל היזק המציא ורגיל לבא - קנסו בהמים. וטעם דקנסו - שלא יזא כל אחד הולך ומזיק לחבירו בעין. ודיינו טעמא דמאן דמחייב בדיוק שאינו ניכר, ואפשר דבשוגג נמי קניס רבי מאיר, כי היכי דקניס בבטמא מודמע אחד שוגג ואחד מיד.

הבא לסמוך - מתחילה כותל אצל כותל חבירו. והא מי שהיה קתני - אלמא כבר היה ונפל לא יסמוך - לא יקרבענו לצד כותל חבירו. דוושא דהבא מעלי להתם - מה שדשן ברגל בין שני הכתלים תמיד מועיל לשני הכתלים, להקשות קרקעית יסודות הכתלים ולא ימוטו. **אלא כותל גינה** - מתוך שאין דשן אותה מבפנים צריכה דרשה במחוץ. עיר חדשה - שעריה לא נידושה, אף כותל חצר צריכה דוושא. **מלמעלן** - צריך להגביה שיעור שלא יציץ בהשענו על כותלו, וישפיל ראשו ויראה דרך חלונות, ויראה בבית חבירו. **שלא יסמוך** - על ראש עובי כותלו, ויראה. **ומכנגדן** - צריך להרחיק כדי שלא יאפיל, ולא יזיב תנא דברייא שיעורא. **טעמא שלא יאפיל** - בשש חלונות, אבל משום דדושה, בשאין שם חלונות - לא, אלמא לא חיישין לדושה מן הצד - שאין הכותל האחרון מהלך לאורך כותל ראשון, אלא מן הצד הוא בא, אם זה ממורח מערבה - זה בא מצפון לדרום, וראש עובי כנגד החלק ומאפיל. דהבא ליכא למיחש לדושה דדהוא פורתא. **וכמה** - כדי שלא יאפיל, לתנא דברייא דלא יזיב שיעורא. **והלא מציין** - כיון דסמוך הוא, אף על פי שהוא מגביהו - יכול להציץ. **במדיר את כותלו** - עושה ראש כותלו מדרון, ומשפיעו לצד החלונות. עד שאינו ראוי לא לעמוד עליו ולא להשען עליו. **משתי רוחות** - שני כתלים זה כנגד זה משני צדי החלק. **את הכותל מן המוחילה ארבע אמות** - מחילה הוא צינור גדול, כעין קנעל"א שלנו, ומונחת לאורך הכותל על הכותל, ומי הגג ובין לתוכה והיא מקלחתם לארץ. **ואם אורך כותלו מהלך על פני חצר חבירו ומוחילה עליו** - צריך זה להרחיק ממנה אם בא לבנות כותל בצדה, ארבע אמות על פני ארכה כו', כדי שיהא זוקף שם סולם בשיפוע לעלות בו לתקן מוחילתו, לנקותה מעפר וצריכות תרופלן בה ומעכבין קלוח המים. **במוחילה משופעת** - שתקרה הגג משופעת ויוצאת לחלק מן הכותל לתוך החצר, והמוחילה בסוף התקרה משוכה לחלק מן הכותל לתוך החצר. **הלכך, אי לאו משום זקיפת סולם** - לא היה צריך להתרחק מראשי התקרה. **דאי משום דוושא הא אויל ואתי תותיה** - תחת השיפוע. **משנה מרחיקין את הסולם מן השוכר** - אם יש לזה שוכר בחצירו סמוך לכותל שבין שתי החצירות, וחבירו בא להעמיד סולם בחצירו אצל הכותל - ירחיקנו מן השוכר ארבע אמות. **כדי שלא תקפין הנמיה**, מן הסולם לשוכר, ותהרוג את היונים. והיא דהי קטנה. **גמרא לימא מתניתין דלא כרבי יוסי** - דפליג בסיפא דפירקין בנטע אילן סמוך לבור. וטובא מילי איכא במתניתין דודאי לאו כרבי יוסי, אלא לימא אף זו דסולם ושוכר דלא כרבי יוסי. **בגירי דיליה** - בחצים הבאים לו מיד גופו של בעל הבית ממש. **דבהדי דמנח ליה** - בעד שאוחז בסולם קפצה. **גרמא בניזקין אסור** - ואפילו למאן דאמר (בבא קמא צבא, קא), דלא דאין דינא דגרמא, ופטור מלשלם - אסור לגרום, וכשכא להעמיד גרמא להזיק - חבירו מעכב. **תאלי** - דקלים קטנים.

אומני
ארתו

בבא בתרא דף כב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קיג

1 אדם **הָאֵם** לְסִמּוּךְ מִתְחִילָה כּוֹתֵל לְכוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, לֹא יִסְמֹךְ אֶלְאֵא אִם
2 בֶּן הֶרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדֵי שִׁיעוֹר מֵעֵבֶר בְּנֵי אָדָם.
3 רַבָּא מְקַשֶּׁה עַל פִּירוּשׁ זֶה: מִתְקִיף לָהּ רַבָּא, וְהָאֵם בְּמִשְׁנָה 'מִי שֶׁהָיָה כּוֹתֵל
4 סִמּוּךְ לְכוֹתֵל חֲבִירוֹ' קִתְּנִי, וּמִלְשׁוֹן זֶה מִשְׁמַע שֶׁכֵּבֶר הָיָה לוֹ בַּמָּקוֹם זֶה
5 כּוֹתֵל מְקוֹדֵם לָכֵן, וְלֹא שָׂבֵא עֵתָה לְסִמּוּךְ מִתְחִילָה.
6 וְעַל כֵּן מִבְּאֵר רַבָּא אֵת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה בְּאוֹפֵן אַחֵר: אֶלְאֵא אִמְרַר רַבָּא, הָכִי
7 קִתְּנִי, מִי שֶׁהָיָה כּוֹתֵל סִמּוּךְ לְכוֹתֵל חֲבִירוֹ בְּרָחוּק וּ–בִּמְרוֹחַק אַרְבַּע
8 אַמּוֹת, וְנִפְּלָה הַכּוֹתֵל, לֹא יִסְמֹךְ לוֹ כּוֹתֵל אֲחֵר סָמוּךְ יוֹתֵר מִן הַכּוֹתֵל
9 הָרִאשׁוֹן, אֶלְאֵא אִם בֶּן הֶרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּפִי שֶׁהֶרְחִיק מִתְחִילָה.
10 מֵאֵם טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּרוּוֹשָׁא דְּהָכָא מַעְלִי לְהֵתָם – שְׁדִּירִית רַגְלִי בְּנֵי אָדָם
11 כָּאֵן בֵּין הַכֹּתֵלִים, מוֹעִילָה הִיא לְחֹק אֵת יִסְדוּתֵיהֶם שֶׁלָּא יִתְמוּטוּ.
12 הַגְמָרָא מִבְּאֵר בְּאִיזָה אֹפֵנִים נֶאֱמַר דִּין זֶה: אִמְרַר רַב, לֹא שָׁנוּ חֲכָמִים
13 בְּמִשְׁנָה שֶׁצִּירִק לְהֶרְחִיק אֵת כּוֹתְלוֹ מִן הַכּוֹתֵל שֶׁל חֲבִירוֹ, אֶלְאֵא בְּכוֹתֵל יָגִינָה,
14 דְּהֵינָּה, שֶׁמִּצִּידוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל הַכּוֹתֵל יֵשׁ לְחֲבִירוֹ יָגִינָה, שֶׁמֵּאֲחֵר וְאֵין הוּא דוֹרֵס
15 שֶׁם בְּסִמּוּךְ לְכוֹתֵל, זָקוּק הוּא שִׁידְרֵסוֹ בְּנֵי אָדָם מִצִּידוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל הַכּוֹתֵל
16 בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים, כְּדֵי לְחֹק אֵת יִסְדוּתֵיהֶם. אֶכְּל בְּכוֹתֵל חָצֵר, דְּהֵינָּה, שֶׁמִּצִּידוֹ
17 הַשְּׁנִי שֶׁל הַכּוֹתֵל יֵשׁ לְחֲבִירוֹ חָצֵר, אִם בָּא לְסִמּוּךְ סוֹמֵךְ – רִשְׁאֵי הוּא
18 לְסִמּוּךְ לוֹ כּוֹתֵל בְּלֹא הֶרְחָקָה, שֶׁמֵּאֲחֵר דּוֹרֵס הוּא בְּתוֹךְ חָצִירוֹ בְּסִמּוּךְ
19 לְכוֹתֵל מִצִּידוֹ הָאֲחֵר, דִּי בִּכְךָ לְחִיּוּק יִסְדוּתֵיהֶם, וְאֵין הוּא זָקוּק שִׁידְרֵסוֹ בְּנֵי
20 רִשׁוֹת הָרִבִּים מִצִּידוֹ הַשְּׁנִי.
21 רַבִּי אֲשִׁיעָרָא אֹמֵר, אֲחֵד כּוֹתֵל יָגִינָה וְאֲחֵד כּוֹתֵל חָצֵר – בֵּין אִם יֵשׁ
22 לְחֲבִירוֹ יָגִינָה מֵאֲחֹרֵי כּוֹתְלוֹ וּבֵין אִם יֵשׁ לוֹ חָצֵר, אִם בָּא לְסִמּוּךְ אֵינִי סוֹמֵךְ
23 – אֵין אָדָם רִשְׁאֵי לְסִמּוּךְ כּוֹתֵל אַחֵר לְכוֹתְלוֹ בְּלֹא הֶרְחָקָה.
24 אִמְרַר רַבִּי יוֹסִי בֶּר תַּנְיָנָא, וְלֹא פְלִיגִי – לֹא נִחְלָקוּ רַב וּרְבִי אוֹשְׁעִיא בְּדִין
25 זֶה, מֵאֲחֵר שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם עוֹסֵק בְּאוֹפֵן אַחֵר, הָאֵם פְּעִיר יִשְׁנָה הָאֵם פְּעִיר
26 חֲדָשָׁה. כְּלוּמָר, רַב הַסּוֹבֵר שֶׁאֵין צִירִק לְהֶרְחִיק אֶלְאֵא בְּכוֹתֵל יָגִינָה וְלֹא בְּכוֹתֵל
27 חָצֵר, עוֹסֵק בְּעִיר יִשְׁנָה שֶׁכֵּבֶר נִידוּשׁוֹ קֶרְעוּתִיהָ הֵיטֵב, וּלְפִיכָךְ אֵין צִירִק
28 לְהֶרְחִיק אֶלְאֵא מְכוֹתֵל יָגִינָה, אֲבָל בְּכוֹתֵל חָצֵר דִּי בִּכְךָ שְׁדוּרִיסִים בְּנֵי חָצֵר
29 מִצִּידוֹ הָאֶחָד שֶׁל הַכּוֹתֵל, וְאֵין צִירִק שִׁידְרֵסוֹ בְּנֵי רִשׁוֹת הָרִבִּים מִבְּחוּץ. אֲמַנִּם
30 רַבִּי אוֹשְׁעִיא עוֹסֵק בְּעִיר חֲדָשָׁה, שְׁעִדִּין לֹא נִידוּשׁוֹ קֶרְעוּתִיהָ דִּי הַצּוֹרֵךְ,
31 וּלְפִיכָךְ אֵף בְּכוֹתֵל חָצֵר יֵשׁ לְהוֹתִיר מִקּוֹם פְּנוּי לְבֵנֵי רִשׁוֹת הָרִבִּים, שִׁידְרֵסוֹ
32 מִבְּחוּץ וְיִחְזֹקוּ אֵת יִסְדוּתֵיהֶם.
33 הַגְמָרָא מְקַשֶּׁה עַל דְּבָרֵי רַבָּא, שֶׁבִּיאֵר שֶׁהִטַּעַם שִׁישׁ לְהֶרְחִיק בֵּין הַכֹּתֵלִים
34 הוּא מִשּׁוּם דְּרִיסַת הָרֵגֶל: תִּנְנָן – שְׁנֵינוּ שֶׁאִם בּוֹנֵה כּוֹתֵל כְּנֹגֵד הַתְּחִלּוֹת
35 שֶׁל חֲבִירוֹ, עֲלִיו לְהֶרְחִיקוֹ בֵּין מִלְּמַעְלָן שֶׁל הַחֲלוֹנוֹת, וּבֵין מִלְּמַטָּן וּבֵין
36 מִלְּבַתָּן אַרְבַּע אַמּוֹת. דְּהֵינָּה, שֶׁאִם בּוֹנֵה כּוֹתֵל גְּבוּהָ יוֹתֵר מִן הַחֲלוֹנוֹת, עֲלִיו
37 לְהַגְבִּיחוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְאֵם נִמוּךְ הוּא מֵהֶם עֲלִיו לְהִיטֵב נִמוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת,
38 וְכֵן צִירִק לְהֶרְחִיקוֹ מִכְּנֻסֵּי אַרְבַּע אַמּוֹת.
39 וְתַנִּי גַּלְיָה בְּרִייתָא, שֶׁמִּלְּמַעְלָן שֶׁל הַחֲלוֹנוֹת יֵשׁ לְהַגְבִּיחָהּ אֵת הַכּוֹתֵל בְּכָדִי
40 שְׁלֹא יוֹכֵל לְהַשְׁעֵן עַל כּוֹתְלוֹ וְצִיָּין וְרַבָּא לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, וּמִלְּמַטָּן
41 שֶׁל הַחֲלוֹנוֹת יֵשׁ לְהַנְמִיךְ אֵת הַכּוֹתֵל בְּכָדִי שְׁלֹא יַעֲמֹד עַל גְּבִי הַכּוֹתֵל
42 וְיִכְבְּדֵנוּ שֶׁל הַחֲלוֹנוֹת עֲלִיו לְהֶרְחִיק בְּכָדִי שְׁלֹא יֵאָפִיל – שְׁלֹא
43 יִחְשָׁק אֵת בֵּיתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ.
44 מִדִּיקָתָהּ הַגְמָרָא: טַעְמָא שְׁחִיב לְהֶרְחִיק אֵת כּוֹתְלוֹ מִכְּנֻסֵּי חֲלוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל
45 חֲבִירוֹ, דּוּקָא מִשּׁוּם שְׁלֹא יֵאָפִיל, אֶכְל מִשּׁוּם דְּרוּוֹשָׁא לֹא – אֲבָל אִם לֹא
46 הִיוּ חֲלוֹנוֹת קְבוּעִים בְּכוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, לֹא הָיָה צִירִק לְהֶרְחִיק אֵת כּוֹתְלוֹ
47 מִשֶּׁם, וּרִשְׁאֵי הָיָה לְסוּמְכוֹ לְכוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, אֵף שְׁמוֹנֶה הוּא מֵעֵבֶר בְּנֵי
48 אָדָם בֵּין הַכֹּתֵלִים.
49 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִין בְּאֵדָם הָכָא לִבְנוֹת כּוֹתֵל מִן חָצֵר.
50 דְּהֵינָּה, שֶׁאֵין אוֹרְכוֹ שֶׁל כּוֹתֵל זֶה כְּנֹגֵד אוֹרֵךְ כּוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, שְׁבִאוּפֵן כּוֹתֵל
51 אֲכֵן הָיָה צִירִק לְהֶרְחִיק כְּדֵי שִׁיעוֹר מֵעֵבֶר בְּנֵי אָדָם, אֲלֹא רֹחֲבוֹ שֶׁל כּוֹתֵל זֶה
52 מִכוּון כְּנֹגֵד אוֹרְכוֹ שֶׁל כּוֹתֵל חֲבִירוֹ, שְׁבִאוּפֵן זֶה אֵין לְחוּשׁ לְמַנִּיעַת מֵעֵבֶר בְּנֵי
53 אָדָם בְּחֹלֶק קֶטֶן כּוֹתֵל שֶׁל הַכּוֹתֵל, וּלְפִיכָךְ אֵינִי צִירִק לְהֶרְחִיק אֶלְאֵא מִשּׁוּם
54 שֶׁמֵּאֲפִיל עַל בֵּית חֲבִירוֹ.
55 וּמֵאֲחֵר שְׁלֹא נִתְבָּאֵר בְּרִייתָא מִה הוּא שִׁיעוֹר הֶהָרְחָקָה בְּכָדִי שְׁלֹא יֵאָפִיל
56 עַל בֵּית חֲבִירוֹ, מִבְּרַת הַגְמָרָא: וְכִמְהָ יֵשׁ לְאָדָם לְהֶרְחִיק אֵת כּוֹתְלוֹ הָעוֹמֵד
57 מִן חָצֵר, מִן הַחֲלוֹנוֹת הַקְּבוּעִים בְּכוֹתֵל חֲבִירוֹ.
58 אִמְרַר יִבְיָא וְ–שֶׁם חֲכָמִים חֲמוּתֵי דְּאִשְׁרֵין בֶּר נִדְבָךְ וְ–חֲמוּי שֶׁל אָדָם בִּשְׁם אִשְׁרֵין,
59 שֶׁהָיָה בְּנוֹ שֶׁל אָדָם בִּשְׁם נִדְבָךְ מִשְׁמִיחָה דְּרַב, בְּמֵלָא רַחֵב חֵלּוֹן – שִׁיעוֹר

60 הֶרְחָקָה הַכּוֹתֵל מִן הַחֲלוֹנוֹת הוּא כְּפִי רֹחֲבוֹ שֶׁל חֵלּוֹן, וְהוּא שִׁיעוֹר טַפַּח.
61 מְקַשֶּׁה הַגְמָרָא: וְהָלֹא מִצִּיָּין הוּא לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, שֶׁמֵּאֲחֵר שֶׁסִּמּוּךְ הוּא
62 מֵאֵד לְחֲלוֹנוֹת חֲבִירוֹ אֵין מוֹעִיל מִה שֶׁמְגַבִּיחָה אֵת הַכּוֹתֵל אַרְבַּע אַמּוֹת מִן
63 הַחֵלּוֹן, וְעִדִּין יוֹכֵל הוּא לְהַשְׁעֵן עַל כּוֹתְלוֹ וּלְרֹאוֹת אֵת הַנַּעֲשָׂה בְּבֵיתוֹ שֶׁל
64 חֲבִירוֹ.
65 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: אִמְרַר רַבִּי זְבִיד, בְּמִדִּיר אֵת כּוֹתְלוֹ. דְּהֵינָּה, אֲכֵן אֵין דִּי בִּכְךָ
66 שִׁיגְבִיחָה אוֹ יִנְמִיךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, אֲלֹא עֲלִיו לִבְנוֹת אֵת כּוֹתְלוֹ בְּשִׁיעוֹר לְעַד
67 הַחֲלוֹנוֹת, עַד שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְעַמּוֹד אוֹ לְהַשְׁעֵן עֲלִיו וּלְרֹאוֹת לְתוֹךְ בֵּית חֲבִירוֹ.
68 שְׁבֵה הַגְמָרָא מְקַשֶּׁה: וְהָאֵם אֵנִי תִּנְנָן שִׁישׁ לְהֶרְחִיק מִכְּנֻסֵּי הַחֲלוֹנוֹת אַרְבַּע
69 אַמּוֹת, וְלֹא דִי בְּהֶרְחָקָת טַפַּח אֶחָד כְּשִׁיעוֹר רֹחֲבֵי חֵלּוֹן.
70 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: לֹא קִשְׁיָא, בָּאֵן – הַבְּרִייתָא עוֹסֵקת בְּאוֹפֵן שְׁבֵנָה כּוֹתֵל רַק
71 מִרְוּחָה אֲחֵת – מִצִּד אֶחָד שֶׁל הַחֲלוֹנוֹת, וּמֵאֲחֵר שֶׁאֵינוֹ מִחְשִׁיךְ כָּל כָּךְ אֵת בֵּית
72 חֲבִירוֹ דִּי בְּהֶרְחָקָת מֵלֹא רֹחֲבֵי חֵלּוֹן. בָּאֵן – הַמִּשְׁנָה עוֹסֵקת בְּאוֹפֵן שְׁבֵנָה
73 כּוֹתֵל מִשְׁתֵּי רוּחוֹת – מִשְׁנֵי צִידֵי הַחֲלוֹנוֹת שֶׁל חֲבִירוֹ, וּמֵאֲחֵר שֶׁמִּחְשִׁיךְ עֲלִיו
74 בְּיוֹתֵר יֵשׁ לוֹ לְהֶרְחִיק שִׁיעוֹר אַרְבַּע אַמּוֹת.
75 הַגְמָרָא מְקַשֶּׁה שׁוֹב עַל דְּבָרֵי רַבָּא. הַסּוֹבֵר שִׁישׁ לְהֶרְחִיק אֵת הַכֹּתֵלִים מִשּׁוּם
76 דְּרִיסַת הָרֵגֶל: הָאֵם טַעְמָא, שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה בְּסִמּוּךְ, וְאֵת הַכּוֹתֵל יֵשׁ לְהֶרְחִיק מִן
77 הַמְּוִחִלָּה וְ–מִרְוּחֵי שֶׁל חֲבִירוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, בְּכָדִי שִׁיחָא חֲבִירוֹ זֹקֵף
78 וְ–מִמַּעְמִיד אֵת הַסּוּלָם כֹּאשֶׁר נִצְרָךְ הוּא לְנִקּוֹת אֵת הַמִּרְבּוֹ.
79 מִדִּיקָתָהּ הַגְמָרָא: טַעְמָא שֶׁצִּירִק לְהֶרְחִיק אֵת הַכּוֹתֵל מִן הַמִּרְבּוֹ, מִשּׁוּם
80 שֶׁחֲבִירוֹ צִירִק מִקּוֹם הַלְעַמְדַת הַסּוּלָם, אֶכְל מִשּׁוּם דְּרוּוֹשָׁא לֹא – אֲךָ בְּאוֹפֵן
81 שֶׁאֵין לְחֲבִירוֹ מִרְבּוֹ, רִשְׁאֵי הוּא לְסִמּוּךְ לוֹ אֵת כּוֹתְלוֹ, אֵף שְׁמוֹנֶה הוּא אֵת
82 דְּרִיסַת רַגְלֵי הָאֲנָשִׁים בֵּין הַכֹּתֵלִים.
83 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִין בְּמִוִּחִלָּה מִשּׁוּפְעָת – בְּמִרְבּוֹ הַבְּנוּי
84 סָבִיב גַּג מִשּׁוּפְעָת הַנִּמְשָׁךְ מְכוֹתֵל הַבְּנוּי לְתוֹךְ חָצֵר. דָּאֵי מִשּׁוּם דְּרוּוֹשָׁא הוּא
85 – שֶׁאִם הָיָה טַעַם הֶהָרְחָקָה רַק כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה דְּרִיסַת רַגֵּל בֵּין הַכֹּתֵלִים, לֹא הָיָה
86 צִירִק לְהֶרְחִיק אֵת כּוֹתְלוֹ מִגִּגּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ כָּלל, דְּהָא קָא אֵיזִיל וְאֵתִי תוֹתִיחָה
87 – שְׁדוּרִי נִיתָן לְהֵלֵךְ בֵּין הַכֹּתֵלִים תַּחַת שִׁיעוֹר הַגֵּג. וּלְפִיכָךְ הוֹצִרְכָה הַמִּשְׁנָה
88 לוֹמַר, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם עֲלִיו לְהֶרְחִיק אֵת כּוֹתְלוֹ מִגִּגּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, בְּכָדִי שִׁיּוּכֵל
89 הֵלֵךְ לְהַעֲמִיד סוּלָם וּלְנִקּוֹת אֵת הַמִּרְבּוֹ מֵעַפֵּר וְאֲבָנִים הַנּוֹפִלִים בוֹ וּמֵעַכְבִּים
90 אֵת קִילוֹת הַמַּיִם.

משנה

91 משנה זו עוסקת בדיני הרחקת סולם משוכך יונים, וכוותל ממרוב
92 שבגג. מִתְרַחֲקִין אֵת הַסּוּלָם מִן הַשּׁוֹכֵךְ שֶׁל הַיּוֹנִים אַרְבַּע אַמּוֹת, בְּכָדִי שְׁלֹא
93 תִּקְפְּזֵיהֶם תִּתְּנֵיהֶם וְחִידָה כְּעֵין חֲתוּלָּה וְתִטְרוּן אֵת הַיּוֹנִים. דְּהֵינָּה, אָדָם
94 שֶׁהָעַמִּיד שׁוֹכֵךְ שֶׁל יוֹנִים בְּחָצִירוֹ, סוֹמֵךְ לְכוֹתֵל שְׁבִין הַחֲצִירוֹת, אֲסוּר לְשַׁכְּנוֹ
95 לְסִמּוּךְ סוּלָם לְכוֹתֵל זֶה, עַד שִׁירְחִיקֵנוּ אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַשּׁוֹכֵךְ, מֵאֲחֵר שֶׁעַל
96 יְדֵי הַסּוּלָם יוֹכֵלָה נִמְיָה לְטַפֵּס לְשׁוֹכֵךְ וּלְטְרוּן אֵת הַיּוֹנִים.
97 דִּין נוסף: וְאֵת הַכּוֹתֵל מִרְחִיקִים מִן הַמְּוִחִלָּה וְ–מִרְבּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, בְּכָדִי
98 שִׁיחָא בַּעַל הַמִּרְבּוֹ זֹקֵף אֵת הַסּוּלָם. דְּהֵינָּה, בְּכָדִי שִׁיּוּכֵל לְהַעֲמִיד בֵּין
99 הַכּוֹתֵל לְמִרְבּוֹ סוּלָם בְּשִׁיעוֹר, עַל מִנְתַּל לְעֹלֹת וּלְנִקּוֹת אֵת הַמִּרְבּוֹ מִן הָעַפֵּר
100 וְהָאֲבָנִים הַמִּצְטַבְּרִים בוֹ וּמֵעַכְבִּים אֵת קִילוֹת הַמַּיִם.

נמרא

101 הַגְמָרָא מְבַרֵּרֵת אִם מִשְׁנֵתֵנוּ בְּשִׁיתֵר רַבִּי יוֹסִי הִיא: לִימָא מִתְּנִיתִין דְּלֹא
102 בְּרַבִּי יוֹסִי, דָּאֵי בְּרַבִּי יוֹסִי הִיא לֹא הִיתָה מִחִיבַת לְהֶרְחִיק אֵת הַסּוּלָם מִן
103 הַשּׁוֹכֵךְ, דְּהָא אִמְרַר רַבִּי יוֹסִי (לֵהֵלֵךְ כֹּה), שֶׁרִשְׁאֵי אָדָם לְנִטּוֹעַ אֵילָן בְּחָצִירוֹ
104 סָמוּךְ לְבֹרֵוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, אֵף שְׁעִתִּידִים שׁוֹרְשֵׁי הָאֵילָן לְהִזְקֵק אֵת הַבּוֹר, מִשּׁוּם
105 שׁוֹךְ וְ–בַּעַל הַבּוֹר חוֹפֵר בְּתוֹךְ רִשׁוֹת שְׁלֹל, וְזֶה וְ–בַּעַל הָאֵילָן נִטְעָה בְּתוֹךְ
106 רִשׁוֹת שְׁלֹל. דְּהֵינָּה, שֶׁלְדַעַת רַבִּי יוֹסִי רִשְׁאֵי אָדָם לְעִשׂוֹת בְּתוֹךְ שְׁלֹל כְּפִי
107 רְצוֹנוֹ, אֵף אִם שְׁכָנֵי נִזּוּק מִכָּן. וְלִשְׁטוּתוֹ, מוֹטֵל עַל הַנִּזּוֹק לְהֶרְחִיק אֵת עַצְמוֹ
108 מִהַמּוֹזֵק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְזָק, וְאֵם כֵּן, לְדַבְּרֵיהֶם, אֵין צִירִק אָדָם לְהֶרְחִיק אֵת סוּלָמוֹ
109 מְכוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, אֲלֹא יִרְחִיק בַּעַל הַשּׁוֹכֵךְ אֵת שׁוֹכְבוֹ מִן הַכּוֹתֵל.
110 דּוּחָה הַגְמָרָא: אֵין הִכְרָה לוֹמַר כֵּן, אֲלֹא אִפְּסִילוֹ תִּימָא רַבִּי יוֹסִי הִיא אֵין בִּכְךָ
111 קוּשִׁיא, דְּהָא אִמְרַר רַב אֲשִׁי, כִּי תוֹנִין כִּי רַב בְּהֵנָּה תוֹה אִמְרַר – כְּשֶׁהֵינָּה
112 בִּישְׁבִּיתוֹ שֶׁל רַב כֹּהֲנָא הָיָה רַגְלֵי לוֹמַר, דְּמוּדִי רַבִּי יוֹסִי בְּגִידֵי דִּידֵיהּ –
113 שְׁמוּדָה רַבִּי יוֹסִי שְׁחִיבֵי הַמּוֹזֵק לְהֶרְחִיק אֵת עַצְמוֹ, בְּאוֹפֵן שְׁמוּזִיק עַל יְדֵי

רצונך, אנוסים הם החוטאים, שהיצר הרע מכריחם לחטוא.

ומאי אהדרו ליה תבריה [דאיוב] – ומה השיבו חברי איוב על טענתו זאת. כך אמרו לו, 'אף אתה תפס ראה ותקע שיהיה לפני אל' (שם טו ד). כלומר, דבריו גורמים להפסיד ראות שמים מבני אדם, וכמו כן גורמים להם לגרוע ולמעט את שיח התפילה מן הבריות, מאחר שלפי דבריו האדם נתון בידי מערכת הטבע, ואין הוא יכול לשנותה. אך האמת אינה כן, אלא אף שברא הקדוש ברוך הוא את יצר הרע כדי להחטיא בני אדם, מכל מקום ברא לו – כנגדו את התורה, שהיא תכלית ורפואה לו. ומבטלת מאדם ההורתי עבירה, ונמצא, שאין החוטאים אנוסים, שהרי יכולים הם להציל את עצמם מיצר הרע על ידי לימוד התורה.

הגמרא מבארת פסוק העוסק במעשיו הטובים של איוב: דרש רבא, מאי דכתיב – מה היא כוונת הכתוב (שם כט א) שאמר איוב 'ברכת אבי עלי תבא, וכל אלמנה ארני'. 'ברכת אבי עלי תבא' מלמד שהיה איוב גזול שדה מיתומים, ומשביחה – חרשה וזורעה, ומחזירה להן כשהיא משובחת, וזו הכוונה 'ברכת אבי', שמתחילה היו היתומים סבורים שהקרקע אבודה מהם, ולבסוף ברכוהו על שהשביחה.

'וכל אלמנה ארני', דכל היבא דההו (איבא) אלמנה דלא הוו נכבי לה – כל היכן שהיתה אלמנה שלא היו חפצים לשאתה לאשה, הוה אזיל שדי שמה עילווה – היה איוב 'שם' את שמו עליה, דהיינו, אומר שהיא קרובתו, או שהיה מתעסק בשידוכיה, והוה אתו נכבי לה – ועל ידי זה היו באים ונושאים אותה.

הגמרא שבה לעסוק בדבריו של איוב: 'לו שקול ישקל פעשי והויתי, במאונס ישא וחד' (שם א). כלומר, אם ישקל במאונס הכעס והעונש שבאו עלי מן השמים, ובנגדם ישקלו עונותיו, נראה מי מהם יכריע. אמר רב, עפרא לפומיה דאיוב – ראוי היה ליתן עפר בפיו של איוב על דבריו אלו, תבריתא בלפי שמיא – מאחר שמדבר הוא כלפי שמים כאדם המתווכח עם חבריו, ואומר בוא ונשקול מי חייב למי.

'לו' [לא] יש בינינו מוכיח, ישת ידו על שנינו' (שם טו א). אין בינינו שופט ומוכיח שיוכל להניח את יד ממשלתו על שנינו, ולברר עם מי האמת. אמר רב, עפרא לפומיה דאיוב – ראוי היה ליתן עפר בפיו של איוב על דבריו אלו, כלום יש עבד שמוכיח את רבו, וכי יכול אדם להוכיח את הקדוש ברוך הוא.

'ברית ברתי לעיני ומה אהבונן על בתולח' (שם לא א). כלומר, מדוע קרה לי כל זאת, הלא ברית ברתי לעיני שלא להסתכל על אשת איש, ואף גדלה חסידותי עד שלא התבוננתי אפילו על פנויה, שמה לאחר זמן תנשא ואהיה כרוך אחריה. אמר רבא, עפרא לפומיה דאיוב – ראוי היה ליתן עפר בפיו של איוב על דבריו אלו, איהו באהרנותא – הוא לא הסתכל רק בנשים אחרות, אבל אברהם אבינו אפילו בדידה לא איסתכל – אפילו באשתו לא הסתכל. ומנין יודעים זאת, דכתיב (בראשית יב א) 'הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את', שאמר אברהם לשרה אשתו בשעת ירידתה למצרים, הנה נודע לי עתה שאשה יפת מראה את, מכלל – ויש ללמוד מכך, דמעיקרא לא הוה ידע לה – שמתחילה לא ידע זאת, מאחר שלא הסתכל בה, ורק עתה ראה באקראי את דמותה משתקפת במי הנהר והכיר

ביופיה.

'כלה ענו וילך בן יורד שאול לא יעלה' (איוב טו). כמו הענן ההולך ואינו שב, כן היורד לקבר אינו עולה. אמר רבא, מאן יש ללמוד, שפסר איוב בתחתית המיתים.

'אשר בשערה ישובני והרבה פצעני חנם' (שם טז). הלא הוא בכת אותי ברוח סערה, והרבה פצעני בחינם על לא עוול בכפי. אמר רבא, איוב בלשון 'שערה' תרה כלפי המקום, ובלשון 'פצעני' השיבוהו מן השמים. בלשון 'שערה' תרה, דכתיב 'אשר בשערה ישובני', וכך אמר איוב לפניו, רבונן של עולם, שמה רוח שערה עברה לפניך ונתחלה לך התיבות בין איוב לאיוב, דהיינו, שאתה דן אותי ששמי 'איוב' כאילו הייתי 'איוב'. ובלשון 'שערה' השיבוהו מן השמים, דכתיב (שם לח א, ב) 'ויען ה' את איוב מן הפערה ויאמר' [ונ'] 'אזר נא בנבר חלציך אשאליך והודיעני', התחזק נא והודר, וענה לי על שאלותי. וכך אמר לו הקדוש ברוך הוא, תרבה נימין – [שערות] בראתי באדם, וכל נימא ונימא בראתי לה גומא – [בור] בפני עצמה שממנה היא יונקת את חיותה, והטעם שבראתי לכל נימא גומא בפני עצמה הוא כדי שלא יהו שתיים יונקות מגומא אחת, שאלמלי – שאם היו שתיים יונקות מגומא אחת, היו מחשיכות את מאור עיניו של אדם. ומעתה יש לך להבין, שאם בין גומא לגומא לא נתחלה לי, האם יתכן שבין איוב לאיוב נתחלה לי.

וממשיך הקדוש ברוך הוא ואומר לאיוב: 'מי פלג לשטה תעלה' [ונ'] (שם כה). דהיינו, מי חילק דרך לכל טיפת גשם. וכך אמר לו, תרבה מיפין – [טיפות גשם] בראתי בעבים – [בעננים], וכל מיפה ומיפה בראתי לה דפוס – [דרך ושביל] בפני עצמה, כדי שלא יהו שתי מיפין יוצאות מדפוס – [משביל] אחד, שאלמלי שתי מיפין יוצאות מדפוס אחד – שאם היו שתי טיפות יוצאות משביל אחד, היו משמששות את הארץ – עושים אותה לחה כטיט, ואינה מוציאה פירות. מעתה יש לך להתבונן, אם בין מיפה למיפה לא נתחלה לי, היתכן שבין איוב לאיוב נתחלה לי.

מבארת הגמרא: מאי משמע דהא תעלה לישנא דרפוס היא – מנין יש ללמוד ש'תעלה' שאמר הכתוב היא דרך ושביל. ומבארת, אמר רבא בר שילא, יש ללמוד זאת מדכתיב (מלכים א' יח לב) לגבי אליהו בהר הכרמל, 'ויעש תעלה בבית סאתים ורע', שעשה אליהו חפירה ושביל מסביב למזבח, ברוחב הראוי לזריעת שתי סאים, ומילא תעלה זו במים.

וממשיך הקדוש ברוך הוא ואומר לאיוב: 'ידרך להיון קולות' (איוב לח כה). דהיינו, מי חילק דרך לכל אחד מן הרעמים. וכך אמר לו, תרבה קולות – [רעמים] בראתי בעבים – [בעננים], וכל קול וקול בראתי לו שביל בפני עצמו, כדי שלא יהו שתי קולות יוצאות משביל אחד, שאלמלי – שאם היו שתי קולות יוצאות משביל אחד היו מחריבין את כל העולם. מעתה יש לך להבין, שאם בין קול לקול לא נתחלה לי, היתכן שבין איוב לאיוב נתחלה לי.

עוד אמר לו הקדוש ברוך הוא לאיוב: 'תדעך עת לדת יעלי סלע, חלל אילות תשמו' (שם לו א). האם יודע אתה את זמן הלידה של היעלים הגרים בסלע, או האם שומר אתה את הזמן שבאים צירי לידה לאילה. וכך אמר לו, יעלה – [אשת היעל] וזו אכזרית על בניה היא, ולפיכך בשעה שבוזרעת

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' א

שבה הגמרא ושואלת: אף שאין המלח ראוי לשימוש, מכל מקום בין דקשא לכותל שקלא – מאחר שמזיק הוא את הכותל עתיד בעל הכותל לטילו משם. ומתרת: דיתבא אחסא – המלח מונח על חתיכת חרס ולא

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' א

נמרא

מתחילה סברה הגמרא שהכותל הראשון היה סמוך לכותל שכנו בפחות מארבע אמות, ועל כך מקשה הגמרא: וקמא היכי סמך – כיצד רשאי היה

לסמוך את הכותל הראשון לכותלו של חבירו.

אמר רב יהודה, אכן אין כוונת המשנה שהיה לו מתחילה כותל ונפל, אלא היכי קאמר – זו היא כוונת המשנה,

1 עדשים דווקא]. מבארת הגמרא: **אֲמַרִי בְּמַעֲרָא** – אמרו בארץ ישראל
2 **מִשְׁמִיָּה דְרִבְהָ בַר בִּרְיָ**, הטעם בזה הוא משום שהאבל דומה לעדשה, **מָה**
3 **עֲדָשָׁה זֶה אֵין לָהּ פֶּה** – אין לה סדק כשאר קטניות, אלא סגורה היא מכל
4 צדדיה, **אָף הָאֵבֶל אֵין לוֹ פֶּה** – שאין הוא פוצה את פיו אלא יושב ודומם.
5 **דְּבַר אַחֵר**, האבל דומה לעדשה בכך, **מָה עֲדָשָׁה זֶה מְגֻלְגֶּלֶת** – עגולה היא
6 כגלגל, **אָף הָאֵבֶל לֹא מְגֻלְגֶּלֶת וּמְחֻזָּרֶת עַל כָּל פְּאֵי הָעוֹלָם**, שאין אדם
7 ניצול הימנה.
8 מבררת הגמרא: **מָאי בִּינְיָהּ** – מהו החילוק להלכה בין שני טעמים אלו.
9 מבארת הגמרא: **אֵיבָא בִּינְיָהּ לְנַחוּמִי בְּבִיעִי** – החילוק ביניהם הוא אם
10 אפשר להכין ביצים לסעודת אבלים. שאם הטעם בעדשה משום שאין לה
11 פה, אף ביצה סגורה היא מכל צדדיה, אך אם הטעם בעדשה שעגולה
12 כגלגל, אין ליטול לשם כך ביצה, שהרי ביצה אינה עשויה כגלגל.
13 הגמרא מפרשת את העבירות שעבר עשו באותו היום: **אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן**,
14 **חֲמִשָּׁ עֶבְרִית עָבַר אוֹתוֹ רֶשַׁע** – [עשו] **כְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁמָּת בּוֹ אַבְרָהָם. כָּאֵל**
15 **עַל נַעֲרָה מְאֻדָּה, וְהָרָג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְכַפֵּר בְּעֵקֶר, וְכַפֵּר בְּתַחֲתִית**
16 **הַמִּתִּים, וְשָׁט** – [ביזה] **אֶת הַבְּכוֹרָה**, דהיינו שביזה את העבודה במשכן
17 הנעשית על ידי הבכורים.
18 הגמרא מבארת מניין יודעים שעבר עבירות אלו: **שָׂא עַל נַעֲרָה מְאֻדָּה**
19 **יֵשׁ לַלְמוּד, דְּבָתִּיב הָכָא 'וַיִּבֹא עֲשׂוֹ מִן הַשָּׂדֶה', וְכַתִּיב הָתָם** (וברים כב כו)
20 לגבי הבא על נערה מאורסה: **'כִּי בִשְׂדֶה מִצָּאָה'**, ומאחר שנקט הכתוב
21 בשניהם לשון 'שדה' יש ללמוד שבא עשו על נערה המאורסה. ושהָרָג אֶת
22 הַנֶּפֶשׁ יש ללמוד, דְּבָתִּיב הָכָא 'עֲנֵה', וְכַתִּיב הָתָם (ירמיה ד לא) **'אֹי נָא לִי**
23 **כִּי עֵיפָה נַפְשִׁי לְהָרִיגִים'**, ומאחר שנקט הכתוב תיבת 'עוף' בשניהם, יש
24 ללמוד שאף עשו מן ההורגים היה. וְכַפֵּר בְּעֵקֶר יש ללמוד, דְּבָתִּיב הָכָא
25 (בראשית כה לב) שאמר עשו **'לָמָּה זֶה לִי בְכֹרָה, וְכַתִּיב הָתָם** (שמות טו ב)
26 בקריעת ים סוף שאמרו ישראל **'זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנֹנָהוּ'**, ויש ללמוד מכך שכוונת
27 עשו באומרו למִה זֶה לִי, היינו לכפור ב'זה אלי'. וְכַפֵּר בְּתַחֲתִית הַמִּתִּים
28 נלמד מְדָבָרִיב (בראשית כה לב) שאמר עשו **'הֲנֵה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת'**, דהיינו,
29 שלא האמין בתחיית המתים. ולפיכך לא שם אל לבו מה שיארע לאחר
30 מותו. וְשָׁט – [ביזה] **אֶת הַבְּכוֹרָה** נלמד מְדָבָרִיב (שם לד) **'וַיִּבֹּז עֲשׂוֹ אֶת**
31 **הַבְּכוֹרָה'**.
32 מבררת הגמרא: **וְשַׁעֲשָׂה יִשְׁמַעְאֵל תְּשׁוּבָה בְּיָמָיו** של אברהם מְגֻלְגֶּלֶת.
33 מבארת הגמרא: **כִּי הָאֵ –** כמו במעשה דְּרִבְהִנָּא וְרַב חָמָא בַר בּוּזִי, דְּהוּ

34 **יְתִבִּי קָמִיָּה דְרִבְהִי –** שהיו יושבים לפני רבא, **וְקָא מְנַמְנֵם רָבָא –** ורבא
35 נמנם. **אֲמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב חָמָא בַר בּוּזִי, וְדַאי דְאֲמַרִיתוּ –** האם נכון
36 הדבר שאומרים אתם שְׂכָל מִיתָה שְׂיִיש בָּהּ גְּיוּעָה – כל מי שנאמר בו
37 בתורה 'ויגוע וימת', **זֶה הוּא מִיתָתָן שְׁל צְדִיקִים –** יש ללמוד שצדיק היה.
38 **אֲמַר לִיה רַב חָמָא בַר בּוּזִי לְרַבִּינָא, אֵין –** אכן כך.
39 שֶׁב רַבִּינָא וּשְׂאֵלָה: **וְהָא** – [והרי] מצינו בדִּוּר הַמְּבֹרָל שנאמר בו (בראשית י כא)
40 **'וַיִּגַּע כָּל בָּשָׂר'**, אף שרשעים היו. **אֲמַר לִיה רַב חָמָא לְרַבִּינָא, אֵין גְּיוּעָה**
41 **וְאִסְיָפָה קָאמְרִין –** אני לא אמרתי שנאמר כן בצדיקים אלא באופן
42 שנאמר גם 'ויגוע' וגם 'ויאסף אל עמיו', ואילו דור המבול אף שנאמר בהם
43 'ויגוע' מכל מקום לא נאמרה בהם 'אסיפה'.
44 שֶׁב רַבִּינָא וּשְׂאֵלָה: **וְהָא יִשְׁמַעְאֵל** בְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם **דְּבָתִּיב בִּיה גְּיוּעָה**
45 **וְאִסְיָפָה**, כמו שאמר הכתוב (בראשית כה יז) **'וַיִּגַּע וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל עַמּוּיוֹ'**, אף
46 שרשע היה. **אֲדִהֲכִי אִיתְעָר בָּהּ רָבָא –** בינתיים התעורר רבא מנמנומו,
47 **אֲמַר לָהּ –** אמר להם לרבינא ורב חמא בר בוזי, דְּרִבְדִּין – בחורים אתם,
48 שלא הגעתם לסבוב סבא. **הָכִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, יִשְׁמַעְאֵל עָשָׂה תְּשׁוּבָה**
49 **בְּתַנִּי** אברהם **אֲבִיו**, ולפיכך נאמרה בו גיועה ואסיפה כדרך שנאמר
50 בצדיקים. ומניין יש ללמוד שעשה תשובה בימי אברהם אביו, **שְׁנַאֲמַר** (שם
51 ט) בפטירת אברהם, **'וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנָיו'**, דהיינו שהולין
52 ישמעאל את יצחק לפניו, אף שצער היה ממנו, ובהכרח שעשה תשובה.
53 שואלת הגמרא: **וְדִילָמָּה דִּרְהַךְ חֲכָמָתָן קָא חֲשִׁיב לָהּ –** שמא לא הקדים
54 ישמעאל את יצחק לפניו, אלא שמנה אותם הכתוב כפי חכמתם, ולפיכך
55 הקדים את יצחק לישמעאל. משיבה הגמרא: **אֲלָא מַעֲתָה –** אם כך הוא
56 הדבר, שמנה אותם הכתוב דרך חכמתם, מדוע נאמר בפטירת יצחק (שם לה
57 כט) **'וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ עֲשׂוֹ וַיַּעֲקֹב בְּנָיו, מָאי טַעְמָא לֹא חֲשִׁיב לָהּ דִּרְהַךְ חֲכָמָתָן**
58 **–** מדוע אין הכתוב מונה אותם דרך חכמתם ומקדים את יעקב לעשו. **אֲלָא**
59 בהכרח צריך לומר שאין הכתוב מונה אותם אלא כסדר עמידתם,
60 **וּמְדָבָרִיבָהּ –** ומכך שישמעאל הקדים את יצחק שילך לפניו, יש ללמוד
61 **דְּאֲבָרֵי אֲדָבָרִיה –** שמינה ישמעאל את יצחק למנהיגו, וּמְדָבָרִיבָהּ –
62 ומאחר שמינה למנהיג עליו שָׂמַע מִיָּה תְּשׁוּבָה עָבַר ישמעאל בְּיָמָיו של
63 אברהם.
64 הגמרא מביאה ברייתא בענין הטובה שהנחיל הקדוש ברוך הוא לאברהם
65 יצחק ויעקב: **תָּנוּ רַבָּנֵן, שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים הִמְעִימֵן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם**
66 **הָהוּא**

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג אלול, תשי"ז

ברוקלין.

האברך יחיאל מיכל שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ג אלול מבשר טוב מפתחת שיעור בדא"ח בביהכ"נ חפץ חיים, ויהי רצון שלא יסתפקו בהפעולות דעת עתה, ויוסיפו עליהם כהנה וכהנה ובפרט עתה דעת התעוררות הוא ימי הסליחות והימים נוראים עליהם נאמר דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ומובן ופשוט שאין הנ"ל פוטר את המתעסקים בזה מהתמדה ושקידה בלימוד התורה וקיום המצות בהידור וכו' ובאופן דמוסיף והולך ומעלין בקדש ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ויהי רצון שגם בזה יבשר טוב אליבא דאמת וגם על חבריו ישפיע בכגון דא.

בברכה לכוח"ט ולת"ת ביראת שמים,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

הרפת בביתו, ואינו צריך לסלקה משם אם עשה שכנו אוצר בעלייתו לאחר מכן.

הגמרא מביאה כמה ספיקות בדין קרימת חנות ורפת לאוצר: **בְּעֵי אֲבִי, מַה הָדִין בְּאוֹפֵן שֶׁבַעל הָעֲלִיָּה בְּיָבֵד וְטַטְטָא וְרִיבֵין וְהוֹלִיף מִים כְּדִי לְהַרְבִּיץ וּלְהַשְׁכִּיב הָעֶפְרוֹ** את עלייתו **לְאוֹצֵר** – לצורך עשיית אוצר, אך קודם שהספיק להכניס באוצר תבואה פתח בעל הבית חנות מתחתיו, **מָהוּ, הָאֵם בְּאוֹפֵן כֹּהָ קִדְמָה הַחֲנוּת לְאוֹצֵר, או שִׁמְאָחַר וְכִיבֵד וְרִיבֵץ קוֹדֵם פְּתִיחַ הַחֲנוּת הִרִי זֶה כְּאִילוֹ קִדֵּם הָאוֹצֵר לַחֲנוּת.**

ספך נוסף: **רִיבָה בַּעַל הָעֲלִיָּה בְּחֻלּוֹנוֹת מָהוּ.** דהיינו, רגילים היו להרבות בחלונות במקום שמיועד לאוצר, כדי שיכנס אויר לשם ולא תרקב התבואה. ומעתה יש להסתפק מה הדין באופן שהרבה בעל העליה חלונות בעלייתו כדי להשתמש בה לאוצר, וקודם שהכניס בה את התבואה קדם בעל הבית ופתח חנות בביתו, האם באופן כזה קדמה החנות לאוצר, או שמאחר וכבר הכין את העליה לשימוש האוצר הרי זה כאילו קדם האוצר לחנות (**אֲכַסְרָהָ תַּחַת הָאוֹצֵר מָהוּ**).

ספך נוסף: **מָהוּ בַּעַל הָעֲלִיָּה עֲלִיָּה נֹסֶטֶת עַל גַּבִּי גַּג בֵּיתוֹ מָהוּ.** דהיינו, רגילים היו לבנות עלייה על הגג לצורך אוצר, ומעתה יש לדון מה הדין באופן שבנה בעל העליה עלייה נוספת על גגו לצורך אוצר, וקודם שהכניס בה את התבואה קדם בעל הבית ופתח חנות בביתו, האם באופן כזה קדמה החנות לאוצר, או שמאחר וכבר בנה מקום מיוחד לשימוש האוצר הרי זה כאילו קדם האוצר לחנות.

ועל שלושת ספיקות אלו אומרת הגמרא: **תִּיקוּן** – תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות.

ספך נוסף: **בְּעֵי רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻעַ, תִּמְרֵי וְרִמּוֹנֵי מָאִי** – מה יהא הדין באופן שהכניס בעל העליה תמרים ורימונים באוצר שבעלייתו, ונתכוין להכניס לאחר מכן תבואה לשם, אך קודם שהכניס לשם תבואה קדם בעל הבית ופתח חנות בביתו, האם באופן כזה יש לומר שקדמה החנות לאוצר, מאחר שאין אוצר אלא בתבואה ויין ושמן ולא בפירות, או שאף זה כתחילת אוצר הוא, והרי זה כקדם האוצר לחנות.

וגם על ספך זה אומרת הגמרא, **תִּיקוּן**.

שנינו במשנה: **בְּאוֹמֶת בֵּינֵן הִתִּירוּ וְלִפְתוֹחַ חֲנוּת מִתַּחְתִּיו וְכֹ' מִפְּנֵי שִׁמְשִׁיחוּ, אֲבָל לֹא רֶפֶת בֶּקֶר.**

תֵּנָא, בְּאוֹצֵר שֶׁל יוֹן הִתִּירוּ לפתוח חנות של נחתומין וצבעין מתחתיו, **מִפְּנֵי שֶׁהֶעֱשָׂן הָעוֹלָה מִן הַתְּנוּרִים שִׁבְחָנוּתִי אֲלוֹ מִשְׁבִּיחוֹ לֵינן, וְלֹא הִתִּירוּ לַעֲשׂוֹת רֶפֶת בְּקֶר מִתַּחַת אוֹצֵר הָיִן, מִפְּנֵי שֶׁהִרִיחַ הָעוֹלָה מִן הָרֶפֶת מִסְּרִיחוֹ לֵינן.**

אֲמַר רַב יוֹסֵף, הָאִי דִּידֵן – יין שלנו בבבל, **אֲפִילוּ קוֹטְרָא דְּשֶׁרְגָא נָמִי קִשְׁיָא לִיה** – אפילו העשן העולה מן הנר מזיק. דהיינו, שלא נאמר במשנה

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' ב

חיצים שלו, דהיינו, שהנזק בא מיד בשעה שעושה את הדבר המזיק בחצירו. **וְהָכָא נָמִי** – ואף כאן כשסומך סולם יכול הנזק לבוא מיד, **דְּמִנֵּין דְּבִתְרֵי דְּמִנָּה לִיה יִתְבָּא בְּחוֹר וְקִפְצָה** – שלעיתים מיד כשמונח את הסולם בסמוך לכותל, קופצת הנמיה מחורה ומטפסת על הסולם עד שמגיעה לשובר, ונמצא שבא ההיזק מיד עם הנחת הסולם, ובאופן כזה מודה רבי יוסי שחייב המזיק להרחיק את עצמו.

מקשה הגמרא: **וְהָא גִּרְמָא הוּא, שְׁהָרִי אֵין בַּעַל הַסּוּלָם או מִמּוֹנוֹ מְזִיקִים בִּידֵים את הַיּוֹנִים שֶׁשׁוּבָר, אֲלֹא רַק גּוֹרָמִים לְכָךְ שֶׁהִנְמִיָּה תִּטְפֹּס עָלָיו**

דין זה שניתן לפתוח חנות מתחת אוצר של יין, אלא בין של ארץ ישראל שהעשן משביחו, אך בין של בבל שהעשן מזיק דין אוצר של יין כדין אוצר של תבואה, ואין לפתוח מתחתיו חנות של נחתומין וצבעין.

אֲמַר רַב שְׁשֵׁת, וְאֲכַסְפִּסְתָּא – אם מניח בעל הבית בביתו שחת של תבואה, **בְּרֶפֶת בְּקֶר דְּמִיָּא** – הרי זה כאילו עשה רפת בביתו, מאחר שהוא דבר לח המתחמם ומעלה סירחון, ועל כן אינו ראוי לעשות כן אפילו תחת אוצר של יין.

משנה

משנה זו מבארת אילו דברים רשאי אדם לעשות בביתו ואין דיירי החצר רשאים לעכב עליו, ובאלו דברים מעכבים הם עליו.

חֲנוּת שֶׁבְּהָצֵר – אחד מבני החצר החפץ לפתוח חנות בביתו, ועל ידי כן יכנסו ויצאו הקונים דרך החצר המשותפת לכל הדיירים, **יָכוֹל כֹּל אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצֵר לְמַחֲוֹת בִּידוֹ, וְלוֹמַר לוֹ אֲנִי יָכוֹל לִישֵׁן מְקוֹל הַנִּכְנָסִין וּמְקוֹל הַיּוֹצֵאִין** – מחמת הרעש הנגרם על ידי הקונים הנכנסים ויוצאים בחצר.

אֲבָל עוֹשֶׂה אֶדָם בָּלִים או טוֹחֵן בְּרִיחִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְיוֹצֵא וּמוֹכֵר את הַכִּלִּים וְהַקִּמָּח בְּתוֹךְ הַשּׁוּק, וְאִינוֹ יָכוֹל אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצֵר לְמַחֲוֹת בִּידוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֲנִי יָכוֹל לִישֵׁן, לֹא מְקוֹל הַפְּטִישׁ שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ את הַכִּלִּים, וְלֹא מְקוֹל הַתִּינִים שֶׁטוֹחֵן בָּהֶם, שִׁמְאָחַר וְדוֹבְרִים אֲלוֹ תִּשְׁמִישׁוֹ שֶׁל אֶדָם הֵם, לֹא נִיתָן לְאִסוּר עָלָיו לַעֲשׂוֹתָם בְּבֵיתוֹ. וְלֹא מְקוֹל הַתִּינוּקוֹת – וכן אין אחד מבני החצר יכול למחות ביד המלמד תינוקות של בית רבן בביתו, ולומר 'איני יכול לישן מקול התינוקות', משום תקנת חכמים.

גמרא

מתחילה סברה הגמרא שכונת המשנה 'ולא מקול התינוקות' היינו באופן שעשה חנות בביתו, ובאים התינוקות לקנות אצלו, ואף על פי שיש קול בכניסתם ויציאתם אין שכניו יכולים למחות בידו.

ועל כן מקשה הגמרא: **מָאִי שָׁנָא רִישָׁא וּמָאִי שָׁנָא סִיפָא** – מדוע ישנו חילוק בין הרישא לסיפא, שברישא מבואר שיכולים השכנים למחות ביד החפץ לפתוח חנות בביתו, ואילו בסיפא מבואר שאינם יכולים למחות ביד המוכר לתינוקות.

מתרצת הגמרא: **אֲמַר אֲבִי, סִיפָא אֲתָאן לְהָצֵר אַחֲרָת** – הסיפא עוסקת באדם המוכר בחצר אחרת, שבאופן כזה אין דיירי החצר הסמוכה לחצירו יכולים למחות בידו, אף שקול הנכנסים והיוצאים נשמע גם בחצירים.

אֲמַר לִיה רַבָּא לֵאבִי, אִי הָכִי – אם כדברין שהסיפא עוסקת בחצר אחרת, **לִיתֵנִי בְּסִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה שֶׁבְּהָצֵר אַחֲרָת מוֹתֵר לְאִדָם לַפְתּוֹחַ חֲנוּת, וּמִדּוּעַ נִקְטָה הַמִּשְׁנָה קוֹל הַתִּינוּקוֹת.**

אֲלֵא אֲמַר רַבָּא,

ותסרוף את היונים, וכלל הוא בדינו שהגורם נזק לחבירו פטור מלשלם, ואם כן מדוע יש לחייבו להרחיק את הסולם מן הכותל.

מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַב טוֹבִי בִּר מִתְנֶה, וְזֹאת אוֹמֶרֶת דְּרָמָא בְּנִיזְקִין אֲסוּר, שאף שהגורם נזק לחבירו פטור מלשלם, מכל מקום אסור לעשות כן, ולפיכך ניתן לחייבו להרחיק את סולמו כדי שלא יגרם נזק לחבירו.**

הגמרא מביאה מעשה הנוגע לדין גרמא בניזקין: **רַב יוֹסֵף תָּהוּ לִיה תָּהוּ**

תָּאֵלִי – היו לו בחצירו דקלים קטנים, דָּתְהוּ

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

- 1 ד. ילבש בגדים הנאים [כז-כח] וישמח בביאת שבת פיוצא לקראת המלך ופיוצא לקראת חתן וכלה פמו שהיו
- 2 עושים גדולי החכמים שהיו מתעטפים בבגדים נאים ואומרים פאו ונצא לקראת שבת המלכה והיו אומרים
- 3 בואי פלה בואי פלה ובקצת מקומות נוהגים לצאת מבית הכנסת לחצר ולומר פן ויש נוהגין לצאת השדה [כט]:

הלכתא רבא

כז] ילבש בגדים הנאים – אין מנהגנו באמירת "לכבוד שבת קודש" בעת לבישת בגדי שבת. כז] ילבש בגדים הנאים – יש ללבוש בגדי שבת גם כשנמצא בדרך או בביתו לבדו, כי אין המלבוש לכבוד הרואים כי אם לכבוד השבת.³¹ כח] ילבש בגדים הנאים – לובשים בגדי שבת גם בשבת חזון. (כפי שיתבאר במקומו בעז"ה). כט] לצאת לשדה – כתחילת למנהג זה, נוהגים היום

להסתובב לכיוון מערב (או לכיוון הדלת) בעת אמירת 'בואי בשלום' שבסוף הפיוט 'לכה דודי'. מתחיל הסיבוב בשמאלו וגומר אחרי אמירת בואי כלה השני. נוהגים לשוח בעת אמירת בואי כלה, הא' לימין והב' לשמאל, והג' (אומרים בלחש, ושוחין) לאמצע כשפניו למזרח.³² בואי כלה הג' אומרים בלחש, ומנהגנו לומר בלחש עד אחרי תיבת מלכתא.

ציונים והוספות

ששבת בצפת. (שו"ת בצל החכמה חלק ג' סימן סה והוסיף שם שלדעתו הוא במקומות בהם מתפללים כלפי צפון או דרום אבל במקומות בהם מתפללים כלפי מערב (אוטרליה וכד') צריכים הם לפנות כלפי הדלת, דאם לא כן לא ניכרת התעוררות הכוונה לכבוד שבת). אמנם ב"יומן חורף תשל"ח' (הובא בסידור אדה"ז עם ציונים והערות עמוד תשי"ג) כתבו אשר לפעמים, כאשר כ"ק אדמו"ר ז"ע היה מתפלל בבית הכנסת הקטן (למעלה) ופניו הק' היו לצפון, הנה לפני שהגיע ל"בואי בשלום" הסב פניו לצד מזרח ובהגיעו ל"בואי בשלום" פנה למערב. סדר הסיבוב: לפני תקופת שנת תש"כ (בערך) – הנה באמירת "בואי בשלום" – היה רבינו נוהג לפנות – לכל לראש – לצד ימינו ואחר כך עושה סיבוב שלם ומחזיר פניו דרך שמאלו למזרח. בתקופת שנת תשי"ט-כ הואיל רבינו לברר אצל הרה"ח ר' שמואל לעוויתין ז"ל הנהגת רבותינו בזה. הרש"ל סיפר שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב וכן כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נהגו בתחילת "בואי בשלום" לפנות דרך שמאל שלהם וכו'. מאז התחיל רבינו לנהוג גם כן כך (סידור אדה"ז עם ציונים והערות עמוד תשי"ח).

30 הנהגות בשעת לבישת בגדי שבת: אצל הסבא (כ"ק אדמו"ר מהר"ש) היו ניגונים מסויימים שהיה שר לעצמו. . בשעה שהיה לובש בגדי שבת, או במוצאי שבת בשעה שהיה פושט בגדי השבת. (לקוטי דיבורים ח"א (מתורגם ללה"ק) עמוד 135) גם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה מנגן איזה תנועה (ספר השיחות תרצ"ו-ת"ש עמוד 242).

31 משנ"ב ס"ק ו.

32 ספר המנהגים חב"ד עמוד 26, על פי שער הכולל פי"ז ס"ק ז, מנהגי אדמו"ר הרש"ב ואדמו"ר הריי"ץ, ועל פי דברי הפרי מגדים (א"א סק"א) שבזמננו שאין אנו יוצאים לשדה נוהגים לפנות כלפי מערב בעת אמירת בואי כלה, והוא במקום המנהג שיוצאים לשדה או לחצר בית הכנסת, אמנם יש שכתבו להסתובב לצד מערב כיון שהשכינה בצד מערב, ויש שכתבו להסתובב דוקא לכוון הדלת כפי שמכבדים אדם גדול בעת כניסתו, ונפק"מ במקומות בהם אין מתפללים לצד מזרח (בכמה מקומות בארץ הקודש) או במקומות בהם אין הדלת בצד מערב, ומכל מקום נהגו שגם במקומות אלו מסתובבים כלפי מערב וכן נהג בעל ה'מנחת אלעזר' זצ"ל בעת

חלק ב סימן רסב, לקדש השבת בשולחן ערוך ובכסות נקיה סעיף ד

שולחן ערוך – הלכות תפלה

- 7 שוכרין אותם שיתפללו י"ח וה"ה שילכו לבית הכנסת להתפלל
- 8 בעשרה במקום שאין דרך בעל הבית להקפיד בכך:
- 9 ג. ההולך במקום גדודי חיה וליסטים מתפלל תפלה קצרה
- 10 שהוא צרכי עמך מרובים כו' והותם בשומע תפלה וא"צ לא
- 11 לג' ראשונות ולא לג' אחרונות ומתפלל כשהוא מהלך ואם יכול
- 12 לעמוד עומד.
- 1 הפועלים שעושים מלאכה אצל בעל הבית אם אינו נותן
- 2 להם שכר חוץ מסעודתן מתפללין י"ח ברכות שלימות אבל
- 3 אין יורדין לפני התיבה ואין נושאים כפיהם משום ביטול
- 4 מלאכתו של בעל הבית ואם נותן להם שכר פעולתם לבד
- 5 סעודתם צריכים למהר המלאכה ומתפללין מעין י"ח.
- 6 ועכשיו אין דרך בעל הבית להקפיד בכך ומן הסתם על דעת כן

1 וכשיגיע לשוב ותתברר דעתו צריך להתפלל תפלת י"ח כתקנה
2 אם לא עבר זמנה אע"פ שהתפלל תפלה קצרה מעומד הואיל
3 ולא אמר בה אפילו מעין י"ח ואם שכח או שעבר זמנה דינו
4 כשכח ולא התפלל לגמרי שצריך להשלים אותה בזמן תפלה
5 שלאחריה כמ"ש בס' ק"ח:

6 **ד** היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך שהיא יהי רצון
7 מלפניך ה' אור"א שתולכנו לשלום וכו' ואף אם הולך יחידי
8 יאמרנה בלשון רבים שמתוך כך תפלתו נשמעת ואם בא להוסיף
9 בה דברי ריצוי יכול לאמרם בלשון יחיד כיון שאינו ממטבע
10 הברכה שקבעו חובה לרבים (ויש מי שאומר שע"פ הסוד י"ל
11 מלת ותנני לחן בלשון יחיד אע"פ שהוא ממטבע הברכה הקבוע
12 לרבים).

13 ומן הדין יכול לומר תפילת הדרך אפילו כשהוא מהלך אלא
14 משום מהיות טוב אל תקרא רע יעמוד כשיאמרנה אם אפשר לו
15 כגון שבני השיירה ג"כ עומדים ומכל מקום א"צ לעמוד אלא
16 מליך אבל אם היה רכוב א"צ לירד אלא יעמיד הבהמה מליך
17 אם אפשר לו שאם ירכוב הרי הוא כמהלך (וה"ה ליושב בעגלה
18 שא"צ לירד אלא להעמיד הסוסים אם אפשר לו):

19 **ה** א"צ לומר תפלת הדרך אלא פעם אחת בכל יום שהוא הולך
20 ואפילו אם ינוח בעיר באמצע היום וחזור ללכת ממנה
21 להלאה או לשוב לביתו אבל אם דעתו ללון בעיר ואח"כ נמלך
22 ויצא ממנה לעבור חוצה לה או לשוב לביתו צריך לחזור
23 ולהתפלל אותה פעם אחרת כאלו כבר לן בה (שכן הוא בכל
24 הברכות שכשהוא נמלך צריך לחזור ולברך כמ"ש בס' ר"ן):

25 **ו** מאימתי מתפלל אותה משעה שמהלך בדרך אבל לא
26 כשעדיין הוא בתוך העיר שדר בה לפי שאין להתפלל תפלת
27 הדרך עד שיחזיק בדרך ועיבורה של עיר דהיינו ע' אמה

28 ושיריים סמוך לעיר הרי הוא כתוך לעיר ויש מי שמתיר אפילו
29 בתוך העיר משעה שגמר בלבו והכין עצמו לצאת בו ביום שזה
30 נקרא ג"כ החזיק בדרך שמוחזק לילך בודאי ויש לסמוך על
31 דבריו בדיעבד (ולדברי הכל כשהוא בדרך יכול לאומרה בתוך
32 העיר שלן בה כיון שכבר החזיק והולך בדרך ועודנו מחזיק בה
33 שבעיר זו אינו אלא אורח נטה ללון):

34 **ז** תפלת הדרך חותמת בברוך ואינה פותחת בברוך לפי שאינה
35 אלא בקשת רחמים ואעפ"כ טוב להסמיכה לאיזו ברכה כדי
36 שתהיה ברכה הסמוכה לחבתה שא"צ לפתוח בברוך כגון אם
37 הולך בבקר יסמיכנה לברכת הגומל חסדים טובים לעמו ישראל
38 אם מברך ברכת השחר לאחר שהחזיק בדרך כמו שנתבאר ואם
39 הולך באמצע היום יאכל או ישתה כשיעור שיברך ברכה
40 אחרונה או יטיל מים ויברך אשר יצר ואח"כ יתחיל מיד יהי
41 רצון מלפניך כו':

42 **ח** לא תקנו תפלת הדרך אלא כשיש לו לילך פרסה שהיא ח'
43 אלפים אמה שפחות מפרסה בקרוב לעיר אינו מקום סכנה
44 מן הסתם ואם רוצה לאמרה על דרך פחות מפרסה לא יחתום
45 בברוך (אתה ה') אבל אם הוא מקום מוחזק בסכנה צריך לאמרה
46 אפילו בפחות מפרסה.

47 וי"א שלא תקנו תפילת הדרך אלא בתחלת הדרך שהיא פרסה
48 ראשונה ויש לחוש לדבריהם לכתחילה לאמרה בפרסה ראשונה
49 ואם שכח מלאמרה יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך ובלבד שלא
50 הגיע לתוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה ומשם ואילך
51 יאמר אותה בלא ברכה:

חלק א סימן קי, דין היוצא לדרך ופועלים מה יתפללו וסדר תפלת הדרך
ובית המדרש טעמים ב"ח:

לקוטי תורה

1 תוכן הפרק: יישוב קושיית הר"ן בדין לעולם ישלש
2 אדם שנותיו שליש במקרא כו'

3 **ועפ"ז יתורין מה שנדחקו גדולי המפרשים בפירוש**
4 **מימרא זו דלעולם ישלש אדם שנותיו שליש**
5 **במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד.**

6 פשטות משמעות הלשון היא, דכל ימי חייו צריך
7 אדם ללמוד שליש היום מקרא. וקשה, "והרי התלמוד
8 צריך זמן הרבה, ואף המשנה חמורה מן המקרא".

9 **דהר"ן כ' ולא דוקא שישלש ימותיו בשנה כו',**
10 **והרמב"ם ס"ל דישלש היינו לשלישים שנים ממש,**
11 **אלא דנתכוין לתרץ קושיית הר"ן במה שכתב שזהו**
12 **בתחלת למודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה כו'**
13 **ויקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב כו'.**

14 הר"ן נדחק לתרץ קושיא זו, ד"ישלש" לאו דוקא,
15 "אלא לומר שיתן זמן לכל אחד כפי הראוי לו".

16 **והרמב"ם כ' דהדין דישלש זמן לימודו הוא רק**
17 **"בתחלת למודו של אדם, אבל כשיגדיל בחכמה ולא**
18 **יהא צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד**
19 **בתורה שבע"פ [היינו משנה], יקרא בעתים מזומנים**
20 **תורה שבכתב ודברי השמועה כו' ויפנה כל ימיו**
21 **לתלמוד בלבד".** וכונתו לתרץ קושיא הנ"ל (דהר"ן).

22 **ולפי זה דוחק קצת לשון לעולם ישלש כו', וגם מה**
23 **שהקשו בגמרא מי ידע כמה חיי, דמזה משמע דכל**
24 **שני חייו ישלש כו'.**

25 גם פ"י הרמב"ם דחוק קצת, הן דמלשון "לעולם"
26 משמע שכן צריך להיות תמיד, ועוד שהגמ' שם מקשה
27 איך אפשר לשלש את ימיו והלא אין אדם יודע כמה
28 זמן יחי' ומתרץ שצריך לשלש כל יום ויום, ומלשון
29 הקושיא "מי ידע כמה חיי" משמע שהדין דלעולם
30 ישלש כו' הוא לכל ימי חיי האדם.

5 לו לקיים השליש במקרא בתורה שנכתב עם מה
6 שילמוד אח"כ מפנימיות התורה והאגדות, שזה
7 נכלל הכל בשליש במקרא כנ"ל.

"חשיבות מצות תלמוד התורה", מתוך מאמר "ביאור על פסוק ולא תשבית",

מספר לקוטי תורה פ' ויקרא (דף ד')

1 אמנם לפי מ"ש אתי שפיר, דבתחלת למודו של
2 אדם ישלש השליש במקרא ממש לבדו, דאע"ג
3 שלתלמוד צריך זמן יותר, מכל מקום יש לו למחר
4 ללמוד המקרא בתחלה. ואחר שהגדיל בחכמה יש

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

21 תכלי' האי"ן מתייחד עם תכלי' הי"ש והיו לאחד' ממש,
22 משא"כ עתה דיחינו מיומיי"ם ד[חור"ב] לבד במקורם של
23 הב' מזלו' דאי"ן וי"ש שבא בהמשכה שצריך שיהי' הי"ש
24 רק שמינית שבשמינית, ועיני' למטה לעשו' בלב בחי'
25 ביטול הי"ש לאי"ן ע"י ח"ע כו' (וזהו דגואל ראשון הוא
26 משה ענינו מא"ד תכלי' האי"ן היינו גואל אחרון דמשיח
27 שיאיר בו מהתנשאו' דיי"ש האמיתי דוקא). ובהו יוכן מ"ש
28 במ"א בענין לבו למעלה, למעלה ממש בעצמו ד[א]א"ס
29 במהותו ולא במציאו' התפשטות [בכח"ב] כו' ועיניו למטה
30 בעי"ן דח"ע מאי"ן דח"ע ביח"ע ויח"ת כו' עד בחי' אין
31 האמיתי. וזה א' בעיניו למטה בתכלי' האי"ן ומ"ה כענוה
32 דמשה כו' הוא עושה לבו למעלה לידבק במהו"ע ממש,
33 ודוקא כשעיניו למטה לעשו' מחושך דנה"ב לאי"ן עד
34 שמשיג תמיד בעיני בשר ממש כאתה הראת דמ"ת ולע"ל
35 כו' אז לבו למעלה ממש, ולא שיהי' לבו למעלה קודם
36 שעניו למטה ממש, שלא יסתיר לו חומר גופו כלל וכמו
37 לע"ל שנא' ונח"י לפניו ממש בי"ש מורגש ובלי הסתר פנים
38 כלל וכלל כנ"ל, וכמו ומבשרי אחז' אלו"ה מבשר"י ממש
39 אחז' ואין בזה הסתר כלל, וזהו תכלי' השלימו' דלע"ל
40 בתחה"מ ועוה"ב שנא' להנחיל אוהבי' י"ש דוקא כו' וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

1 (ובזה יוכן ג"כ מ"ש ויקח המן את הלבוש ואת הסוס,
2 דסו"ס ב"פ ג"ס דבחי' התנשאו' דלבוש מל' דקדוש'
3 באה אחר האין דח"ע דוקא שוהו י"ש דמלוכה התנשאו'
4 אלקי' [גיאות] לבש אשר לכש בו המלך מרומם לבדו והוא
5 התנשאו' העצמי' בחי' י"ש האמיתי, וזהו אשר אהי' כו'
6 בבחי' בינה דעוה"ב י"ש האמיתי כידוע בפי' עד יעבור סתם
7 ופי' ימלוך לע"ו וכפי' ונח"י לפניו ממש כו', וזהו סו"ס ב"פ
8 ג"ס ס"ג דבינה שיוורד בו בחי' התנשאו' הזאת העצמי'
9 שלמעלה מעלה עד אין קץ להיות בבחי' יש כמו ב"פ י"ש
10 גי' תר"ך דכת"ר, וזהו שניתן ממילא כת"ר מל' בראש"ו
11 וקאי על הסו"ס שרכב עליו המלך כמו במ"ת דכתיב כי
12 תרכב על סוסין [שכלולים] סו"ס אחד שהי' מעין עוה"ב
13 ממש, אבל בחי' המן דקדוש' שהוא ס"ג דבינה גם במקורה
14 בי"ש שקדם לאין אינו מגיע ליש האמיתי שמצד עצמו, כ"א
15 אשר ניתן ממילא, והיינו עטרה שעטרה לו אמ"ו שהן כנ"י
16 באמרם נעשה שהוא בחי' אין העצמי והאמיתי כו' (דבחי'
17 יחידה שהוא כלי לבחי' יחיד מרומם לבדו כו' [שאין זה כלל
18 בזלע"ז כו']), ומזה בא העוה"ב להיו' נח"י לפניו ממש בי"ש
19 מורגש גמור ולא בחלק ס"ד לבד אלא כולו ג"ס ואין בו שום
20 שמץ גסו' כלל אדרבה תכלית [האין האמיתי כו', ונמצא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

8 הענין דבאמת שייך בחי' מלוכה גם על ת"ח הגם
9 שמשכילים בתורת ה' ואינן נצרכים להיות בבחי' ביטול
10 כעבד ע"ד הנ"ל פ"א אלא שהיא בחי' מלוכה יותר נעלית.
11 והענין כי התורה היא בחי' בלי גבול וכמאמר ילכו מחיל
12 אל חיל (תלים פ"ד ח') שיש בחי' מדריגות אין קץ ותכלית
13 הכל בבחי' עילוי אחר עילוי באופן השגת התורה, והנה
14 לע"ל יהי' גילוי אלקות בהשגת פנימי' התורה והיינו ע"י

1 (ג) אך עדיין צ"ל מהו שהמשיח ג"כ יהי' מלך דלפי
2 משנת"ל פ"א קשה כי בזמן ביאת משיח בב"א
3 יהיו כל בני ת"ח כמ"ש ומלאה הארץ דעה את ה' (ישעי'
4 י"א ט') וכת' ולא ילמדו עוד איש את רעהו (ירמי' ל"א
5 ל"ג) וא"כ למה צריכים למלך. וכן קשה על המצוה
6 שבתורה למנות מלך בישראל והלא תורה א' לכולנו וא"כ
7 גם ת"ח נצטוו בכך וא"כ קשה לפי משנת"ל פ"א. אך

משיח שהוא ילמוד פנימי' התורה לכל העם גם מה שהי' כעת בהעלם, אכן אעפ"כ בודאי הוא בעצמו יכיר יותר כי לא כל מה שמשיג בעצמו יכול לגלות וללמד לכל העם כי לא יוכלו להשיג והנה מחמת בחי' זו נק' מלך, דכמו ענין המלוכה שלמטה הוא רק בחי' הביטול היינו מה שהוא למעלה מהגבלת שכלו כי לדבר שמתיישב בשכלו בטוב טעם ודעת אין צריך ע"ז לפקודת המלך שהרי גם בלא מצותו נכון הדבר מצד עצמו וטוב הוא בעיניו אלא הפקודה הוא רק על דבר שהוא נגד שכלו והוא פלאי ממנו שאעפ"כ מצד הפקודה והגזירה מוכרח לקיים אותה ומבטל רצונו לרצון המלך כי אינו יודע לב המלך (וטעמו הכמוס) וה"ז בחי' ביטול לגבי למעלה מן החכמה שלו שאעפ"כ שאינו מתיישב בשכלו שומע לגזירת המלך שאצלו נכון הוא ויש לו טוב טעם. ועד"ז יובן ג"כ בענין התורה שיש בה מצות וחוקים המצות הם המושגים כמו ציצית ותפילין, והחוקים הם כמו פרה אדומה ושעטנו שצמר ופשתים כל חד לחודי' שרי וכן כל א' מהם עם משי רך צמר ופשתים יחדיו לא תלבש כו'. והנה טעמי תורה יתגלו לע"ל ע"י המשיח אכן לו בעצמו יתגלה הרבה יותר לאין קץ ותכלית ממה שיוכל הוא לגלות לעם וכמ"ש בו הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד (ישעי' נ"ב י"ג) והם ה' עליות ישכיל מאברהם כו' וגבה מאד אותיות אדם שיהי' למעלה גם מאדה"ר שהוא ח"ע כי למשיח יתגלה יותר, ולכן יהי' משיח ג"כ מלך על ישראל הגם שיהיו אז כולם במדרגת ת"ח עד שגם טעמי התורה יתגלה להם מ"מ הרי

לא כל מה שיתגלה למשיח יתגלה להם אלא יהי' בחי' מקיף עליהם ומצד זה נק' בשם מלך עליהם שהמלוכה היא מה שלמעלה מן השכל של המקבל. ועפ"י הקבלה הוא כך כי הנבראים דבי"ע יש עליהם מלך תתאה מל' דאצילות שנעשה עתיק לבריאה והיינו בחי' עתיק הוא מה שלמעלה מהשכל מלשון המעתיק הרים (איוב ט' ה') שנעתק ונבדל מן השגת הנבראים שבג' עולמות ביי"ע אלא הוא בבחי' מקיף עליהם כמשל גזירת המלך על העבד שהעבד מבטל רצונו כי הוא למעלה מהשגתו כו' ונק' זה בשם מל' דאצי' על ביי"ע, אבל לגבי הנשמות דאצי' הנק' אחים לזו"נ אין זה בחי' מקיף והעלם כלל שהרי נק' אחים ממש להספי' כנ"ל ומ"מ הרי גם עליהם יש בחי' מקיף והוא מה שמל' דא"ק נעשה עתיק לאצילות פי' עתיק דאצי' מה שמתנשא מימות עולם הם יומי' עילאי' שהם מדות דאצי' ונעתק ונבדל מהם והגבה מאד נעלה מהשגתם הוא בחי' המל' דא"ק על אצילות ושם יהי' שרש המשיח וזהו וגבה מא"ד שנאמר בו ועליו נאמר חיים שאל ממך נתתה לו (תלים כ"א ה') ולא כמו בדוד שהי' ממל' דאצי' שקבל חיים מאדה"ר והאבות שהם הספי' דאצילות כנ"ל פ"ב משא"כ במשיח נתת אתה הא"ס בעצמו כו' ומצד זה יהי' בחי' מלך על ישראל הגם שיהיו ת"ח והגם שיתגלו טעמי מצות אבל לא כל מה שיתגלה לו. ולכן נק' רב ומלך מפני מה שיגלה טעמי מצות בהשגה לישראל יהי' נק' רב ומפני מה שישאר בבחי' מקיף עליהם נק' מלך ועד"ז יובן ג"כ עוד ענין מל' דא"ס כתר לא"ק כו' והמ"י:

מצות מינוי מלך

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל תרל"ב

ונעלם בעצם הפלפול, וא"כ אם לאחר הפלפול בא לפסק ההלכה ה"ה בא להפלאה המושג, ואם נשאר בהפלפול בלא הלכה פסוקה ה"ה נשאר בהחשך. והחשך בעצם הוא יותר נעלה ממדרגות אור כמ"ש יוצר אור ובורא חושך שהחושך הוא בריאה בפ"ע, וכמו שאין ערוך בין יצי' לבריאה כן אין ערוך בין חשך לאור, וכשמגיע מתוך הפלפול להלכה פסוקה הרי אז נעשה החושך במדרגת אור כי החושך בעצמו נעשה אור, הגם שאור הוא ירידה לגבי החשך להיות אור, מ"מ הרי האור הוא מהחשך בעצמו ואין זה שם דבר בפ"ע, וזהו שאמרו שבבלי הוא חשך מפני הפלפול, ומ"מ נק' בשם תורה אור כי מתוך הפלפול מתגלה ההלכה, ובהו יובן מה שבא"י לא עסקו בפלפולים, כי הנה איתא בכתהאריז"ל שכדי לשבר הקליפות הוא ע"י קושיות

ובכדי להבין מהו האור תורה צ"ל הלא אמרו רז"ל ע"פ במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי, וצ"ל תחלה ההפרש בין תלמוד בבלי לירושלמי כי הנה בירושלמי אין שם חריפות ופלפולים כ"א הלכה פסוקה הגם שהוא ג"כ ע"פ טעם מעומק המושג מ"מ הרי אין שם חריפות, לבד ר"י ור"ל שעסקו בא"י ג"כ בפלפולים, אבל רוב התלמידים לא עסקו כ"א בהלכה פסוקה, ובבלי הוא מלא חריפות ופלפול ורמיניהו קושיות ותירוצים. והנה הפלפול בעצמו הוא בעצם חשך גמור עדיין כי אינו יודע עדיין האיך יבוא אצלו גמר הענין, כי הרי מאבד מה שהי' אצלו גם במושכל ראשון, אלא שאם עוסק בעומק יותר הוא ריבוי הפלפול, ואם במעט עומק ג"כ מיעוט פלפול, הרי שהוא בעצם חושך אלא שמ"מ יש בו הפלאה המושג שיצא לאחר העומק שגנוז

- 1 ותירוצים, ולכן הי' עוסק האריו"ל בפלפול עד שהי' מזיע
2 בכדי לשבר הקלי', והנה בא"י לא הי' כ"א קליפת נוגה
3 שהיא עדיין קרובה להקדושה לכן לא הי' נצרך להם
- 4 הפלפול, אבל בחו"ל שאויר חו"ל מטמא ויש שם גקה"ט
5 המעלימים ומסתירים לגמרי על אור האלקי לכן עסקו
6 בפלפול בכדי לשבר הקליפה וזהו ותורה אור.

ד"ה כי עמד מקור חיים והנחה מוגה

ש"פ וישב, חנוכה, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

- 1 אך הענין הוא דמחשבות אלו הן הבאים ממילא מן הלב
2 אל המוח להרהר שהן התפשטות המדות וע"י
3 העבודה והיגיעה שמזכך את המדות ממילא אינם נופלים
4 המח' כו' כנ"ל. ולהיות שהבינוני הוא שאינו מהפך מהות
5 הכחות דנה"ב רק ההתפשטות שלו ובשעת התפלה הרי
6 הנה"ב הוא כישן שהוא כפוף ובטל ואינו מתאווה תאוה
7 כו', וכאשר העבודה היא כדבעי ה"ז נמשך זמן רב גם
8 אחר התפלה שהנה"ב נכנע ובטל כו', ובפרט בשקידת
9 התפלה יום יום ידרשון כו', אבל להיות שלא נהפך לגמרי
10 ה"ה חוזר וניעור ונופלים לו מח"ז והרהורים כו', רק
11 שאינו מקבל את ההרהור הרע ברצון ח"ו ודוחהו בשתי
12 ידים ומסית דעתו מיד שנזכר שהוא הרהור רע כו', וכמ"ש
13 בסש"ב פי"ב ופכ"ז וכ"ח. אבל כשמהרהר ברצון דהיינו
14 גם כשנזכר שהוא הרהור רע ה"ה מהרהר בו ברצון שזהו
15 מפני שאין יראת אלקים בלבו. וכן כאשר ממשיך עליו
16 הרהורים רעים מצד הפר"ע בהתפשטות החושים בשמיעת
17 דברי הוללות וליצנות וכ"ש בראי' והבטה ומחשב
- 18 ומהרהר בזה ומטמא את נפשו ר"ל בהרהורים רעים
19 בשאט נפש (וממילא בא לידי טומאה בפועל ר"ל) אין זה
20 מצד חומרות המדות לבד כ"א מצד פר"ע והעדר יראת
21 אלקים. ובזה עוד גורם רע לנפשו שנופלים לו אח"כ
22 מחשבות והרהורים רעים גם כשאינו חפץ בהם והרבה
23 יותר מכפי המדה עד שתגעל נפשו בהם ואינו יכול
24 להסירם בשו"א והו"ע ממשלת זדים דחייבא מבלבלים לו
25 ומטמאים אותו ר"ל וכמ"ש באריכות בד"ח בענין גם
26 מזדים חשון עבדך כו'. ובזה היא ההגדרה במחשבה מצד
27 קבלת עומ"ש שנוהר מאד לנפשו מכל דבר המביא לידי
28 הרהור רע ואינו חפץ מאד בהרהורים רעים, וגם כשנופל
29 לו איזה הרהור הנה מיד שנזכר שזה הרהור רע דוחהו
30 בשתי ידים ומסית דעתו מזה לגמרי מצד יראת אלקים
31 שבלבו. וע"י הקבלת עומ"ש הוא ניצול מהרהורים רעים
32 שאינם נופלים לו כלל וכמ"ש בד"ח שם פ"ז שמפני
33 הארת מלכות שמים האלקית בורחים הקליפות וכמ"ש
34 כהמס דונג כו' יאבדו רשעים מפני האלקים.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה"ש"ת

נשמות ישראל הם כלים לגילוי שם הוי', ולהמשיכו בעולם. טבע האור – לעלות למעלה, טבע הכלים – המשכה למטה. הכוונה העליונה היא שהאורות יומשכו למטה, היפך טבעם.

- 1 (ד) וְזֶהוּ שְׁנֵשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דְּקָא הֵם עֲבָדֵי הָוִי, שְׁעֲבֹדֶתָם
2 הִיא לְהַמְשִׁיךְ גִּלּוֹי שְׁם הָוִי בְּעוֹלָם, וְהֵינּוּ
3 דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם גִּלּוֹי שְׁם הָוִי. וְהַעֲנִין הוּא,
4 דְּהֵנָּה פְּתִיב¹⁵ "כּוֹס יִשׁוּעוֹת אֲשָׁא וּבָשָׂם ה' אֶקְרָא", שְׁזֶה
- 5 אֲמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם עַל מַדְתּוֹ שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת
6 דְּאַצִּילוֹת שְׁנִקְרָאת "כּוֹס יִשׁוּעוֹת", וְכִדְאִיתָא בְּדֹהַר חֶלֶק א
7 דָּף ר"ן עֲמוּד א "בְּהֵאֵי כּוֹס אֲתִנְגִּידוּ בְּרִקְאִין מְאֻנָּן יִשׁוּעוֹת
8 דְּלַעֲלָא, וְהוּא נָטַל לֹזֶן וְכֵּןס לֹזֶן לְגִבְיָהּ"¹⁶, וְהַפְּנִיָּה "יִשׁוּעוֹת

דיבור המתחיל ושאתם מים (השני).

(15) תהלים קטז, יג. וראה זהר בתחלתו. לקוטי תורה סוף [מאמר]

1 דלעלא" הן האורות דעשור ספירות דאצילות, וטעם הדבר
2 שאורות דאצילות נקראים "ישועות", וידוע דאור מצד
3 עצמו הוא בטבע העלילה למעלה, וכמו שכתוב¹⁶ "כי הוי'
4 אלקיך אש אכלה הוא", שנמשל לאש, דכמו שהאש טבעו
5 לעלות למעלה מפני הדקות והרוחניות שלו, כן הנה האור
6 טבעו לעלות למעלה, דזהו ההפך בין האורות והפלים,
7 הפלים הן בטבע ירידה והמשכה מפני שאינם בבחינת
8 דבקות נכרת במקורם, והאור מפני שהוא בבחינת דבקות
9 במקורו שנגזש בו מקורו על כן הוא בעלילה להכלל
10 במקורו, אף הפונה העליונה הפנימית היא שיהיה גלוי
11 והמשכת האור, דלא¹⁷ לטהו בראה אלא לשכת יצנה,
12 דאורות דטהו הם בתקף הרצוא לעלות למעלה, ואין זו
13 הפונה האמיתית, דאמיתית הפונה היא התישבות האור

14 בפלים, ומפני כונה זו הפנימית הנה האור הוא בבחינת
15 ירידה, הפך טבעו העצמי, וכונה זו הפנימית היא בבחינת
16 הפלים, דהפלים שרשן באמת למעלה מן האור, הינו
17 שבהם ועל ידם נשלמת הפונה העליונה הפנימית בגלוי
18 אור, ולכן הנה הפלים ממשיכים את האור, וכמו שכתוב¹⁸
19 "אין עוד כלי ויצמד השמן", וכל זמן שהיו פלים נמשך
20 השמן, שהפלים ממשיכים את האור מפני שרשם הקדוש,
21 והינו שהפונה העליונה בירידת והמשכת האור הוא
22 בפלים דקא, רק שבהפלים הפונה הזאת היא בהעלם,
23 וטעם הדבר הוא מפני שהפלים בכלל הם בבחינת העלם,
24 והאור להיותו בבחינת גלוי הנה נרגש בו הכח העליון
25 שבהפלים, הינו הפונה הפנימית, ועל ידי זה הנה האור הוא
26 בבחינת ירידה והמשכה הפך טבעו,

27 פירוש הפסוק כוס ישועות – כלים לקבל האורות, אשא – יחוד אורות וכלים, הוי' ואלקים.
28 ובשם ה' אקרא – גילוי שם הוי' בעולם. הרועה בשושנים, ששונים בתורה שנדרשת ב"ג מדות,
29 כנגד י"ג מדות הרחמים שמאירים בחודש אלול.

30 וזהו שהאורות נקראים "ישועות", שהוא ענין ירידת
31 והמשכת האור, ו"כוס ישועות" הם בבחינת הפלים אל
32 האורות, ד"כוס"¹⁹ בגימטריא "אלקים", דשם אלקים הוא
33 מקור כל הפלים ושם הוי' מקור האור, וזהו "כוס ישועות",
34 שעל ידי הכוס שהוא שם אלקים ענין הפלים נעשים האורות
35 בבחינת ישועות, וזהו "כוס ישועות אשא", שהוא יחוד
36 האורות וכלים, שהוא ענין היחוד דשמות הוי' ואלקים, וזהו
37 "ובשם הוי' אקרא", שיהיה גלוי שם הוי' בעולם, כמו
38 שכתוב²⁰ "ושמרו דרך הוי'" להמשיך גלוי שם הוי' בעולם,
39 דהעולם עצמו הוא על ידי שם אלקים, וכמו שכתוב

40 "בראשית ברא אלקים", והעבודה היא לגלות הדרך הוי'
41 בעולם, והפועלים גלוי שם הוי' בעולם הם נשמות ישראל
42 שהם עבדי הוי'. וזהו "אני לדודי ודודי לי הרעה בשושנים,
43 מה שושנה אית לה תליסר עלין דסתרינן לה, אונף הכין
44 כנסת ישראל אית לה תליסר מכילין דרחמי", וזהו השכיכות
45 ד"ג מדות הרחמים ל"אני לדודי ודודי לי", לפי דחדש
46 אלול הוא חדש הרחמים, הרועה בשושנים ששונים בתורה
47 שנדרשת ב"ג מדות נגד י"ג מדות הרחמים, דחדש אלול
48 הוא זמן התשובה והכנה להעבודה דראש השנה ויום
49 הכפורים, ובו מאירים גלוי י"ג מדות הרחמים.

א' דראש חודש אלול, הש"ת

(19) זוהר חלק ג רמח, סוף עמוד א. תיקוני זוהר סוף תיקון מז.
(20) בראשית יח, יט.

(16) דברים ד, כד.
(17) על דרך ישעיה מה, יח.
(18) מלכים ב, ד, ו.

לקוטי דיבורים

1 פה. הכרתי אחד מחסידי הסבא, ור' פסח שמו. אביו,
2 ר' ישראל, בעל חנות בהלוסק, היה מחסידי אב-הסבא
3 ה"צמח צדק". ר' פסח היה אדם פשוט מאד. בהיותו חתן
4 למשפחה מסויימת בהומיל, נעשה לקומיסיונר – לסוכן
5 – והעביר סחורות מהומיל לבעלי החנויות בעיירות
6 הסמוכות ומזה התפרנס בשפע.
7 לראש השנה תרכ"ז נסע עם עוד חסידים, ובראשם
8 החסיד ר' מרדכי יואל נ"ע, אל הסבא לליובאוויטש.

9 בפתק שלו כתב ר' פסח אודות עבודת פרנסתו וציין
10 שהוא בעצמו נוסע עם עגלת הסחורה.
11 הסבא ברכו בשפע ברכה, ואמר:
12 "ביכלתך לקיים תמיד "שאו מרום עיניכם"²² – שמע
13 זה ישראל".
14 בצאתו מה"יחידות", נגש אל ר' מרדכי יואל לספר
15 לו תוכן ה"יחידות" שלו, וביקש להסביר לו את מה
16 שאמר לו הרבי ב"יחידות".

1 ר' מרדכי יואל הסביר לו את הענין של "שאו מרום
2 עיניכם", בבית הכנסת עושים חלונות גדולים, והכוונה
3 היא שלא זו בלבד שיהיה אור בבית הכנסת, אלא שיוכלו
4 גם לראות את אויר הרקיע, הדומה לכסא הכבוד, ויש
5 בכך משום סגולה ליראת שמים. זה מה שהרבי אמר לך
6 שביכלתך לקיים תמיד "שאו מרום עיניכם". שכן, אתה
7 נוסע תמיד בדרך ורואה את אויר הרקיע, לא רק בשעה
8 שאתה נמצא בבית הכנסת, כי אם תמיד ביכלתך לקיים
9 "שאו מרום עיניכם". שאו מרום עיניכם - ר"ת שמע.
10 וכשישנו ה"שמע" נמצאים אז בדרגא של ישראל. ר'
11 מרדכי יואל הסביר לו הענין של יעקב וישראל²³, וסיים:
12 זה מה שהרבי אמר לך "שמע הוא ישראל", כשמקיימים
13 שאו מרום עיניכם נמצאים בדרגא של ישראל.
14 ר' פסח היה בא ללויבאוויטש אחת לשנתיים או
15 לשלש שנים, ואני ראיתי בפעם הראשונה בערב ר"ה
16 תרנ"ב - בלכתו מהאוהל לבית הכנסת - וסיפר לי
17 באריכות על ה"יחידות" הראשונה שלו אצל הרבי הסבא
18 מהר"ש, ביום ד' תשרי תרכ"ז בין מנחה למערב.
19 כשר' מרדכי יואל - סיפר לי ר' פסח - הסביר לי את
20 דברי ה"יחידות" של הרבי, נהיה אור בלבי והתחלתי
21 לרצות להבין. שכני החסיד ר' הירשל השען למד אתי
22 מזמן לזמן, עד שבמשך כמה שנים יכולתי ללמוד בעצמי
23 מספר שורות ב"תניא", ב"תורה אור" וב"לקוטי תורה".
24 דברי ה"יחידות" של הרבי העמידו אותי על הרגלים.
25 הייתי עדיין צעיר מדי להבין, ומה גם להרגיש, את
26 החוויה שעברה על ר' פסח בשעה שסיפר לי על
27 ה"יחידות" שלו. ברם, החיות והעונג הפנימי ששררו בר'
28 פסח בשעה שסיפר לי - הבנתי היטב. והתמיהה אותי אז
29 מאד, שאחרי שעברו עשרים וחמש שנים מאז מאורע
30 ה"יחידות" שלו, יהיה מלא חיות ועונג כזה כבשעה
31 שסיפר על כך.
32 כיום, כשאני מדפדף ברשימות האירועים מלפני
33 חמשים ושתים שנה וקורא את הרשימה מערב ר"ה
34 תרנ"ב, חי בזכרוני ב"ה ציור האוהל-בית הכנסת וכאילו
35 אני רואה את כל האנשים - שידעתי שמותיהם - ואלה
36 שלא ידעתי שמותיהם - שהיו נוכחים אז במקום.
37 עברו שנים, ר' פסח נהיה לעשיר, ועבר לגור בלודז
38 שבפולין ונהיה לאחד הסוחרים הגדולים במנפקטוריה.
39 בשנת תרפ"ח, בהיותו זקן מופלג, כבן תשעים לערך,
40 סיפר לי שוב על דברי ה"יחידות" האמורים, וסיפר זאת
41 תוך חוויה מעונגת כזו כאילו זה אירע רק אתמול. וסיים:
42 מאז הפסיק עבודת הקומיסיונר שלו, השתדל תמיד לגור
43 בדירה בעלת חלונות גדולים ומקום מושבו היה תמיד ליד
44 החלון, כדי שיוכל תמיד לקיים "שאו מרום עיניכם".

(23) ראה לקו"ת סד"ה תקעו בשופר (הראשון והשני), רד"ה שובה ישראל.

45 עברו כבר יותר מששים שנה - אומר לי ר' פסח - מאז
46 זכיתי לשמוע מהרבי, סבכם, ש"שמע" הוא "ישראל",
47 ומאז הנה כל פעם שאני אומר "שמע ישראל", בקריאת
48 שמע, בשעת הוצאת ספר תורה וקדושת כתר, ב"והוא
49 רחום" הארוך וביום כיפור אחרי נעילה, אני זוכר את
50 המלים ש"שמע" הוא "ישראל", ובקשתי מהש"ת
51 שבשעת אמירת "שמע ישראל" האחרונה שלי, כשהיה
52 עלי להחזיר את פקדון הנשמה שלי, תהיה לי דעה צלולה
53 לזכור את דברי הקודש של הרבי: "שמע" הוא "ישראל".
54 אודה ולא אבוש, שבהסתכלי על הקומיסיונר הפשוט
55 מהומיל ר' פסח ב"ר ישראל, בראותי את פני הדרת
56 הזקנה שלו, זקנו הלבן, העדינות השפוכה עליו ותמימות
57 ההתקשרות לאימרתו של הרבי שלו - קנאתי בו.
58 מיהודי תמים כזה, מבלי הבט על פשטותו בדיעת
59 התורה, יש לרצות לקבל ברכה, שכן, ברכתו היא בודאי
60 חשובה למעלה.
61 זהו מהותו של חסיד, יהודי פשוט, של הסבא הרבי
62 מהר"ש.
63 פו. החסיד ר' ישראל דובער נ"ע מוועליז, היה
64 ממקורשיו של הסבא. הוא היה מהמפורסמים בעדת
65 החסידים, מהמלמדים הידועים שבוועליז, בר דעת בנגלה
66 ובחסידות ועסק בעבודת התפלה. בתור אברך נסע
67 פעמיים אל אב"ה הסבא הרבי ה"צמח צדק".
68 מאז ר"ה תרכ"ז היה ר' ישראל דובער מבקר כל שנה
69 בלויבאוויטש אצל הסבא, ונכנס כל שנה ל"יחידות".
70 בשנת תרס"ב סיפר לי ר' ישראל דובער נ"ע, שבשנת
71 תרל"ח כשהיה ב"יחידות" אצל הסבא, כתב בפתק שלו,
72 שאף שהוא מתייגע להבין ענין ומבינו היטב, אבל זה בלי
73 עונג. והסבא אמר לו:
74 - גיעה אינה שוברת את טמטום המוח, העצה לך
75 היא נגינה בתפלה.
76 מתשובה זו - אמר לי ר' ישראל דובער - הייתי
77 מרוגש מאד, להתייגע שנים עשרה שנה ובכל זאת
78 להיות בעל טמטום המוח - איננה תופעה מזהירה ביותר.
79 בהיותי שבור מהענין, סיפרתי על תוכן ה"יחידות" -
80 אחרי החזרה על מאמרי ר"ה - לרבי הנוכחי, אביכם.
81 והוא אמר לי שהשגה עד כמה שתהיה מובנת, הרי
82 כשחסרה התפעלות המוח, שאין הוא מתפעל במוחו
83 מההשגה, זה מראה שההשגה אינה אמיתית, והעדד
84 התפעלות בא מטמטום המוח. באריכות הסביר לי הרבי
85 הנוכחי - מספר הר' ישראל דובער - את דברי הרבי
86 "העצה לך היא נגינה בתפלה" - זהו הסיוע הפרטי מה
87 שרבי נותן לחסיד.
88 וכך הוה - סיים הר' ישראל דובער - נהפכתי לאיש

1 אחר. לאחר כל תפלה נתעוררו בי געגועים ללמוד
2 ולהבין אימרה חסידית, ואחרי הלימוד - תשוקה חזקה
3 יותר לתפלה.

4 פז. העיר באטשייקאוו שבמחוז ויטבסק היתה שייכת
5 לגראף אחד, שהעיר והרבה עיירות ויערות בסביבה היו
6 אצלו נחלת אבות.

7 לגראף היה ארמון משלו עם הרבה בנינים לשיכון
8 אנשיו ומפקחי שניהלו את רכושו הרב. בין הבנינים היה
9 גם מנזר קתולי, כומר וחבר עוזרים שהיו שייכים למנזר.
10 הגראף היה אדם טוב וכל ימיו איפשר ליהודים
11 להתפרנס בכבוד. ליהודים העניים בבאטשייקאוו ביטל
12 תשלום מס האדמה. כן ציווה לתת מרעה בחינם לבהמות
13 ולעזים של הרב, השו"ב, החזנים והמלמדים.

14 כמעט כל יהודי העיר ינקו פרנסתם, פחות או יותר,
15 מאחוזת הגראף.

16 הגראף היה כל ימיו אדם חלש, ולעתים תכופות
17 חולה, והתרפא אצל הרופא הגדול הייבנטאל בויטבסק.
18 משהזקין הגראף גברה חלישותו, והתרפא אצל הרופא
19 המפורסם ברטנסון.

20 משגברה חלישותו העביר כל עניני ניהול האחוזת
21 שלו למנהל הראשי שהיה שונא יהודים.

22 באותו זמן הגיע למקום כומר שונא ישראל,
23 ובהשפעת הכומר החדש הרחיק המנהל הראשי את
24 היהודים מאחוזת הגראף. אצל היהודים העניים החלו
25 לקחת מס האדמה, אצל כלי הקודש החלו לקחת תשלום
26 עבור המרעה ומצב הפרנסה של היהודים התערער
27 לגמרי.

28 כך נמשך הדבר שנתיים לערך.

29 רוב יהודי באטשייקאוו היו ממקורבי הסבא, אנשים
30 שקטים, היו באים לליובאוויטש לחג או לשבת, שומעים
31 מאמר חסידות, נכנסים ל"יחידות", מבקשים ברכה
32 מהרבי לבני חיי ומזוני, וחוזרים לביתם בבטחון שהשי"ת
33 ירחם. אך לדבר עם הרבי אודות דוחק הפרנסה, אודות
34 כומר צורר ישראל ואודות מנהל ראשי שונא ישראל -
35 לא הרהיב אף אחד.

36 בין המשפחות היהודיות, שאף הוריהם וסביהם ניהלו
37 במשך שנים רבות קשרי מסחר עם אחוזת הגראף, היה
38 אחד בשם ר' שמואל ב"ר אייזיק - מוניע או מוליע
39 אייזיק'ס.

40 ר' שמואל היה ממקשרי הסבא, יהודי חסיד מכובד,
41 היתה לו פרנסתו בשפע, בעל שם טוב כסוחר ישר בכל
42 הסביבה, יהודי מכניס אורחים ובעל צדקה, כן ידע ללמוד
43 די טוב וגם הבין אימרת חסידות.

44 ר' שמואל עצמו היה מאותם יהודים שהיו קשורים
45 בקשרי מסחר עם אחוזת הגראף.

46 בשבועות תר"מ היה ר' שמואל בליובאוויטש. בהיותו
47 אצל הסבא ב"יחידות", שאל הסבא את ר' שמואל למצב
48 הפרנסה בעיר. סיפר לו ר' שמואל שזה כמה שנים
49 שהפרנסה היהודית נלקחה, וסיפר לסבא את הסיבות
50 לכך, ושהגראף זקן וחולה, הפרנסה היהודית הולכת
51 ונעשית רעה יותר מיום ליום ואשר יהודי העיר ויהודי
52 הסביבה מודאגים מאד מהמצב.

53 יודע אני - אמר לו הסבא - , פרופסור ברטנסון אמר
54 לי שהגראף במצב מסוכן מאד. הסבא התרעם קשות
55 בפני ר' שמואל על שלא סיפרו לו כל הזמן על שינוי
56 ההנהגה באחוזת הגראף בכל הנוגע ליהודים.

57 הסבא - מספר לי ר' שמואל באטשייקאוו, כך
58 קראו לו בליובאוויטש - שקע בהרהורים, וכעבור משך
59 זמן אמר:

60 - סע הביתה, כשתראה את הגראף בפעם הראשונה,
61 תאמר לו, שאני ציויתי עליך למסור לו: יודע אני שהוא
62 במצב מסוכן שהרופאים התיאשו מחיו. אם יעזור
63 ליהודי באטשייקאוו והישובים שבסביבה, בפונדקאות
64 שבאחוזתו, יתן לו השי"ת עבור כל משפחה יהודית -
65 חודש של חיים ובריאות.

66 כשבא ר' שמואל לביתו, ביקר כעבור מספר ימים
67 באחוזת הגראף ברצותו לראות את הגראף, אבל הדבר
68 היה בלתי אפשרי, לא הכניסו אל הגראף אף אחד.
69 היה זה ביום קייצי בהיר ומזג אויר טוב, והרופא
70 ציווה לרתום את הסוסים ולקחת את הגראף, בשכבו על
71 מטתו, לטיול ביער. כשהוציאו את הגראף מביתו
72 להושיבו בעגלה, עמד ר' שמואל בצד וראה איך מובילים
73 את הגראף הזקן והשבור והדבר גרם לו צער עמוק.

74 הגראף הבחין בו, וציווה שר' שמואל יתלווה אליו
75 ליער. הגראף ידע שר' שמואל מקושר אל הסבא.
76 כשהתיישב ר' שמואל בעגלה, מסר מיד לגראף את דברי
77 הסבא. הגראף הורה לר' שמואל לערוך רשימה מכל
78 המשפחות היהודיות החיות בבאטשייקאוו ויכולות
79 להתפרנס באחוזתו, כן יערוך בעצמו או על ידי שליח,
80 רשימה מכל הישובים, פונדקאות, נהרות, השייכים
81 לגראף ושהיהודים יכולים להתפרנס בהם. את הרשימות
82 ימציא לגראף עצמו ושאל אחד לא ידע מכך.

83 ברשימה שמסר ר' שמואל לגראף היו למעלה ממאה
84 ושישים משפחות בבאטשייקאוו ועוד כמה עשרות
85 משפחות בישובים שבסביבה. ליהודים היתה שוב פרנסה
86 בהרחבה, והגראף הזקן החלים והבריא.

87 ר' שמואל נערץ מאד באחוזת הגראף.
88 בין יתר הצמחים בגנו של הגראף צמחו גם לולבים
89 והדסים יפים. ומשנת תרמ"א היה ר' שמואל שולח כל
90 שנה לסבא לולב והדסים מגנו של הגראף.

- 1 את הסיפור האמור שמעתי מר' שמואל כשבא בסוף
2 חודש מנחם אב תרנ"ד ללויבאוויטש, אבי היה אז
3 במושב שברסון.
4 כשסיפר ר' שמואל את הסיפור למורי הרשב"ץ,
5 לחסיד ר' חנוך הענדל ולי, סיים את הסיפור באמרו:
6 הגראף הוא זקן מופלג. מאז קיץ תר"מ עד היום,

- 7 תקופה של י"ד שנים, היה הגראף בריא ולא חלה אף לא
8 פעם אחת. לפני שבוע חש הגראף בחולשה, שלח לקרוא
9 לי וציווה עלי לנסוע ללויבאוויטש אל האוהל של הרבי
10 למסור שהוא מרגיש חולשה, ולפי חשבון מספר
11 החדשים לעומת המשפחות היהודיות, מגיע לו עוד שנה
12 ושבעה חדשים של חיים, שהרבי יקיים הבטחתו.

סעודת יום שביעי של פסח התש"ג

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"ז – כאשר למדנים רבים ביניהם

- 3 ברוך חש עצמו עומד על הגבול שבין שני עולמות. יחד עם היותו מסוגל להסתכל לעבר כל אחד
4 משני העולמות הללו, ולקבל מושג מנקודות האופי השונות שלהם היוצרות את הניגוד שביניהם - ראה
5 את עצמו מנותק משניהם גם יחד. הוא לא הרגיש שייכות לאף אחד מהם, ומשום כך חש את עצמו
6 גלמוד ועזוב.

- 7 במיוחד העיקה עליו העובדה שהוא עומד להקים את ביתו בקרוב, ואין הוא יודע מה מייצג חותנו
8 לעתיד, ואם אינו נמנה על המתנגדים העקשניים, ומשום כך יפריע לו אחרי כן ללכת בדרכו שלו. אמנם
9 טרם החליט איזו היא הדרך הנכונה ואיזו מתאימה להלך רוחו ונפשו, אך הוא לא רצה להיות כבול
10 באופן שלא יוכל מאוחר יותר לחקור את הדרך הנכונה, עד שיוכל לקבוע מתוך השתכנעות עצמית
11 לאן הוא שייך והיכן תמצא נשמתו את מנוחתה ותיקונה. בהיותו בעל נפש רכה ורגישה מאוד נותר
12 ברוך, גם אחר שיחותיו עם חתנו של הנפח, נבוך ומבולבל, ובמקום השמחה שר' יצחק שאול התכוון
13 לעורר אצלו השתלטה עליו עצבות.

- 14 ברוך לא עָצַם עין כל אותו לילה, ליל ערב פסח. שעות רבות שכב על משכבו והתענה במחשבותיו
15 ולבטיו. אנחות כאב פרצו ממעמקי ליבו בזו אחר זו, עד שהפכו להתייפחות ממושכת.

- 16 מתוך מצב רוח קודר זה קם ממשכבו וישב לומר תהלים. הוא התאמץ לומר בלחש, כדי שלא
17 יעיר מישוהו מבני הבית. הדבר הכביד עליו עוד יותר, עד ששקע בתרדמה מוזרה, שבמהלכה ראה את
18 עצמו בדמיונו תועה בדרך רחוקה, בודד, עייף וצמא. לפתע הרגיש טיפות גשם נוטפות על פניו. הוא
19 התעורר וראה את ר' יצחק שאול עומד לידו ומתיז מים על פניו.

- 20 "מה אירע לך?" - שאלו ר' יצחק שאול בהבעת רחמים - "שמעתי מעבר לקיר כיצד מתגלגל הנך
21 על יצועך, ומתייפח מרה. אחרי כן שמעתיך אומר תהלים בלחש. הבנתי שדבר מה מעיק על ליבך,
22 וכשעבר זמן של דממה נכנסתי לכאן וראיתיך שרוי בעילפון כשספר התהלים על ידך".

- 23 ברוך פרץ בבכי, ומיד לאחר מכן פרץ בצחוק.

- 24 "אתה מבולבל למדי" - אמר ר' יצחק שאול - "הבה ונצא החוצה". תוך כדי כך תפסו בידו והוליכו
25 אל האוויר הצח, עד ששב לשלוותו. בינתיים הפציע השחר ושניהם הלכו יחד לבית המדרש שבתוך
26 העיירה כדי להתפלל עם המניין הראשון.

1 בהיכנסם לדוברומיסל הייתה כבר העיירה ערה לגמרי. למרות שאותו יום לא היה יום-שוק הייתה
2 העיירה מלאה בגויים, שהתאספו מכל הסביבה למכור ליהודים מצרכים לחג, וכן לקנות את הדרוש
3 להם בחנויות היהודים, בידעם כי תהיינה סגורות כל ימי החג.

4 לאחר התפילה התרחש מאורע אשר שוב הראה לברוך את הכיוון לעבר דרך החסידות.

5 מיד עם סיום התפילה התיישב זלמן מאיר, חתנו המבוגר של הנפח, ליד השולחן, כאשר מסכת
6 יבמות בידו, כדי לסיימה ולהשמיע עליה "הדרן". הוא היה בכור. מסביב לשולחן התקבצו בכורים
7 נוספים, למדנים ואנשים פשוטים, שהתכוונו לפטור את עצמם מתענית הבכורים של ערב פסח -
8 ב"סיום" זה.

9 ר' יצחק שאול הכין לעצמו סיום למסכת חגיגה, אך לכבודו של גיסו המבוגר, עמד והמתין לו
10 עד אשר יסיים את ה"הדרן" שלו. ר' זלמן מאיר גילה חריפות גדולה בפלפול שלו, אך מרבית השומעים
11 לא הבינו את דבריו מחמת עומקם. ר' אהרן בינוש הגבאי ניגש אליו ואמר לו כי מוטב היה אילו היה
12 מסביר את הגמרא בדרך הפשט, כדי שכולם יבינו אותם. ר' זלמן מאיר, נפגע, וראה בדברים אלו זלזול
13 בכבודו. מיד הצהיר כי אם יש לו עסק עם עמית-הארץ כאלו שאינם מסוגלים להבין את דבריו, אינו
14 מעוניין בכלל לומר "הדרן". ובכלל, אמר, הדברים ששמע מהווים פגיעה בכבוד התורה וחייבים עליהם
15 "נויפה". באמרו כן סגר את הגמרא ועזב את השולחן. כל דברי השכנוע והפיוס לא הועילו להשקיט
16 את זעמו.

17 סערה פרצה בבית-המדרש, תוך כדי כך נכנס ר' שלמה, חתנו של הרב. גם הוא היה בכור, והיה
18 לו "סיום" מהמוכן. בהבחינו ברעש קרא אליו את השמש ושאלו לפשר הדבר. כאשר שמע את הסיפור
19 התמלא זעם, וקרא לשמש בקול רם, כדי שהכול יוכלו לשמוע: "אמור לחתנו של הנפח, כי רק מי
20 שקיבל גושפנקא מהרב, מרא דאתרא, רשאי להיחשב כתלמיד-חכם, ומי שנוהג בעצמו מנהג
21 תלמיד-חכם במקומו של הרב בלי שאלת פיו נחשב כממרה פיהם של חכמי התורה וכפוגע בכבודם,
22 ועונשו חמור מאוד".

23 הדברים נועדו לְשַׁמֵּשׁ התרסה גלויה כלפי "חתנו של הנפח", אודותיו דיבר בזלזול מופגן, על
24 היעדר זכותו להיחשב כתלמיד חכם ולכעוס על מי שאינו נוהג בו כבוד. לאחר שהשמיע הצהרה זו,
25 פתח ר' שלמה מסכת שבת והחל להשמיע את הסיום.

26 ברם, הדבר לא השקיט את הסערה בבית המדרש. אדרבה: הזלזול שהפגין ר' שלמה כלפי חתנו
27 המבוגר של הנפח, שהכול הכירו היטב בלמדנותו, השאיר רושם רע, וגרם לחילוקי דעות. בינתיים
28 נחלץ ר' משה לייב, חתנו השני של הנפח, לעזרת גיסו. והכריז בקול: - "בורסקי נשאר בורסקי גם
29 כאשר הוא מתעטף באצטלא דרבנן". קריאה זו באה להזכיר לר' שלמה שלמרות היותו חתנו של הרב
30 הרי ייחוסו פגום, כיוון שאין הוא אלא בנו של סורק צמר.

31 ר' יצחק שאול וברוך עמדו מהצד. ר' יצחק שאול ביקש להסיק מהמאורע עד היכן עלולים
32 להתדרדר כאשר נתפסים לקטנות, ובהיחלצם לעזרת כבוד התורה הרי הם גורמים זלזול גדול יותר
33 בכבוד התורה...

34 "כלל גדול הוא" - אמר לברוך ולמספר אנשים שעמדו מסביבם - "כי ככל שבקדירה מועטים
35 המים גדול יותר השאון הבוקע ממנה..."

36 השומעים פרצו בצחוק, ור' שלמה, חתנו של הרב, אשר הבחין בצחוק התמלא חרון, והחל לצעוק
37 אל השמש שיוציא מיד את חתניו של הנפח מבית המדרש. "חוצפתם של הללו עוברת כל גבול" - זעק.

1 השמש לא זע ממקומו. הציבור עמד נדהם. ור' יצחק שאול אמר, בנעימה הרגילה והבדוחה שלו:
2 "כפי הנראה לא די לו בפגיעה מילולית, והוא רוצה לרמוס את הזולת ברגליו ממש. אך הניחוהו לנפשו,
3 יבושם לו".

4 כאשר נרגעו הרוחות החל ר' יצחק שאול, שאף הוא היה בכור, לסיים את מסכת חגיגה. השומעים
5 הופתעו להיווכח כי במקום להשמיע פלפול, כגיסו ר' זלמן מאיר, העדיף להסביר את הסיום בדרך
6 הדרוש.

7 מסכת חגיגה מסתיימת במחלוקת בין רבי אליעזר וחכמים בקשר למזבחות: "כל הכלים שהיו
8 במקדש טעונים טבילה (אחרי שעבר הרגל לטהרן מטומאת עולי רגל שנגעו בהם בטומאה), חוץ ממזבח
9 הזהב ומזבח הנחושת, מפני שהן כקרקע (שאינה מקבלת טומאה) - דברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים:
10 מפני שהן מצופין (הזהב והנחושת מהווים ציפוי בלבד)". ר' יצחק שאול הסביר את הדברים כך:
11 תלמיד חכם, שהוא כלי קודש כמו המזבח, אינו מקבל טומאה, רק כאשר הוא עניו ושפל בעיניו כקרקע
12 ("ונפשי כעפר לכול תהיה"), זו דעת רבי אליעזר. החכמים מקילים ואומרים כי גם כאשר ישנה מידה
13 זעומה של "ציפוי", גם אז אין הוא מקבל טומאה, שכן שמינית שבשמינית של גאוה מותרת בדיעבד,
14 אך כתנאי שלא יהיו אלא ציפוי בלבד ולא עצם מהותו. כי כאשר חודרת הגאוה לפנימיותו אזי מקבל
15 הוא טומאה לכל הדעות...

16 כאשר התחיל ר' יצחק שאול לערוך את הסיום התקברו גם שני גיסיו כדי להאזין לדבריו. בידעם
17 את כוחו הגדול בתורה ציפו לשמוע ממנו פלפול מרשים, אך כאשר החל להשמיע את דבריו הפכה
18 ארשת פניהם לחמוצה. ר' משה לייב נשאר על עמדו, אך ר' זלמן מאיר, אשר ראה בדברים אלו פגיעה
19 בכבודם של תלמידי חכמים, רָגַז והחליט לעזוב את המקום. ברם, כעבור זמן קצר חזר שוב לשמוע
20 את הדברים, משום שכפי הנראה הניח שהסיום יקבל בהמשך אופי שונה.

21 ר' יצחק שאול המשיך בדברי הגמרא: "אמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר: תלמידי חכמים אין אור
22 של גיהנום שולטת בהן... שכל גופן אש, דכתיב: הלוא כה דברי כאש, נאום ה'... אמר ריש לקיש:
23 אין אור של גיהנום שולטת בפושעי ישראל... שמלאין מצוות כרימון, כדכתיב: "כפלח הרימון רקתך",
24 אל תקרי: "רקתך", אלא: "ריקנין שבך..."

25 ר' יצחק שאול הסביר את הדברים באריכות ובהסברה נרחבת על פי מאמרי חכמינו ז"ל המציגים
26 את אישיותם ותולדותיהם של ר' אבהו וריש לקיש, שהיו שניהם באותו דור, דורו של ר' יוחנן, כאשר
27 ר' אבהו היה תלמידו וריש לקיש היה לו תלמיד-חבר. ר' אבהו היה עשיר ומקורב למלכות, ובעל הלכה
28 גדול, אך יחד עם זה היה עניו ונהג להשמיע דברי אגדה להמון, כדי לקרבם לתורה ולמצוות, להוכיחם
29 ולעוררם לתשובה ומעשים טובים. במסכת סוטה, למשל, מסופר על דר-שיח שהיה בינו לבין ר' חייא
30 בר אבא, לאחר שההמון נהר אליו לשמוע דברי אגדה, ומדו-שיח זה רואים את ענוותנותו ואת
31 התקרבותו אל פשוטי העם, למרות גדלותו בתורה.

32 ר' אבהו התכוון, אפוא, בדבריו כאן להסביר את תפקידם של תלמידי החכמים ללמוד תורה ביראה
33 ובקדושה ובהתלהבות של אש "אש דת למו" ו"הלא כה דברי כאש". בהקשר לזה הזכיר את מה
34 שאמרה ברוריה, במסכת עירובין, לתלמיד שלמד תורה בלחש, על הפסוק "ערוכה בכל ושמורה",
35 שהתורה צריכה להיות ערוכה בכל רמ"ח האברים, ונלמדת בהתלהבות קדושה ונצרפת באש של טהרה.
36 רק כאשר התלמיד-חכם מתנהג בדרך זו, אין אור של גיהנום שולט בו.

1 לריש לקיש היה, כמסופר במסכת בבא מציעא, עבר סוער של התחברות ללסטים, ורק כאשר הוכיח
2 לו ר' יוחנן כי "חילו לאורייתא", התקרב אליו והפך לתלמידו ואחרי כן לחברו. הוא הקשה לו על כל
3 עניין עשרים וארבע קושיות, ובכך הביא להבהרת העניין לאשורו ולעומקו. כיוון שבא מהשכבות
4 הנמוכות של העם הכיר את ההמונים היטב וידע את פנימיותם הטהורה, ולכן ציין את מעלותיהם
5 הגדולות "שהם מלאים מצוות כרימון".

6 גם ר' אבהו, הפונה לתלמידי חכמים, וגם ריש לקיש, הפונה להמונים, באים לציין את דרך התורה
7 אשר לכל יהודי יש פנימיות טהורה ויש לו סיכוי להתעלות ולהתקרב לתורה, ולכן, על תלמידי החכמים
8 ללמוד תורה בענווה ובהתבטלות ולפעול בהתלהבות להרכיב תורה בעם, לעודד את האנשים הפשוטים
9 ולקרבתם לתורה ולמצוות.

10 כך המשיך ר' יצחק שאול להרחיב את דבריו, בצטטו שפע של מקורות ממסכתות התלמוד, אותם
11 הגיש בצורה מרתקת ומושכת, הרושם שעשה על שומעיו היה עצום, וציבור המאזינים הלך וגדל, כאשר
12 הכול שומעים את דבריו בדריכות ובהתעוררות. למרות הצפיפות, שהלכה וגדלה, שתו השומעים את
13 דבריו בצמא ובהתעניינות מרובה, ורוממות רוח מילאה את ישותם.

14 ר' זלמן מאיר לא יכול היה להתאפק למראה תופעה "מוזרה" זו, הוא תפס את גיסו ר' משה לייב
15 בידו, ואמר בכעס עצור: "הבה ונלך הביתה. עד מתי נבזבז את זמננו בשמיעת דרשות המתאימות
16 לנשים...".

אגרות קודש

8 בריות, והאל הטוב הזן ומפרנס את עמו ישראל הוא ית' יתן 9 לך פרנסה בריוח ובנקל, ובגדולות אל תלך, ואדרבא המקום 10 גורם שיהי' לך פרנסה נכונה בעזרתו ית'. והנה עמך אתך 11 ידידנו . . שיי שו"ב אשר עליהם החובה (מלבד פניית עצמם 12 הרוחני) להשתדל בזה ובלי ספק אשר כן יהי' ורק תעזוב דרך 13 הספיקות אשר לך ותדע ברור אשר זה מלאכתך והאלקים 14 יהי' בעזרך בגו"ר.	1 [תמוז-מנ"א תרפ"ד] 2 מכו' התקבל ולעומת טענת ב"ב שיי ישנה הטענה 3 האמיתית, דחי ה' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו, ולמה 4 ירדה כו', אלא דירידה זו צורך עליי, אם תעזוב מלאכתך זה 5 אתה מתחייב בנפשך ח"ו, והאלקים ישמרך. ואי"ת הלא כבר 6 אמרו ורואים אנו במוחש כי לא העשירות מן האומנות כו', 7 אלא יעשה ויתפלל למי שהעושר שלו אשר יתן לו פרנסתו

[אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' תד]

ט אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כְּלָכֶם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׂבִיטֵיכֶם זְקִנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם
כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל כֹּסִי: טַפְכֶּם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ
אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׂאב
מִיַּיִךְ כֹּסִי: יֵאָלֶעְבְּרָךְ בְּבִרְיַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וּבִאֲלֹתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּרְתָּ עִמָּךְ
הַיּוֹם כֹּסִי: לִי יֵב לְמַעַן הָקִים-אֶתְךָ הַיּוֹם | לֹא
לְעַם וְהוּא יִהְיֶה-לְךָ לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ
וּכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב כֹּסִי: יֵב וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי כִּרְתָּ
אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת-הָאֱלֹהִים הַזֹּאת: יֵב פִּי

ט אַתּוֹן קִימִין יוֹמָא דִּין כְּלָכוֹן
קְדָם יֵי אֱלֹהֵכוֹן רִישֵׁיכוֹן
שְׂבִיטֵיכוֹן סְבִיכוֹן וְסִרְכִיכוֹן כָּל
אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל: י טַפְלָכוֹן נְשִׁיכוֹן
וְגֵיּוֹרְךָ דִּי בְּגוּ מִשְׁרִיתֶיךָ מִלְּקַט
אַעֲיֶיךָ עַד מְלִי מִיַּיִךְ:
יֵא לְאַעְלוּתֶיךָ בְּקִנְמָא דִּי אֱלֹהֶיךָ
וּבְמוֹמֶתָה דִּי יֵי אֱלֹהֶיךָ גִּזֵּר עִמָּךְ
יוֹמָא דִּין: יֵב בְּדִיל לְאַקְמָא יְתָךְ
יוֹמָא דִּין קְדָמוּהִי לְעִמָּא וְהוּא
יְהִי לְךָ לְאֱלֹהִים כְּמָא דִּי מְלִיל לְךָ
וּכְמָא דִּי קִיִּים לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: יֵב וְלֹא עִמָּכוֹן
כְּלַחוּדִיכוֹן אֲנָא גִזֵּר יְתָ קִנְמָא
הָדָא וְיְתָ מוֹמֶתָא הָדָא: יֵב אֲרִי
יְתָ מִן דְּאִיתוּהִי הָכָא עִמָּנָא קָאם

רש"י

תקניטוהו אחר שהוא אינו יכל להפדל מכם. עד
כאן פרשתי לפי פשוטו של פירוש. ומדרש אגדה:
(תנחומא) למה נסמכה פרשת "אתם נצבים"
לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר
שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם,
ואמרו: מי יוכל לעמוד באלו? התחיל משה
לפיהם: "אתם נצבים היום", הרבה הקצתם
למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קמים
לפניו: היום. (סנהדרין ק"ב ב) פיום הנה שהוא קים
והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד
להאיר לכם, והקללות והיסורין מקימין אתכם
ומצביין אתכם לפניו. ואף הפרשה שלמעלה מזו
פיוסין הם: "אתם נצבים", לפי שהיו ישראל יוצאין
מפרנס לפרנס, ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם
מצבה כדי לזרזם, וכן עשה יהושע וכן שמואל:
(שמואל א יב) "התניצבו ואשפטה אתכם", כשיצאו
מידו ונכנסו לידו של שאול: תורה יג (יד) ואת
אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות:

(ט) אַתֶּם נִצָּבִים. מלמד שכנסם משה לפני
הקדוש ברוך הוא ביום מותו להקניסם בבְּרִית:
רְאִשֵׁיכֶם שְׂבִיטֵיכֶם. ראשיכם לשבטים: זְקִנֵיכֶם
וְשִׁטְרֵיכֶם. הקשוב חשוב קודם, ואחר כך "כל
איש ישראל": (י) מִחֹטֵב עֵצֶיךָ. (תנחומא) מלמד
שבאו כנענים להתגיר בימי משה, בדרך שבאו
גבעונים בימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים:
(יהושע ט) וייעשו גם המה בערמה, ונתנם משה
חוטבי עצים ושואבי מים: (יא) לְעִבְרָךְ. להיותך
עובר בבְּרִית. ולא יתכן לפרשו כמו 'להעבירך',
אלא כמו (לעיל ד) 'לעשותכם אותם': לְעִבְרָךְ
בְּבִרְיַת. דרך העברה. כך היו כורתי בריתות עושין
מחצה מכאן ומחצה מכאן, ועוברים בנתיים, כמו
שנאמר: (ירמיה לד) "העגל אשר כרתו לשנים,
ויעברו בין בתריו": (יב) לְמַעַן הָקִים-אֶתְךָ הַיּוֹם
לֹא לְעַם. כל כך הוא נכנס לטרח למען קים אותך
לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר
לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באמה
אחרת, לךך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו שלא

יומא דין קדם יי אלהנא וית די
ליתוהי הכא עמנא יומא דין:
טו ארי אתון ידעתון ית דיתבנא
בארעא דמצרים וית די עברנא
בגו עממיא די עברתון:
טז וחתון ית שקוציהון וית
טענותהון אעא ואבנא כספא
ודבא די עמהון: יז דילמא אית
בכון גבר או אתתא או זרעית או
שבטא די לבה פני יומא דין
מדחלתא דיי אלהנא למהן
למפלח ית טעות עממיא האנן
דילמא אית בכון גבר מהרהר
חטאין או זדון: יח ויהי
במשמעה ית פתגמי מומתא הדא
ויחשב בלבה למימר שלמא יהי
לי ארי בהרהור לפי אנא אזיל
בדיל לאוספא לה (לה) חטאי
שלוותא על זדנותא: יט לא ייבי
למשבק לה ארי בכון יתקף
רגזא דיי וחתתה בגברא ההוא

את-אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני
יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו
היום כס"י: ישראל טו כִּי-אַתֶּם יִדְעַתֶּם אֵת אֲשֶׁר-
יִשְׁבְּנוּ בָאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר-עֲבַרְנוּ בְּקֶרֶב
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם כס"י: טז וְתִרְאוּ אֶת-
שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גְּלָלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב
אֲשֶׁר עֲמָהֶם כס"י: יז פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אִו־אִשָּׁה
או מִשְׁפָּחָה או־שֵׁבֶט אֲשֶׁר לָבְנוּ פָנָה הַיּוֹם
מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵי
הַגּוֹיִם הָהֵם פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פָּרָה רֹאשׁ
וְלַעֲנָה כס"י: יח וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דִּבְרֵי הָאֱלֹהִים
הַזֵּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבָּבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יְהִי־לִי
כִּי בַשָּׂרָרוֹת לָפִי אֵלֶךְ לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה
אֶת-הַצִּמְאָה כס"י: יט לֹא־יֵאבֶה יְהוָה סִלַּח לוֹ

רש"י

הללו, אף שלום יהיה לי: וְהִתְבָּרַךְ. בנדיר"א
שוי"א בלע"ז, כמו: "וְהִתְגַּלַּח", "וְהִתְפַּלֵּל":
בשׂררות לפי אלף. במראית לפי, כמו: (במדבר כד)
"אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קְרוּב", כלומר: מה שלפי רואה
לעשות: למען ספות הרָוָה. לפי שאוסיף לו
פרענות על מה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי
מעביר עליהם, וגורם עתה שאצטרפם עם המזיד,
ואפרע ממנו הפל. וכן תרגם אונקלוס: 'בדיל
לאוספא לה חטאי שלוותא על זדנותא', שאוסיף
לו אני השגגות על הזדונות: הרָוָה. שוגג, שהוא
עושה כאדם שכור שהוא עושה שלא מדעת:
הַצִּמְאָה. שהוא עושה מדעת ובתאוה:
(יט) יַעֲשֶׂן אֶף־ה'. על ידי פעס, הגוף מתחמם
והעשן יוצא מן האף, וכן: (ש"ב כב) "עלה עשן
באפו", ואף על פי שאין זו לפני המקום, הכתוב

(טו) כִּי-אַתֶּם יִדְעַתֶּם וגו'. לפי שראיתם
האומות, ושמא השיא לב אחד מכם אותן ללכת
אחריהם: (טז) וְתִרְאוּ אֶת-שְׁקוּצֵיהֶם. על שם
שהם מאוסים פשקצים: גלליהם. שמסרחים
ומאוסין בגלל: עץ ואבן. אותן של עצים ושל
אבנים ראיתם בגלוי לפי שאין העובדי פוכבים
יראים שמא יגנבו, אבל של כסף וזהב – עמהם,
בחדרי משפיתם הם, לפי שהם יראים שמא יגנבו:
(יז) פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם וגו'. לפיכך אני צריך
להשביעכם: פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם. שמא יש בכם: אשר
לָבְנוּ פָנָה הַיּוֹם. מלקבל עליו הברית: שרש פָּרָה
ראש וְלַעֲנָה. שרש מגדל עשב מר בגידין שהם
מרים, כלומר: מפרה ומרבה רשע בקרבכם:
(יח) וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבָּבוֹ. לשון ברכה. יחשב בלבו
ברפת שלום לעצמו, לאמר: 'לא יבואוני קללות

וידבקון בה כל לוטיא דכתיבין
בספרא הדין וימחי יי ית שמה
מתחת שמיא: כ ויפרשנה יי
לבישא מפל שבטיא דישראל
ככל לוטי קימא דכתיבין בספרא
דאורייתא הדין: כא וימר דרא
בתראה בניכון די יקומון
מפתריכון ובר עממין דיייתי
מארעא רחיקא ויחזון ית מחתא
דארעא ההיא וית מרעהא די
אמרע יי בה: כב גפרתא ומלחא
יקינת כל ארעה לא תזרע ולא
תצמח ולא יסק בה כל עסבא
כמהפכתא דסדם ועמרה אדמה
ועבדים די הפך יי ברגזה
ובחמתה: כג וימרון כל עממיא
על מה עבד יי בדין לארעא הדא
מא תקוף רגזא רבא הדין:
כד וימרון על דשבקו ית קימא
דיי אלהא דאבהתהון די גזר
עמהון באפקותה יתהון מארעא
דמצרים: כה ואזלו ופלחו
לטעות עממיא וסגידו להון
דחלן די לא ידענון ולא אוטיבא
להון: כו ותקף רגזא דיי בארעא
ההיא לאיתאה עלה ית כל

כי אז יעשן אף-יהוה וקנאתו באיש ההוא
ורבצה בו כל-האלה הכתובה בספר הזה
ומחה יהוה את-שמו מתחת השמים כס"י:
כ והבדילו יהוה לרעה מפל שבטי ישראל
ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה
הזה כס"י: כא ואמר הדור האחרון בניכם אשר
יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ
רחוקה וראו את-מכות הארץ ההוא ואת-
תחלואיה אשר-חלה יהוה בה: כב גפרית
ומלח שרפה כל-ארצה לא תזרע ולא תצמח
ולא-יעלה בה כל-עשב כמהפכת סדם
ועמרה אדמה כתיב וצביים קרי ועבדים אשר הפך
יהוה באפו ובחמתו: כג ואמרו כל-הגוים
על-מה עשה יהוה פכה לארץ הזאת מה
חרי האף הגדול הזה: כד ואמרו על אשר
עזבו את-ברית יהוה אלהי אבתם אשר ברת
עמם בהוציאו אתם מארץ מצרים: כה וילכו
ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים
אשר לא-ידעו ולא חלק להם כס"י: כו ויחר-אף יהוה בארץ ההוא

רע"י

לשונות: בפרשת הקללות הטפחא נתונה תחת
בספר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכך אמר:
"הזאת", וכאן הטפחא נתונה תחת התורה, נמצא
ספר התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל
אחריו, שהלשון נופל על הספר: תורה כא (כה) לא-
ידעום. לא ידעו בהם גבורת אלהות: ולא חלק
להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם: 'ולא
אוטיבא להון', לא הטיבו להם שום טובה. ולשון

משמיע את האזן בדרך שהיא רגילה ויכולה
לשמע, כפי דרך הארץ: וקנאתו. לשון חמה,
אנפרטמנ"ט, אחיזת לבישת נקמה, ואינו מעביר
על המדה: (כ) הכתובה בספר התורה הזה.
ולמעלה הוא אומר: (לעיל כח) "בספר התורה
הזאת, גם כל חלי וכל מכה וגו'?" הזאת, לשון
נקבה, מוסב על התורה. הזה, לשון זכר, מוסב על
הספר, ועל ידי פסוק הטעמים הן נחלקים לשתי

לְוִטִּיא דְּכַתִּיבִין בְּסִפְרָא הַדִּין:
 כו וְטִלְטְלוּן יִי מַעַל אַרְעֵהוּן
 בְּרַגְזוֹ וּבְחֻמָּה וּבְתַקוּף רַגְזוֹ וְאִגְלוּן
 לְאַרְעָא אַחֲרֵי כִּיּוֹמָא הַדִּין:
 כח דְּמִשְׁמַרְן קָדָם יִי אֱלֹהֵנָא
 וּדְמַגְלִין לָנָא וּלְבָנָא עַד עָלָם
 לְמַעַבְדַּד ית כָּל פְּתָגְמֵי אֲוִרִיתָא
 הָדָא: א וִיהִי אַרְי יִיתוּן עֲלֶיךָ כָּל
 פְּתָגְמֵיא הָאֵלִין בְּרַבֵּן וְלוֹטִין דִּי
 יְהִיבִית גְּדַמְךָ וּתְתוּב לְלַבְךָ בְּכָל
 עֲמֻמָּא דִּי אִגְלֶיךָ יִי אֱלֹהֶיךָ לְתַמָּן:
 ב וּתְתוּב לְדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ
 וּתְקַבֵּל לְמִימְרָהּ כָּל דִּי אָנָּא
 מִפְּקֻדְךָ יוֹמָא דִּין אַתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל
 לִבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: ג וִיתוּב יִי
 אֱלֹהֶיךָ ית שְׂבִי גְלוּתְךָ וִירַחֵם עֲלֶיךָ
 וִיתוּב וְיִכְנָשְׁנֶךָ מִכָּל עֲמֻמָּא דִּי
 יִבְדָּרְנֶךָ יִי אֱלֹהֶיךָ לְתַמָּן: ד אִם
 יְהִי גְלוּתְךָ בְּסִיפֵי שְׂמֵיָא מִתַּמָּן
 יִכְנָשְׁנֶךָ יִי אֱלֹהֶיךָ וּמִתַּמָּן יִקְרַבְנֶךָ:
 ה וְיַעֲלֶיךָ יִי אֱלֹהֶיךָ לְאַרְעָא
 דִּירִיתוּ אֲבֹתְךָ וּתְרַתָּה וְיוֹטֵב לָךְ
 וְהִבִּיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

לְהִבִּיא עֲלֶיךָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסִפְרָא
 הַזֶּה: כו וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מַעַל אֲדָמָתָם בָּאָרֶץ
 וּבַחֲמָה וּבִקְצָף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם אֶל־אֶרֶץ אַחֲרַת
 בְּיוֹם הַזֶּה כִּסִּי: כח הַנְּסֻתוֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ
 וְהַנְּגִלָּת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־
 כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת כִּסִּי: ע"ב כחול שני
 ל א וְהָיָה כִּי־יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתָּ
 אֶל־לִבְּךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָךְ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: ד וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וְשָׁמַעַת בְּקֻלּוֹ כָּל אֲשֶׁר־אָנֹכִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם
 אַתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ: ג וְשָׁב
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָךְ
 מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 שָׁמָּה כִּסִּי: ד אִם־יִהְיֶה גִדְּחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם
 מִשָּׁם יִקְבְּצָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחָךְ: ה וְהִבִּיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

רש"י

לדרש שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד
 שעברו את הירדן משקבלו עליהם את השבועה
 בהר גרזים ובהר עיבל, ונעשו ערכים זה לזה:
 תורה א (ג) ושב ה' אלהיך את־שבֹּתֶךָ. הִיא
 לו לכתב: "והשיב את שבֹּתֶךָ". רבותינו למדו
 מפאן כביכל שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת
 גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאלה לעצמו, שהוא
 ישוב עמהם. ועוד יש לפרש שגדול יום קבוץ
 גליות ובקשי, כאלו הוא עצמו צריך להיות אוֹחוֹ
 בידי ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר:
 (ישעיה כו) "ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל",
 ואף בגליות שאר האמות מצינו כן: (יחזקאל כט)

"לא חלק", אותו אלה שפִּתְּרוּ לָהֶם לא חלק לָהֶם
 שום נחלה ושום חלק: תורה כו (כז) ויתשם ה'.
 פתרגומו: וטלטלנו, וכן: (ירמיה יב) "הנני נותשם
 מעל אדמתם": (כח) הנסֻתוֹת לה' אלהינו. ואם
 תאמרו: מה בידינו לעשות, אתה מעניש את הרבים
 על הרהורי היחיד, שנאמר: "פן יש בכם איש
 וגו'", ואחר כך "וראו את מכות הארץ ההיא",
 והלא אין אדם יודע במטמונותיו של חברו? אין
 אני מעניש אתכם על הנסֻתוֹת, שהן לה' אלהינו,
 והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו,
 לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם, יעשו
 (את) הרבים. (סנהדרין מג) נקוד על "לנו ולבנינו",

וּסְגַנְךָ מֵאֲבֹהֶיךָ: ו וְעַדִּי יִי
 אֱלֹהֶיךָ ית טפשות לבך וית
 טפשות לבא דבניך למרחם ית יִי
 אֱלֹהֶיךָ בְּכַל לִבְךָ וּבְכַל נַפְשְׁךָ
 בְּדִיל חַיִּיךָ: ז ויתן יִי אֱלֹהֶיךָ ית
 כָּל לְטִיטָא הָאֲלִין עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ
 וְעַל סְנָאךָ דִּי רַדְפוּךָ: ח ואת
 תתוב ותקבל במימרא דִּי וְתַעֲבֹד
 ית כָּל פְּקוּדוֹהֵי דִי אָנָּא מִפְּקֻדָּךְ
 יומא דִּין: ט ויִוְתַרְנָךְ יִי אֱלֹהֶיךָ
 בְּכַל עוֹבְדֵי יְדָךְ בּוֹלְדָא דִּמְעוּךָ
 וּבּוֹלְדָא דְכַעֲרֶךָ וּבְאֹבָא דְאַרְעֶךָ
 לְטָבָא אָרִי יתוב יִי לְמַחְדֵּי עַלְךָ
 לְטָב כְּמָא דִּי חֲדִי עַל אֲבֹהֶיךָ:
 י אָרִי תִקְבַּל בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ
 לְמִשְׁר פְּקוּדוֹהֵי וּקְיֻמוֹהֵי דְכְּתִיבִין
 בְּסִפְרָא דְאוּרִיתָא הַדִּין אָרִי תתוב
 קְדָם יִי אֱלֹהֶיךָ בְּכַל לִבְךָ וּבְכַל
 נַפְשְׁךָ: יא אָרִי תִפְקֻדָּתָא הָדָא דִּי
 אָנָּא מִפְּקֻדָּךְ יומא דִּין לָא
 מִפְּרָשָׁא הִיא מִנָּךְ וְלָא רַחֲמֵיךָ
 הִיא: יב לָא בְּשִׁמְיָא הִיא לְמִימַר
 מִן יִסְק לָנָא לְשִׁמְיָא וְיִסְבֵּה לָנָא
 וְיִשְׁמַעֲנָנָא יְתָה וְנַעֲבֹדְנָה: יג וְלָא
 מַעֲבָרָא לִימָא הִיא לְמִימַר מִן
 יַעֲבֹר לָנָא לַעֲבָרָא דִּימָא וְיִסְבֵּה
 לָנָא וְיִשְׁמַעֲנָנָא יְתָה וְנַעֲבֹדְנָה:
 יד אָרִי קָרִיב לָךְ פְּתַגְמָא לְחֻדָּא
 בְּפוּמָךְ וּבְלִבְךָ לְמַעֲבָדָה: טו חֲזִי

אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ
 וְהִיטְבֶנָּךְ וְהִרְבֶּנָּךְ מֵאֲבֹתֶיךָ: ו וְלֹא יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ
 אֶת־לִבְבְּךָ וְאֶת־לִבְבִּי זֶרַעךָ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיִּיךָ:
 שְׁלִישִׁי ז וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל־הָאֱלֹלוֹת
 הָאֵלֶּה עַל־אֵיבֶיךָ וְעַל־שֹׁנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:
 ח וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ
 אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶנְךָ הַיּוֹם:
 ט וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יְדָךְ
 בְּפָרִי בִטְנְךָ וּבְפָרִי בְהֶמְתָּךְ וּבְפָרִי אֲדָמָתְךָ
 לְטָבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לַעֲשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב
 כָּאֲשֶׁר־שָׁשׂ עַל־אֲבֹתֶיךָ: י כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה
 בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הִזָּה כִּי תָשׁוּב אֶל־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: יא כִּי
 הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶנְךָ הַיּוֹם לֹא־
 נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא־רַחֲקָה הוּא כְּסִי: יב לָא
 בְּשָׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָנוּ הַשְׁמִימָה
 וְיִקְחָה לָנוּ וְיִשְׁמַעֲנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה כְּסִי: יג וְלֹא־
 מַעֲבָר לַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר
 הַיָּם וְיִקְחָה לָנוּ וְיִשְׁמַעֲנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: יד כִּי־קָרֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד
 בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ כְּסִי: טו רִבְעִי טו רָאָה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם

רש"י

"וְשָׁכַתִּי אֶת שְׁבוֹת מִצְרַיִם": תורה ד (יא) לֹא־
 נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ. לֹא מְכַסֶּה הִיא מִמֶּךָ, כְּמוֹ
 שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל יז) "כִּי נִפְלֵא", וְתַרְגּוּמוֹ "אָרִי יִתְפַּסִּי",
 (איכה א) "וְתִרְדַּד פְּלִאִים", וְתִרְדַּד בְּמִטְמוּנוֹת, מְכַסֶּה
 חֲבוּשָׁה בְּטָמוֹן: (יב) לֹא בְּשָׁמַיִם הוּא. (עירובין
 נה) שְׁאֵלוּ הֵיכָה בְּשָׁמַיִם, הֵיכָה צָרִיךְ לַעֲלוֹת אַחֲרֶיהָ
 וְלִלְמַדָּה: תורה יג (יד) כִּי־קָרֹב אֵלֶיךָ. הַתּוֹרָה
 נִתְּנָה לָכֶם בְּכָתֹב וּבְעַל פֶּה: (טו) אֶת־הַחַיִּים

דיהבית קדמך יומא דין ית חיי
 וית טבתא וית מותא וית בישא:
 טז די אנא מפקדך יומא דין
 למרחם ית יי אלהך למחך
 בארסן דתקנן קדמוהי ולמטר
 פקודוהי וקנמוהי ודינוהי ותיחי
 ותסגי ויברכך יי אלהך בארעא
 די את עלל לתמן למירתה:
 יז ואם יפגי לבך ולא תקבל
 ותטעי ותסגור לטעות עממיא
 ותפלחנן: יח חיותי לכוך יומא
 דין ארי מיבד תיבדון לא תורכון
 יומין על ארעא די את עבר ית
 ירדנא למעל לתמן למירתה:
 יט אסיהדי בכוך יומא דין ית
 שמיא וית ארעא חיי ומותא
 יהבית קדמך ברכן ולוטין
 ותתרעי בחיי בדיל דתיחי את
 ובניך: כ למרחם ית יי אלהך
 לקבלא למימרה ולאתקרבא
 לדחלתה ארי הוא חייך ואורכות
 יומיך למתב על ארעא די קיים

אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־
 הָרַע כִּסִּי: טז אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצִּיף הַיּוֹם לְאַהֲבָה
 אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְבֹּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר
 מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחַיֵּית וְרֵבִית
 וּבִרְכָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־
 שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ כִּסִּי: יז וְאִם־יִפְגֶּה לְבָבְךָ וְלֹא
 תִשְׁמַע וְנִדְחַת וְהִשְׁתַּחֲוִית לֵאלֹהִים אֲחֵרִים
 וְעַבַּדְתָּם כִּסִּי: יח הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲבֹד
 תֵּאבְדוּן לֹא־תֵאָרִיכֶן יָמַימ עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר
 אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה
 לְרִשְׁתָּהּ כִּסִּי: יט הֵעַדְתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־
 הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי
 לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה וּבַחֲרַת בְּחַיִּים לְמַעַן
 תַּחֲיָה אַתָּה וְזֶרַעְךָ כִּסִּי: כ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא

רשי"י

השמש". הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם,
 שמש שנתה מדתה, שמש זרעתם אותה ולא צמחה,
 או שמש זרעתם חטים והעלתה שעורים? ומה אלו
 שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין
 מקבלין שכר, ואם חוטאים אין מקבלין פרענות,
 לא שנו את מדתם, אפם שאם זכיתם, תקבלו שכר,
 ואם חטאתם, תקבלו פרענות, על אחת כמה
 וכמה!: ובחרת בחיים. אני מורה לכם שתבחרו
 בחלק החיים, באדם האומר לבנו: 'בחר לך חלק
 יפה בנחלתי', ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו:
 'את זה ברר לך', ועל זה נאמר: (תהלים טז) 'ה'
 מנת חלקי וכוסי, אתה תומיך גורלי', הנחת ידי
 על גורל הטוב לומר: 'את זה קח לך': תורה כ

חסלת פרשת נצבים

וְאֶת־הַטּוֹב. זה תלוי בזה: אם תעשה טוב, הרי לך
 חיים, ואם תעשה רע, הרי לך המות, והפסד
 מפרש והולך היאך: (טז) אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצִּיף הַיּוֹם
 לְאַהֲבָה. הרי הטוב, ובו תלוי: וחיות ורבית. הרי
 החיים: (יז) וְאִם־יִפְגֶּה לְבָבְךָ. הרי הרע:
 (יח) כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן. הרי המות: (יט) הֵעַדְתִּי
 בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ. שהם קיימים
 לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים
 שאני התריתי בכם בכל זאת. (ספרי האזינו) דבר
 אחר: "העדתי בכם היום את־השמים וגו'", אמר
 להם הקדוש ברוך הוא לישראל: הסתכלו בשמים
 שבראתי לשמש אתכם, שמש שנו את מדתם, שמש
 לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם,
 בענין שנאמר: (קהלת א) "וזרח השמש ובא

יְיָ לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לְמַתָּן לְהוֹן: פ פ פ

פרשת וילך

א וַאֲזַל מֹשֶׁה וּמִלִּיל יַת פְּתָגְמִיָּא
הָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל: ב וַאֲמַר
לְהוֹן בַּר מֶאֱה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין אָנָּא
יוֹמָא דִּין לִית אָנָּא יָכִיל עוֹד
לְמַפֵּק וּלְמַעַל וַיֵּי אָמַר לִי לֹא
תַעֲבֹר יַת יִרְדְּנָא הָדִין: ג יְיָ
אַלְהֵיךָ מִיִּמְרָה יַעֲבֹר קֳדָמְךָ הוּא
יִשְׁאַי יַת עַמְּמִיָּא הָאֵלִין מִקֳדָמְךָ
וְתִירַתְנוּן יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֲבֹר קֳדָמְךָ
כְּמָא דִּי מִלִּיל יְיָ: ד וַיַּעֲבֹד יְיָ
לְהוֹן כְּמָא דִּי עֲבֹד לְסִיחֹן וּלְעוֹג
מַלְכֵי אֲמֹרָא וּלְאַרְעֵהוֹן דִּי שְׂאִי
יְתָהוֹן: ה וַיִּמְסְרֵנוּן יְיָ קֳדָמִיכֹן
וְתַעֲבֹדוֹן לְהוֹן כְּכָל תַּפְקִדְתָּא דִּי
פְּקִידִית יְתָכוֹן: ו תִּקִּיפוּ וְאַלִּימוּ
לֹא תִדְחִלוּן וְלֹא תִתְבַּרְוּן
מִקֳדָמִיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֵיךָ הוּא
דְּמַדְבֵּר קֳדָמְךָ לֹא יִשְׁבַּקְנָךְ וְלֹא
יִרְטֹשְׁנָךְ: ז וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְיְהוֹשֻׁעַ
וַאֲמַר לֵה לְעִינֵי כָל יִשְׂרָאֵל תִּקְףָּ

מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה יְיָ חֲמִישִׁי
יַעֲזֹבְךָ כְּשֶׁ:

חֲיִיד וְאַרְךָ יְמֵיךָ לְשַׁבֵּת עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לְתֵת לָהֶם: פפפ

מ' פסוקים, לכב' סימן.

פרשת וילך

לא א וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁ: ב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן-מֶאֱהָ
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא-אוּכַל עוֹד
לְצֵאת וּלְבֹא וַיְהוֹה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר
אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה כְּשֶׁ: ג יְהוָה אֱלֹהֵיךָ הוּא
עֲבֹר לְפָנֶיךָ הוּא-יִשְׁמֹד אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתֶם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֲבֹר לְפָנֶיךָ
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ד וַעֲשֵׂה יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְסִיחֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֲמֹרִי וּלְאַרְצֵם
אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אַתָּם: ה וַיִּנְתְּנֶם יְהוָה לְפָנֵיכֶם
וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי
אֶתְכֶם: ו חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאֶל-תַּעֲרֻצוֹ
אֱלֹהֵיךָ הוּא הֵהָלֶךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא
יַעֲזֹבְךָ כְּשֶׁ: ז וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְיְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעִינֵי

רש"י

תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעניות
החכמה: תורה ג (ו) לא ירפך. לא יתן לך רפיון,
להיות נעזב ממנו: (ז) כי אתה תבוא את-העם
הזה. 'ארי את תעול עם עמא הדין', משה אמר
ליהושע: 'זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן
ועצתן, אבל הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע: "כי
אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי
להם" (לקמן לג), תביא, על כרחם, הכל תלוי בך,

(א) וילך משה וגו': (ב) לא-אוכל עוד לצאת
ולבוא. יכל שתשש כחו? תלמוד לומר: (לקמן לד)
"לא כהתה עינו ולא נס לחה". אלא מהו "לא
אוכל"? איני רשאי, שנטלה ממני הרשות ונתנה
ליהושע: וה' אמר אלי. זהו פרוש "לא אוכל עוד
לצאת ולבוא", לפי שה' אמר אלי: אנכי היים.
(ר"ה יא) היים מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי,
וביום זה אמות. דבר אחר: "לצאת ולבוא", בדברי

כָּל־יִשְׂרָאֵל חֶזֶק וְאַמֶּץ כִּי אֶתָּה תָּבוֹא אֶת־
הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילָנָה
אוֹתָם רַש"י: ח וַיְהִי הָיָה הוּא | הַהִלֵּךְ לִפְנֵיךָ הוּא
יְהִי עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא
וְלֹא תַחַת: ט וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת
וַיִּתְּנָהּ אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנְּשָׂאִים אֶת־אֲרוֹן
בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל רַש"י: י וַיְצִו
מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ | שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד
שָׁנָה הַשְּׂמִטָּה בְּחַג הַסְּכּוֹת רַש"י: יא בָּבוֹא כָל־
יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד
כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאֲזִינוֹתָם רַש"י: יב הִקְהֵל אֶת־הָעָם
הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ
לִמְעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְשִׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה הַזֹּאת רַש"י: יג וּבְנִיָּהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ
יִשְׁמְעוּ וּלְמַדּוֹ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה

וְאֵלִים אֲרִי אֶת תְּעוֹל עִם עֲמָא
הָרִין לֶאֱרָעָא דִּי קִיִּים יִי
לְאַכְהִתְהוֹן לְמַתָּן לְהוֹן וְאַתָּה
תַּחֲסִנְנָה יְתַהוֹן: ח וַיִּי הוּא
דְּמַדְבַּר קְדָמָךְ מִיִּמְרָה יְהִי בְּסַעֲדָךְ
לֹא יִשְׁבָּקְךָ וְלֹא יִרְחַקְךָ לֹא
תִדְחַל וְלֹא תִתְּבֹר: ט וְכַתֵּב מֹשֶׁה
יֵת אֲוִרִיתָא הָדָא וַיְחַבֵּה לְכַהֲנֵי
בְּנֵי לֵוִי דְנִטְלִין יֵת אֲרוֹן קִיָּמָא דִּיִּי
וְלִכְל כִּסֵּי יִשְׂרָאֵל: י וּפְקִיד מֹשֶׁה
יְתַהוֹן לְמִימַר מִסּוּף שְׁבַע שָׁנִין
בְּזִמָּן שְׂתָא דְשִׁמְטָתָא בְּחִגָּא
דְּמַטְלֵיָא: יא בְּמִיתֵי כָל יִשְׂרָאֵל
לְאַתְחַזְּזָה קְדָם יִי אֱלֹהֶךָ בְּאַתְרָא
דִּי יִתְרַעֲי תִקְרִי יֵת אֲוִרִיתָא הָדָא
קְדָם כָּל יִשְׂרָאֵל וְתִשְׁמַעְנוּן:
יב כְּנוֹש יֵת עֲמָא גְבֻרִיָּא וְנִשְׂיָא
וְטַפְלָא וְגִירְךָ דִּי בְּקִרְיָךְ בְּדִיל
דִּישְׁמַעְנוּן וּבְדִיל דִּילְפּוֹן (נ"א
דִּילְפּוֹן) וַיִּדְחַלּוֹן מִקְדָּם יִי
אֱלֹהֵכֶן וַיִּטְרוֹן לְמַעַבְד יֵת כָּל
פְּתָגְמֵי אֲוִרִיתָא הָדָא: יג וּבְנִיָּהֶן
דִּי לֹא יָדְעוּן יִשְׁמַעְנוּ וְיִלְפּוֹן
(נ"א וְיִלְפּוֹן) לְמַדְחַל יֵת יִי
אֱלֹהֵכֶן כָּל יוֹמֵיָא דִּי אַתּוֹן קִיָּמִין
עַל אֲרָעָא דִּי אַתּוֹן עֲבָרִין יֵת
יִרְדְּנָא תִּמָּן לְמִירְתָּה: יד וְאָמַר יִי

אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ שְׂשִׁי יֵד וַיֹּאמֶר יְהוָה

רַש"י

שְׂבִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית: (יא) תִּקְרָא
אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת. הַמִּלֵּךְ הָיָה קוֹרֵא מִתְחִלַּת "אֱלֹהֵי
הַדְּבָרִים", כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוֹטָה (מא), עַל בִּימָה
שֶׁל עֵץ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בְּעֶזְרָה: (יב) הָאֲנָשִׁים.
לְלַמֵּד: וְהַנְּשִׁים. לְשִׁמְעָ: וְהַטָּף. לָמָּה בָּאִים? לָתֵת
שָׂכָר לְמִבְּיֵאֵיהֶם: תוֹרָה יג (יד) וְאַצְנוּנוּ. וְאַזְרְזוּנוּ:

טל מִקֵּל וְהָךְ עַל קְדָקְדָן, דְּבַר אֶחָד לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי
דְּבָרִים לְדוֹר (סְנֵהֲרִין ח): תוֹרָה ח (ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה
וְגו' וַיִּתְּנָה. כְּשִׁגְמָרָה כְּלָה נִתְּנָה לְבְנֵי שְׁבָטוֹ:
(י) מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים. בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׂמִטָּה,
שֶׁהָיָא שָׁנָה הַשְּׂמִינִית. וְלָמָּה קוֹרֵא אוֹתָהּ "שְׁנַת
הַשְּׂמִטָּה"? שְׁעָדִין שְׂבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ, בְּקִצִּיר שֶׁל

לְמֹשֶׁה הָא קְרִיבוּ יוֹמִיךְ לְמַמַּת
קָרָא יֵת יְהוֹשֻׁעַ וְאַתְעַתְדוּ בְּמִשְׁפָּן
זְמַנָּא וְאַפְקִדְנָה וְאִזְל מֹשֶׁה
וַיְהוֹשֻׁעַ וְאַתְעַתְדוּ בְּמִשְׁפָּן זְמַנָּא:
טו וְאַתְגְּלִי יִי בְּמִשְׁפָּנָא בְּעַמּוּדָא
דְּעִנְנָא וְקָם עַמּוּדָא דְּעִנְנָא עַל
תִּרְע מִשְׁפָּנָא: טז וְאָמַר יִי לְמֹשֶׁה
הָא אֶתְ שָׁכַב עִם אֲבֹהֵתְךָ וַיְקוּם
עִמָּא הָדִין וַיִּטְעִי בְּתַר טַעוּת
עִמָּמי אֲרַעָא דִּי הוּא עַל תַּמָּן
בִּינְיָהוֹן וַיִּשְׁבְּקוֹן דִּחְלָתִי וַיִּשְׁנֹן
יֵת קִנְמִי דִּי גִזְרִית עִמָּהוֹן:
יז וַיִּתְקוֹף רְגָזִי בַּהוֹן בְּעִידְנָא
הָהִיא וְאַרְחִקְנֹן וְאַסְלֵק שְׁכִנְתִּי
מִנְהוֹן וַיְהוֹן לְמַבְז וַיַּעֲרֵעַן יִתְהוֹן
בִּישָׁן סִגְיָאן וַעֲקֹן וַיִּימַר בְּעִידְנָא
הָהִיא הָלָא מְדָלִית שְׁכִינַת אֱלֹהִי
בִּינִי עֲרֻעוּנִי בִּישְׂאָא הָאֵלִין:
יח וְאָנָּא סִלְקָא אֶסְלֵק שְׁכִנְתִּי
מִנְהוֹן בְּיוֹמָא הַהוּא עַל כָּל בִּישְׂאָא
דִּי עֲבָדוּ אָרִי אֶתְפָּנִי לְטַעוּת
עִמָּמִיא: יט וַכַּעַן כְּתִיבוּ לְכוֹן יֵת
תְּשַׁבְּחָתָא הָדָא וְאַלְפָּה לְבָנִי
יִשְׂרָאֵל שׁוּיָה בְּפִמְהוֹן בְּדִיל דִּתְהִי
קְדָמִי תְּשַׁבְּחָתָא הָדָא לְסַהִיד בְּבָנִי
יִשְׂרָאֵל: כ אָרִי אַעֲלֹנוּן לְאַרְעָא
דִּי קִנְמִית לְאַבְהֵתְהוֹן עֲבָדָא חֲלָב
וּדְבָשׁ וַיִּכְלֹן וַיִּשְׁבְּעוֹן וַיִּתְפַּנְקֹן
וַיִּתְפַּנְּוּ בְּתַר טַעוּת עִמָּמִיא
וַיִּפְלַחְנוּ וַיִּרְגְּזוּן קְדָמִי וַיִּשְׁנֹן יֵת
קִנְמִי: כא וַיְהִי אָרִי יַעֲרֵעַן יִתְהִי
בִּישָׁן סִגְיָאן וַעֲקֹן וַתִּתֵּב תְּשַׁבְּחָתָא
הָדָא קְדָמוּהִי לְסַהִיד אָרִי לָא

אֶל־מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יוֹמִיךְ לָמוֹת קָרָא אֶת־
יְהוֹשֻׁעַ וְהִתִּיצְבוּ בְּאַהֲל מוֹעֵד וְאַצְוֹנוּ וַיִּלְךְ
מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתִּיצְבוּ בְּאַהֲל מוֹעֵד כִּסְיִי:
טו וַיֵּרָא יְהוָה בְּאַהֲל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד
הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל: טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה הִנֵּךְ שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעַם הַזֶּה
וּזְנָה | אַחֲרַי | אֱלֹהֵי נְכַר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא
בְּא־שְׁמָה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזֹבֵנִי וְהִפֹּר אֶת־בְּרִיתִי
אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ כִּסְיִי: יז וַיִּחַרְהָ אִפִּי בּוֹ בַּיּוֹם־
הַהוּא וַעֲזֹבֹתִים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מִהֶם וְהָיָה
לֹאֲכֹל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר
בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי
מִצְאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה כִּסְיִי: יח וְאֲנֹכִי הִסְתַּר
אִסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר
עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים: יט וַעֲתָה
כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלִמְדָה אֶת־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבָנִי יִשְׂרָאֵל כִּסְיִי: שְׁבִיעִי
כ כִּי־אֲבִיאֲנֹו אֶל־הָאָדָמָה | אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְתָּיו זָבַת חֲלָב וּדְבָשׁ וְאָכַל וְשָׁבַע וּדְשָׁן
וּפָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וְנִאֲצוּנִי
וְהִפֹּר אֶת־בְּרִיתִי כִסְיִי: כא וְהָיָה כִּי־תִמְצָאֵן אִתּוֹ

רש"י

תורה טו (טז) נְכַר־הָאָרֶץ. גויי הָאָרֶץ: "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם", עד "וְכָפַר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ":
(יז) וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי. כְּמוֹ שְׂאִינִי רוֹאֶה בְּצַרְתָּם: (כ) וְנִאֲצוּנִי. וְהַכְעִיסוּנִי, וְכֵן כָּל נֶאֱמָר לְשׁוֹן כְּעַס:
תורה יח (יט) אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת. (לִקְמָן לֵב) (כא) וַעֲנֵתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד.

רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעִנְיָהּ הַשִּׁירָה הַזֹּאת
 לִפְנֵי לְעַד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זֶרְעוֹ כִּי יִדְעֵתִי
 אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטָרָם
 אֲבִיאֵנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי כִּסִּי:
 כֹּה וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם
 הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כֹּה וַיִּצְוּ אֶת־
 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וַיֹּאמְרוּ חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה
 תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ כִּסִּי: כֹּה וַיְהִי |
 בְּכָלוֹת מֹשֶׁה לְכַתֵּב אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת
 עַל־סֵפֶר עַד תָּמָּם: כֹּה וַיִּצְוּ מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם
 נִשְׂאֵי אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר: כֹּה לָקַח אֶת
 סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשִׁמַּתֶּם אוֹתוֹ מִצַּד אָרוֹן
 בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שֵׁם בְּךָ לְעַד כִּסִּי:
 כֹּה כִּי אֲנֹכִי יִדְעֵתִי אֶת־מְרוֹדְךָ וְאֶת־עֲרֻפְךָ
 הַקָּשָׁה הֵן בְּעוֹדֵנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים
 הֵייתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרֵי מוֹתִי: מִפְּטִיר
 כֹּה הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שְׁבִטֵיכֶם
 וְשִׁמְרִיכֶם וְאַדְבַּרְהָ בְּאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים

תתנשי מִפֶּם בְּנִיהוֹן אָרִי גְלִי
 קְדָמִי יֵת יִצְרָהוֹן דִּי אֲנוֹן עֲבָדִין
 יוֹמָא דִּין עַד לֹא אַעֲלִנוֹן לְאַרְעָא
 דִּי קִימִית: כֹּה וְכַתֵּב מֹשֶׁה יֵת
 תוֹשְׁבִיחָתָא הָדָא בְּיוֹמָא הַהוּא
 וְאַלְפִנָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: כֹּה וּפְקִיד
 יֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נוֹן וַאֲמַר תְּקַף
 וְאַלִּים אָרִי אֶת תַּעַל יֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא דִּי קִימִית לְהוֹן
 וּמִימָרִי יְהִי בְּסַעֲדָךְ: כֹּה וְהָוָה פִּד
 שְׂצִי מֹשֶׁה לְמַכְתֵּב יֵת פִּתְגָמִי
 אוֹרִיתָא הָדָא עַל סִפְרָא עַד
 דְּשְׁלִימוֹ: כֹּה וּפְקִיד מֹשֶׁה יֵת
 לְנָאִי נְטָלִי אָרוֹן קִימָא דִּי
 לְמִימָר: כֹּה סִיבּוּ יֵת סִפְרָא
 דְּאוֹרִיתָא הָדִין וְתִשְׁוֹן יֵתָה
 מִסְטֵר אָרוֹנָא קִימָא דִּי אֶלְהִכּוֹן
 וְיְהִי תִמָּן בְּךָ לְסַהִיד: כֹּה אָרִי
 אֲנָא יְדַעְנָא (יְדַעְנָא) יֵת סִרְבְּנוּתָךְ
 וְיֵת קְדִלְךָ דְּקִשְׂיָא הָא כַּעַד אֲנָא
 קִימָא עִמָּכּוֹן יוֹמָא דִּין מִסְרִבִּין
 הוֹיִתּוֹן קָדָם יְיָ וְאַף (אָרִי) בְּתֵר
 דְּאַמּוֹת: כֹּה בְּנִישּׁוּ לְוֹתִי יֵת כָּל
 סְבִי שְׁבִטִיכּוֹן וְסִרְבִּיכּוֹן וְאַמְלִל
 קְדָמִיהוֹן יֵת פִּתְגָמִיָּא הָאֵלִין
 וְאַסְהִד בְּהוֹן יֵת שְׁמִיָּא וְיֵת

בָּם וְאֶעֱיִדָה בָּם

רש"י

יִשְׂרָאֵל בְּכָבֵד בְּתָרָא: יֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים: 'דָּף הָיָה
 בּוֹלֵט מִן הָאָרוֹן מִבְּחוּץ, וְשֵׁם הָיָה מִנָּח, וְיֵשׁ
 אוֹמְרִים: 'מִצַּד הַלְוִיִּם הָיָה מִנָּח, בְּתוֹךְ הָאָרוֹן:
 תוֹרָה כֹּה (כֹּח) הִקְהִילוּ אֵלַי. וְלֹא תִקְעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם
 בְּחֻצְרוֹת לְהִקְהִיל אֶת הַקָּהָל, לִפִּי שְׁנֵאמַר: (בַּמִּדְבָּר
 י) "עֲשֵׂה לָךְ", וְלֹא הִשְׁלִיט יְהוֹשֻׁעַ עֲלֵיהֶם, וְאַף
 בְּחִיּוֹ נִגְנְזוּ קָדָם יוֹם מוֹתוֹ (סִפְרִים אַחֲרִים: בַּיּוֹם

שֶׁהִתְרִיתִי בּוֹ בְּתוֹכָהּ עַל כָּל הַמוֹצָאוֹת אוֹתוֹ: כִּי לֹא
 תִשָּׁכַח מִפִּי זֶרְעוֹ. הָרִי זֶה הַבְּטָחָה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁאִין
 תּוֹרָה מִשְׁתַּפַּחַת מִזְרָעִם לְגִמְרִי: תוֹרָה כֹּה (כֹּג) וַיִּצְוּ
 אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן. מוֹסֵב לְמַעַלָּה כָּל־פִּי שְׁכִינָה,
 כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ: "אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם":
 תוֹרָה כֹּה (כֹּו) לָקַח. כְּמוֹ: "זְכוּר", "שְׁמוֹר",
 "הִלּוֹךְ": מִצַּד אָרוֹן בְּרִית־ה'. נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמִי

אָרעאַ: כט אַרי ידענאַ (ידענאַ)
בְּתֵר דָּאֻמוֹת אָרִי חֲבֵלָא תַחֲבֵלוֹן
וְתַסְטוֹן מִן אָרְחָא דִּי פְקָדִית
יְתִכּוֹן וְתַעֲרַע יְתִכּוֹן בְּשִׁתָּא בְּסוּף
יּוֹמִיָא אָרִי תַעֲבָדוֹן יֵת דְּבִישׁ קָדָם
יִי לֹאֲרִגְזָא קְדָמוּהִי בְּעוֹבְדֵי
יְדִיכּוֹן: ל וּמְלִיל מִשָּׁה קָדָם כָּל
קְהָלָא דִּישְׂרָאֵל יֵת פְּתָגְמִי
תּוֹשְׁבַחְתָּא הָדָא עַד דְּשְׁלִימוּ:

פ פ פ

אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כֹּס"י: כט כִּי יִדְעֵתִי
אֲחֵרֵי מוֹתִי כִּי־הִשְׁחַת תַּשְׁחִתוֹן וְסִרְתָּם מִן־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקִרְאת אֶתְכֶם
הָרַעַה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע
בְּעֵינַי יִהְיֶה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדִיכֶם כֹּס"י:
וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנִי כָּל־קְהָל יִשְׂרָאֵל אֶת־
דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָם: פפפ

ל' ועם מ' של

נצבים ע' פסוקים אדנ"ה סימן

רש"י

מוֹתוֹ), לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: (קֹהֶלֶת ח) "וְאִין שְׁלֹטוֹן
בְּיוֹם הַמָּוֶת": וְאַעֲיִדָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
הָאָרֶץ. וְאִם תֹּאמַר: הָרִי כְּבֹר הַעִיד לְמַעַלָּה: (לעִיל
ל) "הַעֲדִיתִי בָכֶם הַיּוֹם וְגו'"? הֵתָם לִישְׂרָאֵל אָמַר,
אֲבָל לְשָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא אָמַר, וְעַכְשָׁיו בָּא לוֹמַר:
"הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְגו'": (כט) אֲחֵרֵי מוֹתִי כִּי־

הַשְׁחַת תַּשְׁחִתוֹן. וְהָרִי כָּל יְמוֹת יְהוֹשֻׁעַ לֹא
הַשְׁחִיתוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שׁוֹפְטִים ב) "וַיַּעֲבֹדוּ יִשְׂרָאֵל אֶת
ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ"? מִכָּאן שֶׁתִּלְמִידוֹ שֶׁל אָדָם
חָבִיב עָלָיו כְּגֹפּוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיְהוֹשֻׁעַ חִי, הֵיכָּה
נִרְאָה לְמֹשֶׁה כְּאִלּוּ הוּא חִי: תוֹרָה ל

חסלת פרשת וילך

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הֵיא לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִבֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שֶׁמָּקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאֻמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

הַפְּטֵרָה לְשָׁנִים מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם בְּהוֹשַׁע פֶּרֶק יד

יְד בְּשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל אֶד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כִשְׁלֹת בְּעוֹנֶיךָ: ג קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱמָרוּ
אֵלָיו כָּל־תִּשְׁאָא עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלָמָה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ: ד אֲשׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל־סוּם לֹא נִרְפָּב וְלֹא־נֶאֱמַר
עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ אֲשֶׁר־בָּךְ יִרְחֵם יְתוֹם: ה אֲרַפָּא מְשׁוּבָתְכֶם אֲהַבֶּם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ:
ו אֲהִיָּה כְּטָל לִישְׂרָאֵל יִפְרַח בְּשׁוֹשְׁנָה וְיִד שְׂרָשׁוּ בְּלִבָּנוֹן: ז וְיִלְכּוּ יוֹנְקוֹתָיו וְיִהְיֶה בְּזִית הוֹדוֹ וְרִיחַ לוֹ
בְּלִבָּנוֹן: ח יִשְׁבּוּ וְיִשְׁבִּי בְּצִלּוֹ יִחְיוּ דָגָן וְיִפְרְחוּ כִגְפָן וְכָרִי בִינָן לְבָנוֹן: ט אֲפָרִים מֵה־לִּי עוֹד לְעַצְמִים אֲנִי

עָנִיתִי וְאֶשׁוּרְנֹו אֲנִי כְּבָרוּשׁ רַעְנָן מִמֶּנִּי פָּרוּךְ נִמְצָא: יְמֵי חֶכֶם וַיְבֹן אֱלֹהִים נִבּוֹן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׁרָאִים דְּרָכֵי יְהוָה וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָּם:

ז יח מִי־אֵל כְּמוֹד נִשָּׂא עֹון וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרִית נִחַלְתּוֹ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אֲפֹו כִי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יט יָשׁוּב יִרְחָמֵנוּ יִכָּבֵשׁ עֲוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלַךְ בְּמִצְלוֹת יָם כְּלִי־חַטָּאתָם: כ תִּתֵּן אֲמַת לְעֶקֶב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְמֵי קָדָם:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֲמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת נצבים לשמו"ת ולקריאה בציבור בישיבה פרק סא"ס

סא י שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגַּל נִפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי־יִשְׁעַ מַעִיל צִדְקָה יַעֲמֵנִי בַּחֲתָן יִכְהֵן פֶּאֶר וּכְפֹלָה תַעֲדָה כְּלִיהִ: א כִּי כְּאָרְץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגֶנֶז זְרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ בֶּן אֲדֹנֵי יְהוָה יַצְמִיחַ צִדְקָה וְתִהְיֶה נֶגֶד כָּל־הַגּוֹיִם: סב א לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשֶׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַיִם לֹא אֶשְׁקוּט עַד־יֵצֵא כְּנָגָה צִדְקָה וְיִשׁוּעָתָה כְּלָפִיד יִכְעַר: כ וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקָתְךָ וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדְךָ וְקָרָא לְךָ שֵׁם חֲדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ: ג וְהֵייתָ עֲמֶרֶת תַּפְאֶרֶת בִּיד־יְהוָה וְצִנִּיף מְלוּכָה בְּכַף־אֱלֹהֶיךָ: ד לֹא־יֵאמֶר לְךָ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֶךָ לֹא־יֵאמֶר עוֹד שְׂמִמָּה כִּי לְךָ יִקְרָא חֶפְצִי־בָהּ וּלְאַרְצֶךָ בְּעוֹלָה כִּי־חָפֵץ יְהוָה בָּךְ וְאַרְצֶךָ תִּבְעַל: ה כִּי־יִבְעַל בַּחוּר בְּתוֹלָה יִבְעֹלוּךָ בְּנִיךָ וּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל־כֹּלָה יִשִּׁישׁ עָלֶיךָ אֱלֹהֶיךָ: ו עַל־חֻמְתֶּיךָ יְרוּשָׁלַיִם הַפְקַדְתִּי שְׂמֹרִים כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יִחָשׂוּ הַמּוֹפִירִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֶם: ז וְאַל־תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ עַד־יִכּוֹזֵן וְעַד־יִשִּׁים אֶת־יְרוּשָׁלַיִם תִּהְיֶה בְּאָרְץ: ח נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמֵינוּ וּבְזֵרוּעַ עֹז אִם־אֵתָן אֶת־דִּגְלֶךָ עוֹד מֵאֵכָל לְאַיִכֶּךָ וְאִם־יִשְׁתָּנוּ בְּגִי־נֹכַח תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ: ט כִּי מֵאֶסְפוֹל יֵאָכְלֶהּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה וּמִקְבָּצָיו יִשְׁתָּחוּ בַּחֲצֹרוֹת קִדְשֵׁי: י עֲבְרוּ עֲבְרוּ בְּשַׁעְרִים פָּנוּ דֶרֶךְ הָעָם סָלוּ סָלוּ הַמִּסְלָה סָקְלוּ מֵאֲבָן הָרִימוּ גַם עַל־הָעַמִּים: יא הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצְצָה הָאָרֶץ אָמְרוּ לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה

שָׁכְרוּ אֹתוֹ וּפָעֲלָתוֹ לִפְנֵיוֹ: יִדְּוּקְרָאוּ לָהֶם עִם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי יְהוָה וְלֹךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר
 לֹא נַעֲזֹבָה: סג א מִי־זֶה | בָּא מֵאֲדוּם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצֹרָה זֶה הַדּוֹר בְּלִבוֹשׁוֹ צִעָה בְּרֹב
 בָּחוּ אֲנִי מִדְּבַר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ: ב מְדוּעַ אָדָם לְלִבוֹשֶׁךָ וּבִגְדֶיךָ כְּדֶרֶךְ בְּגָת: ג פּוֹרָה |
 דִּרְכֹתִי לְבֹדֵי וּמַעֲמִים אֵין־אִישׁ אֹתִי וְאֶדְרֹכְכֶם בְּאִפִּי וְאַרְמָסֶם בְּחֻמְתִּי וְיִן נִצָּחֶם עַל־בִּגְדֵי
 וְכַל־מַלְבוּשֵׁי אֲנִי־לָתִי: ד כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלֵי בָּאָה: ה וְאֵבִיט וְאֵין עֹזֹר וְאִשְׁתּוּמָם
 וְאֵין סוּמָךְ וְתוֹשֵׁעַ לִי זִרְעִי וְחֻמְתִּי הִיא סִמְכָתִנִּי: ו וְאֵבִיט עִמִּים בְּאִפִּי וְאִשְׁכָּרֶם בְּחֻמְתִּי
 וְאוֹרִיד לְאָרֶץ נִצָּחֶם: ז חֲסִדֵי יְהוָה | אֲזִכִּיר תְּהִלָּתְךָ יְהוָה כֹּל־כֹּל אֲשֶׁר־גִּמְלָנוּ יְהוָה
 וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־גִּמְלָם בְּרַחֲמָיו וּבְרֹב חֲסִדָּיו: ח וַיֹּאמֶר אֶדְעִי עַמִּי הֵמָּה בָּנִים
 לֹא יִשְׁקָרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ: ט בְּכָל־צָרָתָם | לוֹ צָר וּמָלְאָךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ
 וּבְחֻמְלָתוֹ הוּא גָּאֻלָם וַיִּנְטָלֶם וַיִּנְשָׂאֶם כָּל־יָמֵי עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת
 וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
 הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵינוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיְגַל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
 יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים וילך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר ז									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ק)	06:20	06:16	08:54	08:53	09:26	09:26	10:30	10:30	19:01	18:54	19:25	19:17	18:37	19:27
חיפה (ק)	06:18	06:14	08:52	08:53	09:24	09:25	10:29	10:29	19:02	18:54	19:26	19:18	18:25	19:27
ירושלים (ק)	06:16	06:13	08:52	08:52	09:23	09:24	10:28	10:28	19:02	18:54	19:26	19:18	18:15	19:25
תל אביב (ק)	06:21	06:17	08:53	08:54	09:26	09:27	10:30	10:30	19:01	18:53	19:25	19:17	18:37	19:28
אוסטריה וינה (ק)	06:23	06:15	09:00	09:03	09:32	09:35	10:39	10:40	19:30	19:17	20:00	19:47	19:16	20:16
אוסטרליה מלבורן (ח)	06:22	06:31	08:51	08:45	09:23	09:18	10:22	10:17	18:06	18:11	18:32	18:37	17:53	18:47
אוקראינה אודסה (ק)	06:28	06:21	09:03	09:06	09:36	09:39	10:42	10:43	19:29	19:17	19:58	19:46	19:01	19:50
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	06:08	06:00	08:44	08:48	09:17	09:20	10:24	10:25	19:17	19:04	19:47	19:34	18:46	19:36
אוק. ז'יטומיר (ק)	06:34	06:25	09:09	09:13	09:42	09:46	10:49	10:51	19:41	19:28	20:12	19:59	19:12	20:03
אוקראינה קייב (ק)	06:25	06:16	09:02	09:05	09:34	09:38	10:41	10:43	19:35	19:22	20:06	19:53	19:06	19:57
אוקראינה דונייצק (ק)	05:58	05:50	08:34	08:37	09:06	09:09	10:13	10:14	19:03	18:51	19:33	19:20	18:35	19:24
איטליה מילאנו (ק)	06:48	06:55	09:30	09:33	10:02	10:05	11:09	11:10	19:55	19:43	20:23	20:11	19:27	20:25
אקוואדור קיטו (ח)	06:01	05:59	08:35	08:33	09:05	09:03	10:07	10:05	18:23	18:21	18:44	18:42	18:03	18:46
ארגנטינה ב. איירס (ח)	07:03	06:55	09:23	09:18	09:56	09:50	10:54	10:50	18:41	18:45	19:05	19:10	18:27	19:20
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	07:55	07:45	10:16	10:10	10:47	10:41	11:46	11:41	19:32	19:38	19:58	20:04	19:19	20:08
ארה"ב בולטימור (ק)	06:37	06:43	09:16	09:18	09:49	09:51	10:54	10:54	19:31	19:22	19:57	19:48	19:05	19:52
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	06:24	06:30	09:05	09:07	09:37	09:39	10:43	10:43	19:23	19:13	19:50	19:40	18:57	19:51
ארה"ב ג'רסי (ק)	06:25	06:31	09:05	09:07	09:38	09:40	10:43	10:44	19:23	19:13	19:49	19:39	18:57	19:51
ארה"ב דטרויט (ק)	06:59	07:05	09:41	09:43	10:13	10:15	11:19	11:19	20:01	19:51	20:28	20:18	19:34	20:29
ארה"ב היוסטון (ק)	06:58	07:02	09:35	09:35	10:07	10:08	11:11	11:11	19:40	19:33	20:04	19:56	19:16	20:06
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	06:26	06:30	09:05	09:06	09:37	09:38	10:41	10:41	19:15	19:07	19:40	19:31	18:51	19:41
ארה"ב מיאמי (ק)	07:01	07:03	09:35	09:35	10:08	10:08	11:12	11:11	19:37	19:31	20:00	19:53	19:14	20:02
ארה"ב ניו הייבן (ק)	06:21	06:27	09:01	09:03	09:33	09:35	10:39	10:39	19:18	19:08	19:45	19:34	18:52	19:47
ארה"ב שיקאגו (ק)	06:17	06:23	08:59	09:01	09:31	09:33	10:37	10:37	19:20	19:10	19:47	19:36	18:53	19:47
בוליביה לה פאס (ח)	06:22	06:26	08:58	08:54	09:27	09:23	10:28	10:25	18:36	18:37	18:58	18:58	18:19	19:02
בלגיה אנטוורפן (ק)	07:01	07:10	09:46	09:50	10:19	10:22	11:26	11:28	20:19	20:06	20:51	20:37	19:50	20:53
בלגיה בריסל (ק)	07:01	07:10	09:46	09:50	10:18	10:22	11:26	11:27	20:20	20:07	20:52	20:38	19:51	20:53
בלרוס ליובאוויטש (ק)	06:08	06:19	08:57	09:01	09:29	09:34	10:37	10:40	19:39	19:24	20:13	19:58	19:09	20:02
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:08	06:02	08:33	08:29	09:04	09:00	10:05	10:01	18:02	18:04	18:25	18:27	17:46	18:33
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	05:53	05:47	08:19	08:15	08:50	08:46	09:51	09:47	17:49	17:51	18:11	18:13	17:33	18:19
בריטניה לונדון (ק)	06:17	06:27	09:04	09:08	09:36	09:39	10:43	10:45	19:39	19:26	20:11	19:57	19:10	20:12
בריטניה מנצ'סטר (ק)	06:23	06:34	09:11	09:15	09:43	09:47	10:51	10:53	19:50	19:35	20:23	20:08	19:20	20:25
גרמניה ברלין (ק)	06:23	06:33	09:09	09:13	09:41	09:45	10:49	10:51	19:46	19:32	20:18	20:04	19:16	20:08
גרמניה פרנקפורט (ק)	06:43	06:52	09:30	09:33	10:01	10:05	11:09	11:10	20:03	19:50	20:34	20:20	19:34	20:24
הודו בומביי (ח)	06:23	06:24	08:55	08:54	09:28	09:27	10:31	10:30	18:51	18:46	19:13	19:08	18:29	19:12
הודו פונה (ח)	06:18	06:17	08:51	08:50	09:23	09:22	10:26	10:25	18:49	18:43	19:10	19:05	18:25	19:09
הונגריה בודפשט (ק)	06:06	06:14	08:49	08:52	09:22	09:25	10:28	10:30	19:17	19:05	19:47	19:34	18:49	19:38
טורקיה אינסטמבול (ח)	05:33	05:39	08:13	08:15	08:46	08:48	09:51	09:52	18:31	18:21	18:58	18:48	18:05	18:52
יוון אתונה (ק)	06:56	07:01	09:35	09:37	10:08	10:09	11:13	11:13	19:50	19:41	20:16	20:06	19:24	20:10
מולדובה קישינב (ק)	06:28	06:36	09:11	09:13	09:43	09:46	10:50	10:51	19:37	19:25	20:06	19:54	19:09	19:58

לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים וילך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א
מקסיקו מ. סיטי (ח)	06:15	06:16	08:53	08:52	09:23	09:22	10:27	10:26	18:54	18:49	19:16	19:11	18:32	19:15
ניו-זילנד קרייסטצ'רץ (ח)	06:47	06:36	09:02	08:56	09:35	09:29	10:33	10:28	18:10	18:17	18:37	18:44	17:57	18:48
נפאל קטמנדו (ח)	05:39	05:42	08:17	08:18	08:48	08:49	09:53	09:52	18:25	18:18	18:48	18:41	18:01	18:45
סינגפור סינגפור (ח)	06:56	06:55	09:25	09:23	09:58	09:56	10:59	10:57	19:10	19:07	19:31	19:28	18:50	19:32
פולין ורשא (ק)	05:51	06:01	08:39	08:43	09:11	09:14	10:18	10:20	19:16	19:02	19:48	19:34	18:46	19:38
פרו לימה (ח)	06:06	06:02	08:32	08:29	09:04	09:01	10:05	10:02	18:07	18:07	18:28	18:28	17:49	18:32
צרפת ליאון (ק)	07:04	07:12	09:47	09:50	10:19	10:22	11:26	11:27	20:13	20:02	20:42	20:30	19:45	20:42
צרפת פריז (ק)	07:11	07:19	09:56	09:59	10:28	10:31	11:35	11:36	20:26	20:14	20:56	20:43	19:58	20:57
קולומביה בוגוטה (ח)	05:42	05:41	08:16	08:14	08:46	08:45	09:49	09:47	18:07	18:04	18:28	18:25	17:47	18:29
קנדה טורונטו (ק)	06:43	06:50	09:25	09:28	09:57	10:00	11:03	11:04	19:48	19:37	20:15	20:04	19:20	20:16
קנדה מונטריאול (ק)	06:18	06:26	09:01	09:04	09:33	09:36	10:40	10:41	19:26	19:14	19:54	19:42	18:58	19:55
קפריסין לרנקה (ק)	06:21	06:25	08:57	08:58	09:30	09:31	10:35	10:35	19:06	18:58	19:31	19:22	18:41	19:26
רוסיה מוסקבה (ק)	06:39	06:50	09:30	09:34	10:01	10:06	11:10	11:12	20:16	20:00	20:51	20:35	19:45	20:51
רוסיה רוסטוב (נא-דון) (ק)	06:44	06:52	09:27	09:30	10:00	10:03	11:06	11:07	19:54	19:42	20:23	20:11	19:26	20:15
שווייץ ציריך (ק)	06:47	06:55	09:32	09:35	10:03	10:06	11:10	11:11	20:01	19:49	20:30	20:18	19:33	20:30
תאילנד בנקוק (ח)	06:04	06:04	08:36	08:35	09:08	09:07	10:11	10:10	18:28	18:24	18:50	18:45	18:07	18:49

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמוכּן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il